30770/B/1
C II c
16

Byrom Johnston

ARTHUR P. CHADBOURNE.

Edinburgh Jan/93

Jo. Gregory
℔ 176
6 cum.
Sarmii Epistol

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30516535_0001

Natus Kal. Iul. 1511. Denatus XVI Kal. Iul. 1575.

Nomen ab insigni quid prodest ſumere cornu?
Major ab illústri fama petenda viro.
*Aspicis, **HORNA**, tui vúltús in imagine IUNI,*
*Et quas **Roma** tenet, quas tenet **Hellas** opes.*
Omnigenæ ergo tuo cúm ſúrgant æquore dotes,
Hoc ab Amalthea nomen habere potes.

P. S.

J. Hoſhout excudit. *D: Coster fec.*

549

HADRIANI JUNII HORNANI, MEDICI ANIMADVERSA,

EJUSDEMQUE

DE COMA

COMMENTARIUM,

Ab autore innumeris in locis emendata, & inſignibus ſupplementis locupletata.

ACCEDIT ADPENDIX

HADRIANI JUNII

ad animadverſa ſua, nunc primum ex clariſſ. viri autographo in lucem edita.

Ex BIBLIOTHECA

CORN. VAN ARCKEL.

ROTERODAMI.

Apud JOANNEM HOFHOUT.

MDCCVIII.

VIRO DOCTISSIMO

CORNELIO VAN ALKEMADE

Batavarum antiquitatum inveſtigatori diligentiſſimo

CORNELIUS VAN ARCKEL.

Opuſculum hoc cur in tuo nomine, ALKEMADI, adparere voluerim, non obſcuræ profecto cauſæ ſunt. Quum enim tua eximia liberalitate per aliquot annos hunc theſaurum poſſederim, par certè atque æquum videtur, ut tandem eo revertatur, unde venit. Accedit ad hæc, quod, quum Junius inter primos præluxerit aliis Bataviæ noſtræ antiquitates inluſtrando, tu proinde, cui tales deliciæ inprimis cordi ſunt,

Juniani nominis non poſſis non eſſe admirator & venerator ſtudioſiſſimus. Novi animum tuum humanioribus literis ſtudiisque, præſertim illis, in quibus noſter excelluit, addictiſſimum: uti vel hinc mihi facilè perſuaſerim, te hocce meæ amicitiæ pignus habiturum gratiſſimum. Patriæ terræ ac gentis innocentia juxta ac fortitudine toto terrarum orbe nobiliſſimæ antiquitatibus, proh dolor! à pleriſque neglectis, in lucem revocandis nocturna pariter ac diurna manu operam navas. Eo animo, præter nummorum gazas, magnam vim poſſides codicum, tùm a te, tùm ab aliis inexhauſto labore exaratorum, ut taceam copiam exquiſitam, atque uberrimam

ob-

obſervationum . quæ omnia utinam ex ſcriniis tuis locupletiſſimis depromere, & oculis eruditorum ſubjicere ne dedigneris. Quam avidè excepta fuerint, quæ evulgaſti, Chronicum Hollandiæ vernaculis ſcriptum rythmis; Moneta Comitum Hollandiæ tuis inluſtrata commentariis; aureus inſuper libellus de decantato iſto majorum noſtrorum duello, quo lites ſolebant dijudicare, plus ſemel recuſus, & ego ſcio, & mecum omnes uno ore confitentur Batavæ antiquitatis amatores. Perges, vir amiciſſime, perges in iſta decertare palæſtra, nec antiquariis anteriorum ſeculorum ſacras reliquias in loculis tuis reconditas invidebis. Laborem non eſt quod cauſeris. quid enim tibi,

qui totus labor es, totus induſtria non ſuccedat? Perges magis magiſque evincere pertinaciam & negligentiam eorum, qui unicè tantum res Græcas, Romanaſque, & alias mirabundi ad cœlum tollunt; quum gloriam & laudem ſuæ gentis negligentes, earum indagationem flocci faciant. De reliquo, ſcriptoris noſtri, quo ſemper delectatus es, recentatos libellos honori meritiſque dedicatos tuis hoſpitio dignaberis, hilarique fronte in clientelam tuam ſuſcipies. Vale, & me quo ſoles amore complectere. Dabam Roterodami V. Non Octob. MDCCVII.

LECTORI S.

Non multis te morabor. Abiit jam decennium, ex quo viri mihi amiciſſimi C. Alkemadii liberali donatione in manus meas pervenêre, qui tandem in lucem prodeunt, Had. Junii Animadverſorum libri, una cum ejuſdem de Coma Commentario, ex editione Baſileenſi anni 1556. *Hocce opuſculum Junius ipſe ſibi recoquendum ſumpſerat, inſerta eo propoſito à capite ad calcem exemplaris ſui charta pura, quo commodius adſcriberet novas aut ampliores animadverſiones. Quædam reſecuit, multa multis in locis mutavit, plurima emendavit, ac de integro addidit: quæ omnia, ſi vita ſuppeditaſſet, & per occupationes licuiſſet, adcurate recentata, ſuoque decori reddita procul dubio cum literatis hominibus communicaturus fuiſſet. Multi jam pridem & quidem maximo ſtudio hoc*

a me manuſcriptum efflagitaverunt : ſed manibus viri longè celeberrimi conſultius facturum tunc temporis me putabam, ſi pertinaciter petentibus iſtud denegarem; tum, ne cui unquam occaſio præberetur plagium committendi, tùm ut tempus ſupereſſet inquirendi, num in ſcriniis doctorum virorum Juniani nominis amantium deliciæ id genus nondum editæ alicubi deliteſcerent, quæ ſimul conjunctæ huic operi tanto majorem ſplendorem conciliarent. Et ſanè non mea me fefellit opinio. Commodum enim ſe mihi offerebat occaſio non exſpectata nanciſcendi adpendicem ad animadverſorum libros ipſiſſima Junii manu exaratam, ita ut prelo paratam fuiſſe jam olim ab ipſomet autore nullus dubitem. Poſſeſſor hujus adpendicis fuit vir reverendus D. Flud van Giffen, ad Eccleſiam Dordracenam, dum in vivis eſſet, Dei Præco, reliquiarum ejuſdemmodi amator ſummus ac ſedulus indagator : ex cujus bibliotheca publica auctione diſtracta mihi comparavi id κειμήλιον. *Subſidiis hiſce inſtructus, Junianum opus Hiſpano-*

rum

*rum * barbaris manibus ereptum ex carcere, quo tot annos fuerat detentum, tandem educo, & politioris literaturæ non expertibus expono. Prædicando autore, & opuſculo ſuperſedebo. Etenim vir, omni laude major, in Europeo orbe quot ſunt quotque fuere, literatis magis innotuit inmortalibus ſuis & omnigenis lucubrationibus, quam ut noſtro indigeat præconio. Quid, quod ſcribendi, quo uſus eſt noſter, modus ſatis ſeſe commendet; quippe qui jam olim A. Gellio, Macrobio, aliis uſitatus fuit ac perquam familiaris. Varietas rerum & lectionis hic conſpiciendæ non poteſt, quin moretur oculos, animoſque omnium, qui non plane* ἀμύσοι *ſunt, paſcat. Quanta hic, Dii boni, comparet notitia antiquitatis ex ipſis fonti-*

* Urbe Harlemo dedita, Junius (qui durante illius obſidione ad principem Auraïcum à certo morbo curandum evocatus in ejus aula permanſerat) naufragium bonorum penè omnium ibidem relictorum paſſus eſt, præcipue ſcriptorum; quæ multis vigiliis in ſpem æternitatis concepta, & jam fere perpolita in barbaras Hiſpanorum manus inciderunt, una cum bibliotheca Vett. libris M.SS. inſtructiſſima, in Harlemi expugnatione direpta. *ex vita H. Junii pag. 5.*

fontibus hauſta acri judicio! quanta inventorum hiſtoria! eruditarum quæſtionum enodatio! qui ſermonis nitor, munditieſque! quantum in diſcernendis certis ab incertis, genuinis a ſpuriis ſcriptorum vett. locis acumen! quæ in mutilis & hiulcis ſupplendis & reſtituendis dexteritas! in refellendis denique virorum doctorum erroribus modeſtia atque ingenuitas! ut haud inmeritò dicas, Junium, mellilegæ inſtar apis, ex Græcorum Latinorumque hortis omnium diſciplinarum ac ſcientiarum flores delibatos huc contuliſſe. Plura quæ addam impræſentiarum non habeo: niſi quod mirum forte quibuſdam videbitur, egregium iſtud additamentum, quod libri tertii caput undecinum ſubſequitur, non conlocatum eſſe ad finem totius operis, utpote nihil cum antecedentibus habens commune. Verum, quum autor ipſe eo loco iſtud inſeruerit, nefas duxi mea autoritate alio loco iſtud reponere. Porro velim ſciat lector, omne, quod primum huic editioni acceſſit, uncinulis ad marginem paginarum adpoſitis diſtingui. Binum rerum, & autorum, quos Junius adlegat, emendat aut refellit, indicem adcuratiſſimum addidi.

Viro

Viro Reverendo & Clariſſimo

CORNELIO ARKELIO,

HADRIANI JUNII ANIMADVERSA ET COMMENTARIUM DE COMA

Cum luculentis acceſſionibus recentanti.

ARkeli, Latiae non inficiande Minervae,
  Nec minus Actaeo pectora plene favo;
O bene, quod luci magni meletemata JunI
  Reſtituis, cultu divitiora novo!
Iſtos (nec fallor) mirabitur ipſa libellos
  Roma vetus, linguae dote ſuperba ſuae.
Nec Batavas quisquam temere deriſerit aures,
  Hornanae ſi quem guſtum habeat Veneris.
Talia Varronis fuerunt, & talia VerrI
  Scripta, nec a longo tota pereſa die.
Macte operae, Arkeli, jucundi macte laboris:
  Te vocat in Clarium Fama benigna nemus.
Et tibi, qua Valacram Tethys circumſonat urbem,
  E tumulo plaudit Junius ipſe ſuo.

JANUS BROUKHUSIUS.

IN HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM LIBROS, EJUSQUE COMMENTARIUM DE COMA

a

viro celebri ac diſerto

CORNELIO ARKELIO

cum multis acceſſionibus denuo edita in lucem.

SI quae librorum fuit olim gratia vivo,
  Et labor in doctis nomen habere choris;
Nunc idem, Juni, ſequitur tellure repoſtum:
  Hoc tibi de ſuperis, quo recreeris, habe.
Doctrinae monumenta tuae, quae ſparſit inique,
  Harlemum quando diriperetur, Iber;
Undique conquirens merito dignatur honore
  Non parcus cultor Pieridum Arkelius;
Cujus flexanimo vox Neſtoris effluit ore,
  Quem dos ingenii plurima nobilitat.
Et vos ſcriptores, quos & Libitina ſacravit,
  Et creſcens comitat gloria lauſque recens;

Vos

Vos Graji veteres, vos Romulidae mea cura
 Eja agite, umbroſo plaudite in Elyſio:
Plaudite, uti fas eſt, benefactaque dicite rurſus
 Junia, & Arkeliam ne reticete fidem.
Ecce viri hic praeeunt nobiſcum Mercuriales,
 Qui ſua certatim gaudia ſignificant.
Jam licet antiquos melius pernoſcere mores,
 Veſtra quibus longum res ſtetit ac viguit.
Tonſuram imprimis variam poſitumque capilli,
 Qualis, quum terras incoleretis, erat:
Seu vobis coma longa & decurtata placeret;
 Seu matrona ſuum comeret arte caput;
Seu veſtrae, o vates teneri, ornarentur amicae,
 Atque illis formam ſcita miniſtra daret.
Jam magis ornato procedere crine videtur
 Cynthia delicium, Sexte canore, tuum;
Perque Napen ſolito formoſior eſſe Corinna,
 Naſo Cupidineae dux bone militiae:
Ut Venus Idaliis amat in convallibus ire,
 Poſtquam dilecta ficta manu Charitum eſt;
Quarum haec nectareos inſpergere callida rores
 Humectavit herae tempora dia ſuae,
Illa Cytoriaco deduxit pectine longam
 Caeſariem, nodum tertia fecit acu.
At tu Corneli, quem fata ſub aethere noſtro
 Eſſe ſinunt, cui me jungit amicitia;
Quum tua ſedulitas doctorum rara virorum
 Scrinia ab indigno vindicet interitu,

Quas

Quas ea promeruit, non tetricus accipe laudes:
Hoc ſtimulo virtus altius ire ſolet.
Et patere, ut ſciat haec aetas aetaſque futura,
Me dotes animi ſaepe probaſſe tui:
Dum Rotae in ripis interpres numinis alti
Ad populum faceres verba tibi proprium;
Aut homines inter lepidos, nec naris obeſae
Vitam tranſigeres ſuaviter & facile;
Aut priſci excuteres pretioſa volumina ſaecli,
Et nummi quidquid reſtitit ac lapidis;
Aut cuperes verſus Afri illuſtrare Corippi,
Legiferique potens Principis imperium.
Scilicet ante omnes conſultus juris & aequi
Laudat, & hortatu comprobat illud opus:
Quod tu ſi nequeas praeſens committere famae,
Quandoquidem poſſunt nectere multa moras;
Tunc in te pietas aliis ſit tanta, precamur,
In JunI manes quanta tibi fuerat.

FRANCISCUS HESSELIUS.

Reve-

(⚜)

Reverendo doctiſſimoque Viro

CORNELIO ARKELIO, HADRIANI JUNII ANIMADVERSA

denuo edenti.

ARkeli, cui Suada potens ſua verba miniſtrat,
  Romanam Arkeli docte ferire chelyn,
Gratia magna tibi. Per te poſt funera vivit
  Junius, & ſpolium temporis eſſe negat.
Per te quae quondam ingenii monumenta reliquit
  Redduntur luci, ſed meliora, novae.
Apparent veterum ritus, &, nocte remota,
  Multa patent, umbris ante ſepulta ſuis.
Apparent veteres perfuſi luce poëtae,
  Romula quos tellus, quoſve Pelaſga tulit.
Quicquid & in dubiis panxerunt ſaecula chartis
  Nudatur variis detegiturque modis.
Crede mihi Arkeli: doctorum turba virorum
  Cum tota obſtricta eſt poſteritate tibi.
Praemia digna feres iſto, Vir docte, labore:
  Te vehet auratis candida Fama rotis.
Juniadaeque comes caeleſtia ſidera adibis;
  Et vivet nomen tempus in omne tuum.

DAVID HOOGSTRATANUS.

IN
HADRIANI JUNII
ANIMADVERSORUM LIBROS,
AC DE COMA COMMENTARIUM,
à CORNELIO ARKELIO,

Roterodamenſi apud Remonſtrantes Miniſtro,

Novo cum augmento ac Appendice in lucem editos.

SI requies animae, *Juni*, mortalia campis
Sentit in Elyſiis.
Si juvat in pratis Doctorum carpere lauros,
Debita ſerta tibi.
En Flores, *Hadriane*, tuos, quos rore recenti
Colligit *Arkelius*.
Laurea Muſarum manibus connexa perennis
Cingat utrique *Comam*.

I. BREMERUS.

REVERENDISSIMO Ampliſſimoque Atrebatium præſuli D. Antonio Perrenotto, Cæſareæ Majeſtatis primo Conſiliario, literarum incomparabili patrono, Hadrianus Junius Medicus S. P.

NÆ illi juxta *Hyperidem*, ἀφέντες τὴν ὑπέραν, τὸν πόδα διώκειν *mihi videntur, Antiſtes ampliſſime, qui poſthabita meliorum autorum lectione, ad barbara, modò lucroſa nomina, animum toti adjiciunt, majore (uti ſibi perſuadent) compendio quæ ad farinam faciunt, quod dicitur, quærentes, ac facultatum quomodocunque partarum cumulum eruditionis pabulo animique ſaginæ præferentes. Nimirum iſti quibus in tenebris erroris atque inſcitiæ verſentur, non vident, maluntque cum multis errare, quàm cum paucioribus mentis conſiliique ſanioris rectè ſapere, & gloriam utilitatemque publicam privato cenſui poſthabere. Quibus fruſtra ſacer ille Pythagoræorum cœtus occinuerit, Regia via ne incedant, eo dicto non pedibus laborem præſcribens, non præcipitia ſectari nos præcipiens, ſed ſymbolicè animum ad res neque vulgares neque tritas appellere nos volens, uti ſcitè aureus ille Philon in oratione,* ὅτι πᾶς ὁ ἀστεῖος ἐλεύθερος, *interpretatur. Quod ipſum ut mirificè ſtomacho meo ſemper fecit ſatis, ita*

illos ſecutus, qui dulci utile commiſcent, nihil habui jam olim antiquius, quàm ita mea comparare ſtudia, ut vetuſtorum ac præſertim claſſicorum ſcriptorum lectione animi penum inſtruerem, & inde communia ſtudia pro viribus adjuvare ſatagerem. Nam quid turpius, & literato homine indignius, quàm perceptos literarum fructus pomorum inſtar putrilagine conſumi atque interire potius ſinere, ne dicam invidere, quàm publicæ rei illos ipſos communicare? quid contrà liberalius, & omni ſeculorum memoria dignius, quàm æditis libris Mercuriali aliquo ſale tinctis, rem literariam qua parte manca eſt, juvare, labantem confirmare atque erigere, hoc eſt, immortali beneficio non poſteritatem modò, ſed præſentem etiam ætatem demereri? Proinde ne in me quoque Pauſaniæ illud diſtringi poſſet, βȣ̃ς ἐν αὐλείῳ κάθηται, nolui inutili maleque feriato otio tempus tranſigere videri, ſed ubicunque liceret, ſtudia non parco laboris conatu ac honeſta in primis quadam naturæ ingeniique contentione ſedulò adjuvare. Quam ad rem cùm idoneum apprimè argumentum nactus eſſem, hortatu maximè Antonii Morilloni tui, hominis incomparabili doctrina & omnigena lectione ad miraculum uſque inſtructiſſimi, illud tui, Ampliſſime Præſul, nominis auſpicio in publicum exire volui, utpote qui præter eximiam utriuſque literaturæ cognitionem, & Muſarum aſſiduus cultor, & literatorum liberalis patronus, imò pater, ubique & audias & prædiceris: cujus accurata diligentia &

in-

incredibili ſumptu comparata operoſa illa atque inexhauſta vetuſtatis omnis inſcriptionum, numiſmatum, picturarum, ſymbolorum cognitio, ejuſdem Morilloni induſtria propè divina, lucem accipiat, & ineſtimandus orbi theſaurus aliquando futurus ſit. Noſtro huic labori Animadverſorum ex re nomen indidi, affectationis tituli parum curioſus, quanquam ea in re plerique ſuperbiant. Tyro Ciceronis libertus Pandectas velut opus omnia complexum invulgavit. Aphricanus librum de re militari inſcripſit κέϛες*, à varietate rerum, inſtar cinguli Veneris: quam inſcriptionem uſurpavit & Celſus, in quem ſtylum diſtrinxit Origenes. Ariſtoteles commentario ſuo in Homeri catalogum Pepli nomen dedit, à laborioſi illius pepli Minervæ, toto quinquennio contexi ſoliti, ſimilitudine. Clemens opus ſuum* ϛρωματέα *inſcripſit, ut & Origenes* ϛρώματα*, ab argumento texturæ picturatorum ſtragulorum. Diodorus hiſtoriam ſuam Bibliothecen appellat, ceu librariæ officinæ materiam omnem continentem. Phavorinus Copiæ cornu ab omnium rerum fæcundiſſimo ubere nuncupavit: Herodotus Muſas: omnigenam hiſtoriam Ælianus:* πεϱλεϱγοπένητας *commentaria ſua dixit Diogenianus, quòd pauperibus, nedum pecunioſis, pro magiſterio ea eſſe poſſent. Noctes Atticas Aul. Gellius ſcripta ſua nominat, glorioſo nocturnæ lucubrationis argumento. Apud Græcos plures* σύμμικτα *conſcripſere, materiæ omnifariæ indicio, inter quos Calliſtratus apud Athenæum, Phi-*

lemon apud Porphyrium, Seleucus & Simonides apud Tarrhæum, Iſter hiſtoricus apud Lycophronis enarratorem Zezen: quos ſecuti politiſſimus Politianus, & nuper doctiſſimus Nannius, Miſcellanea inſcripſerunt. Cælius ſimiliter lectiones antiquas, Floridus ſucciſivas, Victorius varias, Robortellus annotationes, alius denique aliud in librorum ſuorum nomenclaturam traxerunt, ut quiſque minimè vulgata via ſibi inſiſtendum putavit. Ego Animadverſorum titulum non ſine autore prætuli, quòd ab aliis aut non animadverſa, aut perperàm annotata, in ſex libros digeſſerim, infinitos autorum omnis generis locos reddita luce illuſtrarim, nodos inexplicabiles diſſolverim, lectionem corruptam & depravatam magna cura interpolarim. Quas difficultates omnes inexhauſtis laboribus, & multijugæ lectionis beneficio ſuperavimus. Porrò ad ſuperiorem cauſam, cur tuæ Amplitudini fœtum non nuperum conſecratum voluerim, accedit vetuſtatis conſenſus, quæ ſemper ad principes viros laborum ſuorum inſcriptiones retulit, tum ut magno liberalique patrocinio adverſum vitilitigatores & lividorum ungues armatus inſiſteret atque inniteretur: tum ut lectoribus eo nomine probaretur magis, quòd excelſæ fortunæ hominibus non niſi elaborata fermè & undequaque abſoluta deberi noverim. Itaque, Præſul ampliſſime, qui ſoles ἀκλείστους θύρας παρέχειν σοφοῖς ἀνδράσι (quod de ſe apud Philoſtratum Veſpaſianus profitetur) ſi minus apertis foribus, quo voles tamen modo venientem ad te librum benignè

ſu-

ſuſcipito hoſpitem, ſub magna tui patrocinii umbra tutum: qui Cæſaris rebus, indubitato ipſius judicio, certiſſimoque Neſtoreæ cujuſdam prudentiæ teſtimonio, feliciter humeros, velut alter Hercules, ſubjeciſti, Atlanti genitori tuo Prætorii præfecto ſuccedens: idem labores hoſce noſtros, non omnino (niſi fallimur) tuis eruditis auribus indignos, qua potes ope plurimum foveto atque ſuffulcito. Poſſem hîc in tuas laudes latius digredi, ac cum multis te ſupra humanam fortunam collocare: ſed Lyſippum plaſten imitari præopto, qui, quum Apelles Alexandro à ſe depicto fulmen in manum addidiſſet, dixerat, ſe haſtam (cujus gloriam ut veram & propriam nulla unquam deletura foret ætas) maluiſſe, Apellem aſſentationis inſimulans. Vale incomparabile literarum & ſtudiorum ornamentum, tibique addictiſſimum Junium in clientelam recipito.

Harlemi, Idibus Martiis, anno 1556.

ΚΑΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΟΥΘΕΝΩΒΙΟΥ Ν. Γ.

εἰς Ἀδριανοῦ Ἰουνίου συμπατριώτου συμμίκτων βιβλίων ἕξ πρὸς Ἰωάννην Ὄθωνα Ἐπίγραμμα.

Εἰς φύσιν εὐφυέων οὔθ' ἐρῶ πολυπάνσοφον ἀνδρῶν ἢ
  Στήθεος ἐξ ἐφάμην πολλάκι τοῖον ἔπος.
Ὡς γένος ἐσσὶ βροτῶν πολυδαίδαλον, ὡς ἀκίχητον;
  Ὅσσα δύνη βροτέη χεὶρ, πέρπις ὅσσα δύνη:
Νῦν γὰρ, ἐνὶ ζοφεροῖς ἅτιν' ἐκλελάθοντο βερέθροις
  Πρόσθεν ἔην, αἴδου ἐξεπέρησε πύλαις.
Εἴσιδε γὰρ τυπικὴν (ὡς θαυμάσσεις μέγα) τέχνην,
  Τὴν καμάτου τέχνην πρῶτον ἀνεῦρε βροτῶν.
Ὧν νῦν, (ἀλευγαλέου, καμάτοις, σχεδὸν ὤλεσεν αἰὼν)
  Ἠελίοιο φάος βιβλία πάντ' ἐσορᾷ.
Ἣν δὴ χάριν μεγάλην οὖν, ἥντε γέρας τίκεν ἐσθλὸν
  Τοῖσι δόμεν τοίων ἢ πρέπον ἀντὶ πόνων:
Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τοῖσιν ἰσόρροπον ἆθλον
  Τινέμεν, οἱ τούτων φροντίδι σὺν μεγάλῃ
Ἤγαγον ἀρχαίων συντάγματα πρὸς φάος ἀνδρῶν,
  Πρῶτα μὲν αἰσχίστοις σφάλμασιν ὄντα βάρη.
Λάμβανε γοῦν χερσὶν χαρίτων πεπονημένα τελεσσῶν
  Βιβλία, παντοδαπῶν ἰλιάδ' ὥστε καλῶν.
Ταῦτα σὺ ἐργοπόνῳ πεποίηκας Ἰούνιε τέχνῃ,
  Ὦ ἄνερ ἡμετέρης πάνσοφε φῶς πατρίδος.
Οἴστε τῷδε χάριν νεαροὶ, κεφαλῇ δότε δάφνην
  Ἀονίδων μούσαις νηὸν ὅσοις μέλεται:
Αὖθις Ἰσιγγελινίῳ, (τοῦ πὰρ τάδε πάντ' ἐτυπώθη)
  Τίνετε μὴ πολλῷ μείονα δ' εἶτα χάριν,
Σὺν δ' εὐηγορίᾳ, σὺν ἐπαίνῳ, σύν τε γέρασσιν,
  Τοῦτο οἱ ἐξ ἀρετῆς τέλος ὀφειλόμενον.

ἔρρωσο καὶ εὐτύχει.

HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM

LIBER PRIMUS.

Ritus apud priſcos in nuptiis obſervari ſolitus. Ori Apollinis locus emaculatus, & Scholiaſtæ Pindari. Item Cœlii error indicatus.

CAPUT I.

CORNICUM concordiam Satyrographi verſiculo teſtatam, alicubi in miſcellaneis arbitratur contra Grammaticos nonnullos Politianus homo literatiſſimus, cujus ego judicium & eruditionem plurimi feci ſemper, neque gravatim ego illius ſententiæ accedo: ſiquidem præter Aeliani, quem adducit, teſtimonium, fidem ejus rei Greg. Nazianzenus facit, & Orus Apollo, Nilous in Hieroglyphicarum notarum interpretamentis, atteſtans Cornices ad mortem uſque pertinaciter obſervare legem conjugii: atque inde in omen abiiſſe ſiniſtrum, ſolitariæ cornicis occurſum, velut viduam portendentis vitam: eaque de cauſa in nuptiis auſpicato concordiæ ſocietatiſque præſagio accinere identidem conſue-

viſſe veteres, ἐκκόρει κορὴ κορώνην, hoc eſt, Everre virgo cornicem atque elimina. quæ verba non intellecta omiſit interpres conniventer ea præteriens. Græcè autem ita leguntur: τῆς δὲ τοιαύτης αὐτῶν ὁμονοίας χάριν, μέχρι νῦν οἱ ἕλληνες ἐν τοῖς γάμοις, ἐκκορὶ κορὶ, κορώνην, λέγουσιν ἀγνοοῦντες, ſed perperam & vitioſe, proindeque ad præſcriptam normam corrigenda. „ Si non potius inverſo caſu legas, ἐκκόρει „ κόρην κορώνη, ut ſenſum hunc elicias, De- „ virgina virgunculam cornix: in quam ſen- „ tentiam annotaſſe videtur Heſychius κου- „ ριζομένην dici nuptam & hymenæi carmine „ copulatam, eo quod pueri permiſti puellis „ hunc in modum novæ nuptæ accinerent, „ quod nunc corruptè, inquit, ἐκκόρεν dici- „ mus.” Succinit Ælianus de animalibus tertio, veteres, inquiens, in nuptiis poſt Hymenæum Cornicis nomen invocant, ſignumque illud concordiæ dare conſueverunt, qui liberûm quærendorum gratia conveniſſent. Apud Pindari ſcholiaſten in Pythiis in eandem ſententiam legitur ſcriptum, παροτρύνοντες δ᾽ ἐνιοί φασιν, ἐκκορεῖ κόρους κορώνας, αἰσχύνην ἐξευτελίζων. Id eſt: Nonnulli animando inſtigandoque dictitant, elimina puer cornices, abolito pudore. Quo in loco fortaſſe rectius legas κόρος vel κόρυξ pro κόρους. Locum illum Ori, more ſuo, non addito autoris nomi-

nomine, tranſcripſit in ſuas antiquarum lectionum farragines Cœlius Rhodiginus multæ lectionis homo, lib. 29. cap. 18. in hanc formulam. Et in nuptiis Græci cornicem ἐκκορὶ, κορὶ dicebant, etiamſi neſcientes. Quo quidem loco (dicam enim quod ſentio liberè) diſperеam, ſi ſe ipſus intellexerit, tantum abeſt ut Ori ſententiam peruidiſſe illum putem.

CAPUT II.

Statii Papinii ex Achilleide locus nitori priſtino reſtitutus.

LEgenti mihi apud Diodorum Siculum bibliothecæ ſexto Balearicis funditoribus, quomodo pueros à primo annorum rudimento in rotandis fundis utiliter exercerent, quod ipſum & Strabo, ut pleraque alia, in ſuæ Coſmographiæ tertium librum retulit, & attigit Plinius lib. 3. Baleares funda bellicoſas nominans, venit in mentem, recente adhuc memoria, apud Statium Papinium idem legiſſe videri: itaque adeo librum, ut autorum inter ſe loca committerem, invenio ſcriptum in codice Lugdunenſi, hunc in modum, ubi Achilles gloriatur didiciſſe ſe ſub Chirone:

Quo Magetæ ſua geſa citent, quo turbine cæſtum
Sauromates, falcemque Getes arcumque Geſonus.

Tenderet, & flexæ Balearicus autor habenæ.
Quo ſuſpenſa trahens libaret vulnera tractu,
Incluſum quoties diſtringeret aëra gyro.
Vix memorem cunctos (etſi modò geſſimus) actus
Nunc docet ingenti ſaltu me jungere foſſas,
Nunc caput aërii ſcandentem pondere montis
Quo fugitur per plana gradu.

Qui locus quum haberetur mihi ſuſpectus καὶ ὕπουλος, viſum eſt eum expendere atque examinare ad fidem manuſcripti codicis, quem fortè ex Anglia cum nonnullis aliis aſportaram, diſturbatis illic jam tum bibliothecis cœnobiorum, quò ſi eveniret quod ſperaram, remedium loco adferrem: neque ſpe falſus omnino fui, inveni nanque multò aliam lectionem, eamque meo quidem judicio ſaniorem, & quæ videbatur operæ aliquo precio annotanda, & judicio doctiorum ſubjicienda, Ea ſic habet inter cætera:

Falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet, & flexæ Balearicus actor habenæ,
Quo ſuſpenſa trahens libraret vulnera tortu.

Ubi librare vulnera poëtico more eleganter dixit, pro rotare eiacularique tela factura vulnera. Et deinde:

Nunc caput aërii ſcandentem prendere montis
Quo fugitur per plana gradu.

hoc eſt, libero curſu, quaſi in plano campi æquo-

æquore curritur, in cacumen ardui montis evadere ſcandendo. Cæterùm quòd de Gelonis Scythiæ gente loquatur, non dubium eſt: nam Geſonos legas nuſquam: de Gelonis verò, Plinius, Strabo, Dionyſius, Stephanus, Virgilius, Mela, autores omnes. Deinde actorem accipio peritum torquendæ fundæ, potiore lectione, quàm ſi autorem & inventorem ejus accipias, præſertim quum legamus fundæ inventionis gloriam penes alios fuiſſe: Plinius enim lib. 7. Phœnicas inveniſſe cum baliſta fundam, commemorat. Strabo verò Ætolos in hanc gloriam vocat: cui conſentire videtur Pollux lib. 1. Ubi enumerans præſtantiſſima apud qnanque gentem arma, σφενδόνην ἀκαρνάνων, fundam Acarnaniam commendat: Acarnanas autem Ætolis eſſe contiguos, quis eſt qui ignorat? „ quanquam Dolopas gentem Theſ„ ſaliæ vicinam teſtatur. Pindarus θερσὺν ὅμι„ λον σφενδονάσαι, tanquam dexterrimi iſti fue„ rint funditores." Ita ut actor ſignificet tortorem eo loco, quomodo Virgilius alicubi dixit:

Stuppea torquentem balearis verbera fundæ.

Reliqua obvia ſunt poëtarum lectioni vel leviter aſſuetis.

CAPUT III.

Pauſaniæ locus penſiculatius examinatus, de binis reorum & accuſatorum lapidibus.

AReopagitici ſenatus, noctu, ne quid gratiæ daretur, judicare conſueti, incorrupta ſeveritas nulli non audita eſt. Illud verò obſervatu digniſſimum fuerit, cur in eorum conſeſſu lapides duo argentei, unus reo, alter accuſatori, in quibus conſiſterent, poſiti fuerint, iique propriis nominibus cognitionem jucundam inſinuantes: de quibus Pauſanias in Atticis hunc in modum ſcribit, ἄρειος πάγος, id eſt, Martius vicus nomen ſortitus eſt, quoniam Mars ibi primus judicio ſtetit, interfecto Halirrhotio. Ibidem & Oreſten abſolutum fuiſſe à cæde matris ferunt: eſtque illic Minervæ Martiæ ara, quam ille judicum ſententiis exolutus vovit poſuitque. Lapides verò argenteos, quibus inſiſtunt & rei qui judicio ſiſtuntur, & accuſatores, nominant unum injuriæ contumeliæve, alterum impudentiæ. Græcè ſonant poſtrema ita: τοὺς δὲ ἀργυροῦς λίθους, ἐφ᾽ ὧν ἑστᾶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως, τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτὰς ὀνομάζουσι. Equidem injuriæ lapidem accuſatoribus dicatum fuiſſe autumo, certa ratione, quam mox docam. Cur verò impudentiæ nomine alter donatus

natus fuerit, ignorare me fateor ingenuè, neque ſubſidium alicunde video, nihil enim Cœlius (qui diſertè hæc verba tranſcripſit lib. 12. cap. 19.) nihil alii, qui iſtud commemorant, in medium adferunt, unde iſtius Athenienſium facti ratio exculpi elicive queat. Sed ſi ſyllabam unam immutes molliter, & loco ἀναιδείας reponas ἀναιτίας, cadente æqualiter vocis tractu & ſyllabarum numero, ſonoque propè eodem, clariſſima eluceſcet illorum facti ratio, ut oſtendam. Nolim tamen in temeritatis ſcopulum impingere, certò hanc lectionem aſſerendo: quin potius doctiorum oculos aperire, judiciumque acuere eſt animus ut mecum expendant, an non veritati magis conſentanea ſit hæc noſtra, quàm quæ in impreſſis extat codicibus. Nam quum intèr ſe opponantur οἱ διώκοντες, accuſatores qui poſtulant, & οἱ δίκας ὑπέχοντες, rei cauſam ſuſtinentes, quos hîc Pauſanias nominat, quorum utriſque ſuus ſit poſitus lapis: poſtulat etiam ratio, ut injuriæ contumeliæve accuſatorum (qui tametſi veras cauſas defendant, ad opprimendos tamen reos eas perſequuntur) oppoſita ſit & reorum qui in judicio poſtulantur, innocentia: nam ut accuſatoris antitheton eſt reus, ita & injuriæ innocentia, non impudentia. Quid enim hîc commune habeat cum miſerorum,

qui capite & fortunis oppugnantur, ſorte, impudentia? Quin & ipſe Pauſanias *ἀναιτίας* lectionem videtur confirmare, quum paulo poſt ſubiungit, *ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι*, hoc eſt, iſthic ſacrificant quotquot in Areopago cædis abſolvi contigerit: ubi in Græcis verbis magis elucet vocis neceſſitudo. Ex argento autem conflatos (quod ab ærugine immune eſt) lapides fuiſſe exiſtimo propterea, ut innuerent integritatem utrobique tam in accuſando, quam in defendendo, ſpectari debere, nihil affectibus illic tribuendo, crimenque gravando, hic vero nihil diſſimulando: nam ut neque negare ſolùm ſufficit, ita neque accuſaſſe ſolùm ſatis eſt: quod lepidè regeſſit Cephidio cuidam noto accuſatori Julianus Imp. Porrò quod apud Zenobium legitur ex autoritate Theophraſti, Athenis aras extitiſſe *ὕβρεως καὶ ἀναιδείας*, & apud Ciceronem, contumeliæ fanum & impudentiæ factum fuiſſe Athenis, ſuadente Epimenide Cretenſi, aliò ſpectare arbitror: nimirum illi vitiis ea poſuerunt, ut Romæ Pallori, Febri, Pauori, templa ſacrata legimus: neque verò Pauſanias aras templáve nominat, ſed lapides. Hinc etiam patet corrigendum eſſe codicem Alexandri in dierum Genialium lib. 1. cap. 13. ubi legitur Athenienſes contumeliæ & impudi-

citiæ aras ſacraſſe, corrupta librariorum vitio voce Impudentiæ, & deformata in Impudicitiæ.

CAPUT IV.

Agathii hiſtorici locus unus & item alter prodigioſè peruerſus, integritati ſuæ reſtituiter.

QUi græcas literas Vatiniano quodam odio perſequuntur, peruicaci improbitate ſuggillant, earum cognitionem ut ſuperuacaneam temerariis linguis traducunt, iſtorum vecordiam flagellare, quid attinet? aut è diverſo, oſtendere ſummam ejus linguæ, imò aqua & igne magis neceſſariam, utilitatem, ne ab interpretum fide dubia pendêre ſemper tibi neceſſum ſit, quid præſtantis operæ contulerit? præſertim quum tot ante me, iique doctiſſimi homines, ea in re penè ad tædium uſque deſudarint: non poſſum tamen, quin unico exemplo teſtatum faciam, quantopere illi hallucinent, & clara quodammodo in luce cæcutiant, ut ex eo tanquam in ſpeculo errorem ſuum diſcant agnoſcere. Locus eſt apud Agathium Smyrnæum hiſtoricum, libro hiſtoriarum ſecundo, circa calcem, de Choſroem Perſarum rege, quem percalluiſſe atque in memoriam trajeciſſe cuncta Ariſtotelis Stagiritæ ſcripta commemorat ut non fidelius Thucydidis nitidiſſimi ſcri-

ptoris hiſtorias Demoſthenes orator memoria continuerit: quod interpres ita conuertit, ut dicat illum ſtagireten, id eſt, vini amphoram perpotaſſe longè melius, quàm rhetor pæanicus olori perſcripſerit fabulam. Quæ quidem prodigioſa verſio inde nata fuit potiſſimum, quòd trium celebriorum autorum epitheta non intellexerit, ſuppreſſis ſtudio nominibus propriis ab Agathio aut expolitione rhetorica obſcuratis. Quanquam à latæ culpæ crimine excuſari poſſit interpres: cui enim vel mediocriter literato ignotum eſt, Ariſtotelem Stagyris ignobili Græciæ oppidulo Andriorum colonia ſecundum Thucydidem natum: Demoſthenem è tribu Pæanienſi oriundum: & Thucydidem patrem habuiſſe Oloram? Sed adſcribam totum loci illius tractum ordine longè corruptiſſimum, ex mea interpretatione primo loco, quæ ita habet. Choſroem laudibus vehunt atque ſuspiciunt præter modum non Perſæ ſoli, ſed & ex Romanis nonnulli, velut eloquentiæ amatorem, & qui ad noſtratis philoſophiæ faſtigium pervenerit, transfuſis illi in Perſicam linguam, opera cujusdam, Græcorum ſcriptis. Quo circa dictitant quod totum Stagiriten melius devorarit, quam Olori filium Pæanienſis orator: quodque Platonis, qui Ariſtonem patrem habuit, dogmatibus imbutus

butus fuerit, ita ut ne in Timæo quicquam illum fugerit, tametſi hic dialogus præcipue variegatus ſit lineari ſpeculatione, & operoſa cumprimis ſubtilitate, ac naturæ motus ſcrutetur: neque etiam Phædon, aut Gorgias, aliusue quispiam ex dialogorum illorum numero, qui & elegantes & obſcuri habentur, illius cognitionem ſubterfugerint, cujusmodi eſt Parmenides. At ego nunquam adduci poſſim, ut credam ipſum tam præſtanti fuiſſe doctrina, ut eam ſummam fuerit aſſecutus. Qui item fieri potuit, ut pura illa veterum nominum libertas, quæ, omitto rerum naturam, cumprimis eſt proficua & opportuna, in agreſti quapiam & barbara lingua conſervetur? Qua ratione homo regio faſtu à puero educatus, multa adulatione delinitus, vivendi genus parum civile ſecutus, quod ad bella & inſtruendas acies ſemper ſpectet, quomodo inquam is qui ita vitam exegit ſuam, magnum aliquem & memoratu dignum percipere fructum, exercerique utiliter in iis diſciplinis potuit? Si quis igitur laudaret eum, quod quum rex eſſet, & Perſa, ac tantarum gentium pariter & rerum cura illi incumberet, nihilominus deguſtare has artes concupierit, eaque gloria efferri, certe & ego quoque ejusmodi virum collaudarem, cæterisque barbaris omnibus ante-

anteferrem. Quotquot vero ſapientem admodum illum appellant, & tantum non anteſignanum omnium, qui usquam gentium philoſophiæ operam navarunt, usqueadeo ut cujusvis artis atque diſciplinæ principia & cauſas pernoverit, illi deprehendentur in primis à vero exorbitare, ſolamque vulgi famam eſſe ſecuti. Vranius quidam nomine, gente Syrus, in regia urbe vagabatur, artis medicæ profeſſione ſeſe venditans, qui quum nullum Ariſtotelis dogma exacte calleret, plurima tamen ſcire ſe jactitabat glorioſus miles, eo quod in concionibus palmam in altercando facilè obtineret. Crebro nanque ad imperatoriam porticum ventitans, aut in librariis officinis ſedens, cum hominibus eo confluentibus diſceptabat, & magnifica crepabat, uſitata quædam de ſummo bono verbula identidem ingeminans, cujusmodi illi natura eſſet & ſubſtantia, an ne affectibus ſit obnoxium, an vero ſimplex & impermixta natura: idque apud eos quorum tamen bona pars nunquam literatoris ludum, ut arbitror, frequentarat, nedum elegantiore vita educta fuerat. Hactenus Agathii hiſtoriam ex noſtra interpretatione pertexuimus, cum qua ut conferatur paratius Chriſtophori Perſonæ tranſlatio, ſubjiciam eam, cum ut conſulam tenuioribus, quibus libri copia non eſt, tum

ut

ut μισέλληνες iſti cæcitatem pervideant ſuam. Ea talis eſt: Non enim hunc Perſæ ſolum ultra quam decet laudibus ferunt & demirantur, ſed Romanorum plerique, ut eloquentiæ ſtudioſum, & qui ad noſtræ philoſophiæ ſummam pervenerit notionem, & græca opera in Perſicam linguam nonnulla tranſtulerit: addunt tamen & Stagiretem, id eſt, vini amphoram longè melius perpotaſſe, quàm rhetor pæanicus olori perſcripſerit fabulam. Quinetiam Platonicis imbutum dogmatibus tradunt, atqueadeo ut ne Timæus hunc quidem prætereat, tametſi lineari ſpeculatione divarietur, & naturæ rimetur motus, nec Phædon ipſe, neque Gorgias, vel dialogorum autor alius quisquam, ut Parmenides, & cæteri item, quibus varia ſententiarum profunditate ſunt multa conſcripta. Ipſe vero non egregie adeo hunc eruditum fuiſſe exiſtimaverim, ut ſummam diſciplinarum teneret. Qui enim fieri id poterat, veram illam & liberam ut veterum nominum pronunciationem, ita & rebus ipſis maxime congruentem, lingua quædam ut agreſtis & rudior & à Muſis penitus aliena ſervaret? quo inquam pacto vir regio faſtu ex immodicis adulationibus ab ineunte ætateillectus, ac vivendi conſuetudinem nactus ſupra modum barbaricam, & qui bella ſemper & acies animo agitarit, exer-

exerceri in his poterat diſciplinis, ex hisque fructus aliquid ſibi vendicare? Quod ſi quis idcirco hunc laudet, quia quum rex eſſet & Perſa, tantarumque gentium & maximarum rerum curam haberet, utcunque tamen deguſtare artes literarias voluiſſe, ex eaque ut gloriam, ita & animi capere voluptatem, profecto & ipſe hunc laudarem, perinde præ cæteris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium ſapientem appellant, & quaſi philoſophos cæteros præſtitiſſet, omnium artium diſciplinarumque cauſas noſſe affirmant, & qualem fortaſſe Peripatetici maxime eruditum præfiniunt, deprehendetur is haud dubie nihil prorſus ea quæ vera ſunt pervidiſſe, ſed vulgi duntaxat famam ſectari. Vir quidam genere Syrus Vranius vocitatus, dum Byzantii verſaretur, artem quidem medicam profitebatur, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarus, nil denique vera cognitione tenebat, fremebundus tamen & inſolens quam multa ſe percallere jactabat: & quum fortè inter cœtus hominum verſaretur, ut erat ſuapte natura contentioſior, ſæpe etiam pro regiis porticibus ipſis aſtabat, plerunque in librariorum tabernis venalitiis aſſidebat, & ad hominum turmas ſe eôdem cogentium, verba magnifica perinde mirabundus & ſtupidus factitabat, conſueta quædam de deo longis verbo-

borum ambagibus, his qui ſe circumſiſterent poſtulantibus, qualis nam ſcilicet illi eſſet natura, quænam ſubſtantia, utrum afficiatur, utrum curæ ſit expers, & alia quædam ejusmodi. qui vero iſta profitebatur, ne grammaticum quidem adiiſſe unquam crediderim, nec vitam forte rectiorem egiſſe. At tempus eſt autorem ipſum audire græce loquentem hunc in modum: ὑμνοῦσιν αὐτὸν (χοσρόην) καὶ ἄγανται πέρα τῆς ἀξίας, μὴ ὅτι οἱ πέρσαι, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν ῥωμαίων, ὡς λόγων ἐραστὴν καὶ φιλοσοφίας τῆς παρ᾽ ἡμῖν εἰς ἄκρον ἐλθόντα, μεταβεβλημένων αὐτῷ ὑπό του εἰς τὴν περσίδα φωνὴν τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. καὶ τοίνυν φασὶν, ὅλον τὸν σταγειρίτην καταπιὼν εἴη μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ παιανιεὺς τὸν ὀλόρου. τῶν τε πλάτωνος τοῦ ἀρίστωνος ἀναπέπλησται δογμάτων. καὶ οὔτε ὁ τίμαιος αὐτὸν ἀποδράσειεν ἂν, εἰ καὶ σφόδρα γραμμικῇ θεωρίᾳ πεποίκιλται, καὶ τὰς τῆς φύσεως ἀνιχνεύει κινήσεις, οὔτε ὁ φαίδων, οὔτε ὁ γοργίας. οὐμενοῦν οὐδὲ ἄλλος τις τῶν γλαφυρῶν καὶ ἀγκυλοτέρων διαλόγων, ὁποῖος ὁ παρμενίδης. ἐγὼ δὲ οὕτως αὐτὸν ἀρεῖσα ἔχειν παιδείας καὶ ταῦτα τῆς ἀκροτάτης, οὐκ ἄν ποτε οἰηθείην, πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ἀκραιφνὲς ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ἐλευθέριον, καὶ πρός γε τῇ τῶν πραγμάτων φύσει πρὸς φορόν τε καὶ ἐπικαιρότατον, ἀργίᾳ τινὶ γλώττῃ καὶ ἀμουσότητι ἀποσωθῆναι. πῶς δὲ ἀνὴρ βασιλείῳ τύφῳ ἐκ παίδων καὶ κολακείᾳ πολλῇ γεγανυμένος, δίαιτάν τε λαχὼν εἰς ὅτι βαρυτάτην, καὶ πρὸς πολέμους ἀεὶ καὶ παρατάξεις ὁρῶσαν, πῶς δὴ

οὖν

οὖν ὥστε βίους ἔμελλε μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον. ἐν τοῖσδε ἀπόνασθαι τοῖς διδάγμασι καὶ ἐνασκηθῆναι. εἰ μὲν οὖν ἐπαινοίη τις αὐτὸν, ὅτι δὴ βασιλεύς γε ὢν καὶ πέρσης, ἐθνῶν τοσούτων καὶ πράξεων μέλλον αὐτῷ, ὃ δὲ ἐφίετο γοῦν ὅμως ἀμηγέπη ἀπογεύεσθαι λόγων, καὶ τῇ περὶ ταῦτα γάννυσθαι δόξῃ, ξυνεπαινέσαιμι ἂν καὶ ἔγωγε, τὸν ἄνδρα, καὶ μείζονα θείην τῶν ἄλλων βαρβάρων. ὅσοι δὲ λίαν αὐτὸν σοφὸν ἀποκαλοῦσι, καὶ μονονουχὶ τοὺς ὅποι πώποτε πεφιλοσοφηκότας ὑπερβαλλόμενον, ὡς καὶ ἁπάσης τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας διαγινώσκειν; ἐκεῖνοι ἂν μάλιστα φωραθεῖεν οὐ τὸν ἀληθῶν ἐστοχασμένοι, μόνῃ δὲ τῇ τῶν πολλῶν ἑπόμενοι φήμῃ. Ἀνὴρ δέ τις Οὐράνιος ὄνομα, σύρος τὸ γένος, κατὰ τὴν βασιλέως πόλιν ἠλᾶτο, τέχνην ἐπαγγελλόμενος τὴν ἰατρικὴν μετιέναι. τῶν Ἀριστοτέλους δογμάτων οὐδὲν μὲν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἐγίνωσκεν, ἐκομψεύετο δὲ ὡς πλεῖστα εἰδέναι βρενδυόμενος, τῷ δυσερις εἶναι παρὰ τοὺς συλλόγους. πολλάκις γὰρ ἰὼν περὶ τῆς βασιλείου στοᾶς, καὶ ἐν τοῖς τῶν βιβλίων ἠμένος πωλητηρίοις, διεπληκτίζετο καὶ ἐμεγαληγόρει πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγειρομένους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ εἰθισμένα ῥημάτια τοῦ κρείττονος περὶ ἀνακυκλῶν, ὁποῖόν δή τι αὐτῷ ἦτε φύσις ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία, καὶ τὸ παθητὸν, καὶ τὸ ἀξύγχυτον, ὧν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ εἰς γραμματιστοῦ οἶμαι φοιτήσαντες, οὐ μὴν βίῳ ἀρίστῳ ἐκδεδιῃτημένοι. Venio nunc poſtliminio ad locum illum in quo præcipua incuriæ nota vertitur, de Stagirite, quem eſſe Ariſtotelem nemo jure dubitabit, ſi vel illud Laërtii legerit,

gerit, Ἀριστοτέλης νικομάχου καὶ φαιστιάδος, σταγειρίτης. Id eſt, Ariſtoteles Nicomachi & Phæſtiadis filius, Stagirita. Deque Pæanico oratore, quem Demoſth. eſſe dixi, res eſt nota ex Suida, Harpocratione, & Plut. in vitis x. rhet. Δημοσθένης, inquit iſte, Δημοσθένους καὶ κλεοβούλης τῆς γυναικὸς τῆς θυγατρὸς, τὸν δὲ δῆμον παιανιεύς. Rurſus per Oloræ ſive Olori filium deſignari Thucydidem, quis eſt qui neſciat? Marcellinus patrem habuiſſe eum Olorum dicit cognominem Oloro Thraciæ regi: ſic enim habet: θουκυδίδης ὁ συγγραφεὺς, ὀλόρου μεν προῆλθε πατρὸς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντος ἀπὸ ὀλόρου τῆς θρακῶν βασιλέως. ita & Suidas. Legit & Herodotus, perſpecto Thucydidis ingenio, gratulatus fuiſſe patri de filio, μακαρίζω σε, inquiens τῆς εὐτεκνίας ὄλορε. id eſt: Beatum te prædico Olore, qui talem genueris filium. Cur autem dicat Coſroën accuratius imbibiſſe Ariſtotelem, quam Demoſthenes Thucydidem, ex hiſtoria petendum, quæ ex Luciano nota eſt, qui ad illiteratum, ſed librorum copia ſtultè glorioſum ſcribens, ait Demoſthenem octies deſcripſiſſe ſua manu Thucydidis hiſtorias, non aliam ob cauſam, quam ut fideliter ejus ſcripta memoria complexus, dictionem floridam imbiberet, familiaremque ſibi redderet. Sed de his abundè multa. Non poſſum autem quin & unius atque alterius loci corrigendi indicium faciam, qui in capite lib. 2.

hiſtoriarum ejuſdem autoris extat, ubi de Narſetis eunuchi induſtria in exercendo & ad militares labores aſſuefaciendo milite loquitur, ubi interpres hunc in modum locum ulceravit. Nam & decurrere eos cogebat, & in equum agiliter deſilire, armatoſque tripudiis agitari, & tuba claſſicum perſonante, obtundi. Græcè ita legitur: τροχάζειν ἀνασκευάζων, καὶ ὑπὲρ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι, ἔστε πυῤῥίχην τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι, καὶ θαμὰ τῇ σάλπιγγι καταβομβεῖσθαι τὸ ἐνυάλιον ἠχούσῃ. hoc eſt faciens eos in orbem decurrere, & in equis decenter velitari, & in ſpeciem armatæ cujuſdam pyrrichæ circumvehi, & confeſtim tuba claſſicum canente ad ſigna turmatim cogi: id enim eſt meo quidem judicio καταβομβεῖσθαι, inſtar apum examinis condenſari, vel apum more convolare. Erat autem barbarici agminis ſpecies triangularis, & Δ literæ ſimilis: frons ipſa anterior, quæ in acutum claudebatur, frequens quidem & denſior erat, quia circumquaque ſcutis obſtruebatur, dixeris ſanè ſuis hos caput ex ea inſtructi agminis ſerie figuraſſe. Alæ autem utrinque per turmas & agmina condenſatæ, & quam maximè introrſus protenſæ, placidè ab invicem dirimebantur, in progreſſuque in vaſtam terminabantur latitudinem, ita ut in medio vacuus locus relinqueretur, e quo terga nudata ex ordine comparerent, nam terga tergis

invi-

invicem verterant, ut facie verſi in hoſtem eſſent, e tutoque & ſcutis prælatis certarent, poſteriora verò oppoſita erant, ut ſe acrius tuerentur. Subjiciam nunc Græca verba, è quibus ceu ſpeculo certa habeatur cognitio: *ἦν δ' αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς παρατάξεως, οἷον εἰς ἔμβολον, δελτωτῷ γὰρ ἐώκει, καὶ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον ὅσον εἰς ὀξὺ ἔληγε, στεγανόν τε ἦν καὶ πεπυκνωμένον τῷ πάντοθεν ταῖς ἀσπίσι περιπεφράχθαι, φαίης τε ἂν αὐτοὺς, συὸς κεφαλὴν τῇ συνθέσει ἀποτυπώσασθαι. τὰ δὲ σκέλη ἑκατέρωθεν κατὰ στίχους τε καὶ λόχους εἰς βάθος ξυνκείμενα καὶ ἐπιπλεῖστον εἰς τὸ ἐγκάρσιον παρατεταμένα, διΐσταντο ἀλλήλων ἠρέμα καὶ διεκέκριντο. καὶ προϊόντα εἰς μέγιστον εὖρος ἀπετελεύτα, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ χωρίον κενὸν καθεστάναι, καὶ τὰ νῶτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν στοιχηδὸν διαφαίνεσθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐτύγχανον, ὅπως τοῖς μὲν πολεμίοις ἀντιπρόσωποι εἶεν, καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοιντο τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, τὰ δὲ ὀπίσθια διὰ τὸ ἀλλήλοις ἀντιτετάχθαι, διαφυλάττοιντο.* id eſt: Erat illis agminis ſpecies velut in cuneum conformata, Δ Græcæ literæ aſſimilis, cujus frons in acutum deſinens, impenetrabilis erat, & præ denſitate ſolida, eò quòd undequaque clypeis obſepta erat: dixiſſes eos aprugni capitis effigiem ſtructura agminis referre. Alæ utrinque in longum excurrentes ſeriatim catervatimve, longiſſimeque in transverſum protentæ, paululum à ſe invicem diſſidebant ac disjungeban-

tur, & paulatim in longiſſimum jugum deſinebant, ſic ut intermedium ſpacium vacuum relinqueretur, & per ſingulos ordines terga viris nuda interlucerent: etenim averſi ſibi invicem conſtiterant, ut adverſa fronte hoſtem exciperent, & tutò præliari poſſent objectis clypeis, ſimulque caudam exercitus tuerentur mutuo oppoſitu. Cæterùm libri materiam naſci mihi video, ſi cunctas quæ in eo autore latent mendas ſanare, vel ſaltem ſtibio inducere velim.

CAPUT. V.

De Sirio ſtella, inibi locus apud Hyginum emendatus: & alter apud Pollucem: item apud Orum Apollinem & Plutarchum.

SIrii apud autores multa paſſim eſt mentio, tum pro ſtella ipſa, tum pro ſole quoque. Utroque modo exponi poteſt apud Virgil. in tertio Æneidos, ibi:

Tum ſteriles exurere Sirius agros.

Sed ut de ſtella minimè dubium eſt, ita in controverſiam vocari poteſt, an pro ſole uſurpata vox legatur. At enimvero iſtam ambiguitatem eximit Suidas grammaticus, diſertè annotans σείριον à quibuſdam exponi τὸν ἥλιον, hoc eſt, Sirium ſolem: cujus teſtimonium confirmat Archilochi autoritas, naturali ratione illud de ſole efferentis: Πολλοὺς μὲν αὐτῶν σείριος

 καζα-

καθανανεῖ ὀξὺς ἐλλάμπων. id eſt: Multos ex illis ſol ſiccabit, æſtuque ſuo durabiles reddet: id nanque ſolis proprium eſt, vi ſua ignea corporum humorem rapere atque depaſcere. Similiter uſus eſt & Lycophron in Alexandra, de Ajacis corpore in littus è mari ejecto loquens, ibi: ἐκβεβρασμένον νέκυν ἀκτὶς σειρίυ καταζανεῖ. id eſt: Cadaver expulſum arefaciet ſolis radius. Vides manifeſtè Sirium utrobique pro ſole accipi. " Quid, quod Plutarchus libro de Iſide, „ Oſirin quem Ægyptii ſolem intelligunt, eum „ eſſe dicit, quem Græci σείριον Sirium nomi- „ nant, quum apud illos articulus præpoſitus „ nomen obſcurarit." Accedit quòd Ibycus poëta Rhegynus σείρια aſtra univerſa vocaret, teſtante Suida, vel quod ſint quaſi τείρεα quædam, & navigantibus ſignorum ſint loco, vel διὰ τὸ τείρειν τὸ δαμάζειν. Porrò admonendus es lector obiter de immutata à nobis nonnihil lectione in verſu Archilochi modò citato, in quo apud Plutarchum in Sympoſiacis legitur κ' ἀθανάνει, quam vocem haud dubiè corruptam molliter mutaui in καταζανεῖ ex Lycophrone, qui ad illum verſum parodicè alluſiſſe videtur. Cæterùm uti conſentiunt autores in Sirio, quòd ſit ſtella fulgida in lingua Canis ardens, ita tamen variant cujus ſit: nam ſunt qui Orionis canem faciant, nonnulli Iſidis, rurſus alii Cephali: Timoſthenes proprium nomen eſſe voluit:

luit: non deſunt qui Icarii canem fuiſſe prodiderunt, qui filiæ ejus Erigone cadaver patris indicarit ab agricolis interempti, ut ex Polluce lib. 5. cap. 5. diſcas, ubi malè σύειος legitur pro σείριος. Quam fabulam latius enarrat Germanicus Cæſar, & item Hyginus in fabulis & aſtronomicôn ſecundo, edito etiam canis proprio nomine, quem Neæram vocat Germanicus Cæſar probatiore (ut equidem exiſtimo) lectione, quàm apud Hyginum legas Meram. Neque minor pugna eſt de vocis etymo, contendentibus grammaticis Sirium dictum quaſi ζείριον propter fervorem, παρὰ τὴν ζέσιν: vel quia nos diffluentes ſudore exinanit, παρὰ τὸ σειρεῖν, quod ſignificat vacuare atque inanire: vel quòd faciat canes rictu & aperto ore hiſcere, αἴτιος τοῦ σεσηρέναι, ut annotat Lucilius Tarrhæus. Hyginus ex Arato à σειριάω originem nominis derivat, quod lucere & ſiccare notat: is enim in Phænomenis ita fermè deſcribit Sirium: ἡ δ᾽ οἱ ἄκρη

Ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα
Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ᾽ ἄνθρωποι Σείριον. id eſt:
Ora canis ſumma accendit grave ſidus, & acri
Igne micat ſplendens, quo nomine Sirius audit.

Præterea ſunt qui nomen deducant ἀπὸ τοῦ σείρειν, quòd immodico æſtu cuncta rapiat atque deſiccet, unde rapidi epitheton apud Vergilium, ibi:

Jam

Jam rapidus torrens ſitientes Sirius Indos
Ardebat cœlo. & item apud Lucanum in x. Pharſ.

Rapidos quà Sirius ignes Exerit.

Quid, quòd & τὸ σέιεσθαι, quod ſcintillare & tremulo motu vibrari denotat, nominis anſam præbuiſſe putant quidam? Feruoris hujus ſtellæ ſingularis meminit apud Græcos & Euripides in Hecuba, ubi ait:

ἢ σείριος ἔνθα πυρὸς φλογέας ἀφίησιν ὄσσων αὐγάς.

id eſt: *Aut ubi Sirius flammantes ignis radios oculis expuit.* & Valerius Flaccus Argonaut. lib. 1.

Et Calabri populator Sirius arvi. Statius quoque Sylvarum lib. 2. *Implacido letalis Sirius igni.* At enimuero ut ad Critolai libram expenſius rem revocemus, obſervandum eſt, ſidus integrum (quod Latini minus rectè canis ſtellam nominant) à Græcis ἀστροκύων dictum, præcipuas habere duas ſtellas, in capite unam, quæ Iſis vocetur, & alteram in lingua, quæ propriè & Canis nuncupetur. unde apud Diodorum biblioth. 1. locus illuceſcit, ubi inter reliquos titulos columnæ Iſidis inſculptum fuiſſe memoratur, *Ego ſum in aſtro canis refulgens.* Hinc etiam melius intelligi poterit Orus Apollo, cujus in Hieroglyphicis hæc verba leguntur: ἴσις ἢ παρ' αὐτοῖς ἐστὶν, ἀστὴρ αἰγυπτιστὶ καλούμενος σῶθις, ἑλληνιστὶ ἢ ἀστροκύων. id eſt: Iſis illis eſt ſtella, quæ Ægyptia lingua Sothis, Græ-

ea Aſtrocyon nominatur, ita enim apud illum legendum eſt, non ἀστρομύων: ut perperam in codicibus impreſſis legitur. atque ea lectio etiam apud Germanicum Cæſarem reponenda eſt, Aſtrocyon legendo, non Aſtricyon. Fidem facit & Porphyrius in libello de antro Nympharum, ubi inquit: πρὸς γὰρ τῷ καρκίνῳ ἡ σῶθις? ἣν κυνὸς ἀστέρα ἕλληνες φασί.

CAPUT VI.

Locus Claudiani ſenſu non vulgari expoſitus. Inibi de miraculis quibuſdam ad viſum ſpectantibus.

NEmo eſt in literis verſatus qui ignoret, haud dubitandum, pro certo, minimé que ambiguo, ab autoribus uſurpari, ut in illo Virgilii Æneidos tertio:

Longævo dicta parenti Haud dubitanda refer.

Sed quia reconditum miniméque vulgarem ejus uſum obſervaſſe mihi videor apud Claudianum, quòd eo genere impenſius gaudeat is autor, lubebit adſcribere autoris locum ex ſeptima panegyri, ut obnixum noſtrum ſtudium in adjuvanda re literaria, quacunque licet, probem. Locus ita habet:

Viſa etiam medio populis mirantibus audax,
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuſo
Languida. Ubi dubitanda nihil, pro, non parva aut exigua accipitur: ſiquidem exilia, quæque oculorum aciem propè ſubterfugiunt,

præ

præ nimia exilitate dubitationem nobis adferre ſolent. Memini ante annos aliquot ſpectaſſe me non ſine magna animi voluptate Mechliniæ, nobili Brabantiæ oppido, ceraſi calculum in modum quaſilli exculptum, quo continebantur quindecim alearum paria, ſuis punctis affabre diſtincta, ita ut acie oculorum dignoſci potuerint clarè, cui tamen non dubia aut tenebroſa erat illa oculorum lux, ne diſcedam longius à propoſito: iſtud mecum oculata fide teſtari plures poſſunt. Fuerat autem emptus is calculus ab Hagano quopiam apud Confluentes Rheni & Moſellæ. Memorat Plinius lib. 7. ejusque plagiarius Solinus, de Iliade Homeri, quam nucis putamini incluſam vidiſſe ſe teſtetur Cicero. Idem Plinius Callicratem quendam formicas ejusque generis alia animalcula tam minuta ex ebore fabricaſſe ſcribit, ut earum partes à cæteris diſcerni nequirent. Rurſus Myrmeciden in eo genere clarum, qui ex eadem materia quadrigam fecerit, quam muſca alis integeret: item navem, quæ pennis apiculæ abſconderetur. „ Refert Plutarchus eoſ„ dem celatores in ſemine ſeſami, quod exi„ guum admodum eſt, expreſſiſſe celo verſus „ integros Homeri per characteres." Noſtra hac ætate ad miraculum uſque inſignem in deſcribendis minutiſſimis characteribus Franciſcum Alumnum commemorat Petrus Aretinus

in epiſtolarum opere, quod homo Italus ſua lingua ſcriptum edidit, quem ait ſine notis (quas abbreviaturas vocant barbari) deſcripſiſſe integrum ſymbolum Apoſtolicum, & principium Evangelii Joannis, quod à ſacro recitant ſacrifici: atque hæc ambo in ſpatio minore quam ſit ſemiobolus, ſtupentibus Imperatore Carolo & Clemente Pontifice, reique novitate vix oculos ſatiare potentibus.

CAPUT. VII.

Ex D. Cypriano locus emendatus.

INiquum mihi fore ſpero neminem, ſi præter artis meæ & bonarum literarum profesſionem, emendandis etiam ſacris ſcriptoribus manum admoveam, modò res extra dubium poni probarique queat. Locus eſt apud D. Cyprianum lib. de Idolorum vanitate, ubi de præſtigiis & impoſtura dæmonum, qui vulgus veritatis prodigum ſeducunt, agens ita inquit: Et magis inde eſt ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Soſthenes formam Dei veri negat conſpici poſſe, & angelos veros ſedi ejus dicit aſſiſtere. Qui locus ita eſt à macula vindicandus, hoc pacto ſcribendo: Et magis inde (à dæmonibus videlicet) eſt ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Hoſthanes, &c. Quam interpolaturam ne quis ut arrogantem dam-

damnet, aut in culpam vocet, convinci poteſt Minutii Felicis verbis eadem de re & eadem fermè lege cadentibus, libro adverſus gentes ultimo: Eorum, inquit, Magorum & eloquio & negocio primus Hoſthanes, & verum deum merita majeſtate proſequitur, & angelos, id eſt, miniſtros & nuncios dei. Sed veri, ejuſque venerationi novit aſſiſtere. Quòd verò Hoſthanes verior ſit lectio & magis germana, ſive, ut apud Plinium eſt, Oſthanes, docebit iſte libro 30 capite 1. Primus, inquit, ut equidem invenio, de Magia commentatus Oſthanes. & iterum: Hic maximè Oſthanes ad rabiem, non aviditatem modò ſcientiæ ejus, Græcorum populos egit. & rurſus capite ſequenti: Ut narrauit Oſthanes, ſpecies Magiæ plures ſunt. Suidas Hoſtanes, ὠστάνης, ſcribit: Aſtrorum, inquiens, curſus autore Zoroaſtre primi Babylonii excogitarunt, poſt quem & Hoſtanes. Idem alibi commemorat Magos in Perſarum gente Hoſtanas per ſucceſſionem generis cognominatos fuiſſe. „ Scripſiſſe autem
„ Oſtanes legitur commentarium ſeu volumen
„ in octo libros diſpartitum, quod ὀκτάτευχον
„ inſcripſit: quod apud Euſebium Pamphilum
„ lectum eſt his verbis, ὀστάνης ἐν τῇ ἐπιγεγραφο-
„ μένῃ ὀκτατεύχῳ.

CAPUT VIII.

D. Cyrilli locus emendatus, vitio interpretis corruptus.

CYrilli opus extat adverſus Julianum, doctum cumprimis, in cujus libro primo Orphei verſus leguntur hi:

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βεβήλοις
πᾶσιν ὁμῶς, σὺ δ' ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε μήνης
μουσαῖ, ἐξερέω γὰρ ἀληθέα.

Quos fas eſt audire, loquar: munite profanis
Oſtia & obſtruite: aſt aurem Muſæe nitentis
Progenies Lunæ obvertas mihi vera canenti.

In his verſibus Oecolampadius interpres, pro luna, memoriam vertit, viſus legiſſe μνήμης pro μήνης, ſed manifeſto errore, ut oſtendam, ſi prius indicaro diſcrimen lectionis horum verſuum. Eos enim ita legas apud Juſtinum martyrem in parænetica oratione ad Græcos, aliter apud Euſebium lib. 13. evang. demonſtr. ubi ita citantur:

φθ. οἷς θέ. ἐ. θ. δ' ἐπι. βέβηλοι
φεύγοντες δικαίων θεσμοὺς, θείοιο τεθέντος
πᾶσι νόμου, σὺ δ' ἀ. φ. ἔκγονε μήνης &c.

Illic procul abſiſtere & excludi à myſteriis audiendis profanos vult: hîc eoſdem deterret ne ad ea accedant, quandò juſtitiæ divinæ gravis ultio illis impendeat. Quòd autem μήνης, ut apud utrunque autorem extat, legendum ſit, compro-

probat Hermeſianax Colophonius in tertio elegiacorum libro, ubi de Muſæi amaſia loquitur:

> οὐ μὴν οὐδ' υἱὸς μήνης, ἀγέραστον ἔθηκεν
> μουσαῖος χαρίτων ἤρανος ἀντιόπην.
>
> *Delitiæ Charitum, ſoboles Muſæe micantis*
> *Lunæ, non tacitam liqueris Antiopen.*

& Proclus Diadochus lib. 1. comment. in Platonis Timæum, ἐπείπερ καὶ ἀπὸ μουσαίου τοῦ σεληνιακοῦ τὸ γένος τοῖς ἐν ἐλευσῖνι τῶν μυστηρίων ἡγουμένοις εἶναι φησί. quandoquidem & ſacerdotibus Eleuſinorum ſacrorum præfectis genus eſſe à Muſæo illo Lunari aſſerit. Vides clarè illic lunæ filium, hîc verò lunarem, velut lunæ progeniem, dici. „ Accedit & Platonis teſtimo-
„ nium lib. 2. de repub. βίβλων δὲ ὅμαδον παρέχον-
„ ται Μουσαίου καὶ ὀρφέως, σελήνης τε καὶ μουσῶν ἐγ-
„ γόνων, ὥς φασί. id eſt: Librorum confectam co-
„ piam præbent Muſæi & Orphei, è Luna &
„ Muſis prognatorum, ut vulgaris fert opinio."
Addendum eſt & illud, interpretem etiam alium verſum ſua interpretatione corrupiſſe illic:

> καὶ ποταμοὶ πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.
> *Fluminaque, & cani ſpuma maris alta vorago.*

ubi interpres loco πολιῆς, id eſt, cani, legiſſe videtur πόλιες, urbes, ſic nanque convertit: Et flumina, civitates, profundumque jucundi maris.

CA-

CAPUT IX.

Cur Herculeum Tarentum dixerit in tertio Æneidos Virgilius.

CUr Herculeum Tarentum epitheto vocarit antiquitatis altiſſimus gurges Virgilius, in eo verſu,

Hinc ſinus Herculei (ſi vera eſt fama) Tarenti
Cernitur:

altiore indagine perquirendum eſſe duxi: quandò minimè omnium placuerit Servii annotamentum, quo Herculeum dici vult, à Phalantho auctum, octava generatione ad Herculem genus ſuum referente. Equidem exiſtimo poëtam reſpexiſſe (id quod non ſemel alias feciſſe deprehenditur) ad locum Ariſtotelis in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, de mirabilibus fama cognitis, qui ſic habet: λέγεται δὲ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς ταραντίνους, ἡράκλειαν τὸν τόπον καλεῖσθαι, ὃν νῦν κατοικοῦσιν, ἐν δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν ἰόνων κατεχόντων, πλεῖον, ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν πρώτων κατασχόντων αὐτὴν, σίγειον ὠνομάσθαι. Quæ verba hoc ſonant: Fertur nomen loco, quem nunc habitant, Heracleæ (quaſi Herculeam dicas) fuiſſe, poſtquam Tarentinos ſibi adjunxerat bello ſuperatos: ſuperioribus temporibus ab Jonibus Plium à navigandi argumento: ante illos verò ab incolis primis Sigæum fuiſſe appellatam urbem. Ad quem locum quòd poëta reſpexe-

ſpexerit, ut credam, faciunt Virgilii verba illa, Si vera eſt fama: ut Ariſtotelis fide non planè ſtare ſe oſtenderet: quippe è fama cognita pleraque illic referentis, id quod & libri titulus facilè indicat. Herculeum ergo ab Hercule bello devictum, vel ab Hercule illic diverſato inſeſſum, quippe quum ille pleraque Italiæ loca adierit, non diſſimulante hoc & Ariſtotele. Poteſt videri Herculeum quoque appellaſſe ea ratione, qua poëtæ locis propinquis aut ejuſdem nominis, diverſis tamen, quippiam uni tantùm peculiare attribuunt promiſcuè: qua in re multus eſt Pindarus: ut epitheton quod urbi vicinæ in eodem ſinu Tarentino ſitæ Thurio debebatur, Tarento adſcripſerit, quippe ubi ſagittæ Herculis, Trojæ fatales, à Philoctete fuerint repoſitæ & dedicatæ, ut in libello modò citato ſcribit Ariſtoteles, & libro viceſimo Trogus Pompejus: quemadmodum Pellæum Canopum appellat in quarto Georg. Virgilius, non ab Alexandro poſitum è Pella Macedoniæ oriundo, ſed vicinum Alexandriæ à Pellæo Alexandro conditæ. Attexenda eſt huc & tertia hujus epitheti ratio, ut Herculeum dixerit Herculis numini ſacratum. Taras nanque urbis conditor, Neptuni filius, Herculi pariter & patri bina ſacravit templa, quo favorem utriuſque numinis coloniæ novæ conciliaret, ut nimirum Herculis præſidio fortiter

ageret

ageret diteſceretque, Neptuni verò ope mare haberet propitium, & feliciter degeret, veluti ex Helenii Acronis in Horatium commentariis diſcere eſt. Utrumque occultè deſignat numiſma Tarentinum, in quo viſitur Taras Delphino inſidens, lævaque Copiæ cornu præferens cum Græca inſcriptione Ταρας. Fuerit & illud precium operæ adſcribere hoc loco, cur ſimiliter Herculeos Baulos vocarit Silius Italicus lib. Punicorum duodecimo, ibi:

Herculeos videt ipſo in littore Baulos.

Ubi Herculeos vocat ab Hercule ibi diverſato, quum eò ex Erithya Geryonis armentum egiſſet: id quod Symmachus teſtatur his verbis: Herculem armenta Geryonis agentem perveniſſe Baulos, ut nunc dicimus, antè βοαύλια: at inde Gaudos in Phlegræo ſinu abegiſſe gigantes, & regionem liberaſſe, memorant. Certè & oppido nomen fuit Baulis, quaſi βοαύλοις, id eſt, bubilibus, quòd boves Herculis à Geryone abacti eo loco fuerint ſtabulati: mentionem hujus oppidi facit Mar. Cœlius Rufus lib. epiſt. famil. 8. Ego, inquit, qui ſcirem Q. Pompejum Baulis ſchænobaticam facere, &c. De eo & Servius in 6. Æneidos meminit.

CAPUT X.

Quid Ciborium apud Horatium.

APud Horatium Flaccum lib. carminum ſecundo, oda ſeptima, ibi:

Oblivioſo lævia Maſſico Ciboria exple.

Porphyrion grammaticus Ciboria propriè dici folia colocaſiorum annotat, & pocula in eorum ſimilitudinem facta: rectius quidem quàm Acron, qui Alexandrina poma ea exponit. „ Quanquam rectius ibi pocula legi „ poſſe putarim. " Verùm quia parum iſti mihi ſatisfaciunt, plenius aliquanto de his perſcribenda videtur ratio. Dioſcorides lib. 2. cap. 97. bifariam enunciari ciborium & cibotion dicit, à ſcrinioli arculæve ſimilitudine, oſtenditque fabæ Ægyptiæ caulem ubi defloruerit folliculos quaſillorum ſimiles producere, in quibus faba operculum excedens, protuberat ampullæ in morem. Quo loco diſſentire videtur Dioſcorides ab aliis autoribus: nam Nicander, cujus verſus mox ſubjiciam, Ciboria propriè folia fabæ Ægyptiæ accipere videtur. Athenæus in 3. etiam herbam ipſam, vel potius flores ejus, quum ait, γίνεται δὲ ἐκ τῶν κιβωρίων καὶ ἄνθος στεφανωτικόν. id eſt: E ciboriis concinnatur & flos ad coronas expetitus. Alii, inter quos Hermolaus Barb. Ciborium fructum eſſe fabæ Ægy-

ptiæ & colocaſiæ ait. ubi rurſus obſerva à Diphilo Siphnio medico, Colocaſiam peculiariter vocari fabæ Ægyptiæ radicem. Cum Nicandro ſentire Plinium autumo, cujus hæc ſunt lib. 21. cap. 15. verba: In Ægypto nobiliſſima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui vocant, hanc è Nilo metunt. Deinde ſubdit: at Ægyptii adeò Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in variam ſpeciem vaſorum, potare gratiſſimum habeant: ubi per implexa folia colocaſiæ, ciboria periphraſticè circumſcribi arbitror. Verſus autem Nicandri in γεωργικῷ, quibus colocaſiæ partes omnes, earumque uſus ad amuſſim deſcripſit, hi ſunt:

Σπείρεις κύαμον Αἰγύπτιον, ὄφρα θερείσσης,
Ανθεα μὲν στεφάνους ἀνύῃ, τὰ δὲ πεπληῶτα
Ακμαίου κάρποιο κιβώρια δαινυμένοισι
Ες χέρας ἠϊθέοισι πάλαι ποθέουσιν ὀρέξῃς,
Ριζας δ' ἐν θονίησιν ἀφεψήσας προτίθημι.

quos verſus ita obiter pedibus adſtrinxi:

* *Demeſſaque faba Pharia, quam ſeveris, hinc tu*
Communes ſertis flores, protentaque latè
Maturo fructu plenoque ciboria, in uſum
Poclorum, manibus verſet laſciva juventus,
Dum curat genium: at coctis radicibus utor.
In cœnam appoſitis. Quòd autem ciboria in uſum

* *Tute fabam ſerito Phariam, quam demete ad uſum: At flores in ſerta voces:*

uſum poculorum vocarint, factum puto propter inſignem foliorum amplitudinem, quæ petaſo aſſimilat Dioſcorides, pileo Theſſalico Theophraſtus: ille enim huic herbæ tribuit folium *μέγα ὡς πέτασον*, galeri inſtar prægrande: hic verò lib. de plantarum hiſtoria quarto, *τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἐοικέναι* ſcribit. Hinc etiam natum, quod Ciborii vocabulum pro capaciore poculo acceperint autores, quo in ſignificatu extulit hîc Horatius & Hegeſander Delphus de Euphorione loquens: *τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων ὡς ἰξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε.* id eſt: Dum acriter certatur poculis, arrepto è ciboriis uno velut temulentus imminxit. Didymus etiam annotat Ciborium eſſe poculi genus: & addit Athenæus in undecimo, fortaſſis, inquiens, fuerit ſcyphium quod dicitur, eo quod à fundo ſurſum verſus in anguſtam cervicem contrahatur, ciborii Ægyptii inſtar, *διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια.* Meminit hujus & Strabo lib. ultimo in hæc verba, de quibuſdam rebus Ægypto peculiaribus loquens, *οἷον ὁ αἰγύπτιος λεγόμενος κύαμος, ἐξ οὗ τὸ κιβώριον.* id eſt, quale eſt Ægyptia, quam vocant, faba, è qua ciborium fit. „ Pleniſſime rem omnem è Claudii Ju„lii hiſtoria de rebus Phænicum tradit Ste„phanus, quod Herculi, cum inter omnia ab

„ Euriſtheo dictata certamina graviſſime ex
„ Hydræ Lernææ virulento morſu afflige-
„ retur, Delphicum oraculum conſuluerit,
„ iter eſſe illi capesſendum, Solis exortum
„ verſus, donec incideret in fluvium, qui her-
„ bam Hydræ aſſimilem gigneret, qua ca-
„ taplasmatis vice impoſita, præſens ulceri-
„ bus remedium inveniret: tandem poſt lon-
„ gos errores ad Nilum amnem quum venis-
„ ſet, ſtetur herbam a Pythia præſcriptam
„ reperiſſe, cujus & radix ob macularum va-
„ rietatem & fructus anginum quid repræ-
„ ſentaret, aliis atque aliis capitibus in de-
„ meſſorum locum identidem ſuccreſcentibus
„ ac repullulantibus: ejus autem radicem
„ Colocaſtam (male enim illic κολοσάϊον ſcri-
„ bitur) dici, Ciborium verò peculiari voce
„ & figura eſſe quod ſupernè creſcat, & e-
„ dules fabas (φάβας enim Romanam dictio-
„ nem repono pro φλέβας) Ægyptiis pro-
„ ferre idem affirmat, herbam, quæ cum ra-
„ dice tuſam, lacteo, quem reddit ſucco, ul-
„ ceribus malignis circa plantam pedis me-
„ deri. Hactenus ille. porrò Colocaſiæ ipſius
„ folia, quæ Ciboria nominantur, aſſimilia
„ ſunt Nymphææ foliis, niſi quòd rotun-
„ diora magiſque circinata ſint, ac majora
„ etiam, caulæ ſimilia, ut ex Dioſcoride dis-
„ cas in Nymphæa.

CA-

CAPUT XI.

Qui dicatur Saturnius verſus.

SAturnius verſus vocatur jambicus trimeter hypercatalecticus, hoc eſt, unica ſyllaba ſenarii legem ſuperans, quem ab Hipponactis virulenti poëtæ notiſſima maledicentia Hipponactium quoque dictum ex Honorati Servii Centimetro liquet. Terentianus Maurus originem huic verſui Græcam aſtruit, quum vetuſtas, ut inquit, crediderit Saturnium vocandum, tanquam Italis repertum, neque tamen ille hoc probat. ,, Marius Victorinus falli illos diſerte ait, qui priſcos Latinos putant Saturnio ſive Faunio verſui nomen indidiſſe, tanquam Italo & indigenæ, quum tamen varie & multiformiter Græcis fuerit uſurpatus, tum Comicis, tum Tragicis." Sextus Pompejus Saturnios appellatos ait, verſus antiquiſſimos, quibus Faunus fata hominibus ceciniſſe videtur: quo genere verſuum etiam Nævius poëta bellum Punicum perſcripſerit. Ego quid hac in re certi dicam non habeo, niſi quod putem Saturnii nomenclaturam referendam eſſe acceptam diritati ac malitiæ ejus dei: quippe quum doceri poſſit, minarum plenum & contumelioſum fuiſſe hoc genus verſuum,

iratisque congruum. Teſtatum hoc facit autor jam dictus lib. de metris, quum ait:

Et Nævio poëtæ ſic ferunt Metellos
Cùm ſæpe læderentur, eſſe comminatos,
Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ.

Idem docet Patavinus Pedianus Ciceronis interpres vetuſtiſſimus ſic inquiens: Antiquum Nævii eſt:

Fato Metelli Romæ fiunt Conſules. Cui tunc Metellus conſul iratus verſu reſponderat ſenario hypercatalecto, qui & Saturnius dicitur: *Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ.* Hinc tolli poterit obſcuritas omnis in verſu à me in Oda quadam conſcripto: *Non placet irati Saturnia lima Metelli*, quum ſignificatum vellem, non probari mihi mordacitatem & amarulentiam in carmine. Meminit & Varro lib. de lat. lin. 6. ubi ait: Ita ut Faunus & Fauna ſint in his verſibus, quos vocant Saturnios. Porro elegans eſt & non expers ſalis in Metellos parodia ſive alluſio ad Nævianum illum verſum, in Ciceronis Verrina ſecunda, in iis verbis: Nam hoc Verrem dicere ajebat, te (Metellum deſignans) non fato, ut cæteros ex veſtra familia, ſed opera ſua Conſulem factum.

CAP.

CAPUT XII.

Euripidis verſus explicatus.

TYrannos, qui primi Sicyonem Achaiæ urbem copioſiſſimam tenuere, albis mulis invectos fuiſſe lego in commentariis Demoſthenicis: quo nomine Midiam velut ad tyrannidem aſpirantem, aut ſaltem illorum tyrannidis imitatorem inceſſit amaro morſu Demoſthenes, quum ait: κἂν ἄλλοσέ πη βούληται, ἐπὶ τοῦ λευκοῦ ζεύγους τοῦ ἐκ σικυῶνος. id eſt: Quod ſi alio quopiam paret, albo illo Sicyoniorum jugo vehatur. Ad hunc tyrannorum morem candidos mulos curribus ſuis jungentium, alluſiſſe crediderim Euripidem in tragœdia, cui Herculi furenti nomen eſt, ubi ſub λευκοπώλων, quaſi albis pullis jumentisve utentium, nomine, tyrannos deſignat. ita enim ait:

τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς
ἀμφίον᾽ ἠδὲ ζῆθον, ἐκγόνω διός. id eſt: Priuſquam Amphion & Zethus Jovis liberi, albis mulis invecti, tyrannidem hujus urbis invaſerant. Narrat enim illic Amphitryon è vetuſta fama Lycum primum obtinuiſſe imperium Thebarum Bœotiæ (quas à ſeptem portarum numero ἑπτάπυργον πόλιν nominat) antequam urbs in dominatum Amphionis & Zethi Tyrannorum inciderit. Tyrannicum hunc

morem perſtringit in Hieronymo nepote Hieronis Syracuſanorum regis, quem à morte avi quadrigis alborum equorum ex regia procedere ſolitum, more Dionyſii tyranni ſcribit, Titus Livius decad. 3. lib. 4. " Certè Plinius Dionyſium tyrannum quadrigis " albis excepiſſe Platonem navi egredientem " refert." Non abludit hinc fortaſſis vetus triumphantium apud Rom. mos, qui curru à quatuor albis equis propter Clitumnum amnem paſtis protracto Capitolium aſcendebant, veluti digni qui propter fortitudinem rerum potirentur. Quin & Hieronicæ, ſacrorum certaminum victores, albis equis invehebantur, ut ex Suetonio liquet in Nerone Claudio, Neapolim ejuſmodi equis ingreſſo, more Hieronicarum. Adde huc, quod Jaſon apud Pindarum de ſtirpe regia Crethei & Athamantis ferens, eos λευκίππους πατέρας nominat: & alibi in tragœdia Agamemnonis & Menelai regum Mycenis oriundorum vates compellantur, λευκίππων μυκηναίων προφῆται.

CAPUT XIII.

De pictis veſtibus, & quadratis, quædam ſcita ex antiquitate eruta.

VEſtes pictas, ἀνθινὰς & ἀνθηρὰς à Græcis dictas, veluti floribus ſparſas, antiquitus

tus in uſu fuiſſe promiſcuo cùm matronis, tum ſcortis, invenio, ut de variis gentibus taceam. Illud docet lib. 2. ὀνειροκρ. cap. 3. Artemidorus Daldianus his verbis: γυναικὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει. μάλιστα δὲ ἑταίρᾳ καὶ πλουσίᾳ, ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν; ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν, ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται. id eſt: Fœminam variegata veſtis & picta decet, potiſſime autem meretrici & opulentæ matronæ talis convenit: illa ſiquidem propter quæſtum quem corpore facit, hæc verò propter luxum, pictis veſtimentis utuntur. Suidas in dictione ἑταιρῶν refert legem fuiſſe apud Athenienſes, ut pictas veſtes geſtarent ſcorta, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. Earum uſus apud Syracuſios interdictus fuerat, ut in viceſimoquinto hiſtoriarum Phylarchus refert, ſcribens lege fuiſſe cautum, ne aut auro redimirentur mulieres, aut pictis uterentur veſtibus (Græcè eſt, ἀνθινὰ φορεῖν) niſi proſtare publice, ſuique copiam facere vellent. Scribit & Diodorus Siculus bibliothecæ libro quinto, Liberum patrem, quavis fœmina molliorem, ἀνθιναῖς, id eſt, pictis veſtibus fuiſſe uſum. „ Unde Ovidius habitum Bacchi „ deſcribens, tribuit illi pictis intextum ve- „ ſtibus aurum. " Jam vero & Siritas, Sirios Italiæ fluvii accolas, promiſcue ἀνθινοὺς χιτῶνας, hoc eſt, pictas tunicas geſtaſſe, ex

Timæo commemorat Athenæus, & ex eo repetit Euſtathius Iliados decimoſexto. Et Strabo in 15. refert duces Perſarum æſtate amiculum geſtare purpureum, pictumve, πορφυροῦν ἢ ἀνθινόν. Ejuſmodi veſtes etiam κατάστικτοι Polluci dicuntur, & ζωωτοὶ ſive ζωδιωτοὶ, ab animantium formis floribuſque intextis: ita enim ait, ὁ δὲ κατάστικτος χιτών ἐστιν, ὁ ἔχων ζῶα ἢ ἄνθη ἐνυφασμένα, καὶ ζωωτὸς δὲ χιτὼν ἐκαλεῖτο, καὶ ζωδιωτός. Quia vero de veſtibus facta eſt mentio, non omnino operam luſiſſe me putaverim, ſi addidero, quod veſtes ſacræ, quibus noſtræ religionis diaconi, in templis ſacrificanti operam præſtantes, quadrangulis utuntur, aſſimiles fuerint (non enim dicam occaſionem inde ſumpſiſſe) regiis veſtibus Perſarum & Lydorum, quas fuiſſe antiquitus tales ex Halicarnaſſæo intelligere mihi videor, qui Romanarum antiquitatum libro tertio, inter cætera regia inſignia Tarquinio Priſco ab Hetruſcis miſſa enumerat, χιτῶνά τε πορφυροῦν χρυσόσημον καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνόν γε τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν, ἀλλ' ἡμικύκλιον. Id ſonat Latinè. tunicam purpuream lati clavi, & amiculum purpureum pictum, cujuſmodi Lydorum reges & Perſarum geſtare olim ſolebant, non quadratum quidem illud, iſtorum ad modum, ſed ſemicir-

circulari forma. Ubi clarè videre licet, quadrangula fuiſſe regum Perſarum indumenta, non in ſemicirculum fracta, qualia ſacris operantium cernimus. Talem fuiſſe & Græcorum ſtolam invenio, quod confirmat apud Athenæum Poſidonius Apamenſis, de philoſopho Athenione loquens, qui poſito ſupercilio philoſophico, arrepta occaſione temporum belli Mithridatici, quod Aſiaticorum animos ad defectionem à Romanis alienaret, in concione quam ad Athenienſes habuit, profeſſus fuit Romanorum civium multos ad deorum ſtatuas confugiſſe, alios mutato habitu quadrangulas veſtes aſſumſiſſe; ut ſe Græcos (niſi mavis Lydos Perſasve) mentirentur, quod ſuſpicor: ita enim ſonant ejus verba, οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια. Quòd autem Græcis quoque in uſu fuerit quadrata veſtis, teſtatur Appianus bellorum civilium lib. 5. ubi de M. Antonio agens, dicit, eum curis exutum, valedictis imperii miniſteriis, quadrangulam ſtolam, Græco more, loco patriæ veſtis, ſumpſiſſe.

CAPUT XIV.

Locus Senecæ illuſtratus præter mentem Cœlii antiquarii.

APud Senecam Controverſiarum lib. 6. locus extat vel maximè lucis egens, ſed non

non ejus, quam Cœlius illi addere contendit, undecimi lib. cap. 13. Verba autoris ſunt de Oſco rhetore, qui natus ad inurendas omnium ingeniis contumelias, nulli non impreſſit aliquid, quod effugere non poſſet. Ille, inquid, Paſſieno, prima ejus ſyllaba in Græcum mutata, obſcœnum nomen impoſuit, declamatori ſubtili, ſed arido. Quibus verbis quid innuatur, perobſcurum eſſe non inficiatur Cœlius: ſed conjectura duci ſe ait, ut Physſienum putet appellatum, veluti eſſet mentulatus follis, à φύσσα, quod follem ſignificat à ſpirandi argumento, & σἶνος, quæ vox Ariſtophani mentulam ſonet: quod nimis longe petitum, imò extortum verius, cui non ſuboleat? nam ut omittam compoſitionis jus, quod reclamat, quis neſcit non vulgati iſta eſſe uſus vocabula in eo ſenſu? ſed Comici peculiare alterum in obſcœni membri ſignificatione, quando proprium penè ſit illius, obliquis interdum verborum involucris potius quàm recto ſenſu prolatis uti. Ego verò ſimplicius venuſtiusque Paſſienum oratorem (cujus & apud Tacitum fit mentio) calumnioſo nomine Paſchænum ab Oſco audiſſe affirmaverim: πάσχαινον nimirum, quod velut pathicum & muliebria patientem deſignare illum voluerit, ſpurci nominis aſpergine, παρὰ τὸ πάσχειν αἰνὰ, quòd infanda patere-

retur: à quo verbo & *πασχητίαι*, Latino vocabulo non ignotiores pathici & cinædi nominantur.

CAPUT XV.

Conciliatur autorum diſcordia de Leda fabuloſa, & Nemeſi Helenæ matribus. Loci item corriguntur Plutar. & Theonis. Inibi qua ratione Helene dicatur ex ovo prodiiſſe.

INter dubitationis Symplegadas jactabitur fortaſſis ultro citroque, qui Caſtorem & Pollucem, quos Dioſcuros vocitant, cum ſorore Helenæ, aliàs è Leda prognatos, aliàs Nemeſis filios leget. Taraſinus nanque, ſive, ut alii ſcribunt, Staſinus, qui res Cypriacas Heroico carmine proſecutus eſt, Nemeſin eorum matrem facit, in iis verſibus:

Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι,
Τήν ποτε καλλίκομος νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα
Ζηνὶ θεῶν βασιλῆι τέκεν κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Φεῦγε γὰρ, οὐδ' ἔθελεν μιχθήμεναι ἐν φιλότητι
Πατρὶ Διὶ κρονίωνι. ἐτείρετο γὰρ φρένας αἰδοῖ.
Καὶ νέμεσις κατὰ γῆν τε καὶ ἀτρύγετον μέλαν ὕδωρ
Φεύγειν. ζεὺς δ' ἐδίωκε· λαβεῖν δ' ἐλιλαίετο θυμῷ,
Ἄλλοτε μὲν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
Ἰχθύϊ εἰδομένη, πόντον πόλυν ἐξορόθυνεν,
ἄλλοτ' ἀν' ὠκεανὸν ποταμὸν, καὶ πείρατα γαίης,
ἄλλοτ' ἀν' ἤπειρον πολυβώλακα. γίνετο δ' αἰεὶ
Θηρία ὅσσ' ἤπειρος ἀνατρέφει, ὄφρα φύγοι νιν.

Quos

Quos, ut poſſum cunque in Græce neſcientium gratiam, vertam.

Tertia poſt illos Helene pulcherrima prodit:
Auricoma hanc Nemeſis peperit compreſſa Tonante
Ab Jove vi: nec enim ipſa dei conſortium amabat,
Inceſtum fugiens. At enim mentem ægra pudore
Carpitur ingenuo, terraque marique volucrem
Molitur furtiva fugam: quin Juppiter inſtat,
Prendere eam ſatagens gliſcente incendio amoris.
Nunc illa arva ſubit reflui Neptunia ponti,
Æquoreo ſimilis piſci, & vada cærula verrit.
Heſperium nunc Oceanum, & terræ ultima viſit.
Nunc habitata petit gravidæ confinia terræ.
Utque Jovem effugiat formas & mille ferarum
Aſſumit ſpecies.

Vides ut Helenes matrem Nemeſin, licet invitam, nunc in piſcium formam mutatam, nunc ferarum ſpeciem aſſumentem, quo amatorem eludat, fabuloſe deſcribat. Iſtud & in Græcis commentariis legitur ad Cypriorum autorem relatum, in hæc verba: διοσκούρους καὶ ἑλένην ἡ νέμεσις ἔτεκεν, ἣ διωκομένη ὑπὸ διὸς μετεμορφοῦτο. id eſt: Dioſcuros pariter & Helenen peperit Nemeſis, quæ Jove perſequente aliam formam induit. Conſentit & Auſonius poëta de Caſtore & Polluce loquens:

Hos genuit Nemeſis, ſed Leda puerpera fovit.

Similiter & Pauſanias ex Græcorum opinione Nemeſin Helenes matrem tradit, nutri-

cem

cem Ledam. Ita enim ait in Atticis: Affirmant Græci Helenæ matrem fuiſſe Nemeſin, at Ledam ubera illi porrexiſſe & educaſſe: patrem vero extitiſſe Jovem, haud Tyndareum. Ex qua opinione Phidias ſtatuarius effingit Helenam à Leda ad Nemeſin deduci. Callimachi quoque interpres annotat Nemeſin apud Rhamnuntem Atticæ ex Jovis congreſſu peperiſſe ovum, quod inventum Leda fovit, unde enati poſtea fuerint Dioſcuri cum Helena: quo nomine Helena à Callimacho Rhamnuſis vocetur epitheto. Neque diverſum prodidit in Aſtronomicis Hyginus, ſcribens Nemeſin ſomno ſopitam ab Jove in cygnum mutato fuiſſe compreſſam, & actis menſibus è congreſſu illo cum volucri ovum produxiſſe, quod ablatum Mercurius Spartam detulerit, ac ſedenti Ledæ in gremium projecerit, e quo nata ſit Helena, quam cùm cæteris fœminis formæ præſtantia antecelleret, filiam ſuam nominarit Leda. Subdit deinde, alios dixiſſe, quòd in olorem converſus Juppiter cum Leda concubuerit: ſed illud ſe in medio relinquere ait. Hi omnes fere, Nemeſin matrem, Ledam alumnam geminorum & Helenæ faciunt. Pugnare videtur Theon Alexandrinus in Aratæis commentariis ita ſcribens: Juppiter olori aſſimilatus ſecundum multorum opinionem cum Nemeſi congreſſus eſt,

ſe-

ſecundum alios vero cum Leda: atque e Leda quidem Helenam & Dioſcuros in ovo extitiſſe memorant. ubi obiter emaculandus eſt græcus codex, legendumque pro νεμέσσῃ eſt νεμέσει. Diſſentire videtur & Iſocrates in Helenes encomio, geminum congreſſum Jovis in oloris ſpecie cum utraque deſcribens: Cygnus, inquit, factus Juppiter in Nemeſis ſinum confugit: iterumque cygno aſſimilatus Ledam devirginavit. Et Euripides in Oreſte Helenam Ledæ filiam aperte nominat, inſigniens eam epithetis ὀρνιθογόνου, quod ab ave fuerit ſata: & κυκνοπτέρου, quod e volucri olore prodierit. Quin & Pauſanias in Laconicis ſcribit, Amyclis (id Laconiæ oppidum eſt) è laqueato templi faſtigio viſi ſuſpenſum ovum, tæniiſque obvinctum, quod Ledam peperiſſe fabulantur: quod ipſum ovum Plutarchus in ſympoſiacis τυνδάρειον ὠὸν οὐρανοπετὲς vocat, hoc eſt, Tyndareum ovum de cœlo lapſum. Ovidius quoque Ledam recubantem facit ſub olorinis alis. Hanc autorum litem diſcuſſum iri puto, ſi intelligamus Ledam tranſnominatam fuiſſe Nemeſin: quod ex Lactantio Firmiano, Germanico Cæſare, autoritate Cratetis, & Euripidis ſcholiaſte manifeſtum fit. Ille nanque lib. de falſa religione 1. cap. 21. diſertè ait, mortuis conſecratis apud Ethnicos nomina immutari conſueviſſe: nam & Romu-

mulus, inquit, poſt mortem Quirinus dictus eſt, & Leda Nemeſis, & Circe Marica, & Ino poſtquam ſe præcipitavit, Leucothea, materque Matura: & Melicertes filius ejus Palæmon atque Portunus. E quibus verbis patet Ledam mortalitate exutam Nemeſis appellationem accepiſſe: quomodo & Ariadnen immortalitate donatam, Liberam fuiſſe dictam annotat Probus grammaticus: & Melicertem à morte Glaucum tranſnominatum fuiſſe ſcribit Nicanor Cyrenæus. Neque verò mortuis ſolis id tributum fuiſſe, ſed vivorum quoque nomina mutata, & cognomentis obſcurata legimus. ſiquidem conſtat Alexandri Macedonis matrem Polyxenam, poſtea Myrtalen & Olympiada, item Stratonicen fuiſſe appellatam. Ita Mneſarete, nobiliſſimum Græciæ ſcortum, Phrynes nomine notior eſt, à lurido colore ſic nominata. Herophile Erythræa nomine impoſititio fuit dicta: Achæus Oreſtis nomine, Podarces Priami, multò illuſtrior eſt. Nunc audi & Germanici Cæſaris verba, quibus indubitatius nihil eſſe poteſt. Cygnum, inquit, dicunt inter aſtra conſtitutum, eo quòd Jupiter in cygnum transfiguratus evolaverit in Rhamnuntem Atticæ regionis, ibique compreſſerit (ita enim cum doctiſſimo Morillono legendum cenſeo, non ramum) Nemeſin, quæ & Leda dicitur, ut refert Crates tragœdiarum

ſcriptor, quæ enixa eſt ovum, unde nata eſt Helena. Ex hoc loco pariter & ex Lactantio mutanda conſtanter eſt lectio apud Plutarchum in libello quod Pythia deſierit oracula carmine reddere, ubi perperam inter cætera, quæ immutata modò enumeravimus nomina, legitur Ledam Mneſinoën fuiſſe tranſnominatam, ubi tu Nemeſin repone pro μνησινόην. Adſcribenda ſunt huc & Euripidis gloſſematarii verba in Oreſten, quæ ita ſonant: Ledam perhibent in Nemeſin mutatam, ſic cum cygno concubuiſſe. Græcè ita. φασὶ γὰρ τὴν λήδαν ἐις νέμεσιν μεταβληθεῖσαν, ὕτω συνελθεῖν τῷ κύκνῳ. Cauſam verò cur ex ovo prognata dicatur Helena, reddere conatur Clearchus in amatoriis, ſcribens ὠΐα, hoc eſt, ova antiquitus dictum fuiſſe cœnaculum locumque æditiorem tabulati in ædibus, ſeu contignationem; poſterior ætas ὑπερῷον, quaſi ſuperum ovum dixit: in qua ædium parte educata quum eſſet Helena, opinione ſiniſtra implevit vulgus hominum, ut ex ovo prodiiſſe eam crediderint: nam fabula mera eſt, quam Neocles Crotoniata ſcripto prodidit, ovum videlicet illud Helenæ parens, è luna fuiſſe delapſum; & lunares fœminas ova parere: denique ibi natos decies & quinquies antecellere nobis.

CAPUT. XVI.

De Bupalo locus Horatii in Epodis reſtitutus: & ab eo factæ parœmiæ. Item Sulpitiæ poëtriæ locus enodatus.

APud Horatium Epodôn carmine ſexto legitur:

Aut acer hoſtis Bubalo. Sic enim habent codices omnes, quos mihi videre licuit, ſimul cum interpretibus, qui locum maculoſum conniventibus oculis prætereunt, quum ibi non Bubalo, quod quadrupedis genus eſt, ſed Bupalo, manifeſtiſſimè legendum ſit: de quo tametſi diſſentiant autores qui fuerit, certum eſt tamen patria Chium fuiſſe, Anthermi filium, invectivis Hipponactis & amarulentis jambis nobilitatum, qui Poëtæ iſtius, acerrimi ſibi hoſtis deformitatem oculis ſpectantium ad riſum expoſuiſſe videtur: erat nanque Hipponax poëta, non pumilæ modò ſtaturæ homuncio, & fœdo vultu, ſed gracili quoque corpuſculo, ut omnigenæ hiſtoriæ libro duodecimo refert Ælianus, & apud Athenæum Metrodorus Scepſius. Dixi autem, in eo qui fuerit non conſentire autores: ſiquidem Plinius marmorarium fuiſſe multis ante inventam picturam ſtatuariamque ſeculis ſcribit. Suidas ἀγαλματοποιὸν, id eſt, ſtatuarium nominat: Plaſten, qui è luto vultus fingere ſolet, Pauſanias non

uno in loco: Acron pictorem eum facit. Sed Plinii verba, quia utriusque tam Hipponactis quam Bupali hiſtoriam graphicè adumbrent, non gravabor adſcribere, explicandæ Horatii in hoc loco ſententiæ maximè convenientem. Anthermi, inquit, Chii filii Bupalus & Anthermus clariſſimi ea ſcientia (ſculpturæ videlicet) fuere, Hipponactis poëtæ ætate. deinde ſubdit: Hipponacti notabilis fœditas vultus erat, quamobrem imaginem ejus laſcivia jocorum ii propoſuere ridentium oculis. (Eraſmus circulis videtur legiſſe.) Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum diſtrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe, quod falſum eſt. Pauſanias verò in Meſſeniacis ita de eo ſcribit: Bupalus homo miræ induſtriæ in ædificandis templis, & in plaſtice inſignis (ζῶα ἀνὴρ ἀγαθὸς πλάσαι) primus omnium quos novimus apud Smyrnæos fortunæ ſimulacrum fecit, capite præferentis cœlum, &c. Idem in Bœoticis meminit Charitum à Bupalo ſculptarum in Attali conclavi, quas ob artificii præſtantiam Pergameni oſtentent. Celebrat idem autor & Charitas apud Smyrnæos poſitas ex auro. Suidas verò hunc in modum de eo memoriæ prodidit. Hipponax patre Pytheo & matre Protide natus, Epheſius fuit, ſed expulſus à tyrannis Athenagora & Coma, Clazomenas habitatum conceſſit:

ceſſit: ſcripſit in Bupalum & Athenin ſtatuarios, quod ipſius imagines ad ludibrium expreſſiſſent. Ubi obſerva Athenin dici, quem Plinius paulò antè citatus Anthermum nominat. Suidam ſequitur in Nutricia ſua Politianus, ibi:

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus
Bupalon & ſtratum morſu laniavit Athenin.

„ Atque ita etiam Ariſtoph. comment. in A-
„ ves, Athenin nominant, ut fratres Germanos,
„ *καὶ βȣπάλȣ καὶ ἀθηνίδος πατέρα.*") Quia autem extorris patria Clazomenas Joniæ urbem commigravit, à Sulpitia poëtria epitheto Clazomenius vocatur in verſibus quos ſuper querela reipublicæ de infelicibus ſub Domitiano temporibus conquerentis edidit, ibi:

Nec qui pede fractus eodem
Fortiter iraſci diſcit duce Clazomenio.

In quem locum non ſatis explicitum, & illud adnotare precium eſt operæ, quod fractum verſum vocet Scazontem Hipponactium, ſiquidem teſtimonio Halicarnaſſæi conſtat Hipponactem infregiſſe trimetrum Archilochium in Scazontem, quo inimicos pungeret acerbius. *σκάζȣσι μέτροις ὀρθὰ τοξεύσας ἔπη*, ut ait Epigrammat. A Bupalo ſpecie proverbiali dictum eſt à Juliano apoſtata, *βȣπάλιος μαχὴ*, pugna Bupalia, pro maledica virulentaque inſectatione, in epiſtola qua Alypio Cæſarii fra-

tri gratias agit ob miſſam ad ſe Geographicam pinaca, diligentia magna elaboratam: ita nanque ait: καὶ καλεμέσωσας αὐτὸ προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπαλίον κατὰ τὴν κυρηναῖον ποιητὴν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν. id eſt: Magna induſtria illud elaboraſti, additis & jambis, non pugnam canentibus Bupaliam, ut cum Callimacho Cyrenæo poëta dicam, ſed quales venuſta Sappho vult hymnis congruere. Ab eodem nomine effictum eſt & alterum proverbium à Leonide Epigrammatario, βουπάλειον στύγος, Bupalium odium, pro inexpiabili; cujuſmodi apud Ciceronem audit Vatinianum odium. Verſus ejus ſunt hi:

ὦ ξεῖνε φεύγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον
τὸν φρικτὸν ἱππώνακτος οὗτε χ' ἀτέφρα
ἰαμβιάζει βουπάλειον εἰς στύγος.

Dicam & latinè:

Hoſpes ſepulchrum grandinans diras, fuge;
Ubi ferus Hipponax jacet, cujus cinis
Etiamnum in odium Bupali jambos jacit.

Maledicentiæ Hipponactis in Bupalum teſtes ſunt illi verſus ex ipſius jamborum libris apud autores citati:

ὡς οἱ μὲν ἀγεῖ βουπάλῳ κατηρῶντο.

id eſt:

Sic illi ſcelerato Bupalo diras imprecabantur:
& ille:

λάβετέ

λάβετε μου θοιμάιον, κόψω βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν·

Auferte veſtem meam, ut Bupali excindam oculum.

Ad quem verſum alluſit alicubi Ariſtophanes, ſic inquiens:

εἰ νὴ Δία τις τὰς γνάθους τούτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν, ὥσπερ βουπάλου, φωνὴν οὐκ ἂν εἶχον. id eſt: Per Jovem ſi quis illorum maxillas bis terve depalmaſſet, quemadmodum Bupali, obmutuiſſent facilè. Meminit ejus in Bupalum jamborum & Zezes Ilacius ibi, καὶ ὁ ἱππῶναξ ἐν τῷ κατὰ βουπάλου πρώτῳ ἰάμβῳ ἐβόησε. Neque illud ſilentio prætereundum eſt, Hipponacteum præconium, pro morſu amaro & felleo uſurpari apud Ciceronem: quandoquidem & in parentes ſuos Jambis debacchatum fuiſſe Leonidas ſuprà à nobis nominatus teſtatur, quando de eo ita canit: ὁ καὶ τοκέων ἔο βαΰξας. id eſt: Qui in parentes etiam ſuos delatravit.

CAPUT XVII.

De titulo libelli Senecæ, de morte Claudii inſcripti.

LIbellus extat typis invulgatus Annei Senecæ à Beato Rhenano viro in juvanda re literaria ſanè ſtrenuo, primùm (niſi fallor) & inventus & in lucem emiſſus, cui titulus eſt, Ludus de morte Claudii Cæſaris, feſtivus quidem ille & ſalibus jocisque refertus, in quo Claudium Cæſ. in cœlum refert per ludum. Eum ego libellum eſſe cenſeo, cui ab autore

Ἀποκολοκύντωσιν nomen inditum ſcribit Dion Coccejus hiſtoriarum 58. voce (ut equidem exiſtimo) ad apotheoſin alludente, qua conſtat ex Herodiano lib. 4. in deos referri ſolere imperatores fato functos. Verba Dionis ſunt, συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύντωσιν αὐτὸ, ὥσπέρ τινα ἀπαθανάτισιν, ὀνομάσας. id eſt: Compoſuit enim & Seneca ſcriptum, quod Apocolocyntoſin, veluti quandam inter indigetes referendi rationem, inſcripſit. Apocolocyntoſin autem nuncupavit Seneca, eò quòd Claudius medicato boleto, quaſi pharmaco purgatorio, quod olim frequens è colocynthide concinnabatur (quam agreſtem cucurbitam vocare licet) periit. Infuſum autem delectabili cibo boletorum virus, Locuſtæ nobilis veneficæ ingenio paratum, Agrippinam Claudio porrexiſſe ſcribunt Plin. lib. 22. Corn. Tacitus lib. 12. Suetonius & Dion lib. antea dicto. quod attigit & Satyrographus Juvenalis, inquiens:

Boletus domino, ſed qualem Claudius edit.

& Martialis eo verſu:

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Huc pertinet & Neronis dictum memoratu non indignum, dicentis: Boletos (fungorum id genus eſt) eſſe βρῶμα θεῶν, id eſt, deorum cibum: velut innuentis, per boleti eſum ad Deos exceſſiſſe Claudium.

C A-

CAPUT XVIII.

Qui fuerint interpretandorum ſomniorum primi artifices, quique de ea ſcientia ſcripſerint. Item onirocriticon incerti autoris.

TAmetſi Cicero lib. de divinat. 2. ſomniorum conjectores, quos ὀνειροκρίτας Græci vocant, ex leviſſimo & indoctiſſimo hominum, imò ſagarum, genere conſtare dicat, antiquiſſimum tamen ejus peritiæ inventum, & inde laudem arrogaſſe ſuis hominibus gentiles lego, & ejus ſcientiæ præſtantiam haud diſſimulanter in ſacris literis laudari invenio, idque in Joſepho Jacobi filio, quem ob eximiam in hac arte induſtriam præ cæteris maximum nomen & præcipuos honores adeptum fuiſſe clariſſimum eſt, „ quapropter à Pharaone indito cognomine ψανθεοφάνιχος nuncupatus fuiſſe legitur, hoc eſt, arcanorum inventor: quanquam apud Joan. Zonaram τοθομφάνηχος ſcriptum inveniatur eadem adjecta expoſitione. uſque adeo, Trogo Pompejo ignotum non fuit." Qui Juſtini verbis dicit illum primum ſomniorum intelligentiam condidiſſe: quanquam Philon Byblius Abrahamo illius proavo laudem iſtam attribuat. Plinius lib 7. Amphictyoni Deucalionis filio ſomniorum & oſtentorum interpretationem aſſignat. Pauſanias Amphiaraum ὀνειράτων διακρίσει in dijudicandis ſomniorum eventis excelluiſſe ſcribit in Atticis. Clemens

ὁ ςρωματεὺς refert Telmiſſeos excogitaſſe primos
τὴν διὰ ὀνείρων μαντικὴν, futurorum per ſomnia
prænotionem. quod repetit & Tatianus Aſſy-
rius, qui pro Chriſtiana fide mortem oppetiit,
his verbis: τελμισσέων μὲν γὰρ οἱ δοκιμώτατοι, τὴν
διὰ ὀνείρων ἐξεῦρον μαντικήν. Fuit autem Telmiſ-
ſus Lyciæ oppidulum Strabone teſte, non Ca-
riæ, ut opinatur Cicero, deceptus Poëtarum,
præſertim Tragicorum, qui regiones plerum-
que confundunt, autoritate, in qua urbe arus-
picum diſciplinam excelluiſſe fatetur idem Ci-
cero. Et Arrianus lib. 2. de rebus geſtis A-
lexandri Macedonis, commemorat Telmiſſeos
vates à natura explicandis divinis rebus & enun-
ciandis futuris eſſe deditos. Complures autem
de hac cognitione ſcripſiſſe reperio, inter quos
commemorantur hi fermè: Geminus Pyrius
tribus ea de re editis libris: Panyaſis Halicar-
naſſæus, Alexander Myndius, Phœbus Antio-
chenus, Demetrius Phaleræus, cujus de ea-
dem ſcientia quinque commentarii extitiſſe le-
guntur: Artemon Mileſius, qui ad XXII. oni-
rocriticôn lib. conſcripſit: Nicoſtratus Ephe-
ſius, Aſtrampſychus, Artemidorus Daldia-
nus è Lydia, cujus unius extant libri tres Græ-
cè ſcripti ad Caſſium Maximum, & duo ad
Artemidorum filium cognominem, tametſi
Suidas quatuor tantum ejus autoris eſſe prædi-
cet: & Antipho Athenienſis ætate prior Arte-
mido-

midoro. Cui verò autori arrogari debeant verſus Onirocritici ,,(qui & *λύσεις ὀνείρων*, veluti ,, ſomniorum explicationes inſcribuntur") qui ſingulis ſenariis ſomnii conjectionem abſolvunt, haud facilè dixerim: eos tamen, quod nusquam extent ſeriatim typis expreſſi, libuit hic in gratiam ſtudioſorum ordine ſubjicere Græcè.

ὄναρ καθ᾽ ὕπνους νητρεκὲς λέγειν τόδε.
ἀργῶς κινεῖσθαι, δυστυχεῖς ϖοιεῖ τρίβους.
τρέχειν καθ᾽ ὕπνους, εὐσθενεῖς ϖοιεῖ τύχας.
ἄνθρακι βαίνειν, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
,, βαίνων κεράμους, δυσμενῶν Βλάβας φύγοις.
,, Teſtas pede offendens, noxam hoſtilem
,, fuge.
,, Νενησμένα κρατῶν δὲ ϖροσδόκα λύπας.
,, Malum imminebit, penſa ſi manu tenes.
βότρυς κατέσθειν, ὀμβρικὴν δηλοῖ κλύσιν.
βρῶσις σύκων, δείκνυσι φληνάφων ψόγους.
τρώγων γλυκερὰ, ϖικρίας ἕξεις τρόπους.
θρίδακας ἔσθειν, σωμάτων δηλοῖ νόσον.
ὠὰ κρατεῖν, ἔσθειν τε, σημαίνει λύπας.
γελῶν καθ᾽ ὕπνους, ϖαγχαρὴς ϖάντως ἔσῃ.
εἰ θυμιᾷ σε τίς, ϖικρὸν τ᾽ ὄναρ ϖέλει.
ϖέτρᾳ καθεσθεὶς, ἐλπίδας χρηστὰς ἔχε.
τείχει καθεσθεὶς, εὐτυχὴς ϖέλειν δόκει.
κόπρῳ καθεσθεὶς, ζημίας ἕξεις τρόπους.
δυσωδίαν, νόμιζε τὴν ἀηδίαν.
,, μητρὶ πλακῆναι, καλὸν εἰς ὄναρ τόδε.
ἔκδηλός ἐστι βόρβορος, ψυχῆς ῥύπος.

ἐλήν

ἰλὴν πεπλευκὼς, τοῦ νόος νόει βλάβην.
πηγὴ διαυγὴς, τὰς νόος λύει λύπας.
" ὄφεις παίειν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν λύει.
ὕδωρ διαυγὲς ἐκπίνειν, χρηστὸν τόδε.
ὕδωρ πίνων πηλῶδες, ἐν λύπαις ἔσῃ.
ὕδωρ βλύζον κάτωθεν, ἐχθροὺς μηνύει.
οἶνος ῥυπώδης, ἐκτρανοῖ πολλὰς λύπας.
οἶνος κενωθεὶς ἀγγείων, παύει λύπας.
οἴνου μετασχὼν, προσδόκα δεινὰς μάχας.
χύσις δὲ ποταμοῦ, δυσμενῆ δηλοῖ κάραν.
νῆξις θαλάσσης ἡμέρας, τοὔναρ καλόν.
νῆξις θαλάσσης ἀγρίας, δηλοῖ λόπας.
χρυσὸν κρατῶν, ἄπρακτος, ὧν θέλεις, ἔσῃ.
ἥλους κρατῶν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν βλέπε.
στρουθὸν κρατῶν φεύγοντα, προσδόκα βλάβην.
στύλον κρατῶν, ἔλπιζε τὴν θείαν χάριν.
κίρκους κατασχὼν, οὗ θέλεις πάντως τύχοις.
χειρὸς πετασθεὶς κίρκος, ἄρχουσιν βλάβη.
κλεῖδας κρατεῖν δὲ, σύνθεσιν δηλοῖ τρόπων.
κλῆμα κρατήσας, ἐγκαλεῖσθαι προσδόκα.
" παῖδας κρατῶν, κίνδυνον ἐλθεῖν προσδόκα.
" Ἄπιον κρατῶν τις, ἀστοχεῖ τῶν ἐλπίδων.
" κλασθεῖσα ῥάβδος, οὐ καλὸν φέρει πέρας.
" Confracta virga, non bonum adfert exitum.
" Βουνὸς προσέρπων πραγμάτων δηλοῖ βίαν.
" Negotii vim adrepens collis indicat.
ὅλον καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
χεῖρας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.

ποδῶν

πόδας πλατεῖς ἔχοντα, σημαίνει λύπας.
ποδῶν κοπέντων, μηδόλως ἄρχου τρίβον.
πρήθων τὸ σῶμα, δυσκλεὴς ἔσῃ λίαν.
θανὼν καθ᾽ ὕπνους, φροντίδων ἔσῃ δίχα.
καλὸν πέτεσθαι, πράξεως καλῆς τόδε.
φίλειν, ἐγείρει δυσμενῶν μακρὰς μάχας.
κρημνοῦ πεσόντα, δυστυχῆ δηλοῖ τύχην.
„ Ἄστρα βλέπειν κάλλιστον ἀνθρώποις πέλει.
„ Ὁρῶν ἐλαίην, ἐκφύγῃς πᾶσαν βλάβην.
„ Γάλα σκεδάζει δυσμενῶν συμβουλίας.
„ Γάλα γαληνῶν πρόξενον πέλει τρόπων.
„ περιπλακῆναι, καλὸν εἰς ὄναρ τόδε,
„ εὔχρηστον ἀνδρὶ συμπλακῆναι φιλτάτῳ,
„ πᾶσαί τε μίξεις πρόξενοι μακρῶν πόθων.
„ γυμνὸς καθεσθεὶς, σῶν ὑπεκστῆς πραγμάτων.
„ ἐχθροῖς συνέσθειν, εἰς καταλλαγὴν φέρει.
λάκκῳ καθεῖναι σαυτὸν, οὐ καλὸν τόδε.
πολὸν βλέπειν θέοντα, μυστικὸν τόδε. *alias* πῶλον.
περιστερὰς βλέπειν τε, προξενεῖ βλαβήν.
βόας θεωρεῖν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους.
νέκρους ὁρῶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
ἵππων ἡ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.
σφῆκες φανέντες, δυσμενῶν εἰσὶν βλάβαι.
φωστῆρας ἰδεῖν, πραγμάτων δηλοῖ φάος.
θαλάτταν ἰδεῖν μειδιῶσαν, εὔθετον.
φλοῖσβος θαλάσσης, πραγμάτων δηλοῖ κλόνον.
λευκὰς ὁρᾷν τὰς σαρκὰς, εὔθετον λίαν.
σαρκὰς μελαίνειν, οὐ καλὸν πᾶσιν τόδε.

κυνῶν

κυνῶν ὑλαγμὸς, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
χιὼν φανεῖσα, δυσμενῶν ἔχθρας λύει.
λευκὴν στολὴν κάλλιστον ἐν ὕπνῳ φέρειν.
στολὴν φορεῖν μέλαιναν, οὐκ ἀληθέα.
στολὴν δ' ἀλουργὸν, εἰς μακρὰν νόσον φέρει.
στολὴν εὐρυθρὰν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
στολὴν φορεῖν ἄνακτος, ἐλπίδων λύσις.
χιτὼν ῥαγεὶς, ἔῤῥηξε φροντίδων βάρος.
ζωνὴ κοπεῖσα, τὴν ὁδὸν λύει τάχος.
τρίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
τρίχας πεσεῖν ἢ, κίνδυνον φέρει μέγαν.
μάχην μαχαίρᾳ ζωγραφεῖ κρατουμένη.
συνθλᾶν μαχαίρας, δυσμενῶν δηλοῖ λύσιν.
βρονταὶ καθ' ὕπνους, ἀγγέλων εἰσὶν λόγοι.
γέροντα σαυτὸν εἰ βλέπεις, ἕξεις γέρας.

Conabor pro virili eosdem verſus totidem ſenariis includere.

Celare noli ſomnium quando liquidum eſt.
Pigrè moveri fauſta ſignat itinera.
Actus ſecundat, ſomnies ſi currere.
Calcare prunas, noxiam ſignat gravem.
Botros edere, notat madores imbrium.
Ficus edere, cavilla ſcurrarum notat.
Moleſtias ſignat vorare dulcia.
Comeſa lactuca indicat morbum gravem.
Ova edere continereque, oſtendit mala.
Si ſomnians ridebis, angor te premet.
Sed ſi fleas, repleberis tunc gaudiis.
Succendi ad iras, hoc acerbum eſt ſomnium.

Pe-

Petræ inſidens ſtabili, bonam ſpem contine.
Muro inſidentem ſors ſecunda te manet.
Mulcta gravaberis, ſuper ſtercore ſedens.
Putoris omen eſſe crede moleſtias.
Animæ inquinamentum notat, cœno inſici.
Cœnoſa peragrans, ſentiet vitium ingeni.
Fons limpidus, mentem ſerenam denotat.
Potare limpidam, bonum omen prædicat.
Cœnoſam aquam bibens, agit in anguſtiis.
Ebulliens aqua, perduelles nunciat.
Serenat animum vappidi potus meri.
Sopit dolores, dolio exhauſtum merum.
Vinum bibentem pugna te manet gravis.
Fluvius inundans, hoſtilem incurſum notat.
Æquor ſerenum nare, fauſtum eſt ſomnium.
Æquor natare turbidum, angores notat.
Aurum tenere ſomnians, voto excides.
Clavos tenens, ab hoſte periculum cave.
Jactura certa eſt, paſſer evolans manu.
Tenens columnam, numinis ſperes opem.
Votum obtinebis, ſi manu accipitrem premas.
Accipiter evolans malum adfert principi.
Claves tenere, ſtabile fœdus indicat.
Remoram notant flagella torta vitium.
Se eluere totum, exterminat curas graves.
Abluere dextram, curarum faſcem fugat.
Eluere plantas, diluit curas graves.
Latos pedes habere, portendit malum.
Viam ingredi nolito, ſucciſo pede.

In-

Inglorius eris, te uſtulatum ſomnians.
Curis eris liber, necem ſi ſomnies.
Volare, ſucceſſum rei lætum notat.
Præſagiunt pugnas hoſtiles, baſia.
Adverſa ſors portenditur præcipitio.
Se jacere pronum in foſſam, ſignat triſtia.
† *Eſt myſticum cœlum videre volvier.* † *Aliter.*
Currentem equi pullum videre, myſticum eſt.
Damnum ominare, ſi columbas videris.
Viſi boves, ſiniſtra portendunt mala.
Diram augurantur mortui peſtem boves.
Viſum cadaver indicat necem gravem.
Eſt ominoſa res atros videre equos.
Albos equos videre, fauſtus nuncius.
Signant periculum ab hoſte, veſparum agmina.
Videre lumen, res loco in claro notat.
Pelagus quietum cernere, eſt omen bonum.
Fremitus maris, negotiis turbas notat.
Albens caro, res auſpicata eſt admodum.
Nigratio cutis, bonum nulli notat.
Canum latratus hoſtium inſultus notat.
Hoſtile conamen cadet, viſa nive.
Omen bonum in ſomno eſt, amictus candidus.
At pulla veſtis, curæ inanem non facit.
Purpurea veſtis, non gravem morbum notat.
Rubens ſtola, eventus rerum felicitat.
Magnam fove ſpem, regia indutus ſtola.
Diſrupta veſtis, curarum faſcem eximit.
Præciſa zona celeriter expedit viam.

Dam-

Damnum in negociis coma obraſa indicat.
Diſcrimen ingens crinium caſus notat.
Tentus manu enſis auguratur prælium.
Confringere enſes, hoſtium ſtragis nota eſt.
Tonitrua ſomni, nunciorum dicta ſunt.
Qui ſe ſenem videt, manet eum dignitas.

CAPUT XIX.

Obſervationes Latinæ de anni temporum diſcrimine.

QUod in ætatibus, idem & in anni temporibus diſcrimen obſervatum apud autores video: ut quemadmodum dicunt, ineunte, vel prima juventa, & ſic deinceps; ita & ineunte vel primo vere, quod Virgilius etiam, novo, dixit in Georg. pro veris initio, ad imitationem Græcorum, qui dicunt, πρώτου καὶ νέου ἔαρος: ,, aut ἱσταμέ-,, νου ſive ut Heſiodus: νέον ἱσταμένοι. " Similiter Latini, medio, vel adulto vere (quo poſtremo non ſemel utitur Marcellinus) efferunt pro eo quod eſt, in medio veris, quod Græci non abſimili ecphraſi, ἀκμάζοντος, ἢ μεσοῦντος τοῦ ἔαρος dicunt: quanquam Corn. Tacitus æſtatem adultam quodam loco uſurpaſſe videatur, pro, ſub finem æſtatis, ubi ait: Æſtate jam adulta legionum aliæ in hybernacula remiſſæ. Solent nanque autumni tempore, aut, ſi maturius, æſtate deſinente, in hyberna dimitti milites. Cicero etiam

ſummam hyemem dixit, pro media bruma, in oratione pro lege Manilia: Nunquam niſi ſumma hyeme tranſmiſerint. Idem lib. de nat. deorum ſecundo, ſeneſcentem hyemem vocavit, ubi ſolſtitium circunſcribens dicit, Solis inflectentis curſum tempus adjunctum eſſe ſeneſcenti hyemi. Sic Ammianus lib. 21. Autumno jam ſeneſcente profectus. pro quo & provectum dicere non ineptè poterimus, uti Tacitus provectam noctem dixit. Denique & extremo, prono, & præcipiti vere Latini dicunt, loco ejus quod vulgariter, in fine veris, dicimus: Græci παυομένου καὶ λήγοντος, teſte Polluce: præterea & φθίνοντος & ἀπίοντος, ex Proclo. Cicero pro Pompejo: Tantum bellum Cn. Pompejus extrema hyeme apparavit, ineunte vere ſuſcepit, mèdia æſtate confecit.
„ Ita & præcipitem diem vocavit, qui in
„ occaſum vergit, Livius lib. 4. Præcipiti
„ jam die curare milites corpora jubet."

CAPUT XX.

Cur Cupreſſus feralis arbor fuerit ab antiquis habita, rationes.

CUpreſſus arbor quod funebri ſigno ad domos funeſtas poni antiquitus conſueverat, & prope rogum depangi, nemo eſt in literis vel tenuiter verſatus, qui ignorat: quam verò id ob cauſam, nondum liquidò ap-

apparet. multiplex enim adducitur à variis ſcriptoribus ratio, quæ cum gente variat: ſiquidem Latini naturam & ingenium arboris magis intuiti videntur, Græci verò fabuloſa potius ſectari. Varroni nanque placuit adhiberi rogis cupreſſos, propter gravem uſtrinæ nidorem: quod ita interpretatur Iſidorus, ut odorem cadaverum, dum urerentur, cupreſſi juxtà poſitæ comprimerent jucunditate odoris ſui. Plinius lib. 16. cap. 33. cauſam geminat, cùm quòd ea arbor Diti ſit ſacra, tum quod reſecto ejus vertice intermori, & ſuccisa non regerminare credatur. quod tenet quoque Sex. Pompejus: Cupreſſi, inquit, mortuorum domibus ponebantur ideo, quia hujus generis arbor exciſa non renaſcitur, ſicut ex mortuo nihil jam eſt ſperandum. quam ob cauſam in tutela Ditis patris eſſe putabatur. Servius cupreſſum Proſerpinæ dicatam ait, propter morientium luctus. At Aſclepiades ex ea cauſa lugubrem habitam prodidit, quod Boream Celtarum regem commemorent primùm in amiſſæ filiæ Cypariſſæ tumulo conſeviſſe novum genus arboris hujus. Autor Græcus τῶν γεωπονικῶν, ſive de agricultura, Caſſianus Baſſus Scholaſticus (is enim eorum collector fuit, non Conſtantinus) lib. 2. rationem refert ad lugubrem caſum Cypariſſarum Eteoclis filiarum, quæ quum in ſo-

lenni dearum tripudio in puteum prolapſæ interiiſſent, miſerta flebilem ſortem Tellus plantas proceritate puellis ſimiles (uti fabulatur) produxit, deſiderium quoddam earum & monimentum rei in arborum illis cognominum aſpectu volens extare. Nec defuerunt qui ad triſtem eventum Cypariſſi cujuſdam id transferunt, qui Telephi filius quum in Chio inſula cervum manſuetem delitias ſuas fortuito jaculo ipſe (ut refert Probus) Sylvanusve pueri amaſius (quod Servio placet) trajeciſſet in ſylvis paſcentem, inedia vitam finivit, præ mœrore contabeſcens, quem Apollo (nam hunc ejus amatorem narrat Ovidius Transformat. decimo, & Servius parum ſui conſtans in Æneidos tertio) nec medica ope, nec conſilio ab inſtituto revocare quum non poſſet, in Cupreſſum luctuoſam arborem convertit; de amaſii nomine dictam. quanquam alii Græcam originem illi tribuunt, ut Cypariſſus vocata ſit, διὰ τὸ κύειν καὶ φέρειν παρίσους κλάδους τε καὶ καρποὺς, ab æqualitate fructuum pariter & ramorum quos producat: unde natus ille ſenarius ab Euſtathio adductus, κύει παρίσους ἡ κυπάρισσος κλάδους. Illud obiter adjecero, quod Jovis ſceptrum è Cypariſſo fabulentur fuiſſe factum veteres, ut Hermippus autor eſt: quæ res deterruit Pythagoræos ab uſu Cupreſſinarum arcularum,

quod

quod commemorat Laërtius. Fuit & Cypariſſus oppidum in Parnaſſo monte ſitum juxta Delphos, à Cypariſſo Minyæ Orchomeniorum regis filio nomen habens, Euſtath. teſte.

CAPUT XXI.

Virgilii locus illuſtratus ex tertio Æneidos. Julianus Aurelius cum Laërtii interprete notatus.

VIrgilius haud vulgari ſenſu illud in tertio Æneidos extulit:

Da pater augurium, atque animis illabere noſtris.

rectè nanque reſpicit ad cognomen Apollinis Genitoris, cujus in Delo extabat ara hoc conomento, quem Cato in oratione de educandis liberis Genitivum dixit. Hujus meminit in Argonauticôn quinto Valerius Flaccus:

Phœbi Genitoris ad aras Ventum ait.

Cloatius Verus, Deli, inquit, ara eſt Apollinis γενέτωρος, in qua nullum animal ſacrificatur, quam Pythagoram velùt inviolatam adoraſſe produnt. Idem ſcribit, Ariſtotelis in Deliorum republica teſtimonio, Laërtius Diogenes lib. 8. βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν δήλῳ τοῦ ἀπόλλωνος τοῦ γενέτωρος, ὃς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ κεραΐνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κελθὰς, καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ᾽ αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. id eſt: Adoraſſe modo Pythagoram Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro Corneam eſt poſita, quoniam farra, hordeum, placen-

tasque ſolas citra ignem apponere illic moris ſit, victimas vero nullas. quem locum interpres commaculavit quidem. Sed majoris erroris in luto hærere deprehenditur Julianus Aurelius, autoris verba exponens in libris, quem de Deorum cognominibus ſcripſit: nam illud, ὄπισθεν τῆ κερατίνȣ, vertit, quæ poſt Ceramicum poſita erat, qui locus fuit Athenis celebris. Huc reſpexiſſe & Ciceronem certum eſt in tertio de natura Deorum, ſcribens, ne Apollini quidem Delio hoſtiam immolare voluiſſe Pythagoram, ne aram ſanguine aſpergeret. Quam aram, quia in ea nullum animal immolabatur, ἐυσεβῶν βωμὸν, id eſt, piorum ſeu ritè venerantium aram, ſua etiamnum ætate dictam extitiſſe refert Cyrillus lib. 9. adverſus Julianum. ,, (Ejusdem ,, & D. Clemens lib. 7. ſtromatum meminit, ,, his verbis, τὸν μὲν ἀρχαιότατον βωμὸν ἐν Δήλῳ ,, ἁγνὸν εἶναι τεθρυλλήκασι, πρὸς τὸν δὲ μόνον καὶ ,, Πυθαγόραν προσελθεῖν φασὶ φόνῳ καὶ θανάτῳ μὴ ,, μιανθέντα. Antiquiſſimam in Delo aram pu- ,, ram extitiſſe proditum eſt, ad quam ſolam ,, acceſſiſſe dicitur Pythagoras cæde & ani- ,, malium cruore haud inquinatus.") Ex his liquere etiam poteſt, cur Venerandi vocabulo uſus poëta, non hoſtias mactantem, ſed ſolenni tantum precatione uſum Æneam facit, in eo verſu:

Tem-

Templa Dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto.
Neque enim dubium mihi eſt, quin doctiſſimus poëta ſciverit iſtud, & accuratiſſimè obſervarit. Porrò corneam aram vocat Laërtius eam, quæ ex dextris (ſic enim lib. utra animantia ſapientiora ſint, aquaticáne an terreſtria, Plutarchus habet. Idem ſecum pugnans in Theſeo, lævis, non dextris, ait) cornibus omnibus ibi poſita fuit, quam κερατῶνα βωμὸν in Theſeo appellat, inter ſeptem orbis miracula habitam vel Martiale teſte.
„ ibi: Diſſimuletque Deum cornibus ara fre-
„ quens. hujus & Callimachus meminit in
„ hymnis."

CAPUT XXII.

Italiam variis nominibus appellatam eſſe, & unde quodque nomen illi accreverit.

VAria apud Poëtas Italiæ nomenclatura extat, quam libet in hoc unum caput, ceu unam Myconum, congerere, ut non omnibus cognita, una eademque opera tradantur. Eam regionem primò Argeſſam fuiſſe nominatam, aut ſecundum alios Margeſſam, à Margetum gente, quos Halicarnaſſæus per quartam vocalem Morgetas appellat ex Antiocho Syracuſano, conſtat: deinde à Jano Janiculam, quod in Originibus ſcripſit Cato: rurſus à Saturno, cui ſacrata fuit, Satur-

niam, teſte Halicarnaſſæo & Trogo: poſtea Auſoniam, ab Auſone Vlyſſis è Circe filio, uti Zezes, aut ut alii, ab Auſone Itali & Leutariæ filio: Stephanus ab Auſone genito ex Atlante & Calypſo: nam Auſoniam proprie dictum fuiſſe tractum maritimum Auruncorum inter Campanos & Volſcos autor eſt Dion Coccejus. at Portius Cato Calabros prius Auſones nuncupatos ait. Jam verò & Heſperia audiit ab Heſpero Atlantis fratre, ab ipſo in exilium acto, ſecundum Servium, & huc appulſo. Quin & („ βρεττίαν fuiſſe Italiam „ memorat Antiochi teſtimonio Stephanus: „ quum pars ea ſit potius nominanda Italiæ, „ quam Brutii incolunt. Veteribus quoque „ χώνην eandem dictam ex Antiocho Xeno„ phanis annotat Heſychius.") Oenotria eadem terra fuit dicta; in quo nomine ingens eſt pugna: ſiquidem ab Oenotro Arcade Lycaonis filio, qui primus transfretato ſinu Jonio Italiam incoluit, ita appellatam ſcribit Halicarnaſſæus: cui fermè conſentit Myrſilus Lesbius, & Pauſanias, qui in Arcadicis ſic ait: Oenotrus filiorum Lycaonis natu minimus, à Nyctimo fratre pecuniis virisque impetratis in Italiam trajicit primus omnium, qui è Græcia coloniam navigio deportavit: imo ne barbarus quidem ullus ante Oenotrum alienam terram invaſiſſe, ei, qui diligenter omnia

nia excuſſerit, invenietur. Hæc ille. Antiochus quoque Syracuſanus Oenotrium ducem Arcadum in Calabriam appuliſſe, ibique in ora maritima colonias poſuiſſe memorat. Sed hæc ut mendacia refellit in Originibus Cato, nomen iſtud ſortitam Italiam dictitans ab Oenotro vetuſtiſſimo rege Sabinorum & Hetruſcorum, penes quem imperium erat. Idem ex quorundam opinione Oenotrium cum Jano eundem facit, qui primus Italis vinum & far oſtenderit. Varro Oenotrum Latinorum regem nomen creaſſe regioni exiſtimat. Servius à vino optimo nomen ſumpſiſſe Oenotriæ annotat, quod οἶνον Græci vocant, ridicula nominis derivatione „ tametſi in eandem „ rationem conſentiat Piſander hiſtoricus, „ teſte Stephano. " Poſtremo Italiæ nomen indidiſſe Italum quendam Arcadum regulum Thucydides in ſexto refert. Hyginus Italum ducem ex Penelope & Telegono natum comminiſcitur. Halicarnaſſæus Italum Siculorum regem, qui primus agricolationis opera in Italiam invexerit, regionem à ſe tranſnominaſſe ſcribit. Timæus fabulatur dici ab Italo bove uno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi freti anguſtias tranaverat, Tyrrhena lingua Italum taurum nominante. Hellanicus vero, quoniam opimos boves gignat ea regio, ejuſdem vocabuli oc-

caſione nuncupatam voluit. Recenſet etiam in Originibus Cato Italum Heſperi fratrem, unde gemina Italiæ nomina creverint. Hæc ferè de Italiæ appellationibus omnium propè terrarum alumnæ annotare viſum eſt, quæ tot populorum diſcordes ferasque linguas Latini ſermonis commercio ad colloquia contraxit, ut Plinii verbis dicam.

HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM LIBER SECUNDUS.

Septimii Tertulliani locus unus & item alter, & D. Clementis, reſtituuntur genuinæ lectioni.

CAPUT I.

PErcurrenti mihi nuper annotamenta Beati Rhenani in Tertullianum ſecundæ editionis, multa bene retractata probeque interpolata ſunt viſa: in nonnullis viſus eſt parum favente, ne dicam invita, Delia venari vir ille alioqui extra omnem aleam doctiſſimus, quique in reſtituendis autoribus ſedulam navavit operam, è quibus unum atque alterum locum ſub-

ſubjiciam à me obſervatum. Scribit in libro de Velandis virginibus Septimius Florens his verbis: Debebunt, inquit, etiam & ipſi aliqua ſibi defendere inſignia, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum, aut ſtigmata Britonum. Hìc pro crobylis, ſcrobulos legit atque exponit in priore editione Beatus, ut ſcrobuli, voce à diminutivo ſcrobe, foramina ſint aurium, per quæ barbari trajiciant gemmas & annulos. Deinde in altera, de qua loquor, editione, bis in eundem impingens lapidem, dictionem reponit conjecturæ ſolùm obſidem, ſtrobulos legens, adjecta annotatione iſta: Strobulus Græcis pineam nucem ſignificat, geſtamen ex auro barbarorum quorundam &c. Specioſa quidem videtur hæc eluſio, qua imperitioribus judicio defectis velut offuſa nebula ſatiſſiat: quibus tamen obtrudere, quod nuſquam lectum eſt, à latæ culpæ crimine non multum abhorret. Eſt autem crobylus crinium plexus in acumen deſinens: de quo & cicadis Thucydides in primo, & Lucianus in Navigio: ἀναδȣμένȣς κρώβυλον ὑπὸ τέτλιγι χρυσῶ ἀνειλημμένον. & præter Plutarchum Theophylactus, κρωβύλῳ ϗ τέτλιγι ὁ γοργίας σεμνύνεται. id eſt: Crobylo & cicada ſuperbit Gorgias: qua de re plura in commentario de Coma.

Eſt

Eſt & alter ejuſdem lapſus in libello de fœminarum cultu commiſſus, ubi pro, Scrupuloſa deus auribus vulnera intulit, ſcrobuloſa maluit legere, ut ad ſcrobulos illos barbarorum commentitios alluſum ſit ſcilicet, quum ludat ironicè in temerariam & pervicacem noſtram libidinem foramenta auribus ſpontè impingentium. Porrò veriſimile mihi ſit Tertullianum antiquitatis omnis ſcientiſſimum virum, Græcam vocem Crobylos, non ſuppetente Latina, in Romanam coloniam adoptare, vel uſitata tum temporis uti maluiſſe: alioqui ætas illa quæ Plinium, Martialem, Suetonium, magisque etiam poſteriores tulit, Græcis libenter dictionibus uſa videtur, ad proterviæ uſque vitium. In quorum numero miror, cur Ruffinus Aquilejenſis ſtudiò interdum obſcurare ſuam dictionem Græcis vocibus velut Latinis geſtierit, ubi diſertè Romanas uſurpare majore cum luce pariter & gratia potuerit. Adferam è multis unum, quod apud Clementem in ſexto extat, in hæc verba: Quòd etſi lex de his non admonuiſſet, nos ut canthari libenter volveremur in ſtercore? Potuiſſet hîc purè puteque Latina voce Scarabæos dixiſſe, maluit tamen merè Græcam aſpergere. quid verò eum moverit, dicere non habeo: certe caliginem multorum oculis offudit, & judicio Jo. Sichardi,
viri

viri non indocti, qui editionem procuravit, impoſuit, qui parum cogitans κάνθαρον ſonare Græce Scarabæum, multoque minus, quod inſectum iſtud ſtercoreas pilas volutet (quod de eo ſcribunt Plinius lib. 30. cap. 2. Orus, Porphyrius lib 4. περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Plutarch. lib. de Iſide & Oſyride, alii) ſuſpicionem ſiniſtram admodum margini illevit inter ſcholia: nam pro cantaris, canterios, fortasſis votis ejus melius reſponſuros, quàm exiguum inſectum iſtud, ſubſtituit. Atenim demus humanum eſſe interdum errare, quando & bono Homero nonnunquam ſomnus obrepere poſſit, attamen majore religione opus eſt.

CAPUT II.

De tribus veſtium purpurearum generibus diſtinctius paulò perſcripta ratio. Inibi quid ἀλεργὸν propriè.

TRia ferme purpurearum veſtium genera ab autoribus enumerata lego, ἀλεργίδα, πορφυρίδα, & φοινικίδα, quæ tamen ab iis, qui hac de re ex profeſſo ſcripſere, pro colorum diſcrimine non ſatis diſtincta, mirari ſat nequeo, ac ne à diligentiſſimo quidem Bayſio, præterquam in voce φοινικίδος, quam phœniceum colorem potius, quàm purpuram deſignare, recte annotat. Certe ſingulis diverſum fuiſſe colorem autumo, ut di-

cam poſtea : quando & Artemidorus in Onirocriticis lib. 2. cap. 3. clare eas diſcriminet, quum πορφυρᾶν ἐσθῆτα τὰ αὐτὰ τῇ ἀλουργίδι σημαίνειν, hoc eſt, purpuream veſtem idem portendere in Baccho operatis dicat, quod cæruleam. & iterum, ἀλουργίδα ἔχειν ἱερεῦσι μὲν καὶ θυμελικοῖς &c. mox, πορφυρᾶ δὲ ἐσθὴς δούλοις ἀγαθὴ καὶ πλουσίοις. Enimvero vocabulorum etyma intuenti mihi atque expenſius rimanti, ἀλουργὶς videtur cœruleum paludamentum, ſive mavis, trabea exponi poſſe: nam colorem cœruleum ἀλουργὸν à maris colore dici puto, ἀπὸ τῆς ἁλὸς: quo modo accipitur quod legimus Odyſſeam Homericam olim ἐν ἀλουργοῖς ἐσθῆμασιν, ut Iliada ἐρυθροβαφέσιν, agi conſueviſſe: cœruleis quidem illam, propter Vlyſſis per mare errores: hanc vero rubeis, propter cædes & cruenta bellorum vulnera. Deinde φοινικίδα interpretor, quæ palmeum colorem mentiretur, illis φοίνικα palmam nuncupantibus. Poſtremo πορφυρίδα recte purpuream à cruore ſaniéve piſcis purpuræ dici poſſe cenſeo, nigricantem videlicet magis, à cujus ſimilitudine πορφύρεον κῦμα, & πορφύρεον θάνατον Homerus extulit. Ceterum ad iſtius rei diſcrimen adferunt momenti nonnihil Appiani verba, ex quinto bellorum civilium, ubi Sextus Pompejus gloriabundus ob geminum naufragium adverſæ partis,

partis, phœnicium paludamentum, quo Imperatores utebantur, in cœruleum convertit, adinſtar Neptuni, cujus filius haberi ambiebat, ob felicem in navigatione ſucceſſum (quam rem obiter attingit & Porphyrio in Horatii Epodôn lib.) Ea ſic Græce leguntur: καὶ τὴν συνήθη τοῖς αὐτοκράτορσιν χλαμύδα ἐκ φοινικῆς εἰς κυανὴν μεταλλάξαι φασί.

CAPUT III.

Locus ex quinto Aeneïdos Virgilii accuratius expenſus & explicatus.

LEgenti mihi locum Virgilii, quo certaminum in parentalibus ab Aenea (ut putatur) primum inſtitutis editorum præmia enumerat, neſcio quid ſcrupi animum perculit, quod ſacros tripodes inter brabeia ponit. ſic enim ait:

Circoque locantur
In medio ſacri tripodes, viridesque coronæ.

Placuit itaque Servium, cujus inter grammaticos non poſtrema eſt autoritas, conſulere, quid in medium ille adferret, ratus illum meæ expectationi facturum ſatis. qua ſpe falſus, altius rem examinandam duxi. Ad Græcos igitur fontes, quorum latices pleno ore hauſit poëta noſter, qui illum à profano vulgo excludunt, confugio, ac primum ad ingeniorum parentem Homerum, apud quem

in

in funebribus ludis Patrocli præmia victoribus proponit Achilles *τρίποδ' ὠτώεντα δύο*: & *ἄπυρον κατέθηκε λέβητα*. Sciendum itaque tripodas hîc accipi pro lebetibus vel cacabis tribus pedibus innixis: ſic enim interpretor illud Euſtathii in Iliad. 9. *διὰ τὸ τρίποδα τὴν ὑπόβασιν ἔχειν*. quæ verba tranſcribens Phavorinus, *ὑπόφασιν* male legit, niſi chalcographi vitio irrepſit mendum. Sed repetam rem à principio omnem latius. Conſtat ex Athenæo in Dipnoſoph. 2. & Euſtathio in nono Iliados, duo antiquitus tripodum fuiſſe genera, ſive lebetum: alterum *ἐμπυριβήτην*, qui igni imponitur (" & communiore voce *πυριστάτην*, ſervata utrobique etymi ratione; quem " à prehenſione anſata *λόβανον* etiam dici an- " notat Demetrius Triclinius in Sophoclæis " commentariis, niſi potius illic mavis legere " cum vetuſtis incerti autoris ſcholiis *λάσανον* " ab ollæ ſimilitudine, dictione illa ollam ſi- " gnificante etiam in Epigrammatibus.") dictum quoque *λοετροχόον*, quod eo ad balnea uterentur: eundem & ab Homero *αἴθωνα*, velut ab igne candentem nominatum, in quo aqua calefiebat: cujus apud Aeſchylum eſt uſus:

τὸν μὲν τρίπους ἐδέξατ' οἰκεῖος λέβης
ἀεὶ φυλάττων τὴν ὑπὲρ πυρὸς στάσιν.

Et apud Sophoclem in Ajace:

τοῖδ' ὑψίβατον τρίποδ' ἀμφίπυρον λουτρῶν ὁσίων
θέσθ' ἐπίκαιρον.

Vos

Vos tempori arduum lavando funeri
Imponite igni tripoda.

Alterum ἄπυρον ignis expertem, in quo vinum dilui ſolebat, à diluendi ejus argumento κρατῆρα etiam dictum, quem etiam ἀναθεματικὸν vetus Homeri ſcholiaſtes exponit, quod inter templorum donaria, & in ædium ſupellectile ad ornatum reponeretur, propterea extritus & albicans è ſtanno affuſo, ut Iliados 23. annotat Euſtath. λευκὸς ἀπὸ χεύματος δηλαδὴ κασσιτέρου. Quòd verò tripus & lebes idem ſint, oſtendit Homerus: nam quem vocat in ψ. ἄπυρον λέβητα, in nono ἄπυρον τρίποδα dixit. Sed præſtat ipſius verba citare, quibus Agamemnon pollicetur ſe Achilli pro injuria ademptæ Briſeidis daturum præter alia multa.

ἕπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα,
αἴθωνας δὲ λέβητας ἐείκοσι.

Ignem haud expertos tripodas ſeptem, atque talenta
Dena auri & bis tot candentes igne lebetes.

In viceſimo tertio Achilles victori tertio præmium decernens,

Αὐτὰρ τῷ τριτάτῳ ἄπυρον παρέθηκε λέβητα, καλόν &c.

Tertio item expertem flammæ nitidumque lebetem
Conſtituit.

Tales autem tripodes, qui ignis injuriam nunquam ſentiunt, temperandoque vino addicti, Libero patri ſacri erant ob veritatem in e-

 brie-

brietate ſitam, juxta illud, οἶνος καὶ ἀλήθεια, Vinum & veritas. Unde & victoriæ præmium in Liberalibus proponi ſolebat tripus, quando & veriloquos ex Tripode locutos proverbio dicimus. Duas igitur ob cauſas poëtam ſacros tripodas dixiſſe putarim, tum ἀπύρους, ac proinde Libero ſacratos: tum ut ἀναθεματικοὺς, qui vel ad ædium ſacrarum ornatum converti poſſent. Nam Servii interpretatio frigidior videtur; ſic enim exponit: Sacri tripodes, ſic pulchri, ut ſacros putares; nec enim ſacrilegus erat, ut ſacra donaret. Porrò & illud ſilentio præteriri non debet hoc in loco, Jonem poëtam in Agamemnone, ἔκπωμα διακθυλωτὸν ἄχραντον πυρὶ dixiſſe, poculum anſatum ab ignis injuria immune, alludendo ad Homericam vocem ἄπυρον, nimirum accipiendæ frigidæ accommodum, vel ad hauriendam bibendamque frigidam appoſitum. Fuit & lebes navigii genus (unde fortaſſis per paronomaſian lembus dictus eſt) quo ad Erythiam Hiſpaniæ inſulam mare trajeciſſe Herculem ferunt apud Alexandrum Aetolum, de Hercule ſic dicentem:

χαλκείῳ δ' ἐν λέβητι μέγαν διενήξατο πόντον.
Trajecit vaſtum pelagus ex ære lebete.

Euphorion lebetem æneum, cymbam æneam, hoc eſt, roſtris æneis munitam vocavit, ibi:

χαλκείῃ ἀκάτῳ βουπληθέος ἐξ ἐρυθείας.

bna,

abnavigaſſe Herculem ſcapha ænea ex opima boum Erythia ſcribens. Theoclytus etiam lebete navigaſſe illum ait. Panyaſis & Pherecydes Græci ſcriptores phiala vectum prodiderunt; qua de re plura Athenæus lib. 2. & Macrob. lib. 5. cap. 21.

CAPUT IV.

De talorum & teſſerarum jactu multa ab aliis non dicta, nonnulla etiam animadverſa.

QUum viderem non infeliciter tentaſſe quoſdam Eraſmi dictis attexere aliqua de talorum teſſerarumque ratione, uſque adeo ut gloriari etiam hoc nomine inſtiterint, qui tamen vix tria quatuorque autorum teſtimonia aſſuerint, putavi & ego me rem ſtudioſis non ingratam facturum, ſi non parum multa ab aliis tacita, quædam etiam animadverſionem & limam promerita, collectaneis hiſce noſtris inſererem: quare candori noſtro favebunt ſtudioſi. Αστράγαλος itaque, quem talum Latini nominant, Jonibus etiam ἀστραγάλη, ut ex autoritate rhetorici lexici citat Euſtathius, ſic dictus eſt, quaſi ἀστράβαλος, enallage literæ β, δι' οὗ ἀστραβῶς ἐστὶ βαίνειν, quòd ad inceſſus firmitatem faciat. hinc ἀστραγαλωταὶ μάστιγες celebratæ ſunt veteribus, ſcuticæ talis inſertis conſtantes, ut idem Iliad. 23. an-

notat, quarum ,, apud Cratetem Comicum in
,, fabula, cui ἑορταῖς nomen, & " apud Plutar-
chum in libello adverſus Coloten fit mentio,
quibus cædi flagellarique ſolebant in Matris
Deorum templis Galli ejus deæ miniſtri, ſi quid
deliquiſſent. Ejus verba ſunt, μάστιγος δεό-
μενος τῆς ἀστραγαλωτῆς ἐκείνης, ἣ τοὺς γάλλους πλημ-
μελοῦντας ἐν τοῖς μητρῴοις κολάζουσιν. ,, Poſido-
,, nius quoque commemorat apud Parthorum
,, reges ſæpenumero eum, quem illi amicum
,, vocent, poſtquam canum more objecta fruſta
,, comederit, abreptum virgis & ἱμᾶσιν ἀστρα-
,, γαλωτοῖς μαστιγοῦσθαι, hoc eſt, ſcuticis, quæ
,, connexis talis conſtent, flagellari jamque cru-
,, entatum adorare ſuum regem veluti pro be-
,, neficio accepto." Hinc & ἀστραγαλομάντεις
ab Artemidoro libro ſecundo recenſentur, qui
è talorum jactu, futurorum eventuum ſortem
prædivinabant. Talos ἀστρίχους dixit Ariſto-
phanes, alii poëtæ ἀστρίας, Callimachus ἄστριας,
ubi donatos cuidam fuiſſe memorat ζορκὸς πέντε
νεοσμήκτους ἄστριας, dorcadis talos quinos recenti
raſura expolitos ,, & iterum: δέκα δ' ἄστριας αἰ-
,, νυτο λάτρον." Unde & talis ludere ἀστρίζειν di-
cebatur & ἀστραγαλίζειν. Hic ludus quaternis
fiebat talis, quorum unuſquiſque caſus habe-
bat quatuor, non ſenos, cubi ad modum: dyas
nanque & pemptas hîc deerant, hoc eſt, bina-
rius quinariuſque numeri ocioſi erant, neque
in

in talis recenſebantur : ſed poſitus ipſe, ſive ratio lapſus, vicem obtinebat numeri, teſtante Polluce. unde apparet ſtatus poſitusque talorum diverſos, nominibus unionis, ternionis, quaternionis, & ſenionis fuiſſe cenſitos. Cupidinem & Ganymedem talis ludentes puerili more inducit Apollonius Rhodius libro tertio his verbis :

Ἀμφ᾽ ἀστραγάλοισι ἤ τώγε
Χρυσείοις, ἅτε κοῦροι ὁμηθέες, ἑψιόωντο.
Ut pueri æquales ex auro ludere talis
Sunt deprenſi ambo.

„ Puerilem autem fuiſſe ludum aſtragalorum, „ oſtendit ſcomma Arceſilai in adoleſcentulum „ in diſſerendo paulo ferociorem, ὀυ λήψεται „ τίς τοῦτον ἀστραγάλῳ, non capiet quis iſtum „ aſtragalo. Indicat & Heracliti factum, qui „ Epheſiis deprecantibus eum, ut leges ſcribe„ ret ipſis, detrectavit munus, & indigna„ bundus in Dianæ templo cum pueris aſtra„ galis luſit, ſatius illud eſſe dictitans, quam „ cum illis in corrupta repub. degere, quod „ de illo ſcriptum reliquit Laertius, cujus ver„ ba ſunt, μετὰ τῶν παίδων ἠστραγάλιζε.” Calvus poëta Curium Romanum talis pereruditum deſcribit, teſte Aſconio „ cujus eſt hen„ decaſyllabus elegans, *Et talis Curius pere*„ *rutidus.*” Pauſanias Arcadicis in Herculis ſpecu cognomento Buraici, divinationis genus

exercitum fuiſſe ſcribit, quod aſtragalis quaternis in pinaca conjectis fiebat, poſt fuſas prius ad divum preces. Pindari quoque ſcholiaſtes in Pythiis annotat, in ſacris deorum menſis repoſitos fuiſſe talos aſtragalósve, quibus projectis futura augurabantur. Verbi gratia, ejuſmodi ſi jactus obtigerit, tale quid eveniet: ſin minus, non continget. Celebris eſt apud autores Siphnius talus, *σίφνιος ἀστράγαλος*, ob exiguitatem, ut arbitror, *διὰ εὐτέλειαν*, ſicuti refert Euſtathius. „ corrupti codicis errore
„ perſuaſus, quem indicavi in adagiorum no-
„ ſtrorum farragine." A talorum ludo diverſus eſt teſſerarius, quem & *πεττείαν* & *κυβείαν* illi dixere, licet Athenæus confudiſſe videatur libro 10. ex Theopompo Rhodiorum inſolentiam deſcribens, talorum ludo, vel teſſerarum de fœminis liberis ad ſtuprum ſolicitandis contendentium: cujus verba non gravabor adſcribere: *ὥςε καὶ κυβεύειν ἠξίωσαν πρὸς ἀλλήλους περὶ γυναικῶν τῶν ἐλευθέρων, καὶ διωμολογοῦντο τοὺς ἐλάττω τοῖς ἀστραγάλοις βάλλοντας, ἥν τινα χρὴ τῶν πολιτίδων τῷ νικῶντι εἰς συνουσίαν ἀγαγεῖν* &c. & paulo pòſt, *καὶ ταύτην τὴν κυβείαν ἔπαιζον.* id eſt: Pacti inter ſe, ut qui minimum talis jeciſſet, victori quancunque oppidanarum juſſus produceret. & mox: atque hunc teſſerarum ludum exercebant. Vides uti & *κυβεύειν* & *κυβείαν* confundat cum aſtragalis. „ Herodotus in Clio
„ κύ-

„ *κύβους* & *πεσσοὺς* diverſis luſibus attribuit, ubi „ ait Atys Lydorum regis tempore in magna „ annonæ frumentariæ inopia famis ſolatia „ varios luſus excogitatos fuiſſe ab ea gen- „ te, nimirum aſtragalorum, cuborum, pi- „ larum, & id genus alios, exceptis teſſeris, „ quarum inventum ſibi non vendicant Lydi. „ verba ejus huc facientia ſunt iſta. *ἐξευ-* „ *ρεθῆναι δὴ τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγά-* „ *λων καὶ τῆς σφαίρης καὶ ἄλλων πασέων παιγνιέων τὰ* „ *εἴδεα, πλὴν πεσσέων.* Olympiodorus quoque „ in Platonis Gorgiam commentario, *πεττευ-* „ *τικὴ* inquit, *διαφέρει τῆς κυβικῆς κατὰ τὸ σχῆ-* „ *μα. ὁ γὰρ πεσσὸς, διεστηκιὸς κύβος ἐστὶν ἐκ τρι-* „ *ῶν τριγόνων περιεχόμενος.*" *Πεττείαν*, hoc eſt, teſſerarium ludum inveniſſe in Aulide Bœotie, *οὐ ῥάθυμον παιδιὰν, ἀλλ' ἀγχίνουν τε καὶ εἴσω σπουδῆς,* non ſegnem ludum, ſed ingenioſum atque induſtrium, Palamedes Euboicus à Philoſtrato in Heroicis traditur: cui eam gloriam tribuit & Gregorius Nazianzenus in prima invectiva *στηλιτευτικῇ*: item Pauſanias in Argolicis, dicens, Palamedem cubos ab ſe inventos conſecraſſe in fano Fortunæ. Sophocles quoque in Palamede fabula hanc inventionem illius ita proſequitur:

οὐ λιμὸν οὗτος τόνδ' ἀπῶσε σὺν θεῷ
Εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας

Ἔφευρε, φλοίσβου μετὰ κοπὴν καθημένοις
Πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Latine ſonant:

Non ille (dicam enim) procul famem Deo
Juvante abegit, ociumque fallere
Docuit ſedentes littore in ſicco, mare
Ubi murmurat, ludo reperto teſſeræ,
Vitæ jucundo deſidis ſolatio?

„ Hinc Palamedes ipſe apud Gorgiam Leonti-
„ num vitæ actæ rationem reddens, & ab ſe in-
„ venta enumerans, inter cetera reperiſſe ſe
„ ait, πεσσοὺς σχολῆς ἄλυπον διατριβήν. id eſt:
„ teſſeras, quibus otium jucundiſſime fallitur."
Imò Polemon autor eſt, ſua ætate monſtratum fuiſſe ſaxum apud Ilium, ſuper quo peſſos Græci jaciebant. Quin & παλαμήδειον ἀβάκιον, Palamedis abaculus celebratur ab autoribus. Plato tamen in Phædro Aegyptios ait inveniſſe præter numerandi & ſubducendorum calculorum rationem, etiam πετ]είαν atque κυβείαν. Proci apud Homerum πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον, teſſeris ante fores ſeſe oblectabant. Ludum hunc in carmine de Virginitate deſcribit Nazianzenus:

ἀλλ᾽ ὥς τις στρεπ]οῖσιν ἰαινόμενος φρένα πεσσοῖς,
Πεσσοὺς μὲν προέηκε, τὸ δ᾽ ἄρτιον ἠὲ περιτ]ὸν
Οὐ χέρες, αὐτόμαται δὲ λίθων στροφάλιγγες ἔνεικαν, id eſt:

Qualis, cui mentem verſatilis alea paſcit,

Ille

Ille quidem jacit, at par impar non manus ipſa
Fingit, fortuita at præbet verſura lapilli.

Phanias Comicus Mithylenæum quendam Leonem ἀήττητον κατὰ τὴν πεττευτικὴν, in aleatorio ludo inſuperabilem nominatim celebrat. Atenim quæ fuerit procorum in jactu teſſerarum ludendi ratio, ex Cteſonis Ithacenſis fide recenſet Appion Alexandrinus apud Athenæum in Dipnoſoph. 1. Porrò in hoc ludo quinque utebantur teſſeris, unde & nomen fortaſſe πεττείας, quaſi πεντείας τινὸς fluxit, ut ex Euſtathio citavit Phavorinus: (nam ἀπὸ τοῦ πίπτειν, à caſu eorum etymon derivat Hom. ſcholiaſtes. Aliter tamen Zenobius, tribus veteres luſiſſe dicit, quod & adagium videtur innuere, ἢ τρὶς, ſive (ut in Zenobio legitur) τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. Sed quia in hujus adagionis mentionem incidimus, paulò latius explicanda erunt quædam, & reſtituenda nonnulla in Eraſmi annotatione. Cubus, Græcè κύβος, effertur tam de teſſera, quæ jacitur, quam de puncto ipſo & nota inſculpta, numerum jactorum reddente, ac præcipuè unione, qui ὄνος quoque aſini nomine dicitur. ubi obſerva obiter, apud Pollucem lib. 9. cap. de convivalibus luſibus, κοιλότητος legendum eſſe, non κυλότητος. Priore modo accipitur illud è Tragœdia, ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ διὸς κύβοι. id eſt: Feliciter ſemper cadunt cubi Jovis. at poſteriore accipiendum Euripi-

ripidis illud in Myrmidonibus, ubi teſſeris ludentes facit Heroas.

βέβληκ' ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα.

Duas Achilles uniones jecit & quatuor.

Quem verſum in Ranas tranſtulit Ariſtoph. Item illud Eupolidis: ἀποφθαρεὶς δὲ δύο κύβω καὶ τέτταρα. Sic accipienda ſunt quæ paulò obſcurius ſcripſit Zenobius in hæc verba: κύβον γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτὸν τὸν ῥιπτούμενον, ὅτε πλήρης ἐςὶ, καὶ μή. quæ ſic reddidit Eraſmus: Teſſeram etiam jactum ipſum appellant, qui nonnunquam plenus eſt, interdum inanis: itaque jactus ter trium inanis. Hæc ille: ſed falſus eſt; nam ter ſex plenam victoriam apportabant, tres verò cubi, hoc eſt, uniones, ſuccumbere jacientem loquebantur: id quod & Zenobius non inficiatur, qui Jönas appellaſſe tales cubos monadasve etiam ὄνους teſtatur, ubi in exemplaria Græca non vulgare mendum irrepſit, loco ὄνους habentia οἴνοις, tametſi apud Pollucem alibi etiam οἰνὸν & οἴνην ſcriptum inveniam. " nihi-
" lominus lego apud Suidam ὄινας ab Jönibus
" vocari κύβους, id eſt, uniones: & confirmat
" Heſychius, apud quem ſic lego præter co-
" dicis fidem, ὄινη κυβευτικὸς βόλος ὁ κενὸς καὶ ἀν-
" τικείμενος τῷ ἓξ, ὁ καὶ χῖος. id eſt: Oene, teſſeræ
" jactus inanis & ſenioni contrarius, qui &
" Chius dicitur: pro quo vulgo legitur, ἀντι-
" κείμενος τὴν ἔξω ἀχαιός." Quod verò non ter tri-

trium jactus feliciſſimus fuerit, quod voluit Eraſmus, ſed ter ſenum, clarè oſtendit Æſchylus in Agamemnone, ubi excubitor conſpecta per tenebras face captæ Trojæ indice, eam ter ſex jeciſſe, hoc eſt, fauſta lætaque portendere omnia gaudet: itaque ſit ait:

Τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
Τρὶς ἓξ βαλούσης τῆς δέ μοι φρυκτωρίας.

id eſt,

Cecidiſſe res heriles proſperè dabo,
Nocturna quando hæc fax mihi ter ſex jacit.

Unioni quoque nomen fuit apud illos *κύων*, cui canicula reſpondet voce Latina: præterea & *κῷος* & *χῖος*; quò ſpectat Leonidæ epigramma in Piſiſtratum:

Τί στοχασώμεθά σου Πεισίστρατε, χῖον ὁρῶντες.
γλυπτὸν ὑπὲρ τύμβου κείμενον ἀστράγαλον.

Quid commentabor de te Piſiſtrate, Chium
Inſculptum tumulo quòd videam aſtragalum?

Ex quo loco apparet Chium etiam in talis, non modò in teſſeris obſervari ſolere. Adde, quòd Eubulus Comicus in Aleonibus, *κύκλωπα*, ni fallor, dixit ab uno oculo monadi reſpondente. At ſenio, *ἑξίτης* dicebatur, & *κῷος*, atque etiam *συνωρικὸς*; de quo fluxit parœmia, *χῖος παρέστι, κῷον οὐκ ἐάσω.* quomodo Strattis Comicus illud extulit:

Χῖος παραστὰς, κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.

id eſt:

Hic

Hic Chius aſtans, non ſinit Coum loqui.

Quo alluſit Ariſtophanes in Ranis, ibi: οὐ χῖος ἀλλὰ κῶος. Jam verò Cubi vocabulum (quod etiam ad amphoram, juxta Rhemnium Fannium, & quadrantal, à quatuor quadris dictum, extenditur, de quo & Gellius lib. 1. cap. 20.) apud Græcos panem etiam quadratum notat, anetho condîtum & oleo, ut Dipnoſophiſtis tradit Athenæus: præterea & lumborum concavitatem utrinque ſubſidentem κύβον dici in Synonymis à Simmariſto proditum eſt. Arrianus etiam pro verticulo ſpinæ cubi vocabulum uſurpaſſe legitur:

αὐχένος ἐξ ὑπάτοιο κύβοις ἐπιπέλλεται ἰξύς.

Cervicis ſummæ conjungit vertebra ſpinam.

In eadem ſignificatione Aſtragali voce uſus eſt Tryphiodorus, ἐπαυχενίοις δὲ λυθέντες ἀστραγάλοις ἐάγησαν, collapſos altrinſecus Trojanos perfractis colli verticulis expiraſſe ſcribens. Quin & pro ancipiti eventu κύβος, ut alea Latinis, ponitur: unde proverbiale illud apud Æſchylum in 7. ad Thebas, ἔργον δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ. id eſt: Mars belli incertus rem judicabit. Non eſt prætereundum ſilentio quod apud Menodotum, ſive ejus metaphraſten Galenum in oratione ad artes parænetica legitur, Mercurium orationis deum à veteribus plaſtis pictoribusque κύβῳ inſiſtentem fingi pingique, quòd cubica figura ſit minimè inſtabilis; qua ratione cubis

cubis comparavit Socratis rationes Hierocles Alexandrinus philoſophus, quòd quancunque tandem in partem caderent, ſtabiles ſemper καὶ ἀπλῶτες manerent. quodque Plato in Repub. Archytam Tarentinum geometram primum inveniſſe cubum refert. Solebant autem pro numero punctorum ſive cujuslibet monadis drachmam aut ſtaterem deponere ludendo, præcipue in eo luſus genere, quod πλειστοβολίνδα nuncupabant ab eventu, quòd qui plura jactu numeraſſet puncta, appoſitam argenti ſummam auferret. Unde in Amipſiæ Comici Pala, vel funda (σφενδόνην inſcripſit) τριμναῖον apponitur trium minarum precium, in trium cuborum jactu, nimirum pro quolibet unione mina. Porrò à punctis teſſerarum ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις τρημάτων, aleones dicti ſunt τρηματίαι, ut in Iliad. 16. annotat Euſtathius, quos & σκιραφίτας Amphis Comicus dixit: at pergulæ vel tabernæ, ubi teſſeris ludebatur, κυβευτήρια à cubis, & σκιράφια à peculiari Athenis ei rei dedicato loco, nominabantur, quas & πεσσεῖα dixit Sophocles. Refertur ab Euſtath. in Iliad. 6. teſſerarii ludi genus διαγραμμισμὸς dictum, quo calculis ſexaginta albis pariter & atris, in fritilli alveo ludebatur: ita enim ejus verba interpretor, διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψηφῶν ἑξήκοντα, λευκῶν τε ἅμα καὶ μελαινῶν. Cujus uſus eſt apud Philemonem, μεθύει, διαγραμμίζει, κυβεύει. Redeamus poſtliminio

minio ad talos. Ut cubus ſex habet caſus ἐξ ἑβδομάδος κατ᾽ ἀντίθετον συγκειμένας, ita ut ſeptenarium cum acceſſione oppoſitæ partis: nam monadi hexas oppoſita erat, triadi tetras, & dyadi pemptas, quæ in ſolis cubis ſenas habentibus ſuperficies, extant: ita aſtragalorum quilibet quaternos habet caſus, uti diximus; qui ſi in excidendo diverſas oſtendiſſent facies, Venereus jactus is nominabatur. Porphyrion grammaticus annotat Veneris jactum ſupremum habuiſſe numerum in talis, quippe qui tricenarium expleret, quo jactu ἀρχιποσίαν ſortiebantur, à quo bibendi ordo inciperet: ubi pro tricenario legendum eſſe judico ter ſenarium, de quo antè in Senione diximus, & in commentariis noſtris in Horatium. Euſtathius Iliad. 23. talorum caſus univerſos ſcribit fuiſſe numero λε, id eſt, trigintaquinque (niſi vitioſus fuerit codex manuſcriptus, quem Bononiæ utendum mihi impetrarat Comitum Pepolorum, principis in ea civitate familiæ, benignitas) quorum aliqui à diis, ab Heroibus alii & viris illuſtribus, aut amaſiis, nonnulli à fortuitis eventis, vel ad honorem & lucrum, vel ad ignominiam diſpendiumque facientibus, nomen ſumpſerunt: inter quos Steſichorus octadem ſignificabat, quoniam ejus poëtæ tumulus apud Himeram Siciliæ oppidum octonis conſtabat angulis. Poſtea à fracto triginta tyrannorum do-

dominatu, quadraginta, qui Reipubl. Athenienſis ſummam tenuerunt, in gratiam Euripidis poëtæ, qui cum iis vivebat familiariter, excogitarunt quendam talorum jactum, quem poëtæ nomine donatum Euripidium dixere. Erat in talorum luſu felix jactus πρανὴς dictus quaſi pronus, cui ὑπτιάζων, id eſt, ſupinus adverſabatur, apud Eubulum. „ Recenſet Heſychius & δαρεῖον aſtragalorum jactum." Item αἴγλη à ſplendore fortunatus jactus erat. In felicium numero cenſebantur & καλλίβολος, & εὐδαίμων, & ἱερός, & λάμπων, συνωρὶς, ἁρματίας, κεντρωτὸς, ἐπακοντιστὴς, ἐπίθετος, & quæ alia recenſet ex Eubulo Pollux. inter infauſtos erant γραῦς, ἄβολα, μάνης, ἄθετος, πάτραινα. at μίδας é mediis jactibus erat, nec infeliciſſimus, nec item fortunatiſſimus teſtante Polluce, tametſi Cœlius feliciſſimum ſcribat. Addit Euſtathius loco ſupradicto, quod huic loco non eſt diſſonum, quòd κύων, de quo memini, δηλοῖ ἀνταναίρεσιν τινὰ ψηφοῦ, ἐν χώραις γὰρ τισι διαγεγραμμέναις πεττευτικῶς, πολλῶν κειμένων ψήφων ἃς ἐχρῆν ἀνταναιρεῖν, αἱ μεν χῶραι, πόλεις ἐλέγοντο νόμῳ κυβευτικῷ, κύνεις δὲ αἱ ἀλλήλαις ἐπιβουλεύουσαι ψῆφοι. Ad talos illud quoque ſpectat, quòd Diogenes in ſua repub. cenſuit aſtragalos nomiſmatis vicem obtinere, damnato prorſus pecuniæ uſu: quodque Antiochus ille cognomento ἐπιφανὴς, id eſt, illuſtris, imò ἐπιμανὴς potius & inſanus,

cum

cum Polybio dicendus, promiſcuè nullius habita ratione, his talos dorcadum, illis palmæ fructus, aliis aurum elargiretur. Memoratur Lyſandri Lacedæmonii dictum non incelebre, viros jurejurando, pueros talis fallendos eſſe: nam apud Jul: Pollucem, ut id obiter dicam, lib. 6 cap. 32. ὅρκοις legi debet, non ὄκοις. & apud Plutarchum nono ſegmento problematum, cap. 6. deſiderantur hæc verba: παῖδας μὲν ἀστραγάλοις, ὅρκοις δὲ ἄνδρας ἐξαπατητέον. legitur & Demetrius ex fuga bis infeliciter ſuſcepta retractus ſecundò, talis aureis donatus fuiſſe à Phraarte Perſarum rege ad exprobrationem puerilis levitatis, quod commemorat ex Trogo Pompejo Juſtinus. Eſt & illud obſervatu dignum, quód Xenophon equis talos tribuit, præter Ariſtotelis hoc in genere diligentiſſimi mentem, negantis animalia μώνυχα, ſolidam habentia ungulam, talis eſſe prædita, excepto Aſino Indico, cui & cornu in fronte produxit natura. Hæc habui, quæ de talis teſſerisque aliis indicta, de myrothecio noſtro ſupplere libuit, rem literariam promovendi ſtudio.

CAPUT. V.

De ſortiendi rationibus variis.

LOcus Horatii in Odarum primo prælegebatur à me, ubi negat à morte nos regna

vini

vini ſortituros talis: ibi quum veniret in mentem mihi pluribus in rebus obſervatam fuiſſe olim ſortiendi rationem, videremque pleraſque ſortitiones ab eo loco eſſe alienas, viſum eſt eam cognitionem huc eſſe rejiciendam, hîcque pluſculum verborum ſuper ea re eſſe faciendum, id quod nunc exequi ſtat animus, ſi prius Mercurio ſuum quoddam ἕρμαιον appendero; nempe quòd omnis ſortitio Mercurio fuerit attributa, ut in Iliad. ſeptimum annotat Euſtath. unde ἑρμȣ̃ κλῆρος, id eſt, Mercurii ſors quædam dicta fuit apud veteres: ea erat ſecundum Suidam oleæ folium, quod in urnam conjiciebant, primumque educebant in honorem hujus dei: cujus conſuetudinis meminit in Aeolo Euripides. „ Unde Heſy„ chius ἑρμοῦ κλῆρον exponit ſortem, quæ pri„ ma educebatur.” Sors autem ſive ſignum ſortitionis, quod urnæ immittitur, calculus videlicet, aut concha, aut aſcia, aut annuli nota, aut etiam ceſpes vivus juxta Sophoclem, vel ſimile quid, κλῆρος dicitur; alio nomine πάλος, ἀπὸ τȣ̃ πάλλειν, à movendo: κλῆρος verò ab eventu, quo educta ſorte ad muneris alicujus adminiſtrationem quis vocatur, à κλῶ, quod eſt, voco: aut potius ex Herodiani grammatici ſententia à κάλον, id eſt, lignum, quòd lignorum uſus fuerit potiſſimus ad ſortes faciendas; in quibus ſym-

bolum ſuum teſſeramque incidebant : quomodo Homerus Iliad. 7. ea voce uſus eſt. ibi :

> οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος,
> ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ.
> *Pro ſe quïſque duces ſortem obſignare, cavamque*
> *Injicere in galeam.*

Ab hac voce deſcendunt κληροῦχοι : ita coloni nominantur apud Græcos, velut ſorte nacti loca inhabitanda. ſic Iſocrates in Panegyr. ſic uſus eſt Appianus : βολοῦσκοι δὲ τοῖς πταίσμασι τῶν γειτόνων οὐ καταπλαγέντες ἐστράτευον ἐπὶ ῥωμαίους, καὶ ἐπολιόρκουν τοὺς αὐτῶν κληρούχους. id eſt : Volſci nihil perculſi finitimorum cladibus, expeditionem in Romanos movebant, eorumque colonos bello affligebant. Quibus prælibatis, ſortiendi modos ſubjiciam. 1. Primùm igitur omnium in eo reipub. ſtatu, qui penes populum eſt, quem δημοκρατίαν nominant, magiſtratus ſorte eligebantur. 2. Deinde judices principio conſcribi de curia ſenatoria, deinceps in urnam ſortitò mitti, ut è pluribus neceſſarius numerus confici poſſet, conſueviſſe autor eſt Aſconius Pædianus : ita ut primò delecti, mox ſortirentur : quod ex orationibus Ciceronis ſæpe diſcere eſt. Ea ratione apud Virgilium :

> *Quæſitor Minos urnam movet.*

& apud Statium :

Arbi-

Arbiter hos dura verſat Gortynius urnâ.
Servius in 6. Aen. negat auditas fuiſſe cauſas, niſi per ſortem ordinatas. Ordo autem ex ſorte dierum petebatur, quo poſt triceſimum diem cauſas ſuas exequi poterant. Judicum autem nomina tabellis inſculpta, inque urnam jacta, per ſortem promebantur. „ Quin & „ Athenis judices è decem numero tribubus „ ſinguli ſortitò per literas ducebantur, ut „ cui α obtigiſſet, primas in judicando par- „ tes obtineret, cui β, ſecundas, atque ita „ deinceps: ut annotavit Ariſtophanis Scho- „ liaſtes: quod & in oratoribus obſervatum „ fuiſſe ſcribit idem, ut ſoli orarent, quo- „ rum ſors exiſſet: ſic enim ait, οἱ γὰρ λα- „ χόντες μόνον ῥητορεύουσι." 3. Præterea Conſules, Proconſules, & Prætores provincias ſortiebantur: vetabatque lex Curiata provinciam extra ſortem cuipiam cedere, hoc eſt, ne alter alterius provinciam invaderet, ſed miſſis ſortibus eas ducerent, præcipiebat. Cicero in familiar. epiſt. Appius (inquit) dixit ſeſe, ſi licitum eſſet legem Curiatam ferre, ſortiturum cum collega eſſe provinciam. 4. Inſuper ducendis legatis urnam & ſortem veteri exemplo poſitas fuiſſe, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret, contendit Marcellus apud Corn. Tacitum lib. viceſimo. 5. Adde quòd brabeutæ ſorte ducebant eos, qui cur-

riculo certamina obituri forent, ut in Electra teſtatur Sophocles, ubi ait:

ὅθ' αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβεῖς
κλήροις ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους.

6. Luctaturi quoque in circo ſortiebantur, & ſorte ducti manus conſerebant: unde & palæſtræ nomen ἀπὸ τοῦ πάλλειν, ab urnæ motu, juxta Servium. In quo ſortitionis genere illud obſervatum legimus apud Lucianum, ut binæ literæ pares eductæ binos athletas committerent. 7, Apud Homerum Heroës, obſignatis ſignaculo cujuſque ſortibus & in galeam dimiſſis, ſortiuntur, quis cum Hectore ſit congreſſurus. Sortiuntur item Paris & Menelaus, utri cederent priores jaculandi vices. „ Et apud Æſchylum
„ duces Argivi ad Thebas portarum ſtatio-
„ nes ſortiuntur. Sic enim nuncius loquitur.

„ Κληρουμένους δ' ἔλειπον, ὡς πάλῳ λαχὼν
„ Ἕκαστος αὐτῶν πρὸς πύλας ἄγοι λόχον.
„ *Sortem trahentes jam reliqueram modò,*
„ *Quas quiſque portas obſepiret milite.*

„ Apud eundem Eteoclo ductori Argivo tertia ſors obtigit,

„ Τρίτος πάλος
„ Ἐξ ὑπτίου πήδησεν εὐχάλκου κράνους.
„ *Sortem tertiam*
„ *Effuderat reſupina caſſis ænea.*

8. Jam verò & apud Virgilium in quinto duces

ces in navali certamine loca ſorte legunt. 9. Apud eundem in tertio ſortiuntur remos, id eſt, remigandi vices. 10. Miles quoque ſortitò excubabat: quapropter in Theodoſio laudat illud Latinus Pacatus, quòd ipſe excubias cumprimis ſorte ageret. 11. Annotat in diebus genialibus Alexander Neapolitanus, Syracuſanis in uſu fuiſſe, ut per literarum elementa ſorte legerent, qui in concione ſententiam ſuam exponerent: unde cavillum Dionyſii manavit, monarchiam ſibi augurantis, quum literam M. eſſet ſortitus. Talis autem ſortitio propterea indicta fuiſſe videtur, ne contentio quæpiam in ordinatione oriretur, aut ne in gratiam alicujus judicium humanum tranſverſum ferretur. 12. Tacitus lib. 13. refert præfectos quoque, penes quos cura publicarum tabularum eſſet, ſorte duci ſolere è prætorum numero. 14. Ariſtophanis interpres in Veſpis adſcribit & illud, quod Aegyptii ſortitò partirentur, quos quiſque agros coleret. 14. Neque ſilentio prætereundem eſt, ſtudioſos antiquitus in Muſeis ludisque literariis ſortiri conſueviſſe, ut bini, quos ſortes commiſiſſent, alter alteri eruditas quæſtiunculas intentarent: qua de re lubet Plutarchi ex ſympoſiacôn nono, cap. 3. verba ſubjicere: ἔθους γὰρ ὄντος ἐν τοῖς μουσείοις κλήρους περιφέρεσθαι, καὶ τοὺς συλλαχόντας ἀλλήλοις

προτείνειν φιλόλογα ζητήματα. 15. Super hæc omnia ſortitionis uſus in ſympoſiis non eſt incelebris, quando talis aſtragaliſque ſorte miſſis ſympoſiarchen, ſeu modiperatorem à Nonio Marcello ſic nuncupatum, ducebant, qui convivii præſes convivales leges præfigebat: quem nos morem obſervamus mordicus veluti per manus traditum pridie ejus diei, quem Epiphania Græca voce indigitamus, patriaque lingua, quem ſors præſidem dederit, Regem nominamus cum Græcis, qui eundem quoque βασιλέα vocitant. Cujus moris in Tacito fit mentio lib. 13. ubi inquit. Feſtis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra regnum luſu ſortientium evenerat ea ſors Neroni. & Arrianus in Epicteto his verbis: ἐν σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεὺς, προστάσσει, σὺ πίε, σύ κέρασον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. Apud Laërtium Diogenem lib. 8. ſympoſiarchus tyrannice jubet, πίνειν, ἢ καταχεῖσται τῆς κεφαλῆς, præcipiens ebibendum eſſe poculum, aut in caput affundendum. Hactenus ferè de ſortiendi generibus perſcripſimus: nunc quædam ab hoc argumento non aliena adjicienda ſunt, nimirum quòd ſortium deæ appellatæ fuerint olim Teniræ à tenendi argumento: quodque aliquando receptum fuerit, ſortes capitales foliis inſcribi à judicibus, unde ἐκφυλλοφόρησις condemnatio dicta eſt. Item quòd te-

teſtulis in urnam conjectis, ſi ſex millium numerum explerent, reus ſolum vertere cogebatur, non tam facinoris convictus, quàm reipub. gravis, ac virtutis nomine odioſus, quod ὀστρακισμὸν appellabant, ab Hippia tyranno invectum, ut in lib. de politiis ſcribit Heraclides: nam Suidas ex autoritate Theophraſti, tradit omnium primum Athenis oſtraciſmo ejectum fuiſſe Theſea multò ante Hippiæ tempora. Neque illud reticendum eſt, veteres loco calculorum judiciariorum uſos fuiſſe conchulis marinis, quas χοιρίνας vocabant, ut teſtantur Pollux lib. 8. & Ariſtoph. interpres. ad quarum modum fabricatæ fuerunt poſtea æneæ, quas σπονδύλους & φρύκτους nominarunt. Porrò judicum calculi duplices fuerant, ut ex Ulpiani annotationibus in Demoſthenem conſtat, quidam pertuſi perforative & nigri, qui condemnabant: alii qui abſolvebant, albi & integri: illi τετρημέναι ψῆφοι καὶ μέλαιναι, & ἀναιροῦσαι, & τετρυπημέναι dicuntur ab autoribus: at hi ἄτρητοι, λευκαὶ, σώζουσαι, ἐλεοῦσαι, & apud Aeſchinem πλήρεις. Sitella vero, quæ & urna, Græcis καδίσκος, vas erat, in quod immittebantur calculi: cujus operculum, per quod injiciebantur, κημὸς dicebatur. Duas vero fuiſſe urnas, priorem mortis, poſteriorem miſericordiæ nuncupatam, annotatur ab Ariſtophanis ſcholiaſte in Veſpis.

CAPUT VI.

Locus ex annotationibus Budæi in Pandectas expenſus.

BUdæus renaſcentis Græcæ literaturæ alter quaſi Camillus in annotationibus, quas in Pandectas ſcripſit doctiſſimas, annotat πιλίδιον apud Demoſthenem in oratione περὶ παραπρεσβείας, hoc eſt, de legatione male obita, ſignificare ἐπιτηδευτὴν κόμην, comam aſcititiam. Equidem ſi à tantæ in re literaria autoritatis viro diſſentire fas eſt, πιλίδιον tiaram aut pilei genus ad defendendum æſtum & imbres aliasque aëris injurias comparatum intelligo, præſertim quum Grammatici dicant id eſſe, quod vulgo καυμελαύκιον ab arcendis ſolis fervoribus diceretur παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα, ea enim lectio reſtituenda eſt in Suida pro καμιλαύχιον. in quem uſum hodie ſellæ dicta, è caprarum aut hircorum villis rudioribuſque lanis coagmentantur concinnanturque. Facit huc quod nonnulli eam vocem σκιάδιον ſive umbellam exponunt. extat apud Ariſtophanem Telephi πιλίδιον. alioqui & πῖλος cum voce diminutiva idem ſignat Thucydidis ſcholiaſtæ & Suidæ: qua voce & ſignificatione uſus eſt Dion libro 58. de C. Caligula loquens, καὶ σφίσι πίλους τὸν θετταλικὸν

τρό-

τρόπον ἐν τῷ θέατρῳ φορεῖν, ἵνα μὴ τῇ ἡλιάσει ταλαιπωρῶνται, ἐπετράπη. id eſt: Senatoribus conceſſit fultos è lanis coactis galeros ad ſpectacula adferre, Theſſalico more, ne ſolis fervore moleſtarentur. Hephæſtion grammaticus annotat, Theſſalicos illos galeros inſignes fuiſſe, his verbis: καὶ γὰρ περίσσοι ἦσαν οἱ θεσσαλικοὶ πῖλοι. Theſſalici galeri ſeu petaſi, ut præmagni, meminit & Theophraſtus libro quarto de plantarum hiſtoria, ubi de faba Aegyptia loquitur, quam dicit proferre folia ingentia, ὧν τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ ἔοικεν, id eſt, magnitudine Theſſalicum pileum æquantia: ubi notandum venit, quod iſte πῖλον vocat, à Dioſcoride πέτασον nominari, quum de eadem herba libro ſecundo in hæc verba ſcribit: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον. id eſt, folium habet inſtar petaſi magnum. „ quæ verba „ mirari ſatis nequeo cur Ruellius ſtudioſe „ præterierit, nimis anxie, ut videtur, Pli- „ nianæ lectionis veſtigiis inhærens: lauda- „ tus quoque à Matthiolo Senenſi ſed imme- „ rito ac citra laudem in ea parte." Sophocles in Oedipo Colonæo, ἡλιοστερῆ κυνῆν θεσσαλίδα vocat talem galerum, velut galeam Theſſalicam ſolem arcentem. Uſum iſtiuſmodi galeri indicat & Callimachus, ubi ait:

Εἴδεος ἀμφὶ δὲ οἱ κεφαλῇ νέον αἱμονίηθεν
Μεμβλωκὸς πίλημά τι πέτρου ἄλκαρ ἔκειτο.

 id

id eſt:

„ *Pileus Æmonia non pridem allatus obibat*
„ *Tempora, qui rapidos Phœbi defenderet igneis.*

πέτρον enim ſolem ex Anaxagoræ opinione dici hîc puto. „ Ariſtophanes Acharnenſibus „ ex Euripide detorſit."

„ Κἀκεῖνά μοι δός τ' ἀκόλουθα τῶν ῥακῶν
„ Τὸ πιλίδιον περὶ τὴν κεφαλὴν τὸ μύσιον. id eſt:
„ *Huc adde conſentanea pannis vilibus,*
„ *è Myſia pileolum, qui caput tegat.*

„ Plato reipub. tertio huc alluſiſſe vide-
„ tur, ubi ait; ἐὰν δέ τις αὐτῷ μακρὰν δίαιταν
„ προστάττῃ πιλίδιά τε περὶ τὴν κεφαλὴν περιτιθείς,
„ καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα. id eſt: At ſi quiſpiam
„ illi victus rationem tenuem in longum tem-
„ pus imperet; capiti imponens pileolos, &
„ conſentaneum his veſtitum reliquum."

Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 2. apices interpretatur Saliorum geſtamina, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδές. hoc eſt, pileos galerosque prævaltos in coni formam faſtigiatos, quos Græci κυρβασίας appellant. Talis fuit & cauſiæ uſus, ex Euſtath. Iliad. 2. καυσία ἦν κάλυμμα κεφαλῆς μακεδονικὸν ἐκ πίλου ὡς τιάρα, σκέπουσα ἀπὸ καύσωνος. id eſt: Cauſia tegmen erat capitis Macedonicum è lanis coactis, ut tiara, æſtum defendens. quod & in Epigrammatibus lectum eſt. Neque aliorſum accipienda ſunt Demoſthenis verba, quæ Budæus adducit,

ducit, quibus Aeſchinis mollities perſtringitur: Tu, inquit, in meditandis infelicibus verbulis & exercendis lateribus ocium conſumens ſecurus eſſe de reddenda tantorum criminum ratione putas, ſi vel impoſito capiti galero obambules, mihique convicia facias: κἂν πιλίδιον λαβὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν περινοστῇς, καὶ ἐμοὶ λοιδορῇ.

CAPUT VII.

Locus obſcurus apud Ciceronem in oratione pro Roſcio explicatus.

NEſcio quomodo mihi placuerit ſemper impenſius vetus illud proverbium ab omnibus decantatum, Difficilia quæ pulchra: ita ſemper adverſus ardua, quæque pluſculum difficultatis primore fronte obtenderent, enitendum mihi eſſe duxi: itaque quum apud Ciceronem in oratione pro Sex. Roſcio Amerino inter legendum occurriſſet dignus vindice nodus, quem nemo hactenus, quod equidem ſciam, explicare adnixus eſt, inveniſſe me ratus ſum quod quærebam. Saxonius, cujus præ cæteris eruditus in eam orationem extat commentarius, ad ejus loci allegoriam, aut ænigma potius perfecte intelligendum, Delio natatore putat eſſe opus. Neque Sylvius aut Latomus momenti quicquam ad loci explicationem adferunt. Accingar

gar igitur ego, & quoad ejus fieri poteſt, ſenticetum difficultatis omne tollam: quod ſi in re obſcuriſſima fallar opinione, conatus tamen in parte laudis ponetur. Ciceronis verba ſunt: Te pugna Cannenſis accuſatorem ſat bonum facit: multos cæſos non ad Thraſimenum lacum, ſed ad Servilium vidimus: quis ibi non eſt vulneratus ferro Phrygio? Inceſſit hîc Erucium notæ improbitatis accuſatorem, qui Syllanæ proſcriptionis tempore in calamitoſo reipub. ſtatu, occaſionem bene gerendæ rei nactus, clarum accuſatoris nomen acquiſierit. Vocat ergò hic allegoricè Cannenſem pugnam Syllanam proſcriptionem: quod ita eſſe, perſpicuum fit ex Arnobio Lactantii illius magni præceptore, cujus ex lib. quinto adverſum gentes verba huc adſcribenda ſunt. Nunquid, inquit, bellum Iliacum in Socraticam verti condemnationem poteſt? aut pugna illa Cannenſis proſcriptio fieri crudelitasque Syllana? Poteſt quidem proſcriptio (quemadmodum Tullius ludit) pugna dici & appellari Cannenſis, ſed quæ geſta eſt dudum pugna, eſſe non poteſt, eademque proſcriptio &c. Vides clarè Cannenſis pugnæ appellatione venire & intelligi proſcriptionem Syllanam. Sed quæ ſequuntur plus habent difficultatis. Multos cæſos non ad Thraſimenum lacum, ſed ad Ser-

Servilium. Correctio eſt, de lacu autem Thraſimeno in agro Peruſino notum eſt, periiſſe illic cæſa ingenti clade unà cum Flaminio Cos. vicena Romanorum millia præter captivorum non parcum numerum. Lacum verò Servilium, quem Sylvius negat ſe legiſſe ubi ſit, Sex. Pompejus Romæ ab autore nominatum refert in principio vici Jugarii, baſilicæ Juliæ continentem, ubi Hydræ effigies extiterint à M. Agrippa poſitæ: quod forum hoc nomine fuiſſe aſſerit antiquitatis omnis ſcientiſſimus Morillonus. Certè Cicero illic Servilium lacum appellat tribunal C. Servilii Glauciæ, longè poſt homines natos improbiſſimi, optimorum quorunque civium & ſenatorum ſanguine madens atque reſtagnans. de quo intellexit & Julius Firmicus libro primo matheſeωn, ubi ait: Vis ne aliquid tibi, quia in Syllanis temporibus immoramur, de lacu Servilio referam? in quo multorum ſenatorum capita ad oſtentationem immaniſſimi facinoris ſectis cervicibus pependerunt. Et Seneca lib. de divina providentia: Videant largum in foro ſanguinem, & ſupra Servilianum lacum (id enim proſcriptionis ſpoliarium eſt) ſenatorum capita. Quod ut dilucidum fiat & probabile, repetenda eſt altius paulò hiſtoria. Conſtat enim ob factiones Syllanam & Marianam, ſine jure quum eſſet

eſſet & ſine ulla dignitate reſpub. C. Servilium Glauciam cum Saturnino Apulejo gladiis cædibusque omnia commiſcuiſſe, & ad libidinem Saturnini in cunctos mortales ſeditioſiſſimis ſuis conatibus obſiſtentes graſſatum fuiſſe, tandem à Mario in ſexto conſulatu occiſum: quod autorum teſtimonia confirmant. primum nanque Vellejus Paterculus rem omnem ſatis enodat, ubi de C. Mario loquitur: Non tamen, inquit, hujus conſulatus fraudetur gloria, quo Servilii Glauciæ Saturninique Apuleii furorem continuatis honoribus rempub. lacerantium, & gladiis quoque ac cæde comitia diſcutientium, Coſ. armis conpeſcuit, hominesque exitiabiles in Hoſtilia Curia morte multavit. Ex Valerio quoque Maximo lib. 3. cap. 2. liquet Servilium Glauciam maximos ſeditionum motus excitaſſe, prætoremque ipſum à Mario jam tum ſene oppreſſum fuiſſe. Plin. lib. de viris illuſtr. deſcribit Servilium iſtum ſeditioſiſſimum L. Saturnini ſatellitem, ab eoque prætorem creatum. quod & L. Florus lib. epitomes tertio cap. 16. commemorat, in uno tamen falſus, quod Conſulem eum faciat, quum conſtet ex Cicerone lib. de claris oratoribus, ad eam dignitatem non emerſiſſe: quanquam non negat eum in prætura conſulem potuiſſe evadere, ſi rationem ejus haberi licere judicatum fuiſſet:

fuiſſet: ita enim ait; Is ex ſummis & fortunæ & vitæ ſordibus in prætura Cos. factus eſſet, ſi rationem ejus haberi licere judicatum eſſet: nam & plebem tenebat, & equeſtrem ordinem beneficio legis devinxerat. Is prætor eodem die, quo Saturninus Trib. pl. Mario & Flacco Cos. publicè eſt interfectus, homo ſimillimus Hyperboli Athenienſis, cujus improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notaverunt. Hunc Servilium ob vitæ turpitudinem & ſpurcitiam ſenatoria dignitate ſummovere conatus fuit Q. Cæcilius Metellus, teſte Appiano lib. 1. bell. civil. cui ille tantum non aqua & igni interdicendum ſtatuit & proſcribendum. De hujus ergo Servilii Glauciæ cædibus loqui Ciceronem, hinc manifeſtum fieri poteſt. Quod ſequitur de ferro Phrygio, non eſt quod Romanum gladium cum Sylvio exponamus, quod à Phrygibus originem ducant Romani: ſed argutius feſtiviuſque ferrum Phrygium putandus eſt vocare ſervilis generis arma in rempubl. expedita: quippe quum Phryges ignominioſe ut ſervi nominentur juxta parœmiam, Phryx plagis emendatur: quande & Servilii nomen inde non abludit, & apparet ex verbis Ciceronis modo citatis, è ſummis & fortunæ & vitæ ſordibus emerſiſſe: quibus deſignari puto & ſervilem hominis conditionem, & contamina-

tam

tam libidinibus, vel ſaltem egeſtate inſigni affectam vitam. Hæc habui; quibus lucem dare loco per ſe admodum obſcuro me poſſe ſperavi. Porro Saturninum, cujus meminimus, ut turbatorem plebis, nominatim memorat Corn. Tacitus lib. annalium tertio.

CAPUT VIII.

Locus ex Martiale priſtino nitori redditus.

EPigramma eſt elegans apud Martialem lib. epigr. I. quo notat inſignem avaritiam & ſordes Nævoli cujuſdam, qui cum arcam haberet innumeris ſynthesibus differtam, nihil tamen in tenuioris fortunæ amiculos erogaret, paſſurus eas à tineis exedi citius, quàm earum uſu commodaret quicquam, aut ſuccurreret egeſtati amicorum. Hujus epigrammatis poſtremus verſus ita ut in vulgatis codicibus legitur, venere omni & ſale carere mihi videtur. Is talis eſt:

Non metuas mortem Nævole, ſed tineas.

At ſi manuſcripti codicis lectionem ſequamur, quo vetuſtiſſimo emaculatiſſimoque ab amico quodam Anglo donatus olim fui, ſordebit prior & vulgatior lectio ſtatim, & poſterior expeditior erit & argutior longe, ac feſtivo Martialis ingenio dignior, quæ talis eſt:

Quod rennis, non te Nævole, ſed tineas.

Nam

Nam quum Nævolus iſte, ut dixi, infinitis abundaret veſtium generibus, atque æquis oculis amicos ſpectaret pannoſos, nihil interim largiens: ah miſer, inquit, quantulum tandem foret, ſi detraheres, non tibi, id quod facere recuſas, ſed tineis duos pannos: nam multiplex ſyntheſis paſcendis modò tineis aſſervabatur à Nævolo, ut pote qua ipſe non frueretur. Culpandus igitur jure ſummo, qui renuebat fraudare non ſeipſum, ſed tineas, binis pannis, quos potius quàm amico utendos largiretur, arcæ incluſos à tineis corrumpi atque erodi ſineret. Proinde ſic ait, & per quàm lepidè:

Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
Quod renuis, non te Nævole, ſed tineas.

Uſque adeo iſte Nævolus ad κτῆσιν, quàm χρῆσιν, amicus eſſe maluit, Simonidem aliquatenus exprimens, qui in extremo ſenio cur ad rem eſſet attentior, interrogatus, ſi Stobæo credimus, reſpondit, malle ſe inimicos à morte ditare, quam vivum egentem amicorum fidem experiri. Quod dictum hoc ſeculo multi mordicus tenent. In eodem epigrammate, ut & illud obiter dicatur, tertius quoque verſus paulò aliter in manuſcripto legitur: impreſſi enim codices ita habent,

Sic tua ſuppoſitis perlucent præla lacernis.

At meus,

Sic tua compoſitis collucent prata lacernis,
Ubi tamen præla magis probem : niſi ſi dicamus, in pratis illum interdum explicare ſolere veſtes inſolandas, quemadmodum nos lineas conſuevimus.

CAPUT IX.

Locus in Epigrammatibus Græcis emendatus.

IMmiſcere juvat ſubinde Latinis Græca: itaque è collectaneis Epigrammatum, libro primo, titulo εἰς εὐχήν, ſubjiciam hîc unum, in quo vitium eſt non leve, interpreti Opſopœo ignoratum, quod tamen facilè ſanari queat. Epigramma Philippo tribuitur, è ſenariis conſtans, eſtque tale :

ὅτ' ἐκ ζαήτου λίβυος, ἐκ ζαοῦς νότου
συνεζοφώθη πόντος, ἐκ δὲ νειάτων
μυχῶν βυθῖτις ψάμμος ἐξηρεύγετο,
ἴστος δὲ πᾶς ὤλισθεν εἰς ἅλα πλύσας.
φορτίς δ' ἐσύρετ' εἰς ἀΐδαν πλανώμενος,
ἀρωγὸν αὐτῷ δαίμονας Λυσίστρατος
ἐλιπάρησεν, οἱ δὲ τῷ νεκκόρῳ
μούνῳ θάλασσαν ἀγρίαν ἐκοίμισαν.

Ubi in ſexto verſu pro ἀρωγὸν αὐτῷ, quod Opſopœus ad navim referens exponit, auxiliatorem ipſi, ſcilicet navi, legendum eſt ἀρωγοναύτας unica dictione, epitheton Dioſcurorum & Pollucis, velut deorum tutelarium & opem ferentium in diſcrimine nautis, quemadmodum

dum ex Statio in tertio Sylvarum, Theocrito in Idyllio Dioſcuris nuncupato, & Horatio in Odarum primo liquet. Itaque hic autor dicit Lyſiſtratum in ſummo verſantem periculo confugiſſe ad vota, & Geminorum præſentem opem imploraſſe, eamque precibus impetraſſe. eſt ergo ridicula Opſopœi expoſitio, & locus ita interpolandus, ut à me factum eſt. Sed quid moror carmen carmine reddere?

Stridens procellis Africus caligine
Involverat denſa mare, & furens notus,
Volvebat æſtus imo arenas è ſinu:
Rugoſa præceps carbaſa in mare abierant,
Manesque ad imos jam ferebatur ratis,
Nautarum opiferos quum Lyſiſtratus deos
Supplex precatur, qui mare inſanum nimis
Stravere, naucleri unius victi prece.

CAPUT X.

Locus ex Ciceronis libro de repub. 6. & ſimul ex Nonio Marcello integræ lectioni reſtitutus. Item de ſympinio, ſympuvio, & ſympulo nonnulla. Inibi quid Samium, Capedo, & Culullus.

VEteres in ſacris ſuis fictili vaſe neutiquam operoſo, quo libabant, uſi fuere: quod trifariam efferri invenio: nam & ſympullum, & Sympuvium, & Sympinium diverſimodè apud autores veteres lego, ut mirum ſit cur

Bayſius magnæ proculdubio eruditionis vir, ſympinium planè rejiciat, contra lecturam doctiſſimorum etiam virorum, quod ait, à quibus nuſquam probari poſſe hanc lectionem contendit. Ego verò, bona ejus viri pace, apud Ciceronem & Arnobium ſympina dici oſtendam. Locus eſt Ciceronis in ſexto de repub. monſtroſe depravatus, etiam apud Nonium Marcellum, in quo clarè ſympina, ex vetuſti codicis ejusque emaculatiſſimi fide, legendum eſt. Sed adſcribam primò lectionem vulgatam, ut corrupta eſt, omnem ex Nonio Marcello. Samium, inquit, eſt teſta. Lucillius ſatyr. lib. 14. Et non pauper me uti ſamio certoque catino. Mar. Tullius lib. 6. de rep. Læli quam omnes habemus in manibus, quàm ſi imperia pontificum diis immortalibus grata ſine ſamio, quæ ut his ſcribit, capedines. Quisquis es diligens lector & æquus, obſerva lectionis diſcrimen, & in utriuſque autoris codice hulcus prorſus Chironium ſana, ex ea quam ſubjiciam lectura ita ſcripturus: Samium eſt & teſteum. Lucillius ſatyr. lib. 13.

Et non pauper uti Samio curtoque catino.

M. Tull. lib. 6. de rep. Extat oratio Lælii, quam omnes habemus in manibus, quàm ſympina pontificum diis immortalibus grata ſint, Samiæque, ut is ſcribit, capedines. Quid hac ſententia dilucidius? quid illa prodigioſius? in

in qua ſympini aut ſympinii voce appoſitiſſimè eſſe uſum Ciceronem vides. Arnobius quoque lib. adverſus gentes quarto: Piaculis, inquit, dicitur contracta eſſe commiſſio, ſi per imprudentiæ lapſum aut in verbo quiſpiam, aut ſympinio deerrarit. Et iterum lib. 7. Date quæſo diis immortalibus bibant, ſcyphos, brias, pateras, ſympiniaque depromite.

Quæ verò eſt iſta ratio, ne dicam ſtultitia, negare ſympinium etymi ſui originem à combibendi argumento, παρὰ τὸ συμπίνειν, trahere, quum ſympinium aut ſympullum admittas per y literam Latinis auribus aviam (ut Terentiani Mauri verbo utar) ſcriptum? Quænam eſt iſta præpoſtera ſapientia, iteratis editionibus ita ludere, nihilque certi adferre, quo deſtruas quod probabilius tuo videatur? Nam ut de Cicerone taceam, certum eſt Arnobium in iis, quos adverſus gentes ſcripſit, octo libris omnigena eruditione refertis, retexiſſe abdita ſacrorum gentilium myſteria, eamque ſolennibus ipſorum vocibus expreſſiſſe, itaque receptum verbum non fuiſſe corrupturum, ſi aliter ſe habuiſſet: qua in re ſubſcribent mihi omnes, quotquot emunctioris eſſe naris in autoribus legendis decet. Venio ad Sympuvium, ſi non potius Sympinium ſcribendum eſt, cujus uſus eſt apud Juvenalem ſat. 6. *Aut quis*

Sympuvium ridere Numæ priſcumque catinum.

Ubi pro priſcum codices nonnulli nigrum legunt. Nonius Marcellus ſympuvium vas dicit eſſe ligneum : diverſum ergo à fictili. Utitur & Varro : Non vides, inquit, ipſos deos, ſi quando volunt guſtare vinum, deripere ad hominum fana, & tamen tum ipſi illi libero ſympuvio vinitari? Idem lib 1. de vita populi Rom. Item erant vaſa vinaria, ſini (ita manuſcriptum exemplar habet, loco ſicut, quod in Nonio legitur, cujus vocis uſus etiam alibi extat) cymbia, aquilinæ, pateræ, gutti, ſextarii, ſympuvium. Et Gelenius vir extra controverſiam doctiſſimus, apud Plinium lib. 35. cap. 12. ſympuviis legit ex antiquorum codicum fide, ubi ſic loquitur Plinius : In ſacris quidem etiam inter hæs opes non murrhinis cryſtallinisque, ſed fictilibus prolibatur ſympullis. Jam verò Simpulum à ſimplicitate operis fortaſſe dictum, ſive ſympullum, ut legit Bayfius, apud Feſtum legitur, ita deſcribentem: Simpulum vas parvum non diſſimile cyatho, quo vinum in ſacrificiis libabatur. Apulejus quoque utitur : In hodiernum, inquiens, populus Rom. diis immortalibus ſimpulo & catino fictili ſacrificat. Hermolaus Barbarus citat etiam Varronis exemplum, Deos ipſos vili ſimpulo invitari : detortum fortaſſis ex iis quæ paulò antè adduxi verbis ejuſdem autoris, libero ſympuvio vinitari. Hæc ferè de tribus vocibus, unum

unum tamen idemque ſignificantibus, annotare inter diſceptantes grammaticos viſum eſt. Porrò ſuperiorem M. Ciceronis ex 6. de repub. ſententiam expreſſit non ſemel, ſed variato dictionis colore, idem autor, quæ loca lubebit in medium adducere, ut lectionem illam noſtram confirment, ne judiciorum moroſitas temeritatis crimen in nos diſtringere queat. ac primum ex tertio de natura deorum exemplum proferam, ubi ſic ait: Docebo meliora me didiciſſe de colendis diis immortalibus, jure pontificio & more majorum, capedunculis quas Numa nobis reliquit, de quibus in illa aureola oratiuncula dicit Lælius, quàm rationibus Stoicorum. Rurſus in libello, quem Græco titulo præter morem ſuum παράδοξα inſcripſit ad Brutum cap. 1. Quid Numa Pompilius, minusne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuiſſe, quam delicatas aliorum pateras arbitramur? quo loco Deliacas cum Bayſio legero potius, quam ſilicatas cum Camerario. Eodem reſpexiſſe & Q. Septimium Tertullianum in apologetico adverſus gentes putarim, cap. 25. quando ſic dicit: Nam etſi à Numa concepta eſt curioſitas ſuperſtitioſa, nondum tamen aut ſimulacris aut templis res divina apud Romanos conſtabat, frugi religio, & pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, ſed temeraria de ceſpite altaria, &

vaſa adhuc Samia, & nidor ex illis. Iſte vaſa Samia vocat, quæ Lælius Samias capedines: ac Samia quidem in genere dicuntur figlina, à luto ejus inſulæ fictilibus convenientiſſimo. Unde apud Auſonium legitur Agathocles rex abacum oneraſſe Samio luto, fictiles lances intelligi quum vellet. Et Galli Matris deûm ſacerdotes ſamia teſta virilitatem amputabant, ut ait libro trigeſimoquinto Plinius. Capedines verò à capacitate fortaſſis, niſi à capiendo mavis, quòd eſſent anſatæ, atque ita facilè prehendi poſſent, ut & capidula uſitato veteribus vocabulo vinarium vas anſatum legitur: atque hæ etiam erant fictiles, cujuſmodi vaſa κεράμια appellat Athenæus, aut κύλικας, quos idem figulina vaſa exponit, παρὰ τὸ κυλίεσθαι τῷ τρόχῳ, quòd rotæ circumactu fingerentur. Notandus ergò oſcitantiæ Moriſotus, qui in convertendis in Græcam linguam Paradoxis, exemplo Gazæ & Maximi Planudæ, multum operæ poſuiſſe vult videri, quòd capedines reddiderit εὐρυχωρίας, qua voce ſignificantur latifundia, & ampla ſpacioſaque loca: procul extra ſententiam Ciceronis. Adeò non eſt proclive Latina in Græcam coloniam adoptare cuivis, aut è diverſo, ut neque cujuslibet Corinthum navigare. Xyſtus Betulejus hoc pervidit, admonens πλημοχόην ſubſtitui poſſe ex Athenæi & Pollucis lib. 10. cap. 20. deſcriptione,

ne, propterea quòd ejus in myſteriis ſolennis erat uſus. Huc pertinet quod Mauruſius Juba ſcriptum reliquit, ad Macedonum uſque dominatus tempora vaſis fictilibus Samiisque uſos fuiſſe veteres, quod in Athenæi dipnoſoph. ſexto lectum eſt. Addendum eſt & illud corollarii loco, culullos fictiles fuiſſe calices, in ſacris pontificum ac Veſtalium virginum adhiberi ſolitos.

CAPUT. XI.

De ſupplicandi modis variè apud diverſas gentes obſervatis.

RItus præcipuus & irrefragabilis ſupplicandi apud Perſas is habebatur, ſi ſupplex ſumpto igne flumen ingreſſus, minatus fuiſſet, ſe ignem aquæ immiſſurum, niſi voti fieret compos, ut refert Plutarchus in commentario de primo frigido. hoc eò ſpectat, quòd apud eos ſacro ſancto in honore ignis habebatur. Scribit enim lib. 3. Q. Curtius, ignem, quem Perſæ ſacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus præferri conſueviſſe ante Perſicum agmen, de quo & Agathius lib. 2. hiſt. & Procopius lib. 2. belli Perſici, & Ammianus Marcellinus lib. 23. ignem cœlitus lapſum apud Perſas ſempiternis foculis cuſtodiri narrat, cujus portionem exiguam, ut fauſtam, præiſſe quondam Aſiaticis regibus, ex aliorum fide com-

memorat. Apud Aſſyrios ſupplicans incurvatis membris humum penè vultu contingebat, manibus poſt tergum rejectis connexisque, uti ſcribit lib. 18. Ammianus idem. Apud Scythas maximum ſupplicandi genus habebatur, ſi quis extenſo humi corio bubulo, rejectis in dorſum manibus, deſidêret, teſte Suida. Apud Judæos, ſupplex manum ſubjiciebat femori ejus cui ſupplicabat. Apud Græcos oleaginas virgas ore manuque præferebant ſupplices, lana candida circundatas: unde ἱκτήριοι κλάδοι apud Æſchylum ſupplices rami, & ἱκετηρίαν olivæ ramum à ſupplicando Græci nominant, quem εἰρεσιώνην cæteri. Iſtud non fugit Virgilium, ubi ait:

Jamque oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes.

Hinc eſt quòd Valerius Flaccus & Papinius ſupplicem olivam appellant, quippe per quam Lutatius pacem ſupplicando fieri dicit. Æneas item apud Virgil. lib. 8. ſupplex Euandro vitta comptos prætendere ramos legitur. Ita Plautus velatas manus dixiſſe videtur, ramis oleaginis inumbratas, ceu velamento quopiam, ubi inquit: Poſtridie in caſtra ex urbe ad nos veniunt flentes principes, Velatis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum. Niſi intelligamus manus velatas, quæ obtenderent atque ſponderent fidem, cui manu ad digitos

uſque

uſque involuta & intecta divina res fiebat: quod Livius, Horatius, & Servius innuunt. Ita Livius prodidit Locrenſes obtendiſſe ramos oleaginos ſupplicum velamenta, lib. 5. quartæ decadis: cum ſordida, inquit, veſte tenentes velamenta ſupplicum. Apud Lucanum idem faciunt & Maſſilienſes obſeſſa urbe, ubi ait:

Orant Cecropiæ prælata fronde Minervæ.

Legati quoque Rhodiorum deprecati peccatum, ramos oleæ ſupplices jactantes procidiſſe leguntur, Livianæ decadis quintæ lib. 5. Commentarii Euripidis id fieri quoque lauri foliis annotant in Oreſtem: unde ἄφυλλον ςόμα Euripidi in Oreſte. Jam verò & Macedones ἐχεσάρκῳ tunica, quam ſubuculam dicimus, ſola induti, ſupplicaſſe leguntur. Antiquæ Græciæ in ſupplicando mentum ejus, quem deprecabantur, attingere mos erat: unde objicit Hecuba Ulyſſi ut inexorabili & duro, quòd vultum averterat, ὡς μὴ προσθίγειν γενειάδος, ne mentum ejus mulcere contactu poſſet, reflexo capite, ut ne ſupplicem admittere cogeretur. Apud Homerum, & mentum & dextram & genua contingunt ſupplices: ac mentum quidem ut annueret, aut pro deprecante intercederet, ſi quid faciundum foret ex uſu: dextram verò, ut faceret: genua verò, ut ne ceſſaret, ſed pergeret. Hecuba Euripidis etiam illud Ulyſſi præfracto objicit, quòd dextram occul-

occuluerat, præciſa ſpe veniæ omnis. De genibus quòd ea ſupplices attrectabant, multa fit apud autores utriuſque linguæ mentio: certè miſericordiæ ſedem in genibus conſecratam fuiſſe à vetuſtate memorat Servius. quod diſertiſſimè his verbis extulit lib. 11. cap. 45. Plinius: Hominis, inquit, genibus ineſt & quædam religio, obſervatione gentium: hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortaſſis quia ineſt iis vitalitas, quippe quorum inanitate perfoſſa, ceu jugulo, ſpiritus fugiat. Priamus Iliad. ultimo jubetur à Mercurio itineris duce, Hectoris corpus redempturus, advolvi ſupplex ad Achillis genua:

γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴκ' ἐλεήσῃ.

Idem alibi Iliad. 6. λαβὼν ἐλλίσσετο γούνων.

Sic & Virgilius:

Et genua amplexus, genibusque volutans.

Et iterum:

Et genua amplectens effatur talia ſupplex.

Sic apud Tryphiodorum Sinon periurus ἱκεσίαις παλαμῇσιν ἥψατο γούνων, Priamo advolutus. Similiter apud Euripidem Oreſtes ſupplex Menelai genua contingit, τῶν σῶν γονάτων, inquiens, πρωτόλεια θιγγάνω. Syneſius: πρηνὴς καὶ γονυπετὴς ἱκέτης γενόμενος: Pronus atque in genua procidens ſupplex factus. Livius lib. 5. quartæ decadis, ubi de Perſeo agit: Summit-

mittentemque ſe ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus. Claudianus de raptu Proſerp. Genibusque ſuas cum ſupplice fletu Admovere manus. Apud Q. Curtium mater & conjunx Darii provolutæ ad pedes Alexandri, orant, ut liceat ſibi patrio ritu ſepelire Darium, quem rebantur in acie cecidiſſe. Huc ſpectat quòd Homerus Iliad. nono, Litas deas ſupplices fingit eſſe claudas, eò quòd γονυκλινεῖς, id eſt, flexis genibus ſupplicent qui priores offenderint. Prometheus apud Æſchylum vinctus negat ſe ſupinas muliebri ritu manus ad Jovem extenſurum, ſupplicum more, γυναικομίμοις ὑπτιάσμασι χερῶν. Fuit & iſte mos ſupplicum, quod Lucillius Tarrhæus refert, ut in foco ſedentes verbum nullum facerent, ſilentio animi demiſſionem conteſtati: id quod canit Argonaut. 4. Apollonius:

τὼ δὲ ἄνεῳ καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑςίῃ αἴξαντεις,
ἵζανον, ἥτε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται. id eſt:
At tacitus mutusque focis conſedit uterque,
Supplicibus quæ lex impendet dura miſellis.

Iſtud mutuatus ab Homero, apud quem in Odyſſeæ 7. Ulyſſes advena in Alcinoi ædibus, κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι. hoc eſt, humi in lare ſedit. Apud Plutarchum Themiſtocles rebus acciſis, & jam conclamatis, ad Moloſſorum regem Admetum fugiens, novo quodam modo, cum regio juvene, ἐπὶ τὴν ἑςίαν καθίσαι, ad

ad larem conſediſſe legitur, quod ſanctiſſimum & irrefragabile ſupplicii genus apud eam gentem habebatur. Scribit Parthenius de Neæra Hypſicreontis Mileſii conjuge, quod ἱκέτις προσκαθίζετο ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἐν τῷ πρυτανείῳ, quòd ſupplex in foculo Prytanæi deſederit. quod interpres malè convertit in hanc faciem: *Invenit ſedentem in templo Veſtæ in Prytanæo*, ignarus, ut arbitror, iſtius moris. Ea nanque fœmina, quoniam mariti thorum violarat ſibi metuens confugit ad Naxios, & ſupplex in foco conſedit, veluti aſylo certiſſimo & inviolabili: neque maritus dei in ſe iram provocare fuit auſus, vi allata illam deripiendo. Huc faciunt verba Cicer. in oratione pro domo ſua: *Nihil ſanctius, nihil omni religione munitius, quàm domus uniuſcujuſquam civium: hîc aræ ſunt, hîc foci, hîc dii penates, hîc ſacræ religionis cerimoniæ continentur: hoc perfugium eſt ita ſanctum omnibus, ut inde arripi neminem fas ſit.*

CAPUT XII.

De Zytho & Cerviſia, quid differant, quibusque nominibus olim appellabantur.

NEmo eſt vel mediocriter literis tinctus, cui dubium ſit priſcis hominibus uſurpatam fuiſſe vini factitii, ſive conficiendi è frugibus potus rationem, iis præſertim regionibus,

bus, quæ ob ſoli vitium vineas non producunt; cujus inventionem Libero patri aſcribit Diodorus in fine lib. 4. ubi ita ait: Dionyſius eos quorum regio à vinearum uſu aliena eſſet, potum hordeaceum conficere docuit, paulò deteriorem vini ſuavitate. Sic idem lib. 6. à Gallis potum ex hordeo parari ſcribit ob vitium inopiam, quem zythum appellent. Sed hoc in genere varia lego uſitata fuiſſe nomina: nam Zythum dixiſſe Ægyptum invenio, Celiam & Ceriam Hiſpanos, Cerviſiam Gallos, Sabajam Illyrios, Parabiam Pæonas, Curmi barbaros neſcio quos, & Alam Anglos, detorta non nihil voce (ut equidem exiſtimo) Danica, qua Oela appellatur: ea nanque gens olim Angliam immigravit: nam ab alica appellationem derivare cum Ruellio, inſcitia eſt. De quibus ita loquitur Plinius lib. 14. cap. 22. Eſt, inquit, & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida, pluribus modis per Gallias Hiſpaniasque, nominibus aliis, ſed ratione eadem. Hiſpaniæ jam & vetuſtatem ferre ea genera docuerunt. Ægyptus quoque è fruge ſibi potus ſimiles excogitavit. Idem autor lib. 22. cap. ultimo, è frugibus fieri potus commemorat, in Ægypto Zythum, Celiam & Ceriam in Hiſpania, Cerviſiam & plura genera in Gallia aliisque provinciis. His omnibus, tametſi diverſa videantur nominum tenus, vis tamen inebriandi commu-

mu-

munis eſt. ita Leontius apud Conſtantinum in Geoponicis lib. 6. inter cætera poculenta, quibus inebriandi vis inſit, refert barbaricum potum è tritico & hordeo: item ex avena & olyris. Confirmat iſtud & Dioſcorides, qui quum de Zytho & Curmi loquens, cerebrum iſta tentare & capitis dolores excitare dicit, vim ſine dubio inebriandi illis aſſignat. Huc accedit & Dion Academicus, ſcribens excogitatam primum apud Ægyptios fuiſſe rationem qua inopes vini indigi, hordeaceo potu ſeſe explerent, quo ita exhilaraſcerent, ut in cantiones & tripudia ſolverentur omnes. Virgilius in tertio georgicôn de cerviſia (quod & Servius agnoſcit) ſentiens, hilaritatem conciliare vini modo canit, ubi de ſeptentrionalibus populis loquitur:

Hîc (inquit) noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea ſorbis.

Ariſtoteles in libello de ebrietate ſcribit, vini potu inebriatos in faciem pronos deferri: at qui hordeaceum hauſerint affatim, reſupinare capita: quòd merum capitis gravedinem conciliet, at vinum ex hordeo factitium, καρωτικὸν ſit, & profundo ſopore hominem obruat. Supinos autem ſterni eo potu temulentos, his verbis oſtendit: μόνοι δὲ οἱ τῷ πίνῳ μεθυσθέντες, εἰς τοὐπίσω καὶ ὕπτιοι κλίνονται. id eſt: ſoli illi qui cerviſia inebriantur, in dorſum & ſupini cubant. Quibus teſtimoniis clarum fit, hordeaceo potui vim

vim inebriandi aſſignare omnes, quam in Cerviſia noſtra agnoſcimus quoque: de qua ſenſit Corn. Tacitus in libello de moribus Germanorum, quum ait: Potui eſt humor ex hordeo aut frumento in quandam ſimilitudinem vini corruptus. Conſtat autem hac ætate cerviſiam fieri ex hordeo, quod prius madeſcit, deinde torretur reſiccaturque (βύνην appellat Aëtius medicus, maltam noſtrates) addita tritici farina, adjectis & lupi ſalictarii floribus, cum fece cerviſiæ, quæ fermenti vicem obtinet. Quem conficiendi modum videtur & Iſidorus propémodum agnoviſſe, ubi ita ſcribit: Eſt, inquiens, potio ex ſucco tritici per artem confecta: ſuſcitatur enim igne vis illa germinis madefactæ frugis, ac deinde ſiccatur, & pòſt in farinam redacta molli ſucco admiſcetur, quo fermentato ſapor auſteritatis & calor ebrietatis adjicitur, quæ fit in iis partibus Hiſpaniæ, cujus ferax vini locus non eſt. Hactenus ille. Sed operæ precium eſt, & locus id poſtulat, annotare diſcrimen, quo à Cerviſia noſtri ſeculi Zythum veterum diſcrepare volunt recentiores, eo præſertim nomine, quòd Aëtius Zythum pravi ſucci dicat eſſe, quippe è putrilagine factum: quod ex Galeno lib. 6. de ſimplicium facultat. tranſtulit, ubi is addit, etiam flatulentum eſſe Zythum, partimque acrem

eſſe & calidum, partim frigidum aqueum & acidum. Neque ſilentio præteriit hoc & Paul. Ægineta, qui illi acrimoniam ex putredine attribuit, & frigiditatem ratione acidæ qualitatis: quum è diverſo Cerviſiæ ſalubritatem adſcribant ſanioris judicii homines, inter quos Manardus medicus inſignis, ſeptentrionalibus nationibus vix alio quàm cerviſiæ potu utentibus, & formam & ſalubritatem & roboris præſtantiam ex cerviſia ferè contingere autumat. Differentiam verò hanc eſſe volunt, quòd Zythum ex hordeo computreſcente atque aceſcente fiat: at Cerviſia ex eodem, ſed poſt macerationem toſto atque arefacto, ac proinde etiam putredinis omnis experte. Mirum tamen mihi videtur, quòd conficiendi Zythi ratio à veteribus clarè non ſit prodita: nam Dioſcorides ſimpliciter ex hordeo fieri ſcribit. Suidas non aliter interpretatur, ſolummodò exponens zython, vinum ex hordeo factitium. Et Galenus in commentario in lib. de morbis acutis; ſive de ptiſana (quomodò à Cælio Aureliano & Athenæo inſcribitur) reprehendens Hippocratem, quòd prætermiſiſſet parandi cremoris hordei modum, duas enumerat obiter conficiendi ejus rationes, ſed non explicat, cujus verba hæc ſunt: Satius fuerat docere quem in modum apparandum eſſet hordeum, ſimplici-

pliciterne madefieri oporteret, an ex eo zythum hujus temporis conficere &c. Aequè clarè explicuit hoc, non tamen ex profeſſo, Diodorus Siculus de Baccho zythi inventore loquens: εὑρεῖν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς καταςκευαζόμενον πόμα, τὸ καλούμενον ζύθον. id eſt: Inveniſſe illum perhibent & potum ex hordeo confectum, quem zythum appellent. Meminit & Strabo lib. 17. zythi, apud quem tamen perperàm ſcribitur per κζῆθον, ubi ait: τὸ δὲ ζῦθος ἰδίως μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις, καὶ παρ' ἑκάςοις δὲ αἱ σκευασίαι διάφοροι. id eſt: Zythum privatim apud illos conficitur, cujus parandi diverſæ per familias rationes. Item in aphoriſmorum ſecundo Galenus zythum Alexandrinorum potum nominat, quomodo Junius Columella lib. agriculturæ nono Peluſiacum illum vocat, eo verſu:

Ut Peluſiaci proritet pocula zythi.

Qui verſus admonet me oſcitantiæ ſummæ Baptiſtæ Pii, annotantis zythum hîc eſſe compoſitionem factam ex gith, quod melanthium ab aliquibus appellari, ab aliis melaſpermum ſcribit Plinius. quod illius indoctum commentum non potuit à me ſine cachinno legi. Quicquid ſit, non obſtabit leve illud diſcrimen, ut verear cerviſiam noſtram etiam zythi nomine compellare. Reliquum eſt ut varia, quibus appellatur diverſimodè, nomi-

na ſubjiciam & explicem. De zytho abundè multa. Cereviſiam à Cerere, id eſt, fruge nomen habere ſcribit Iſidorus: alii à Ceria Hiſpani idiomatis olim vocabulo nominis appellationem derivant: niſi potius à cereo colore fluxiſſe nomen dicamus. Celiam à calefaciendo deducit, ſed abſurdius, ut mihi quidem videtur, Iſidorus, cujus in Numantino bello meminit L. Florus, his verbis: Quum ſeſe prius epulis, quaſi inferiis, impleviſſent carnis ſemicrudæ, & Celiæ, ſic vocant indigenæ ex frumento potionem. De Sabaja ita Marcellinus lib. 26. Eſt autem Sabaja, inquit, ex hordeo vel frumento in liquorem converſus paupertinus in Illyrico potus: unde injurioſum Sabajarii nomen, quo in obſidione Chalcedonis appellatus fuit Valens Imperator. Ariſtoteles eundem potum πῖνον dixit verbis ſuperius citatis, vel à communi bibendi vocabulo, vel à ſordibus fæculentis fortaſſe. Nonnulli Græcorum βρῦτον vocarunt, ut Hellanicus: πίνουσι δὲ βρύτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ θρᾶκες ἐκ τῶν κριθῶν. hoc eſt: Potus fit illis è radicibus herbarum, quem admodum Thracibus ex hordeo. Hecatæus in Europæ deſcriptione ſcribit Pæonas bibere βρύτον ἀπὸ τῶν κριθῶν. Sic uſus eſt & Archilochus poëta, ὥσπερ αὐλῷ βρύτον, ἢ θρᾶξ ἀνὴρ, ἢ. φρύξ ἔβρυζε. Cerviſiam veluti tibia ſorbe-

bebat, quaſi Thrax aut Phryx. Citatur & Æſchyli autoritas in Lycurgo dicentis, *κἀκ τῶνδ᾽ ἔπινευ βρύτον ἰσχναίνων χρόνῳ.* id eſt, hinc bibiſti cerviſiam ævo fractus. Azotæus Cappadox *τὸ τῶν βρυτέων πόμα* vocavit in acutorum morborum primo libro. Porrò Ala Anglorum, de qua diximus, hoc differt à cerviſia, quam Bieram nominamus, quòd illa ætatem non perinde ferat, ut cerviſia. cauſam referendam puto ad lupum ſalictarium, cujus flos cerviſiæ additus *ἀντιτυπίαν* quandam conciliat, qua ſenio renitatur: nam ſuavitas, quæ Alæ ineſt major, tritici floris ampliori copiæ accepta referenda eſt. Hinc fit quòd Angli, majoris diſcriminis gratia, cerniſiam per n literam pro Ala efferunt, at per u cerviſiam pronunciantes, Bieriam intelligunt. Cæterum appendicis loco & illud adjicere libet, non vini modò aut cerviſiæ potu caput tentari atque ebrietate percelli, quando lectum ſit mel quoque inebriare: apud Orpheum nanque vetuſtiſſimum theologum Saturnus ab Jove filio per mellis poculum inſidiis capitur, quo ſaturatus inebriatur, & acto in vertiginem quandam capite, qualem vini copia excitat, obdormiſcit: ita enim apud illum loquitur Nox, quæ Jovi hunc de melle dolum ſuggeſſit:

Εὖτ᾽ ἂν δή μιν ἴδηαι ὑπὸ δρυσὶ ὑψικόμοισιν,
ἔργοισι μεθύοντα μελισσάων ἐριβόμβων., Δῆσον.

id eſt :

Poſtquam illum cernes ſucco, quem Dædala tectis
Ponit apis, ſaturum, contende tenacia vincla.

Quod & factum eſt: nam comprehenſus vinctusque virilibus privatur. Ita & apud Platonem πῶρος calamitatis Deus nectare ad ſatietatem hauſto inebriatur.

CAPUT XIII.

De voce Piſtrix & Priſtis.

APud Virgilium Æneidos tertio, ubi monſtroſa Scyllæ forma deſcribitur, duplicem lectionem obſervavi, legentibus nonnullis, Poſtrema immani corpore Piſtrix: aliis Priſtis: ſed utramque approbo apud probatos autores receptam. Eſt autem Piſtrix ſive Priſtis cetus marinus, quomodo ibi apud Virgil. accipitur, & lib. 10.

Frons hominem præfert, in priſtin deſinit alvus.

Sed de piſtrice dicam primo loco, ſic enim Sex. Pompejus: Balenam belluam marinam ipſam dicunt eſſe Piſtricem & cetum. Cicero ipſe non ſemel piſtricem reddidit, quem κῆτος vocavit Aratus, ex quo ita ille vertit:

Tum verò fugit Andromeda & Neptunia Piſtrix:

id quod iſte ſic extulerat:

ὃ ὃ μὲν ἀνδρομέδης, καὶ κήτεος ὅσσ᾽ ἐλέλειπτο.

Ad

Ad verbum ita ſonat verſu redditum:

Nec vel tantillum Andromedæ ceti ve relictum eſt.

Utitur hac voce & Lu. Florus lib. 3. cap. 5. de Lucullo loquens. Videntibus, inquit, procul, quaſi marina piſtrix evaſerat. De Priſti verò pro ceto loquitur Plinius lib. 9. cap. 4. ubi maximum animal in Indico mari priſtin eſſe dicit & balænam. Et cap. 13. inter ea quæ pilo veſtiuntur, animalque pariunt, enumerat priſtin, balænam, & vitulum. Idem lib. 36. inter Scopæ opera recenſet, Chorum Phorci, & Priſtes, ac multa alia marina: pluribusque aliis locis priſtium meminit. Quin & ita apud Græcos nuncupantur. Epicharmus in Hebes nuptiis, in reliquo apparatu & menſarum delitiis enumerat quoque priſtes: ἦν δ᾽, inquit, ζύγαιναι, πρίστιες, ῥῖναι τε τραχυδέρμονες, id eſt, nec deerant libellæ, priſtes, nec aſperipelles ſquatinæ. Et Polycharmus in Lyciæ rerum commentariis ſcribit, vati è piſcibus futurorum eventus auguranti in littore apparere orphos, glaucos, interdum etiam balænas & priſtes, ἐνίοτε δ᾽ φάλαιναι, ἢ πρίστεις. Videtur autem nomen deductum ἀπὸ τοῦ πρίζειν, à findendo, quòd fluctus longo tenuis corporis tractu mirè perſulcat. Invenio tamen in eadem ſignificatione & per η ſcriptum πρῆστιν, ut apud Oppianum primo Halieuticῶn: ἐν δ᾽ δαφοινὴ

πρῆϛις, Truculentaque priſtis. quo loco Oppiani ſcholiaſtes, πρῆϛις εἶδ☉ κήτε☉ θαλασσίε, Preſtis ſpecies ceti marini. Derivantque grammatici ἀπὸ τȢ πρῆσαι, ab incendendo, fortasſis quia motu & longo ſyrmate mare criſpari & quodammodo ardere faciat. Invenio & Piſtris ſcriptum, non modò Priſtis, pro ceto, ut apud Pedonem, quem citat Seneca:

Qui ferat Oceanum, qui ſævas undique Piſtreis,
Æquoreosque canes ratibus conſurgere panſis.

Niſi vitium ſit in codicibus impreſſis. Porrò à forma priſtium marinarum, inquit Nonius Marcellus, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti, Priſtis navigii genus nomen habet. Claudius Quadrigarius rerum Romanarum lib. 12 Quin quòd navigium ea forma à marina bellua dicta eſt Priſtis. ita enim lego ex vetuſtiſſimo exemplari, pro eo quod in vulgatis extat, Quique. Priſtis pro navi etiam apud T. Livium lib. 4. quintæ decadis ponitur. Adjectæ ad hunc numerum quinque priſtes erant. Sic accipit & Virgil. in 5. ibi:

Velocem Mneſtheus agit acri remige priſtin.

Utitur & Polybius Græcus hiſtoricus, πέντε λέμβȢς ἔχων καὶ μίαν πρίϛιν, id eſt: Quinque lembis inſtructus & unica priſti. Servius originem deducit vel à tutela depicta, vel à ſecandis fluctibus, ἀπὸ τȢ πρίζειν τὰ κύματα. Eſt & πρίϛις poculi genus oblongi apud Diphilum & Athenæum in undecimo. HA-

HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM LIBER TERTIUS.

Plinii locus vindicatus de Orbona Dea. Item cur Quartanæ Saturni filiæ dicantur.

CAPUT I.

FErdinandus Pintianus homo Hiſpanus, poſt omnes omnium in Plinium annotationes præclarè de eo autore meritus, Orbonæ deæ mentionem apud Plinium lib. 2. cap. 7. exterminandam putat, veluti ſpuriam & adulterinam, ut quam ſcriptor nullus celebrarit, nullibique omnino, ut ipſe ait, compareat. At enim ego, ut haud temerè mutandum quicquam in autoribus, aut veteramentariorum more ſtatim interpolandum, vel etiam inducendum eradendumque cenſeo, ita Orbonæ lectionem defendo conſtanter & ſervandam autumo, quum eam agnoſcat doctiſſimus pariter & antiquitatis omnis callentiſſimus Arnobius, magni illius Lactantii præceptor libro adverſus gentes quarto, ubi in

reliqua fictitiorum & putatitiorum deorum turba, quam enumerat, hanc quoque deam non diſſimulanter nominat, his verbis: Ab erroribus viarum dea Vibilia liberat: in tutela ſunt Orbonæ orbati liberis parentes: in Næniæ, quibus extrema tempora. Hîc apparet & Orbonæ nomen Romanis ſacris templiſque non fuiſſe ignotum, & ipſam orbitatis eſſe deam, cui quòd matronæ olim ſacra fecerint, memoriæ proditum legiſſe aliquando memini: nam quòd Antonius Sabellicus ſuis in annotationib. ſcribit, ex Macrobii autoritate, matronas ad arcendam orbitatem Orbonam propitiaſſe, ubi infando ſacrorum inſtituto orbari conſueverint, nuſquam in eo autore legi exiſtimo. Proinde retinendam eſſe vetuſtam lectionem judico in Plinianis codicibus, tranſpoſito tantùm conjunctionis vinculo hunc in modum: Ideoque etiam publicè Febri fanum in palatio dicatum eſt, Orbonæ ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Exquiliis. quem locum Pintianus ex Cicerone interpolare hoc pacto voluit: Ideoque etiam publicè Febri fanum in palatio dicatum eſt ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Æſquiliis: propterea quòd apud Ciceronem libro de natura deorum tertio perperàm legiſſet, codicis, ut opinari lubet, vitio deceptus, Febris enim fanum in pala-

palatio ad ædem Larium, & aram malæ fortunæ Æſquiliis conſecratam videmus: ubi melioris notæ codices rectius legunt: Febris enim fanum in palatio, & ædem Larum, & aram malæ fortunæ Exquiliis conſecratam videmus. Diſpeſcenda ſunt igitur vocum ſpacia conjunctione copulante apud Ciceronem, qua occaſione Plinio vetus lectio manebit integra. aut pro, Orbonæ ad ædem, legendum erit ex Cicerone, & ædes larium, id quod nemo, niſi impudentiſſimus is ſit & prævaricator maximus, tentabit. Quia verò de febris fano facta mentio eſt, & illud ex Minutio Felice in Octavio (is enim autor eſt octavi libri Arnobio aſcripti, quod Morillonus admonuit juvenis extra omnem aleam ingenii poſitus) addendum eſt; Pavorem, inquit, Hoſtilius atque Pallorem coluit, mox à neſcio quo Febris dedicata. quæ verba repetuntur & apud Cyprianum libro de idolorum vanitate. Quin & illud appendicis vice adjiciendum eſt, quòd Quartanæ Saturni filiæ ab Octavio Horatiano medico pervetere dicuntur, ob morbi videlicet cùm tarditatem tum malitiam inſignem, ut equidem exiſtimo: in quarum curatione Democritus cenſuit pollutione eſſe opus, ut ſunt cædes, culpæ, menſtrua, ſanguinis potus, ſacrarum avium vel vetitorum animalium carnes cibo datæ.

CA-

CAPUT II.

De Aquila in Romano exercitu portari ſolita paradoxon.

MIrum valde mihi, atque adeo paradoxon viſum eſt quod apud Dionem Cocce-jum de Aquila ſcriptum repperi, quam non militare ſignum, ſed fanulum quoddam fuiſſe prodit, aureum aquilæ ſimulacrum effigiatum habens, haſtæ præpilatæ ſuffixum, quod ita à milite ferebatur, quem cum Cæſare aquiliferum dicere licebit. Autoris verba ſunt ex quadrageſimo hiſtoriarum libro, ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνομασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴ ποι σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μικροῦ ἐν ὀξὺ τὸν στύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ ἐν τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. id eſt: In omni exercitu per delectum conſcripto apud Romanos collocatur Aquila (id erat fani exigui nomen, in quo aurea jacebat aquila) quæ non movetur ex hybernis, niſi totus prodeat exercitus. fanum illud parvæ ſuffixum haſtæ aquilifer portat, cujus inferior cuſpis acuminata erat, ut humi depangi poſſet. „ Similiter fere aquilas deſcribit „ Arrianus his verbis; τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτου „ στρατιᾶς ἀετοὶ, εἰκόνες βασιλοὶ, στέμματα πάντα

„ χρυσᾶ

„ *χρυσᾶ ἀναλεζαμένα ἐπὶ ζυστῶν ἠργυρωμένων.* i. e. A-
„ quilæ ſigna imperialia indicant conſcrip-
„ tum eſſe exercitum, ſunt autem inſignia
„ omnia aurea in haſtilibus deargentatis ſuf-
„ fixa. ” Appianus bellorum civilium lib. 2. Aquilæ potiſſimam dignitatem inter militaria ſigna attribuit, quum ait Cæſarem ſtitiſſe ſua manu ſigniferum aquilam ferentem, quæ præcipuum in bellis ſignum erat. Cæſar lib. belli civilis 3. ſpectatæ virtutis aquiliferum tantiſper aquilam defendiſſe pugnando ſcribit, dum deficientibus jam viribus, equitibus ſuis accedentibus aquilam multos per annos defenſam moribundus tradidit. Certè idem Cæſar à ſignis militaribus aquilas diſcriminat, ubi inquit de pugna cum Pompejo commiſſa: Signa militaria ex prælio ad Cæſarem ſunt relata centum octoginta, & aquilæ novem. Plinius refert C. Marium ſecundo conſulatu ſuo propriè dicaviſſe Romanis legionibus aquilam, abdicatis reliquis ſignis, quæ quatuor erant, lupus nimirum, minotaurus, equus, & aper. A quo tempore obſervatum ſcribit idem, raro legionis caſtra hybernaſſe, ubi non eſſet aquilarum par ſeu jugum: quæ res in omen fortaſſis rapta eſt, ut aquilæ ſignum non velleretur aut loco tolleretur, niſi in aciem deſcenderent univerſæ legiones, id quod ait Dion.

CA-

CAPUT III.

Quæ dicantur dextræ aut ſiniſtræ mundi partes.

IN ſiderum curſu orientem nominari dextram cœli partem, occiduam verò plagam, lævam ſiniſtramque, ex Higyni obſervatione annotandum eſt. Unde & Plinius lib. 2. cap. 8. Naturalis hiſtoriæ, errantia ſidera lævum curſum mundi vertigini contrarium ſcribit, illo ſemper in dexteram præcipiti: cui conſentit & Ptolemæus. Eôdem ſpectat & Orphei vetuſtiſſimi poëtæ dictum, ſolem dextrum auroram producere, lævum noctem, dicentis: hoc eſt, in oriente diem proferre, in occaſu noctem. Quid, quòd apud Græcos σκαιὰ, id eſt, læva dici τὰ δυτικὰ ſive occidua annotat diligentiſſimus Euſtathius? Quin & ex Ariſtotelis ſententia Chalcidius Timæi Platonici interpres, orientem dextram mundi partem ſtatuit. Atteſtatur item Plutarch. lib. 2. de philoſophorum placitis, in hæc verba: Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, dextram mundi plagam orientalem eſſe dixerunt, unde motus initium exiſtat: occiduam verò lævam. At Empedocles dextram ſtatuit ab ea parte, qua ſolſtitium æſtivum eſt: ſiniſtram, qua brumale. Similiter & Cleomedes Græcus autor, cujus opus

opus nuper in lucem exiit, ſeptentrionem pro dextra ponit. Similiter Hetruſci aruſpices dextram nominabant ſeptentrioni ſubjectam, ſiniſtram meridiei expoſitam, quomodo & poëtæ accipiunt. Contrà apud T. Livium in Numa, augur regiones ab oriente ad occaſum determinans, dextras ad meridiem partes, lævas ad ſeptentrionem eſſe dixit. Sed hanc diſtinctionem ridet Arnobius libro adverſus gentes quarto, ſcribitque pro ratione ſitus corporis, variare mundi partes, vel lævas, vel dextras: nam quicquid teres eſt, & ex omni parte rotunditate ſolida convexum, definiri aliqua finis aut initii portione non poteſt. Itaque cùm dicimus, inquit, hæc regio dextera eſt, illa læva, non ad mundi habitum dicimus, qui ſui ſimillimus totus eſt, ſed ad poſitionem noſtram, ſitumque revocamus.

CAPUT IV.

De ſimilitudine mundi cum ovo, & cum litera ω mega.

NOn dubium eſt quin plerique ſcriptores omnes globoſam ſeu ſphæricam figuram mundo attribuerint, ut & Ariſtoteles, & cum Stoicorum ſchola Homerus quaſi princeps ſenſiſſe videtur, qui terram ἀπείρονα, id eſt, infinitam dixit, propter orbicularem figu-

figuram circularemque, initio pariter & fine carentem, uti Heraclides, Euſtathius, & Johannes grammaticus Ariſtotelis enodator exponunt. Et Numa Pompilius terram pilæ forma eſſe credens, quod à Sex. Pompejo annotatur, ædem Veſtæ rotundam conſecraſſe perhibetur, quum intelligeret Veſtam eandem eſſe cum terra vitæ hominum altrice. Attamen invenio & qui ὠοειδῆ, hoc eſt, ovali figura mundum eſſe prædicarunt, id quod apud Plutarchum de placitis philoſophorum ſecundo, iiſdemque verbis in libello Galeno falſo attributo legitur: qua in opinione fuit & Sanchuniathon Berytius antiquiſſimus rerum Phœniciæ ſcriptor, à Philone Byblio translatus in Græcam linguam, qui omnem hanc rerum faciem ὁμοίως ὠȣ͂ σχήματι, id eſt, ovi inſtar effigiatam fuiſſe prodidit ſcripto, ut ex eo refert Philon Byblius. Eadem eſt ratio cur initiati orgiis Liberi patris Ovum in ſacris ſuis coluerint venerabundi, ut nimirum è terete forma, ac penè ſphærali, undequaque clauſa, & intra ſe vitam includente, mundi ſimulachrum cognoſceretur, ut à Macrobio Saturnaliorum ſeptimo, cap. 16. proditum eſt. aut potius translatum è Plutarchi ſympoſiacis, ubi in hæc verba diſſerit: ὅθεν ȣ̓κ ἀπὸ τρόπȣ τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τȣ͂ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος

ἐν

ἐν ἑαυτῷ, συγκαθοσιῶται τὸ ὠόν. id eſt: Quare non abs re in Bacchi orgiis ovum ſacratum eſt, veluti ſimulachrum mundi, è quo cuncta nata ſunt, cujusque complexu univerſa tenentur. Quin & Varro in Logiſtorico, qui inſcribitur Tubero de origine humana, mundum ovo comparavit, cujus hæc verba adducit Probus grammaticus: Cœlum eſt teſta, item vitellum ut terra, inter illa duo humor quaſi in ſinum (ſic lege, non ilcinus) cluſus aëri, in quo calor. quanquamvis autor non de mundi forma ovali id extuliſſe, ſed habita quatuor elementorum ratione, mundum ovo aſſimilaſſe mihi videtur: atque ita accipere illud videtur & Proclus in Timæum, ut Orphicum ovum ſit idem, quod Platonis ens, τὸ πλάτωνος ἕν, καὶ τὸ ὀρφικὸν ὠόν. Fuerunt & qui terrarum orbem in formam literæ Græcæ ω effigiarunt, ut extremum lineamentum, quod ο literam ambit, oceanum referat deſignetque quem ζωστῆρα κόσμου, id eſt, mundi baltheum, quidam appellarunt Probi teſtimonio. Quò reſpexiſſe videtur Cyrillus, ibi:

ὠκεανός δ᾽ ᾧ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών.
Tellurem Oceanus circumfluus illigat omnem.

Non poſſum non appendicis vice adjiccre ex Varrone mundi definitionem, operoſam quidem illam, ſed raro lectam, qui in Cynicis Satyra, quæ inſcribitur Dolium, ſive Seria, ſic

K ſcri-

ſcribit: Mundus, inquit, domus eſt maxima homuli, quam quinque altitonæ flammeæ zonæ cingunt, per quam limbus pictus bis ſex ſignis ſtellimicantibus altus in obliquo æthere Lunæ bigas acceptat, & appellatur à cælatura cælum, græcè ab ornatu κόσμῳ, latinè à puritie mundus.

CAPUT V.

Virgilii verſus ex Eratoſthene translati: ejus item locus expenſus accuratius.

QUoniam de zonis præcedente capite mentionem fecimus, locus poſcere videtur, ut Virgilianos de zonarum deſcriptione verſus autori ſuo vindicemus. Is eſt Eratoſthenes Cyrenæus, qui verſibus Heroicis librum conſcripſit, cui Mercurio titulum indidit. Sed audiamus primùm Virgilium in Agriculturæ primo ita canentem:

Quinque tenent cælum zonæ, quarum una coruſco
Semper ſole rubens & torrida ſemper ab igni,
Quam circum extremæ dextra lævaque trahuntur
Cærulea glacie concretæ, atque imbribus atris.
Has inter mediamque duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ divûm.

Nunc penè eoſdem, ſed Eratoſthenicos, ex Heraclide Pontico ſubjiciamus libro de allegoriis Homericis, qui ita ſonant:

Πέντε

Πέντε δ' οἱ ζῶναι περιηγέες ἐσπείρηνται,
Αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος, οἷον ἐρυθρή,
Τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ ῥα ἑ μοῖραν ἐπ' αὐτὴν
Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν.
Αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοιο περιπεπηγυῖαι,
Αἰεὶ κρυμαλέαι, ἀεὶ δ' ὕδατι μογέουσαι.

Quos obiter adſtricta numeris oratione reddere non pigebit.

Circum hunc funduntur zonæ quincuplicis orbes:
Glaucum ex his ſuperant cyanum nigredine bini,
Torrida zona una eſt, ſabuloſaque tota, rubentem
Quam radii flammis feriunt Hyperionis acres
Continuis recto & ſubjectam tramite torrent.
At geminæ cœlo diductæ utrinque reclivi,
Imbribus uſque madent, glaciali aut frigore torpent.

Sed enimvero poëtam noſtrum mutuatum eſſe ſuam deſcriptionem ex autore, quem dixi, mecum ſentit Probus Grammaticus, id quod deprehendi lectione poſtea, quanquam verſus ipſos non profert: hæc enim ejus ſunt verba in locum Virg. prædictum. Hanc tamen, inquit, univerſam diſputationem certum eſt Virgilium tranſtuliſſe ab Eratoſthene, cujus liber eſt hexametris verſibus ſcriptus, qui Hermes inſcribitur. Porrò zonarum (quas eleganti carmine deſcripſit Claudianus lib. de raptu Proſerpinæ primo, & Transformationum principio Ovidius) naturam fabuloſe expreſſit in Achillis cly-

peo Homerus, plicarum nomine πλύχας eas nominas, duas è plumbo albo fingens, auſtralem innuendo & ſeptentrionalem zonas, frigidas perpetuisque nivibus obſitas: totidem æneas, æſtivam ſignificando & hybernam, mediæ inter candorem & rutilum colorem temperiei: quintam, eamque mediam, auream, hoc eſt, igneam. Homeri verſus eſt iſte:

Τὰς δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροιο,

Τὴν δὲ μίαν χρυσῆν. Media autem eſt ἰσημερινὴ, id eſt, æquinoctialis: proximæ duæ τροπικαὶ, id eſt, ſolſtitiales, à nobis habitata altera, Antichthones alteram incolunt, ita dicti, ὡς τὴν ἐναντίον χθόνα οἰκοῦντες, teſte Probo: extremæ duæ inhabitabiles, borealis quidem ob aſſiduos nimiosque rigores: antarctica verò, quæ & νοτιὴ, ſive auſtralis, propter immodicas imbrium humiditates, quibus auſtrina plaga eſt obnoxia, unde & nomen habet. Iſtud eſt quod Virgilius illo verſu ' Cœrulea glacie concretæ &c. innuere & ſentire voluit: ut verba illa, imbribus atris, ad auſtrinam plagam: at illa, cœrulea glacie, ad borealem referenda ſint & applicanda; ut reſpondeant Eratoſthenicis, κρυμαλέαι propter gelu, & ὕδατι μογέουσαι propter imbres: „ id quod & Papinius ſenſit primo „ Thebaïdos, ibi;

„ *Quasque procul terras obliquo ſidere tangit*
„ *Avius, aut borea gelidas, madidive tepentes*
„ *Igne noti.*

C A-

CAPUT VI.

De ſignificatione ebrii non vulgari.

EBrium præter notam ſignificationem pro pleno & ad ſaturitatem uſque referto accipi, Latinis auribus notum eſt. Similiter μεθύειν (quod inebriari propriè ſonat) pro πληρȣ̃σθαι & compleri efferunt Græci: quomodo in Dioſcuris Theocritus de Amyco Bebrycum rege loquens illud extulit; Εςη ϑ' πληγαῖς μεθύων, id eſt, Conſtitit offertus & ebrius plagis. „ Homerus Iliad. v. βοείην μεθύȣσαν ἀλοιφῇ „ tergus bubulum adipè ebrium dixit, quod „ differtum ſit pinguedine. Sic Philippus Epi„ grammatarius Κώπην ἔτι μεθύουσαν ἅλμης, re„ mum ſalſugine adhuc ebrium dixit, qui re„ center immaduerit ſalo. Philoſtratus de Dio„ nyſio Mileſio dixit, ȣ̓κ ἐμέθυε περὶ τὰς ἡδονὰς, „ id eſt, parce, non ad faſtidium uſque, dili„ tias aurium admittebat. Eumathius Macrem„ bolita de Iſmene δακρύοις μεθύȣσα, lachrymis „ ebria, quum vellet innuere. " Apud noſtros Plautus Comicus ebriam cœnam dixit pro opipara & adjiciali copioſaque. Quid, quòd Nonius Marcellus ebrios dici poſſe qualibet re expletos, confirmat autoritate Varronis, qui in Eumenidibus dixit, ſcholaſticas aures ſcholica dape ebrias? Quin & veſtis oſtro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ ſimili meta-

taphora, ſaturata murice à Martiali dicitur.
„ Apud Philonem Judæum ſapientia, quæ
„ ſuos latices ſitientibus recludit, veræ doctri-
„ næ fontes aperiens, piorum mentes μεθύειν
„ τὴν νηφάλιον μέθην ἀναπείθει, inebriari ſobria
„ ebrietate ſuadet, hoc eſt, ad ſatietatem uſ-
„ que imbibere. & anima hominis deo dicata,
„ μηδὲν θνητὸν ἔχουσα, ὅλη θεόθεν μεμέθυσαι Ἁρ-
„ μονίαν, ut Zoroaſtris oracula loquuntur,
„ hoc eſt, nihil caducum amans, tota divi-
„ nitus imbibit harmoniam inebriata & ex-
„ pleta." Deinde, quia ebrietas mentem alie-
nat, & (ut Enniano utar verbo) expectorat,
ob immodicum potum, etiam pro dementato,
& mentis haud compote, accipitur ebrium:
qua in ſignificatione ſumitur apud Horatium
Odarum lib. 1. de Cleopatra Ægypti regina,
quam dicit fuiſſe fortuna dulci ebriam, hoc eſt,
dementatam, nimiumque ſecundis rebus elatam,
ad exemplum Anacreontis Teii, qui amantem
ſine modo, & amoris œſtro velut extra ſe po-
ſitum, μεθύοντα ἔρωτι dixit, id eſt, amore
ebrium, quod apud Philoſtratum in Apollonio
& in Icone Ariadnes lectum eſt. „ Verſus Ana-
„ creontis tales ſunt ab Hephæſtione citati.

„ ἀρθεὶς δ' ἠῦτ' ἀπὸ λευκάδος πέτρης,
„ ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.
„ *Sublatus veluti de Leucade rupe*
„ *Inſilio canum ebrius æquor amore.*"

Quam

Quam ſignificationem ebrii agnoſcas etiam in Petronii Arbitri illo verſu,

Vilis adulator picto jacet ebrius oſtro.

Quo innuit paraſitos & adulatores ad ampliſſimas fortunas Principum ſtoliditate evectos, priorum vitæ ſordium non amplius memores, reliquos præ ſe deſpicere, rerum ſucceſſu elatos. „ Eadem ſignificatio eſt apud Hermiam „ in libello, quo exoticam philoſophiam tradu„ cit; ubi aït, *κἂν ἤδη μεθύω ταῖς τοσαύταις ἀρ„ χαῖς*, hoc eſt, & jam planè ebrius ſum tot „ principiis. Nam poſtquam enumeraſſet or„ dine philoſophorum de rerum principiis ſen„ tentias, quæ animum ejus ſuſpenderant & „ in diverſas opiniones tranſverſum egerant, „ oſtendit ſe tot opinionum ambagibus omnino „ dementatum fuiſſe. Elegantiſſime uſus & „ Halicarnaſſ. lib. 4. antiquitatum Romana„ rum, *τὸ ἐν μέρει τὸν αὐτὸν ἄρχειν τὲ καὶ ἄρχε„ σθαι, συστέλλει τὰς αὐθάδεις φύσεις, καὶ οὐκ ἐᾷ „ μεθύσκεσθαι ταῖς ἐξουσίαις τὰ ἤθη.* 1. Per vices „ eundem hominem & obtinere imperium & „ illud deponere, ingenii ſuperbiam domat, „ neque patitur nimia licentia inebriari mores. „ Clemens in epiſtola ad Jacobum *ψυχὴν ἔσχον „ τοῖς τῆς λύπης κύμασιν ἤδη μεμεθυσμένην.* Ani„ mus fuit mœroris fluctibus ebrius. „

CAPUT VII.

De ſcolii, ſive obliqui carminis ratione quædam lectu & obſervatu digniſſima.

DE carminis convivalis, quod græci Scō-lion, nos obliquum dicere poſſumus, origine magna eſt apud autores pugna: in uno ſolo conſenſus eſt omnium, quòd aſſeverent convivale eſſe carmen, & inter pocula concini ſolitum; cujus etymon tradit Orus grammaticus inde derivatum, quòd à temulentis, quibus ſenſuum organa turbata ſunt, & obliquè ſe quodam modo habent, cantari ſoleat. Suidas aliique à contrario ſenſu ita dictum annotant, quod ſimplex ac facile ſit, minimeque ambagioſum aut obſcurum, quippe quum fuerit μέλος ὀλιγόστιχον, paucis verſibus contexta cantilena. quam rationem ut falſam rejicit Ariſtophanis interpres. Aliter Heſychius, pro erudito & neutiquam vulgari, quodquam non à quibuſvis, ſed à doctis tantùm caneretur, exponit: quod attingit & Plutarchus in ſympoſiacis. Dicæarchus in commentario de re Muſica triplex odarum genus enumerat: unum quod omnes pariter unico concentu, alterum quod viritim ſinguli per ordinem canebant, & tertium hoc quod à peritiſſimo & ingenioſiſſimo quoque, ut res in ordine cadebat, ſuccinebatur, unde & nomen.

Ari-

Ariſtoxenus & Phyllis muſicus ſcriptorum monumentis prodidere, in nuptiis, diſpoſitis variis circa menſam unam lectis, accumbentes convivas myrteis per vices ſertis redimitos, ſententias amatoriasque cantilenas cantillare ſolere: & canendi vices ob lectorum poſitum obliquo modo peractas fuiſſe. Proximè omnium ad rem accedere videtur interpres Ariſtoph. cujus ſententiam quam poſſum lucidiſſimè in Latinum ſermonem convertam. Vetus, inquit, mos fuit convivas canere, ordine ſequentes eum, qui deſierat: qui nanque cantum auſpicabatur, laurum myrtumque manu tenens Simonidis Steſichorive odas cantabat quandiu lubitum erat: deinde pro arbitrio ſuo, cuicunque placitum illi erat, tradebat, non ſecundum accumbentium ordinem: itaque ille deinceps cantillabat: qui rurſus tertio, cui viſum erat, canendi vices tradebat: in de factum eſt, ut ob implexum ordinem ſcolia dicerentur carmina, quæ ex improviſo & recitare & fidibus canere quilibet ſolitus eſſet. Parum diſcordat ab hac ratione Plutarch. lib. 1. ſympoſiacôn, in hæc verba ſcribens: Sunt qui myrtum in ordinem ire negent, ſed ſigillatim de lecto in lectum differri, eumque qui prius cecinerit, alterius lecti primo cantori tranſmittere, hunc rurſus tertii primo: deinde eodem pacto illum qui in primo lecto ſecundas vices

tenuerit, alterius lecti ſecundo permittere: ac proinde à variato implexoque circuitus ordine obliqui nomen fluxiſſe veriſimile eſt διὰ τὸ πολυκαμπὲς τῆς περιόδου. Certiora tradi poſſent, ſi extarent vel Tyrannionis grammatici lib. C. Cæſaris mandato conſcriptus de ſcolio carmine: vel Didymi Chalcenteri ſympoſiaca, in quorum tertio libro varias hujuſce vocis etymologias explicuiſſe ab Etymologici autore annotatum eſt. Ego tamen, ut in caput rem conferam, ita teneo, quum olim in conviviis poſt cœnam lyra circumferri fuerit ſolita, vel Quintiliano hoc atteſtante, ad quam fidibus canebatur, lyram illam obliquo & ſinuoſo circuitu in menſa obambulare conſueviſſe autumo, ut ἐναλλάξ, hoc eſt, pectinatim quodammodo, non ἐφεξῆς, id eſt, ſeriatim & per ordinem ac cubitus, convivis tradita fuerit, atque inde carmina illa, quæ ad lyram canebantur, ſcoliorum appellationem meruiſſe. Porrò ex profeſſo inter cætera poëmata etiam σκολιὰ ſcripſiſſe commemoratur Jon Chius poëta. Item Origenes ſcolia conſcripſit, in quibus ſummatim breviterque perſtrinxit ea omnia, quæ ſibi obſcura & perplexa viderentur. Quod autem qui canebant, myrtum manu tenerent vel laurum, præter Plutarchum docet Dicæarchus lib. de muſicis certaminibus, his verbis: οἱ γὰρ ᾄδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις ἐκ παλαιᾶς τινος παραδόσεως

κλῶνα δάφνης ἢ μυῤῥίνης λαβόντες ᾄδουσιν. id eſt : Qui canunt in conviviis, ex vetere inſtituto ſumpta lauri myrtive fronde canunt. Qua in re & illud diſcrimen obſervatum lego, ut qui verſus Æſchyli canerent, myrteum ramulum manu tenerent: qui verò Homericos, laureum termitem. Hinc liquet Zenobium in adagiorum farragine lapſum eſſe, quum ſcribit, eum, qui in ſympoſiis canere neſciviſſet, laurea myrteave accepta virgula, ad eam canere. Quicquid tandem conſtituere liceat, id obſervaſſe mihi videor, quod plerunque ſcoliis carminibus aut illuſtrium virorum & fortium laudes canerentur, aut præclaras ſententias illa continerent, aut mixtim utrunque: quando ex Cicerone, autoritate Catonis, & ex Fabio Quintiliano conſtat, epulis adhiberi ſolere tum fides, tum etiam tibias, ad quas clarorum virorum laudes & facinora virtutesque canerentur: id quod exempla dilucidè docebunt, quorum aliquot non pigebit adſcribere, ubi illud unum dixero, quòd Pindari autoritate Terpandro inventionem ſcolii carminis attribuit lib. de Muſica Plutarchus. Scolion de Admeto Theſſalo Athenis decantatum, ex Pauſaniæ Lexico adnotat in Bœotia Euſtathius diligentiſſimus Homeri interpres, de cujus autore multa lis inter veteres fuit. ejus tale eſt initium : Ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει,

τῶν

τῶν δειλῶν δ᾽ ἀπέχου, γνοὺς (perperam enim apud Ariſtoph. in Veſpis ποιοῦσ᾽ ſcriptum eſt) ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις. id eſt : Fortes ama , cognita de Admeto hiſtoria , & ignavos fuge , id tibi perſuaſum habens , exiguam talium eſſe gratiam. Quod carmen & clari viri hiſtoriam delibat , & ad fortitudinem paræneticum eſt. Videtur autem per fortes innuere generoſam & mariti amantem Alceſtin : per degeneres verò Admeti patrem , qui pro filio mortem oppetere tergiverſatus fuerat. atque ea verior eſt ratio , fabuloſam enim judico quam Ariſtophanis interpres & Zenobius adducunt , quòd, quum diem obiiſſet Alceſtis pro marito Admeto , ſcolia ac lugubria carmina in illam fuerint decantata , tantiſper dum miſerta ejus Proſerpina , ipſam ad ſuperos ſoſpitem remiſit: aut , quod fabulatur Euripides , Hercules expugnatis inferis eam reduxit : alioqui Phænodemus refert Admetum Pheris oppido Theſſaliæ profugum , hoſpitium delegiſſe apud Theſeum , Alceſtidis & Hippaſi liberorum natu minimum , ibique ſedem fixiſſe. Meminit hujus ſcolii Ariſtophanes Comicus in Veſpis , item in πελάργοις ſive gruibus , his verbis:

ὁ μὲν ἦδεν Ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
ὁ δ᾽ αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος. id eſt:

Canebat ille myrtum tenens Admeti hiſtoriam, at alter illum cogebat Harmodii cantilenam.

Me-

Meminit & Cratinus Comicus, ὅταν Ἀδμήτου μέλος αὐλῇ, id eſt, ubi ad tibiam cecinerit Admeti carmen. Jam verò Scolion de Harmodio ſcriptis autorum celebre eſt, qui communicatis cum Ariſtogitone operis tyrannidem Piſiſtratidarum convellit interfecto Hipparcho, cujus initium erat, φίλτατε ἁρμόδιε οὔτοι πω τέθνηκας, quod negat Harmodium mori poſſe, qui ſublato tyranno immortalem adeptus ſit gloriam, ſempiterna fama victurus. Huc alluſit in Acharnenſibus Ariſtophanes, ubi ait:

οὐδὲ παρ' ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται ξυγκατακλινείς. hoc eſt:

Nunquam mecum accumbens Harmodium canet.

Refertur & aliud ab Euſtathio Iliados quarto, quo canitur fortitudo exulum, qui ſe fortiter in obſidione Lipſydrii oppiduli geſſerunt, quod ita habet: αἴ αἴ λειψύδριον προδοσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθαί τε ἀγαθοὺς καὶ εὐπατρίδας, ὁπότε ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν. Heu heu Lipſydrium, ſociorum proditrix, cujuſmodi viros exitio dediſti, in prælio fortes, generoſoſque, quando ſui ſpecimen ediderunt è quibus fuerint orti majoribus. Fuit autem Lipſydrium locus in Spartæ confiniis, quem Athenienſium exules à tyrannis expulſi muro clauſerant, inter quos Alcmæonidæ principatum tenebant, quibus à Piſiſtrato debellatis cani cœpta eſt obliqua iſta cantio inter pocula. Non ſum

ſum immemor hunc locum aliter converſum ab Eraſmo, à cujus ſententia diſſilio: tu ſi placet, eum lege in adagio, in Lipſydrio pugnas. Commemorat Euſtathius & in Ajacem Scolion, quod in prædicanda fortiſſimi viri virtute conſumitur, cujus tale exordium eſt: Παῖ τελαμῶνος Αἴαν αἰχμητὰ, λέγουσί σ' εἰς τροίαν ἄριστον ἐλθεῖν ἀχαιῶν, μετ' ἀχιλλέα. id eſt: Bellator Ajax Telamoniade, te poſt Achillem Græcorum fortiſſimum ad Trojan veniſſe fama eſt. Sed exemplorum ſatis de claris viris, nunc ſubjiciamus unum aut alterum, quod ſententias non dubias continet, quale eſt illud Simonidis poëtæ, quod Platonis verbis referam in Gorgia ſic dicentis: οἴομαι γάρ σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκολιὸν, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται ᾄδοντες, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. hoc eſt: Arbitror audiſſe te canentes in ſympoſiis obliquum illud carmen, in quo enumerant qui canunt, nihil eſſe in rebus præſtantius, quàm integram habere valetudinem: ſecundum locum obtinere pulchram ſormam: tertias vices tenere, divitias non fraude partas, ut autor ſcolii inquit. Legitur apud Suidam & alterum Timocreontis Rhodii in opulentiæ deteſtationem, in hæc verba: ὤφελεν, ὦ τυφλὲ πλοῦτε, ἐν γῇ μήτε ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναι,

ναι, ἀλλὰ ταρ[illegible]αρόν τε ναίειν κ᾽ ἀχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ᾽ ἐν ἀνθρώποις κακά. id eſt: Par erat, ô cæce Plute, nec terra, nec mari, nec in continenti te uſquam extare, ſed tartareas ſedes & Acherontem incolere; propter te nanque nihil non malorum in vita mortalium eſt. Ad cujus ſcolii imitationem leges & plebiſcita promulgaſſe Periclem annotatum eſt, & ab Ariſtophane in Acharnenſibus ſuggillatum, cujuſmodi fuit illud: Μεγαρέας μήτ᾽ ἀγορᾶς, μήτε θαλάτης, μήτ᾽ ἠπείρου μετέχειν, quo communionem cum perduellibus Megarenſibus omnem præciſam voluit. Addamus & exempla duo, quæ utriuſque rei meminerunt, inter quæ elegantiſſimum legitur Ariſtotelis Peripatetici ſcolion in Hermeam Atarnenſem ſcriptum cum virtutis egregio encomio, quod pluſculis licet verſibus perſcriptum, operæ eſt precium huc annotare, quod ſic habet: Αρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ, θήραμα κάλλιστον βίῳ, σᾶς περὶ παρθένε μορφᾶς, καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἑλλάδι πότμος, καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς ἀκάμαντας. τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις καρποντ᾽ ἀθάνατον, χρυσοῦτε κρέσσω καὶ γονέων, μαλακαυγητοῖο θ᾽ ὕπνου. σεῦ θ᾽ ἕνεκεν ὁ διὸς ἡρακλῆς, λήδας τε κοῦροι πολλὰ ἀνέτλασαν. ἔργοις σὰν ἀγρεύοντες δύναμιν. σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς αἴας τε αἴδαο δόμους ἦλθον. σᾶς δ᾽ ἕνεκε φιλίου μορφᾶς καὶ ἀταρνέος ἔντροφος ἠελιου χήρωσεν αυγὰς, τοὶ γὰρ ἀοίδιμος ἔργοις, ἀθάνατόν τε μιν αὐ-

αὐξήσουσι μοῦσαι μνημοσύνης θυγατέρες, διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι, φιλίας τε γέρας βεβαίας. Carmen elegantiſſimum totidem verbis quàm poſſum maximè conabor latinis auribus appendere. Virtus mortali generi laborioſa, cujus pulcherrimum in vita ſtudium, tuam unius, ô virgo, ob formam, etiam mortem obire Græciæ optandum eſt, duroſque perferre & indefeſſos labores: talem animis eumque immortalem fructum injicis, auro parentibuſque præferendum, & molli ſomno. Propter te Jovis Hercules, Ledæque nati plurima perpeſſi ſunt, tuam venantes factis potentiam. Tui deſiderio Achilles & Ajax ad inferos penetrarunt. Tuam ob deſideratam formam Atarnenſis alumnus ſolis ſplendori ſubduxit ſe, præclara ob facinora nobilis: cujus gloriam ſempiternam prorogabunt Muſæ Memoriæ filiæ, Jovis hoſpitalis majeſtatem augentes, firmæque amicitiæ pignus. Alterum quod loquitur, amore ad præclara audenda facinora animari homines, ſimulque hiſtoriam Cleomachi viri fortis tegit, qui in gratiam amaſii præſentis invectus in confertas hoſtium in procinctu ſtantium turmas, diſturbatis eorum ordinibus, victoriam Chalcidenſibus peperit: quamvis alii Antonem quendam eadem fortuna uſum ſignificari autumant. utcunque ſit, conſtat apud Eretrienſes cantari fuiſſe ſolitum, ut in Erotico refert Plutarchus,

quod

quod ita habet: ὦ παῖδες, οἳ χαρίτων τε καὶ πατέρων ἐλάχετε ἐσθλῶν, μὴ φθονεῖτε ὥρας ἀγαθοῖσιν ὁμιλίαν, σὺν γὰρ ἀνδρίᾳ καὶ ὁ λυσιμελὴς ἔρως ἐπὶ χαλκιδέων θάλλει πόλεσιν. perperam enim legitur κάλλει pro θάλλει. quod de induſtria (ne quis imperitia factum inſimulet) ita convertam: Puellæ vos, quibus contigit bonis naſci parentibus, nolite invidere viris fortibus veſtri commercium: mollis nanque amor unà cum fortitudine in Chalcidenſium oppidis viget. Tranſiit verò & obliqui nomen ad Epigrammata ænigmaticè obſcureque prolata, cujuſmodi unum in Plutarchi ſympoſiacôn quinto legitur, ſed à me paululum emendatum, & in verſus ſenarios diſtinctum:

ἡ παλλάδος γῆ πυρὶ κατηθαλωμένη,
κεύθει κελαινὸν αἷμα διονύσου θόου,
ἔχουσα κλῶνας ἰσθμικοὺς ἀνὰ στόμα. id eſt:
Durata torrido igne terra Palladis,
Condit cruorem nigricantem Liberi,
Ac ramulos in ore præfert Iſthmicos.

Innuit autem fictilem urnam, apii (quo in Iſthmiis victores coronabantur) ramo circum os coronatam, muſto plenam. Quin & ejus uſus ad carmina adulatoria fuit detortus: tale eſt Praxillæ poëtriæ Sicyoniæ, quod inter ea, quæ παροίνια ſive convivalia inſcripſit, à veteribus recenſetur:

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
οὐδ᾽ ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον. hoc eſt;
Vulpinari non decet, nec utrique parti illudere.
Quod in adulatorem competit, qui, ut tectius verſutiusque imponat, diſſimulare ſe fingit ex compoſito. Meminit Ariſtophanes in Veſpis, & alterius cujuſdam ſcolii, quod ita incipit: χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρα τε κἀμοὶ μετὰ Θετταλῶν. quod de Clitagora Theſſalica poëtria canebatur, & Theſſalis, qui Athenienſibus ſuppetias tulerunt in bello adverſum tyrannos. meminit ejus & Cratinus in comœdia quadam, κλειταγόρας ᾄδειν. Refertur & ab Athenæo lib. 13. ſcolion quoddam, quod inter ſacrificandum cantatum fuiſſe ait, à Pindaro in Xenophontis Corinthii gratiam conſcriptum, cujus initium eſt, ὦ κύπρου δέσποινα, quod, quia mendoſum eſt, huc adſcribere ſuperſedeo. Item alterum ejuſdem poëtæ ad Hieronem Siculum lib. 14. Fit apud eundem lib. 10. mentio ſcoli Pindarici, quo cottabum delibat Agathoni amaſio. Meminit & Ariſtophanes in Avibus:
ἐσθ᾽ ἱμάτιον τὸ σκόλιον ᾄδειν μοὶ δοκεῖ. id eſt:
Videtur mihi ſcolion canere veſtimenti gratia.
Hactenus de ſcolio ſatis ſuperque multa: cui opponi videtur, ſi vocis habeamus rationem, τὸ ὄρθιον μέλος, cujus meminit in lib. de Muſica Plutarchus, ſcribens Terpandrum Methym-

thymnæum inveniſſe, modum τῆς ὀρθίȣ μελῳδίας, quaſi dicas, recti cantus. Herodotus in Clio refert Arionem citharœdum in navis tabulato (foros vocant) ſtantem concinuiſſe νόμον τὸν ὄρθιον, qui cantus erat fidicinis citharœdive concitatior, & ſonora voce prolatus, quomodo apud Homerum Eris ὄρθια ἤϋσε, alta voce exclamat, ut exponit Suidas. Ita legitur Timotheus nobiliſſimus fidicen, quum caneret τὸν ὄρθιον νόμον, Alexandrum Macedonem verſibus uſque eò impuliſſe concitaſſeque, ut ad arma prorueret „ lymphati in „ morem, ut refert Dion Chryſoſtomus: „ porrò τὸν ὄρθιον νόμον fuiſſe τὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐπι- „ καλȣμενον νόμον idem dicit, hoc eſt, Palla- „ dis muſicum modum, quo animi vigor „ concitaretur, nihilque habebat molle aut „ remiſſum, quod torporem ignaviamque „ promoveret." Scribit Suidas, Terpandrum τὸν ὄρθιον νόμον & τρόχαιον nominibus ſuis donaſſe, à numeris, quibus feruntur. Julianus in epiſtola ad Jamblichum, κιθαρῳδῷ τὸν ὄρθιον ᾄδοντι πρὸς τὸ ἐλλεῖπον τῆς χορδῆς ὑπὸ τῷ τέττιγι, τὸ ἴσον ὁ πύθιος ἀντεφθέγξατο. Fidicini Orthium carmen canenti, ruptam chordam committente cicada, æqualibus modulis Pythius ſuccinuit.

CAPUT VIII.

Quo anni tempore conditus ſit mundus, diſceptatio: & quòd in Libræ ſigno non abſurdè ſtatuatur ejus naſcentis origo.

NOn ita pridem nata fuit inter me & ſacrificum Amſterodamum controverſia non injucunda in ſympoſiolo, in quod anni tempus inciderit genitalis mundi dies: quem tametſi à concepta opinione (quam altiſſimè imbibitam mordicus tuebatur) dimovere non potui, quicquid tamen extemporanea illa contentio diſceptanti tunc ſuggeſſit, haud prorſus ἀπροσδιόνυσον viſum eſt in miſcellanea iſta materia non abs re admiſcere. Nam ille quum ver defenderet, cui primam creſcentis mundi originem acceptam eſſe referendam putabat, temperiem ejus temporis pro argumento quaſi Achilleo minimeque dubio adducebat: advocans eôdem & aſtrologorum de Ariete rudimentum neſcio quod: item ſcripturæ locum de primatu menſium Martio delato, qui in Exodo diſertè ſit perſcriptus. Ego contrà, qui autumnali æquinoctio deferri eam gloriam debere volebam, abſolutam perfectionem καὶ τελειότητα rerum creatarum eſſe ſpectandam inſtiti. Ut enim, inquam, animantium omne genus, ſive gradiatur reptetve, ſive volucre ſit aut aquis in-

innatans, non inchoatum aut naſcens, ac veluti ex ovo prodiens, finxit Deus, ſed juſto ætatis generationisque libramento robuſtum: ita & plantas arboresque cum ſuo quanque fœtu grandes atque perfectas, & generando ſibi ſimili aptas, produxiſſe illum credibile eſt, quando & Adamum, è lutea terra & formatum & appellatum, abſolutam virilis corporis firmitudinem jam tum ab ipſo natali, quo creatus fuit, aſſumpſiſſe conſtat: ſimiliter & ejus conjugem Hevam quomodo & lunam non gibberoſam, non corniculatam, non dividuam, Deum finxiſſe opinatur Severianus (cujus in vetus inſtrumentum extant ſcripta) ſed integro orbe plenam adultamque. Neque enim tyrocinium cœpiſſe, ac veluti ex informi imperfectoque rudimento adoleviſſe mundum veriſimile eſt, in qua ſententia fuerunt Ethnici, naturam ſuam à ſimplici & imperfecto paulatim ad ſui perfectionem adjumento artis & temporis acceſſione pervenire ſomniantes. Alioqui niſi illud ſtatuamus, in eadem navicula fluctuare videbimur cum illis, qui ambigunt, ovumque prius fuerit, an gallina. Quid, quòd revocare mundi ortum ad ver, quaſi quo calor genitalis ſit temperatus, ex quo animari cuncta & vegetari cenſent philoſophi, eſt quadantenus negare, quòd Deus

ex nihilo pulcherrimum hunc mundi ornatum produxerit, ſed quòd potius ex beneficio prolifici illius & æquabilis caloris extiterit? Neque verò communi illa autoritate opinionem noſtram ſtabilire eſt animus, quæ Dei opera perfecta eſſe loquitur: nam illa, tametſi à quibuſdam velut Ajacis clypeus defenſionis loco objiciatur, nihil huc facit; eſt etenim aliorſum dicta, nempe in Dei operibus nihil eſſe, quod in reprehenſionem cadere culparive queat. Prætereo item autoritatem Iſaaci Argyri hominis Græci, qui in illa monaſticæ vitæ tranquillitate inter cæteras θεωρίας, quas altiſſimus ſeceſſus & philoſophicum ocium ſuppeditat, demonſtrationibus aſſeverare contendit, Septembri menſe conditum fuiſſe orbem, ac princeps anni initium verè exiſtere pridie Calendarum Octobrium. Imò verò, inquam, quod tu modò pro te adduxti, ceu irrefragabile teſtimonium, è duodecimo Exodi capite petitum, pro me facit, tuamque opinionem convellit prorſus & jugulat: quum nanque præcipit Deus Moſi, ut Niſan menſem, qui Martio noſtro nunc reſpondet, inter anni menſes primum habeat, non ordinem hîc in annorum curriculo ſpectari oſtendit (quem vel ipſe Deus ab æterno à Septembri inchoavit, vel gens Judæa, cujus in Hiſtoriis antiquiſ-
ſima

ſima fides eſt, talem ſemper tenuit) ſed principatum & dignitatem inter menſes immutat, mandans, ut primarii honoris prærogativa Martio menſi deferretur, quo videlicet conſtaret gentem Judaicam jugum Ægyptiorum graviſſimum ſingulari Dei beneficio exuiſſe: quo item menſe poſteris temporibus à mundanarum poteſtatum tyrannide ereptum nos iri; certiſſimo præſagio & fatali ſignificaretur, nempe teterrimo Chriſti cruciatu in iſtum menſem incurſuro expiandos. Denique quid evidentius indubitatiusque uſquam reperias, quodque mundi primordium (cum quo & annum verti neceſſe eſt) firmius convincat ad Septembrem referri debere, quàm quod libri ejuſdem tertio & viceſimo legitur; ubi mandat obſervari magna religione diem feſtum collectionis annuorum proventuum, quæ fiat in anni exitu, coactis in horrea & frugibus & pomis; quod feſtum & Tabernaculorum ſcenarumque nomine nuncupabatur. Quo ex loco manifeſtè liquet, ſub æquinoctium autumnale exitum anni metiri Moſen ex Dei omnia illi dictantis oraculo: nam ſi eo menſe finis anni, eodem proximove & initium ejus ſequi par eſt: ita ut ſi collectio frugum pomorumque in anni finem incurrit (quam nemini dubium eſt Sole Libram tenente fieri ſolitam) extra

dubium cadet etiam initium anni in foribus adeſſe. „ Diſertiſſimis verbis hanc litem tol-
„ lit Philon Hebræus in libro, quem de mun-
„ di fabricatione inſcripſit, ubi ait; ἐπεβρίθει
„ δὲ πάντα καρποῖς εὐθὸς ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει κα-
„ τὰ τὸν ἐναντίον τρόπον ἢ τὸν νῦν καθεστῶτα. 1. Cun-
„ cta jam tum in ipſo ortu fructibus onuſta
„ ſcatebant, diverſa longè ratione, quam
„ nunc fit. " Porrò non abſurdè omnino fingitur primigenia mundi à Deo creati origo extitiſſe in Libra (ſi vulgata iſta ſignorum nomina velut ab æterno impoſita feremus) ut nimirum quoniam à ſicco in frigidum declinat ſignum iſtud (ſunt enim duæ iſtæ qualitates mortis, utpote aridæ & frigidæ, affines ac conſanguineæ) portenderet interitus legi obnoxium mundum fore, id quod indubitatum nobis cum Platonica ſchola habetur.

CAPUT IX.

Rerum affluentiam communi mortalium uſui à Deo conceſſam deſinere ſæpenumero ob quorundam malevolentiam, variis exemplis comprobatur.

DEi omnium largitoris munificentiam, mortalibus ex æquo cunctis ad uſum præbitam, tyrannicè flagellaſſe ingrati quidam & malevoli gratuitæ illius liberalitatis expenſores leguntur, qui ad privatos uſus,

quod

quod publici juris Deus eſſe voluit, pro libidine intervertiſſe videntur: qua vecordia quid aliud conſecuti fuerint, quàm ut iratum numen largiſſimos beneficentiæ ſuæ fontes clauſerit, exemplis aliquot quum veteribus, tum recentioribus, teſtatum facere non pigebit: uſqueadeo non malè nec citra numinis inſpiratum ceciniſſe putandus eſt Aſcræus ille vates, quando improbi hominis & ſceleſta in publicum conſulentis pœnam dependere ſæpenumero integras civitates ait. Sed ad rem. Salis Tragaſæi celeberrimæ & ab autoribus omnibus decantatiſſimæ memorantur fodinæ, è quibus aſportare cunctis in Troade volentibus quantum libuiſſet, licuiſſe ſcribit Athenæus: ſed ceſſaſſe evanuiſſeque ſalem illum foſſitium illicò, poſtquam Lyſimachus rex vectigal impoſuiſſet: qua re in miraculum converſa, declaratoque per regem loco à vectigalium exactione immuni, rurſus auctam fuiſſe ſalis illam reſtibilem copiam ſcribit. Refert idem autor ſimile quid in Ereſſo uſu veniſſe, ubi non procul à mari ſubitò exiluerant fonticuli ſcatebræ frigidam profundentis, cujus potu ægri mirum in modum recreabantur: quæ ſalubris aquæ fama attraxerat multos longinquis è locis medicatum fontem hauſturos. Quapropter Antigoni regis præfecti dum rem ſuam privatam

promovere ſatagunt, diverſam quandam aquam bibentibus propinandam imperarunt, ea ratione ægros ludificati: ſtatimque ab eo tempore exaruit fontis ſcaturigo. Phylarchus item commemorat fabam Ægyptiam, Colocaſiæ nomine non ignotiorem, quæ nuſquam locorum, præterquam in Ægypto, ſeminari, neque ſata creſcere ſoleret, regnante Alexandro Epirota Pyrrhi regis filio, ſubitò ad Thyramin Theſprotiæ Epiri amnem paludoſo in ſolo erupiſſe, & adultam uberem edidiſſe fructum, perque biennium totum ſparſim lateque excreviſſe: ſed quum ille adhibitis cuſtodibus, interdicto inſuper gravi addito caviſſet, ne quis eò accederet propius, nedum fructus decerperet, in tantum exaruiſſe lacum, ut de cætero non modò non protulerit fructum, ſed ut ne aquæ quidem veſtigium ullum extitiſſe unquam apparuerit. Tribus vetuſti ſeculi exemplis, totidem recentiorum temporum ſubjiciam. Locum accepi fuiſſe in regno Neapolitano, præſtantiſſimi mellis aërii (quod ἄγελον μέλι Suidas, ἄεελον Galenus, vulgus hominum Manna nominat à voce Hebræa Man, quæ genericè donum ſignificat) proventu nobilem, quem Neapolitani reges perpetuo muro claudendum curaverant, incertam ob cauſam, ſive uberior proventus atque inde opimus

murs reditus, ſive purior ejus collectio eos huc ſtimulavit: quacunque tandem de cauſa denegato illius contactu, cœleſte illud καὶ διοπετὲς donum in univerſum cadere deſiit: mox quum juſſu Regum interrupta fuiſſet muri ſeries, denuò labi affluenter, & à pube ruſtica colligi paſſim cœpit. Repetitur iterum magno ſtudio cingendi loci propoſitum, ſed temerarium: ſiquidem circunquaque præcluſa muri lorica, ſtetit melleus ille imber, neque manavit amplius, donec, diſſipata disjectaque maceriæ illius crate, libero ingreſſu potitus ruſticus cœtus, avidiſſimè defluvium illud mannæ colligere permiſſu regum potuit. Alterum exemplum experta eſt Anglia, quod eo tempore, quum vitam ibi degerem, audiſſe memini, haud liquidò ſcio, an in Suffolkienſi ditione, ubi portus fuit aut ſtatio littoralis, tanta oſtreorum copia ſcatens, ut vicinæ regionis egeſtatem laxare haud dubio cœleſtis affluentiæ oſtento potuerit, donec impoſito aſſis unius tributo (quod piſcanti pro ſporta qualibet oſtreorum plena pendendum erat) deſiit omnino ac diſtabuit fœcunda illa teſtacei generis captura. Tertio loco ſuggerit ſe haud quaquam ſilentio obliterandum aut oſcitanter prætereundum Hollandicæ reipub. turpe vectigal in ſimilem conchyliorum (quos voce Pliniana Muſ-

Muſculos appellat lingua vulgaris) affluentiſſimam piſcationem in Bataviæ inſularum una : nam ſimulatque ſubita illa & inaudita conchyliacei fœtus abundantia crebris multorum ſermonibus ad aulicæ turbæ aures dimanaſſet, illa, ut eſt ad ejuſmodi aucupia quovis Argo oculatior, Harpyis rapacior, advolat confeſtim, & edicto vectigal, licet minutum, imperat. Sed quid iſto locupletandi fiſci (quem non abs re lienem appellare ſolebat Trajanus Imperator optimus, quòd augeſcente eo cætera membra carpantur & diſtabeſcant) compendio profectum eſt? nempe ut dicto citius totum illud piſcitii genus evaneſceret, nunquam viſum poſtea. quod eadem inſula factum vidit & in anguillarum captura, ſed quæ abolito tributo reſtituta fuerit poſtliminio, ut narravit mihi vir ornatiſſimus magnæque autoritatis D. Nicolaus Grudius, à commentariis ordini Velleris aurei, ſtudioſorum ſummus patronus. Nempe falſiſſimè itidem & veriſſimè Aulicos tineas, ſoricesque palatiorum appellabat Conſtantinus, ut apud Sex. Aurelium legitur. Quanto rectius Alexander Macedo idemque liberalius facturus fuiſſe putabitur, qui dicenti conſiliario, quòd civitates illi vectigales majora imperatis tributa poſſent perſolvere, reſpondit, ſe odiſſe hortulanum qui è radici-
bus

bus factitaret olera: idem reipſa ſentiens, quod eodem ſenſu Æmylio Recto Ægypti prætori, graviora ſolito vectigalia imponenti, Tiberius Cæſar reſcripſit, Tonderi pecus velle ſeſe, non ad vivam uſque cutim deglubi. Nimirum ille, qui ſolaris luminis uſum tam improbis quàm bonis impertire ſe æqualiter profitetur, dona ſua non ad potentiorum libidinem diripienda diſpenſandaque elargitur; ſed ut mirificam illius bonitatem ac liberalitatem nulli clauſam nos intuentes, gratitudinis admoneamur, & ad illius unius conſtantem amorem accendamur. Laudatum eſt ab omnibus præclarum ſanctiſſimæ Laconum reipub. inſtitutum, quod ex æquo omnes, ἐπὶ τὰ ἴσα, καὶ τὰ ὅμοια, hoc eſt, ad paria ſimiliaque cuncta vocabat.

CAPUT X.

Quid Effata, & Carmen. Theodoriti quoque & Euſebii loci excuſſi accuratius.

EFfatum, præter definitionem Ciceronis in Academicis, qua id eſſe dicitur, quod aut verum aut falſum eſt, ut ſit idem cum eo, quod Græci ἀξίωμα vocant, aliam quoque non vulgarem ſignificantiam habere videtur, ut Effata dicantur cùm oracula (vocem hanc propriè accipiendo) à fatidicis vatibusque edita: tum ſententiæ certa lege prolatæ preca-

tio-

tionesque certis verbis conceptæ. Siquidem Varro lib. de Lat. ling. 5. & Servius in 6. Æn. effata propriè dici annotant augurum preces : unde & ager poſt pomœrium, ubi captabantur auguria, Effatus vocabatur : quod & ex Aulo Gel. lib. 13. cap. 14. intelligi datur, Effatum eſſe agrum extra pomœrium, qui determinat finem urbani auſpicii. Prior illa ſignificatio clariſſimè elucet è Cicerone lib. de legib. 2. verba legis adducente, quæ ita habent : Eorum (loquitur de publicis ſacerdotibus) autem duo genera ſunto, unum, quod præſit cærimoniis & ſacris, alterum, quod interpretetur fatidicorum & vatum effata incognita. ubi effata ab effando ea dicuntur, quæ ἐκλεκτὰ & ἐκλόγια planè eadem etymi ratione à Græcis vocantur. ſiquidem Porphyrius acerbiſſimus ſectæ Chriſtianæ hoſtis libros conſcripſit περὶ τῆς τῶν ἐκλεκτῶν φιλοσοφίας, quorum apud Euſebium & Theodoretum frequens eſt ſparſim mentio : quem equidem librorum titulum de effatorum philoſophia ſive commentatione vertendum Latinius pariter & juſtius autumo, quam hactenus converſus ſit ab omnibus, quos videre mihi licuit eorum autorum interpretibus, qui ſine cauſa illud tranſtulerunt, De electorum philoſophia, quos vocabuli ambiguitas, & materiæ, quæ in iis libris tractetur

tur ignorantia feſelliſſe videtur. „ Alioqui „ & apud Plinium Juniorem lib. epiſtol. ter„ tio, perperam legas, Electorum com„ mentarios pro eclectorum, quod rectè „ a doctiſſimo Budæo eſt innotatum." Sciendum itaque trifariam illorum titulum legi, περὶ τῆς ἐκλεκτῶν, & ἐκλογίων φιλοσοφίας, & diviſim ἐκ λογίων, de philoſophia, quæ ex effatis ſive reſponſis dæmonum vatumque peti poſſit: rimari nanque & perſcrutari Græcæ theologiæ arcana inde contendit. docet iſtud dilucidè Euſebius lib. 5. de præparat. Euangelica, de Porphyrio verba faciens hunc in modum: διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ὁ γενναῖος ἑλλήνων πιλόσοφος, ὁ θαυμαστὸς θεολόγος, ὁ τῶν ἀπορρήτων μύστης, τὴν ἐκ λογίων φιλοσοφίαν, ὡς ἀπόρρητα θεῶν περιέχουσαν λόγια παραφαίνει. id eſt: Per hæc & his ſimilia inſignis ille Græcorum philoſophus, admirandus Theologus, ille arcanorum myſtes, effatorum philoſophiam, velut continentem deorum arcana, quæ in vulgus eliminanda non ſunt, publicavit. Et lib. 4. οὗτος τοιγαροῦν ἐν οἷς ἐπέγραψε περὶ τῆς ἐκλογίων φιλοσοφίας, συναγωγήν ἐποιήσατο χρησμῶν τοῦ τε ἀπόλλωνος &c. Iſte igitur in libris, quos inſcripſit de effatorum philoſophia, collegit oracula Apollinis aliorumque Deorum & bonorum geniorum &c. Ex his abundè liquet, & quanto in errore verſentur

tur interpretes, & quòd ἐκλόγια illis, effata Latinis, pro reſponſis deorum & fatidicorum accipiantur: quando & Ammianus Marcellinus lib. 19. effata Delphorum ſolennia vocet oracula. In altera verò ſignificatione extulit Livius, ſed conjunctim cum voce id expreſſius ſignante, carmine videlicet, ubi ait: Quæ longo effata carmine non operæ eſt referre: loquitur de ritu contrahendi fœderis certo verborum contextu: nam iſtud Carmen quoque dicebatur, quod tametſi verſibus poëticisque metris non conſtabat, certa tamen numerorum lege cadebat. quo ſenſu apud Livium in primo illud dictum eſt: Lex horrendi carminis erat. & rurſus: Paucis verbis carminis mutatis. Et manifeſtiſſimè lib. 9. quartæ decadis, ubi ſic ait: Concione advocata quum ſolenne carmen precationis, quod præfari, priuſquam populum alloquantur, magiſtratus ſolent, peregiſſet conſul, ita cœpit. Et iterum: Ex carmine ſacro, præeunte verba ſacerdote, precationes fecerant. Item ex Cicerone pro Rabirio: Crudeliſſimi regis iſta ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo levis ac popularis libentiſſimè commemoras: Caput obnubito, infelici arbori ſuſpendito. Tale quid videtur fuiſſe, quem πόδα, hoc eſt, pedem appellat Galenus in ſexti Epidemiorum commentariis,

I... &

& memorat Julius Pollux lib. 4. cap. 12.
„ Nimirum carmen ſeu edictum ex præſcrip-
„ to recitatum à præcone vel feciali uno qua-
„ ſi ſpiritu: atque hinc ortum habere puto
„ verbum ἀναποδίζειν Æſchini & Herodoto
„ uſurpatum pro revocare, & ſcribam præ-
„ conemve identidem percunctari, ut carmen
„ ſtatamque ſenatusconſulti edictive legem re-
„ petat: quod ipſum miror præteritum ab
„ elegantiſſimo Budæo, dum tamen verbi ge-
„ nuinam ſignificationem adamuſſim explica-
„ rit. Sed ita res ſunt humanæ, nemo ut
„ unus omnia pervidere potuerit."

CAPUT XI.

De Campanis earumque uſu, ad varia olim munia apud Gentiles recepto.

PAulinus Epiſcopus Nolanus divi Hieronymi æqualis, vir ſanctimonia vitæ ſpectabilis, primus in ſuam eccleſiam campanæ uſum invexiſſe proditur, quaſi priori ſeculo ignotus fuerit ejus uſus, id quod ſecus habet: verùm ſanctiſſimus vir abuſum gentilium ſacrorum correxit, & ad pia munia tranſtulit, ut nimirum ejus ſtrepitu exciri poſſent ſemotius habitantes ad conciones precationesque. Atque hinc fortaſſe tenuit conſuetudo, ut Nolæ vocabulo cenſerentur tintinnabula ab hac Campaniæ Nola, cujus apud Polybium Livium-

viumque ſit mentio. Eiſdem verò uſibus deputatas fuiſſe priſcis ſeculis campanas invenio, quibus hodie ſerviunt. Olim ſi quis è vita exceſſiſſet, æra campanæque pulſabantur, ut pervetus Theocriti ſcholiaſtes annotat (qui mos in hunc uſque diem perdurat) quòd is ſonus credebatur eſſe *καθαρὸς καὶ ἀπελαςικὸς τῶν μιασμάτων*, hoc eſt, avertere ſpectra & dæmonum ludibria. atque hinc receptum arbitror, cur tonante cœlo campanarum boatu perſtrepatur. Non ſum tamen neſcius, ſubeſſe & aliam cauſam, nimirum ut illarum comploſu aërem longè lateque diverberante, vis tonitrui infringatur. Legimus & Lacones rege defuncto lebetes vice campanarum complodere ſolere. Jam verò & Apollodorus in libro, quem de Diis inſcripſit, Hierophantam, hoc eſt, Proſerpinæ ſacerdotem tintinnabulum ſive nolam, *ἠχεῖον* nominat, pulſare Athenis conſueviſſe ſcribit. Deinde campanæ ſonitu apud Romanos populum in thermis ſtatis horis vel advocari vel dimitti ſolere, ex Martiali conſtat, ubi ait: *Redde pilam, ſonat æs thermarum.* Præterea Græci in piſcatorio foro ſub cœnam pulſabant nolam, ut locuples eſt teſtis Plutarchus, adnotans ſympoſiac. lib. 4. *φιλόψους*, id eſt, helluones obſonatoreſque dici, qui in foro piſcatorio eſitarent, celeriterque tintinnabuli pulſum exaudirent: Græcè eſt, *καὶ*

κώδω-

κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας. quod ipſum & Geographus lib. 14. docet de Jaſſiis loquens, qui citharœdo artem oſtentanti tantiſper aures præbuerunt, dum increpuiſſet nola, quæ in cupediario erat foro; quo audito cuncti ad cœnam dilapſi ſolum illum deſtituerunt præter ſurdaſtrum unum, qui & ipſe, intellecto quòd cæteri ſimul cum nolæ crepitu diffluxiſſent, valere juſſo citharœdo, confeſtim abierit curriculo: ita enim habet, ὡς δ' ὁ κώδων, ὁ κατὰ τὴν ὀψοπωλίαν ἐψόφησε, καταλιπόντας ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄψον. Strabo lib. 15. ſcribit Perſas in unum locum cœtus cogere ante lucem nolæ ſonitu, ψόφῳ χαλκοῦ πρὸ ὄρθρου. Samanæi, quod poſt Brachmanas ſecundum Indiæ philoſophorum genus eſt, cœlibem ducens vitam, ad pulſum campanæ (ὑποσημαίνοντι κώδωνι) cœnacula, ubi cibum capere ſolent, ingreſſi orant, à peractis precibus iterum διακωδωνίζειν, id eſt, campanulam pulſare, uti refert libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων Porphyrius. Quin & excubitores nocturnis vigiliis nolam antiquitus pulſabant, ad cujus pulſum reſpondendum erat illicò, ut Suidas refert ex Ariſtophanis, ut puto, interprete: qui mos etiamnum apud Iccium portum (Caletum vocant) aliisque locis præſidiariis obſervatur. Antileon in gratiam amaſii Hipparini, ut refert Parthenius, nolam, quæ in arce munitiſſima Heracleæ Italicæ

præſidii indicium erat, aſportavit clàm, occiſo cuſtode per inſidias. ita enim ait: λοχήσας τὸν φύλακα τοῦ κώδωνος καταβαίνει. Similiter ſi qua vis ingrueret, campani æris tinnitu indicium ejus rei dabatur olim. Unde Thebaidos ſexto Papinius eleganter cecinit:

Procul auxiliantia gentes Æra crepant.

Et T. Livius: Campanorum, inquit, imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte fieri ſolet, edidit clamorem. Dion Coccejus lib. 54. ſcribit Auguſtum Cæſ. quum ei per ſomnum viſus fuiſſet Juppiter dicere, ut præſidii loco Jovem tonantem, cui ædem voverat, haberet, poſtero die Jovis ſtatuæ nolam appendi juſſiſſe; cujus apud præſidiarios milites uſus ſalutaris erat. Eôdem ſpectat illud Statii in Achilleide: *Paulumque exercita pulſu Æra tacent.* ubi loquitur de ſacris Bacchi trietericis, quæ nocturno nolarum tintinnabulorumque pulſu perſtrepebant. Huc refer & Corybantia æra ex Virgilio. nobilia ſunt & Temeſæa æra in ſuccurrendo laboranti lunæ apud Ovidium. quin etiam æra Dodonæa multiplici repercuſſu obſtrepera leguntur, de quibus Auſonius:

Nec Dodonæi ceſſat tinnitus aheni.

Adde quòd qui ad conſulendum oraculum proficiſcebantur, χαλκωμάτων πατάγῳ περιψοφεῖσθαι, id eſt, ænearum nolarum crepitu undique

que perſtrepentium circunſonari ſoliti fuerint, Plutarcho teſte in capitum Romanorum enumeratione. Legimus & tintinnabulis explorari equos, an ſint conſternaces ϰαὶ ψοφοδεεῖς. Sophocles Tragicus tribuit alicubi Trojanis σάκος κωδωνοκρότον, hoc eſt, clypeum nolis quibuſdam pulſatilibus ſonorum.

Heſychii locus corrigitur de literis Epheſiis.

,, HEſychius ſacras quaſdam voces com-
,, memorat, ab impoſtoribus ad ſuperſtitionis
,, laudem uſurpatas, Epheſiarum literarum
,, ſpecioſo titulo, ſed à librariis in re obſcura
,, corruptas admodum, quæ ſic apud illum
,, leguntur, ἄσκι, κατάσκι, αἶξ, τέτραξ, δαμ-
,, ναμενεὺς, αἴσιον, quam lectionem valde ſau-
,, ciam ex Andocyde Pythagoræo ſanes lice-
,, bit, is enim ita habet: Epheſiæ literæ
,, ſymbolorum vicem obtinent, in quibus
,, ἄσκιον caliginem notat, quippe quum tene-
,, bræ umbra careant. κατάσκιον lumen umbræ
,, inimicum, quippe quod eam diſpellat &
,, illuminet: λὶξ verò terra vetuſta appellatio-
,, ne nominatur: τέτρας annus vocatur velut
,, quaternio propter anni partes quatuor:
,, δαμνάμενευς ſol dicitur, qui cuncta ſuo ju-
,, bare edomet: αἴσια, vera vox, ut ſymbolo

,, iſto ſignificetur, res divinas ita ſe habere,
,, quemadmodum tenebræ ad lumen, ſol ad
,, annum, & terra ad naturæ fœtus. D. Cle-
,, mens ſtromatum lib. 1. inventionem Ephe-
,, ſiarum literarum referri ad Idæos Dactylos
,, ait, ſic inquiens de illis; εἰς οὓς ἤτε τῶν Ἐφε-
,, σίων λεγομένων γραμμάτων καὶ ἡ τῶν κατὰ μουσι-
,, κὴν εὕρεσις ῥυθμῶν ἀναφέρεσθαι.

Martialis locus examinatur aliter in vetuſto codice lectus.

,, HAud temere unquam receptam lectio-
,, nem immutandam eſſe placuit mihi ſemper,
,, niſi aliud dictet ratio, aut veterum codi-
,, cum conſenſus. itaque conferenti mihi Mar-
,, tialis exemplaria non uno in loco typis evul-
,, gata, cum pervetuſto meo manu exarato,
,, inter alios obſervatu dignus mihi viſus eſt
,, eſſe verſus ille Epigramm. libro decimo in
,, convivii apparatu; *Nec deeſt ructatrix men-*
,, *ta, nec herba ſalax.* Siquidem diverſa pla-
,, nè lectio in meo codice, nec rationis ege-
,, na, viſitur hunc in modum.

,, *Et deſtupratrix menta, ſed herba ſalax.*

,, quo vires propemodum repugnantes (uti quis
,, prima fronte exiſtimet) in eadem herba de-
,, ſcripſiſſe videtur, ut deſtupratricem appel-
,, let mentam, quæ ſeminalem vim cohibeat

,, &

,, & infringat, ſed ſalacem eandem, quæ Ve-
,, neris incentivum extimulet. Quam lectio-
,, nem non illiberalem tolerabiliorem facit
,, autorum in his, quas diximus, viribus, con-
,, ſenſus, quorum teſtimonia dabo ſcripturam
,, noſtri codicis confirmantia, ne quis otioſè
,, immutandam protinus cenſeat, aut damnet
,, indefenſam. Ordiar autem ab antiquiſſimo
,, Hippocrate in ſecundo de victus ratione
,, ita ſcribente. Mentha calfacit, lotium ciet,
,, vomitus ſiſtit, ſæpius comeſa ſemen geni-
,, tale viri colliquat ita ut diffluat, arrigere
,, prohibet, corpusque invalidum reddit. Sub-
,, ſcribit Plinius lib. 20 cap. 14. immeritò à
,, Matthæolo Senenſi rei herbariæ, ſi quis alius,
,, hac ætate peritiſſimo, accuſatus, cujus hæc
,, ſunt verba: Eadem vi reſiſtere & generatio-
,, ni creditur, cohibendo genitalia denſari.
,, Neque vero abſimile eſt hinc naſci, cur
,, Dioſcorides ſcribat mentam muliebribus ap-
,, poſitam conceptionis ſpem abolere: nimi-
,, rum fluido reddito ſemine, prohibitaque
,, ejus condenſatione: tametſi idem non infi-
,, ciatur, Venerem ejus uſu accendi. Caſſianus
,, Baſſus Græcus librorum de agricultura col-
,, lector in duodecimo libro propterea ἀνεπιτή-
,, δειαν πρὸς τὰ ἀφροδίσια, hoc eſt, ineptam Ve-
,, nereæ rei teſtatur. Oppianus quoque non
,, ſine cauſa οὐτιδανὴν, id eſt, inutilem, eò reſpi-

 ,, ciens.

„ ciens, appellat. Neque aliorſum admonuit „ Ariſtoteles belli tempore à menta (cujus præ- „ cipuus fuit inter embammatum delitias uſus „ veteribus) abſtinendum, niſi qui exiſtima- „ ret, nimio ejus eſu vitiari & corrumpi ſemen, „ unde virtus & robur omne elangueſceret, „ nativo calore paulatim abſumpto: atque in- „ de emanaſſe proverbialem verſiculum.

„ Μένθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε, μήτε φύτευε. I. e.
„ *Mentam non ſerito, nec veſcere, tempore belli.*

„ quem locum mirari ſatis nequeo tam perpe- „ ram, tamque ſupinè, ab eruditiſſimo, om- „ neſque eloquendi veneres aſſectato Jo. Ruel- „ lio, fuiſſe expoſitum. Quod verò libidinis „ proluvium concitet menta, uno ore prædi- „ cant omnes, Galenus, & ex eo Aëtius me- „ diocrem illi tribuunt in extimulanda Venere „ poteſtatem. Paulus Ægineta coïtus appe- „ tentiam facere ſcribit beneficio flatuoſæ & „ ſemiconcoctæ humiditatis. Simeon Ze- „ thus plenius ἀφροδισιαστικὸν, hoc eſt, ſalacem „ & Veneream nuncupat.

Horatiani loci unius atque alterius indicium è Græco ſcriptore.

„ EMultis, quæ Horatius ſcitè mutuatur à „ Græcis, libet hic obiter loci unius atque „ alterius indicium facere, eoque lubentius, „ quod

„ quod interpretum nullus hactenus quicquam
„ de iis prodiderit aut commonſtrarit. alter
„ extat epiſtola ſexta libri primi:

„ *Si (Mimnermus uti cenſet) ſine amore jocisque*
„ *Nil eſt jucundum, vivas in amore jocisque.*

„ Haud dubiè reſpexit ad illos Mimnermi
„ verſus quos citat Stobæus Sermone primo
„ & ſexageſimo:

„ Τίς δὲ βίος, τὶ δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς ἀφροδίτης,
„ Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι. I.
„ *Quæ vita, aut quid dulce poteſt ſine amore*
„ *videri?*
„ *Me poſtquam cura hæc deficit, emoriar.*

„ Alter verò penultima ejuſdem libri epiſtola:

„ *Priſco ſi credis, Mecænas docte, Cratino,*
„ *Nulla placere diu, nec vivere carmina poſſunt,*
„ *Quæ ſcribuntur aquæ potoribus.*

„ expreſſit procul dubio ſenarium Cratini, qui
„ libro Epigrammatum Græcorum primo le-
„ gitur;

„ ὕδωρ δὲ πίνων, καλὸν ου τέκοις ἔπος. I. e.
„ *Nunquam elegans condes poëma, aquam bibens.*

Tertulliani locus emendatus, & alter explicatus. Item Tiberii Donati locus reſtitutus & in Epigram.

„ PLeni ſunt libri omnes opinionis à Pytha-
„ gora invectæ de metempſychoſi, quæ &

„ alio nomine μετενσωμάτωσις dicta de inmigra-
„ tione animæ in alia corpora agit, quam &
„ Agrigentinus Empedocles confirmavit. Is
„ autem ante Trojani belli tempora Æthali-
„ den Mercurii filium ſe commentus eſt fuiſſe,
„ deinde Euphorbum Panthi filium Trojano-
„ rum facilè formoſiſſimum, mox in Home-
„ rum atque in Hermotimum Samium tran-
„ ſiſſe, poſtea in Pythium Delium piſcatorem,
„ vel potius Pyrrhum. Invenio etiam in pavo-
„ nem (nam apud Crinitum malè Paphonem
„ legas) immutatum palingeneſia fuiſſe, dein-
„ de & Pyrandum bellicoſum induiſſe, po-
„ ſtea & Callideam, poſtremò & præſtanti
„ forma ſcortum Alcen. Pythagoræ iſtud fuit
„ deliramentum, quo ut altius animos morta-
„ lium imbueret, in ſubterraneo ſpecu deli-
„ tuit, ſeptennium totum, juſſa matre, quæ
„ ſola impoſturæ fuerat conſcia, de mortuo fa-
„ mam diſſeminare, ut cum Tertulliano So-
„ phoclis interpres commemorat. Atque hæc
„ quidem hactenus: nunc exterendæ ſunt men-
„ dæ, ac primum quidem apud Septimium
„ Tertullianum libro de anima, ubi ait: Quo-
„ modo mihi perſuadebit Ephalidem & Eu-
„ phorbum & Pyrrhum piſcatorem & Her-
„ mippum, ſe retro ante Pythagoram fuiſſe.
„ quo loco Æthalidem reponendum cenſeo,
„ quemadmodum & poſtea, ibi. Ephalides

„ au-

„ autem & Hermippus &c. quam lectionem
„ confirmant Zezes, Laertius, Lucilius Tar-
„ rhæus. fuit autem Æthalides Mercurii filius
„ orator inſignis, qui epitaphiorum & lugu-
„ brium librum unum, hilarium jocorumque
„ alterum ſcripſiſſe memoratur, quamobrem
„ alternis apud ſuperos inferosque degere di-
„ ctus fuit, teſtibus Zeze & Tarrhæo, qui eum
„ Argonautarum etiam præconem facit. Hera-
„ clides Ponticus dixiſſe Pythagoram refert,
„ *ὡς εἰη ποτὲ γεγονὼς αἰθαλίδης καὶ ἑρμοῦ υἱὸς νομι-*
„ *σθείη*. recte quoque ſcriptum hoc nomen inve-
„ nias in veteribus Sophoclæis commentariis,
„ quum in recentioribus, quæ Demetrii Tri-
„ clinii nomine interpolata ſunt Lutetiæ, per-
„ peram *θαλίδης* ſcribatur. Eadem etiam
„ Pythium nominant, quem omnes con-
„ ſtantius Pyrrhum. Quòd autem dixi in pa-
„ vonem fuiſſe immutatum opinione ſua Py-
„ thagoram, in principio ſuorum Annalium
„ non obſcurè innuit Ennius, quum in ſe Ho-
„ meri animam transfuſam ſomnians, memini,
„ inquit, me tum fieri pavum, ſic namque re-
„ ponenda lectio eſt in Donati commentario
„ in Andriam, pro, pavidum: qui locus in ejus-
„ dem in Adelphos commentario uſque adeo
„ corruptus legitur, ut niſi ex illius lectionis
„ veſtigiis, velut Ariadnæi fili ductu, exquiri
„ nequeat, ſic enim habet Ennius; *minime no-*

„ *mine*

„ *mine fieri pravum.* eò namque alluſit Perſius
„ ſatyra ſexta, illis verſibus.

„ *Cor jubet hoc Enni, poſtquam deſtertuit eſſe*
„ *Mæonides Quintus pavone ex Pythagoræo.*

„ Porrò Empedoclis mentio facit, ut obſcu-
„ riorem Tertulliani eodem in libro locum
„ elucidandum putarim, ubi ait: Sed & Em-
„ pedocles, quia ſe Deum delirarat, idcirco
„ opinor dedignatus aliquem ſe Heroum re-
„ cordari, thamnus & piſcis fui, inquit. Qui-
„ bus verbis alluſit ad Empedoclis verſus,
„ quos memorat Athenæus & Laertius in ejus
„ vita.

„ ἤδη γὰρ ποτ᾽ ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε
„ θάμνός τ᾽ οἰωνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθῦς.
„ *Eſt quando fueram juvenis, virgoque, frutexque,*
„ *Pennata & volucris, vivusque ſub æquore piſcis.*

„ nam in Epigrammatibus Græcis titulo in
„ philoſophos leguntur tanquam in Empedo-
„ clem ſcripti, quum ipſius ſint autoris, qua
„ in re hallucinatus fuit Maximus collector.
„ quòd verò vocem thamnus conſervarit pro
„ frutice, vitio illius ſæculi exoleti adſcriben-
„ dum eſt, quod Græcas dictiones promiſcuè
„ jactabat, eſtque familiare huic ſcriptori, ut
„ in Crobylis etiam oſtendi.

Verior

Verior ratio inſcriptionis orationis Antiochicæ Juliani.

„ AScripſiſſe antea memini judicium An-
„ tonii Morilloni doctiſſimi juvenis (quem
„ mors immatura terris ante diem nuper eripuit,
„ dolenda haud dubie bonorum ſtudiorum
„ ſorte, quibus ingens lumen attuliſſet vivus)
„ ſuper inſcriptione orationis Juliani Cæſaris,
„ meamque item ſententiam, controverſum-
„ que id reliquiſſe: nunc verò annis lectio-
„ nem variam multiplicantibus, & judicii
„ aciem paulatim elimantibus, certiora in
„ medium allaturus, lectorem deprecatum
„ velim, ne ſupinæ temeritati tribuat, quod
„ tunc minus accuratè aut plenè à nobis per-
„ ſpectum, in literas tamen relatum eſt. Quis
„ enim tam uſquam Lynceus aut ἀγχίνους fuit,
„ quem nihil unquam fefellerit? Licuit ſæcu-
„ lis omnibus, & licebit ſemper retractare ali-
„ qua, dum non omnium autorum ſenſa in
„ unum hominem ſe effundent, quod rerum
„ natura non patitur. Sed ut ad rem veniam,
„ dejerare ſanctè nunc auſim, Antiochicum
„ dictam eſſe ſive μισοπώγωνα ab ea, quam di-
„ cam, ratione, cujus januam aperuit mihi Jo.
„ Zonaras Græcus Hiſtoricus. Nam Julianus,
„ quum expeditionem in Perſas moliens, An-

„ tio-

„ tiochiam Syriæ primariam urbem ingreſſus
„ eſſet, barbatus philoſophorum exemplo, ab
„ oppidanis Hircus vulgari dicterio paſſim au-
„ diit ob profundam, quam nutriebat, barbam,
„ dictitantibus eam ad implexus funium eſſe
„ accommodatiſſimam. Quod ille convitium,
„ nihil in eos acerbius ſtatuens, ita regeſſit,
„ ut dictitaret nolle ſe Antiochenis barbam ad
„ innectendos funes præbere, ne aſperiore il-
„ lorum tractatu manus illis attererentur cal-
„ lumve ducerent: nimirum taxans civitatis
„ mollitiem nimiam, & delicatum faſtidium.
„ Itaque poſtea per otium diſtrinxit ſtylum in
„ eam urbem, orationemque ab ejus nomine
„ inſcripſit, addito & altero titulo, qui cau-
„ ſam inſcriptionis inſinuaret, cur Antiochico
„ nomen illi dederit, nimirum quod ea civitas
„ barbæ inimica barbam inviſam haberet,
„ barbatosque traduceret, ac propterea etiam
„ philoſophiæ eamque profitentium hoſtis
„ eſſet.

Virgilii locus in Bucolicis explicatus ab interpretibus non intellectus.

„ DOctiſſimam illam & ad heroïci carmi-
„ nis majeſtatem aſſurgentem quartam Vir-
„ gilii eclogam attentius legenti mihi operæ
„ pretium viſum fuit explicare nodum, in quo

„ in-

„ interpretes omnes, ceu alto in luto, hærent
„ hactenus, qui eſt in iis verſibus, quibus fu-
„ turam ſæculi felicitatem præcinit;

„ *Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti*
„ *Murice, jam croceo mutabit vellera luto,*
„ *Sponte ſua ſandyx paſcentes veſtiet agnos.*

„ Quo in loco Servius putat hypallagen eſſe
„ in croceo luto, pro croco luteo, eo quod
„ lutei coloris ſit crocus: id quod repetit &
„ Willichius: Janus Parrhaſius luteum colo-
„ rem, qui idem ſit & pallidus, lutum dici à
„ Virgilio annotat minus verè. Miror equi-
„ dem quid Nannio animi fuerit, cur in accu-
„ ratiſſimis ſuis commentariis locum hunc
„ ſicco pede tranſmiſerit. At ego luti aſper-
„ ginem non veritus per croceum lutum aſſe-
„ vero intelligendum eſſe crocomagma, de
„ quo mentio eſt apud Dioſcoridem in primo
„ materiæ herbariæ. eſt autem crocomagma
„ nihil aliud quam crocei ſeu crocini pigmen-
„ ti maſſa, ſive dicam cum Celſo recremen-
„ tum, ſive cum Plinio fæx, ſive cum Virgi-
„ lio lutum: id enim verè eſt magma ἀ μάτ-
„ τειν, id eſt, à ſubigendo ducto vocabulo.
„ Quia verò iſtud madefactum ἱκανῶς κροκῶδες
„ τὴν χροιὰν ἐςιν, hoc eſt (ut Marcellus vertit)
„ multo croci colore rubet, eoque valde per-
„ tinace: hinc eſt quod pecorum vellera (re-
„ novato jam aureo ſæculo) & leni purpuræ &
„ ſa-

,, ſaturo croci rubore infectum iri ſua ſponte
,, auguratur. Lutum autem aptiſſimè vertit
,, poëta, quod illis eſt μάγμα, tum ob ſubigen-
,, di ſignificationem, quam indicavimus, tum
,, à ſpiſſitudinis (qua videlicet lutum ex æquali
,, humidi cum terra permiſtione conſtat) ar-
,, gumento: nam pari ratione liquato per co-
,, lum (id namque Dioſcorides innuit eo quod
,, dicit ἐν τῷ διηθῆναι) crocino oleo reſiduum
,, quod relinquitur recrementum, luti non ab-
,, ſimile eſt. Porro Sandyx color eſt, ſi Sui-
,, dæ credimus, coccineus, χρῶμα κόκκινον. He-
,, ſychius fruticem arboreſcentem eſſe annotat,
,, cujus flos cocco aſſimilem colorem reddat.
,, Sandicem fieri toſta ceruſſa æquis portioni-
,, bus admixta rubrica, tradit Plinius, in eo
,, vanus (ut equidem opinor) quod putarit Vir-
,, gilium exiſtimaſſe ſandicem hoc in loco her-
,, bam eſſe, quum tamen è diverſo cuivis preſ-
,, ſius rem inſpectanti manifeſtum futurum ſit,
,, non de herba, ſed de colore poëtam ſenſiſſe.

Quæ dicantur περιῤῥαντήρια. *Item Heſychius emendatus.*

,, BRodæus Gallus multijugæ lectionis ho-
,, mo, περιῤῥαντήρια rectè ſcripſit pura eſſe in
,, templis vaſa aqua luſtrali plena, qua aut ſa-
,, cerdotes aut æditui ingredientes aſperge-
,, rent,

,, rent, ſed tum ex iis, quæ citat, autorum
,, teſtimoniis, tum quæ à me obſervata ſunt,
,, alias vocis iſtius ſignificationes deprehen-
,, diſſe mihi videor: nam non ad vaſa modò
,, luſtralia, ſed & ad luſtricas, ſive aſperſo-
,, ria vocabulum extendi certum eſt, quibus
,, aquam luſtralem aſpergebant: præterea
,, & ad locum pura aqua circumlata expia-
,, tum. Nunc autoritatibus meam opinio-
,, nem confirmare & approbare aggrediar,
,, ſi priùs admonuero falli Cælium, qui hac
,, voce ſignificari inſtrumenta abluendis ma-
,, nibus comparata annotavit. Suidas ex in-
,, certo autore, *κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ἐνδιαιτήμα-*
,, *τος κάλπεις τε χρυσαῖ καὶ περιῤῥαντήρια*, id eſt,
,, in media æde urnæ aureæ & luſtralia va-
,, ſa. Pollux lib. primo, *τὰ πρὸ τῶν ἱερῶν*
,, *περιῤῥαντήρια*, vaſa aut capedines aquæ puræ
,, vocat, qua ante ingreſſum in templum lu-
,, ſtrabant ſe. Nam quod Pauſanias in Atti-
,, cis ait, *ὅς τὸ περιῤῥαντήριον ἔχει*, incertum
,, me facit, an vas luſtricum, an potius aſ-
,, pergillum intelligat. & in illo Luciani de
,, ſpura & profligatæ vitæ homine dicto,
,, *πόσων περιῤῥαντηρίων, πόσων ποταμῶν δεῖ*; id eſt,
,, quot perirranteriis, quot vivis fluminibus
,, opus habet? videtur ipſius luſtralis aquæ
,, ſignificatio includi. At pro aſperſoriis ma-
,, nifeſtè Theodoritus extulit, ibi; *ἑκατέρωθεν*

N ,, *δὲ*

„ δὲ τῶν θυρῶν εἱςήκεισαν νεωκόροι, περιῤῥαντηρίοις
„ τοὺς εἰσιόντας προκαθαίροντες. Utrinque ad ja-
„ nuas ſtabant æditui, luſtricis ingredien-
„ tem multitudinem luſtrantes, vel aqua cir-
„ cumferentes: eſt enim hoc in ritu non
„ pervulgati uſus iſtud verbum, Plauto Vir-
„ gilioque notum, quod περιῤῥαίνειν Sozome-
„ nus dixit. Quæ verò Æſchines adverſus
„ Timarchum & Cteſiphontem ἀγορᾶς πε-
„ ριῤῥαντήρια nominat, puto deſignare fori
„ ſive tribunalis locum circumſcriptum &
„ ſacrum, luſtralis aquæ aſpergine purum
„ & ſacroſanctum: quod ipſa hujus aut^ris
„ verba docebunt, ὁ μὲν τοίνυν νομοθέτης τὸν
„ ἀςράτευτον καὶ τὸν δειλὸν καὶ τὸν λιπόντα τὴν τά-
„ ξιν, ἔξω τῶν περιῤῥαντηρίων τῆς ἀγορᾶς ἐξείργει.
„ id eſt. Proinde legiſlator cauſarios, mi-
„ litiam detrectantes, timidos, & ſtationis
„ deſertores excludit & arcet fori perirran-
„ teriis. Addendum eſt hoc loco ritus cir-
„ cumferendi ex Polluce; qui namque lu-
„ ctuoſam funere domum ingreſſi fuerant,
„ dum exirent, aquæ aſperſione luſtraban-
„ tur: ſic enim ait ille lib. 8. οἱ ἐπὶ τὴν οἰκίαν
„ πενθοῦντος ἀφικνούμενοι ἐξίοντες, ἐκαθαίροντο ὕδατι
„ περιῤῥαινόμενοι. Quod & Heſychius non
„ prætermiſit, ſcribens vaſa luſtrica aquæ
„ plena apud atrii januam poni ſolere, un-
„ de à mortuo egredientes, expiationis ergò,

„ aſper-

„ aſpergebantur, quæ vaſa à rigandi argu„ mento ἀρδάνια etiam dicebantur, Suida quo„ que atteſtante, & Doricè κύμβαλα: obiter „ enim emaculandus eſt Heſychii codex in „ quo legitur ἀδρανίαι, & quæ verba ibidem „ leguntur, οἱ πρὸς ἐμφανισμὸν ἐξίοντες περιρρέοντται, auſim affirmare ab autore aliter pau„ lo ſcripta, hunc in modum, οἱ πρὸς ἐναγισμὸν ἐξίοντες περιρραίνωνται. Judicium penes „ doctiores eſto.

Catonis dictum expenditur, & Celii locus illuſtratur.

„ FOri tabem meritò ſugillat Tacitus, „ quippe quod ut tabes bonis pleriſque pe„ riculum capitis vitæque creabat, & civi„ tatis opes carpebat & depaſcebatur; ne„ que injuria eſt quod Plutarchus lib. de fœ„ nore forum appellat ἀσεβῶν χῶραν, id eſt, „ ſceleratorum & impiorum hominum contu„ bernium. quòd Plutarchi dictum poſtquam „ recenſuit Celius Rhodiginus multæ lectio„ nis homo, ſubjicit hæc verba: Ex quo ar„ bitror M. Catonem cenſuiſſe forum muri„ cibus ſternendum; quaſi dicti argutia pe„ tenda fuerit ex illo Plutarcho loco: ſed „ invenuſtè prorſus atque illepidè, bona viri „ pace dixerim, judicavit. Nam Catonis Cen-

„ ſorii dictum illud à Plinio inexhauſto in„ geniorum fonte memoratum eò ſpectavit, „ quod innuere voluerit, forum, ubi de ſa„ lute, de fortunis litigatur, proſcriptio„ num armarium, cædium ſectionumque „ officinam, propterea muricibus eſſe ſter„ nendum loco laterum aut ſilicum prop„ ter aſperitatem pedibus moleſtam, quo „ videlicet locum inauſpicatum, calumniis „ exitialem, & diſſidiis perpetuis funeſtum „ omnes vitarent. Eſt enim murex Græcè „ κήρυξ, de qua voce antea ſcripſiſſe memi„ ni, & buccini genus turbinati, aculeis aſpe„ ri: & apud hiſtoricos tribulus ferreus te„ tragonus, aculeis promicantibus in quam„ cunque cadat partem pedibus præſertim „ equinis infeſtum, cujus magnus militiæ „ uſus eſſe ſolet. Eſt item & prominentis „ ſaxi aſperitas apud Virgilium, ibi: In acu„ to murice ſaxi. Itaque Plinius oblique ſu„ gillat Marcelli Octavia Auguſti ſorore ge„ niti factum prodigum, qui in ſua ædili„ tate forum Romanum velis inumbrarat, „ quo litigantes ſalubrius conſiſterent, ni„ mirum illæſi a ſolis fervoribus, quos ve„ la obtenta excludebant. Adjicit deinde „ memorabile iſtud Catonis dicterium, fo„ rum damnantis execrantisque, in hæc ver„ ba, Quantum mutatis moribus Catonis

„ Cen-

„ Cenſorii, qui ſternendum quoque forum „ muricibus cenſuerat. "

CAPUT XII.

An ſupplicium rotarium veteribus cognitum fuerit. Inibi Ammiani locus animadverſus. Quod item tormenti genus Rota.

AN diriſſimi exempli ſupplicium apud Germanos nimis quàm uſitatum, quo in latrones viarum inſeſſores animadvertunt, rotarum radiis incuſſis membra diffringendo, quodque lentæ mortis ludibrio, ſi quod aliud, vel maximè infame eſt, an illud inquam veteribus etiam inter exquiſita pœnarum genera fuerit cognitum, inciderat in convivio quæſtio: cujus rei cognitio quum ad me eſſet rejecta, reſpondi illicò, videri mihi atrociſſimi hujus tormenti genus apud Ammianum Marcellinum Palatinæ hiſtoriæ ſcriptorem extare, poſtulatoque codice locum oſtendi ex viceſimo primo libro, ubi ſic ait: Romulus poſt eum & Saboſtius currus axi vincti, fuere diſpicati, ut proni in ſtudia ſenis: alii rotarum pœna conſumpti ſunt. Certè, quantum ego pervideo, non ſubolet mihi alterius ſupplicii mentionem hîc fieri, quàm ejus, de quo nata controverſia eſt: duorum enim ſimul meminit acerbiſſimorum ſuppliciorum, unius, quod Metii exemplo qua-

drigis in diverſa nitentibus corpus paſſim diſtrahit, quod iſte diſpicare vocat (niſi potius legendum ſit voce Varroniana, diſplicati, à diſplicando, quod in diverſum agi diſtendique ſignificat) alterius verò, quod incuſſu rotæ diffractis cruribus cæterisque artubus, diriſſimo cruciatu prorogatam mortis lentitudinem adfert, quod ipſe rotarum pœna conſumi vocat, nonnulli crurifragium, quaſi σκελοκάταξιν Græcè dicas, appellitant.
„ Ejus ſupplicii meminit & Polybius libro
„ primo his verbis, κολοβώσαντες δὲ καὶ συν-
„ τρίψαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν ἐις τινα
„ τάφρον. id eſt, Mutilatos & confractis cru-
„ ribus, vivos adhuc in altam quandam
„ ſcrobem abjecerunt. De eodem putatur
„ Theophraſtus locutus eſſe, quum negat
„ in rotam beatam vitam non aſcendere,
„ volens innuere beatitudinem cum ſuppli-
„ cio nihil habere commune." Hujus etiam ſimilisque ſupplicii exemplum in Mario Juniore factum legitur apud Julium Firmicum lib. 1. cujus fœditatem operoſam autoris verbis adſcribam. Prætorio, inquit, viro, minori ſcilicet Mario, qui judicio omnium bene meritus de repub. videbatur, Syllana juſſione eliſa ſunt prius crura: deinde dejecta de ſtatu corporis brachia humerûm tenus diſſoluta, ceciderunt: tertiò amputata lin-

lingua necem reliquit in faucibus : ad poſtremum omni parte corporis mutilata, oculi, qui fuerant ſpectatores & ſuperſtites, egeruntur : & vix anima tantis vulneribus erogata eſt, cum hinc inde membris fluentibus minutatim ſpiritus carperetur. Alioqui olim in cruce ſuffixis effracta fuiſſe crura, etiam Euangelii præcones teſtantur. Diverſum à rotaria hac lancinandi corporis ratione, tormenti genus fuit apud Græcos Rota ſive τρόχος, quo ſervi rotis illigati flagris proſcindebantur : de quo Ariſtoph. ἐπὶ τροχοῦ γ' ἕλκοιτο μαστιγούμενος, id eſt, Flagellandus in rota trahatur. Suidas etiam Rotam exponit pro fidiculis eculeove, quo ſontes extenſi in quæſtione habebantur : ſic enim ſonant ejus verba, τρόχος, ὄργανον βασανιστικὸν καὶ διατεῖνον τὰ σώματα. Ariſtoph. ἐνθὶ τοῦ τροχοῦ στρεβλούμενον δεῖ σ' εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας. hoc eſt. Oportet te rota extortum flagitia tua profiteri.

CAPUT XIII.

Quid ſit apud Syneſium thiaſotes, ſive ſocius Cotyos.

APud Corinthum urbem Veneri operatam Cotys dea colebatur, quæ & Cotytto, turpitudinis & præpoſteræ libidinis præſes : in cujus tutela obſcœni infamium amorum ſectatores & cinædi erant,

quod ex Suida facilè conſtat. Hinc apud Syneſium Ptolemaïdos epiſcopum, luculentum ſanè autorem, molles & effœminati homines parumque viri, *θιασῶται κότυος*, id eſt, ſodales aut aſſeclæ Cotyos, proverbiali ſpecie dicuntur: quod ex ipſius verbis abundè clarè liquebit, ac primùm in epiſtola cujus initium tale eſt: *ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν* &c. Quemadmodum ſæpe aliàs oblata occaſione prodeſſe tibi ſtudui &c. Sic inquit, *ἀλλὰ κἂν στερεώτατος εἶναι δοκῇ, θαῤῥῶν ἀποφαίνε τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον, αὐτόχρημα θιασώτην τῆς κότυος*, hoc eſt: At tu hominem, tametſi integerrimus videatur, audacter pronuncia ſemivirum eſſe, & re ipſa Cotyos ſodalem. Alibi in epiſtola ad fratrem flagitioſæ vitæ hominem deſignans, ait illum *κοτυττοῖ νεωκορεῖν*, hoc eſt, Cotyttûs æditimum eſſe. Clariſſimè verò oſtendit hoc in Calvitii encomio, ubi poſtquam dixit Cliſthenes, Timarchos, aliosque omnes, qui lucro formam proſtituunt, molles præterea & effœminatos univerſos eſſe *τριχοπλάστας*, hoc eſt, calamiſtraturæ ſtudioſos, ſubinfert: Nunc, inquit, quòd quis ſit *θιασώτης τῆς κότυος*, id eſt, Cotys ſodalis, nullum aliud hujuſce rei indicium fuerit, quam ſi cincinnos componat ſæpius, & unguento delibutos præferat, hunc in promptu eſt dici & Cotyos deæ Chiorum & Ithyphal-

lis,

lis, hoc eſt, Priapi ſacris operatum eſſe. quo loco ſodalem Cotys nuncupat eum, qui ſit profligatæ pudicitiæ. Apud Phavor. legitur Cotys eſſe αἰσχρουργίας ποιητική, apud Suidam τῶν αἰσχρῶν ἔφορος. Eupolis Comicus Corinthiis, adverſus quos Baptas ſcripſit, objicit Cotyn φορτικὸν δαίμονα, gravem & improbam deam, quod apud Heſychium lectum eſt. Meminit hujus deæ & Æſchylus in Edonis, fabulæ id nomen eſt, his verbis: σεμνὰ κότυς ἐν τοῖς ἠδωνοῖς, id eſt, Veneranda & ſancta inter Edonos Cotys. Et libro decimo Strabo. Illud verò obſerva, Syneſio Cotyn Chiorum divam eſſe, quam Suidas Corinthiacam faciat.

CAPUT XIV.

In Nicolao Alexandrino reſtituta vox perperàm ab interprete interpolata.

IN ea ſemper ſui opinione, quòd nunquam temerè reponendum ſit aut immutandum quidquam ex recepta lectione apud autores ſive Græcos ſive Latinos, niſi aliud evincat vel ratio, vel melioris notæ codicum conſenſus & autoritas: eosque qui hanc in partem impingunt, latæ culpæ reos judicavi ſemper, qui temeritatis ſuæ conſcientiam tueri nequeant. Iſtud quum Nicolao Alexandrino myrothecii medici autori (quem Myrepſum

nominat Fuchſius) accidiſſe animadverterem, ſuccurrere illi optimum fore ratus, luxatam particulam ſuoque loco emotam reponere medica ope, & rejecta ſuppoſititia, ſolidare ſum aggreſſus: quod ipſum non ægrè laturum Fuchſium, pro ſuo candore (qui germanæ eruditionis perpetuus comes eſſe debet) exiſtimo. Locus eſt in deſcriptione unguenti Populnei, ubi meminit, adipis ſuilli recentis ſalis expertis, Græcè legitur ἀπάστου, ut ipſe annotat: quam vocem, quia grammaticorum vulgus jejunum ſignificare ſcribit, rejicit ille, & numero ſummovet, lectionem eſſe corruptam affirmans, ejusque vice legendum potius ἄνευ ἅλατος, arbitratur, ſed ſine ſale. Eſt enim vox illa ἄπαστος longè elegantiſſimæ ſignificationis, pro non ſalito, aut ſalis experte, compoſita ex α negandi particula, & πάσσειν, quod ſignat etiam condire ſale, muriave conditanea ſalire. ita nanque apud Phavorinum legas, πάσσειν, τὸ τιθέναι ἅλας πρὸς ταριχεῖαν, ad condituram ſalem adjicere: unde deductum eſt illud apud Ariſtophanem ἐπίπαστα λείχειν, ſalgama illingere. Proinde quicquid ſale conditum non eſt, ἄπαστον eleganter dicitur, quomodo iſte autor στέατα ὕειον ἄπαστον τὸν πρόσφατον καὶ ἄναλον dixit. Cæterum ἄπαστος in priore ſignificatione non jejunum modò, ſed eum, qui

ci-

cibum omnino non delibet, denotat, à πάσασθαι, quod ita apud Homerum capitur, ubi ad Achillem inquit Priamus, appoſita menſa, νῦν δὴ καὶ σίτου πασάμην. nam veriſimile eſt, in tanto animi angore poſitum Priamum, delibaſſe modò cibum, quem dolor ob amiſſum filium non patiebatur affatim explere ſe. tametſi ad implendi uſque ſignificationem extendatur quoque hoc verbum, ut apud Eratoſthenem: Ὀπταλέα κρέα

Ἐκ τέφρης ἐπάσαντο, τάτ' ἀγρώσσοντες ἕλοντο.

id eſt:

Diripiunt verua, atque aſſis ſe carnibus explent.

Et apud Callimachum:

μύθου γὰρ πασαίμην ἥδιον. id eſt:

Me magis exatiarit fabula grata.

CAPUT XV.

Ammiani locus emendatus de inſulis è profundo egeſtis, & de terræmotuum generibus.

APud Ammianum hiſt. lib. 17. ubi terræmotuum genera, quibus terra aut egeritur, aut complanatur, aut in voragines dehiſcit, enumerat, locus extat corruptiſſ. de terræmotib. & de inſulis terræmotu ſurſum propulſis & enatis, ubi talis eſt lectio: Fiunt autem terrarum motus modis quatuor: aut enim Palmatiæ ſunt, qui humum moleſtius ſuſcitantes, ſurſum propellunt immanes

maniſſimas moles, ut in Aſia Delos emerſit, & Hiera, & Anaperodus, Ophiuſa & Pelagia prioribus ſeculis dictitata, aureo quondam imbri perfuſa, & Eleuſim in Bœotia, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, inſulæque plures: aut Schiſmatiæ, qui limes ruentes & obliqui, urbes, ædificia, monteſque complanant: aut Chaſmaticæ, qui grandiori motu, patefactis ſubitò voratrinis terrarum partes abſorbent, ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior inſula, & in Chryſeo, Helice & Bura, „ Vide Stobæum Sermone „ 103. " & in Ciminia Italiæ parte apud oppidum Succunium eſſe profundos hiatus terræ, qui æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum Mycrematicæ ſonitu audiuntur minatorio &c. Tu ſic caſtiga in meliorem formam: Delos emerſit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, Ophiuſa & Pelagia prioribus ſeculis dictitata, aureo quondam imbri perfuſa, & Eleuſin in Bœotia, & apud Tyrrhenos Vulcaniæ, inſulæque plures. Aut σχισματίαι „ (vel potius „ σεισματίαι ex Laërtio in Zenone.) " qui limis ruentes: & ſic deinceps. & iterum: aut χασματίαι, qui grandiori &c. & mox: & in Criſſæo Helice & Bura: & in Ciminia Italiæ parte apud oppidum Flavinium eſſe. Deinde: Inter hæc tria genera terræmotuum μυκητίαι ſo-

ſonitu audiuntur minatorio. Sed, ne quis temerarios nos exiſtimet, lectionis fidem autorum dictis fulciamus. Nam quod Delos è mari emerſerit, præter nominis etymon παρὰ τὸ δηλοῦσθαι confirmat Ariſtoteles, Plinius, & Eumenius rhetor. Quod in Ægeo, inquit, mari ſemel contigit, ut quæ operta fluctibus vagabatur, repentè inſula Delos exiſteret. Quòd autem diviſim Anaphe & Rhodus legendum ſit, aſcribenda erunt propterea Plinii verba hunc locum confirmantia ex lib. 2. cap. 87. Claræ, inquit, jampridem inſulæ Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ, poſtea minores, ultra Melon Anaphe. & paulò pòſt: Inter ejuſdem Hiera, eademque Automate. E quibus verbis diſtinctionis veritas ſimul & lectionis elucet clarius, quam ut admoneri debeat. De Rhodo verò præter Philonem lib. de mundo, conſentit & Heraclid. in lib. de Politiis: ῥόδιον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δ' ὕστερον ξηρανθεῖσαν id eſt: Rhodon inſulam antiquitus mari opertam fuiſſe perhibent, poſtea arefactam emerſiſſe. quæ quod Ophiuſa olim dicta fuerit, idem autor ſcribit, & Euſtath. à multitudine ſerpentium ibi naſcentium, quos tempeſtate eò delatus Phorbas Triopæ filius ſuſtulit, quod Hyginus addit lib. 2. aſtro. An ve-

verò eadem inſula Pelagia appellata fuerit à priſcis communi omnium maris inſularum cognomine, quando πον]ίαν, id eſt, æquoream eam dixit Pindarus, haud ſcio: certè inter omnia hujus inſulæ cognomenta, quæ varia à Pli. lib. 5. cap. 31. recenſentur nullum tale invenio: oſtendit enim vocitatam eſſe antea Ophiuſam: Aſteriam ab aſtri ſimilitudine, ut ſuſpicor: Æthræam à ſerenitate, quæ tanta illic eſt, ut nunquam tanta nubila obducantur, ut non aliqua hora ſol cernatur: Trinacriam à tribus eminentibus oppidis, Lindo, Camiro, & Jalyſo: Corymbiam à racemorum hederæ ſpecie: Pœëſſam ab herbido virore: & Atabyriam à rege. Addit Strabo lib. 14. Stadian quoque appellatam, & Telchinida, à Telchinibus faſcinatoribus: quod repetit & Euſtathius, Strabonis verbis libenter ſua ſcripta exornans, niſi quòd Stadiæ nomen in commentariis Dionyſii, ſive quòd deſideraretur in ſuo exemplari, ſive quòd ſuſpectum ſibi nomen præterire tacitum, quàm proferre maluerit, planè omiſit. Quòd ſi divinationi locus conceditur, pro, Pelagia, præciſa prima ſyllaba, Lagia, legero: ſiquidem certum eſt cognomina pleraque inſularum aliis atque aliis eſſe communia: quandò & Ophiuſa dicta ſit Cythnus, & Tenos, Stephano Plinioque, &

& Colubraria in mari Iberico, teſtantibus Plinio & Solino. Similiter Aſteriæ cognomen, quod Rhodo tribuit Plinius, etiam Delo ceſſit, ſi Callimacho, Solino, Stephano, aliis, credimus. & ſic de cæteris. Proinde fieri potuit, ut à proventu venatuque leporum appellari Lagia meruerit ἀπὸ τῶν λαγῶν quod cognomen à ſimili eventu Delon obtinuiſſe refert Solinus. Quod ad aureum imbrem attinet, fabulæ aſſertores ſunt Homerus in Bœotia, & in Olympiis Pindarus, his verbis:

ἔνθα ποτὲ βρέχε θεῶν βασιλεὺς χρυσαῖς νιφάδεσσι πόλιν.

Ubi aureo imbre pluit Divûm rex. de Rhodo loquitur. Quod ſequitur, Eleuſin in Bœotia, hoc aliquandiu ſuſpenſum animi me tenuit, quum ſcirem Eleuſina ab autoribus omnibus in Attica poni, myſteriis Cereris nobilem: itaque ſuſpicatus fui reponi poſſe loco Eleuſinis Creuſis, quod Bœotiæ oppidulum tradit eſſe Stephanus, & in Bœoticis Pauſanias, Theſpienſium navale, præſertim quum ea vox affinitatis plurimum habeat cum Eleuſin: putarimque fieri potuiſſe, quòd ſcriptoris vitio Eleuſin pro Creuſis ut ignotiori nomine, illo celebriori, repoſita fuiſſet. Sed ita fluctuantem reduxit in viam Plinius, cap. 92. ſecundi lib. αὐτοῖς ὀνόμασι ſcri-

ſcribens, ſimiliter in Bœotia & Eleuſina? quanquam is locus ex diametro pugnat cum iſto: illic enim hauſtam à ma i Eleuſina prædicat Plinius: hìc eandem ponit inter enatarum exempla. quare hæc verba, & Eleuſin in Bœotia, tranſponenda eſſe arbitror in tertium genus terræmotuum poſt illa, quæ ſequuntur, hunc in modum: Et in Criſſæo Helice & Bura, & Eleuſin in Bœotia: quandoquidem in uno capite referuntur etiam à Plinio, titulo, quæ urbes hauſtæ ſint à mari. Judicium ejus rei penes doctos eſto. De Vulcaniis inſulis certa quoque res eſt, affirmante idem & Plinio cap. 88. lib. 2. ubi Æolias eas nominat: eædem enim ſunt Hepheſtiades, Vulcaniæ, Liparæorum, & Æoliæ, ejuſdem autoritate lib. 3 cap. 8. Porrò quòd limis ruentes legendum ſit, non limes, ipſe autor declarat, ſubdens, & obliqui, ut obſcurius à ſe dictum explanet: aut ut Ariſtotelis verba reddat, qui inquit, οἱ ἐις πλάγια σέιοντες. Illud verò majoris momenti eſt, quòd pro Chryſeo Criſſæum repoſui: pro quo ſciendum Buram & Helicen in ſinu Corinthio collocari à Plinio cap. 92. in hæc verba: Pyrrham & Antiſſam circa Mæotin pontus abſtulit, Helicen & Buram in ſinu Corinthio, quarum in alto veſtigia apparent. Conſtat autem Corinthium ſinum con-

confundi cum Criſſæo, ſic dicto à Criſſa Phocidis emporio, qui ſinus hodie à Venetis appellatur il golfo de Patras. ita Strabo lib. 7. τοῦτο δὲ καὶ τὸν ἀμβρακικὸν, καὶ κορινθιακὸν, καὶ κρισσαῖον ἐκπληροῖ κόλπον, quod mare implet Ambracium, & Corinthiacum, & Criſſæum ſinum. de quo & Procopius lib. 1. de bello Gothorum: Sinus, qui Criſſæus dicitur, in Lechæum deſinens, ubi & Corinthus civitas eſt. Buræ verò & Helices meminit Strabo lib. 8. Ariſt. lib. de mundo, & Calliſthenes apud Senecam lib. 6. natur. quæſt. Quale verò fuerit oppidum Succunium in Ciminia, nuſquam invenio, pro quo Flavinium ſubſtitui, non valde devium à vocis Succunii literarum tractu, ductus autoritate Virgilii, qui in 7. Flavinia arva & Ciminium lacum montemque conjungit: niſi mavis Feſcennium ex Portio Catone in Originibus, qui in ſecunda Thuſciæ gente ad Ciminia juga Feſcennium enumerat: aut ſi quis Sutrium malit reponi, cujus ibidem fit mentio. alius aliud ſubſtituat, ſi videbitur; neque enim exploratum eſt mihi quicquam, ut dicam ingenuè: nam Plin. cap. 96 dicit ſimpliciter in ſylva Ciminia loca eſſe, in quibus in terram depacta extrahi nequeant, non addito loci oppidive confinio. de cujus rei fabuloſo ortu lege Servii annotata in 7. Æneid. Atenim & lacus Ciminii & jugorum Ciminiorum

rum meminit Cato, uti ſylvæ Plinius. Poſtremò *μυκητίαι*, quam vocem pro Mycrematicæ ſubſtituimus, apud Ariſtot. lib. de mundo, unde hæc per occaſionem deflexa ſunt, terræ motus ii dicuntur, qui mugitu quodam terræ viſcera quatiunt, *παρὰ τὸ μυκᾷν*, à mugiendo. ita enim inquit: *μυκητίαι σέιοντες τὴν γὴν μετὰ βρόμου.* unde ſubjicit poſtea Ammianus: Tunc enim neceſſe eſt velut taurinis reboare mugitibus fragores, fremitusque terrenos. Sed pro loci correctione video me penè juſti commentarii vicem expleviſſe.

CAPUT XVI.

Galeni commentarius ex lib. I. de Articulis germanæ lectioni redditus.

APud Hippocratem ſub finem lib. I. de articulis perperàm legitur *ϛενοχωρίῃ*, quum legendum ibi ſit *ϛενυγροχωρίῃ*, ut ex Galeno diſcas; cujus tamen commentario vix quicquam depravatius inquinatiusve invenias, quem, ut eſt mendis prodigioſe deformatus, non pigebit ſubjicere, quo doctiores æqua judicii lance, re ad amuſſim expenſa, ſuum adjiciant calculum: cujus verba ita leguntur ferè: *οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ ἐν ὑγρῷ χωρίῳ ἔκτε τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ϛενοῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ ϛενόχωρον, ὅπερ οὐδ᾽ αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ ϛενοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης*

ϛενο-

στενοχωρίης, μηδὲ πλέον δηλούσης τῆς στενότητος, εὔδηλον δ᾽ τοῦτο κἀξ ὧν σιμωνίδης εἶπε, ὡδέπως ἐχόντων, οὔπω τις οὕτω δι᾽ ἀσκίοις ἐν οὔρεσιν ἀνὴρ λέγονται δὶς ἐν οὐδὲν παρδαλεῖν μοῦνος τ᾽ ἐν ὑγρῷ συντυχὼν ἐν ἀτρέπτῳ. Quid, deus bone, iſtis monſtroſius? nunc germanam, meo quidem judicio, lectionem habe: οὐκ ἔστι σύνθετον ὄνομα τὸ στενυγροχωρίη, ἔκ τε τοῦ στενοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς, ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ᾽ ἀπὸ τοῦ στενυγρὸν, ὅπερ οὐδ᾽ αὐτὸ πλέον σημαίνει τοῦ στενοῦ, κατὰ παραγωγήν τινα γεγενημένης στενυγροχωρίης, μηδὲν πλέον δηλούσης, τῆς στενότητος. εὔδηλον δὲ τοῦτο κἀξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε ὡδέπως ἐχόντων,

Οὐκ ἄν τις οὕτω δι᾽ ἀσκίοις ἐν οὔρεσιν
Ανὴρ λεόντ᾽ ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν,
Μοῦνος στενυγρῇ συντυχὼν ἐν ἀτρέπτῳ.

In quibus ſenariis poteſt & δασκίοις legi, utraque lectione ſenſui accommodata, ſive apricos, ſive nemoroſos montes dicas. Noſtram lectionem defendit & Galenus lib. Epidem. 6. part. 2. ubi στενυγρῶσαι quid Hippocrati ſit, declarat, οὐ γὰρ ἔγκειται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, inquit, καθάπερ ἄν τις οἰηθείη, μὴ γινώσκων ὑπὸ τῶν Ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρὸν, & quæ ſequuntur ex Simonide repetita. Hunc locum tametſi ante annos quatuordecim Bononiæ jam tum agenti mihi correctum, non potui non huc infarcire, ut emaculandi Græci codicis occaſionem habeant medicæ rei ſtudioſi.

HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM LIBER QUARTUS.

CAPUT I.

Error Grammaticorum in etymo vocis Euhyus.

INter varia Bacchi cognomenta nullum eſt fermè frequentius, quàm Evius, apud Horatium aliosque poëtas: quare mirari ſubit in voce trita & quotidiana, ut ita dicam, cur Latini grammatici Euhyus ſcribant litera ſuis vocibus avia (ut cum Terentiano dicam) y ſcilicet, quum Græcorum more, à quorum ritibus tracta vòx eſt, Evius rectius ſcribi debeat. neque verò hoc ſolum, ſed & etymon ejus adjiciant ab υἱὸς, cujus in hoc cognomine nullum extat veſtigium. ſiquidem Cornutus Perſii interpres vetuſtus Baccho cognomen iſtud additum putat, quòd, quum deſideratus eſſet in prælio Gigantæo, Juppiter exclamarit, εὖ υἱὲ, heu fili, ratus à Gigantibus interfectum. Neque multò ſcitiùs fabulatur Acron, ita dictum ano-

notans, quòd mutato in leonem Baccho quum concidiſſet gigas, Juppiter factum ſpeculatus laudanſque exclamarit, εὖ υἱὲ, bone fili: quod ego verterem, macte virtute fili. Sed ille ineptius longè εὖ υἱὲ interpretatur, heu fili, quaſi legas dictum, φεῦ υἱέ. At enimverò valedicto illorum erroneo commento, Evium cum Græcis, qui εὔϊον, ſcribendum aſſero, nomen derivans ab εὐοῖ, quæ vox bacchantium propria eſt, ita in Orgiis ſuis Deo ſuo acclamantium: quam Demoſthenes in oratione de Corona Æſchini objicit in ſacris illis identidem ab ipſo acclamatam, & repetit ex eo Strabo lib. 10. in hæc verba: τῶν δὲ Φρυγίων μέμνηται δημοσθένης, διαβάλλων τὴν αἰσχίνου μητέρα, καὶ αὐτὸν, ὡς τελούσῃ τῇ μητρὶ συνόντα καὶ συνθιασεύοντα, καὶ ἐπιφθεγγόμενον εὐοῖ σαβοῖ πολλάκις. id eſt, Phrygiorum ſacrorum meminit Demoſthenes, accuſans Æſchinem, quòd cum matre ſacris illis operata conſuetudinem habeat & commercium ſodalitii, acclametque identidem Evœ Sabœ: quæ duæ voces tranſierunt in Bacchi Evii & Sabaſii cognomina.

CAPUT II.

Quid ſit apud Ammianum, Ut Pygmæi vel Thiodamas agreſtis: ejuſque locus correctus.

AMmianus lib. 22. ubi Juliani Imp. animi invictam conſtantiam, & ſuſurronum

contemptricem laudat, proverbiali ſchemate illud extulit: Fruſtra virum circumlatrabant immobilem occultis injuriis, ut Pygmæi vel Thiodamas agreſtis homo Lindius cum Hercule. ita enim legendum autumo pro eo, quod connexa vocum ſerie Homolidius ſcriptum eſt. Innuit enim Julianum nihilo magis commotum fuiſſe blateronum aulicorum injuriis dicteriiſque, quàm Hercules Pygmæorum aſſultibus exterritus fuerit: imò ea ipſa contempſiſſe riſiſſeque, veluti Thiodamantis Lindii probra conviciaque inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis alluſit Alciatus Juriſconſultus in Emblemate quodam in eos, qui majora viribus aggrediuntur, ſuæ imbecillitatis non conſcii, quod hunc in modum habet:

Dum dormit, dulci recreat dum corpora ſomno
Sub picea, & clavam cæteraque arma tenet,
Alcidem Pygmæa manus proſternere letho
Poſſe putat, vireis non bene docta ſuas.
Excitus ipſe, velut pulices, ſic proterit hoſtem,
Et ſævi implicitum pelle leonis agit.

De Thiodamante verò ambiguam invenio hiſtoriam: nam Philoſtratus & Lactantius Lindium ex oppido Rhodi illum tradunt: Zezes & Callimachi interpres Dryopem faciunt, quæ gens eſt furtis latrociniiſque famoſa. cum quibus ſentit & Pherecydes in tertio hiſtoriarum apud Tarrhæum. Habet autem fabula ita. Quum

in Thiodamantem Lindium terram aratro proſcindentem ex improviſo incidiſſet famelicus Hercules, alterum ex jugo boum jugulat illo præſente & devorat; quam ille injuriam maledictis ulciſci fuit aggreſſus: at iſte illum ſibi amariſſimè conviciantem cum riſu & cachinnis audiit. Exinde manſit apud Lindios ritus & conſuetudo, ut bos arator Herculi cognomento βουθοίνᾳ immoletur cum multa dirarum imprecatione. Iſtud legas apud Philoſtratum in imaginum lib. 2. apud Lactantium libro 1. cap. 21. & apud Nazianzenum ςηλιτευτικῇ prima, cujus iſta ſunt verba: ὁ βουθοίνας τὸν γεωργὸν τυραννήσας, καὶ τὸν ἀρότην βοῦν λαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τῆς πράξεως. hoc eſt: Bovimanduco ille, qui oppreſſo vi agricola bovem aratorem abliguriit, è re ipſa nomen adeptus. & paulò poſt:

Λινδίοις εὐσεβὲς, τὸ καταρᾶσθαι τῷ βουθοίνᾳ. id eſt: Pium opus habebatur apud Lindios diras imprecari Bovimanduconi Herculi, illique convicia facere, cultus loco erat. Huc ſpectat illud ab eodem ad Nemeſium obſcurius dictum, καὶ Λίνδος ἐφυβρίζουσ' ἱεροῖσι, Lindus, quæ ſacris conviciatur. Sunt qui Herculem bis integrum devoraſſe bovem ſcribunt, ſemel apud Lindum urbem, & iterum apud Dryopas Thiodamantis bovem. Callimachus hymno εἰς ἄρτεμιν fabulatur Herculem jam in Deos relatum nihilo-

hilominus inexplebilis edacitatis eſſe & gurgitem inſignem; οὐ γὰρ, inquit,

Παύσατ' ἀδηφαγίης, ἔτι οἱ παρὰ νηδὺς ἐκείνη,
Τῇ ποτ' ἀροτρεύοντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Manſerat ingluvies, necdum placata quierat,
Qua quondam occurrit ſulcanti vomere terram
Thiodamanti. Ubi interpres in commentariis Græcis annotat Thiodamantem fuiſſe Dryopum regem: cui ſubſcribere videtur & Lucillius Tarrhæus ex Archilocho & Pherecyde ſcribens, Herculem, eſuriente Hyla puero, relictoque à tergo pædagogo Licha, fortè obvium Thiodamanti, popoſciſſe aliquantum cibi; cujus quum repulſam tuliſſet, ira ſuccenſum diripuiſſe è bobus alterum, eoque mactato epulatum fuiſſe: qua accepta injuria Thiodamantem in urbem regreſſum compuliſſe oppidanos ad arma adverſus Herculem: ibi tum neceſſitate extrema circumventum Herculem etiam uxorem Deianiram armaſſe, prælioque ſuperiorem Thiodamantem neci dediſſe, gentemque omnem in alias ſedes tranſportaſſe. Hæc ille. Legitur autem non ſemel aliàs bovem totum abſumpſiſſe helluo inſignis Hercules: nam refert Pindarus illum Coroni ædes ingreſſum integrum bovem, ut ne reliquum quidem os ullum relinqueret, abliguriviſſe: quod & Philoſtratus repetit loco antea citato. Quin & Ælianus variæ hiſtoriæ lib. 1. & Athenæus lib.

10. ſcribunt illum in contentionem veniſſe cum Leprea Cauconi, vel ut Ælianus, Glauconis filio, uter prior taurum devoraret.

CAPUT III.

Locus apud Athenæum & apud Jo. Zezen lectioni genuinæ reſtitutus, de Lityerſe gulone.

INexplebilis iſta Herculis & prodigioſa voracitas admonet me quaſi dedita occaſione, ut ſanare inſiſtam verſus Soſithei Tragici ſcriptoris de ſimili gulone Lityerſe, qui nothus Midæ regis filius Celænis in Phrygia regnavit, homo vultu effero & truculento, ſed bibo glutoque ſupra fidem maximus, qui totum vini dolium uno die ebibendo vacuabat, triumque clitellariorum aſinorum onus panes devorabat. Sed præſtat autoris ipſius verba ex fabula Daphnis ſive Lityerſes inſcripta referre: perperàm enim apud Zezen Soſibius nominatur verſuum autor, ut & fabulæ titulus Daphthis pro Daphnis. Adſcribam autem prius lectionem, quæ videtur mihi ſanior, emendaturus poſtea corruptam utrobique, apud Athenæum in decimo, & Zezen Chiliade 2. Verſus ſunt ſenarii trimetri:

οὗτος δ' ἐκείνου παῖς παρέμπλαστος νόθος,
μητρὸς δ' ὁποίας ἡ τεκοῦσ' ἐπίσταται,
ἔσθει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους κανθηλίους
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας, πίνει θ' ἅμα

καλὸν μετρητὴν, τὸν δεκάμφορον πίθον,
ἐργάζεται δ' ἐλαφρὰ πρὸς τὰ φορτία.

Verſum verſu pro viribus conabor reddere:

At filius Midæ Celanæi nothus,
Qua matre, dubium eſt, ipſa noverit parens,
Treis quantum aſellos prægravet, panes vorat,
Brevi die, ſimulque deterget bibens
Juſtum cadum, decem amphorarum dolium,
Redditque jumentis onus portatile.

Apud Athenæum loco præallegato tres ſoli jambici leguntur ad Polycletæam illam normam emendandi:

ἔσθει μὲν αὐτὸς τρεῖς ὅλους κανθηλίους,
τρὶς τῆς βραχείας ἡμέρας. πίνει δ' ἕνα
καλὸν μετρίτην; τόνδε καρποφόρον πίθον.

Poſteriores duo apud Zezen malè quoque ſcribuntur hoc modo:

τῆς ϡ βραχίας ἡμέρας πίνειθ' ἅμα
καλῶν μετρητήν. In his pro τῆς ϡ lege τρὶς τῆς. & loco καλῶν καλὸν, niſi velis ex Lityerſæ æſtimatione iſtud dici, qui dolium vini decem amphorarum capax cadi ſive metretæ nomine extenuando, velut rem nihili & potatu facilem vocitarit, quum tamen in menſura ingens ſit diſcrimen: nam metretes ſeu cadus (idem enim ſunt) ſextarios duos & ſeptuaginta complet teſte Nicandri interprete: tantundem enim continent amphoræ duæ, quod doctiſſimè collegit Georg. Agricola. At dolium de-

decem amphorarum qui epotarit, is trecentos ſexaginta ſextarios in inexhauſtam alvi voraginem demerſerit; cujus rei fidem penes autorem depoſuero. Illud verò de hoc Lityerſe proditum quoque memoriæ eſt, quòd viatores compellere conſueverit ad reſecandam falce colligendamve meſſem, quorum truncatis capitibus lacera corpora intra manipulos illigabat: occiſus ab Hercule poſtea juſtiſſimas immanitatis ſuæ pœnas, graviores meritus, dedit.

CAPUT IV.

Apud Galenum locus emendatus in Græcis codicibus.

INcredibilis illa & extra controverſiam potentiſſima Romani Imperii majeſtas compellit meminiſſe me Polemonis Laodicæi rhetoris dicti, ne vitio ſcriptorum ut eſt corruptum latêre poſſit. Ejus Polemonis complura memorantur à Philoſtrato in Sophiſtis egregiè dicta: at illud concinnum, & feſtiva brevitate memorabile eſt dicterium, quo Romam orbis compendium nominavit; quod à Galeno lib. 1. commentariorum περὶ ἄρθρων in ſcripta relatum eſt, ſed corrupta Græcorum codicum fide, ubi de ſua profectione ita loquitur: Poſtquam diu multumque Smyrnæ egi, Romam abſoluto ſecundo & triceſimo ætatis anno perrexi,

rexi, urbem tanta hominum copia inundantem, ut laboraſſe putandus ſit rhetor Polemon, dum eam orbis compendium appellat. Græcè legendum eſt, ὥϛε πένεσθαι πολέμωνα τὸν ῥήτορα τῆς οἰκουμένης ἐπιτομὴν αὐτὴν εἰπόντα. perperàm enim in expletivas voculas ſoluta eſt dictionis compages, in ἐπὶ τὸ μή. Huc adſcribere libet elogium ejuſdem urbis Dionyſii Halicarnaſſæi vocantis eam ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, principem terra marique urbem. & alterum Julii Frontini ex libello de aquæductibus in hæc verba: Regina & domina orbis indies, quæ terrarum dea conſiſtit, cui par nihil, & nihil ſecundum: quod poſtremum ex Martiali in epigram. 12. mutuatus eſt ille, ubi ſic ait:

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

CAPUT V.

Juvenalis locus explicatus.

JUvenalis ſatyra duodecima inter cætera, quæ refert, Catullum naufragii metuentem in mare præcipitaſſe, enumerat,

Urnæ cratera capacem, Et dignum ſitiente Pholo. vaſtæ magnitudinis & ingentem deſignans: quod illum mutuatum eſſe ex Steſichoro Lyrico poëta arbitror, qui Centaurorum & Lapitharum convivium deſcribens ait Pholum

(quem

(quem propterea hoſpitem Alcidæ nuncupat Lucanus) impleviſſe Herculi craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipſe obbibiſſet: amplum autem fuiſſe oportuit, qui urnam, hoc eſt, quatuor & viginti ſextarios caperet, ut & τριλάγυνον. Eſt autem lagena vinarium vas, ſed fictile, in quo vinum aſſervabatur in conviviis deplendum. Verba autem Steſichori iſta ſunt:

Σκυφίον δὲ λαβὼν δέπας ἔμμετρον ὡς τριλάγυνον
Πῖεν ἐπισχόμενος, τό ῥά οἱ παρέθηκε Φόλος κεράσας.

Hercules (de eo enim loquitur) acceptum in manus ſcyphum plenum, trium lagenarum capacem, ori admovens obbibit, quem Pholus ipſi infuderat. Meminit & Herculei crateris Statius, quem duo juvenes vix portabant.

CAPUT VI.

Vox quaſſabundus interpolata apud Macrobium.

QUatiendi vocabulum ad temulentiam largioremque potationem traduxiſſe Horatium in Odis, exemplo Menandri in Adelphis, qui *κατασείειν* eo ſenſu uſurparit, & Philemonis Comici, annotatum eſt à me in commentariis, quos in eum autorem ſcripſi: atque ab ea voce quaſſabundum dici videri pro ebrio apud Macrobium in ſaturnal. 5. cap. 21. ubi ait, Herculem fictores veteres non

non ſine cauſa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quaſſabundum & ebrium. ſed locum majore cum retractatione diligentius examinans, non ſectionis uſtionisve illum indigere, ſed molli tantùm malagmate opus eſſe judicavi, uti ſanaretur: quod futurum eſt, ſi pro quaſſabundum (quæ vox in prædicta ſignificatione Latinis auribus ſatis peregrina eſt) reponas caſſabundum, quod vocabulum crebrò cadentem notat Sex. Pompejo teſte, apud quem tamen malè geminato ſſ ſcriptum invenio, deductum à verbo caſare, ex iterativorum ſive frequentativorum claſſe: pro quo receptius eſt aliud caſitare.

CAPUT VII.

Locus Horatii expoſitus ex Sermonibus. Cur inſani porcum Laribus immolarent.

DE eo, qui inſania non vexetur, dictum eſt ab Horatio lib. 2. Sermo. ſat. 3.

Immolet æquis Hic porcum Laribus.

Cujus dicti rationem ab interpretibus non expendi demiror. Conſtat quidem ex Varrone de re ruſtica lib. 2. & ex aliis, porco immolato expiari inſanos, quod vel ex joco Plautino in Menæchmis liquidò oſtenditur, ubi ait: Quibus hîc preciis væneunt porci ſynceri? nummum à me accipe, jube te piari de mea pecunia, nam equidem inſanum te eſſe certò ſcio.

Et

Et iterum: Jube, ſi ſapis, porculum afferri tibi: id quod dicitur homini inſani cerebri & emotæ mentis. Cur verò id piaculi genus antiquis uſitatum fuerit, dicam ego quod ex arcanis illorum ſacris erutum opinor. Maniam Græci inſipientiam inſaniamve dicunt, ſive, quòd mentem ultra modum laxet, à μανὸν, quod remiſſum & molle ſignificat: ſive, quòd pertinacius corpus teneat, & difficulter expellatur, quaſi μονίαν dicas: ſive, quòd ea capti ſolitudinem appetant, παρὰ τὸ μονοῦσθαι, uti à Cælio Aureliano ſcriptis eſt proditum. Atenim Maniam hanc, undecunque appellationem ſortita ſit, Larum matrem fuiſſe cognominatam pronunciavit Varro lib. de analogia 2. & ex eo repetiit Arnobius lib. adverſus gentes tertio. quin & Sex. Pompejus Maniam Manium deorum, qui iidem & Lares dicuntur, aviam matremve fuiſſe ſcribit: utriuſque enim opinionis eſſe autores. Hinc factum ſanè puto, ut vecordes homines & inſani Laribus ſacrificarent, ut qui ejuſdem cum matre poteſtatis eſſent participes, aut qui propitio numine Maniam genitricem συμβωμὸν καὶ σύνναον placarent, inſaniæque aſperginem detergerent. Meritò autem videtur immolari porcus Laribus, qui & Grundiles à grunniendi appellatione denominantur.

CA-

CAPUT VIII.

De nepotino luxu Chieſii cujuſdam Romani civis.

NEpotinis ſumptibus ſuperaſſe prodigiorum omnium ingenia Cajus Caligula memoratur à Suetonio Tranquillo. Cleopatræ luxum immanem cœna unica refert Plinius. Sed reginæ potentiſſimæ & Imperatoris maximi iſta exempla ſunt, & quidem rara: at privatum hominem ad prodigioſi luxus enormem licitationem, non macelli unius, ſed peregrini quoque orbis conturbatricem, aſpiraſſe quis non merito maximo demiretur? Is fuit Auguſtinus quidam Chieſius Rom. trapezites, qui Leoni x. Pontifici Max. totique purpurei ſenatus cœtui, exterorumque Regum Legatis ob filium ab illo baptiſmi lavacro tinctum ſplendidiſſima (ut ita dicam) repotia conſtituit; in quibus non ſatis fuit eduliorum omnis generis miſſuumque exquiſitiſſimorum apparatui modum omnem ademiſſe, niſi etiam lances, pinaces, cæteraque cùm eſcaria vaſa, tum potus inſtrumenta ex argento affabrè facta omnia in Tyberis præterlabentis alveum, inani luxus oſtento, præcipitarentur, idque non una modò, ſed pluribus quoque vicibus, quotieſcunque ſcenicum illud ferculorum & menſarum choragium mutandum foret: atque iſta parvo con-

conſtitiſſe æſtimandum erat, niſi & alieno ex orbe petitarum immani precio avium (quas Pſittacos nominamus) ſolæ linguæ variis in patinis condîtæ, ultimo ferculo omnem luxus oſtentationem longè ſuperaſſent.

CAPUT IX.

De luxu temporum præpoſtero apud Rom. Item Pacati Drepani locus expenſus.

FAmoſus iſtius hominis luxus refricat mihi memoriam planè ſimilis luxuriæ Romanorum, in qua deſcribenda quaſi ex condicto certaſſe duo magni nominis Panegyriſtæ, qui ex vetuſtate nobis reliqui ſunt, videntur, Mamertinus Promertinus Juliani prætorio præfectus, & Latinus Pacatus Drepanus: ille in Panegyrico Juliano, hic Theodoſio Impp. dicto. Prioris verba ſunt: Quin etiam prandiorum ac cœnarum magnitudines R. P. ſanciebat, cùm quæſitiſſimæ dapes non guſtu, ſed difficultatibus æſtimarentur, miracula avium, longinqui maris piſces, alieni temporis poma, æſtivæ nives, hybernæ roſæ. Hæc ille: quæ æmulatione quadam ductus alter exprimere voluiſſe videtur in hæc verba: Neminem unum inveniri, qui auderet ad penum regiam flagitare remotorum littorum piſcem, peregrini aëris volucrem, alieni temporis florem. Nam de-

licati illi ac fluentes, quales tulit ſæpe reſpub. parum ſe lautos putabant, niſi luxuria vertiſſet annum, niſi hybernæ poculis roſæ innataſſent, niſi æſtivam in gemmis capacibus glaciem Falerna fregiſſent. horum gulæ anguſtus erat noſter orbis, nanque appoſitas dapes non ſapore, ſed ſumptu. Illis demum cibis acquieſcebant, quos extremus oriens, aut poſitus extra Rom. imperium Colchus, aut famoſa naufragiis maria miſiſſent, quos invitæ quodammodo reluctantique naturæ hominum pericla rapuiſſent. Quæ verboſius adſcripſi propterea, ut ſtudioſi loca committerent inter ſe atque conferrent, quanta brevitas, quanta item exornatio utrinque hauriri queat ad ſcribendi uſum. Illud verò, quod ſequitur in eodem autore, expenſu digniſſimum puto, ubi ait: Nonne cognovimus, cujuſdam retro principis non prandia ſæpe, ſed fercula ſeſtertiûm millies æſtimata patrimoniorum equeſtrium precia traxiſſe? Quis enim aut ſeſtertium millies, hoc eſt, vicies quinquies centena Coronatorum millia, unico prandio, ne dicam nunc ferculo, abſumi poſſe crediderit? aut ad eam ſummam aſcendiſſe cenſum equeſtrem? fidem enim omnem tranſcendere magno diſcrimine videtur utrunque: ſiquidem lautitiæ magnificentiæque unicum exemplum, quod Cleopatra edidit,

cui

cui nihil aſtrui ulterius poſſet, centies ſeſtertiûm collegit, hoc eſt, ducenta quinquaginta aureorum millia: & cenſum equeſtrem ſub Julio Cæſ. quadringenta ſeſtertia, hoc eſt, decem coronatorum millia pependiſſe conſtat. Interpolandum igitur nonnihil locum dubiæ fidei autumo, & legendum ἀξιοπιστοτέρως ſeſtertiis mille, quæ ſumma etiamnum immanis eſt, quippe quæ ad viginti quinque aureorum Coronatorum millia aſcendat, & propiore aliquanto confinio attingat equeſtris cenſus limites, quos cum imperio excreviſſe veriſimile eſt: ut ita legatur, non prandia ſæpe, ſed fercula ſeſtertiis mille æſtimata &c. Sentire autem illum puto de Vero Antonino Cæſ. qui convivium opulentiſſimum dedit, quod æſtimatum fuerit ſexagies centenis millibus ſeſtertiorum, ut id verbis Julii Capitolini repetam, ſive quod idem eſt, ſexagies ſeſtertium: qua taxatione audita M. Antoninus Imp. ingemuiſſe dicitur, & publicum fatum doluiſſe: quæ ſumma in caput collecta, centena quinquagena Coronatorum millia conſtituit: ut inde colligere liceat, fercula nonnulla ad mille ſeſtertia perveniſſe, hoc eſt, viginti quinque millium aureorum ſummam. Equidem non detrecto, quin penes Budæum ejuſmodi locorum σπουδαῖον æſtimatorem, aliosque

polyhiſtoras, æquum ſit judicium.

CAPUT X.

Locus ex Vellejo Paterculo ad examen revocatus.

UTi Cæcias nubes, ferrum Adamas, ſuccinum aceres, catena ſuos nexus ducit, ita trahit loci unius occaſio alterum: controverſia enim illa ſupputationis iniquioris in apparatu cœnæ extrahit hanc, quæ in rationem repetundarum cadere poſſe videtur, quæ talis eſt. Nocte, quæ nefariam necem Julii Cæſ. conjuratorum manibus interfecti ſecuta eſt, conſtat ex Appiano lib. 2. ejus pecunias cum imperii codicillis, ſive Antonii, ſive Calphurniæ uxoris juſſu, quo à minus ſecura in tutiorem Antonii domum deferrentur, fuiſſe tranſportatas, quarum ſumma immenſum diſcrepare invenitur, niſi, immutata paululum codicis Vellejani fide, concilietur inter ſe autorum conſenſus mutuus. Velleii verba ſunt: H. S. ſepties millies depoſitum à C. Cæſare ad ædem Opis occupatum ab Antonio, actorum ejuſdem, inſertis falſis, civitatibusque corruptis, commentariis. Quæ ſumma nimis quàm immenſa eſt, ut quæ ad Gallicanæ monetæ rationem rem revocando contineat centies ſeptuagies quinquies centena Coronatorum millia.

millia. Cui tamen nihil derogandum putarem, quum longè majora coëgiſſe Tiberius dicatur, niſi obſtaret Plutarchi autoritas non uno in loco, quæ ad H S millies hanc ſummam deducit: ſic enim ait in Cicerone; Donec Cæſar Auguſtus ex Apollonia veniens hæreditatem C. Cæſaris accepit, & cum Antonio in contentionem deſcendit ob bis mille quingentas myriades, quas ille è ſubſtantia Cæſaris occupabat. Hæc ſumma, ſi Romano more loqui inſiſtamus, efficit H S millies, hoc eſt, vicies & quinquies centena coronatorum millia, eademque fuerit cum Paterculi, ſi inducas expungasve vocem illam ſepties: inciditque fermè cum altera, quam idem Plut. in Antonio ad quatuor talenta deduxit, quæ vicies & quater centena Coronat. millia conſtituunt paululo minore ſumma, quam H S millies complectatur. ſic enim ſonant ejus verba: ἥτε γυνὴ καλπουρνία πιστεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, ἐις λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων. id eſt: Uxor Cæſ. Calphurnia maximam pecuniarum partem in ædes Antonii depoſuit illius fidei eas credens ad ſummam in univerſum quater mille talentorum. Conſenſus horum locorum efficit, ut apud Paterculum legendum contendam ſeſtertium millies, non autem ſepties

ptíes

ptiesmillies, donec certiora edocear.

CAPUT XI.

De Batavia locus in Panegyriſta reſtitutus.

IN Panegyrico Maximiano Auguſto dicto, de cujus autore dubia lis eſt, ſive is Mamertinus fuerit, ſive Belga, ita ſcriptum de Batavorum inſula invenio. Quanquam illa regio divinis expeditionibus tuis, Cæſar, vendicata atque purgata, quam obliquis meatibus callidis interfluit, quanquam divortio ſui Rhenus amplectitur, penè, ut cum verbi periculo loquar, terra non eſt, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non ſolum qua manifeſtè plauſtris eſt cedat ad nixum, & hauriat preſſa veſtigium, ſed etiam ubi paulò videtur firmior pedum pulſu tentata quatiatur, & ſentire ſe procul mota pondus teſtetur, ita ut res eſt, ſubjacentibus innatat, & ſuſpenſa latè vacillat. Quibus verbis ita graphicè & ad amuſſim Bataviæ ſolum depinxit, ut nullus pictor melius, nullus rhetor ornatius magisve appoſitè dicendo aſſequi queat: niſi quòd ſubeſſe mendas ſuſpicio eſt, ita ut reſtituendam hunc in modum lectionem exiſtimem. Quanquam illa regio divinis expeditionibus tuis, Cæſar, vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Scaldis inter

terfluit, quamque divortio ſui Rhenus amplectitur, penè (ut cum verbi periculo loquar) terra non eſt, ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non ſolum qua manifeſtè paluſtris eſt cedat ad nixum, & reliqua. Nam quòd pro callidis repoſuerim Scaldis, non temerè nec ſine autore facio. quid enim acervata bina epitheta præter Latinorum fermè autorum uſum ſibi volunt? quid callidi ſignificatio huic loco aliena huc facit? Atenim ego facilem fuiſſe lapſum in duobus verbis non ita multum abſimilis ſoni, ignorante ſcriptore, quid Scaldis eſſet, contenderim: niſi quis pugnet legendum eſſe Vahalis, quod alterius cornu Rheni nomen fuit, vel Cornelio Tacito teſte, qui lib. 2. ita ſcribit: Rhenus uno alveo continuus, aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi, velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen & violentiam curſu, quà Germaniam prævehitur, donec Oceano miſceatur, ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, ejuſque immenſo ore eundem in Oceanum effunditur. Quibus ex verbis facilè liquet, alterum Rheni oſtium, quod Belgicæ oram prævehitur, Moſæ nomine hodie clarum Vahalim ſupe-

rioribus locis, ubi divortii initium eſt, dictum fuiſſe, fortaſſis ab arenæ, qua tingitur, ſubruffo colore, quem Valum vocant, quo nomine equum (quo Beliſarius fortiſſimus dux invectus fuiſſe legitur in Gothorum exercitum) ſubruffi coloris deſignabant Gothi, jaculis ſolum illum appetentes, uti apud Procopium legitur. Quoniam autem Bataviæ ſolum ita ad ingreſſum intremit, & preſſum ſidit, concutiturque, quod de hac inſula ut elegantiſſimè, ita veriſſimè dixit, hinc ego factum puto, ut Hollandiæ, quæ Bataviæ pars eſt, nomen à cavitate creatum ſit: ſiquidem ad pedum pulſum concuti eam certum eſt, & procul etiam pondus videri ſentire, atque vacillare, velut aquis innatantem, rideat licet Martinus Dorpius hanc nominis rationem. Addit & ſuam conjecturam de inſulæ hujus nomine Petrus Nannius noſter in ſuis ſymmictis, illum legat, ſi quem juvat iſta cognitio.

CAPUT XII.

Quòd ethnici ſingulas corporis partes peculiaribus ſuis diis deputarint.

ANilis & frivolæ gentilium ſuperſtitionis pleniſſimi ſunt libri omnes: at illud inſigniter ridiculam eorum opinionem teſtatam facit, quòd ſingulas humani corporis particulas,

culas ſingulos deos obtinere exiſtimarent: quod Tiberianus in Prometheo ita extulit, ut dicat deos ſingulares ſui partes homini contribuiſſe, quas ſibi vindicent, ſuæque tutelæ proprias agnoſcant. Caput nanque Jovi deferunt, Neptuno pectus, cinctum Marti, quo ſpectaſſe Homerum putant in Agamemnone deſcribendo:

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος διῒ τερπικεραύνῳ,
ἄρεϊ δὲ ζωνὴν, στέρνον δὲ ποσειδάωνι.

Frontem Genio ſacram facit Servius, unde, inquit, deum venerantes frontem tangimus. Supercilia in Junonis tutela fuiſſe ait Sextus Pompejus, quòd iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam à Junone tribui putabant, Lucina inde dicta. Oculos Cupidini Veneris filio, in quibus excubet, ceu ſpecula quadam, tribuit Philoſtratus: Minervæ eos ſacros tradit Fulgentius. Aurem Memoriæ conſecratam refert Servius, quo reſpexit & Plinius lib. 11. ita ſcribens: Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes atteſtamur. Et Virgilius:

Cynthius aurem Vellit & admonuit.

Locus item retro aurem dextram Nemeſi attributus fuit, quo referimus, ut Plinii verbis dicam, tacto ore proximum à minimo digitum, veniam ſermonis à diis ibi recondentes. Dextra Fidei ſacra eſt, nam in fide

porrigitur, de qua alibi à nobis dictum abundè eſt. Dorſum & poſticæ partes Plutoni propriæ adſcribuntur ab Artemidoro lib. 1. Onirocrit. ubi ait: νῶτα καὶ τὰ ὀπίσθια πάντα Πλούτωνος αὐτὰ καλοῦσιν ἴδια. Renes & inguina Veneri adjudicantur. Pedes Mercurio, uti in libris τῶν φυσιολογουμένων ſcripto proditum eſt à Democrito. Genua Miſericordiæ conſignavit antiquitas, quòd ea ſupplices attingant, ad hæc manus tendant, hæc ut aras adorent, ut inquit Plinius. Miſericordiam autem in dearum numero fuiſſe olim, teſtatur ejus apud Athenienſes ara, teſte Pauſania & Philoſtrato. Tali plantæve pedum in Thetidis poteſtate fuerunt. Digiti Minervæ conſecrati, Servio teſte: quò referri poteſt illud Epigrammatarii Rufini:

ὄμματ' ἔχεις Ἥρης, Μελίτη, τὰς χεῖρας Ἀθήνης,
τοὺς μαζοὺς Παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς Θέτιδος. id eſt:
Lumina Junonis tibi ſunt, digitique Minervæ,
Cum Thetidis talis, ubera Cyprigenæ.

CAPUT XIII.

De talis mirum. Item Fulgentii locus à menda aſſertus.

ILlud verò mirum mihi videtur, & feriatis ingeniis altiore indagine exquirendum, an talorum ratio ad libidinis pruriginem aliquid

quid faciat, quod à Fulgentio Placiade annotatum eſt: ait enim in talo venas eſſe, quæ ad renum, femorum, atque virilium rationem pertineant, unde & venæ aliquæ ad pollicem uſque tendant, quod tractantes & phyſici & mulieres ad obtinendos partus, & iſchiadicos eodem, ut inquit, phlebotomant loco, & emplaſtron entaticon (peperàm enim ibi ſcribitur emplaſtromentaticum una voce) quem ſtyſiden vocavit, Africanus in Aſtroſophiſtis pollici & talo imponendum præcepit. Quin & Orphei teſtimonio affirmat illum locum principalem eſſe libidinis. Emplaſtron autem ἐνταλικὸν vocavit, quod appoſitum tentiginem virilium concitat, ἀπὸ τῆς ἐντάσεως: quod & alio vocabulo obſcuriore dixit Aphricanus στυσίδην ab arrectionis facultate, παρὰ τὸ στύειν. Ad quod verbum alludens veterum quiſpiam Comico ſale ſeipſum appellat ἀστυάνακτα, non arrigentem, ὡς μὴ στύοντα, τουτέστι μὴ πεφυκότα ἐντείνειν τὸ αἰδοῖον κατὰ ἔρωτα, quod in Iliados 6. apud Euſtathium invenias. Et apud Athenæum Diana virgo στύμματα μισεῖν dicitur. Itaque mirari ſatis non potui, qua fronte indoctus quidam, qui tamen Philomuſi nomine gloriatur, in annotationibus illic ſuis ſcribere veritus non fuerit, Emplaſtromentaticum vocari omne id, quod ad emplaſtrationem faciat:

ac potius legendum contendit emplaſtron mentaticum, quod è menta herba fieret. & Steriden pro Steſide eſſe tanquam fulcimentum & columen valetudinis fidelioris à *στηρίζω*. Diſpeream, ſi quid unquam in vita legi ineptius frigidiuſque, quod vel Neronianas thermas refrigerare queat.

CAPUT XIV.

De Scytale Laconica.

ACHæus Eretrienſis poëta, qui pleraque ſtudio obtenebrare dictus fuit, in Iride Satyrica, ænigmaticè Laconicam Scytalen vocat *πλεκτὸν σπαρτιάτην γραπτὸν κύρβιν.* ac *κύρβιν* quidem, quòd ut in *κύρβεσι* publicis videlicet tabulis leges exaratæ erant, ita in Scytale præcepta ad duces & imperatores militiæ inſcribebantur. Spartanam verò à civitate, cui uni recepta in uſu miſſitandarum ſcytalarum ratio fuiſſe legitur. Implexam verò ſcriptamque, quoniam Scytalen circumvolventes candido loro Lacones quæ volebant ſcribere conſueverant, ut Athenæus lib. 10. exponit. Elegantiſſimè verò præter Suidam & Au. Gellium deſcribit Scytalen Auſonius in quadam ad Paulinum epiſtola, ubi varios enumerat occultè ſcribendi modos: ſic enim canit,

Vel

Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inſcribens verſu, qui deinde ſolutus
Non reſpondentes ſparſo dabit ordine formas,
Donec conſimilis ligni replicetur in orbes.

In quibus verſibus clariſſimè nominat Pergameum libellum chartam Pergamenam deſignans, quod candidum lorum, ἱμάντα λευκὸν vocant Athenæus & Suidas: Aul. Gellius ſimpliciter lorum obſcuriore ſenſu. Meminit Scytales Laconicæ Baſilius in epiſtola ad Candidianum, ἐφοβέμην προσβλέπων, ὡς ἐδεὶς ἐν αἰτίαις ὢν σπαρτιάτης λακωνικὴν σκυτάλην. hoc eſt: Quo tempore ceram ſolvebam, expavi literas intuens, non minore metu perculſus, quàm ſolet Spartanus criminis ſibi conſcius, inſpecta Laconica Scytale. „ D.
„ Clemens lib. 2. ſtromatum, ἴσασι δὲ ἕλλη-
„ νες τὰς τῶν ἐν λακεδαίμονι Ἐφόρων σκυτάλας, νό-
„ μῳ ἐπὶ ξύλων ἀναγεγραμμένας. i. e. Norunt
„ Græci Lacedæmoniorum Tribunorum
„ Scytalas in ligneis taleis rite deſcriptas.

CAPUT XV.

Auſonii verſus de Mida rege expoſiti, & Petronii Arbitri.

IN eadem Auſonii epiſtola de Mida Lydiæ rege aſininis auriculis deformato, ejusque rei indicio occultè à tonſore manife-

feſtato, intelligendi ſunt verſus illi:

Depreſſis ſcrobibus vitium regale miniſter
Credidit, idque diu texit fidiſſima tellus,
Inſpirata dehinc vento cantavit arundo.

Quam fabulam quia cultiſſimis verſibus reddidit Petronius Arbiter, non perinde omnium manibus extritus autor, lubet hîc adſcribere ejus verbis:

Sic commiſſa ferens, avidus reſerare miniſter,
Fodit humum, regisque latentes prodidit aures.
Concepit nam terra ſonum, calamique loquentes
Invenere Midam, qualem conceperat index.

Latius iſta pertractat Metamorphoſeωs undecimo Ovidius.

Caput XVI.

Celeritatem illaudatam eſſe in ſcribendo, exemplis aliquot docetur.

MUltis placet extemporalis quædam ſcriptitandi ratio, & in conficiendis libris celeritas, velut exprompti atque in numerato poſiti ingenii argumentum: at mihi ſecus videtur, probaturque impenſius diligentia accurata & longiore tempore judicii confirmatore expreſſa. illic verba velut primoribus in labris nata, aut ſuperficiario ingenii æquore natantia eduntur: hîc lectionis multifariæ opes tanquam è ſanctiore quodam ærario reconditæ promuntur: illic ſuſpe-

ſpecta facit omnia & cicatricoſa ſcribendi facilitas & curſus: hîc habito delectu rerum verborumque pondera examinantur felicius, & exhibentur. Quid, quòd celeriter nata, celeriter etiam intereunt? & Horatius etiam in nonum annum premi, quo feliciter ſub incude retractentur, opera monet. Idem reprehendendum carmen ait, quod non coërcuerit multa dies & multa litura. ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια, καὶ ταχύτης, οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν. ὁ δ᾽ εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προσδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῶν γενομένον τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, ut in Pericle inquit Plutarchus: nam operis facilitas celeritasque non addit illi pondus ſolidum aut duraturum, neque exactam pulchritudinem: at temporis longinquitas labori velut fœneratò accedens, ei, quod naſcitur, robur firmitatemque adjicit. Seneca nihil ordinatum eſſe dicit, quod præcipitatur & properat. Agatharchus pictor magnos ſibi ſpiritus ſumebat de pingendi celeritate: quod quum intellexiſſet Zeuxis, Diu, inquit, ego pingo, quia pingo æternitati, uti refert Valerius Maximus. Similiter pictori parum perito de celeritate glorianti, demonſtrataque pinace illam modò à ſe pictam dictitanti, reſpondit nobiliſſimus pictor Apelles: Etiam tacente te res loquitur, ex tempore pictam.

Lau-

Laudatur Lyſiæ oratoris exemplum, negantis ſe ſcripturum feſtinatò & præcipitanter compoſita, velut muſteo quodam calore nata: *ὐ γὰρ ἔγωγε*, inquit, *βύλομαι συντάττειν τὰ ἐσπευσμένα*. Virgilium pauciſſimos die compoſuiſſe verſus, autor eſt Varus: imò urſæ more parere ſe verſus, ac lambendo fingere gloriatum ipſum fuiſſe, refert Donatus. Sic ſcripſiſſe & Salluſtium accepimus, ut inquit Fabius: & ſanè manifeſtus eſt etiam ex ipſo opere labor. Iſocratem decennium propè abſumpſiſſe in editione orationis Panathenaicæ commemorant Lyſias, Fabius. Plutarchus tres propemodum Olympiadas inſumptas refert. Convenientiſſimum huic loco eſt illud Ariſtidæ ſophiſtæ dictum, à Philoſtrato lib. 2. in ſcripta relatum, quo Marco Imper. ſciſcitanti, quando ipſum auditurus foret, reſpondit: Hodiernum diem exime, at cras audies: neque enim vomentium è numero ſumus, ſed elaborantium. *ὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμύντων, ἀλλὰ τῶν ἀκειβύντων.* Ita Mar. Antonius librum de ebrietate à ſe ſcriptum, evomuiſſe alicubi legitur in probri loco. Scriptorum itaque præcipitatio iſta & veluti abortus nunquam in laudis loco ponenda eſt, quod ex tam multis clarorum virorum exemplis abundè colligitur. „ Eat nunc Al- „ cidamas, & extemporalem dicendi ratio- „ nem,

„ nem ſtyli exercitationi anteponat : quaſi „ vero plus ſapere , majusque ingenii lumen „ oſtendere exiſtimandi ſint , qui temere & „ fortuitò quicquid in buccam venerit pro- „ ferunt , quam qui operoſe & cum apparatu „ ſcribant ; quaſique fortuita oratio præme- „ ditata ſit præſtabilior , quod Græcè ſuàvius „ ſonat, προυργιάιτερον ἡγεῖσθαι τὴν τύχην τῆς προ- „ νοίας.

CAPUT XVII.

Quis extemporalis dictionis monſtrator & autor fuerit.

EXtemporalis orationis, quam αὐτοσχέδιον & σχέδιον λόγον Græci vocant, princeps videtur fuiſſe Gorgias Leontinus patre Carmantida natus, neglectum cultus in orationibus approbans, ut in Eliacῶn 2. ſcribit Pauſanias: is enim Athenis in theatrum progreſſus, primus auſus fuit dicere, προβάλλετε, id eſt, proponite; innuens, nihil omnium latere ſe, & quavis de re propoſita paratum diſſerere, ut Flavius Philoſtratus commemorat. quod & Cicero non uno in loco repetit his verbis: Is princeps ex omnibus auſus eſt in conventu poſcere, qua de re quiſque vellet audire. Quin apud Platonem Gorgias de omni re, quæcunque in diſceptationem quæſtionemque vocaretur, copioſiſſimè ſe dicturum profitetur. hinc

γοργιαῖον apud Syneſium proverbialiter accipi videtur pro eo, quod affectatum eſt & turgidum. & ab hujus viri ſtudio Theſſali γοργιάζειν dicebant τὸ ῥητορεύειν oratorem agerc, quod in Philoſtrati epiſtolis lectum eſt. Alii Æſchinem Atrometi filium inveniſſe τὸ σχεδιάζειν, hoc eſt, extempore orare, ſcribunt, qui tempore Mauſoli Cariæ regis Rhodum profectus extemporanea oratione illum celebravit. Sunt qui à Pericle fluxiſſe σχεδίων λόγων fontes memorant. neque deſunt qui ad Pythonem Byzantinum hujus inventionis gloriam trahunt. Pauſanias Anaximenem primùm αὐτοσχεδίως εἰπεῖν, id eſt, ex tempore dicere inveniſſe ſcribit.

CAPUT XVIII.

Eraſmi lapſus in apophtheg.

POlycleti ſtatuarii dictum eſt elegantiore & argutiore ſenſu, quàm ut conniventer præteriri debeat, quod Eraſmus ita reddidit: Polycletus ſtatuarius dicere ſolet, eorum opificium eſſe moleſtiſſimum, quibuſcunque lutum perveniret ad ungues, plaſtas opinor ac figulos notans. Hæc ille, ſed toto cœlo à genuina dicentis ſententia aberrans: quid enim gratiæ habet aut veneris; aut quàm neutiquam verum eſt dicterium illud, quòd figulorum moleſtiſſimum ſit opificium? Longè aliud indi-

dicare voluit ejus dicti autor, nempe tunc maxima in difficultate verſari opificem, & quemcunque alium operis autorem, quando ſumma illi opera imponenda eſt, quando ad unguem perpoliendum eſt illud & elimandum, ne quid hiet, ne quid aſperius reſultet, neve quid protuberet: ars enim omnis à rudimento informi καὶ ἀτυπώτῳ incipit, deinde paulatim formam addit cuique rei ſuam & articulatim effigiat, perfecto demum opere & abſoluto ultima manus accedit, quo tempore maximus autorem manet labor: propterea inquit, χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γένηται. hoc eſt, Difficillimum eſſe opus, quando in ungue verſatur lutum. Huc ſpectat parœmiacus ille loquendi modus, quo ut quidque eſt abſolutum maximè, & exquiſitiſſima diligentia curaque elaboratum, ita ad unguem illud eſſe factum dicimus. Illud verò addendum eſt obiter in Plutarcho libro ſympoſiac. 2. ubi hujus apophthegmatis fit mentio, vitioſe legi ὄχι pro ὄνυχι.

CAPUT XIX.

Ammiani Marcellini loci aliquot emendati. Item Morilloni doctiſſimi hominis judicium de oratione Juliani.

EX Nazianzeno conſtat Julianum Imperat. quem ἀποστάτην nonnulli, ut Chriſtianiſ-

mi deſertorem, Euſtathius ſemper παραβάτην transgreſſorem nominat, orationem ſcripſiſſe duplici titulo inſcriptam, Ἀντιοχικὸν ἢ μισοπώγωνα: ac Antiochicam quidem ab Orientis apice Antiochia, erga quam civitatem mirificè affectus fuit ob applauſus & lætas acclamationes hominum ſalutare ſidus illum nominantium: vel quòd in ea urbe Chriſtum profitentium ingens eſſet numerus. Miſopogona verò quaſi barbæ inſectatricem à gente Chriſtum profitente, quæ magiſtri ſui exemplo ea tempeſtate barbam alere conſuerat. Iſtud apud Ammianum quoque legitur lib. 22. ſed corrupto altero titulo. locum, ut eſt vitioſus, adſcribam. Quocirca in eos deinceps ſæviens, ut obtrectatores & contumaces, volumen comp[illegible] invectivum, quod Antiochienſe, vel miſſo Pagonem appellavit, probra civitatis inſenſamenta annumerans. Ubi pro miſſo Pagonem conſtanter legendum eſſe Miſopogonem, indubitatum ex antedictis fit: rurſus pro inſenſamenta divulſim lege inſenſa mente. Eodem lib. ubi legitur vipereis, ut ita dixerim, morſib. ab eo ſæpius appetitus, infulliónatus, ut ferebatur: ſcribendum eſt in fullonia natus. Et iterum: Ubique propinquans in ſpeciem alicujus nominis votis excipitur: repone numinis loco nominis. Apud eundem lib. 25. ſic lege: Recolebat ſæpe dictum Lyrici

rici Bacchylidis, quem legebat jucundè id aſſerentis: vitioſe nanque illic ſcriptum invenies Baſilidis. Illud verò ut acceſſorium, ſed minimè ocioſum aut πάρεργον, adſcribendum eſt de judicio Antonii Morilloni ſuper inſcriptione libri Juliani modò citati: eſt enim is vir multijuga doctrina, & omnifaria, ſi quis alius, lectione, quemque humanitatis & philoſophiæ omnis ἀφροδίτην καὶ χάριτας voces, quod de Porphyrio Eunapius dixit: is ergo retulit mihi ex oculata manuſcriptorum codicum fide, orationem illam inſcribi non Αντιοχικὸν denominativè, ſed Αντίοχον dentato titulo ab Antiocho truculento & aſpero tonſore, de quo mentionem fecerit Martialis alicubi, ubi ait: Solus habet cor, tonſorem qui timet Antiochum. Sed an Græculo homini tanta fuerit rerum Romanarum ſua ætate longè priorum cognitio, ut in Græcæ orationis inſcriptione mordaci aceto condienda Latini nominis ex hominum memoria præ vetuſtate propè aboliti uſucapione famam libri titulo acquirere ſategerit, curioſe excutiendum aliis omitto.

CAPUT XX.

Locus unus & alter ex Ciceronis libris de Deorum natura germanæ lectioni reſtituuntur.

CAſtigationes nobilis cujuſdam grammatici longè eruditiſſimæ in Ciceronis dia-

logum de claris oratoribus à me nuper lectæ concitarunt me atque adeo inflammarunt, ut induſtria ſimili, licet impari, pulcherrimo parentis linguæ Romanæ operi ipſe quoque manus admoverem, palmam in medio omnibus propoſitam, ſi modò feliciter res pro votis caderet, cum aliis participaturus. Equidem reſtitutionis gloriam nullus mihi arrogo: ſed ob diligentiam fortaſſe aliquantam in obſervando, & inventa candidè communicando præſtitam venire in gloriæ partem invidebit, uti ſpero, nemo. Primùm igitur ubi lib. 2. de natura Deorum in vulgatis codicibus legitur: Aër autem (ut Stoici diſputant) interjectus inter cœlum & mare Junonis nomine conſecratur, quæ eſt ſoror & conjunx Jovis, quod & ſimilitudo eſt ætheris, & cum eo ſumma conjunctio: lege ex Probo Valerio grammatico vetuſtiſſimo, quòd ei ſimilitudo eſt ætheris. Rurſus paulò pòſt quæ ſequuntur de Dianæ nomine: Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque luciferam, ſic apud noſtros Junonem Lucinam in pariendo invocant, quæ eadem Diana omnivaga dicitur, non à venando, ſed quòd in ſeptem numeratur tanquam vagantibus. Iſta lectione multum interpolata apud eundem grammaticum hunc in modum ſcribuntur, & quidem meo judicio ſcitius: Itaque ut apud Græcos Dianam, eandemque Luciferam, ſic apud

apud nos Junonem in pariendo invocant, quæ eadem Diana annivaga dicitur, non à venando, ſed quòd in ſeptem vagatur, tanquam venatibus, id eſt, quòd inter ſeptem inerrantes ſtellas vaga celeritate curſus, velut venationi operam dare videatur. Eodem in libro pòſt: Principiò enim terra ſita in media parte mundi circumfuſa undique eſt hac animabili ſpirabilique natura, cui nomen eſt aër. Probus hîc legit animali. Servius etiam ſpiritabili legiſſe videtur, ſic enim in tertium Æneidos annotat, ibi: Per hoc cœli ſpirabile lumen. Spirabile, inquit, vitale, quo ſpiramus: & eſt ſermo Ciceronis, quanquam ille ſpiritabile dixerit in libris de Deorum natura. Aliquanto pòſt qui ſequitur locus, totus ex illius lectione annotabitur à me: qui librum illum lectu digniſſimum ad manum habuerit, diſcrimen obſervet. Quem complexa ſumma pars cœli, quæ æther dicitur, & ſuum retinet ardorem tenuem, & nulla admiſtione concretum, & cum aëris extremitate conjungitur. In æthere autem aſtra volvuntur, quæ ſe & nixu ſuo conglobata continent, & forma ipſa figuraque ſua momenta ſuſtentant: ſunt enim rotunda, quibus formis, ut antè dixiſſe videor, minimè noceri poteſt. Sunt autem ſtellæ natura flammeæ, quocirca terræ, maris, aquarum vaporibus alantur iis, qui à ſole ex agris tepe-

tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ renovatæque ſtellæ atque omnis æther effundant eadem, & rurſum trahant indidem, nihil ut ferè intereat, aut admodum paulum, quod aſtrorum ignes & ætheris flamma conſumant. Ex quo eventurum noſtri putant id, de quo Panætium addubitare dicebant, ut ad extremum omnis mundus igneſceret, quum humore conſumpto, neque terra ali poſſet, neque remaneret aër, cujus ortus aqua omni exhauſta eſſe non poſſet. Itaque relinqui nihil præter ignem, à quo rurſum animante, ac de eo renovatio mundi fieret, denique ornatus oriretur. Quod ultimum eo ſenſu dictum videtur, quòd ignis eſſet & efficiens & materialis cauſa renovati mundi.

CAPUT XXI.

Verſus Callimachi apud Plutarchum à mendis vindicati.

APium coronam fuiſſe Iſthmiaci certaminis victoribus, certum eſt, translata à Nemæis conſuetudine, qui victores ſuos apio coronabant, more ab Hercule prius monſtrato. quod & Plinius teſtatur lib. 19 Honos, inquiens, apio in Achaia, coronare victores ſacri certaminis Nemeæ. Illud tamen diſcrimen ponit ſcholiaſtes Pindari annotans, in Iſthmiis victori coronam fieri ex arente apio,

in Nemæis ex virente vivoque. Hac de re leguntur elegantiſſimi verſus Callimachi apud Plutarchum in 5. ſympoſiacôn, ſed corruptiſſimi, quibus ille inducit Herculem clarius exponentem de apii corona, quam abolito pineæ uſu autoravit ipſe, ſacrumque coronamentum conſtituit, qui ita legendi ſunt:

κάι μιν ἀλητίδαι πουλὺ γεγειότερον
οὖδε, παρ Αἰγαιῶνι θεῷ τελέοντευ ἀγῶνα,
θήσουσιν νίκης σύμβολον ἰσθμιάδος,
ζήλῳ τῶν νεμέηθε, πίτυν δ' ἀποτιμήσουσιν,
ᾗ πρὶν ἀγωνιςὰς ἔςεφε τοὺς Ἐφύρη.

Malè enim & πολὺ, & παρὰ γεῶνι, & ζηλωτῶν ἐμένηθεν, & οὐ pro ᾗ ibi legitur. quos verſus tetraſtico incluſi:

Ante etiam multò ludos, Neptune, Corinthus
Magne, tibi celebrans, æmula jam Nemees,
Symbolon Iſthmiacæ hoc palmæ dabit, abque rogabit
Pinum, victori quam dedit antè Ephyre.

CAPUT XXII.

Inſcripto ſive Epigraphe Odes Horatianæ defenſa contra Glareanum: Virgilii item locus illuſtratus, & Sophoclis Scholiaſtæ reſtitutus.

EPigraphe decimæ quintæ odæ primi libri Horat. præfert Nerei vaticinium, quod in controverſiam ponit grammaticus Porphyrion, quippe in cujus commentario pro Nereo Proteus legitur. Sed Henricus Glareanus

vir literatus teſtimoniis & Herodoti & Statii innixus (apud hunc enim Thetis agnoſcere ſe veritatem dictorum Protei loquitur: illo etiam Paridi futura mala vaticinantem Proteum memorante) diſcedit pedibus in eam ſententiam, ut pro Nereo Proteus ſubſtituatur, addens diſertè, nihil tale de Nereo apud autores inveniri. Sed manifeſto in errore verſari mihi deprehenditur: nam præterquàm quòd Pherecydes Syrius Nereum in varias formas mutatilem deſcribit, ac vinculis impeditum ab Hercule inſtinctu filiarum Themidis illud faciente fuiſſe compulſum, ut per reſponſa futurorum eventus panderet: tueri hanc inſcriptionem poteſt & Euripides, qui in Oreſte fabula inducit Glaucum Anthedonium ex Nerei vaticinio prædicentem Menelao, quid ſuis acciderit; ubi iſtum appellat νήρεως προφήτην. Pro quo ſciendum, fingi illic Nereum per os Glauci oracula enunciantis futura aperire, quemadmodum apud Virgilium Phœbus ex oraculo Jovis venturorum cognitionem illi dictantis prædicere hominibus inducitur, quum ait:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo Prædixit. Iſtud Græcis ſonat ὑποφήτης & προφήτης, hoc eſt, effator & oraculorum enunciator, quemadmodum de Apolline dixit Æſchylus:

πατρὸς προφήτης ἐστὶ λοξίας διός. id eſt:

Apollo

Apollo dicta patris effatur Jovis.

Quod autem ita ſit, atteſtatur idem clarius in ἱερέιαις ſive ſacerdotibus, eſt hoc tragœdiæ nomen, ſic inquiens:

ςέλλειν ὅπως τάχιςα, ταῦτα γὰρ πατὴρ
ζεὺς ἐγκαθίει λοξίᾳ θεσπίσματα.

Quæ ſenarii clauſula deſideratur in Sophoclæis commentariis in Oedipo Colonæo. Latinè ita ſonat:

Quam celerrime permittere,
Inſpirat iſta Juppiter Phœbo pater Oracula.

Item Sophocles in fabula modò citata:

ὅσω περ καὶ σαφέςερον κλύω
φοίβȣτε κ' αυτȣ̃ ζηνὸς, ὃς κέινȣ πατήρ. id eſt:

Quo clarius mentem hauriam
Phœbi, Jovisque ipſius, eſt huic qui pater.

Sicut igitur Jovis oraculum dicitur, quod per Apollinem effatorem ſuum ediderit: ita & Nerei vaticinium dicetur, quod per Glaucum ὑποφήτην reſponderit juxta Euripidem: vel ſimplicius ex Pherecydis hiſtoria, quòd injectis vinculis, uti Proteus Homericus, reddere coactus fuerit. Alioqui quid obſtiterit, quo minus eodem poëticæ ἐξȣσίας jure liceat Horatio Nereum vaticinantem inducere, quo & apud Homerum Proteus, & apud Pindarum Triton Argonautis vaticinatus fuerit?

CAPUT XXIII.

Ammiani locus aſſertus de Diana Orſilochia.

DIanam apud Latinos Lucinæ cognomento nuncupatam ignorat nemo, qui vel Terentium triverit, quanquam in vocis etymo variari video: nam à luco Plinius: quòd luci oculiſque præſit, Varro: à producendo in lucem fœtu, quo nomine à parientibus invocetur, major turba deduci volunt. Ego poſtremæ ſententiæ eo libentius accedo, quo conſtantius veteres in eo conſentire animadverto, quòd Diana cum luna eadem ſit, quam conſtat ex philoſophorum pariter & medicorum placitis in pariendi ratione multum adferre momenti vel ad facilitatem, vel ſecus: Luna etenim ſui ſideris humiditate laxat & diſtendit corporis meatus, rimaſque aperit, id quod celerando partui ſalutare cum primis eſt. Hinc fit quòd communiter tam Græci quàm Latini eam ἔφορον τῆς λοχέιας, velut tutelarem parientibus deam ſtatuerunt: ſciteque à Timotheo poëta ὠκυτόκος epitheto dicta eſt à promovendo partu in eo verſu: Διὰ κυάνεων (alii legunt λαμπρῶν) πόλȣ ἄςρων, διὰ τ' ὠκυτόκοιο σελάνας. id eſt:

Per cœrulea cœli ſidera, & citiparam Lunam.

Quanquam is verſus paululum corruptus legitur apud Macrobium libro ſeptimo, & Plutarchum

chum in ſympoſiac. 3. Huc ſpectat quòd Græci eam & ἐιλέιθυιαν & λοχέιαν nominant, non aliam quàm Lunam innui volentes. Qua occaſione apud Ammianum Marcellinum lib. 22. Dianæ epitheton germanæ lectioni reſtitutum iri putarim, ſi pro Orſilodia Orſilochiam reponamus, Græcè ὀρσιλοχέιαν παρὰ τὸ ὀρνύειν τὴν λοχέιαν, à promovendo partus labore, ubi ſic legitur: Diis enim hoſtiis litantes humanis, & immolantes advenas Dianæ, quæ apud illos dicitur Orſilodia, cæſorum capita fani parietibus præfigebant. Lilius Gyraldus Arſilochen alicubi, & alio item loco Orſilochen citat, nullam tamen nomenclaturæ rationem adducit.

CAPUT XXIV.

Qui ſerò quidem, ſed cum profectu literas attigerint.

NUllam ætatem quamvis grandem ad diſcendas literas ſeram eſſe, ut inertiæ patrocinium hinc excludatur, exemplorum abundè conquiri poteſt: ſed tribus quatuorve contentus ero, ubi primo loco occurrit Eurydice Illyrica fœmina, quæ quamvis barbata adultorum jam liberorum parens ad literas animum applicuit, cujus ardens diſcendi deſiderium epigrammate Muſis poſito conſignatum eſt, quod commemorat Plutarchus:

γράμ-

γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων μητὴρ γεγαῦα
παίδων ἡβώντων ἐξεπόνησε μαθεῖν. hoc eſt, Eurydice grandæva pubentium jam prolium mater ſategit diſcere literas eruditionis monumenta. Secundo loco offert ſe M. Cenſorius Cato, qui rudi ſeculo, ætate jam declinata, ut Fabius inquit, literas Græcas didicit, ut eſſet hominibus documento, ea quoque percipi poſſe, quæ ſenes concupiſſent. Addam tertiò Superianum ſophiſtam genere Iſaurum, qui, quum natura tardiore ingenio eſſet, tantum profecit induſtria & labore, ut tricenario major jam tum primùm lectitare libros inceperit, & liberalibus diſciplinis animum appellere, identidem à ſe repoſcendo, quæ didicerat, neque verberibus, neque increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris ſolet: etenim in balneis viſebatur ſæpe à ſe diſflagellatus, vibicibus injuriam in ſeipſum exercitam etiamnum teſtantibus: neque ſpe ſua falſus fuit, nam ad ſummum eruditionis culmen pertendit, uti refert Eunapius, qui Sophiſtarum vitas ſcripſit. „ Addatur & Clito-
„ machus Diognoti filius Carthaginenſis, co-
„ gnomento Asdrubal, Academicus philo-
„ ſophus, qui duodetrigeſimo ætatis anno
„ etiamnum primorum elementorum rudis
„ Athenas profectus, primas literas didicit,
„ eoque profecit, ut Carneadi Cyrenæo ſumma
„ do-

„ doctrina philoſopho in ſchola ſucceſſerit, ut „ a Stephano Ethnicographo perſcriptum eſt: „ auget miraculum rei Laertius, qui quadrage- „ nario id accidiſſe ſcribit.” Noſtra verò ætate, aut paulò ſuperiore, Aretinus, qui apud Juriſperitos ſubtiliſſimus Doctor audit, quum quadragenarius tyrocinium ejus ſcientiæ caperet, aſperſus fuit à quodam ſcommate tali, quòd videretur ſibi ille futurus advocatus in altero ſæculo: nihilominus in ea ſcientia valde claruit. Accurſius quoque, ut ferunt, interrogatus ſimili in re, jam gravis ætate, reſpondit ſe tardè quidem incipere, ſed eo maturius ſe abſoluturum: id quod & præſtitit in ſæculo barbaro, ſilentibus literis & melioribus artibus. Alii tamen iſtud Aretino quoque tribuunt, ac neſcio an conſtantiore fama.

CAPUT XXV.

Quæ dicantur Barbara nomina apud Jamblichum.

JAmblichus Chalcidenſis nobiliſſimus ſanctiſſimusque inter Platonicos philoſophus, à divinarum rerum cognitione non alienus, barbaras voces plerunque nominat Hebræas, aut ſaltem gentis vicinæ Ægyptiorum; & Barbaros ipſam gentem, quomodo & Amelius Plotini diſcipulus. Sed præſtat ipſius verba Græcè adſcribere, eo magis, quòd is autor

tor ſua lingua non ſit evulgatus: ſic enim inquit in Theologia Phœnicum, ubi negat eandem ſervare vel vim vel ſenſum translata verba: *οὐδὲ γὰρ πάντως τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοιαν μεθερμηνευόμενα τὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἔστι τινὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἰδιώματα, ἀδύνατα εἰς ἄλλο ἔθνος διὰ φωνῆς σημαίνεσθαι, ἔπειτα κἂν εἰ οἷόν τε αὐτὰ μεθερμηνεύειν, ἀλλὰ τήντε δύναμιν οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν αὐτήν. ἔχει δὲ καὶ τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν, ἀμφιβολίας τε ἐλάττονος μετέσχηκε καὶ ποικιλίας καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων.* quod latinè ita ſonat: Neque verò eandem omnino ſententiam ſervant nomina in aliam linguam transfuſa, ſed ſunt peculiares ſuæ cuique genti proprietates, quæ nequeunt voce alteri genti ſignificari: deinde ſi vel maximè transferantur, non tamen eandem vim obtinent. Habent autem barbaræ voces magnam efficaciam, & brevitatis gratiam, minusque habent ambiguitatis, minus variationis, neque tanta verborum copia redundant. Quæ poſtrema de Hebræis vocibus dicuntur, quibus mirificam ineſſe emphaſin non magices modò periti, ſed ex profeſſo omnes fatentur, uſque adeo ut & Origenes adverſus Celſum ſcribens Hebræas voces transfundi aliam in linguam vetet, ſed ſuis characteribus exaratas conſervari. „ eaſdem & debita contextus ſerie „ pronunciatas efficaciam miram obtinere af-

„ fir-

„ firmat : nec ſignificationibus rerum , ſed „ ipſis vocis qualitatibus & proprietatibus, „ vim ſuam oſtendere. ” Adde quòd brevitas conciſa , & quaſi verborum inops , nullas variandi veneres præferens , nulla in lingua major ſit. Quòd itidem Barbaro nomine intelligat Hebræos , facilè oſtendit in eodem libro , ubi Græcorum levitatem cum Hebræorum conſtantia committit his verbis : *φύσει γὰρ ἕλληνές εἰσὶ νεωτεροποιοὶ , καὶ ἥττονες φέρονται πανταχῆ , οὐδὲν ἔχοντες ἕρμα ἐν ἑαυτοῖς, οὐδ' ὅπερ ἂν δέξονται παρά τινων διαφυλάττοντες , ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀξέως ἀφιέντες, πάντα κατὰ τὴν ἄστατον εὑρεσιλογίαν μεταπλάττουσι. βάρβαροι δὲ μόνιμοι τοῖς ἤθεσιν ὄντες , καὶ τοῖς λόγοις βεβαίως τοῖς αὐτοῖς ἐμμένουσι , διόπερ αὐτοίτε εἰσὶ προσφιλεῖς τοῖς θεοῖς , καὶ τοὺς λόγους αὐτοῖς προσφέρουσι κεχαρισμένους. διαμείβειν δὲ αὐτοὺς κατ' οὐδένα τρόπον , οὐδένι ἀνθρώπῳ θεμιτόν ἐστι.* id eſt : Græci natura nova appetunt , levique momento quovis feruntur, nihil ſtabilis in ſe habentes , acceptaque ab aliis non continentes , ſed id ipſum amittentes , cuncta refingunt , inſtabili verborum copia fluctuantes. At Barbari ſtabiles in affectionibus , etiam in verbis iiſdem conſtanter perſeverant : quapropter Deo chari ſunt, eique verba grata offerunt , quæ nulli hominum fas eſt quovis modo commutare. Quæ rurſus de Hebræa gente dicta eſſe , non ne-

mo intelligit, qui aut ſacra Biblia lectione vel perfunctoria ſalutarit, aut ejus linguæ vel tenuem guſtum ſaliva attraxerit. „ Aut „ Origenicum illud legerit, ſi quis adjuret „ per Deum Abraham, Deum Iſaac, Deum „ Jacob, efficiet nonnihil vi innata nomi- „ num, ceſſuris dæmonibus, & imperata „ facturis: idem ſi adjuret per Deum Patris „ electi, per Deum riſus, per Deum ſup- „ plantatoris (hæc enim vocibus illis aliena „ in lingua ſignificantur) tantandem efficiet, „ quantum qui otioſiſſima quæque verba ad- „ hibuerit." Amelius quoque Platonicus philoſophus Apamenſis, qui cum Plotino præceptore & Geminiano Romæ clari nominis fuit, & quem Proclus ſæpius τὸν γενναῖον Ἀμέλιον appellat, de Euangelio Johannis ſentiens Barbarum nominat Johannem, quoniam Hebræus eſſet ex Hebræis, ἑβραῖος ὢν ἐξ ἑβραίων, ut Euſebius exponit. Sic autem ſonant Amelii verba: καὶ νὴ δί' ὃν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξειτε καὶ ἀξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, δι' οὗ πάνθ' ἁπλῶς γεγενῆσθαι, & quæ ſequuntur. id eſt: Ecaſtor Barbarus ille cenſet ſermonem in principii ordine & confuſione conſtitutum apud Deum eſſe, & Deum eſſe, per quem cuncta abſolutè creata ſunt. Confirmat id lib. 8 adverſus Julianum Cyrillus, βάρβαρον ὄν, ὡς οἶμαι, τὸν θεῖον

ἰωάννην καλεῖ, διὰ τὸ ἀλλόθροον ἴσως. Barbarum, inquit (ni fallor) divum Johannem vocat, eò quòd externæ linguæ fuerat fortaſſis, Hebræus enim ex Hebræis fuit. „ Quin & Celſus Africanus, in quem ſtylum diſtrinxit „ Origenes, Chriſtianorum ſectam ab origine barbaram eſſe dicit, conjunctionem „ ejus cum Judaiſmo innuens.

CAPUT XXVI.

Fabii Quintiliani locus, qui diverſimodè legitur, expenſus.

QUintilianus lib. 1. Inſtitutionum oratoriarum cap. 3. agens de diverſitate ingeniorum in pueris, quorum aliqui calcaribus urgeri, aliqui frenis revocari volunt, quod de Ephoro & Theopompo magiſter Iſocrates pronunciavit, quidam pavoris ſervili obſequio in officio continentur, quidam animum dejiciunt, hunc in modum loquitur: Quoſdam, inquit, continet metus, quoſdam debilitat, alios continuatio extundit (ita enim habet Lugdunenſe exemplar eo ſenſu) in quibuſdam nihil accedere profectus videas, niſi continuò multùm ac ſæpe legendi ùſu, cum alii ſolo impetu, & quod dicitur, prima coitione, id omne conficiant: illud in hebete ac ſtupido ingenio, hoc in induſtrio & ſagace exiſtit. Colonienſe

legit, continuatio contundit, hoc eſt, adobruit, atque prægravat, velut fathiſcentia ingenia. In manuſcripto exemplari ſcriptum inveni, retundit, id eſt, abſterret. At fortaſſis haud abſurdè legetur comminatio extundit, facili lapſu in illa perpetua crate literarum eodem ductu cadentium, ut ſit iſta ſententia autoris: Quidam alacrius ſtudia capeſſunt, non ſponte, ſed quaſi minis ad id adacti, quum alii ſuoptè impetu ad id ferantur; præſertim quum de animorum diverſitate loquatur, non de ſtudiis, alioqui prima ex omnibus lectio integrior fuerit.

CAPUT XXVII.

Ammiani Marcellini locus vindicatus.

NOn eſt prætermittendus ſilentio Ammiani locus lib. 19. ubi refert fœminas luxiſſe immaturum obitum adoleſcentis Cynomolgorum regis filii, corruptus & ἡμιπλεώς, Fœminæ, inquit, miſerabili planctu in primævo flore ſucciſam ſpem gentis ſolitis fletibus conclamabant, ut lachrymare cultrices Venereæ ſæpe ſpectantur in ſolennibus Adonidis ſacris, quod ſimulacrum aliquod eſſe Phrygum * adultarum religiones myſticæ docent. Quem locum ſaucium eſſe & hiulcum loquitur vel adjecta aſteriſci nota: eum tamen ſanari aliquo pacto poſſe

poſſe exiſtimo ex ejuſdem autoris verbis lib. 22. ubi ritum Adoniorum exponens ſic inquit: Evenerat hiſdem diebus annuo curſu completo Adonia ritu veteri celebrari, amato Veneris, ut fabulæ fingunt, apri dente ferali delcto, quod in adulto flore ſectarum eſt indicium frugum. Ex his verbis manifeſtum fieri poteſt, priore illo loco legendum eſſe non Phrygum, ſed frugum: & vice adultarum, ſi id minus pleno ſenſu prolatum eſt, adulto flore ſectarum. Amat etenim is autor certas quaſdam phraſes, veluti floſculos, aſpergere ſuæ dictioni iteratis vicibus, quod ex ipſius lectione facilius obſervarit quis, quàm ut in eo demonſtrando precium operæ ſumatur. Porrò ad ſuperioris allegoriæ confirmationem facit quod apud Theocriti ſcholiaſten lectum eſt, Adonidem mortuum ſex menſium ſpacio perſtitiſſe in Veneris complexu, totidemque in Proſerpinæ: qua fabula ſignificetur frumentum à ſatione ſex menſes telluri adhærere; totidem etiam Veneri addictum, nempe aëris temperiei, hominumque uſibus.

CAPUT XXVIII.

Gratii poëtæ locus reſtitutus.

APud Gratium poëtam Maroni æqualem, qui Auguſti tempore Cynegetica, hoc

eſt, de venatione librum conſcripſit, quo, ut Ovidius canit, apta venanti arma dat, inter lini genera texendis retibus accommoda enumerat Setabinum Hiſpanici generis ad alios uſus, quàm ad conficienda retia, propter nimiam exilitatem aptius; ſed non ſine menda codicis impreſſi, in quo ad hunc modum legitur:

Hiſpanique alio ſpectantur Sutabes uſu.

Quo loco indubiè legendum eſt Setabes: id enim oppidi editiore in monte ſiti nomen eſt, laudatiſſimi lini proventu celebris. quanquam Strabo & nonnulli alii fluvium eſſe dicant. Certè Plinius libro 19. capite primo, Setabino lino ſecundam palmam tribuit: nam de Retovino, quod in Italia creſcit, loquens, ei à Setabi tertiam in Europa palmam dat. Quin & Sillius Italicus lib. 3. principatum illi tribuit, ibi:

Setabis & telas Arabum ſpreviſſe ſuperba,
Et Peluſiaco filum componere lino.

Commendat & Catullus ſudaria Setaba, ob quæ per illiberalem jocum ſubrepta commotior, Aſinio hendecaſyllabos invectorios minitatur.

CAPUT XXIX.

Sillii locus, & alter Gratii poëtæ explicati.

IN verſibus Sillianis modò citatis Peluſiacum linum pro laudatiſſimi uſus, tenuitatisque raræ, & candoris eximii lino ponitur, ut ex Plinio diſcas. Id verò ſciendum eſt, fruticem illum, qui regno Neapolitano lætiſſimos proventus hodie dat, olim uni Ægypto familiarem, bombycem lanuginemve netilem dediſſe, cujus candor inimitabilis, nec æmula uſquam mollities fuiſſe prædicatur: goſſypion xylonve nominant; unde veſtes ſacerdotibus Ægypti gratiſſimæ conficiebantur. de quo lino intelligendi ſunt Gratii κυνηγετικῶν autoris verſus, qui ſic habent:

Vix operata ſuo ſacra ad Bubaſtia lino
Velatur ſonipes æſtivi turba Canopi.

Quibus innuit ægrè tantum lini ſuppeditari in Ægypti arvis, quantum ad veſtes & indumenta ſacerdotum Iſiacorum ſufficiat, qui in morem Saliorum tripudiis per urbem ferebantur, ſiſtrisque perſonabant, quos propterea ſonipedem turbam appellat: uti ſacra Iſidis Bubaſtia ab oppido Ægypti ſpectabili ejus Deæ templo nobilitato, quod Bubaſtin vocant, cujus & in primo meminit Diodorus: nam & Diana Bubaſtis dicebatur He-

Herodoto teſte. Nicomachus Geraſinus in Theoreticis, καὶ Βυβάστειαν, διὰ τὸ ἐν βυβαστῷ τῆς αἰγύπτου τιμᾶσθαι. Quòd verò lineis amicirentur veſtibus cultores Iſidis ſacerdotes, notum eſt ex Juvenali, qui eos linigerum & calvum gregem plangentis populi nuncupat in ſexta ſatyra: & Plutarcho, ubi inquit: οὔτε φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, ὥστε ἰσιακοὺς αἱ λινοφορίαι καὶ ξύρησις. id eſt: Ut neque barba neque pallium philoſophos facit, ita neque Iſiacos linea amicula, aut raſura. Facit fidem & Philoſtratus in epiſtolis, πάντα με αἱρεῖ τὰ σὰ, καὶ ὁ λινοῦς χιτὼν, ὡς ὁ τῆς ἴσιδος. id eſt: Omnia tua me delectant, tum lineum amiculum, quale eſt Iſidis. Hinc eſt etiam quòd Jon Poëta dithyrambicus in Phœnice ſeu Cæneo Ægyptum λίνουλκον epitheto vocat, quòd veſtes lineas longas trahat.

H A-

HADRIANI JUNII ANIMADVERSORUM.

LIBER QUINTUS.

CAPUT I.

De M. Antonio Bacchum mentiente. Item de eodem Minervam ducente in uxorem: deque dote ab Athenienſibus oblata inter Dionem & Senecam controverſia.

MArcus Antonius eò veſaniæ proceſſit ut ſe novum Liberum patrem appellari juſſerit, Vellejo Paterculo teſte, quum redimitus hederis, coronaque velatus aurea, & thyrſum tenens, cothurnisque ſuccinctus, curru velut Liber pater vectus fuit Alexandriæ: neque id ſpectaculi genus in regia tantùm Ægypti urbe exhibuiſſe, ſed Athenis quoque in medio Græciæ quaſi theatro, legitur: ſi quidem Athenæus lib. 4. ex Socratis Rhodii de bellis civilibus hiſtoria refert, Antonium non ſemel deductum fuiſſe in arcem Athenarum, tota civitate faces illi de tectis accenſas præferente: atque ab eo tem-

pore Bacchum ſe nuncupari edicto præcepiſſe. Clariſſimè verò hanc rem memoriæ conſignavit Seneca ſuaſoriarum lib. 1 hiſce verbis : Antonius, quum vellet ſe Liberum patrem dici, & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi, habitu quoque & comitatu Liberum patrem imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienſes cum conjugibus & liberis, & Διόνυσον ſalutaverunt : bene illis ceſſerat, ſi naſus Atticus ibi ſubſtitiſſet : dixerunt deſpondere ipſos in matrimonium illi Minervam Muſam ſuam, & rogaverunt ut duceret : & Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine imperare ſe illis mille talenta. Hæc ille prolixius : at Dion brevius idem delibavit, ſed in dotis nomine longè diſſentit, cujus verba ex 48. hiſtoriarum libro à me Latinè utcunque reddita adſcribere eſt operæ precium. Antonius novum ſe Liberum patrem & ipſus nominabat, & ab aliis nuncupari volebat: ſiquidem & Athenienſes præter hoc & alia quum Minervam illi deſponderent, recipere ſe nuptias ait, dotisque nomine myriadas centum ab ipſis exegit. Diſcrimen τῶν κεφαλαίων obſerva : ille mille talenta pro dote imperata ſcribit, hic centum myriadas drachmarum. at poſterior calculus non tranſcendit ſummam centum millium Coronatorum aureorum: nam quum centum drachmæ de-

decem coronatos pendant, decem millia drachmarum (quæ myriadis nomine Græcis notiore vocabulo dicuntur) ad mille Coron. excurrunt, quæ ſumma centies cumulata, quadragies ſeſtertium efficit, hoc eſt, centena aureorum millia. quod ita eſſe, manifeſtum fit ex Plutarchi verbis in Antonio, qui vigintiquinque myriadas à Romanis decies ſeſtertium dici affirmat, quæ iſtius capitis quarta pars eſt, viginti quinque aureorum millia conſtituens. At multò majus eſt pecuniarum caput, quod exactum in eadem re fuiſſe commemorat Seneca, nimirum ſexcuplo majus, ad ſexcenta aureorum Coron. millia ſeſe extendens, quod Romano more ducenties quadragies ſeſtertium dixeris. Quid certi ad committendas autores diſcordes habeam, haud facilè dixero: quid verò ſuſpicer, poſſem; ſed ſuſpicionibus legentium aures onerare nolim. Eandem inſaniam in cultu habituque Deos mentiendi, in aliis quoque principibus viris, lectione autorum deprehendere eſt. Etenim Antigonus rex in omnibus Liberum patrem imitatus hederam capiti circumpoſuit loco cauſiæ & diadematis Macedonici, thyrſum pro ſceptro gerens, ſi Herodiano fidem habebimus. Et C. Caligula cognomento dictus à manipulario habitu, quo inter milites utebatur, non mo-

modò novus Dionyſius ſive Bacchus appellari voluit, ſed & univerſum Dionyſiacum habitum indutus inceſſit, in eo apparatu etiam judicia exercens, ut refert lib. 4. Athenæus: & latius Dion Coccejus lib. 58. in hæc ferè verba: Caligula interdum effœminatior ſpectabatur, thyrſum & cratera tenens; interdum virili ſpecie clavam & leoninam geſtabat, ſubinde facie lævigata & eraſa; mox barbata viſebatur, tridentem fuſcinam aut fulmen prætentans; nonnunquam Palladi bellicæ virgini aſſimilatus. Similiter & Commodus Imperat. Herculem ſe & Jovis filium nominari voluit, & depoſito imperatorio cultu omni leonis exuvio indutus, clavam manu geſtavit, quod de eo ſcribit Herod. oculatus teſtis, & lib. 12. Athen.

CAPUT II.

Hugonis Eteriani Theologi antiqui locus emaculatus.

PAlma Ægypti, teſte Dioſcoride, πῶμα nuncupatur à neſcio quo operculine an poculi uſu: eadem & ἄδιψ☉ à tollenda levandave ſitis injuria, Plinio lib. 12. cap. 22. vocatur, quam mali cotonei odore eſſe dicit. De hac loqui Hugonem Eterianum theologum vetuſtum, qui de ſpiritu ſancto tres

tres adverſum Græcos libros edidit; certum eſt, mendoſis licet codicibus, quum ſic ait libri I. initio: Atqui dum ſupremæ philoſophiæ principium delibare aggredior, aquatili videor mihi teſtudini eſſe ſimilis, quæ freta tranare cupiat: ſtupore cogitatus obſidetur, mens tabeſcit, lingua, tanquam Ægyptiam palmam (quæ apud Græcos ἀδίπερος vocatur) guſtaverit, retardatur. Quo loco ἄδιψος repone, vel ex Solino Polyhiſtore, ex quo locum totum tranſumpſit iſte, cujus verba non pigebit aſcribere è 35. capite: Palma quoque Ægyptia dicenda. Res eſt, propriè adipſos (malè in quibuſdam legitur, ad ipſam) vocatur, ut dici oportuit, eaque guſtata arcet ſitim. Odor idem, qui & malis cydoniis. Sed demum ſitim ſedat, ſi priuſquam maturuerit, decerpatur: nam ſi matura ſumatur, ſenſum intercipit, greſſum præpedit, linguam retardat, obſeſſiſque officiis mentis & corporis, imitatur vitium ebrietatis. Non eſt opus oſtendere, quam feliciter παρῳδεῖ aut alludit theologus ille non contemnendus ad Solini verba; cuivis enim patet conferenti.

CA-

CAPUT III.

Senecæ locus reſtitutus.

APud Senecam libro de ira hunc in modum ſcriptum invenias: Sicut rex Perſarum totius populi nares recidit in Syria Tindentio Colura loci nomen eſt. Equidem locum ſanandum puto, ſi legas, in Syria, inde Rhinocolura loci nomen eſt, niſi & Rhinocorura cum Stephano ethnographo legere mavis. Eſt autem Rhinocolura ſive Rhinocurara, & Rhinocera Diodoro Ægypti urbs, Plinio etiam Palæſtinæ adnumerata, cujus incolæ trunci omnes & mutilati naribus fuere: ex talibus nanque deducta fuit colonia ab Æthiopum rege Artiſane, aut quod Seneca maluit, Perſarum rege, qui mitiore pœna in ſontes animadvertere putans, non gentem totam ſuccidere, ſed ad injuriam ſuperſtitem vivere voluit. Eventui atteſtatur nominis etymon, Græci enim ῥῖνα naſum vocant, κόλȣρον, quicquid mutilum eſt, & parte truncatum. quòd ſi Rhinocurara legas, ἀπὸ τῆς τῶν ῥίνων κȣρᾶς: ſin Rhinocera, ἀπὸ τȣ̃ τὰς ῥῖνας κείρεσθαι, utrobique à demeſſis truncatisque naribus nominis rationem elicias. Sed præſtat Diodori verba ex Bibliothecæ ſecundo ſubjicere, deinde Strabonis, quòd in hiſtoria iſtorum magnus

nus ſit conſenſus de Æthiopum rege, qui novi generis pœnæ delitias excogitarit: ſic enim ille de Artiſane Æthiope loquens ſcribit: Latrocinia novo more coërcuit, noxios neque capitali pœna tollens, neque inultos ſinens: quo conſtituto judicio, coactos in unum reos miti ſententia condemnavit, & amputatis narium ſpiraculis in deſerta loca abire compulit, conditamque ibi civitatem, ab exciſis naſis Rhinoceram dixit: ea in Ægypti Arabiæque confiniis ſita haud procul mari cunctis vitæ adjumentis indiget. Hæc ille. Strabo verò in 16. ita: *εἶτα ῥινοκόλουρα ἀπὸ τῶν ἐισωκισμένων τὰς ῥίνας οὕτω καλουμένη, τῶν γὰρ αἰθιόπων τὶς ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, ἀντι τοῦ ἀναιρεῖν τοὺς κακούργους, ἀποτέμνων τὰς ῥίνας, ἐν αὐτᾷ κατῴκισεν, ὡς οὐκ ἂν ἔτι τολμήσοντας ἀναιρεῖν διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ὄψεως.* hoc eſt: Sequitur Rhinocolura ab incolis naribus truncatis nomen habens: Regum enim Æthiopum unus Ægyptum aggreſſus, in maleficos capitali pœna animadvertere nolens, præſectis naribus eo loco habitare juſſit, ceu poſthac à latrociniis temperaturos ob faciei fœditatem. Græcè videtur mihi locus eſſe mutilus, ut ſubſtituto participio *κοπέντων* aut ſimili hunc in modum legatur: *ἀπὸ τῶν ἐισωκισμένων τὰς ῥίνας κοπέντων οὕτω καλουμένη*: tale quid enim deſiderari videtur.

CA-

CAPUT IV.

De Cereris ἑρμόχȣ cognomento à nemine explicata ratio.

POlemon in nono ad Timæum refert Delphis extitiſſe fanum Cereris ἑρμόχȣ cognomento, quaſi ſi dicas Mercuriveham, cujus obſcura admodum & à nemine, quod ſciam, hactenus prodita ratio, ut mirari ſubeat, cur in operoſo illo ſuo Syntagmate ejus ne meminerit quidem Lilius Gyraldus. Equidem quid hac de re ſentiam, non gravabor in publicum proferre, modò germana ſit lectio, & non corrupta, apud Athenæum Dipnoſoph. decimò. Itaque Cereris ἑρμόχȣ ſive Mercurivehæ ſimulachrum ab Ereſiis (eſt autem Ereſus Lesbi civitas Theophraſti patria) apud Delphicum Apollinem fuiſſe conſecratum arbitror, uti pleræque omnes urbes votiva donaria Delphis deponebant, quòd ager Ereſius præſtantiſſimum candidiſſimumque frumentum produceret, cujus pollinem Mercurius ad Deos, ſi quando pane veſci voluerint, ſubvehere fingebatur: quod innuiſſe puto Archeſtraſtum poëtam in opere, quod γαςρονομίαν inſcripſit, quo congeſſit, quicquid ipſe deliciarum uſquam viderit, orbem terrarum abdominis gratia luſtrans. Ejus hi ſunt verſus:

Ev

Ἐν λέσβῳ κλεινῆς ἐρέσου περικύμονι μαστῷ
Λευκοτέρου χιόνος θερίας, θεοὶ εἴπερ ἔδουσιν,
ἄλφιτ', ἐκεῖθεν ἰὼν ἑρμῆς αὐτοῖς ἀγοράζει. hoc eſt:
Ubere agri dives Ereſus circunflua ponto
Fert nive candidius frumentum, atque inde farinam,
Si quando eſt uſus ſuperis, Cyllenius emptat.

Fuit tamen, ne quid diſſimulem, quando pro ἐρμόχου legendum ſuſpicatus fuerim ἐρνόχλου, à roſcido & germineo virore ſegetis in culmos aſſurgentis.

CAPUT V.

Quid ſit recoctum apud Horatium.

APud Horatium lib. 2. ſermonum, ſatyra 5. legitur: *Plerunque recoctus*
Scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem.

Ubi per recoctum intelligo veteratorem inſignem, qui longo uſu didicerit, quid diſtent æra lupinis: coctum nanque vocabant quicquid vetus & multi temporis exiſtat, vel Servio teſte, cujuſmodi illud Perſianum eſt:
Ut ramale vetus prægrandi ſubere coctum.

Quomodo & Virgilii illud Æneidos undecimo accipi poteſt de telo dictum:
Solidum nodis & robore cocto.

quod ad roborationem artis ingenio quæſitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul. Perſium, ubi, quid potiſſi-

mum in ſacris ſpectet Deus, ille expendens, jubet nos eò adferre ſanctos mentis receſſus, & incoctum generoſo pectus honeſto: ac incoctum quidem, hoc eſt, duratum & circa virtutum actiones diu multumque exercitum. Haud abſimili fermè ſenſu dixit recoquere Fabius lib. 12. cap. 6. de M. Tullio loquens, qui ſe Apollonio Moloni Rhodi rurſus formandum ac velut recoquendum dederit. Acron recoctos dici ait ſcribas, qui ſæpius pro conſulibus ad provincias miſſi, exercitatiores facti eſſent ex ipſa frequentia & uſu: qua ratione veterator Donato exponitur, à multarum rerum gerendarum vetuſtate deducto nominis etymo.

CAPUT VI.

Vocabula aliquot Germanica è Græco fonte cadentia.

GLoriantur Bayſius & Budæus Gallos ab antiquo fuiſſe φιλέλληνας, argumento paucularum vocum ejus idiomatis, quæ græcæ linguæ veſtigia conſervent. At quanto juſtius nobis gloriari licebit Belgis, quorum in lingua aliquanto plura indubitatioraque ſymbola ac documenta vocum ex uberrimis Græcæ linguæ fontibus ſcaturientium extant: quorum aliquot enumerare juvat hoc capite: omnes etenim recenſere, infinitam ocioſi feriati-

que

que ingenii operam requirit. Primum enim quis dubitet noſtrum tonge pro lingua & voce à Græcorum φθογγὴ manare? quam illi γλῶσσαν λίσπαν vocant, lubricam & ſuaviter balbutientem linguam, nos in ſimili re, liſpe tonge dicimus, quaſi λίσπαν φθογγήν. fuſus quo lanificæ utuntur in trahendo penſo, nobis, Clos vocatur, illis κλωςὴρ, & inde verbum clothen & cloſſen à κλώθειν: ſic clounen pro filum torquere ab illorum κλονεῖν deſcendit. Nos graven pro ſculpere efferimus, ut illi γράφειν pro ξέειν teſte Euſtathio. melcken pro mulgere ab ἀμέλγειν fit: ſtroejin à ϛορεννύειν pro conſternere: lapen pro ſorbendo haurire à λάπειν & λαπάζειν ſeu λάπτειν: craſſen pro ſcarificare cutim à χαράσσειν: gripen pro involare unguibus à γρίφειν: huberden pro contumeliari & convicia facere ab ὑβρίζειν: calephaten pro conſolidare & compingere hiulca à καλαφατὴς, qua voce naupegus vocatur, cujus munus eſt navis commiſſuras rimasque ſolidare ſtuppa aliave materia. ſtiven pro durare roborareve à ϛίβειν derivatur, ut ſtijf ϛιβαρȣ vocem exprimit. rurſus in alia ſignificatione ſtiven pro durare & conſtringere amylo lintea ſeu pepla dicunt fœminæ voce originem ſuam referente ad ϛύφειν, quod cogere ac conſtringere notat. Scheren pro tondere cæſariem originem ſuam debet

σχερίη, quod tonſuræ genus eſt. crabbe à καραβός ex cancrorum genere deducitur: ſtrop pro ſune intorto à ϛροφὸς: hulck pro nave oneraria ab ὁλκὰς: burgum vocamus, quem illi πύργον, vicinia literarum b & p. nevele pro nebula à νεφέλη. plat pro lato à πλατύς. colp pro ſinu aquæ à κολπὸς ſic dicitur ſinus maris. ſtribling pro refractario & perverſo homine à ϛρεβλὸς fit: philum nominamus ſcurram, quem Græci φῆλον: rijm pro gelu & pruina refert ſe ad κρυμὸς: krebbe pro lecto penſili puerorum κρέββατον ſonat. kuiil pro ſpecu concavo κοῖλον ſapit: ſic koii pro cavo loco à κώοι manat, quæ vox κοιλώματα ſignificat: kakken, quod (honos eſto auribus) alvum dejicere notat, à voce κάκκη, quæ τὸ δύσοσμον ἀποπάτημα ſignat, ut Ariſtophanis interpres exponit, naſcitur. vreeſen pro metuere à φρίζειν: coppen pro truncare capite ab ἀποκόπτειν. doerriſſen pro perfringere à ῥήσσειν: an ſiſſen pro incitare canes & in aliquem animare acclamationibus ab ὑθϊσίζειν: ſticken à ϛίζειν pro notis ſignare, aut picturatis ſignis ornare aliquid: climmen pro ſcalis aſcendere ſignificationem κλίμακος includit: brimſtich pro pruriginoſo & ſalace homine ſpirat originem verbi βριμάζειν, quod eſt ὀργᾷν ἐν συνουσίαν: ſic buzem pro comesſari poculisque indulgere videtur manare à

βύζην,

βύζην, quod confertim denotat, quando videlicet confertim *καὶ ἀθρόως* ingeſtum potum ſignificare volumus; cujus vocabuli apud Arrianum uſus eſt. Itidem & *φενακίζειν* communi impoſturæ nomine pro fuco fallere noſtrum verniſſen fecit: niſi potius *φοινικίζειν* in eam laudem vocemus, à quadam purpuriſſi ſignificatione. Jam & *βρέμειν* pro ſonitum edere nobis produxit bremmen, duplicata mugiente illa littera: bauven vel baffen à *βαΰζειν* fit pro latrare: flerien pro nugari à *φλυαρεῖν*. clocken pro ſonitum reddere, qualem auguſti oris vaſculum ſolet, à *κλώζειν*, unde & *κλωγμὸς*: ſtropen pro invertere à *στροφᾶν*: gargelen à *γαργαρίζειν*. Neque illa ſilentio prætereunda ſunt, kniper pro homine præparco & ſordido, quem & illi *κνιπὸν* appellant: lampe à *λαμπὰς*: tombe à *τύμβη*: ſtyle à *στύλη* pro columna: diinen & poſtea duiinen pro littoralis harenæ collibus à *θῖνες*: „ qua voce clariſſime ita utitur Appianus in „ Parthico & Plutarchus in Craſſo *ἀνίστασαν ἐκ* „ *βυθοῦ θῖνας ἀμμοῦ*, vel ut alter habet *ἀμμῶν*. " ancker ab *ἄγκυρα*. Brabanti mals vocant quod tenellum eſt & molle voce *μαλακοῦ* veſtigium ſervante: & aiboi ab *αἰβοῖ* abominantis averſantisque adverbio, quo & Ariſtophanes utitur: quin & lampers tenue quoddam & pellucidum velamen nominant fœminæ, re-

lucente in eo & λαμπρȣ̃ voce : & noſtrum crachtich vicinitatem habet cum κροταιὸς, & crolle cum κρόβυλος : lueren cum λῆροι pro nugis : & thranen à θρηνεῖν pro illachrymari, quod vir ampliſſimus Nicolaus Grudius admonuit : & quam nos nacht, illi νυχθὰ poëticè magis vocant. Annotavi olim in commentario de Coma, ſcepeſcheren dici ab opificibus, qui panni lanei villos longis forficibus detondent, quoties ſtrictim ad ipſam uſque panni cutim, ut ita dicam, illos reſecant, quod σκαφιοσχερίην compoſita voce dicere liceat, à σκάφιον, quod ἐν χρῷ ſignificat, & σχερίη tonſura. „ Gras pro gramine a κρᾶσις ſive γρᾶ-
„ σις : pat pro calle aut ſemita a πάτος im-
„ minutum eſt : quod illi κίβδηλον, ceu ad-
„ ulterinum, vocant, nos veluti controver-
„ ſum kifdeelen illud dicimus : quem latini
„ callem, Græci πάτον vocant, nos pat, di-
„ cimus trunea voce. Scraſſen pro ſcarificare
„ a χαράσσειν. ςένειν & ςεναγμὸς per ejulatu for-
„ mat noſtrum ſtenen. nos wiſpelen dicimus
„ pro diſcurſare καὶ μυὸς δίκην περιπολεῖν, id illi
„ μυσπολεῖν vocant. quod illi τωθάζειν pro ſub-
„ ſannare, nos die tootſetten dicimus. Se-
„ curis manubrium Græci ςελεὸν, nos ſteele
„ dicimus." Quid plura recenſere attinet, quum Germanicarum vocum immenſum pelagus totum penè ad Græcos fontes arceſſi

poſſe

poſſe putet doctiſſ. undequaque Ant. Morillonus.

CAPUT VII.

Tibulli verſus explicatus. Cur Venus concha vehi dicatur.

LEgenti mihi apud Tibullum lib. 3. elegia 3. verſum illum:

Et faveas concha Cypria vecta tua.

& apud Statium lib. 1. Sylvarum in Veneris oratione: *Et noſtra potuit conſidere concha.* non ſatis explicata primo occurſu videbatur ratio, cur Venerem ſua concha vectam uterque poëta dicat, præſertim nullis adjuto commentariis. itaque in altiorem cogitationem incubui, ut cauſam dicti exquirerem rimando, quod aperuit commodùm Placiades, qui autoritate Jubæ Maurusii in Phyſiologis ſcribit concham marinam toto corpore ſimul καὶ ἀθρόως aperto in coitu miſceri, atque inde eſſe, quod Venus pingatur concha vehi. Adde huc quod conchyliacei generis eſus libidinis incentivum promoveat. Poteſt in cauſæ partem vocari & Cythera inſula natalis Veneri concharum buccinarumque proventu copioſo olim nobilis, unde & πορφυρὶς antea dicta fuit; quò facit verſiculus ille Martialis:

Lævior & conchis Galle Cytheriacis.

Illud quoque conſiderare poterit feriatus lector, cur

cur apud Claudianum Venus exquiri mandat Tritonem marinum deum, quo vecta per altum deferatur, quum huic deo concham ſonantem, qua inſpirare poſſit, tribuat Ovid. lib. metamorp. 1.

CAPUT VIII.

Immeritò criminari nonnullos Græcorum librorum converſionem.

NOn ſubjacebit, ut puto, criminandi aleæ, ſi in iſta miſcellanea materia locum dem & diamaſtigoſi noſtræ, qua flagellare obiter libuit abſurdam & præpoſteram quorundam eruditionis nomine ſe venditantium moroſitatem atque invidiam, qui rempublicam literariam è verſione Græcorum librorum inſignem accipere calamitatem clamitant, doctos (ſeipſos innuunt arbitror) ſua meſſe fraudari, laborum fructus intercipi, ipſos in ordinem redigi, nihilque à Latinis hominibus Græcæ linguæ imperitis, quos iſti pro numeris habent, diſcrepare lectionis opibus criminantur: quos ego rogatos velim, ut pauliſper æquis mea verba accipiant auribus; quod ſi nolint, ſecum illos cornicari & dicteria mea motis labris trutinare libenter paſſurus ſum. Nam quum (uti præclarè à Stoicis diſſeritur) ad tuendam ſocietatem humanam conjunctionemque animorum uniendam, qua ſine in belluinam feritarita-

ritatem abire omnia neceſſum eſt, nihil ſit prius, nihil fortius, nihil tenacius ratione atque oratione (quæ duo affinitate vocum parum diverſa, re ipſa penè unum, Græci rectius quàm nos uno verbo complectuntur) hæ autem in mutua inſtitutione, communicatione, & judicio poſitæ ſint: quid obſecro in mentem iſtis venit, ut lucem de rebus tollere contendant? alios quibus aut non par ocium, aut non eadem diſcendi voluntas in teneris rudibusque annis fuit, doceri prohibeant, ut non dicam, livore perciti invideant? Priſcis temporibus quum adhuc nuda virtus placeret, vigebant artes ingenuæ, ſummumque certamen inter homines erat, ne quid profuturum ſeculis diu latêret, ut cum Petronio Arbitro dicam: & nunc iſta utilitatis publicæ ac juvandæ rei literariæ ratio exoleſcet, & in culpam vocabitur? procul abſit iſta ab artibus non ſine juſta gravique cauſa ingenuis dictis macula. At demiror hos ipſos non videre, quàm multa Cicero è Platone, Xenophonte, aliis, ad verbum penè tranſcripſerit, illorum floſculis ſuperbiat, ut etiam glorietur alicubi, myrothecion ſe omne Iſocratis conſumpſiſſe: ſed occæcavit illorum oculos teterrimum livoris virus. Sciunt Ennium libros Euhemeri de Græca in ſuam, hoc eſt, Romanam linguam convertiſſe. Plautum, Terentium, quis neſcit

ſuarum comœdiarum bonam partem è Menandro, Apollodoro, aliisque Comicis haud diſſimulanter convertiſſe? Fatetur & Cicero appendiſſe ſe ſuis hominibus adverſarias orationes duorum nobiliſſimorum oratorum Æſchinis & Demoſthenis: item Arati Phænomena, & Xenophontis Oeconomicum. Pythagoram à Zora Aſſyrio pleraque ſua hauſiſſe & ab Ægyptiis refert Alexander cognomento Polyhiſtor libro de Pythagoræ ſymbolis, quæ ille ſuis proculdubio communicavit. Quorſum magno memoriæ detrimento tempus teritur in perdiſcendis variis linguis, niſi ut audita, lecta, compertaque ad noſtrum uſum trahamus, aliis communicemus, non ſolis nobis ſapiamus? Quin igitur Pythagoræ, Zamolxi, Platoni, cæteriſque Platonicæ ſcholæ ſectatoribus, ut Plotino, Jamblicho, quotquot denique exoticam ab Ægyptiis & Hebræorum libris hauſere philoſophiam, & eam Græcis ac barbaris, hoc eſt, ſuis hominibus communicarunt, diem dicunt? Cur non & Ptolemæum tantopere à ſcriptoribus laudatum in jus vocant, qui magna cura conquiſitos undique etiam barbarorum libros in Græcum transfundi ſermonem curaverit? Monet ſapienter Cicero, & identidem inculcat, non ſolis nobis natos nos eſſe. Et Ariſtoteles nebuloni ſtipem conferens humanitati illud ſe dare profeſſus eſt. Quur non & nos

nos ſimiliter, ſi quid Græcorum autorum lectione juvamur, in commune libenter id proferemus, ac promiſcuum genus hominum tum eorum, qui nondum adamuſſim Græca perdidicerunt, tum eorum, qui linguæ illius prorſus rudes fuerint, eo munere, quod haud ambiguo divini numinis beneficio obtinuimus, demereri ſatagemus? Scio Lyſidem Pythagoreum publicari nolle præcepta magnis parta ſudoribus, ut in quorumvis manus veniant, exemplo myſteriorum Eleuſiniorum, quæ profanos excludebant. Scio inſatiabile Alexandri Macedonis pectus commoviſſe editionem auſcultatoriorum librorum Ariſtotelis. Nec me fugit Ægyptios δυσμεταδότους apud Strabonem audire, quòd difficulter ſua dogmata peregrinis communicarent. Atenim iſti non inviderunt diſcendi avidis ſuarum traditionum cognitionem, ſed profanari eas & illotis pedibus proculcari, aut ſannionum materiam fieri noluerunt: quomodo & Plato, qui myſteria ex Hebræorum voluminibus altiora ſuis paſſim libris interſperſit, Geometriæ imperitos, hoc eſt, primarum ſcientiarum cognitione non imbutos à ſua ſchola excludendos cenſuit, dictante iſtud ſcholæ titulo. Enimvero Momo Ligurino hi mihi videntur iniquiores: ille nanque in Venere calumniabatur ſandalium ſtridulum nimisque loquax, cætera collaudabat:

at

at iſti Venerem illam tranſmarinam è Græcia hoſpitem prorſus denegant & ſubtrahunt oculis profanè eruditorum, ſic eos nuncupantes, qui Græca aut non ſalutarunt, aut non ſatis callent. Quorſum verò conſumitur iſta invidia? an ut ſoli ſciant, ſoli ſapere exiſtimentur? atqui occinet illis lepidè Perſius:

Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc, ſciat alter.

An verò ut in ſuis ſcriptis aſcititio ex autoribus raris & quos niſi Græcè doctus legere nemo poſſit, cultu ſplendeant, atque exuberent? Huc eorum ſi ſpectat ratio, quid culta illa & nobilia ſua ſcripta ceſſant edere, agricolis ſimiles, qui poſt labores multos ſubigendæ terræ impenſos maturam meſſem colligere negligunt: niſi fortaſſis hoc conſilio celandis furtis ſuis obicem ſtrui poſſe credant, ne plagiî arceſſantur, neve juxta apologum graculi alienis contecti plumis deprehendantur. Atqui divus Hieronymus judicat ſatius eſſe alieni operis interpretem exiſtere, quàm informis corniculæ modo alienis ſe coloribus adornare. Verùm excuſabunt fortè pudorem, quo minus edant: quin ergo aliis induſtria fortaſſe neutiquam inferioribus iſtam provinciam cedunt? Sive etenim ſua publicant, ſive non publicent, utrobique peccant, & invidiæ ſuæ pœnas luunt: ut enim edant aliquid, eadem certè edunt, quæ è Græcis mutuati ſunt,

quos

quos publicatos Latioque donatos calumniantur: ſive non edant, ſocordiæ iſta indubiè eſt & malevolentiæ ſeges. At hîc ſuperſedeo plura verba commutare cum irritabili genere.

CAPUT IX.

Euclidis Geometræ theorema ad Pythagoram relatum, & à Vitruvio explicatum, & diſſenſio autorum eôdem pertinens. Item Laërtii locus emendatus, Ciceronis indicatus.

EUclidis Megarenſis, quem ϛοιχειωτὴν appellat identidem Proclus, à tradendis Geometriæ elementis tyrociniiſque, nobile legitur theorema, quod prima fronte obſcurum multorum autorum teſtimonio ad Pythagoram Samium refertur, ordine quadrageſimum ſeptimum, quod ita Latinè ſonat: In trigonis rectangulis quadratum lateris recto angulo ſubjacentis æquale eſt quadratis laterum rectum angulum circumſcribentium. Cujus quidem obſcuritatem ingenioſe admodum diſcutit Vitruvius architecturæ lib. 9. cap. 2. & veluti diſpulſa nube ob oculos clarè exhibet, tres areas ſtatuens, quarum prima ſit trium, ſecunda quatuor, quinque pedum tertia, quæ tamen prioribus duabus par faciat ſpatium: nam quum prima triplicatò novenarium numerum impleat; ſecunda quadrifariam increſcens ſedecim conſtituat; tertia pari ratione

tione inſurgens vigintiquinque æquabit, duabus illis quantitate reſpondens, atque æquale ſpatium complens: quippe quum ſedecim ſuperaddita novenis in vigintiquinque incurrant, quot pedes area tertia continet. Sed quid moror autoris ipſius verba adſcribere? Nanque ſi ſumantur regulæ tres, è quibus una ſit pedes tres, altera pedes quatuor, tertia pedes quinque, hæque regulæ inter ſe compoſitæ tangant alia aliam ſuis cacuminibus extremis ſchema habentes trigoni deformabunt normam emendatam. Ad eas autem regularum ſingularum longitudines, ſi ſingula quadrata paribus lateribus deſcribantur, quod erit pedum trium latus, areæ habebit pedes novem; quod erit quatuor, ſexdecim; quod quinque erit, vigintiquinque. Itaque quantum areæ pedum numerum duo quadrata ex tribus pedibus longitudinis laterum & quatuor efficiunt, æquè tantum numerum reddit unum ex quinque deſcriptum. Id Pythagoras quum inveniſſet, non dubitans à Muſis ſe in ea inventione monitum, maximas gratias agens hoſtias dicitur iis immolaviſſe. Hactenus ille. Quod autem iſte Pythagoræ inventum vindicat, Thaleti tribuit Pamphila hiſtorica fœmina, quem primum trigoni orthogonion deſcripſiſſe aſſerit ab Ægyptiis edoctum. Sed à Vitruvio ſtant plures autores. Siquidem Proclus Diadochus

lib.

lib. 4. Euclidis theorema iſtud demonſtratione aſtruens ſic inquit : Qui vetera perſcrutari ſatagunt audire eſt , theorema iſtud relegantes ad Pythagoram inventorem , dictitantes eo invento bovem immolaſſe. Græcè eſt βουθυτεῖν λεγόντων αὐτον ἐπὶ τῇ εὑρέσει. Iſtud dictum alii ſupra fidem extollunt , hecatomben, hoc eſt, boum centuriam immolaſſe illum ſcribentes : nam Apollodorus calculator , quem λογιστικὸν in Pythagora Laërtius , ἀριθμητικὸν appellat Athenæus lib. 10 ſcribit eum ἑκατόμβην θῦσαι εὑρόντα , ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. id eſt , Hecatomben ſacrificaſſe , quòd inveniſſet , latus ſubjectum rectangulo trigono , tantundem valere , quantum ambientia. Quæ verba apud Laërtium & Athenæum paucis mutatis leguntur, niſi quòd Epigramma eam rem conteſtans, vel potius Epigrammatis pars corruptius legatur in Laërtio , hoc pacto ex Athenæi lectione reſtituendum :

ἡνίκα Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρετο γράμμα
κλεινὸς , ἐφ᾽ ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην.

vel ita ex Plutarcho , κεῖνο , ἐφ᾽ ᾧ λαμπρὴν ἤγετο βουθυσίην. id eſt:

Pythagoras quando invenit prænobile ſchema,
Multa hinc gratificans cæde boum ſuperis.

Unde eluceſcit , quidnam ſit novum illud, ob cujus inventionem Cicero Pythagoram bovem im-

immolaſſe ait, ſic ſcribens lib. de natura deorum tertio: Pythagoras quum in Geometria quiddam novi inveniſſet, Muſis bovem immolaſſe dicitur. ſed id quidem non credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hoſtiam immolare voluit, ne aram ſanguine aſpergeret. Sentit iſtic de ara Piorum dicta, de qua antea diximus nonnulla. Meminit hujus rei & Plutarchus in ſympoſ. lib. 8. cap. 2. hunc in modum ſcribens: Inter maximè geometrica theoremata, vel problemata potius, extat illud, Duabus formis datis alienam adjicere, partim æqualem, partim ſimilem: quo invento Pythagoram ſacrificaſſe Diis perhibent: multò nanque ſubtilius iſtud eſt & concinnius illo theoremate, quod demonſtrat latus ſubjectum idem valere quod latera circa rectum angulum conſtituta.

CAPUT X.

Qu. Septimii Florentis locus à mendis vindicatus.

EXtat Septimii Florentis Tertulliani, viri antiquitatis omnis ſcientiſſimi, ſed labante ſimul cum imperio & Romani ſermonis elegantia in ſtylo durioris, liber de Pallio monſtroſiſſimè impreſſus, cui non poſſum non Pæoniam manum addere, quatenus datur, ſanando locum unum atque alterum: nam omnia

nia mendarum portenta reſecare non unus Hercules queat, vel multis Jolais adjutus. Ac primum ubi legitur: Quanquam Tullius quingentis millibus non unum orbem citri emit, qua bis tantum Aſinius Gallus pro menda ejuſdem Mauritaniæ numerat. Hîc ego loco non unum legendum autumo nummum; pro citri cedri; pro menda menſa: idque Plinii autoritate innixus, unde iſta mutuatus eſt. is nanque lib. 13. cap. 15. loquens de cedri arbore apud Mauros plurima, ad menſarum inſaniam expetita: Extat, inquit, hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum eſt, illo ævo empta H. S. decem. memoratur & Galli Aſinii H. S. undecim. Qui locus, ſi ſummam precii ſpectes, longiſſimè exorbitat ab immani precio quod Tertullianus repetit. Etenim Tulliana iſta Plinii menſa decem ſeſtertiis æſtimata, hoc eſt, decem millibus nummum, ducentorum quinquaginta coronatorum aureorum ſortem implet: at illa Tertulliani quingentis ſeſtertiis, ſive millibus nummum penditur, hoc eſt, duodecim millibus & quingentis aureis. Itaque propiore confinio capitum legendum in hoc autore putarim hoc pacto: Quanquam Tullius quindenis millibus nummum orbem cedri emit. tametſi alterius vel codicis vel ſcrip-

toris fidem ſecutus, etiam bis tantum in menſam cedrinam inſumpſiſſe Aſinium Gallum prædicat, ubi uno ſeſtertio plus inſumptum refert Plinius. Sed tranſilio ad ea, quæ mox ſequuntur. Item qua lances centenarii ponderis Sylla molitur: vereor ſanè ne parva ſit iſta trutina, quum Ruſilianus equidem ſervus Claudii quingenaria promulſidem ædificat ſupraſcriptis fortaſſe an menſis neceſſaria, cui ſi officina extructa eſt, debuit & triclinium in mergo æquè ſcalpellum acerbitat ei. Ego ſic lego: Quum Druſillanus equidem ſervus Claudii quingenariam promulſidem ædificat, ſupraſcriptis fortaſſe menſis neceſſariam, cui ſi officina extructa eſt, debuit & triclinium; nam quæ ſequuntur verba, me non intelligere fateor ingenuè. Res nota eſt ex Plinio lib. 33, cap. 11. ubi ſic loquitur: Noſtra ætas fortior fuit Claudii principatu, ſervus ejus Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat. Quo loco obiter nota promulſidem à Tertulliano vocari, quam Plinius lancem dixit, diverſa ſignificatione quàm à grammaticis exponatur, qui potionem ea voce notari annotant, convivis loco mulſi ad excitandam cibi aviditatem exhiberi ſolitam. quo ſenſu apud Cicero-

ceronem lib. epiſtolarum nono accipi videtur, ibi: Non eum, quem tu ſolitus es promulſide conficere. Redeo ad Tertulliani verba, quæ paulò pòſt ſequuntur. Qua Aſinius Cetus mulli unius obſonium ſexis detulit. Huic loco Plinius optimè medebitur, qui lib. 9. cap. 17. de piſce mullo verba faciens ita ſcribit: Aſinius Celer è conſularibus, hoc piſce prodigus, Claudio principe unum mercatus octo millibus nummum. E quibus verbis in Septimio ita repoſuerim: Qua Aſinius Celer mulli unius obſonium ſeſtertiis octo detulit. Seſtertia enim octo, idem caput conſtituunt, quod octona millia nummum. Fuit autem proclivis lapſus, quum imperitus excriptor, ignarus quid ſibi vellent hæ notæ ſex. 8. quibus ſeſtertia octo ſignificabantur, imitatus rudem picturam, vocem æquè ſibi ignotam ſexis delineavit. Rurſus in eodem ſic legitur: Qua Æſopus hiſtrio ex avibus ejuſdem precioſitatis ut canoris & loquacibus, quibuſque centum millium patinam confiſcavit: fortè legendum rectius conflavit. Aliter Plinius lib. 10. cap. 51. patinam hanc ſexcentis ſeſtertiis taxatam ait, ut fortaſſis non centum, ſed ſexcentorum millium, Tertullianus ipſe ſcripſerit. Sed non minor in verbis continenti ſerie annexis error eſt, ubi ita ſcriptum in-

venio : Qua filius ejus poſt tale pulpamentum potuit aliquid ſumptuoſius eſurire margarita. Nanque vel ipſo nomine precioſa dehauſit, credo ne mendicius patre cœnaſſet. Ego ſic diſtinguendum ſcribendumque cenſeo : Sumptuoſius eſurire. Margarita nanque vel ipſo nomine precioſa dehauſit, credo ne mendicius patre cœnaſſet. De Clodio Æſopi tragici hiſtrionis filio, qui margarita ipſo nomine precioſa, hoc eſt, uniones & ſingularia naturæ opera abſorpſerit, & convivis abſorbenda dederit : vide Plinium libri noni capite 35. ut toties in Tertulliano accuratam Plinianæ hiſtoriæ lectionem indicemus.

CAPUT XI.

Adagium, Schema, & triobolus.

PRoverbium eſt apud Euſtathium in Iliados 13. ab Eraſmo præteritum, σχῆμα καὶ τριώβολον, cujus uſus erit in ingenioſos quidem, ſed niſi inſtiteris, remiſſos, & non niſi præmiolis expugnabiles : cui vitio dexterrimus quiſque obnoxius fermè eſſe deprehenditur. Nata parœmia à Tragico Phrynicho, qui ſtudii tantum atque operæ collocaſſe in ſaltationes Tragicas perhibetur, ut novum genus modumve ſaltandi excogitantibus triobolum præmii vice numeraret.

Re-

Refertur ab aliis ad Pythagoram proverbii origo, quem Jamblichus philoſophus ſcribit, ingenioſo dextroque diſcipulo, ſed ad excolendas diſciplinas tardiori, pro quolibet mathematico ſchemate triobolum pependiſſe, ut præmii invitamento ſupinitatem diſcipuli caſtigaret, ſtudioque diſcendi (quod libera & incoërcita voluntate conſtat) faces quasdam ſubderet.

CAPUT XI.

Quis fuerit aries Phryxi. Item Pauſaniæ locus expenſus & Theonis: nec non de Chymiſticis libris nonnulla.

DE Phryxi ariete pleni ſunt fabulatorum & poëtarum libri omnes. quis autem revera fuerit aries ille, examinandum eſſe duxi latius. Scribunt Pherecydes & Heſiodus, Athamantis & Nepheles liberos fuiſſe Phryxum & Hellen. at Herodotus ſcribit Athamanta Æoli filium Thebanorum regem ex Themiſto conjuge proles ſuſcepiſſe numero ſex, Schœnea, Erythron, Leuconem (quem Pauſanias ante patrem deceſſiſſe ex morbo prodidit) Pœum, Tittonum vocat Zezes, natuque minimos Phryxum & Hellen; quos inſidiis Inûs novercæ appetitos fugiſſe patriis ſedibus extorres, Hellenque in diſceſſu diem obiiſſe. Comitem

fugæ vectoremque perhibent omnes arietem Chryſomallon (ita enim apud Germanicum Cæſarem lege pro Chryſovellus) quaſi dicas aureo tectum vellere, quem ex concubitu Neptuni cum Theophane Altidis filia in ovem transformata natum, fabulatur Hyginus & Germanicus. Eundem mactaſſe Phryxum victimam Jovi τῳ φυξίῳ, ſoſpitatori, per quem periculum evaſerat, jugulatique pellem Æëtæ Colchorum regi dono dediſſe, refert Eratoſthenis autoritate Theon Aratæus interpres: quo loco legendumne ſit φυξίῳ, quod cognomen etiam eſt Jovis exulum defenſoris, teſte Apollonii ſcholiaſte, an verò λαφυςίῳ, controverſum facit Pauſanias in Atticis, & clarius etiam in Bœotiis, ita pertexens fabulam; Athamante, inquit, in monte Laphyſtio Phryxum pariter & Hellen immolaturo, ferunt miſſum fuiſſe ab Jove pueris arietem aurea lana inſignem, cum quo illi fuga evaſerint. Hunc Arietem fuiſſe ἐπίτροπον & quæſtorem pecuniarum Athamantis Phrygiæ regis, exponit Palæphatus, qui cognita hujus de interficiendo filio voluntate, unà cum Phryxo, impoſita in navim magna vi opum, abnavigarit in Colchos, ubi Æëtæ regis filiam Chalciopen conjugem duxerit. Dionyſius in Argonauticωn ſecundo ait κϱιὸν ſive Arietem fuiſſe Phryxi alumnum,

num, qui, cognitis inſidiis Inûs novercæ, Phryxo autor fuerit, ut ſaluti ſuæ fuga conſuleret, ſimulque profectionis comes in Colchos adnavigarit. Diodorus Siculus Arietem Phryxi pædagogum Diis immolatum Æëte Colcho fuiſſe refert, ejusque pellem detractam, templique parietibus inter donaria more barbaro appenſam, deauratamque adhibitis cuſtodibus ſervari juſſam fuiſſe. Alii arietem interpretantur navim arietina forma, aut ſaltem arietis inſigne in prora præferentem: ita Lucilius Tarrhæus Phryxum ex quorundam opinione ἐπὶ κριοπρώρου σκάφους, in navicula, cujus prora arietem præferebat, mare trajeciſſe annotat: ſic & Diodorus lib. 5. Simili ratione Herculem ad Erythiam ſive Gades transvectum ſcypho, hoc eſt, ſcyphiformi nave memorant Panyaſis & Pherecydes. Sic taurum, qui Europam vexit, navem taurina ſpecie fuiſſe refert Julius Pollux: & Nymphis Heracleotes navem, qua Phryges Boſphorum navigarunt, inſculptam habuiſſe tauri προτομὴν, atque ab ejus tauriformis navis trajectu finxiſſe illos, quòd bos fretum illud transmiſerit, narrat. Differentem à ſupradictis opinionibus rationem adfert Suidas in dictione δέρας dicens, arietinum illud vellus à Phryxo donatum ſive Aeëtæ ſocero, ſive ſecundum alios uxori Chal-

ciope, fuiſſe libellum arietinis velleribus, chartisve pergamenis deſcriptum, in quo continebatur auri conficiendi διὰ χημείας ratio omnis. Aureum iſtud vellus è ſolido auro πάγχρυσον dicit Euripides: at Simonides in hymno Neptuni, oſtro purpuræve flore tinctum fuiſſe ait. Illud verò per occaſionem addendum eſt, libros de auri argentique chymia à priſcis Ægyptiis conſcriptos magno ſtudio conquiſiviſſe, & inventos exuſſiſſe Diocletianum Imperat. Quin & Zoſimus Alexandrinus philoſophus legitur ſcripſiſſe χυμευτικῶν lib. octo & viginti ad Theoſebiam ſororem, indito libris & altero titulo, quo χειρόκμητα à manuario labore vocarentur.

Caput XIII.

Senecæ locus emendatus ex libro ad Albinam.

NOn poſſum inconniventer præterire locum Senecæ non uno modò aut ſimpliciter mendoſum ex libro de conſolatione ad Albinam, ubi ſic ſcriptum invenio: Nunc tranſiliens ab ipſis, quarum amœna poſitio & opportunitas regionis plures allicit, deſerta loca & aſperrimas inſulas, Ciatum & Symphum, Giarum & Gorſitam pete. Hæc inſularum nomina exiliis nobilitata,

tata in meliorem faciem ita reponenda puto: Sciathum & Siphnon, Gyarum & Corcyram pete. niſi pro Sciatho Cythnon mavis legere aut Cianon: certè Cianon & Sciathon inter inſulas à diſperſione nominatas Sporadas, enumerat Plinius, at Cythnon inter Cycladas: inter quas ponitur ab omnibus & Siphnos in Creticum mare vergens, quæ & Siphnium aſtragalum in proverbii ludicrum traxit. De Gyaro indubitata res eſt ex omnium ſcriptorum fide. Quòd verò pro Gorſita Corcyram ſubſtitui, facit lubricus facilisque deflexus literarum in vocibus & ſono & tractu affinibus: nam C majuſculum levi ductus momento in G deviat, & r in t. Scit autem non nemo Corcyram Jonii ſinus inſulam eſſe, antea Melænam cognominatam, de qua Plinius, & in Dionyſium Euſtathius: niſi malit quis Coſyram inſulam Africi maris ſubſtituere, infœcundam illam & ſterilem, ut pleraque exiliorum loca, de qua Ovidius: *Melite ſterili vicina Coſyræ.*

CAPUT XIV.

Quid ſic Cataſtus apud Vitruvium, Cælius erroris notatus.

CAtaſtus Vitruvio eſt ſervus venalitius è cataſta profectus, quam compedem ligneum exponunt quidam rectius, quàm

quàm qui ad Græcam originem referentes vocabulum locum eſſe putant, in quo venum exponantur ſervilis conditionis homines, quaſi à καθιστᾶν, à ſiſtendo iſtud fluxerit: priore enim in ſignificato Plinii illud libro 35. accipi video: Talem in cataſta videre Chryſogonum Syllæ. Hic eſt Chryſogonus oratione Ciceronis pro Roſcio Amerino nobilis. Similiter uſus eſt Tibullus elegiarum lib. 2. ubi periphraſticè cataſtum deſcribit, ibi:

Nota loquor, regnum ille tenet, quem ſæpe coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Vitruvii verò locus eſt libro architecturæ. 8. capite quarto ſic ſcribentis: Ut qui ibi procrearentur voces ad cantandum egregias haberent, ideoque ſemper tranſmarinos cataſtos emere formoſos & puellas maturas, eoſque conjungere, ut qui naſcerentur ex his, non ſolùm egregia voce, ſed etiam forma eſſent non invenuſta. Quo loco Calaſtros legit, exturbata veriore lectione, Cælius antiquarius., à vocalitate fortaſſis efformata, ut putavit, voce à καλιστρέω verbo, quod clamare ſignificat. Hos tranſmarinos cataſtos circumſcripſit Plinius lib 35. cap. 17. de creta loquens viliſſima: Qua, inquit, pedes venalium trans mare advectorum denotare inſtituerunt majores. De iiſdem ſenſit ibidem cap. penultimo, ubi ait: Tantumque non

cum

cum laureatis faſcibus remitti illò, unde cretatis pedibus adveniſſent. In quam ſententiam Syneſius lib. de inſomniis : ὥστε ὁ δεδεμένος ἐν πέδαις, καὶ λέλυται, καὶ στρατεύεται, καὶ στεφανηφορεῖ, καὶ παρατίθεται τράπεζαν, εἰ μὲν βούλοιτο, μηδικὴν, εἰ δ᾽ βούλοιτο, σικελικὴν, καὶ μέν τοι τοῖν ποδοῖν ὑπὸ λήσμων ἐστίν. id eſt : Ut vinctus in cataſta & liberatur, & ductat ordines, & coronatur, menſamque apponit, ſi lubet, Medicam, aut Siculam, interea pedum oblitus. Extat & cataſti mentio apud Martialem libro duodecimo epigrammatum :

Cùm tibi Niliacus portet cryſtalla cataſtus.

CAPUT XV.

De aſellis animalculis expenſum judicium ex Galeno, Plinio, & Cornario; & de voce Julus.

BEſtiola eſt multipes, ſub hydriis aquiminariiſque naſcens, & per muros ſcanſim enitens, & ad contactum ſeſe in pilæ modum contrahens, quam Latini multipedam, millepedam, & centipedam nominant, Græci ὀνίσκον quaſi aſellum à colore nuncupant, Dioſcorides etiam κουβαρίδα, Galenus & Ægineta ὄνον, Ariſtoteles cum adjecto ὄνον πολύποδα, quaſi aſinum multipedem : Aſiana lingua κύαμον ob fabæ ſimilitudinem, Galeni teſtimonio : nonnulli etiam

πολύ-

πολύποδα, alii quoque ἴουλον velut ἴοντα ὅλον, quòd toto corpore obſeptis pedibus gradiatur, ut equidem exiſtimo. Marcellus Medicus cutionem à cutis duritia ſoliditateque appellat, quod annotat Janus Cornarius magnæ eruditionis & multijugis lectionis vir. Nimirum Zezes apud Lycophronem ἴουλον exponit vermiculum multipedem per muros gradientem: & addit Etymologici autor ita dictum ἀπὸ τοῦ ἴεναι καὶ τῆς λειότητος τῆς πορείας, ab inceſſus facilitate, ſive ἀπὸ τοῦ οὔλως καὶ πυκνῶς εἰλεῖσθαι, quoniam crebrò in orbem volutatur. cui animalculo, quia ſcolopendræ inſtar bipartitum multorum pedum ordinem habeat, Lycophron comparat naves Paridis ob remorum duplicem ordinem ἰουλοπέζους quaſi multiremes & aſelli inſtar greſſiles eas nuncupans. Theophraſtus in quadam ad Phaniam epiſtola ὄνον vocari dicit autoritate Sophoclis in Surdis Satyris fabula ſic dicentis: κυλισθεὶς ὥστις ὄνος ἰσόπελος: id eſt, volutatus aſelli inſtar ſerrati crenative: ἰσόπελον enim dixiſſe videtur ſerræ ſimilem propter crenulas illas, quæ in aſelli corpore arcuato viſuntur: niſi legendum quis potius cenſeat κόπελος argumento deſcriptionis, quam ex Galeno ſubjiciam, quòd in ſterquiliniis ferè naſcatur. Sed quid moror Galeni deſcriptionem deſcribere ex tertio de medicamento-

rum

rum ſecundum locos compoſitione ſic ſcribentis : *ζῶον ἐςὶ πολύπουν, ἐν τοῖς ὑδρηροῖς ἀγγέιοις καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γεννώμενον, κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπερέισεις σφαιρούμενον.* Latinè ſonat: Beſtia eſt multipes, in aqualibus ſterquiliniisque naſcens, & ad digitorum compreſſiones in globum ſe rotans. quod teſtimonium de ea perhibet & Dioſcorides. Poterat & Plinius de eodem animalculo videri ſentire lib. 29. cap. ultimo, ubi hunc in modum ſcribit: Millepeda ab aliis centipeda aut multipeda dicta animal eſt è vermibus terræ piloſum, multis pedibus, arcuatim repens, tactuque contrahens ſe, oniſcon Græci vocant, alii tilon. quam quidem Plinii deſcriptionem velut in re eadem adducit Cornarius. Sed duo ſunt in ea, quæ ſuſpicionem mihi commovent de hoc ipſo animalculo paſſim noto fuſci coloris aut ſublividi, in maceriis humectis aut uliginoſis ruderibus ſtabulante, pluviæque tempeſtatis indice, & ad contactum ſeſe in gyrum contrahente, Plinium non agere: ſiquidem piloſum eſſe, & arcuatim repere illud ſuum, prædicat, quorum neutrum in hoc noſtro apparet, quippe cujus in corpore crenato ne veſtigium quidem pili ullum extet, neque arcus in morem inter reptandum incurvari conſpicitur, nimirum toto corpore gradiens. Quapropter Plinium

nium de ea potius beſtiola loqui ſuſpicio eſt, quæ non parum piloſa, & arcuato corpore ſeſe promovens, hortos perreptat, frondesque depaſcitur, quæ convolvolus à volvendi argumento Catoni dicta videtur. Judicium penes doctiores, quos ea cura tangit, relinquo. At quod ex Clitarcho in Gloſſis adfert Etymologici autor, Polypum piſcem à Lacedæmoniis ἴȣλον vocari, perperàm de piſce perſcriptum arbitror, referendumque puto ad iſtud, de quo agimus, quodque multipedam ſimili de cauſa Latinis dici annotavimus. Habet autem ἴȣλος præter dictam etiam alias ſignificationes: nam & prima lanugo ſive flos obſepientium genas mentumve pilorum ἴȣλος Græcis dicitur, ut apud Theodoritum lib. de providentia quarto, πρότερον μὲν γὰρ ἴȣλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τρίχωσις μετρία καλύπτει. id eſt, Primò effloreſcit lanugo, mox mediocris pilorum ſylva genas operit. Et apud Apollonium Rhodium lib. 1. Argonaut. ἶσον πȣ κακείνῳ ἐπιςαχύεσκον ἴȣλοι. hoc eſt: Atque illi culmi lanuginis erumpebant. Dicitur & ἴȣλος capillaturæ contortio, quo ſenſu & metaphoricῶs extuliſſe videtur Plinius de avellanis loquens capite 29. libri 16. Ferunt, inquit, & avellanæ iulos compactili callo, ad nihil utiles. Eratoſthenes in hymno Mercurii iulon pro la-

lanificarum cantilena videtur uſurpaſſe, ibi:

ἡ χερνῆτις ἐρίθος ἐφ' ὑψηλοῦ πυλεῶνος
Δενδαλίδας τεύχουσα καλὰς ἤειδεν ἰούλους. id eſt:
Lanifica at ſupero in cœnaclo penſa trahebat,
Farque parans ſalſum ſcitos cantabat iulos.

Negat hoc Didymus, contenditque iulon dici hymnum in laudem Cereris, quod ex Semo Delio annotat, & Athenæus lib. 14. & indicat Theodoritus lib. de materia & mundo ſic inquiens: Ne cantemus iulum Cereri, neque Rheæ lityerſan, nec Baccho dithyrambum.

CAPUT XVI.

Fulmen cur telum triſulcum à poëtis dicatur.

CUr à poëtis telum triſulcum fulmen dicatur, neminem grammaticorum ſubtiliore inquiſitione conſectatum fuiſſe, demiror: quod quia intentatum eſt aliis & indictum, conjecturæ dabitur locus, & quidem multiplici. Aut enim triſulcum propterea dici putandum eſt, quia ſuperiorum trium ſiderum, Saturni videlicet, Jovis, ac Martis ignes ad terram deciduos fulmina vocari tradiderunt principes doctrinæ viri, & præcipuè ſideris medio loco poſiti, quoniam contagium nimii humoris è ſuperiore Saturni circulo, & ardoris è ſubjecto Martis,

tis, per hunc modum egerat: unde natum ſit, quòd fulmen Juppiter jaculari dicatur, quod mitius exiſtimatur, quum Saturni ſævum & execrabile, Martis cremans habeatur. Ad quam rationem vocari poteſt diviſio trium generum fulminum à Servio poſita, ut fulmen quod afflat, hoc eſt (ut interpretatur Seneca) quod levi injuria lædit, Jovi tribuatur: quod punit perimitque Saturno: quod incendit, Martis ſideri. Aut ſecundum Plinianam rationem, quæ tria fulminum genera tradit: primum ſiccum, quod non adurit, ſed diſſipat: alterum humidum, quod non urit, ſed infuſcat: tertium clarum, quo quæ intus latent liquantur aut diſpereunt, illæſis operimentis. Aut quia Jovi fulminum autori ex Hetruſcorum in fulguralibus libris ſententia tres ſint datæ manubiæ ex undecim fulminum generibus, novem numero Diis attributis: quarum prima moneat placideque agat, ex ſua ipſius ſententia: ſecunda non omnino impunè exerceatur ex duodecim Deorum (quos Conſentes vocat Varro) arbitrio: tertia pervaſtet imiſque ſumma commutet, neque id abſque ſuperiorum ſive involutorum Deorum nutu. Dicuntur autem (ut id obiter dicam) in Thuſcorum literis jactus fulminum Manubiæ, ut eſt apud Servium: quomodo manubias omnes

nes albas & nigras Palladis eſſe : rubras & ſanguineas Jovis, ſcribit Acron. Quid, quòd Seneca ex Cæcinna, qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit, tria fulminum genera tradat, Conſiliarium, quod ſequitur poſt cogitatum negocium, ſive ut Marcellinus ait, ſuadet diſſuadetve aliquid fieri : Autoritatis, quod re perfecta eventum bonum malumve denunciat : Status, quod inopinatos opprimat. Adde huc tres fulminum ſpecies à Suida & grammaticis poſitas, quorum unum ſit σκηπτὸς ſive καταιβάτης, quod transfigit : ἀργὴς, quod afflat infuſcatque : & ψολόεις, quod tactu perimit : quibus duo addit Zezes Lycophronis interpres πρηστῆρα ſive πυρόεντα, de quo Juvenalis illud loquitur:

Iratus cadat in terras & vindicet ignis.

& ἑλικίαν, quod turbine cieatur. Quicquid ſit, fulmen trifariam ſemper armant autores, ut Seneca tria ejus genera facit, terebrans, diſcutiens, & urens : & hoc rurſus trifariam, vel afflando leviterque perſtringendo, vel accendendo, vel comburendo : Servius Honoratus nunc quod terreat, afflet, & puniat, inter fulminum genera enumerat : nunc quod afflat, incendit, & ſcindit : nunc verò quod colorat, transfigit, & afflat. Illud corollarii loco addendum eſt, fulmen diurnum Jovis putatum fuiſſe, unde & Diûm fulgur appellabatur, teſte Sex.

Pompejo : nocturnum verò Summani, quod repetitur & à C. Plinio lib. 2. cap. 52.

CAPUT XVII.

Martialis aliquot epigrammata autori ſuo reſtituta.

NOn poſſum quin Martiali lepidiſſimo poëtæ epigrammata aliquot ſua, hoc eſt, feſtiva, in impreſſis codicibus hactenus deſiderata, ex venerandæ vetuſtatis exemplari in Anglia mihi olim deſcripta communicataque à Birgamo homine candidiſſimo, reſtituam in hac materierum miſcellanea turba : ac primum ex lib. 7. illud ad Ponticum:

Pontice, perreges diſcurris, & omnia luſtras,
Magna quidem ſequeris, Pontice, magnus homo es.
Pontice, ſi qua facis, ſine teſte facis, ſine turba,
Non adhibes multos Pontice, cautus homo es.
Pontice, te celebrem forma natura creavit,
Dignus eras Helena, Pontice, pulcher homo es.
Pontice, voce tua poſſes adamanta movere,
Vox tua dulce ſonat, Pontice, dulcis homo es.
Pontice, ſic alios, ſic te quoque decipit error.
Vis dicam verum, Pontice, nullus homo es.

Ibidem de vetula.

Tacta places, audita places, ſi non videaris
Tota places, neutro, ſi videare, places.

Ibidem de Milone.

Milo

Milo domi non eſt, peregrè Milone profecto
Arva vacant, uxor non minus inde parit.
Cur ſit ager ſterilis, cur uxor lactitet, edam:
Quo fodiatur ager non habet, uxor habet.

Ex libro 12. In hiſtrionem.

Ante Jovis ſtatuam crepuit ſatur hiſtrio: pœnam
Juppiter indixit, vivere de proprio.

Ad Milonem.

Thura, piper, veſtes, argentum, pallia, gemmas,
Vendere Milo ſoles, cum quibus emptor abit.
Conjugis utilior merx eſt, quæ vendita ſæpe
Vendentem nunquam deſerit, aut minuit.

In effrontem.

Os atavi, patrui naſum, duo lumina patris,
Et matris geſtus dicis habere tuæ.
Quum referas priſcos, nullamque in corpore partem:
Mentiris, frontem dic mihi cujus habes?

„ Ex lib. 4.

„ *Ad cœnam nuper Varus me fortè vocavit.*
„ *Ornatus dives, parvula cœna fuit.*
„ *Auro non dapibus oneratur menſa, miniſtri*
„ *Apponunt oculis plurima, pauca gulæ.*
„ *Tunc ego, non oculos, ſed ventrem paſcere veni:*
„ *Aut appone dapes Vare, vel aufer opes.*

Ex quibus unum atque alterum ex prioribus non ſatis Martialem ſpirant, ut meum liberè arbitrium interponam: reliqua illius eſſe, vel Jovem lapidem dejerarim. Hæc eo libentius aſcripſi, quòd doleam lectionem variam Mar-

tialis epigrammatum cum hac ipſa appendice ante ſexennium typographo cuidam creditam nondum in publicum exiſſe.

CAPUT XVIII.

De oſtraciſmo, petaliſmo, & ecphyllophoreſi, relegationis generibus. Imbi locus apud Phavorinum emendatus.

OStraciſmus, quem teſtularum depoſitionem vocare licet, relegatio erat, genus exilii temporarium, ac fermè decennale, quo ſuæ exulanti ſubſtantiæ integræ intactæque reſervabantur: neque in deploratos homines & nefarios, ſed velut reipub. graves, ac virtutis nomine odioſos magis, quàm ſcelerum compertos, exercebatur, quod à Julio Polluce lib. 8. perſcriptum eſt. nec enim flagitiorum pœna erat exoſtraciſmus, ut inquit Plutarchus, ſed in ſpeciem faſtus gravioriſque potentiæ caſtigatio deductioque, at revera liberale invidiæ remedium & ſolamen quoddam: conſtat nanque prudentiſſimum quenque & conſultiſſimum huic legi obnoxium maximè fuiſſe, & oſtraciſmo exulaſſe. ſic Ariſtides cognomento Juſtus, ſic Solon optimarum legum autor, ſic Themiſtocles, ſic Thucydides, ſic Xantippus, ſic Alcibiades, magni viri omnes, ejus legis injuriam experti ſunt. Sed in Hyperbolo extremæ improbitatis homine,

mine, quæ etiam in proverbii ludicrum converſa eſt, deſiit atque abrogatum eſt malignæ legis arbitrium; ut mox dicemus. nam Cimonem (quem falſo Ariſtiden nominat Phavorinus in dictione ὀστρακίνδα, ubi pro Ἀριστείδης repone ὁ Κίμων ex Suida & Athenæo lib. 13.) ob nefariam cum ſorore Elpinice conjunctionem inceſti reum merita animadverſione à populo per oſtraciſmum excluſum cenſeo, graviore quoque pœna dignum. Quin & Theſeum primum omnium oſtraciſmo ejectum prodidit Theophraſtus, & ex eo Suidas. Quo nomine miror quòd tanto pòſt tempore Hippiam tyrannum legem de oſtraciſmo invexiſſe ſcribit Heraclides in fragmento de politiis poſitam, ut ait, propter tyrannicè agentes: nam ſi quem ob nimiam potentiam, aut popularis auræ favorem, ad tyrannidem viam affectare creditum foret, cives nomen ſuſpecti teſtulis inſcriptum deferebant. Quem morem obſervaſſe & Argivi & Mileſii & Megarenſes leguntur. Eandem legem ab Athenienſibus tranſumentes Syracuſani privati eam juris ſibi fecerunt, non teſtis, ſed olivæ foliis nomen rei inſcribentes, & πεταλισμὸν inde, velut foliationem quandam, ἀπὸ τῶν πετάλων, id eſt, à frondibus, nominantes. Similis eſt ἐκφυλλοφόρησις per folia exactio apud Zezen omnigenæ hiſtoriæ ſcriptorem nomine diſcrepans,

ſed in re conſentiens, cujus apud Dinarchum oratorem ſit mentio adverſus Polyeuctum, quem ἐκφυλλοφορηθέντα, hoc eſt, foliorum ſuffragio ab aris focisque exturbatum dicit. Reliquum eſt, ut ex Polluce, Plutarcho in Ariſtide, Ariſtophanis ſcholiaſte, & Zezeritum, quo oſtraciſmus peragebatur, ſubjiciam: is ita habet. Quum viſum erat potentiorum aliquem à laribus patriisque ſedibus extorrem ejicere apud Athenienſes, poſitis pro tempore tabernaculis (ut Pollux habet) aut tabulatis (ut Ariſtophanis interpres) aut clathris cancellisve (ut Plutarchus) in orbem undique obſepiebatur forum, relictis decem liberis acceſſibus, per quos aditus patêret omnibus tributim commeantibus ad deponendas in urnam appoſitam teſtulas, ὄστρακα appellant, quæ in exilium abituri nomen inſcriptum habebant: quibus collectis omnibus inibatur teſtularum numerus ab his, qui judicio præſidebant (ii erant prætores novem & ſenatus) quæ ſi expleviſſent ſex millium numerum, reo ſolum vertendum erat intra diem decimum: at ſi non aſcendiſſet eò numerus, manſitare domi fas erat. exulantem autem facultates ſuæ ſequebantur, & reditus annui ex agris. In eo diſcrepat Zezes, quòd non, ut illi, in forum, ſed in Cynoſarges, id gymnaſii nomen erat Athenis, teſtulas afferri conſueviſſe annotat. Illud verò memoratu dig-

digniſſimum eſt Ariſtidis factum, quòd quum ruſticus quidam literarum prorſus rudis illum fortè obvium habuiſſet, quid hominis eſſet, ignarus, poſtulaſſetque ab eo Ariſtidæ nomen in teſtula porrecta deſcribi, ille admiratus percunctatusque, ecqua in re fraudi ipſi fuiſſet Ariſtides, ruſtico negante, ac ne de facie quidem virum noſſe prædicante, ſed Juſti nomen, quod ille audiret, moleſtum ſibi eſſe dicente, nihil reſpondens ille & nomen inſcripſit, & teſtulam reddidit. Quomodo autem in Hyperbolo exterminium illud deſierit, quia dicturum me recepi, non poſſum non addere ex Plutarcho. quum nanque gliſcentibus hominum ſtudiis Ariſtides & Nicias (quorum ea tempeſtate magna in republica autoritas atque potentia habebatur) factionibus diſſiderent, populo ad teſtulas diſceſſionem parante, illi animadverſo periculo, quo alterutri teſtularum ſuffragio cadendum erat, ſtudia partium ſibi addictarum in unum conciliantes teſtulas in Hyperboli caput cudi ſubornarunt: qua re offenſus populus illuſum ſibi factamque injuriam inſimulans, lege in univerſum antiquata, Hyperbolum abſolvit. Ariſtophanis ſcholiaſtes dicit hunc non obtemperaſſe legi patriæ, fractis jam Athenienſium rebus & peſſum euntibus. Oſtraciſmi meminerunt & Ariſtoteles in Politicis, & in oratione de corona Demoſthenes.

nes. Ab oſtraciſmi, quo florentes hominum fortunæ ſubitò vertuntur, ratione manaſſe videtur adagium, ὀστράκου περιστροφή, teſtulæ converſio, quo uſus eſt Eunapius Sardianus in Chronographia in hæc verba ſcribens, ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησε Ῥωμαίοις. hoc eſt: Romanis felicius præter ſpem res cecidit, tanquam in diverſum prolapſa teſtula.

CAPUT XIX.

Quale vinum fuerit murina, ſive myrina.

MUrrinam, myrrhinum, & murinam, potiſſima tamen lectione myrinam, vini potionem intelligi invenio myro odoramentove condîti, μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, ut lib. 12. inquit Ælianus: hoc eſt, odore fragrante vinum imbutum bibebant. Vocatque eam mixtionem μυρρινήτην οἶνον, cujus meminerit Philippides Comicus: niſi fortè μυρρίνην cum Polluce legi præſtiterit. „ Quæ lectio ſervatur & Diphilo Comico apud Athenæum, „ Ἐφ᾽ ᾧ χαρείη πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρρίνην προσεγχέας. id eſt: Qua re lætabitur magis quam „ ſi murrhinam infuderis. " Neque verò à myrrhæ condimento ita appellatur, tametſi myrrhæ odore condîta vina ex Plinio intelligamus præter vetuſtorum codicum conſenſum, qui omnes myro legunt, quod ab Hermolao annotatum eſt: ſiquidem murinam Plinius

nius lib. 14. cap. 13 & in Pſeudolo Plautus, vinum eſſe dulce teſtantur: ſic enim apud hunc comicum loquitur Pſeudolus:

Quid ſi opus ſit, ut dulce promat indidem, ecquid habet?

Cui reſpondit Charinus:

Rogas, inquiens, *Murinam, paſſum, defrutum mellinam.*

Quibus verbis apparere dicit Plinius non inter vina modò murinam, ſed inter dulcia quoque nominatum. ita Fabius Dorſennus, ſeu potius Flavius:

Mittebam vinum pulchrum, murinam.

A myro ergo, non à myrrha, cujus admixtione amareſceret, appellationis myrinæ fontem arceſſere oportet, utcunque Fulgentius in myrrhæ ſignificationem conſentiat: delicatam enim fuiſſe potionem & ganeæ propriam præter autores modò nominatos docere poteſt & Sutrius ſive Succius Comœdiarum ſcriptor, ubi Glyceram meretriculam à dulcedine nomen habentem introducit ita loquentem:

Myrinum mihi adfer, quo virilibus armis occurram fortiuſcula. Confirmat hoc in primis Julius Pollux lib. 6. cap. 2. ſic inquiens: ἦν δέ τις καὶ μυρίνης οἶνος μύρῳ κεκερασμένος, οἱ δὲ τὸν γλυκὺν οὕτως οἴονται κεκλῆσθαι. id eſt: Erat & myrinum vinum myro odoramentove permiſtum; ſunt qui eo nomine dulce vocari exiſtimant. quæ

verba cum Plinianis conſonant. „ Quid, quod
„ clarè Theophraſtus libello de odoribus, un-
„ guenti commixtione condulcorari vina, ſcri-
„ ptum reliquit ; hæc enim ejus ſunt verba,
„ *δοκεῖ δὲ καὶ τὸ μύρον ἡδύνειν τοὺς οἴνους.* Memi-
„ nit hujuſce vini & Comicus Poſidippus,
„ *μυῤῥίνης ὁ τίμιος.* id eſt : pretioſa murrhina."
Item Aul. Gellius lib. 10. cap. 23. de Romanis Latiique mulieribus verba faciens ex hiſtoriis ita ſcribit : Bibere autem ſolitas ferunt loram, paſſum, murinam, & quæ id genus optant, potu dulcia. Quæ quidem verba repetita videntur ex Varrone lib. 1. de vita populi Romani, ubi ſic ait : Antiquæ mulieres majores natu bibebant loram, aut ſapam, aut defrutum, aut paſſum, quam murinam quidam Plautum appellare putant. quem locum annotans Hermolaus pro ſapam malè garum citat. Adde huc Sexti Pompeii judicium, qui murinam potionis genus exponit, quod Græcè dicatur nectar. Quid, quòd in ſupplicationibus publicis ad pulvinaria Deorum apponi ſolebat ædilium juſſu murina, velut proprius Deorum potus, quos nectare & ambroſia paſtos credidit antiquitas. Apud Petronium Arbitrum quidam ſe myrinum poculum ebibiſſe ait ad libidinis concitamentum. Quibus autorum teſtimoniis omnibus evidens ſit & manifeſtum, murinam dulciariam fuiſſe potionem & ganea-
tam,

tam, & cum aromatite vino ſi non eandem, non admodum pugnantem, aut ab eo diverſam, quod ex Plinii loco antea citato liquêre poteſt. Aliud longè ab hoc diverſum eſt myrtinum & myrtatum vinum, de quo Columella lib. 13. Palladius cap. 17. Cato, Dioſcorides in quinto, Plinius libro 14. capite 16.

CAPUT XX.

De cerycis ſignificatione multifaria. Item apophthegmatis duobus apud Eraſmum lux data.

KΗρυκος vocis ſignificatio latè patet, nam & præconem notat, & nomen proprium, & caduceatorem fecialemve, & pocillatorem, & buccinam ſive muricem piſcem. quarum omnium ſignificationum documentum & teſtimonium multiplex dabo. Primùm omnium κήρυκος præconis munus eſſe ſcribit Herodotus ſacris libationibusque præeſſe, concionem advocare, dicturos citare: unde Demoſthenis illud de Corona, ἠρώτα μὲν ὁ κῆρυξ, τίς ἀγορεύειν βούλεται. præterea attentos reddere, ſilentium indicere atque imperare, ut linguis faverent, idque tam in ſacris quàm in certaminibus, quod Græci dicunt καταχηρύξαι ἡσυχίαν, & κατακελεῦσαι, & ὑποκηρύξασθαι. Plautus facere populo audientiam dixit. Item bona proſcripta proclamare preciaque conficere, hoc eſt, auctionem facere: judices quoque & agoniſtas nominatim

tim appellare, Deorumque ferias indicare, in cerycis munus devolvit antiquitas, quæ omnia in præconem nobis cadunt. adde huc & obſcura quædam explicare, unde & ἑρμηνέας vocari poſſe cerycas ait Pollux, qua ratione Mercurius Deorum κῆρυξ, velut interpres, à Simonide dicitur, ubi de Maia loquitur, αὕτη γὰρ Κυλλήνης ἐν ὄρεσσι θεῶν κήρυκα τέχ' ἑρμῆν: id eſt: Hæc Cyllenes in montibus Deorum ceryca edidit Mercurium. Quid, quòd in tutela Mercurii præcones habebantur ἑρμαϊκῶς κηρύσσοντες, quomodo apud Sophoclem in Trachiniis Lichas præco de ſe ait, ἀλλ' εἴπερ ἑρμȣ̃ τήν δὲ πομπευω τέχνην. hoc eſt, ſiquidem ego Mercurii munus obeo. Accedit quòd Mercurius cum Pandroſo Cecropis filia (ſic enim nominatur ab Euſtathio, tametſi aliam ponat Pauſanias) conſuetudinem habens filium genuit Ceryca nomine, à quo Ptolemæus κηρύκων genus deduci ait: de quo annotandum venit ex Pauſania in Atticis prolixius, quòd Ceryx iſte, quem Ceryces gentilitio nomine nuncupati natum ex Mercurio & Aglauro Cecropis filia prædicant, fuerit natu minor liberorum Eumolpi (nam major Immaradus vocabatur.) cui ſuffragatur & Androtion orator, Eumolpo filium exitiſſe Ceryca ſcribens Muſæi poëtæ proavum, abavum ejus Eumolpi, qui primus Hierophanta factus initia myſte-

ſteriorum Eleuſiniorum condiderit. Præconum autem virtus in vocalitate præcipua fuit habita; unde clamoſus gallus à ſimili κῆρυξ ἀλεκτρύων in tragœdia audit: quo ſpectat κήρυκος etymon, quod ἀπὸ τοῦ γαρύειν, à clamore deducit Euſtathius. unde & Eurybatæ præconi nomen apud Homerum παρὰ τὸ εὐρὺ βάζειν, quòd eminus ſonora ejus vox exaudiri facilè poſſet. & Stentorem præconem epitheto εὐρυβόας inſignit idem poëta. qua in parte continuato ſpiritu quamdiutiſſimè verba trahere, &, quòd πόδα quaſi pedem nominabant, edicti genus longiſſimis periodis conſtans abſque ſpiritus reſorptu recitare, laudi fuit & inter examinationis probationisque modos habitum, ut teſtatur Pollux & meminit in Epidemiis Galenus, ibi, καθάπερ οἱ κήρυκες ὅταν τὸν πόδα λεγόμενον ἐκφεράζουσιν. Præconum, quando populo facere audientiam jubebant, ſolennis erat acclamatio iſta Ακούετε λαοὶ, Audi populus: unde manavit argutia faceti illius dicti Stratonici citharœdi, qui quum apud Mylaſſa Cariæ urbem parum populoſam peregrinaretur, conſpicatus multa templa, raros homines, medio in foro exclamavit præconum ritu, Ακούετε ναοὶ, audite fana. In poſtrema dictione gratia eſt, Latinis auribus inimitabilis, unica litera ſono affini variante dicti ſententiam. Meminit hujus Athenæus lib. 8. & in Iliados 17. Euſtathius.

thius. Ab hoc præconis officio ductum eſt verbum damnatorium ὐθικηρύττειν, quaſi per præconem indicere præmium tollendi alicujus: quoties namque è medio ſublatum quempiam volebant, proclamabant cædis mercedem, aut vivi capitis: ita Xerxi Græcia ἐπεκήρυξεν χρήματα, ei qui vivum interfective caput Athenas attuliſſet, centum talentorum propoſito præmio, quod apud Etymologici autorem lectum eſt. Ex eodem fonte fluxit ἀποκηρύττειν, & ἐκκηρύττειν pro edicto exterminare. Illius uſus eſt apud Syneſium libro de inſomniis: εἰ μὴ καὶ τὸ καθεύδειν ἐκ τῆς ἀρχομένης ἀποκηρύξειεν. id eſt, niſi etiam extra ſuam ditionem edicto expellat dormiendi voluntatem. Hujus verò apud Athenæum de Lyſimacho rege, qui præconis voce extra regni ſui fines philoſophaſtros omnes exegit, quod Græcè eſt ἐξεκήρυξε. Jam verò quòd ceryx etiam pro feciali & caduceatore accipiatur, docet Euſtathius Iliados decimo, ubi θείους & ἱερὺς κήρυκας Homerico epitheto nuncupari contendit non præcones modò, ſed etiam eos, qui reipub. nomine legationes obeunt, & feciales, denique ſequeſtros omneis. Græca verba ſunt, τὺς δημηγορίαις, καὶ εἰρηναίαις ἐξυπηρετυμένυς πρεσβείαις καὶ πολέμων λύσεσι, μέσυς τε γενομένυς εἰς πᾶν καθῆκον. Indicat & Ulpianus in commentariis in Demoſth. orationem adverſus Timocratem annotans duplices

plices eſſe cerycas, alterum popularem, alterum belli communem, deductorem legatorum fecialiumve ad conveniendum de pace cum perduellibus, manu geſtantem pro ſymbolo caduceum, quod κυρύκειον vocitatur. Habebat autem caduceus in ſumma ſui parte ſerpentes binos ſpiris circumplexos, adverſa efflantes ſibila, ὄφεις καταγλωττίζοντας καὶ ἐμπεπλεγμένους, ut inter annotationes in Athenagoram legiſſe memini. Hi autem ceryces idem jus cum fecialibus, & eandem propè poteſtatem habuiſſe videntur: penes nanque illos erat fœdera contrahere, inducias paciſci (unde & σπονδοφόρους & ἐκεχειροφόρους dici illos poſſe innuit Pollux) pacem inire, ac bellum denunciare, quæ fermè in fecialibus ſuis, quos εἰρηνοδίκας velut pacis ſequeſtros interpretatur Dionyſ. Halicar. libro ſecundo complectitur: quod clariſſimè liquere etiam poteſt ex Thucydide nitidiſſimo ſcriptore: ac de belli quidem denunciandi poteſtate libro primo, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον πόλεμον προεροῦντα Κερκυραίοις. Præmiſſo feciali, qui Corcyræis bellum indiceret prius. at de pace idem lib. 4 de Arribæo loquens, qui ἐπεκηρυκεύετο ἕτοιμος ὢν Βρασίδᾳ μέσῳ δικαστῇ ἐπιτρέπειν, Legatos mittebat, paratus Braſidæ arbitro rem permittere. De horum cerycum officio Plato lib. 12. de legibus. Unde deprehendi poteſt frivolam eſſe grammatico-

rum

rum eluſionem in diſcrimine vocum κῆρυξ & πρέσβυς, illum militiæ, hunc pacis legatum interpretantium. Novem autem fuiſſe cerycas cùm præcones tum caduceatores in Græcorum exercitu, traditum eſt à nonnullis, quorum nomina ſint Eurybates & Talthybius Agamemnonis, Aſphalion & Eteoneus Menelai, Dius Ajacis, Eurybates alter Ulyſſis, Stentor, Thootes & Calchas. Dixi deinde κήρυκας etiam pocillatores antiquitus fuiſſe dictos, infundendi cyathis vini miniſterio præfectos, quos οἰνοχόους poſterior ætas vocavit, quod diſertè profitetur in decimo Dipnoſophiſt. Athenæus, ſic uſum eſſe Homerum ſcribens, ibi:

φέρε δ' κρητῆρα φαεινὸν
κῆρυξ Ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεια κύπελλα. Et iterum:
αὐτὰρ κήρυκες ἀγανοὶ
ὅρκια πιστὰ θεῶν συνάγον, κρητῆρι δ' οἶνον μίσγον.

Utrobique cerycis voce pro pincerna accepta, ut ille voluit. adeoque latè patuit ejus vocis uſus, ut ad coquos etiam extendi autor ſit Clidemus apud Athenæum. Poſtremò ceryx etiam purpuræ piſcis è turbinato genere ſpecies eſt, qui murex & buccinum Plinio dicitur, atque etiam conchylium, quod indubitatum facit Archippus Comicus:

κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος, υἱὸς πορφύρας. id eſt:
Murex mari ſatus, proleſque purpuræ.

Eu-

Euſtathius item in 17. Iliad. κήρυκα præter alia dicit eſſe θαλάσσιον ὄστρεον ἔχον ὀξύτητας κύκλῳ, marinum oſtreum aſperum undequaque in orbem & ſalebroſum: à quo occaſio joci feſtiviſſimi arrepta eſt Stratonico citharœdo, cujus modò memineram, ludente in homonymia cerycis. Is etenim Abderam (Thraciæ urbs eſt) profectus ad certamen ibi propoſitum, quum animadvertiſſet ſuos privatim cuilibet popularium eſſe præcones, qui menſis initium ludis celebre proclamarent, eosque plures propemodum quàm pro civium numero, cœpit ſummis pedum digitis ingredi, defixo humi obtutu: quod factum admirantibus illius hoſpitibus, interrogatus, ecquid ſubiti mali pedibus accidiſſet, valere ſe quidem pedibus profeſſus eſt, & adulatores ad cœnam curſu prævertere poſſe, metuere tamen valdeque ſolicitum eſſe, necubi in ceryca pedem impingat; ambiguè ludens in voce ancipiti, tum præconem, tum muricem denotante. Quid enim veneris inſit in dicterio, ſi dixerit, vereri ſe, ne pedem impingat in præconem? quid item taciti cavilli monſtretur inceſſu illo ſublimi, ſi propter præcones in extremis digitorum articulis gradiatur? certè utrobique nihil, quantum ego pervideo. Proinde & iocoſe fecit ita inambulans, ut timere illum agnoſcas: & non

minus argutè metum detexit, vereri ſe dictitans, ne pedem murici idem cum præcone Græcè ſonanti, ſuffigeret. Itaque parum gratiæ (bona viri pace dixerim) habere mihi videtur Eraſmi verſio, quæ ſic ſonat: Illud unum metuo, ne ingrediens præconis pedem offendam. Præter ſupradictas ſignificationes κῆρυξ etiam ex accipitrum genere eſſe legitur apud Suidam, ſed quàm bene, neſcio, ſuſpectus enim mihi locus habetur, & pro ἱέραξ legendum ἱερὸς videtur.

CAPUT XXI.

Doctoralem lauream conferendi ritus non multum diverſus à Græcorum agonibus.

RECtè à majoribus noſtris viris cùm prudentibus, tum æqui rectique conſultis, inſtitutum fuiſſe hunc, non diſſimilem Græcorum in ludicro certamine ritibus, morem capeſſendi triumphalem lauream, aut ut dicam ſimplicius, magiſterii inſignia, judico: illic nanque abſoluto ſtadii curriculo victor bravium ferebat, non plebeio quovis, ſed Agonothetis ſolis decernentibus: hîc decurſa ſtudiorum meta, laborum præmium qui victor repoſcit, publico in phrontiſterio templive adyto, decernendis pronunciandisque præmiis deſtinato, lauream ſibi debitam accipit, non ſub arbitris vulgatæ & trivialis Mi-

Minervæ hominibus, quibus facilè ob oculos fucus objici poſſit, verùm à Doctorum (ſi dicere licet) δωδεκαθέω ſenatu. Jàm, uti teſtatur graviſſimus autor Themiſtius, Elæi ſive Piſatæ tanti Olympiacum illum ſuum oleaſtrum fecere, ut præter ingenuos, quique parentes legitimos docere poſſent, & τὴν ῥίζαν τῆς βλάστης ἀκέραιον, ut ipſius utar verbis, ad exercendi curſus munus nullum admitterent, imò tales ceu profanos & rejiculos à ſacris illis carceribus quam longiſſimè arcerent. Quòd ſi profano in certamine, ubi corporis tantummodo habitus, artuumque toroſitas ac firma compactio ſpectatur, adeò obnixè generis labem fugiebant veteres, quid ni & in ingenii (quoad ejus fieri poſſit) certamine idem fiat? ubi qui divinæ illius auræ particulam, mentem videlicet, parentem poteſt oſtendere, atque à ſuppoſititii fœtus injuria ſe vindicare, is demum ad hanc mercedem aſpirare merito maximo poſſit, dum tamen præbito ingenii ſpecimine, ſtudiique peracti ratione reddita, in quæſtione habitus, judicii aleam ſubierit, ne ad modum Æſopici aſini ſub leonis exuvio latitantis fallere quoquo modo poſſit. Accedit huc, uti omnem ſibi viam ad hunc aſpirandi honorem præcluſam eſſe, inertes ſciant. Neque illud ſilentio tranſmittendum eſſe videtur, quòd apud

ſeculum prius non par erat quovis in loco palmam obtinuiſſe honos; at præcipuum ex quatuor totius Græciæ civitatibus penes Elæos fuiſſe, ex claſſicorum ſcriptorum monumentis conſtat. quanquam & reliqui non caruerint ſua gloria: nam Delphi Pythiis gloriantur, Iſthmiis ſuperbiunt Corinthii, Nemæorum panegyri efferunt ſe Argivi. omnium tamen ut antiquiſſima, quippe ab Hercule inſtituta, ita facilè in reliquis celeberrima jure maximo Elæi ſua Olympia prædicant. Neque hoc ævo eadem ubivis locorum accepti honoris iſtius habetur ratio: imò ut ingenuè dicam, primum locum cùm ob antiquitatis reverentiam, tum propter ſtudiorum natalitia, Bononienſi Academiæ uno ore omnes deferunt, cujus ea eſt ubique terrarum nominis dignitas, claritudinis fama, ut cæteras ſuo ſplendore facilè obliteret. In cujus quidem urbis ſtudiorum parentis præconium digredi, ſupervacaneum eſſe puto, quandò illa plures ſui buccinatores repererit, quàm aut procos Penelope, aut encomiaſtas Helena: & ſi maximè ſuis eam dignis coloribus adumbrare coner, nihilo herclè facilius aſſequar, quàm Venerem Apellæam pictor è plebe unus. Alioqui non ſum ignarus apud priſcos Romanos ſacra Bonæ Deæ alieniore verborum uſu profanaſſe, inexpiabilis cri-

mi-

minis loco fuiſſe habitum: neque minori crimini obnoxium me fore reer, ſi ſacratiſſimam illam Academiam, quam ceu Muſarum quoddam adytum colo, veneror, atque ſuſpicio, minus digna, quàm par fuerit, oratione deterere inſtitero.

HADRIANI JUNII

ANIMADVERSORUM

LIBER SEXTUS.

CAPUT I.

Poëmation, quod falſo Ovidii nomine circunfertur, autori ſuo Lucano redditur, emendaturque.

MUltæ ſunt cauſæ, cur ſcriptores non pauci nativa ſua gloria dulciſſimo laborum ſuorum fructu privati fuerint, vel abolitis penitus operum titulis, vel proprio nomine inducto, adjectoque ſuppoſititio. In cauſam vocari poſſunt aut pudenda plagiariorum furta, aut vetuſtatis ſui nimium confidentis error quaſi per manus ad poſteros tranſmiſſus, aut ſupina librariorum oſcitantia, aut judiciorum

moroſitas. Sic Jornandus compendium hiſtoriæ Romanæ ex L. Floro tranſcripſit: ſic Caſſianus Baſſus ſcholaſticus, qui ex rei ruſticæ ſcriptoribus opus varium (cui γεωπονικὰ ab agriculturæ ſtudio nomen eſt) concinnavit, filioque dedicavit, nunc Conſtantini nomine obſcuratus legitur. L. Cælius Arrianus medicus, cujus extant celerum & tardarum paſſionum libri, Aureliani nomine notior nunc eſt. Arnobio, qui ſeptem duntaxat adverſum gentes libros edidit, octavus accrevit, quum ſit Minutii Felicis, Octavius ab interlocutorum uno ita vocitatus, nova ratione obliterandi autoris. Eros Juliæ medicus, qui in nomen Juliæ Auguſtæ dominæ ſuæ libertus conceſſit, corrupta nomenclatura, Trotula quaſi Erojulia nunc audit, minus Latinè vitio barbari ſeculi loquens: quod quidem haud vanum eſt doctiſſimi Morilloni judicium. Eandem injuriam ſenſit & Anneus Lucanus, cujus legitur juvenile carmen ante viceſimum ætatis annum procuſum, quodque alieni nominis mangonio inter Ovidiana opuſcula ſubrepſit, reclamante carminis majeſtate Naſonianæ ſimplicitati longè diſſimili. Nomen germanum autoris cum eo, ad quem ſcriptum fuit, integrum & ab invidæ vetuſtatis dente immune ſervavit exemplar repertum in biblio-
the-

theca eccleſiæ Deiparæ virginis Atrebatenſis, quæ Reverendiſſimum illuſtriſſimumque D. Antonium Perrenotum Epiſcopum agnoſcit, præclarum virtutum omnium domicilium, & literatorum Mecœnatem incomparabilem. Carminis talis illic viſitur inſcriptio : Lucani poëma ad Calpurnium Piſonem ex libro Catalecton. Ex quo perſpicitur error impreſſorum codicum, in quibus legitur, Ad Piſonem, ad quem extat & Horatii Ars poëtica : multum etenim diſcrepat temporum ratio, ut idem fuerit Piſo, cui & Horatius ſcripſerit, & cui Lucanus. Fuit autem iſte C. Piſo ex nobiliſſima Calphurniorum familia, qui unà cum Lucano Neroniana conjuratione abſumptus eſt, quem iiſdem penè verborum lenociniis, & ſpecioſo coloribus earundem dotium apparatu deſcripſit Corn. Tacitus hiſt. lib. 15. quibus illum depinxit Lucanus, ut vel inde Lucani eſſe convincantur. Taciti verba ſubjicere non abs re fuerit, quòd aditum aperiant ad rectius intelligendum poëmation : ea habent hunc in modum. C. Piſo Calphurnio genere ortus, ac multas inſignesque familias paterna nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat per virtutem, aut ſpecies virtutibus ſimiles. Nanque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adverſus ami-

cos, & ignotis quoque comi ſermone & congreſſu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul gravitas morum, aut voluptatum parſimonia. Lenitati ac magnificentiæ & aliquando luxui indulgebat &c. Quæ verba cum Lucani dictis ſi expendas, non ovum ovo ſimilius invenias. Sed præſtat totum carmen adſcribere, quòd multa ſint in eo perperàm tranſpoſita in codicibus vulgatis, multa hîc lectione interpolli correctiora, quemadmodum videbit quilibet, quem poëma conferre non pigebit, ab humaniſſimo doctiſſimoque Morilloneo nobis communicatum.

Unde prius cœpti ſurgat mihi carminis ordo,
Quosve canam titulos, dubius feror. hinc tua Piſo
Nobilitas, veteriſque citant ſublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes:
Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos: quæ, ſi deeſſet tibi fortè creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuiſſet.
Nam quid imaginibus, quid avitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroſo Conſule faſti,
Profuerint, cui vita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cujus laus eſt in origine ſola.
Felix, qui tantis animum natalibus æquas,
Et partem tituli non ſummam ponis in illis,
Ipſe canendus eris: nam quid memorare neceſſe eſt,
Ut domus à Calpo nomen Calpurnia ducat?

Clara-

Claraque Piſonis tulerit cognomina prima,
Humida calloſa cùm pinſeret hordea dextra?
Nec ſi cuncta velim, breviter decurrere poſſim:
Et prius ætheriæ moles circumvaga flammæ
Annua biſſenis revocabit menſibus aſtra,
Quàm mihi priſcorum titulos, operoſaque bella
Contigerit memorare: manus ſed bellica patrum
Armorumque labor, veteres docuere Quirites,
Atque illos cecinere ſui per carmina vates.
Nos quoque pacata Piſonem laude nitentem,
Exæquamus avis. tamen etſi bella quierunt,
Non periit virtus: licet exercere togatæ
Munera militiæ: licet & ſine ſanguinis hauſtu
Mitia legitimo ſub judice bella movere.
Hinc quoque ſervati contingit gloria civis,
Altaque victrices intexunt limina palmæ.
Quin agè majorum juvenis facunde tuorum,
Scande ſuper titulos, & avitæ laudis honores,
Armorumque decus præcede forenſibus actis.
Sic etiam magno jam tunc Cicerone vigente
Laurea facundis, ceſſerunt arma togatis.
Quæque patrum claros quondam viſura triumphos
Olim turba vias impleverat agmine denſo,
Ardua nunc eadem ſtipat fora, cùm tua mœſtos
Defenſura reos vocem facundia mittit:
Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum,
Et firmare jubet centeno judice cauſas:
Seu capitale nefas operoſa diluis arte,
Laudibus ipſa tuis reſonant fora. tu quoque Piſo

Judicis affectum, poſſeſſaque pectora ducis
Victor, ſponte ſua ſequitur quocunque vocaſti:
Flet, ſi flere jubes: gaudet gaudere coactus:
Et te dante capit judex, quam non habet, iram.
Sic auriga ſolet ferventia Theſſalus ora
Mobilibus frænis in aperto flectere campo,
Qui modò non ſolùm rapido permittit habenas
Quadrupedi, ſed calce citat, modò torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc cervice rotata
Incipit effuſos in gyrum carpere curſus.
Quis non attonitus judex tua reſpicit ora?
Quis regit ipſe ſuam, niſi per tua pondera, mentem?
Nam tu, ſive libet pariter cum grandine nimbos,
Denſaque vibrata jaculari fulmina lingua,
Seu juvat adſtrictas in nodum cogere voces,
Et dare ſubtili vivacia verba catenæ,
Vim Laërtiadæ, brevitatem vincis Atridæ.
Dulcia ſeu mavis, liquidoque fluentia curſu
Verba, nec incluſo, ſed aperto pingere flore,
Inclyta Neſtorei cedit tibi gratia mellis.
Nec te Piſo tamen populo ſub judice ſola
Mirantur fora, ſed numeroſa laude Senatus
Excipit, & meritas reddit tibi curia voces.
Quis dignè referat, qualis tibi luce ſub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
Cùm tua biſſenos numeraret purpura faſces,
Cæſareum grato cecinisti pectore numen?
Huc etiam tota concurrit ab urbe juventus,
Auditura virum, ſi quando judice feſſo

Tur-

Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus:
Tunc etenim levibus veluti proludit in armis,
Compoſitisque ſuas exercet litibus artes.
Quinetiam facilis Romano profluit ore
Græcia, Cecropiæque ſonat gravis æmulus urbi.
Teſtis Acidalia quæ condidit alite muros,
Euboicam referens fœcunda Neapolis arcem.
Qualis io ſuperi, qualis nitor oris amœnis
Vocibus? hinc ſolido fulgore micantia verba
Implevere locos: hinc exornata figuris
Advolat, excuſſo velox ſententia torno.
Magna quidem virtus erat, & ſi ſola fuiſſet,
Eloquio ſanctum modò permulcere Senatum,
Exonerare pios modò, nunc onerare nocentes:
Sed ſuper iſta movet plenus gravitate ſerena
Vultus, & inſigni præſtringit imagine viſus.
Talis ineſt habitus, qualem nec dicere mœſtum,
Nec fluidum, læta ſed tetricitate decorum
Poſſumus: ingenitæ ſtat nobilitatis in illo
Pulcher honos, & digna ſuis natalibus ora.
Additur huc & juſta fides, & plena pudoris
Libertas, animusque mala ferrugine purus:
Ipſaque poſſeſſo mens eſt opulentior auro.
Quis tua cultorum juvenis facunde tuorum
Limina pauper adit, quem non animoſa beatum
Excipit & ſubitò juvat indulgentia cenſu?
Quodque magis dono fuerit precioſius omni,
Diligis ex æquo: nec te fortuna clientum,
Natalesve movent: probitas ſpectatur in illis.

Nul-

Nulla ſuperborum patiuntur dicta jocorum:
Nullius ſubitos adfert injuria riſus.
Unus amicitiæ ſummos tenor ambit & imos.
Rara domus tenuem non aſpernatur amicum,
Raraque non humilem calcat faſtoſa clientem.
Illic caſta licet mens, & ſine crimine conſtet
Vita, tamen probitas cum paupertate jacebit.
Sed lateri nullus comitem circundare quærit,
Quem dat purus amor, ſed quem tulit impia merces,
Nec quiſquam vero precium largitur amico,
Quem regat ex æquo, vicibusque regatur ab illo:
Sed miſerum parva ſtipe munerat, ut pudibundos
Exercere ſales inter convivia poſſit.
Iſta procul labes, procul hæc fortuna refugit
Piſo tuam venerande domum tu mitis & acri
Aſperitate carens, poſitoque per omnia faſtu,
Inter ut æquales unus numeraris amicos:
Obſequiumque doces, & amorem quæris amando.
Cuncta domus varia cultorum perſonat arte,
Cuncta movet ſtudium. nec enim tibi dura clientum
Turba, rudis ve placet, miſero quæ freta labore
Nil niſi ſummoto novit præcedere vulgo:
Sed virtus numeroſa juvat. tu pronus in omne
Pectora ducis opus, ſeu te graviora vocarunt,
Seu leviora juvant, nec enim facundia ſemper
Adducta cum fronte placet: nec ſemper in armis
Bellica turba manet: nec tota claſſicus horror
Nocte dieque gemit: nec ſemper Gnoſius arcu
Deſtinat, exemplo ſed laxat cornua nervo.

Et

Et galea miles caput, & latus enſe reſolvit.
Ipſa vices natura ſubit, variataque curſus
Ordinat, inverſis & frondibus explicat annum.
Non ſemper fluidis adopertus nubibus æther
Aurea terrificis obcæcat ſidera nimbis.
Ceſſat hyems, madidos & ſiccat vere capillos:
Ver fugit æſtates: æſtatum terga laceſſit
Pomifer autumnus, nimbis ceſſurus & undis.
Ignea quinetiam ſuperûm pater arma recondit,
Et Ganymedeæ repetens convivia menſæ,
Pocula ſumit ea, qua geſſit fulmina, dextra.
Temporibus ſervire decet: qui tempora certis
Ponderibus penſavit, eum ſi bella vocabunt,
Miles erit: ſi pax, poſitis toga geſtiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem caſtra decebunt.
Felix illa dies, totumque canenda per orbem,
Quæ tibi vitales cùm primùm traderet auras,
Contulit innumeras intra tua pectora dotes.
Mira ſubeſt gravitas inter fora: mirus omiſſa
Pauliſper gravitate lepos. ſi carmina fortè
Nectere ludenti juvit fluitantia verſu,
Aonium facilis deducit pagina carmen.
Sive chelyn digitis, & eburno verbere pulſas,
Dulcis Apollinea ſequitur teſtudine cantus,
Et te credibile eſt Phœbo didiciſſe magiſtro.
Nec pudeat pepuliſſe lyram, cùm pace ſerena
Publica ſecuris exultent ocia terris.
Nec pudeat Phœbea chelys ſi creditur illis
Pulſari manibus, quibus & contenditur arcus.

Ipſe

Ipſe fidem moviſſe ferox narratur Achilles,
Quamvis mille rates Priameius ureret heros,
Et gravis obſtreperet modulatis buccina nervis.
Illo dulce melos Nereius extudit heros
Pollice, terribilis quo Pelias ibat in hoſtem.
Arma tuis etiam ſi fortè rotare lacertis,
Inque gradum clauſis libuit conſiſtere membris,
Et vitare ſimul, ſimul & captare petentem:
Mobilitate pedum celeres ſuper orbibus orbes
Flectis, & obliquis fugientem curſibus urges,
Et nunc vivaci ſcrutaris pectora dextra,
Nunc latus adverſum nec opino percutis ictu.
Nec tibi mobilitas minor eſt, ſi fortè volantem
Aut geminare pilam juvat, aut revocare cadentem,
Et non ſperato fugientem reddere geſtu.
Hæret in hæc populus ſpectacula, totaque ludos
Turba repentè ſuos jam ſudabunda relinquit.
Te ſi fortè juvat ſtudiorum pondere feſſum,
Non languere tamen, luſusque movere per artem,
Callidiore modo tabula variatur aperta,
Calculus, & vitreo peraguntur milite bella,
Ut niveus nigros, nunc & niger alliget albos.
Sed tibi quis non terga dedit? quis te duce ceſſit
Calculus? aut quis non periturus perdidit hoſtem?
Mille modis acies tua dimicat, ille petentem
Dum fugit, ipſe rapit: longo venit ille receſſu,
Qui ſtetit in ſpeculis, hic ſe committere rixæ
Audet, & in prædam venientem decipit hoſtem:
Ancipites ſubit ille moras, ſimilisque ligato

Obligat

Obligat ipſe duos: hic ad majora movetur,
Ut citus & fracta prorumpat in agmina mandra,
Clauſaque dejecto populetur mœnia vallo.
Interea ſectis quamvis acerrima ſurgant
Prælia militibus, plena tamen ipſe phalange,
Aut etiam pauco ſpoliatus milite vincis,
Et tibi captiva reſonat manus utraque turba.
Sed prius emenſo Titan verſetur Olympo,
Quàm mea tot laudes decurrere carmina poſſint.
Felix, & longa juvenis digniſſime vita,
Eximiumque tuæ gentis decus, accipe noſtri
Certus & hoc veri complectere pignus amoris.
Quòd ſi digna tua minus eſt mea pagina laude,
At voluiſſe ſat eſt: animum, non carmina jacto.
Tu modò lætus ades, forſan meliora canemus:
Et vires dabit ipſe favor. dabit ipſa feracem
Spes animum: dignare tuos aperire penates.
Hoc ſolum petimus: nec enim me divitis auri
Imperioſa fames, & habendi ſæva libido
Impulerit, ſed laudis amor. juvat optime tecum
Degere, cumque tuis virtutibus omne per ævum
Carminibus certare meis. ſublimior ibo,
Si famæ mihi pandis iter, ſi detrahis umbram.
Abdita quid prodeſt generoſi vena metalli,
Si cultore caret? quid inerti condita portu,
Si ductoris eget, ratis efficit, omnia quamvis
Armamenta ferat, teretique fluentia malo
Poſſit & excuſſo dimittere vela rudente?
Ipſe per Auſonias Æneia carmina gentes

Qui

Qui ſonat, ingenti qui nomine pulſat Olympum,
Mæoniumque ſenem Romano provocat ore,
Forſitan illius nemoris latuiſſet in umbra,
Quod canit, & ſterili tantùm cantaſſet avena,
Ignotus populis, ſi Meçœnate careret.
Qui tamen haud uni patefecit limina vati,
Nec ſua Virgilio permiſit nomina ſoli.
Mecœnas Tragico quatientem pulpita geſtu
Evexit Varium: Mecœnas alta Toantis
Eruit, & populis oſtendit nomina Graiis.
Carmina Romanis etiam reſonantia chordis,
Auſoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.
O decus, & toto meritò venerabilis ævo
Pierii tutela chori, quo præſide tuti
Non unquam vates inopi timuere ſenectæ.
Quòd ſi quis noſtris precibus locus, & mea vota
Si mentem ſubiere tuam, memorabilis olim
Tu mihi Mecœnas tereti cantabere verſu.
Poſſumus æternæ nomen committere famæ:
Si tamen hoc ulli de ſe promittere fas eſt,
Et Deus ultor abeſt: ſupereſt animoſa voluntas,
Ipſaque neſcio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum: tu Piſo latentem
Exere: nos humilis domus & ſyncera parentum,
Sed tenuis fortuna ſua caligine celat.
Poſſumus impoſitis caput exonerare tenebris,
Et lucem ſpectare novam, ſi quid modò lætus
Annuis, & noſtris ſubſcribis candide votis.
Eſt mihi, crede, meis animus conſtantior annis,
Quam-

Quamvis nunc juvenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum viceſima venerit æſtas.
Quòd ſi tam validæ mihi robur mentis ineſſet,
Et ſolidus primos impleret ſpiritus annos,
Auderem voces per carmina noſtra referre
Piſo tuas: ſed feſſa labat mihi pondere cervix,
Et tremefacta cadunt ſucciſo poplite membra.
Sed nec olorinos audet Pandionis ales
Parva referre ſonos, nec ſi velit improba, poſſit.
Sic & Aëdonia ſuperantur voce cicadæ,
Stridula cùm rapido faciunt convicia ſoli.
Quare agè Calliope, poſita gravitate forenſi,
Limina Piſonis mecum pete: plura ſuperſunt,
Quæ laudare velis inventa penatibus ipſis.

CAPUT II.

Ciceronis locus à menda vindicatur. Ejuſdem verba in Nonio deſiderata reponuntur.

INter reliquias laceri de Repub. M. Tullii operis, leguntur ex libro primo hæc verba de pietate quæ patriæ debetur, tranſcripta ex Nonio Marcello, ubi de differentia in ſignificato vocis Antiquus agit. ſic enim inquit: Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & eſt antiquior parens, quàm ſi quis (ut aiunt) curaverit: major ei profectò quàm parenti debetur gratia. Quæ verba ut ſunt corrupta, nec genuinam Tulliani nitoris facilitatem ſervant, ex vetuſtiſſimo noſtro codice manuſcripto

ita perſanaveris. Et eſt antiquior parens, quàm is qui creavit: vult enim plus deberi patriæ communi plurimorum parenti, quàm privatis uniuſcujuſque noſtrûm geniture autoribus. Poſt ſuperiorem Ciceronis ſententiam, in manuſcripto meo leguntur iſta, in excuſis hactenus deſiderata. M. Tullii ad Cæſarem juniorem lib. 3. Ego autem antiquiſſimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia eſt, quàm lucrum. Sentit, ni fallor, de Anacharſi philoſopho ſapiente, patria Scytha, qui pecuniam faſtumque regium præ animi tranquilitate, quam docet philoſophia, contempſit, quod de illo alibi lectum eſt. Ne verò putet quiſpiam adulterinam eſſe librorum ad Cæſ. juniorem inſcriptionem, evincet facilè Nonius, non ſemel eorum librorum teſtimoniis uſus: ut paulò ante hunc locum in verbo Vindicare: M. Tull. ad Cæſ. juniorem lib. 1. Quaſi ſi me ad id beneficium accerſeres, quo per te me unà cum repub. in libertatem vindicaſſem. quorum verborum prior pars in aliam faciem converſa, in meo codice legitur hunc in modum: Qui ſi nihil ad id beneficium adderes.

CA-

CAPUT III.

Adagium quo uſus eſt Varro obliteratum, in uſum revocatur, emendaturque.

ELegans eſt apud D. Hieronymum parœmia, non dubium ex Græco fonte derivata, qua ſimile ſimili, ut Caſcam Caſco obtigiſſe innuere volentes, dignum acceſſiſſe patellæ operculum dicebant. Græcè ſonat feſtivius, εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα: ac ſi dicas: Invenit olla ſeu patella operculum. Hujus proverbii emblemate Menippearum unam exornavit Varro. Conſtat autem fermè proverbiales eſſe illorum librorum titulos, ut oſtendunt illæ inſcriptiones, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον. & γνῶθι σεαυτόν. & Mutuum muli ſcabunt. item, ἄνω ποταμοὶ, quod depravatum eſt apud Marcellum, in Anoputio, in voce Polliceres. Conſimiliter & iſtud de quo loquimur adagium, apud eundem paulò poſt ita vitioſe legitur ſcriptum: Murmurari pro murmurare. Varro heurenulo paſtopoma περὶ ὑετῶν μυκήτων: ubi cùm ex artificioſa conjectura, tum manuſcripti codicis opera, germana talis lectio reponenda venit: Varro εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, περὶ γεγαμηκότων: id eſt, reperit olla operculum, de nuptis. Eam verò lectionem ipſe literarum ductus commonſtrat, heuren ἡ lopas to poma: nam poſtremum illud, περὶ γεγαμηκότων, his ipſis cha-

racteribus præfert exemplar manuſcriptum, quod conſonat cum alterius tituli ſignificato, quo Caium Caiæ obveniſſe gratulantes, aut mordaci ſale Caſcam Caſco nupſiſſe inſimulantes, dignum patellæ operculum obtigiſſe proverbialiter dicimus.

CAPUT IV.

De Myrmecide Varronis locus à menda vindicatus & declaratus.

INter minutorum operum, quæque viſum præ nimia exilitate penè ſubterfugerint, artifices, primum locum Myrmecidæ Mileſio tribuit antiquitas: is nanque inter cætera laudatæ induſtriæ monumenta, quadrigam ſculpſiſſe ex ebore legitur, quam cum agitatore ſuo, muſca alis ſuis cooperuerit, quod à Plinio Polyhiſtore libro ſeptimo, capite vigeſimo primo, & libro 36. capite quinto, literis proditum eſt, & ab Æliano in omnigenæ hiſtoriæ primo repetitur. Addit quoque Plinius navem apiculæ pennis abſconditam inter ejus opera. Ælianus etiam elegiacum diſtichon in ſeſamo minuto legumine deſcriptum aureis literis. Certè Cicero minutorum opuſculorum fabricatorem fuiſſe non diſſimulat in Academicis. De eo ſentit M. Varro lib. de latina lingua ſexto, corrupta in excuſis exemplaribus Myrmetidis voce pro Myrmecide. ita nanque ibi lego: Ete-

Etenim facilius obſcuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, ſi extrinſecus admoveant nigras ſetas.

CAPUT V.

De columbis Æliani locus ab interprete perperàm converſus emendatur.

MIrum eſt quod de columbis in literas relatum ab Athenæo eſt, autoritate Ariſtotelis, quòd videlicet pullis excluſis columbus inſpuat, ſalivaque eos luſtret ad abigendam faſcini vim. ita enim ſcriptum invenias apud illum lib. 9. ἐπωάζει δὲ ἐκ διαδοχῆς πᾶν τὸ περιστεροειδὲς γένος, καὶ γενομένων τῶν νεοττῶν ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει, ὡς μὴ βασκανθῶσι. quæ verba hunc in modum tranſcripſit in primo Ælianus, ἐκ διαδοχῆς φασὶν ἐπωάζειν τὰς περιστερὰς, εἶτα τῶν νεοττῶν γενομένων, ὁ ἄῤῥην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον, φασὶν, ἵνα μὴ βασκανθῶσι δι' ἄρα τοῦτο. in quibus vertendis operam luſiſſe interpres mihi videtur, totoque quod aiunt, cœlo aberraſſe, dum ea latinis auribus fide neſcio qua ſic appendit: Columbas ſucceſſione perhibent ovis incubare, deinde pullis effectis, maſculum eos fovere, repellentem ab ipſis omnem iracundiam, ut inquiunt, ne ſi non faciat, contentiones & lites exerceant. Cùm ego potius hac ratione vertendum duxerim: Alternis incubant ova columbæ, uti perhibent:

 dein-

deinde pullis enatis mas inſpuit, livorem procul abigens, ut ne quid illis faſcinus officiat. Ubi in poſtremis Æliani verbis dubito an non rectius legi poſſit, δὶ ἀρᾶς pro δὶ ἄερα, ut ad faſcinantium imprecationes referatur.

CAPUT VI.

Locus Ariſtotelis & item Athenæi expenſus cum Plinii verbis.

MEntio de ſalivatione columbarum provocat ut Ariſtoteli genuinam dictionem, pro adulterina quæ in vulgatis libris legitur, reponam, ubi de ſimili columbarum inſpuitione verba facit. Locus extat libro de hiſtoria animalium nono, ita deſcriptus: γενομένων δὲ τῶν νεοττῶν φροντίζει τῆς ἁρμοττούσης τροφῆς, ἣν διαμασσησάμενος, ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς διοιγνὺς τὸ στόμα, προπαρασκευάζων πρὸς τὴν τροφήν. Hîc vox illa ἁρμοττούσης ſuſpecta mihi habetur & ſuppoſititia pro ἁλμυριζούσης, à ſciolo quopiam in contextum intruſa: hanc etenim lectionem defendere mordicus neque ſine ratione poſſe mihi videor, ex Plinio ita legente: is nanque verbum penè de verbo reddens ſic inquit, libri decimi capite 34. Pullis primò falſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparantes tempeſtivitatem cibo. Accedit Athenæi in nono dipnoſoph. autoritas, verba Ariſtotelis citantis hunc in modum: ὁ δ' Ἀριστοτέ-

λης

λης φησὶν, ὡς αἱ περιστεραὶ γιγνομένων τῶν νεοττῶν τῆς ἀλμυριζούσης (quamquam impreſſus codex tranſpoſita una litera λαμυριζούσης præferat) γῆς διαμασησάμεναι, ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τροφήν. id eſt: Columbas dicit Ariſtoteles pullis enatis ſalſiuſculam terram præmanſam aperto ore inſpuere, hac ratione eos capiendo cibo præparantes. Quòd autem non careat ratione, cur pullos ſuos ſalſioris terræ manſo muniant columbæ, ſalis temperamentum docebit abundè, quod à medicis & phyſicis diſcas: nobis ſatis eſt non vanam interpolandæ vocis viam commonſtraſſe.

CAPUT VII.

Theodori Gazæ lapſus in Pyrallidis avis voce manifeſtatur. Item Catulli verſus è Græco fonte indicatus.

NEque verò ocioſum fuerit reliquam partem de columbis exequi data ſemel occaſione, in qua impegiſſe Gazam hominem doctiſſimum certò mihi perſuadeo, uti mox indicabo. Invenio autem columbarum plura genera, quàm aut quaterna, quod voluit Callimachus libro de avibus: aut quina, ut Ariſtoteli viſum eſt. Nam primò eſt περιστερὰ ſeu Atticè περιστερὸς, ab amoris vehementia nomine indito, nobis columba & columbus, quo po-

poſtremo uſus eſt Catullus in epigrammate ad C. Cæſarem, verſu ex Alexidis Comici Concurrentibus translato, Ut albulus columbulus Dionæus: ſic enim iſte antea, ὁ λευκὸς ἀφροδίτης εἰμὶ γὰρ περιστερός. Deinde eſt τρυγὼν, qui nobis turtur: proximo loco φάσσα, noſtri palumbim ſive palumbum dicunt: deinceps οἰνὰς, quam Vinaginem vocat Gaza, ſylveſtris columbæ genus. additur & πελειὰς, ab eodem Livia, coloris lividi argumento. Adjicitur alicubi ab Ariſtotele & πὰψ, quam cum φάσσα confundens Theodorus palumbem vertere non dubitavit, cujus apud Athenæum meminit & Æſchylus Tragicus, ibi:

σιτουμένην δύστανον ἀθλίαν φάβα.

Septimum genus dici πυραλλίδα invenio, cujus meminerunt præter Ariſtotelem Athenæus & Ælianus, cujus avis etymon ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne deducens Gaza, ignariam vocavit, quum potius ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id eſt, à tritico in quod pabuli gratia involet, Frugipetam dixiſſe debuerit: ſonat nanque πυραλλὶς tritici aſſultatricem, παρὰ τὸ ἅλλεσθαι εἰς τὸν πυρὸν: neque enim in genere columborum itidem ut in inſectis invenias, qui ad lucernas aut ad ignem advolent, ſed benè qui fruges triticeaque ſata impetant, uti alii legumina. Longè ſiquidem alia eſt hæc pyrallis, ab animalculo illo igniario, quod Pyralis Plinio, nonnullis etiam py-

rauſta

rauſta vocatur, quod multo juſtius ignarium Gaza nuncupaverit, quàm iſtud columbæ genus.

CAPUT VIII.

Nonii Marcelli teſtimonia duo ex Homero interpolata beneficio codicis manuſcripti.

NOnii Marcelli doctiſſimi extra omnem aleam grammatici lectionem plurimum antiquitatis elegantiorisque literaturæ cognitioni conducere, inficias ire poteſt nemo: ſed tam crebris ille vulneribus ſaucius atque lacer eſt, tot tantisque maculis καὶ ὑπωπίοις fœdè deturpatus, ut difficillimam ſuſcepturus ſit maximeque arduam provinciam, qui Pæoniam manum illi autori admovere ſatagat: bonam tamen me operam navaturum aliquando in ſanando eo confido, idque vetuſti codicis manuſcripti beneficio, quod ubi commodum videbitur, primo quoque tempore præſtiturus ſum. In eo igitur autore, ubi de ventorum proprietatibus agit, ὑποβολιμαῖοι leguntur duo Homerici verſus, nihil ad loci intelligentiam facientes, aut etymi rationem, de quo agit, ſpectantes. Sed præſtat integrum locum adſcribere, qualis in impreſſis libris legitur. Auſtrum, inquit, qui Græcè νότος, dictum ab humore & nebula, quòd νότις Græcè humor latina interpretatione dicatur, ac ſit is ventus ſudoris effector, ut eſt Homeri: σὺν δ' εὖρός τε

νότος τ' ἔπεσε ζεφυρός τε δυσαής. Hunc ego verſum, Ariſtarchi ius ſi uſurpare fas ſit mihi, ut ſuppoſititium ejus loci jugulo, illiusque vice, exemplaris manuſcripti fidem ſecutus ſcribo, *κατὰ δὴ νότιος ῥέεν ἱδρώς*: quaſi iſto hemiſtichio dicti ſui fidem autor quærat, quòd Notus ventus ſudoris ſit effector, quum Homero *νότιος ἱδρὼς* fuerit dictus, ac ſi auſtrinum ſudorem dicas, nempe humidum. nam in altero illo verſu nulla viſitur aut humoris aut ſudorificæ qualitatis mentio. Sequitur deinde: Boream, hoc eſt, aquilonem *ἀπὸ τῆς βοῆς*, quòd ſonorus ſit & procelloſus. Homerus, *καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.* In alio loco, *ὑψὶ κρααιπνὸν βορέην τάδε κύματα ἄξεν.* Hujus poſterioris in locum ſubſtitue ex libro ſcripto non ſemel antea citato binos Homeri verſus ex Iliados decimoquarto, in quibus maniſeſtò Boreæ etymon exprimitur, quod ille indicavit:

οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ προτὶ χέρσον
ποντόθεν ὀρνύμενον πνοιῇ βορέω ἀλεγεινῇ.

CAPUT IX.

Varronis monumentorum inſcriptiones à maculis aſſeruntur apud Non. Marcellum.

TAm ſpiſſis maculis deturpatæ atque adulteratæ ſunt apud eundem ſcriptorem luculentiſſimi autoris M. Varronis librorum inſcrip-

ſcriptiones, ut conniventer eos aut diſſimulanter non queam præterire. Nihil enim occurrit ibi frequentius quàm, Varro Eudæmonibus: ſed vitiata lectione, quum conſtanter ubique manuſcriptus codex, quem ego magnifacio, & σκέθρῳ ταλάντῳ, quàm Hectoris corpus apud Lycophronem, digniorem judico, Eumenidibus legat. ita γεροντοδιδασκάλῳ paſſim ex eo reponendum eſt pro γέροντος διδασκάλου, efficto nomine ad inſtar ἀσωτοδιδασκάλου, quam Alexis Comicus docuerat. Rurſus ubicunque Tithonio & Titone & Titoſne περὶ γήρως invenitur, ſcribendum eſt Tithono περὶ γήρως. Tithonus enim Auroræ delitiæ ad extremum ſenium pervenit. Item quoties citatur Varro Sciamachia περὶ ταφῆς, legi debet, περὶ τύφου, de faſtu: cum umbratili enim pugna commune quid habet jactantia? eam ſiquidem lectionem in voce Lucuus emendatiorem invenias. Jam verò in dictione Vulgus, ubi legitur, Varro Crono περὶ ταφῆς, ex manuſcripto ſubſtitue, Cycno pro Crono. Eandem vocem ex eodem adde in vocabulo Iteris, ubi de mutata declinatione agitur, hoc pacto: Varro cycno περὶ ταφῆς: rectiſſimè nanque titulum illum ſcriptum invenias capite de numeris & caſibus, hunc in modum, Varro κύκνος περὶ ταφῆς. convenit etenim titulus uterque in cygni morte ſepulturam ſuam funusque lugubri cantu præ-

præcinentis. Mutuatus autem fuit titulum ab Alexide Comico, quem in κύκνῳ pro teſte advocat Athenæus lib. 2. Jam verò & corruptiſſima lectione citatur Varro noprandis, in dictione Papaver, quum Admirandis ibi ſcribi oporteat hac ratione: Varro admirandis, Infriaſſe papaverem. pro eo quod eſt in vulgatis codicibus, Varro noprandis: infrias ſene papaverem. Noſtram lectionem confirmat. Fl. Soſipater artis grammaticæ lib. 1. quem vide ſi lubet. Præterea apud Nonium in dictionibus Amnem, & Singulum, perperam legitur, Varro περὶ πλέτȣ, de divitiis, quum manifeſtariò ſcribi debeat περιπλȣ̃, ſive περιπλῶ, in luſtratione terrarum. Sic in vocabulo Spiſſum, pro περὶ πλȣ̃, περὶ φίλȣ, Erraremus, ex manuſcripti exemplaris fide legemus, περιπλῷ, περὶ φιλοσοφίας. Et ne erraremus &c. Et certè minus depravata eſt lectio in voce Lucuus, ubi ſic legitur: Varro periplum libro ſecundo περὶ φιλοσοφίας pro περιπλȣ̃. Inſuper in voce Præcox, peſſimè ſcribitur Peridebo, pro Synephebis, aut ſaltem Ephebo περὶ ἐμμονῆς, uti alibi rectius legitur. Rurſus in voce Conſcribellavi, pro Varro columna ἡρακλῆς, reponito ex noſtro codice, Varro columna Herculis, περὶ δόξης. Iterum in dictione Plagæ, loco ejus quod ibi legitur, Varro lege Meniados, admirantes quòd ſereno inde tenuiſſet: reſtitue

ſic,

ſic, Varro lege Menia: Admirantes quòd ſereno intonuiſſet. Demum quotieſcunque vel Marco vel Bimargo ſcriptum reperitur, ſyncera & genuina libri inſcriptio reponenda eſt Margopoli: is enim ejus eſt titulus, quem etiam περὶ ἀρχῆς, de dominatu nuncupavit: per Margopolin urbem Romam, inſanam luxuique deditam, mihi viſus innuere. „ Ad eundem mo-
„ dum ſcripſit Anthropopolin, quæ vox eſt
„ reſtituenda in dictionibus, Scriptio, Reli-
„ gio & Lame, ubi libri excuſi mordicus re-
„ tinent ἀνθρωπουργία ἢ περὶ γενεθλίων. quum ve-
„ ram ac germanam lectionem manuſcriptus
„ liber ubique ſervet, ἀνθρωπόπολι, περὶ γενεθ-
„ λιακῆς. eaque quam proximè veritati integra
„ ſervata eſt in Lopades, ubi vulgo legitur,
„ antro populi." Cæterùm quod mendum in voce Olivitatem eſt, Varro in gloperiton, certa ratione ſanare non auſim, niſi quatenus ſuſpicioni eruditæ locus eſſe poteſt, quando legi poſſe videatur non malè γλῶττα περισσῶν, vel una dictione γλωττοπερισσῷ, qua voce rabula denotatur: veſtigia enim harum literarum fermè monſtrat manuſcriptus codex, in quo extat ita, glotto peri oton.

CA-

CAPUT X.

Delentur plurima menda in epigraphis fabularum Plauti, Cæcilii, Accii, aliorumque, apud Nonium commiſſa.

QUid obſtat quo minus in corrigendis nonnullis aliorum poëtarum epigraphis eandem remediorum adhibendorum viam commonſtrem, vibices & hypoſphagmata ſuis ſpleniis inducturus? Ac primùm quidem feſtiviſſimi Plauti, pro cujus Aſinaria fabula notiſſima, perperàm Sifennaria legitur apud Nonium Marcellum in vocabulo Curſura. Neque ſatis plenè legas apud eundem in dictione Oculitus, Corni qui amant, pro eo quod eſt, Plautus Cornicularia (eſt enim & iſtud fabulæ nomen, ſed quæ temporum injuria abolita eſt.) Qui amant &c. Similiter in voce Præficæ, parum ritè iſta leguntur: Plautus frivola, ſuperboque omnes argutando præficas. clarius ita, Plautus Frivolaria: Superaboque omnes, & ſic deinceps: nam Frivolariam agnoſcit & Chariſius. Illud verò depravatiſſimè omnium ſcriptum eſt in dictione Clunes. Plautus: Ambroico quas lupus ab armis valeo: pro quo lego conſtanter, Plautus ἀγροικῷ, quaſi lupus ab armis valeo, clunes deſertos gero: quod ſpectat ad vulgare dictum, quo lupum armos validos habere, ſed impotentem atque imbecillum

lum clunibus prædicamus. Quod autem ἀγροικῷ legendum ſit, vel ſolus literarum ductus evincat: manuſcriptum certè exemplar abroico ſcribit. Conſtat autem ἀγροικὸν fabulam Plauto fuiſſe attributam, nam Plauti adulterinam agnoſcit apud Aul. Gellium Varro libro de comœdiis Plautinis, M. Aquilio eam aſcribens: alioqui Philemon Comicus & Antiphanes ſimiliter ἀγροικὸν ſcripſiſſe memorantur ab Athenæo. Secundo loco ad Cæcilium (cui primas inter Comicos defert Sedigitus) tranſeamus, qui Plotium ſcripſit à Menandro converſam fabulam, Gellio teſte, quod nomen depravatum eſt apud Nonium in dictione, Opulentitas, ubi Potio legitur malè. Scripſit idem & ὀβολοςάτην, quod nomen laceris artubus diſparatum eſt in tres voces, obolio, iſta te, quum in Nonio dictione Delica, junctim legi debeat, Cæcilius oboloſtate. Similis luxatio deartuatiove in vocabulo Pulchritas viſitur: ſic enim illic legas, Cæcilius arpaio: Méne dii boni quid illud eſt pulchritatis. Ego ſic corrigo, Cæcilius ἁρπαζομένῃ: Dii boni quid illud eſt pulchritatis. Rurſus in voce, Collum: Cæcilius Sarpazo: Mane hunc collum ludo præcipi jube. Ego repono, Cæcilius ἁρπαζομένῃ: Hunc collum ludo præcîdi jube. quæ lectio integra manſit in dictione Exlex. Citat & Soſipater Cæcilii ἁρπαζόμενον, ſolo maſculei ſexus

ſexus diſcrimine: adducit & ex Philemonis Comici ἀρπαζομένῳ teſtimonium Athenæus. Neque minor eſt menda in eodem loco, ubi contiguis verbis iſta leguntur: Idem ſcenophebis: cadretim res redit, imò collus non res. Ego reſtituo ex manuſcripto: Idem Synephebis: Ad reſtim res redit &c. Quo in loco non poſſum quin etiam lepidiſſimum Nævii dicterium à menda repurgem. ubi nanque legitur, Nævius: Cor utrum ſcapulæ plus angulus colli habeat neſcio: locum ita ex meo codice emaculo: Nævius Colace: Utrum ſcapulæ plus, an collus calli habeat, neſcio. Quòd autem Cæcilii fabula fuerit Synephebi, neminem fugerit qui Ciceronis libellum de ſenectute triverit, teſtimonium inde petentis. Scripſit Cæcilius & Hypobolimæum, quaſi ſubdititium dicas, cujus fabulæ meminit & Soſipater, quam de Menandro aut Alexi de Comicis convertiſſe videtur: quæ lectio apud Non. manſit integra in verbo Rabere, niſi quòd pro Aſtrabia, manuſcriptus codex habet Raſtaria: „ quæ „ vox ſervata legitur & in Lactare. " at in voce Singulatim, pro hypoboli, Hypobolimæum legit: eandemque eſſe fabulam contenderim, quam Nonius alibi Subditivum vocat, Græcam ut opinor vocem exprimere volens. Præter hæc citatur Ennius Hectoris luſtris, tu λύτροις legito: ita vocantur dona redemptoria,

toria, quibus Priamus Hectoris mortui corpus ab hoſte Achille redemit. Huc adde Accii Æneadas ſive Decium, qua fabula Romanorum ab Ænea genus ducentium, ac præcipuè Deciorum pro patria mortem oppetentium virtutem extuliſſe videtur, quod indicat verſus ille, quo apud hunc poëtam Decius junior ſe pro patriæ ſalute Diis manibus devoturum confirmat ad patris exemplum, ſic inquiens: Patrio exemplo & me dicabo atque animam devotabo hoſtibus. Proinde in verbo Ignavit malè ſcriptum eſt Accius Æneadis decimo: ſcribendumque Accius Æneadis aut Decio. ita diſtinguendum eſt in voce Sanguis, ubi perperàm Accius Æneadis: Aut Decio vim Gallicam. rectiſſimè verò in dictione Tumulti, Accius Æneadis vel Decio. Neque ſilentio obmittam Laberii βελονιςρίαν, quam ad imitationem ἀκεςρίας Comici Antiphanis dediſſe illum veriſimile eſt, utraque voce ſarcinatricem ſignificante. Itaque apud Nonium in adverbio Efflictim, quando legitur, Laberius bello: inſtria domina noſtra privignum ſuum amat efflictim legendum autumo, Laberius Beloniſtria. Reddamus verò & Afranio Comico ſuam fabulam & lectionem integram: nam in voce Spiſſum ex manuſcripto codice ita lego: Afranius incendio: itaque ſpiſſum videtur fieri,

non poſſum domi meum virum expectare; quem mihi ſtudeo iamdudum dari: pro quo vulgati codices habent, Afranius cædo: & pro poſſum poſſunt; pro ſtudeo ſtudio. Sed fortè quis pro Cædo Cæco repoſuerit, quòd memoretur & Plauti & Titinnii eo nomine fabula à Chariſio. ego vetuſti exemplaris fidem ſequor. Neque mihi tempero, quin Pomponii Comici locum interpolem: nam ubi in voce Primiter hunc in modum ſcriptum extat: Pomponius Accius geminis: quin bono animo es video, eripis primiter dapes: vetuſtus codex legit, Pomponius Maccis geminis: quin bono animo es video, eripuiſti primitus de pannibus. quæ lectio confirmatur & ab ipſo Nonio poſtea, ubi docet, pannibus dici pro pannis. quin & Pomponium Secundum Maccis geminis prioribus teſtem advocat alicubi Fl. Soſipater, ita ut binas hoc nomine fabulas dediſſe iſte comicus videatur.

CAPUT XI.

Quintiliani locus corrigitur, & Ennii apud Marcellum, item Varronis.

ILlud item, tametſi non magni momenti, apud Fabium lib. 10. non debet non etiam in hunc ordinem referri, quo de Plauti fabulis cenſuram fert, ſic inquiens: In

In comœdia maximè claudicamus, licet Varro dicat Muſas, Ælii Stolonis ſententia Plautino ſermone locuturas fuiſſe, ſi Latinè loqui vellent. Plerique codices, quos ſecuti videntur Petrus Crinitus & Lilius Gyraldus, uterque in libris de poëtis ſcripſerunt Elpii Stolonis: at ego Ælii Stilonis legendum arbitror. judicium enim illud de Plauto ex magiſtri ſui verbis repetiſſe Varronem probabile eſt: is autem fuit Ælius Stilo, quod in primo grammatices à Soſipatro dictum eſt, & Priſciano lib. 6. Quin & hujus ipſius Stilonis crebra fit mentio in fragmentis Sex. Pompeii: velut ibi, ut unum ex multis adferam, Sonticum morbum in xii. (videlicet tabulis) ſignificare ait Ælius Stilo certum cum juſta cauſa. Meminit ejus & Plinius lib. 9. natur. hiſt. & 33. cap. 1. Item Varro lib. 4. de lingua Latina, ubi vitioſe Cornelius Stilo ſcribitur pro Ælius Stilo. Porrò quia ſimilitudinis quid habet cum ſuperiore cenſura Ennii ſententia alieno, ut apparet, ſtomacho prolata de illo ipſo, ſed prodigioſe depravata apud Nonium, ſubjicietur à me integritati ſuæ reddita:

Enni poëta ſalve, qui mortalibus
Verſus propinas flammeos medullitus.

Jambici ſunt trimetri, pro quibus pravè legitur in verbo Propinare:

En vocas elue qui mortalibus &c.

CAPUT XII.

Apud M. Varronem libro de lingua Latina verſus Pacuvii emendatus.

PAcuvianus verſiculus extat apud Varronem libro de Latina lingua ſexto monſtruoſe conſpurcatus hunc in modum:

Halyconis ritu littus pervolgans furor.

Hunc ego integritati ſuæ ſic reſtitutum iri melius, imò indubitatius cenſeo:

Halcyonis ritu littus pervolans feror.

Videtur autem ſenarius detortus ex illo Alcmanis Lyrici:

ὅς τ' ἐπὶ κύματος ἄνθος ἅμ' ἀλκυόνεσσι ποτᾶται.

Nota eſt de Cæyce Trachiniorum rege ejusque conjuge Alcyone fabula, qui cùm eò faſtus elati forent, ut propriis nominibus compellari abnuerent, aſcitis Jovis Junonisque nominibus, vindice Dei ira extincti in avium formam tranſierunt, ille naufragio ſubmerſus in cerylum, hæc luctu exanimata ob mariti deſiderium in halcyonem. Porrò iſtud gravis ſuperbiæ exemplum provocat me ad adſcribendum inauditum Pallantis Claudii Cæſ. liberti faſtidium, qui libertos ſuos non modò non dignabatur alloquio, ſed etiam nihil unquam domi, niſi nutu aut manu ſignificaſſe proditur à Cornelio Tacito:

aut

aut, ſi plura demonſtranda forent, ſcripto utebatur, ne videlicet vocem cum illis conſociaret.

CAPUT XIII.

Aul. Gellii & Auſonii poëtæ locus à vitio vindicatus.

APud Auſonium poëtam in centone nuptiali perperàm ita legitur: Quid antiquiſſimi poëtæ Livii κροτεπαιγνίων libros loquar? quo loco ἐρωτοπαιγνίων legendum eſſe proclivi lapſu certum eſt ex Priſciano & Soſipatro Grammaticis: nam fœdior etiam in Gellianos codices irrepſit error libri ſecundi cap. 24. hunc in modum: Hujus legis Lælius poëta meminit in Crotopægniis: ubi non titulus tantùm libri malè habet, ſed & autoris nomen corruptum eſt pro Livio Lælius. Conſtat autem Livium Andronicum pluſculos libros ἐρωτοπαιγνίων olim ſcripſiſſe, quibus amatorios luſus proſecutus fuit: quam inſcriptionem æmulati poſtero tempore Nævius & Pacuvius Erotopægnion libros edidiſſe leguntur apud Non. Marcellum, utrunque enim autorem Erotopægnion citat: nam in voce Latibulet mendoſe ſcriptum eſt erotopecnion. Quod verò ſequitur in Auſonio: Quid Euemum, quem Menander ſapientem vocavit? Euemerum lego: is etenim

nim ſcriptor Meſſenius patria libidines obſcœnas ſpurcosque Deorum amores carmine evulgavit, ab Ennio poſtea in Latinam linguam converſus. Unde ſic quoque apud Sex. Pompejum legendum eſt: Quam rem in medio (quod ajunt) poſitam Varro & Euemerus (non Eumerus) ineptis μύθοις involvere maluerunt, quàm ſimpliciter referre.

CAPUT XIV.

Hiulcus locus, in quo ſenarii duo Græci deſiderabantur, apud Ammianum expletur.

GEnios (quos & præſtites, quòd actionibus humanis præſint, vocat Martianus Felix) hominum cuſtodes cum Heſiodo credidit omnis antiquitas, ita dictos quoniam à genitura unicuique adſocientur, quos à Virgilio etiam manes appellari autumat Servius. De iis ſic Ammianus hiſt. lib. 21. Ferunt enim, inquit, theologi, in lucem editis hominibus cunctis, ſalva firmitate fatali, hujuſmodi quædam velut actus rectura numina ſociari, admodum tamen paucis viſa, quos multiplices auxere virtutes: idque & oracula & autores docuerunt præclari, inter quos eſt etiam Menander Comicus, apud quem hi ſenarii duo leguntur. Hactenus ille: ſed quorum teſtimonium advocat jambici deſiderantur, relicta lacuna, quam

quam ex Euſebio de præparatione Euangelica 13. explere licet: illic enim integri leguntur hi duo, de quibus loquitur, ſenarii:

ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσαται
εὐθὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τοῦ βίου. hoc eſt:
Mortalium cuilibet nato ſuus
Vitæ cuſtos rectorque genius jungitur.

Hos itaque diligens lector ſuo in codice adſcribere poterit. Citat eoſdem non plenè tamen Theocriti ſcholiaſtes Idyllio ſecundo his verbis: *δαίμων ἀνδρὶ παρίσαται εὐθὺς γενομένῳ.*

CAPUT XV.

Quæ dicatur apud Petronium Arbitrum margarita tribacea, ibidemque locus caſtigatus.

APud Petronium Arbitrum Satyrographum de ciconia leguntur ſequentes verſus mendis referti:

Ciconia etiam grata peregrina hoſpita,
Pietati cultrix gracilis pes è tota liſtria.
Avis exul hyemis, titulus trepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribaca judica.
An ut matrona ornata faleris pelagus.
Tollat pedes indomita in ſtrato extraneo.

quos ita legendos judico:

Pietatis cultrix, gracilipes, glotoriſtria, aut ut alii malunt, choraliſtria.

Avis exul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitiæ nidum in cacabo fecit tuo.

Invehitur enim in Romæ luxum. Pergit deinde per interrogationem conviciatoriam:

Quô margarita cara, tribacca, Indica?
An ut matrona ornata phaleris pelagiis,
Tollat pedes &c. hic tribaccam dixiſſe mihi videtur margaritam, quæ tribus baccis unionibusve in auri inſertis conſtabat: ſolebant enim binos ternosque elenchos (ita vocant margaritas in longum faſtigiatas) aurea bractea conjunctos auribus ſuſpendere. quod non reticuit Plinius acerrimus luxuriæ Romanæ exagitator, quum lib. 9. cap. 35. ſic ait: Hos digitis ſuſpendere & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. At baccarum appellatio pro unionibus, vel in illo Virgilii eluceſcit: Colloque monile baccatum. Quòd autem Indica legendum ſit, docebit etiam Plinius loco antea citato: nam quum principatum culmenque rerum omnium precii margaritas tenere dixiſſet, ſubjungit, Indicum eas maximè Oceanum mittere. Phaleras verò pelagias appoſitè vocat ipſas margaritas, velut ornamenta fœminarum cultus è pelago, hoc eſt, conchyliis marinis quæſita. Quod verò in ejuſdem Arbitri fragmento aliquanto pòſt legitur: Viſebamus nos omnia per foramen valvæ, quod paulò antè auſa hoſtia-

lis

lis rupta laxaverat. Rectius hunc in modum ſcribatur, quod paulò antè anſa oſtii diſrupta laxaverat. Item ſub finem verſus illos.

Cuilæſos viridisque Thaſos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumque tuis imponit bipepiis.

ita concinno atque repono:

Cui Lesbos, viridisque Thaſos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumque ſuis imponit Hypæpis.

Eſt autem Lydiæ oppidulum Hypœpa, ut in undecimo Metamorph. teſtatur Ovidius.

Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypæpis.

Alioqui etiam Dianæ ſacer hymnus Hypœpus eſt; Theodorito teſte.

CAPUT XVI.

Quam ob cauſam Ægyptii olim & Judæi à ſuilla abſtinuerint.

QUa ratione moti Ægyptii à ſuum eſu abſtinuerint ſe, religione ne, an odio & averſatione quadam animantis, controverſum poſuerunt autores: nam Ælianus libro de Animalibus decimo, illos propterea ſuem odiſſe commemorat, quòd carnibus humanis non abſtineat: non immeritò ergò illos averſari beſtiam anthropophagon.
„ Judæi à ſuilla abſtinent, ut D. Clemens
„ exiſtimat lib. 7. ſtrom. quod ſceleratum hoc
„ animal plus cæteris fruges & terræ manda-
„ ta ſemina rictu effodiat & corrumpat. „

Eudoxus aliam adducit cauſam, cur Ægyptii ſues non jugulent, quòd greges earum arvis immittere conſueverint, ut proculcando roſtrisque fodiendo humum everterent & ſata adobruerent, quò ſic contecta ab volucrum injuria immunia eſſent. Quæ ratio repetitur etiam à Calliſtrato apud Plutarchum in ſympoſiacôn quarto, ubi ait, Sacerdotes Ægyptios ſuem ideo colere, quòd prima roſtri acumine tellurem findendo, aratri uſum oſtenderit: unde ruſtico inſtrumento Vomeri nomen ὕνις, à ſue videlicet, quæ ὗς illis dicitur. quanquam refertur illic & alia cauſa, qua ſuillæ carnis eſus contagioſus eſſe perhibetur, & vitiligines, lepras, cutisque aſpredines conciliare, quæ vitia illi non ſine juſtiſſima cauſa deteſtati fuerint. Quibus dictis conſonat quod à Manethone Ægyptio proditum eſt, eos qui ſuillo lacte utuntur, lepram & alphos incurrere. Annotatur & illud ab Æliano, ſues Soli Lunæque inimicas ab Ægyptiis exiſtimari, ac propterea Lunæ „ (ſemel tantum anniverſario in ſacro, „ nec unquam alias) " immolari, nec alteri deorum cuiquam. Sic Athenienſes in myſteriis Cereri ſacris ſuem mactare, velut ſegeti ſatisque adverſam. „ Aeſopus ſcitè dixit vo„ ciferari clamoſè ſues, nimirum conſcias „ ſibi, qui alio non ſint utiles, quum trahun-

„ huntur, quam ut immolentur: unde
„ ſuem ὗν etymo dictam philoſophus quiſpiam
„ putavit, qnaſi θῦν, qui ad θύσιν, hoc eſt,
„ mactationem ſolùm idonea ſit. nam non
„ aliò ei animali datum eſſe animum, niſi ut
„ carnium mole ſuffarciatur, quod à Cle-
„ mente lib. 2. ſtrom. annotatur. Quam ety-
„ mologiam agnoſcit & M. Varro lib. de re
„ ruſt. 2. in eo evarians, appellationem enim
„ ſuis eſſe inde quod immolandi initium a ſuil-
„ lo genere ſumptum videatur, cujus rei ve-
„ ſtigia apparere, quod in Cereris Initiis porci
„ immolentur: quod item in iciendo fœdere
„ porcus occidatur, pacis initium: quod quo-
„ que nuptias priſci reges auſpicabantur a cæ-
„ ſo porco, quem nova nupta & novus mari-
„ tus primum immolabant. & apud Platonem
„ Comicum in fabula quam ἑορτὰς inſcripſit,
„ quidam (ut opinor) ſervus ita ait: Quadrupe-
„ dum nullum aliud jugulare nos æquum fo-
„ ret, præterquam ſuem, nam & ſuaviſſimam
„ habet carnem, & è ſue nihil lucri accedit,
„ præter ſcuticas coriaceas, & è ſetis contex-
„ tos pileos. Cleanthes venuſtè dixit, animum
„ illi pecudi datum eſſe pro ſale, ne putreſce-
„ rent carnes: is enim ejus dicti memoratur
„ autor à Clemente, quod citra nomen au-
„ toris adducit Cicero lib. 5. de finibus bo-
„ norum & malorum. quam ſententiam ex
„ Te-

„ Terentio Varrone lib. de re ruſtica ſecun-
„ do repetit & Plinius lib. 8. Ita alii ut inu-
„ tilem hoſtiam in cibum advocant, alii ut
„ ſatis frugibusque noxiam: alii rurſus ab
„ ejus eſu abſtinent, ob libidinis viroſæ
„ æſtum.” Equidem beſtiæ in victu obſcœnitatem, qua præ cæteris luto delectatur, ac in ſterquiliniis locisque cœnoſis libentiſſimè volutatur, in cauſa potiſſimum fuiſſe arbitror, cur ſuillæ eſus edicto legis Moſaicæ Judæis prohibitus fuerit, ut allegorico tropo abſterrerentur à peccatorum lutulento volutabro. Cur verò ſuem Veneri immolaſſe Argivi legantur (quod Callimachi teſtimonio ſcribit Athenæus) eveniſſe puto, ſacrique occaſionem natam ex Adonidis Veneri tantopere dilecti nece, quem ſuis dente occubuiſſe ſcribunt autores. quod confirmavit & Sex. Pompejus, ſic ſcribens: Suillum genus inviſum Veneri prodiderunt poëtæ, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea. Conſimilia ſcribit & Nonnus Panopolitanus Dionyſiacôn lib. 41. dicens inter cæteras animantium ſpecies Venerem ſolùm aſpectum ſuum aprorumve abhorruiſſe, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς Αρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων Ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. id eſt:

Mars

Mars quia zelotypus, ſpeciem ſuis improbus olim
Mentitus, pulchrum letali vulnere Adonim
Conficeret.

CAPUT XVII.

De Garo locus Martialis interpolatus & expoſitus.

GArum tantopere priſco ſeculo nobilitatum, conſtat ſaniem fuiſſe cruentam ex inteſtinis piſcium, præcipuè ſcombrorum, quos macquarellos recentior ætas nominat, eliquatam, quod à ſalſamenti conditaneo jure ταριχηρὸν epitheto dixit in Triptolemo fabula Pherecrates Comicus. „quod „ ſub Caviari nomine intelligi volunt." Laudatiſſimum autem maximique precii fuit, quod Garum ſociorum vocitabant ſuperbo admodum titulo, unde pulchrè Epigrammatarius in xeniis:

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo,
Accipe faſtoſum, munera rara, garum.

Sic enim interpollem locum dare placuit ex vetuſtiſſimo eoque emendatiſſimo exemplari manuſcripto, pro eo quod in excuſis eſt, fæcoſum. quî nanque potuit commendare garum fæcoſum, rariſſimi muneris nomine, quum illud quod fæculentum aut fæcis inſtar in cophino delicuerit, halecis nomine notius nuncupatum fuerit? At illud, ſociorum ſuper-

perbo nomine dictum, agnovit Plinius libro nono, ubi M. Apitium hominem ad omne genus luxus mirum, mullos in ſociorum garo (nam ea quoque res, inquit, cognomen invenit) necari præcellens putarit. Item Auſonius ad Paulinum ſcribens: Scis autem, inquit, me id nomen muriæ quod in uſu vulgi eſt, nec ſolere nec poſſe dicere, cùm ſcientiſſimi veterum & Græca vocabula faſtidientes, Latinum in gari appellatione non habebant: ſed quocunque nomine loquar, liquor iſte Sociorum vocatur. Vides ut ſuperbum arrogansque nomen utrobique audiat garum. At ne quis faſtoſum reſpuat ellipticè pro faſtuoſo, velut alienum à poëticis numeris, exemplum adferam teſtimonii loco ex Annæi Lucani elegantiſſimo opuſculo ad L. Calpurnium Piſonem ſcripto, ubi ſic legitur:

Raraque non humilem calcat faſtoſa clientem.

CAPUT XVIII.

M. Varronis locus apud Nonium Marcellum emendatur.

MAgnam invidiam omnibus ſeculis ſuſtinuit magnatum potentia, quòd inferiores ſe oppreſſerint ſemper. Eam ſententiam appoſitiſſimè reddidit Varro in Menippeis, libro quem Margopolim, ſive περὶ ἀρχῆς inſcripſit, verſibus ita ut nunc legun-

guntur, corruptioribus apud No. Mar. unde ea ipſa ſententia exculpi nequeat: ſic etenim apud illum in verbo Comeſt, legere eſt:

Nam humanis omnia ſunt paria, qui te plus urget,
Piſceis ut ſæpe minutos magnus comeſt, ut aveis enecat accipiter. Tu repone verſus ſuis numeris ita ex manuſcripto codice, cujus fidem ſæpius jam antea approbavimus.

Natura humanis omnia ſunt paria.
Qui pote plus, urget: piſceis ut ſæpe minutos
Magnus comeſt, ut aveis enecat accipiter.

Citat ita corruptos, ut antea indicavimus, etiam Perottus in glorioſo illo ſuo Copiæ cornu.

CAPUT XIX.

Philoſtrati locus expoſitus contra Lilii Gyraldi ſententiam.

Morſimus poëta traducitur ab Ariſtophane frigidus ac inſulſus, quo nomine exploſus ſæpenumero fuit & exibilatus è theatro, ut indicant ſcholia. Hinc putat Lilius Gyraldus multæ alioqui lectionis vir in hiſtoria poëtarum quam ſcripſit, profectum eſſe reſponſum Apollonii Tyanæi ad Domitianum Cæſarem, ὐ μέν με κλανέειν, ἐπεὶ ὔτοι μόρσιμός ἐιμὶ, hoc eſt, ut ipſe interpretatur: Non me rex occîdes, non enim Morſimus ego ſum. Qua in re pudendus hominis

nis error eluceſcit, quum μόρσιμος illic à fato neci deſtinatum ſignificet, volueritque Tyanæus Cæſari Homerico verſiculo indicare, nondum fatale ſuum adeſſe tempus, quo à fatis decretum ſibi ſit mori: ſiquidem fidem dicti comprobavit eventus, uti prodidit Philoſtratus, diſparuiſſe illum ex oculis ſubitò evanidum ſcribens: ita ut rectius verſiculum illum convertere ſic liceat.

Non me interficies, nanque hoc tibi fata negârunt.

Repetuntur Philoſtrati verba etiam à Suida, apud quem perperàm Δομέτιον pro Δομετιανὸν ſcriptum eſt in voce μόρσιμος.

CAPUT XX.

Germanici Cæſaris locus emendatur.

IN Arati phænomena, præter Achillem & Theonem qui Græcè ſcripſerunt, circumferuntur hodie Germanici Cæſaris nomine commentaria, quæ tametſi docta ſint & multam autorum nobis ignotorum mentionem faciant, haud facilè mihi Germanici nomen probant. In iis caſtigandis operam collocare, eſſet Augiæ repurgare ſtabulum: nequeo tamen quin locum unum atque alterum de Luna ſub calcem libri à mendis liberem. nam ubi de Lunæ potentia agit, detrimenta ejus & augmenta, non ſolùm terram, ſed & lapides & cerebra (malè etenim legitur, crebra)

crebra) animantium, & quod magis incredibile ſit, etiam lætamina ſentire dicit, quæ in lunæ crementis ejecta vermiculos parturiant. Cujus rationem legas apud Plinium lib. 18. cap. 32. monentem ſtercus niſi decreſcente luna non tangendum eſſe eò, quòd omnia quæ cæduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcente luna, quàm creſcente fiant. Sequitur deinde in Germanico: Denique crementis lunæ abſciſſa ligna furfuraceis tinearum terebra manibus fiſtulaſcunt: tu lege terebraminibus. Illud verò, Nemoribus quoque adeſſe dicitur, quòd omnis venatio plus nocte quàm die dormiat: legito ex Placiade, apud quem integrius iſta perſcripta ſunt, plus nocte paſcatur, dieque dormiat. Poſtremò quæ mox ſubnectuntur in hanc formam reponito. Sive Endymionem (expungendo quòd) amaſſe fertur, quia nocturni roris humor, quem ἀπόῤῥοια ſiderum atque ipſius lunæ (pro qui eſt ſiderum quoque) animandis herbarum ſuccis inſudat, paſtoralibus proſit ſucceſſibus (pro & paſt. proſunt ſucceſſ.) Porrò verſus ille Germanici de Jovis nutrice capra Amalthæa, qui ſic in vulgatis codicibus excuſus legitur.

Sidere quæ claro gratum te geſtat alumnum.

purius rectiusque ſcriptus citatur à Lactantio Firmiano libro primo capite vigeſimo primo:

Gratum teſtatur alumnum.

CAPUT XXI.

Omiſſa quædam in impreſſis Nonii Marcelli exemplaribus ſuis locis reponuntur.

NEque malè collocaturum me operam arbitror, ſi quædam in Nonio Marcello omiſſa à chalcographis ſuis quæque locis interſeram: nam omnia, quæ ſparſim toto opere deſiderantur, reponere, non unius libri materia fuerit. Primùm ubi agit de vocabulis ab A litera incipientibus in voce Abſtemius adduntur in manuſcripto iſta: Abſtemius eſt, qui novit, quo rete leporem tenebat, lupum non teneri. Deinde in litera B poſt explicatam dictionem Biviras ſubnexa leguntur hæc: Bovinatores, quos nunc malitioſos & tergiverſatores dicimus. Lucilius lib. 11. Hic ſtrigoſus bovinator, ore improbus duro. Præterea ante dictionem Conſpicilium infarcienda venint iſta, quæ ſequuntur. Commemoramentum. Cæcilius Plotio: Pudebat, credo, commemoramentum ſtupri. Rurſus in voce Depſere citatur quidem Homerus in Odyſſea, ſed omittitur teſtimonium, quod ex Odyſſeæ duodecimo codex meus rectè adſcribit, κηρὸν δεψήσας μελιηδέα. Denique quod in vocabulo Satu ex Accii Telepho corruptiſſimè nunc legitur, Profecti quanquam eſt ortus meliori ſatu: ita corrigito, Profectò haud

qua-

quaquam eſt ortus mediocri ſatu. id quod corollarii vice adjicere libuit.

CAPUT XXII.

Plinii Secundi locus unus & item alter emaculantur.

EOrum, qui Plinianæ hiſtoriæ libris caſtigandis manum admoverunt, vel ſola nomina enumerare difficile fuerit, uſque adeo multi ſunt: omnes certè in præclaram laudatiſſimamque operam incuberunt: & ut res feliciter ceciderit, non tamen potuerunt immenſum illud mendarum pelagus exinanire, cùm propter altiſſimam minimeque uniformem rerum abditarum ſcientiam, tum propter meliorum codicum eorumque præcipuè autorum, unde opus tam varium conſutum eſt, penuriam. Juvabit tamen & in hanc partem vocari, optimeque de rerum naturæ cognitione merito ſcriptori opem ferre pro noſtra facultate, quædam ſanando, nonnulla indicando, ſedulique lectoris induſtriam acuendo. Primùm enim lib. XVIII. cap. XXVIII. ubi legitur vulgò, A ſolſtitio ad fidiculæ occaſum VI. calend. Junii Cæſari Orion exoritur. Quis non videt, Julii aut Julias legi oportere? quippe cùm præceſſerit illud à ſolſtitio, quod olim ad ſextum Cal. Julii computabant. Illud verò quod mox ſequitur de Procyone, Et autem magnopere perti-

tinens: lege uti in Cæſaris Dictatoris tabula de aſtris legitur, ad æſtum magnopere pertinens: eſt enim illud ſidus in primis æſtuoſum. Deinde illud XVI. Calend. Auguſti Aſſyriæ Procyon exoritur: in Cæſare ſcribitur loco Procyon Chiron, quod mihi ſuſpectum eſt. Præterea Dein poſtridie, ferè ubique: aliàs legitur poſt triduum ferè. Quod autem eodem capite de tempeſtatum generibus legitur inſigni macula deturpatum eſt, atque ita ex meliori codice reponendum: Unum quod tempeſtates vocamus, in quibus grandines, procellæ cæteraque ſimilia intelliguntur: quæ, cùm plenilunio acciderint, vi majore impelluntur. pro quo in vulgatis libris legimus, quæ, cùm acciderint, vis major appellatur. quæ lectio fatua eſt omnino, nihilque ſalis Pliniani habet: at prior illa plena eſt, nuſquam ἐλλειπὴς, & aperta, qua vis ingens plenilunii in tempeſtates declaratur. Neque verò ocioſum fuerit diverſam lectionem indicare in ſequentis capitis initio, ibi: Nanque Vergiliæ privatim attinent ad fructus: aliter legitur, primatum tenent. „ Non inficior tamen, vim majorem „ uſurpari ab autoribus de vehementiore tem„ peſtatis injuria, cui humana ope occurri non „ poſſit, quomodo Cajus jureconſultus acce„ pit Pandectarum lib. 19. titulo Locati & „ conducti his verbis, vis major, quam Græ-

„ ci

„ ci θεοῦ βίαν appellant, non debet conducto-
„ ri damnoſa eſſe, ſi plus quam tolerabile eſt,
„ læſi fuerint fructus: quanquam & aliter ac-
„ cepiſſe videatur Seneca lib. de beneficiis quar-
„ to, ibi: Vadimonium deſerentem vis ma-
„ jor excuſat."

CAPUT XXIII.

Arnobii locus à macula vindicatus, & Euſebii interpretis inſignis error.

ARnobius Lactantii præceptor, pius cumprimis ſcriptor, & durior licet, abſtruſiſſimæ tamen antiquitatis & omnigenæ eruditionis cognitione refertiſſimus, ſeptem adverſus gentes libros ſcripſit, à ſciolis & naſutioribus malè aliquibus in locis habitos, in quorum quinto, ubi myſteriorum Eleuſiniorum ritum ſuggillat, & quid ab initiatis reſpondeatur, recenſet, macula non levis in excuſis libris inſedit, quando ſic ibi legitur: Ipſa denique ſymbola, quæ rogati ſacrorum in acceptionibus reſpondetis: jejunavi, atque ebibi cyceonem, exta ſumpſi, & in calathum miſi, accepi rurſus, in ciſtulam tranſtuli. quum pro illo exta ſumpſi reponendum ſit è ciſta ſumpſi. Emendationis viam aperuit Euſebius Euangel. præpar. lib. 2. totidem verbis repetens illorum ſymbolon, quod conceptis verbis accinere ſolebant: ſic enim inquit, κάςι τὸ

σύνθημα ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. hoc eſt: Hæc formula eſt teſſeræ Eleuſiniorum myſteriorum: Jejunavi, cyceonem bibi, è ciſta ſumpſi, operatus in calathum depoſui, & è calatho iterum in ciſtam. Vides apertè, è ciſta legi debere: nuſquam enim extorum fit mentio, victimas non admittentibus his ſacris, ſed placentas, ſeſama, papaverum capita, & id genus alia, quæ myſticis illis ciſtulis includebantur, uti paulò pòſt idem autor commemorat. Cæterum Euſebii lectio movit mihi ſtomachum, interpretis Georgii Trapezuntii verba & ineptam verſionem cum Græcis conferenti, quæ citatur etiam à Lilio Gyraldo in ſyntagmate de Proſerpina hunc in modum: Sed nequeo latius hujus Pherephattæ ſacra enarrare, quaſillum, rapinam Edoneæ, terræ hiatum, ſues Eubolei, quas eodem hiatu ſimul & duas Deas abſorptas fuiſſe aiunt: unde Megarenſes in Theſmophoriis ſues immittunt. Quam abſurdiſſimam verſionem ita interpolavero. Vis ne Proſerpinæ florum collectionem tibi narrem? & calathum, raptum à Plutone factum, terræ diſceſſionem, & Eubulei ſues ſimul cum Deabus telluris hiatu hauſtas, qua de cauſa in Cerealibus edita voce exclamantes porcos exigunt atque eliminant. Id nanque ſonat verbum

bum μεγαρίζειν. Græca verba, quia cuivis obvius autor eſt, in præſentia omitto, ut prolixitatis faſtidium vitem.

CAPUT XXIV.

Varronis verba emendantur apud Nonium.

LAudatiſſima eſt & ſaluberrima eadem ſententia, Μηδὲν ἄγαν, Nil nimium: de cujus autore varia eſt diſceptatio; nam Chiloni dictum iſtud aſcribunt Pindarus & Critias; Theophraſtus Siſypho; plerique Thaleti Mileſio; nonnulli Sodamo, uti teſtatum facit Tegeaticum oraculum, quod ita habet:

Ταῦτ' ἔλεγεν Σώδαμος Επηράτου, ὅς μ' ἀνέθηκεν,
Μηδὲν ἄγαν, καιρῷ πάντα πρόσεστι καλά.

Quod innuit Sodamum Eperati filium, votivæ tabulæ poſitorem, has extuliſſe ſententias, Ne quid nimis: & Tempori omnia rectè fieri. Dictum autem illud μηδὲν ἄγαν corruptè legitur verbis Varronis apud Nonium in dictione Medioxumum, ubi ita ſcriptum invenias: Quid aliud eſt quod Delphica canat columna literis ſuis ἄγαν μέθην. reponito quod admonuimus ἄγαν μηδὲν ex fide exemplaris vetuſti manu exarati.

CAPUT XXV.

Vellejus Paterculus à menda liberatur.

APud Velleium Paterculum, qui mira compendii felicitate res Romanas adſtrinxit, ubi de Corinthi ruina ſcribit, error non vulgaris in impreſſis codicibus inolevit. Siquidem ubi legitur, L. Mummius Corinthum poſt annos nongentos quinquaginta duos, quam à Belete Hipponis filio erat condita, funditus eruit: ex hiſtoria ſcribendum, quàm ab Alete Hippotis filio erat condita. Aletes nanque Hippotis filius ab Hercule ſextus Corinthum, antea Ephyren dictam, in Iſthmo condidit, uti oſtenditur ejuſdem ſcriptoris verbis, & confirmat Pindari ſcholiaſtes in Iſthmiis: unde & Ἀλητίδαι, inquit, vocantur Corinthii: quo nomine uſus eſt & Callimachus verſibus à me alicubi ſuperius correctis, ibi:

καὶ μιν ἀλητίδαι πουλὺ γεγειότερον.

Aletes enim de Corinthi regno Dodonæum adiit oraculum, ubi reſponſum illi fuit, tum demum imperium urbis obtenturum, ubi glebam illi quiſpiam porrexit; addito conſilio, ut rem aggrederetur ſolenni feſto, quo frequens populus coronatus incederet. Itaque Corinthum veniens ab agricola panem popoſcit, cu-

cujus vice glebam donatam accepit, feſtumque tunc agebatur fortè, quo civitas parentalia defunctorum manibus agebat: quocirca cunctis ad ſuorum monumenta occupatis adortus urbem Aletes, pacto prius cum natu minore Creontis regis filiarum connubio, reſeratis per illam portis, arcem obtinuit, urbisque imperio potitus eſt. Hæc paulò prolixius ex Pindari Græcis ſcholiis in Nemea: quanquam & apud Eraſmum in adagio Jovis Corinthus fabula iſta legatur ex eodem tranſcripta.

CAPUT XXVI.

In Athenæo repoſiti duo hactenus deſiderati ſenarii verſus.

LEpidum miræque elegantiæ ænigma apud Athenæum Dipnoſophiſtarum decimo legitur de Somno ex cognomine Alexis Comici fabula, ſed duobus ſenariis jambicis mutilatum, quos ex Euſtathio Iliad. ultimo reponere libuit, ut & hiatum indecorum velut anctéribus additis ſanaremus, & ſenſum pleniorem redderemus: quæ ita habent;

οὐ θνητὸς, οὐδ᾽ ἀθάνατος, ἀλλ᾽ ἔχων τινὰ
σύγκρασιν, ὥστε μήτ᾽ ἐν ἀνθρώπου μέρει,
μήτ᾽ ἐν θεοῦ (*aliàs* θεοῖς) ζῆν, ἀλλὰ φύεσθαι τ' ἀεὶ
καινῶς, φθίνειν τε τὴν παροῦσαν, ἔμπαλιν

ἀόρατον ὄψιν, γνώριμος δ' ἅπασιν ὤν.
Pu. *παίζειν σὺ χαίρεις ὦ γύναι μ' αἰνίγμασι.*
Fæ. *καὶ μὴν ἁπλᾶ γε καὶ σαφῆ λέγω μαθεῖν.*
Pu. *τίς οὖν τοσαύτην παῖς ἔχων ἔσαι φύσιν;*
Fæ. *ὕπνος βροτείων ὦ κόρη παυστὴρ πόνων.*

Ubi conjugata quæpiam virgini ænigma proponit & explicat, dicens eſſe quendam neque mortalem, neque rurſus immortalem, ſed utriuſque temperamento conſtantem, quippe qui neque hominis portionem, neque item Dei, vivendo obtineat, ſed cujus ſemper novo quodam modo & naſcatur & intereat ſpectrum, nunc præſens, nunc inviſibile, cunctis tamen illum mortalibus haud ignotum. Reſpondet virgo, ludi ſe ænigmatibus. cui illa viciſſim ſe manifeſta & obvia prodere profitetur: proinde virgo ſciſcitatur, quis ille ſit puer, cujus tanta vis eſſe perhibeatur. Demum illa nodum explicat, dictitans eum Somnum eſſe, qui mortalium laboribus quietem adferat.

CAPUT XXVII.

Facem ex ſpina alba in nuptiis prælatam olim fuiſſe. Itidem Varronis locus apud Soſipatrum emendatus & apud Nonium.

FAces in nuptiis præferri ſolitas indubitatum eſt, jam tum Homeri ætate celebri more, apud quem Iliad. 18. νύμφας ἐκ θαλάμων δαΐδων ὑπὸ λαμπομενάων ἠγίνεον. Et thalamis nuptas ducebat prævia tæda. Cauſam ex Varrone addit Servius, quòd olim non niſi per noctem à ſponſis deducerentur nubentes. Materiam autem facum variam fuiſſe obſervatum à me eſt: nam & carpinum & corylum facibus familiariſſimas commemorat Plinius. Græci πεύκας tædas larignas pro facibus accepere. In eum uſum vocata fuit & ſpina, nuptiarum facibus auſpicatiſſima, quòd ex ea faces pararint paſtores Romani, qui Sabinas rapuerunt, ut autor eſt Maſurius. Spinam albam huc expetitam oſtendit Varro apud Soſipatrum Chariſium his verbis: In Aſia fax (ita lego pro corrupta voce ſylax) ex ſpina alba præfertur, quod purgationis cauſa adhibetur. Idem apud Nonium Marcellum: Cùm fax ex ſpina alba eſſet, ut eam puer ingenuus adferret: loco cujus in vulgatis codicibus nunc perperàm legitur,

tur, Fax ex pinu ablata eſſet. Atteſtatur & Feſtus Pompejus ſcribens patrimos & matrimos pueros tres nubentem deducere, unum, qui facem præferret ex ſpina alba, quia noctu nubebant; duos, qui nubentem tenerent.

Addenda in capite de Onirocriticis pag. 59.

Λέοντας ἰδεῖν, δυσμενῶν δηλοῖ μάχας.
Κερδοῖ συνῶντε κερδοσύνην προσδόκα.

Id eſt:

Pugnam augurare, ſi leones videris.
Commercium cum vulpe habens dolum cave.

HADRIANI JUNII
HORNANI MEDICI

ad animadverſorum libros

APPENDIX

Nunc demum ex autographo in lucem edita.

AD ANIMADVERSORUM LIBROS APPENDIX.

De cottabo explicata ratio, ibidem à mendis vindicati, Pollux, Heſychius, Callimachus, Varinus & Ariſtophanis Scholiaſtes.

„ SYmpoſiis dicatum ac familiare o-
„ lim fuit potorii luſus genus à Si-
„ cula gente primum excogitatum,
„ quod Cottabum nominabant, de
„ quo varia quum tradiderint grammatici,
„ quod quiſque ſenſerit, qua in re pugnent,
„ ubi conveniant, ac primum quid olim de
„ re, quaſi per ſatyram collectis ſententiis,
„ cenſeam, in unum congeram. Propone-
„ batur in ſympoſio alveus ſeu ſinus labro aſſi-
„ milis, cui imminebat demiſſa è medio con-
„ tignationis tricliniive, aut arrectaria virgula
„ longa (ῥάβδον κοτταβικὴν vocabant) unde pen-

„ de-

„ debat lanx librato trutinæ in modum ponde-
„ re penſilis cum cymbiis, quæ affuſo à con-
„ certantibus vini latice depreſſa ſubſidebat,
„ illidebaturque in prominentis imagunculæ
„ æneæ caput (ea μάνης nominabatur, veluti
„ famulus, à miniſterii argumento, quod in
„ evertenda lance præbebat) ubi impacta liquo-
„ rem affuſum in ſubjectum labrum cum ſono
„ effundebat, qui λάταξ & λατάγη dicebatur:
„ potantes namque ſtudioſè conabantur in pen-
„ ſilem illam lancem cum cymbiis immittere
„ portionem potus reſiduam, idque lævo in-
„ nixi cubito, dextra aptè inflexa: idque etiam
„ κότταβον κατάκτον, quaſi devergentem cotta-
„ bum nuncupabant à reciproca attrahendi
„ & deducendi viciſſitudine, ἀπὸ τοῦ κατάγειν,
„ vel quod pondere ſuo lancem deorſum tra-
„ heret, ac in Manen allideret infuſus liquor:
„ perperam enim fragilem cottabum conver-
„ tit Athenæi interpres. quo ſpectat illud Eu-
„ buli Comici in Bellerophonte, ἄνω γὰρ ὥσπερ
„ κοτταβεῖον αἴρομαι, id eſt: Attollor in ſublime
„ tanquam cottabus. Tantum vero ſtudii priſca
„ ætas in cottabis poſuit, ut non præmiola
„ modò in convivia adferrent à cottabis cot-
„ tabia nuncupata, ſed & calices compararent
„ ad iſtud exercitium maximè accommodos,
„ & à re κοτταβίδας dictos: quin & circulares
„ in orbem domos de induſtria extrui curabant,

„ ubi

„ ubi cuncti pari intervallo æqualiter diſtantes
„ à propoſito in medium cottabo de victoria
„ decertarent, quis concinnius collimaret: lex
„ enim erat ejuſmodi, ut lævo cubito inni-
„ xus quilibet, dextra molliter circumacta in
„ gyrum, laticem profunderent. quod Di-
„ cæarchus Meſſenius (non Mileſius) his
„ verbis tradit, Ἀγκυλοῦντα δεῖ σφόδρα τὴν χεῖρα
„ εὐρύθμως πέμπειν τὸν κότταβον. id eſt: Opor-
„ tet manu incurvata vel rotata (alibi namque
„ ἐγκυλοῦντα legas) concinne cottabum de-
„ plere. Antiphanes in Veneris progenie:
„ A. ᾧ δεῖ λαβεῖν (non λαβὼν) τὸ πολήελον δεῖξον
„ νόμῳ; B. Αὐλητικῶς δεῖ (non δὲ) καρκινοῦν τοὺς
„ δακτύλους,
„ Οἰνούτε μικρὸν ἐγχέαι, καὶ μὴ πολὺν,
„ Ἔπειτ' ἀφήσεις. A. τίνα τρόπον; B. δεῦρο βλέπε.
„ A. τοιοῦτον ὦ πόσειδον εἰς ὕψους σφόδρα;
„ B. Οὕτω ποιήσεις. A. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν σφενδόνῃ
„ Οὐκ ἂν ἐφικοίμην αὐτός. id eſt:
„ A. *Qua lege prendi poculum addecet, doce:*
„ B. *Oportet appoſite manum curvare te,*
„ *Vinique non multum crateri infundere:*
„ *Deplebis hoc mox.* A. *quomodo?* B. *huc advertito.*
„ A. *Proh Jupiter, tantamne in altitudinem?*
„ B. *Sic facto opus eſt.* A. *at funda ego vix huc queam*
„ *Pertingere.* Solebant inſuper inter effun-
„ dendum cottabos amaſiorum aut amica-
„ rum nomina percenſere, unde in Inacho

 „ fa-

,, fabula Sophocles ἀφροδισίαν λατάγα velut la-
,, ticem venereum dixit, & Euripides, Πο-
,, λὺς δὲ κοσσάβων ἀραγμὸς Κύπριδος Πρόσῳδον
,, ἀχεῖ μὲν μέλος δόμοισιν.
,, *Multusque cottabi fragor Veneris melos*
,, *Intra penates aſſonat.*
,, Meminit & Callimachus.
,, Πολλοὶ καὶ φιλέοντες ἀκόντιον ἧκαν ἔραζε
,, Οἰνοπόται Σικελὰς ἐκ κυλίκων λατάγας.
,, *Sæpe ſolo Siculos latices alliſit amator*
,, *De calice effuſos ebrius ora mero.*
,, quorum verſuum poſterior corruptus legi-
,, tur in Ariſtophanis commentariis in hunc
,, modum Οἰνοπότησι κενάς. Porrò eam cot-
,, tabi effuſionem ἀγκύλην etiam vocabant eo,
,, quod dextra incurvata is luſus perageba-
,, tur, & ἀγκυληγοὺς (non autem ἀγκυλήτους,
,, ut apud Athenæum male legitur) Æſchy-
,, lus eos appellat, qui cottabo ludunt.
,, Cottabum deſcribit Critias ex triginta Athe-
,, narum tyrannis unus in elegiis hoc modo:
,, Κότταβος ἐκ Σικελῆς ἐστι χθονὸς ἐκπρεπὲς ἔργον,
,, Ὃν σκόπον ἐς λατάγων τόξα καθιστάμεθα.
,, *Cottabus inventum eſt Siculæ telluris amœnum,*
,, *Quem laticum jaculis fecimus eſſe ſcopum.*
,, Jam quid de cottabo prodiderint ſcripto-
,, res, reliquum eſt annotare, ac primo loco
,, inconſtantiam Ariſtophanæorum interpre-
,, tum ex commentariis in Pacem fabulam,

,, in

,, in quibus hæc fermè legas. Duplex Cot-
,, tabi ratio eſt, quarum altera eſt. Statue-
,, bant in medio lignum candelabro aſſimile,
,, in quo vas oxybapho non diſſimile ſuſpen-
,, debatur, in quod reſiduum poculi ejacu-
,, labantur; à quo qui non aberrarat, vi-
,, ctoriam obtinebat. altera eſt iſta. In
,, convivio vas pelvi ſimile proponebatur;
,, aqua refertum; in eo conſimile poculum
,, firmabant, & pelvis oras in orbem ramis
,, myrteis circundabant, atque in illud po-
,, culum reliquias potus affundebant; quo
,, demerſo penes eum, qui id fecerat, victo-
,, ria erat. Aliter. Cottaborum duo ſunt ge-
,, nera, unum *κατακτὸν*, quod erat velut edi-
,, tum candelabrum, habens adjunctum ſi-
,, gillum, *μάνην* dictum, in quod lancem de-
,, miſſam illidi oportebat: alterum erat vas
,, labro ſimile aqua repletum, cui innatabat
,, inane acetabulum, in quod deplebant lati-
,, cem, id certatim demergere operam dan-
,, tes: qua ratione fermè interpretatur &
,, etymologici autor. Rurſus. Luſus cot-
,, taborum ejuſmodi erat: defigebatur hu-
,, mi pertica oblonga (apud Suidam hujus
,, loci tranſcriptorem malè *μικρὰ* legitur)
,, cui incumbebat altera mobilis, ut in bi-
,, lance; ea habebat binas lances utrinque
,, appenſas, & binos ſub iis crateras: ſubter

„ aquam æneum erat ſignum deauratum ;
„ Itaque ex convivis qui ludicrum hoc tra-
„ ctabant , phialam mero plenam manu te-
„ nens quiſpiam, proculque aſſiſtens, unica
„ effuſione in lancem immittebat , quo re-
„ pleta deſideret ac in ſigni caput ſub aquis
„ ſtantis impingeret, ſonumque ederet. Ite-
„ rum alio loco. E media contignatione de-
„ miſſo fune pendebat lignum , tanquam ſta-
„ tera quæpiam ; à quo utrinque ſuſpende-
„ bant lychnia & cava cymbia , vasque aqua
„ plenum ſubjiciebant : poſtea altera parte
„ (ut in bilance fit) depreſſa , lychnia im-
„ plebantur ; deinde quum alteram partem
„ itidem depreſſiſſent , plena parte reſilien-
„ te , aqua è lychnis effundebatur , quæ in
„ ſubjecta cymbia incidebat , quique ex his
„ plura attigiſſet, vincebat. Julius Pollux
„ libro ſexto in hanc fermè ſententiam. Cot-
„ tabium vas è tecti faſtigio tholove aut la-
„ quearibus ſuſpendebatur, aheni in ſpeciem
„ reſupinatum , quale quod lychnum ſuſti-
„ net , ſimul cum ſude cottabica , nempe
„ pelvis rotunda & concava , quæ σκάφη quo-
„ que & χαλκεῖον dicebatur , aſſimilis polo
„ horarum diſcrimina indicanti : vas iſtud
„ aqua implebatur , cujus in ſuperficie viſe-
„ bantur globus , lanx , Manes , tres myr-
„ tei ramuli , & terna oxybapha : qui ve-
„ rò

„ rò molli manu dextrè effuſo cottabo horum aliquod attigiſſet, laudabatur quidem ille; at qui plura demerſiſſet, victoriæ loco auferebat cottabia, nimirum placentas, ova, aut ejus generis bellaria. Porrò λάταξ ſive λατάγη, laticem appello, liquor erat in poculo reſiduus, quem altrinſecus inverſa manu per luſum in cottabum vas laticum receptaculum profundebant, ut Athenæus exponit: atque ita accipienda ſunt Alcæi poëtæ lyrici verba:

„ λάταγες ποτέονται κυλιχνᾶν ἀπὸ τηϊᾶν. id eſt.

„ *Latices provolvant calicibus de Teiis.*

„ Hæc vox depravata eſt apud Pollucem lib. 6. cap. 19. ubi perperam invenias ſcriptum τάλαξ pro λάταξ. pertinacius vitium in Heſychianis codicibus inhæſit legentibus, λατάγη κροτάλῳ τῷ ἀποῤῥιπτομένῳ, quum ſcribi debeat κοττάβῳ ἀποῤῥιπτομένῳ ἀπὸ τῶν ποτηρίων καὶ ἦχον ἀποτελοῦντι. quæ verba ſimili ratione emendanda ſunt apud Varinum citra judicium temere verba deſcribentem. Hinc interpretis Ariſtophanici error manifeſtus fit, qui λάταγας vocari ait æneas phialas, quibus vinum injiciebatur: & etymologi, qui ſonum latagen dici annotat his verbis, ὁ ἦχος δὲ ἐκαλεῖτο λάταξ. Neque ſatis diſtinctè λάταγα exponit Euſtathius poculum vini plenum, quod in cot-

„ tabum effundi ſolet, qui pelvis erat aqua „ referta, cui innatabant inania acetabula, „ quæ adnitebantur demergere latice è car- „ cheſiis (poculi id genus eſt) affuſo. Om- „ nium verò ineptiſſimè Cælius antiquarius, „ Plaſtinx, inquit, portio intelligitur, quæ „ ſonum eliſu reddebat: ſiquidem πλάστιγξ „ lanx erat, in quam latex effundebatur, qui „ ſi ſono clariore increpuiſſet, amari ſe ab „ amata augurabantur, cujus meminit Cri- „ tias elegiographus his verſibus:

„ Πλάστιγξ θ' ἡ χαλκοῦ θυγάτηρ ἐπ' ἄκροισι καθίζοι,
„ Κοττάβου ὑψηλαῖς κορυφαῖς, βρομίου ψεκάδεσσιν.
„ id eſt:
„ *Dum ſummo Siculi conſidet cottabi in ore*
„ *Ænea lanx, guttis aptè demerſa Lyæi.*

„ Porrò ἀγκύλης, quod poculi genus erat „ ad cottabos idoneum, uſus eſt apud Bac- „ chylidem, ibi, ἵησι τὴν ἀπ' ἀγκύλης πίνουσι. „ & Cratinum, πίνουσι ἀπ' ἀγκύλης: quan- „ quam apud Euſtathium in hoc exemplo „ perperam legam ſcriptum κοτύλης.

„ HEnricum Stephanum virum etſi ſum- „ ma eruditione præditum, maledicendi „ tamen ſtudio præter jus & æquum addictio- „ rem norunt qui ſcripta ejus legere aut mani-

„ bus

„ bus terere potuerunt; cujus virulentum os,
„ quò in alios ſæpe debacchatus eſt, ut à
„ noſtra modeſtia alienum fuerit contundere
„ atque obterère, ita certè jejunam homi-
„ nis calumniam, qua me immerito meo
„ aſperſit, argutis pedibus eluere hoc loco
„ viſum eſt: neque enim hic, quod ipſius
„ municipes & populares haud diſſimulan-
„ ter ferunt, plagii crimine maculandum
„ ejus nomen exiſtimavi, quem involaſſe
„ ac pro vernaculis edidiſſe multa Joannis
„ Aurati, unius omnium doctiſſimi viri, in-
„ venta palam prædicant; cujus rei non ob-
„ ſcure teſtem vel ipſum Auratum citant,
„ ut de fraude, quam Buchanano, inter eru-
„ ditos poëtas primos ordines ducente, com-
„ paratam commemorant, hîc taceam, deque
„ conſilio viri immortalis Pſalmos diu ſup-
„ preſſit, ut ſibi ab ejus morte, quam du-
„ bia valetudo non ſanè longinquam tunc
„ temporis loquebatur, eos vindicaret at-
„ que inde laudem aucuparetur. Is in li-
„ bello, quem de affinitate linguæ Gal-
„ licæ & Græcæ patria ſua lingua edidit,
„ quum non haberet cui illuderet alium,
„ diſſimulato tacitoque nomine meo, tra-
„ ducit atque exagitat phraſin Flandri cu-
„ juſdam (ita enim communi vocabulo eo-
„ que in vulgus ſatis odioſo me deſignat,

„ natalibus longè diſſidentem) ut auribus
„ Latinis alienam, qua alicubi in Animad-
„ verſorum libris uſum me eſſe memini, A-
„ liquanto plura; interpretaturque ſuo, hoc
„ eſt, calumniatorio more, aliquanto pro
„ multo, ipſe nimis multus in calumniando;
„ quanquam mox, ubi genuinum infregit, in
„ morem veſpæ depacto aculeo fugientis,
„ velut deprecabundus ac faſcinum à ſe aver-
„ ſurus mollire verborum aſperitatem & ad
„ gratiam ea contemperans, obteſtatur in
„ bonam accipi ea partem, quæ diſcepta-
„ tionis cujuſdam cauſſa, haud offendendi ani-
„ mo dicta à ſe forent, ob dotes ingenii
„ quaſdam in homine ſibi perſpectis. Sed
„ quam ipſe ridiculum ſe præbeat, ſuoque
„ ſe gladio perimat, deinde quam felix ſit
„ conjector & alienorum dictorum interpres,
„ age exemplis illuſtre fiat quod dixi. Plin.
„ lib. 21. cap. 6. Aliquanto latiore folio.
„ Terentius dixit, Aliquanto iniquior erat.
„ Cicero quoque, Aliquanto prius in pro-
„ vinciam iſte proficiſcitur. & Joachimus Ca-
„ merarius elegantiſſimus dicendi ſcriptor,
„ Aliquanto cum majore cura illum aluit,
„ quam alterum. Sed omnium clariſſimè T.
„ Livius lib. 3. Repentino pavore perculſos
„ adorti; aliquanto pauciores multitudinem
„ ingentem fundunt. Idem lib. 44. Vulnerati

„ ali-

„ aliquanto plures ſunt. Cic. in Verrin. Ali-
„ quanto amplius, quam ferre poſſent. Sue-
„ ton. in Galba cap. 18. Secuta ſunt ali-
„ quanto majora & ſeveriora. Idem in Veſ-
„ paſ. cap. 6. Egitque aliquanto incivilius
„ & violentius. Certè poſſem & plura in
„ medium adferre, ſi non his illi abundè ſa-
„ tisfactum exiſtimarem.

Detecta malignitas viri docti.

„ IS qui ſpecioſos in Lucretium commenta-
„ rios ſæpius recuſos dedit, ad illum
„ verſum

„ *Donicum ad extremum creſcendi perfica finem*
„ *Omnia perduxit rerum natura creatrix.*

„ ſic annotat. Perfica, id eſt perficiendo
„ ſeu perficiens ſeu perfectrix. deinde addit.
„ Cum hæc ſcripſiſſem anno 1563. prodiit
„ in lucem biennio poſt Nonius à quodam
„ aliquot locis emendatus, ubi hic locus ad
„ oram libri ſic ab illo emendatur diſſimulante
„ unde ſumpſerit &c. Impudenter os ferreum
„ nomen meum diſſimulat, & oſcitanter
„ deſultorieque attingit, locis aliquot à me
„ emendatum dicens, quem infinitis prope
„ ſanavi & Peliæ modo recoctum edidi, uti
„ nemo æquior inficiabitur, qui autorem
„ illum antea toties excuſum cum mea edi-

 „ tione

„ tione conferre non gravabitur. Sed non
„ poſſum, quin malevolentiam κυνώπȣ & inju-
„ ſtitiam obiter detegam, quando ait biennio
„ poſt Lucretii editionem, de qua tantoperè
„ gloriabundus tantos ſibi ſpiritus ſumit,
„ & quam nunquam niſi quinque pòſt an-
„ nis inſpicere mihi contigit, à me diſſimu-
„ lante fuiſſe emendatum Nonii locum. tan-
„ quam ex ipſius tripode hauſerim loci emen-
„ datiorem ſcripturam; quum potuerit ipſe
„ ex privilegii regii ſtatim ab initio anni
„ 1563 indulti verbis facilè conjicere, me
„ antevertiſſe ipſius emendationem, quando
„ cuncti, quibus ſimili in re exſudatur labor,
„ non ignorent exemplar Nonii ut à me ema-
„ culatum prælo ſubjici debebat, ante fuiſſe
„ ſubmittendum arbitrio & cenſuræ ſenatus
„ regii, quam in manus hominum pro-
„ diret. Atque hic Chriſtoph. Plantini di-
„ ligentiſſimi typographi conſcientiam appel-
„ lare licet, qui facile teſtabitur multo antè
„ editionis procurationem exemplar meum
„ ipſius fidei repræſentatum fuiſſe & tradi-
„ tum. Itaque glorioſus miles, qui omni-
„ um præclara inventa libenter ſibi uni ar-
„ rogarit atque interverterit, loci iſtius emen-
„ dationem ſibi impudenter vendicat, quum è
„ codice manuſcripto antiquiſſimo, qui uti
„ ſæpe mendis affluit, ita rurſus medendis
„ il-

„ illis viam aperit commodam, adnotarim „ legi illic perſiceris, addiderimque ex con„ jectura perſiciens candide & non uno „ antè anno, quam editionem invitus, nec „ niſi adhortantibus inſtigantibusque viris „ doctis, & inter præcipuos Joanne Sambu„ co ſedulò meam operam provocante, ap„ pararem. Neque gloriabor hic de cando„ re meo omnibus, quibuscum notitia mi„ hi incidit & familiaritas, obvio: ut vice „ verſa malignitatem hujus hominis mihi jam „ olim oboluiſſe nequeo reticere, qui loca „ Ciceronis inſignia olim ante annos prope „ triginta in Animadverſorum libris à me ad„ notata, quæ nemini ante illud tempus, „ ne per ſomnium quidem in mentem ve„ nerant, ipſe in Cicerone, quem octavo ab „ hinc anno publici juris fecit, iis verbis ferè, „ quibus à me fuerant reſtituta, adſcribit, „ nulla nominis mei habita ratione.

„ In Nonio Marcello reſtituendo dum feſ„ tinant operæ typographicæ improbi„ usque flagitant, multa nos fugiſſe non „ nego, quæ per otium ingenio tranquillo „ ac ſereno, dum ſe vigor & acies applicat „ preſſius, pervideri dilucidius poſſe judico.

„ ita-

„ itaque δευτέρων ἀμεινόνων multam miſcella-
„ neam hinc inde materiam in medium ad-
„ ducere libuit, quæ diligentiæ fidem faciant.
„ Itaque apud Varronem in Seſculyxe voce
„ Deſubuiare ſic reſtituo. Unam viam
„ Zenona noviſſe duce virtute, hanc eſſe
„ nobilem &c. pro quo in vulgatis legi-
„ tur; unam veniam eſſe non amoviſſe du-
„ ce virtute. Zenon enim, ut ex Academ.
„ Ciceronis conſtat, in una virtute omnia,
„ quæ ad beatam vitam pertinebant, pone-
„ bat, nec aliud quidquam in bonis numera-
„ bat. In dictione Bipennis legitur Var-
„ ronis locus corruptiſſimus ad hunc modum
„ Varro Marcipore. Annos caduci naufra-
„ gii it. Cicero. Nec quarum bipennis plu-
„ mas vapor perurſit, altè mo eſti in terram
„ cecidimus. atque ita non in vulgatis codi-
„ cibus, ſed & manuſcripto, quem penes me
„ habeo, mendoſè legitur; niſi quod in eo
„ additur fulminis. Quid hac portentoſa
„ ſcriptura vel inanius, vel ineptius? Ita-
„ que examinato perpenſoque exactius ſyl-
„ labarum ductu, ſenarios ſuis pedibus,
„ ſententiam claram auribus reſtitui, ita ut
„ ab aliquo improbandam lectionem noſtram
„ non ambigam, primuſque hujus loci emen-
„ dationem ſartam tectam mihi aſſerere ac
„ vendicare, nec dubitem quidem hoc
„ modo: „ *At*

„ *At nos caduci naufragi, ut ciconeæ,*
„ *Quarum bipennis fulminis plumas vapor*
„ *Peruſſit, altè mœſti in terram cecidimus.*

„ Nam qui hunc locum ſic reſarcire adniſi fue-
„ runt, Pinnas caduci naufragii. Item Cæci-
„ lius. hæc quarum &c. nihil agunt. Ratio-
„ nem nunc, qua ad ſanationem loci perveni,
„ oſtendam: ablatum quod aberarat à fi-
„ ne naufragii, conjunxi cum it, unde ut
„ conflatum eſt. mox cicon. nec. parum
„ abeſſe à ciconeæ, & comparationem ab
„ hac ave aptè ſumptam quadrare in caſu è
„ ſublimi videns, accedente relativi vi, cla-
„ ram illico exiſtere lucem animadverti: re-
„ ſtabat ſcrupulus in voce annos, quæ mol-
„ liter mutata in at nos, commodè ſubſer-
„ vire viſa eſt.

Heſychii loca plurima ſanantur.

„ TOt ſunt inſanabilia in Heſychiano di-
„ ctionario ulcera, eaque planè Tele-
„ phia, ut Peliadæ haſta opus ſit, hoc eſt,
„ Achille quopiam; quo inde remedium pe-
„ tatur, qui ea inflixit, nempe ut qui erro-
„ res in deſcribendo per negligentiam com-
„ miſit, majore ſtudio eos recudat, & cor-
„ rigat: viſum eſt tamen non abs re fore,
„ ſi ex infinitis (poſtquam ea medendi via de-

„ ne-

„ negata eſt) aliquot locis majoris momenti
„ opem medicam adferam quam poſſum. ſe-
„ quor autem ordinem alphabeti Græci,
„ quo ille ſua collegit. Αἰγίκερως τηλῆς, lege,
„ *αἰγόκερως*, *τῆλις* ex Galeni gloſſis. & paulo
„ poſt pro *αἰγίπυγος* repone *αἰγίπυρος* ex
„ Theophr. & pro *δώρηκα θώρηκα*. in dictio-
„ ne Ἀμφιμήτριον περὶ τὴν μήσθαν repone
„ *μήτραν*. in Ἀναλῶσαι, *ἀφανίσαι*, *ποιμένεσιν*, deeſt
„ autoris nomen, quare ſubſtitue σοφοκλῆς
„ *ποιμένεσιν*, ut poſtea legitur in *ἴαννα*. Ἀνά-
„ *πανσον*, *τὸ μὴ κώνιον*, lege *τὸ μηκώνειον*, eo di-
„ ctum ita, quod ſoporem conciliet. Ἀνδροδή-
„ *μις*, lege *ἀνδροδμής*. Ἀναφοῖνζα, tu *ἀναφοι-*
„ *λᾶν* emenda. in voce Ἀρδήτιους pro *ἴλοσσον*
„ lege *ἴλισσον*, & pro *τοὺς οἴκους ὅρκους*. Ἀρμεθεῖς,
„ *οἱ εὐπατρίδαι ἐν κύκλῳ* repone *ἐν κύπρῳ*. Ἀρνι-
„ *κὸν*, *χρώματος εἶδος*. ſcribe *ἀῤῥενικόν*. Ἀρπαγὴ,
„ *ξυστὴρ*, ſcribe *ἐξαυστὴρ* ex Polluce. Ἁρπαγὴ τὰ
„ *κόρνα*, emenda *ἁρπαγὴ τοῦ κιννάρου*, vel ſaltem
„ *τὰ κιννάρου*. Αὐλὴ κάμινος ſubjunge *αὐλὸς εἵλκυσε*
„ *τρόχος* ex Suida; nam quod ſcribit tractum
„ eſſe à ceramica figularive rota; manifeſte
„ declarant deeſſe illa verba. Βακχεῖον, τελε-
„ *στήριον κάρθηξαι*, lege *κάρθηξι*. Βλωθρὴ, *εὐάξης*,
„ repone *εὐαυξὴς*, & *θρώσκουσα* pro *θρώσουσα*.
„ Βούκερας, *τῆς τίλης* lege *τήλιος*. Γαλαρίας, *ἰχθῦς*
„ *ὁ ὀνικὸς*, ex Althenæo lege *ὀνισκός*. Γήθυα, *οἱ*
„ *δὲ γυψαλλίδας*. repone *γήθεια*, *οἱ δὲ γηθυλλί-*
„ *δας*.

,, δας. Γόργω πενέδραν, φοβερὰν καὶ καθέδραν. re-
,, ctius leges γοργῶπ' ἐνέδραν, φοβερὰν καθέδραν.
,, Γραῦς ἔριφος. in fine reponito μάντιν λεγόμε-
,, νον pro μάτην λέγομεν. Γρύπες. in fine lego
,, γύπος νέμεσιν. pro γύπον ἐμέσιν. Γυμνοφυλακεῖν,
,, ἐπιτάττειν. reſtitue γυμνῷ φυλακὴν ἐπιτάττειν.
,, & priore verſu pro κεώτερος κενώτερος. Δεν-
,, δαλίδας. meo periculo reponito ἄλλοι τὰς
,, λευκὰς κάγχρυς, οἱ δὲ τὰς ἐπτισμένας κριθὰς,
,, ubi vulgo legitur adjectis binis aſteriſcis;
,, λευκὰς, κάγχρη * σοιδὲ τὰς * ἐπισαμένας. Δεξαὶ.
,, in fine τοῦ βέβαια ἔσεσθαι τὰ συντιθέμενα legen-
,, dum cenſeo, inductis tranſverſo calamo
,, hiſce verbis καὶ ἣν * μετὰ. niſi quis explendæ
,, ſententiæ locique gratia malit reponi iſta,
,, καὶ μὴ μεταμελητία aut ſimile quid. Δετρὸς: ita
,, diſtingue, δετρὸς, μάγειρος. Δέτις, παλάθη.
,, Δωδεκαμήχανος, ποι συνεῖν οὐσίας. repone ποιεῖν
,, συνουσίας. Εἴαμενον, νήεμον κοῖλον. lego ἔνικμον,
,, κοῖλον. Εἰκοὺς τῆς ἐγχέλεων. emenda τὰς ἐγχέ-
,, λεις θηρώμενοι πέπονθας pro πειρώμενοι πεπόν-
,, θασιν ex Ariſtophanis Equitibus. Ἔκφυσις,
,, ἕτερον ἔνιοι * πυλωρόψ. lege, ἔντερον, ὃ καὶ ἔνιοι
,, πυλωρὸς. Ἔνδιες. vox corrupta eſt pro ἐνέ-
,, τιδες. Ἐνδοκία ἡ μήτηρ. lego ἡ δημήτηρ. Ἐξω-
,, μίς. ſub finem καὶ οἰκονομικοί. repone οἱ κωμι-
,, κοί. vide Etymologic. Ερίσκηπα. lege ex Dioſ-
,, coride ἐρυσίσκηπτρον, ἱερὰ βοτάνη, εἰς ἣν ἶρις,
,, non autem ἔρις, ἐπισκήψη, & conſentit Plu-

,, tar-

„ tarchus in ſympoſiacis: Ερρωπίζεσθαι, ἔςι
„ γὰρ ῥῶπος ὁ λεπῖὸς χόρτος. lege Φόρτος. Ερσήενῖαι,
„ ἐνίημον, δροσινὸν. lege ἔνικμον, δροσερὸν. Εὔκλη-
„ ρον. δρυὸς, ἔυχισον ἔυξυλον. repono ex Etymol.
„ ἔυκηλον δρυὸς, ἔυχισον ξύλον. Εὔμνοσος. reſti-
„ tuo ex Euſtathio ἔυνοσος, & ſequente linea
„ τὸ ἐπίμετρον τῶν ἀλεύρων lego ubi perperam
„ ſcriptum eſt, τὸ ἐπὶ μελα. ἡδυπνοΐδης. lege
„ ἡδυπνοῒς. Θέσπαλαι malè pro θέσσαλαι. Θεσ-
„ σαλον, τοῦτο, interſerenda eſt vox νόμισμα,
„ ut in Adagiis noſtris docuimus ex Suida.
„ Θύμβρα, in fine ἀπόλλωνος θυμβράκου. lege
„ θυμβραίου. Ιαξάρτης, βοτάναι ποταμοῦ. ſcribe
„ ὄνομα ποταμοῦ. Ἴδε πῦρ ἀφύη, ſub finem pro
„ τὴν ἀφὴν repone ἀφύην. Ἰθύφαλλοι. pro τὸ
„ ποίμα. lege ποίημα. Ἴληοι. reſtitue pro ταῖς
„ ἄρυσιν. ἄρκυσιν. Ἱππάρχου πίναξ, ἔνιοι, lege
„ ex Suida ἐπεὶ οἱ. Ἰσθμιάσι repone ἰσθμιάζειν.
„ Ἰφικρατῆρες lego ἰφικρατίδες ex Suida & Da-
„ maſcio Syro. Ἰωνικὸν. pro his corruptis ver-
„ bis ἐπὶ τούτου γὰρ ἐκ* ἀμυδοῦντο οἱ ἴνες ſanius le-
„ ges ἐκωμοδοῦντο οἱ ἴωνες. Ἶψ, κρεατοφάγον. in-
„ verte molliter, κερατοφάγον. καμάρους, κανί-
„ δας. lege καρίδας. Καλικληρεία, ἡ ἐπὶ καθόγῳ.
„ lege καθόδῳ. Κέρχνη, τὸ ἐκ τῆς μελαίνης. re-
„ pone μηλίνης, è panico. Κέσκος. ibi κέσκον
„ οὐκ ἔχουσα. lego κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα. Κόγχης
„ ἐπὶ τοῦ ἄξιον οὐ τέλειαν. inverte voces κόγχης
„ ἄξιον ἐπὶ τοῦ εὐτελέος. ex Suida ferè. Κοχλίαι,

Ma-

„ malè τὰ αἰδοιόμενα χόα, pro ἐσθιόμενα ζῶα.
„ Κοχῶναι, ibi οἱ δὲ τȣ̃ ἱερȣ̃ ὄσρȣ, lege, ὀσέȣ.
„ Κελκαδιᾶν, in fine repone κελικȣς loco κρυβȣ̀ς.
„ Κρȣσίθυρος, μέρος τι lege μέτρον τι. Κυνοδέσμη,
„ δισμὸς ἀκροπαθείας, repone ἀκροποσθίας, ex
„ Polluce. Κύπαρος. iſthic ter quaterve κύτλα-
„ ρος per geminum τλ ſcribe, & κυτλάρȣς ex
„ Suida & aliis. Κυψέλαι. ἐν τοῖς ὠσὶν ῥῦπος συνιςά-
„ μενος pro ὑποσυνιςάμενος. Λαμπήνη, pro ἅρμα
„ ἁμάξης, lego εἶδος ἁρμαμάξης. & pro ῥαβδιον
„ περὶ κεφαλὴν reſtituo ῥήδιον περιφανὲς ὅ ἐςιν.
„ nam in Suida corrupta vox eſt ἴρδιον. Λαταγὴ,
„ κροτάλῳ, repone λαταγῆ, κοτλάβῳ ex A-
„ riſtoph. ſcholiaſte. λευκὴν, μάζαν. φυρᾶσοι,
„ repone λευκὴν μάζαν φυρᾶσθαι. Λιθόνεψις, re-
„ pone λίθον ἑψεῖς. Λίτριον, lege λίςρον ex Pollu-
„ ce. Λειριόεντα, ibi περὶ τὸν λίαν ἀμέτρως γὰρ
„ ὁδεύονται ȣ̃τοι. repone παρὰ τὸ λίαν ὁρᾷν, ἀμέ-
„ τρως γὰρ ὁρῶσιν ȣ̃τοι. & mox pro ὁ παγειριοέσ-
„ σαν ſubſtitue ὄπα λειριόεσσαν. Λίῆρα, θαλαδὸν,
„ lege θαλλὸν. Λοφόῤῥωτα τὸν ναπεῤῥωγότα, repo-
„ ne λοφόῤῥωγα, τὸν ἀπερρωκότα. Λοφοπωλεῖς, ibi
„ τῶν λόφων περιτίθεσθαι, lege τῶν λόφων ὡς περιτ.
„ Λυγμὸς, ἀνανυγμὸς lege ἀλαλαγμὸς. Λυγὸς,
„ ὄργανον ἐν ᾧ τὰ κοπτώμενα ἐμβάλλεται, οἱ δὲ τὸ
„ σρεβλωτήριον repone uti vulgo legitur καπτώ-
„ μενα & σρεβρωτ. Μαγὶς, παλαθὶς ἄρθος repone
„ παλάθη ἄρτȣ. Μασχαλίσματα, locum cor-
ruptum & mutilum ex Suidæ Lexico ſarcire

„ li-

„ licet. Μεγάμυχος, lege μεγάμυκλος ut apud
„ Callimachum ἐννεάμυκλος ὄνος, ſic enim in
„ Etymologico legendum eſt in μύκλος. Μήνη,
„ καὶ μῆνις ἔμμος lege ἔμμονος ex Euſtathio.
„ Μόρμοι, φόβοι, κοινοὶ, repone φόβοι κενοί. Μύες,
„ αἱ συνεστραμμέναι σάρκες καὶ διεφθαρμέναι, le-
„ gendum puto διεσπαρμέναι potius quam πε-
„ πυκνωμέναι, quod Geſnerus opinatur, ut
„ paſſim per corpus diſperſos muſculos innuat.
„ Μυκτὴρ, pro τρίμυμα, repone τρύπημα. Μυό-
„ φωνον πόα ἢ καὶ ἀκόνιτον lego Μυόφονον ποὰ ἢ ἢ
„ ἀκόνιτον. Μύρμηκας, ἀτραπὲς, repone μύρμη-
„ κος ἀτραπὸς. Μῦς πίττης γεύεται, ἐπὶ τῶν νεωστὶ
„ πειρατεύοντων, ex Suida repone ἀπαλλαττόντων.
„ Νομεῖς, τῶν πλοίων τὰ ἐγκύλια lego ἐγκοί-
„ λια. Οἰκητόρια, σκευτὰ, lege οἰκητήρια, σκεύη
„ τὰ κατὰ οἶκον. Οἴνη, ibi ἀντικείμενος τὴν
„ ἔξω ἀχαιὸς, reponendum cenſeo τῶ ἔξ, ὁ καὶ
„ χῖος. Παλίμβολος, ibi τρίπατρος, lege τρί-
„ πρατος. Πάντα κινήσας πέτρον lego πέτρον. Πάσ-
„ σε, ibi πάσσε δ' ἄλλος θεῖοι, repone ex Ho-
„ mero πάσσε δ' ἁλὸς θείοιο. Πάταικοι, θεῖον φό-
„ νικες, ὓς, ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας, emenda ex
„ Herodoto in Thalia, θεοὶ φοίνικες, ὓς ἱστᾶσι
„ κατὰ τὰς πρώρας. Πέλανος, πέμψιν ἔχων ῥυπα-
„ ρὰν, ἢ τὸ ἐκ τῆς πώλης, lege, πέψιν ἔχων & τῆς
„ πασπάλης. Πέρδικος καπηλεῖον, χωλὸς καὶ πη-
„ λὸς. repone χωλὸς κάπηλος, niſi quis refracta-
„ rius malit καὶ πηρὸς, ſed prius illud probo.

„ Περ-

„ Περρησιππίαν, ibi ἐν ἀφνίδαις lege ἀφύδναις.
„ Πίνα ibi καὶ ὀςῶδες κογχύλιον, repono πίννα &
„ ὀςρεῶδες. Πιςὴρ, ληνὸς, lego πιεςὴρ ex Pollu-
„ ce. Πρόλογος, lege πρόλοβος, & paulo poſt
„ πρηγορεὼν pro γρηγορεὼν. Ῥαφανιδωθῆναι ibi
„ κατὰ τῆς ἕδαρ lege ἕδρας ex Ariſtophan. ſcho-
„ liaſte. Ῥήνεα, οἶα, lege ὄϊες. Σαρπηδόνιον, ibi
„ καὶ ἡ ἐν ὀρχισήκῃ καὶ κιλικίᾳ πέτρα, lege ex Ste-
„ phano & ex Lucilio Tarrheo, ἡ ἐν θρᾴκῃ ἢ
„ καὶ κιλικίᾳ πέτρα ὑψηλοτάτη. Σανδαλαράχη
„ male, pro σανδαράχη ex Galeno. In Σαν-
„ δάλια male βαβλάντια, pro βλαύτια. Σίοαν,
„ ibi πανη * μον μήνω. repone τὸν πάνεμον μῆνα.
„ Σίφνιος ἀρραβὼν, ibi τὸν διὰ δακτυλίȣ αἰδȣ́μενον,
„ repone διδόμενον. Σποδιὰ λαύρα, ex Euſta-
„ thio σποδησιλαύρα. Τέτταρα, ξύλα, ἐπὶ τῆς ȣ̓ρᾶς,
„ repono ex Polluce lib. 7. ξύλα ἐπὶ τῆς θυρᾶς.
„ Τιθῆνα, βασιλίδι, ἢ ἕκτορος λύτροις, id enim fa-
„ bulæ nomen eſt. Ὑπεζῶσθαι, τὸ εἰς ἀλιδρ *
„ ας ἐλθεῖν φιλητᾶς. ſic corrigo εἰς ἀλινδήθρας ἐλ-
„ θεῖν, φιλήτας, eſt autem hoc poſtremum au-
„ toris nomen Athenæo non incognitum. Φλέγ-
„ μας, ἀετὸς, ξανθὸς ὀξὺς, lego φλεγύας ex Eu-
„ ſtathio Iliad. V. Φυσιῶν, γάςρων, repone
„ φύσκων, ex Joſepho, ut oſtendi in Adagiis
„ meis. Ὡς ἐκεῖνος ἀναβάλλει τὸν τρόπον, emen-
„ do ὡς ἐχῖνος ἀναβάλλει τὸν τόκον.

Juſtini locus enarratus.

„ LOcus eſt apud Juſtinum Trogi Pompei
„ epitomiſtam lib. 6. obſcurus ſatis, cui
„ niſi è Sibyllæ oraculo lumen peti non poteſt,
„ qui ita habet. Poſtulantibus ſociis Ageſi-
„ laum ducem, Regem tunc Lacedæmonio-
„ rum, propter reſponſum oraculi Delphici,
„ diu Lacedæmonii, an eum ſummæ rei præ-
„ ponerent, deliberaverunt: quibus futurus im-
„ perii finis denunciabatur, cum regium clau-
„ dicaſſet imperium, erat enim pede claudus.
„ Ad poſtremum ſtatuerunt melius eſſe inceſſu
„ regem, quam imperio regnum claudicare:
„ Hactenus Juſtinus. Etenim oraculum ta-
„ le eſt.

„ *Φράζεο δὴ σπάρτη καίπερ μεγάλαυχος ἔουσα,*
„ *Μὴ (non καὶ) σέθεν ἀρτίποδος βλάψη χωλὴ βα-*
„ *σιλεία,*
„ *Δηρὸν γὰρ μόχθοι σε κατασχήσουσιν ἄελπτοι*
„ *φθισίβροτον τ' ἐπὶ κῦμα κυλινδομένου πολέμοιο.*
„ *Sparta cave, quamquam immenſum tua gloria*
„ *crevit,*
„ *Ne claudum te præcipitet firmam pede regnum.*
„ *Inſperata etenim longum te ærumna tenebit,*
„ *Et bellum horriſonis involvet fluctibus atrum.*

„ Quod oraculum legas apud Plutarch. in lib.
„ quando Pythia deſierit carmine oracula edere,
„ &

„ & Pauſan. in Laconicis. Xenophon lib. 3.
„ rerum Græcarum ita rem perſtringit. Dio-
„ pithes fatidicus imprimis homo, dixit Apol-
„ linis oraculum extare, quo claudum impe-
„ rium cavendum ſit, cui Lyſander pro Age-
„ ſilao reſpondit, ſe non putare id divino mo-
„ nitu inhiberi, ne quis claudicet, quin po-
„ tius ne regnet qui à genere ſit alienus, nam
„ tum claudum fore regnum, quum qui Her-
„ culem genere non contingat, regnaret.
„ Audita utriuſque ſententia populus Ageſi-
„ laum regnare juſſit. Pauſanias narrat ex-
„ tincto Agide, certamen ortum de regni ſor-
„ te inter Ageſilaum & Leotychidem qui ſe
„ Agidis filium ferebat, ſed temerario patris
„ dicto olim pro filio non agnitum, quum hic
„ Ageſilai altero pede claudi infortunio, civi-
„ tati exitium portendi ab oraculo inſtaret, è
„ diverſo contenderet Lyſander Ariſtocriti fi-
„ lius, ſtudens Ageſilai partibus, tandem reg-
„ nare juſſum fuiſſe Ageſilaum. Ceterum hoc
„ etiam obiter adnotandum venit apud Pauſa-
„ ſaniam in Lacon. poſtremum verſum malè
„ legi.

„ φθερσίβροτόν τ' ἐπὶ κῦμα κυκωομένυ πολέμοιο.

„ HAdrianus Turnebus præcellenti vir in-
„ genio & omnigena eruditione in Ad-

„ verſorum libris innumeris locis lucem dedit, „ in multis infelix hariolus, dum terminos di- „ vinandi conjectandive tranſcendit ὑπὲρ τὰ ἐσ- „ καμμένα, citra veterum codicum opem. Ita- „ que agam cum eo non contentioſè, ſed ut „ inter doctos agi decet, ne veritatis laciniam „ tenentes amittamus. Locus eſt apud Sept. „ Tertullianum ſcriptorem horridiorem paulo, „ ſed antiquitatis peritiſſimum in pereruditо „ libello de pallio; ubi ſic legitur: Cum in- „ ter inſulas nulla jam Delos, arenæ Samos, „ & Sibylla non mendax. Hîc ille pro *arenæ*, „ *Rhene* legendum prope affirmat, quæ ſit in- „ ſulula Delo vicina: quum autor ille reſpi- „ ciat proculdubio ad Sibyllæ oracularem ver- „ ſiculum qui talis eſt.

„ Ἔσαι καὶ Σάμος ἄμμος, ἐσεῖται Δῆλος ἄδηλος.

„ qui verſus Latinis auribus cum gratia appen- „ di non poteſt, propter parecheſin vocum, ſo- „ nat autem ita. Erit olim ſamos ammos. id eſt: „ arena & Delus, non Delus. id eſt: non conſpi- „ cua: quo abolitum eas cecinit vates: alio- „ qui etiam Arenes nomen quid attinebat mu- „ tare, quum ejus ut oppidi Meſſeniæ memi- „ nerit Homerus & Stephanus. & in Eliacis „ Pauſanias Samnicum oppidulum temporibus „ Heroum dictum fuiſſe Arenen diſertè ſcribit: „ ſed in Meſſenicis nomen accepiſſe ait ab Are-

„ ne

,, ne Oebali filia, uxore Apharei. Verum hoc
,, nihil ad rem. Illum ego errorem magis pu-
,, dendum opinor, vindicando lectionem ex-
,, cuſorum codicum receptam, quod pro *Te-*
,, *meno pariter*, affirmat veriſſimè legendum,
,, Tiſameno pulſo: quum eam rem tribus ver-
,, bis explicet, atque evincat Pauſanias in Co-
,, rinthiacis, Ἐπὶ δὲ τοῦ Τισαμενοῦ τούτου κατιᾶσιν ἐς
,, πελοπόννησον ἡρακλεῖδαι, τήμενος μὲν καὶ Κρεσ-
,, φόντης. &c. dicam idem Latinè ut potero.
,, Regnante apud Lacedæmonios Tiſameno,
,, Heraclidæ Temenus & Creſphontes Pelo-
,, ponneſum occuparunt. Vides quam clarè
,, & breviter totidem penè verbis eandem hi-
,, ſtoriam uterque delibavit, ab illo Herculea
,, poſteritas, ab hoc Heraclidæ quaſi Herculis
,, poſteri nominantur. Accedit quod Tiſame-
,, nus è pelopidarum genere fuerit: & Hera-
,, clidæ ad Perſeum gentis ſuæ originem retu-
,, lerint.

Plauti locus unus & item alter re-ſtitutus.

,, APud Plautum in Aulularia lepidus jo-
,, cus eſt in coquos è genere Geryona-
,, ceo rapaces, quos ita oculatis manibus eſſe
,, ait, ut nemo quantumvis Argus ſatis accu-

„ ratè eos obſervare queat. Aſperſus eſt il-
„ lic verſus de Argo cuſtode Iûs, haud du-
„ biè corruptus qui ita paſſim legitur, quem
„ quondam Jovi Juno cuſtodem addidit. Ego
„ mutato u in n verſum ſanare poſſe mihi vi-
„ deor, qui clodicat alioqui, imo conſtare nu-
„ meris ſuis nequit, admiſſurus Trochæum in
„ Jambico trimetro, id quod prorſus ab eo ge-
„ nere alienum eſt. legendum itaque non du-
„ bito Iöni, pro Jovi, ut ſit dandi caſus ab
„ Iö, ut Dido, Didûs, vel Didonis, Didoni: ſic
„ Iö, Iûs, & Iönis, Iöni. alioqui quis dicat Argum
„ cuſtodem additum Jovi, præter fabulæ ratio-
„ nem, quæ ab Junone Zelotypa adhibitum
„ Jöni in vaccam mutatæ Argum memorat.
„ Deinde qui ſequitur verſum de bibare tibi-
„ cina, quæ ſola ebibere poſſit fontem Pire-
„ nen ſi flueret vino, molliter repono ita,
„ *Fontem Corinthienſem Pirenen poteſt.* non
„ autem Pirenæum. hîc enim, in voce Pire-
„ næum ſyllabam natura longam corripi neceſ-
„ ſe eſſet. Eſt enim Πειρήν Pirene fons in arce
„ Corinthi, non ſalientibus quidem proma-
„ nans, ſed tamen limpida eaque potui gra-
„ tiſſima aqua abundans, ut Strabo ſcribit lib.
„ octavo, ubi interpres non ſatis ſcitè nec verè
„ autoris ſententiam appendiſſe mihi videtur:
„ eadem ad verbum tranſcribit in Homerum
Eu-

„ Euſtathius. Quem fontem dictum ſcribit „ Pauſanias in Corinthiacis à Pirene Acheloi „ filia, quæ Cenchrum filium à Diana invita „ peremptum in lachrymas & exinde in fontem „ delicuiſſe memoratur in fabulis.

Locus item alter in Plauto correctus.

„ PLauti fabulas non adeo jocis ſalibusque, „ quam mendis refertiſſimas eſſe conſtat, „ quibus ſanandis multi ſalutares admoverunt „ manus, in quibus principem facile locum ob„ tinet Camerarius vir extra omnem judicii „ aleam doctiſſimus, nec poſtremas ferens Adr. „ Turnebus. Horum ille in Pœnulo, ubi vetus „ habet lectio, Cochleæ ſunt è teſta, ut ſe ſu„ ſtolli ſolent; reponendum putat, Hetruſcæ „ ſunt columnæ, ſuſtolli ſolent. At Turne„ bus, Græcæ ſunt hæ columnæ: quod hoc „ genus apud Romanos in pretio fuerit. Ego „ neutri aſſentior, ſed veteris lectionis veſtigia „ quam proximè ſequens, lego elegante ſenſu „ & loco iſti accommodo, Cochleatæ ſunt, „ columnæ. Vel certè, Cochlacæ fiunt co„ lumnæ. Nam quum filias à multis annis „ parvulas raptas, pater Hanno jam adultas „ inveniens, miraretur tantas evaſiſſe è tantil„ lis, lepido joco adoleſcens amator ſubjicit,

„ Cocheatæ ſunt columnæ, ut indicet quod
„ illæ veluti ſcalæ cochlides gradatim ſcanſiles,
„ annis grandiores altioreſque evaſerint: vel
„ Cochlacæ fiunt columnæ, quaſi dicat, nil
„ mirum ſi illæ in eam proceritatem evaſerint,
„ quando & cochlacæ, hoc eſt, glareæ & ro-
„ tundi lapilli temporis progreſſu fiant co-
„ lumnæ.

Lampridii locus unus, aut alter expenſus.

„ APud Lampridium in ſpurciſſimi illius
„ Elagabali vita, legas monſtrum illud
„ equis pro pabulo objeciſſe uvas apamenas:
„ quam ibi lectionem vitium habere exiſtimo,
„ ſiquidem pro Apamenas, legendum cenſeo
„ apyrenas, quæ ut delicati ſaporis ſunt, ita
„ acinis non ſunt moleſtæ. Nam uvæ ex A-
„ pamea Bithyniæ non ſunt hujus cognitionis.
„ Itaque locus ita legendus. Miſit & uvas apy-
„ renas in præſepia equis ſuis. Ibidem paulo
„ ſuperius pro, & maſticatum & pulentatum,
„ repono pulegiatum, conditura ſcilicet genus
„ è pulegio.

Plu-

PLurimæ ſunt lacunæ in Terentianis commentariis, quæ Donati nomine exſtant, quas univerſas explere citra vetuſtarum codicum opem nemo facile queat, quantumvis variæ lectionis opibus ſuffultus. Unum tamen locum in primis, qui eſt in Adelphorum initio videor mihi reſtituere poſſe, ubi quum Mitio ſuam felicitatem ab orbitate prædicans, dixiſſet, & quod fortunatum iſti putant, uxorem nunquam habui. In Donato Menandrum teſtem citante, aſteriſcum quidem notatum videas, ſed verborum nihil. Itaque deſiderari ibi loci autumo hoſce feſtiviſſimi Comici verſus,

ὅσις γενόμενος βϐλεται ζῆν ἡδέως,
ἑτέρων γαμόντων αὐτὸς ἀπίχεσθω γάμων. id eſt:
Qui vivere optat ſuaviter, ubi conjuges
Ducunt alii, ipſe prudens vitat nuptias.

Felicitatis genus ἀγαμίαν prædicat, ei qui ſuavem velit vitam degere: id quod Terentianus ſenex gloriatur, eo nomine ſe fortunatum exiſtimans. cum quo etiam conſentit Horatianum illud hemiſtichium, melius nil cœlibe vita. Enimvero non poſſum quin una eademque opera aliis nonnullis mendoſis locis Donati aut lucem addam, aut medicam manum, quoad ejus à me fieri poterit, adhibeam. Itaque in Donati commentariis

„ tariis ad Adelphos act. 4. ſcena 3. ad eum
„ verſum Terentii, Propter ſuam impoten-
„ tiam ſic ſemper credunt negligi. ſcriptum in-
„ venias, legitur & claudicare. quæ vox ut eſt
„ abſurda à ſenſu, ita & abſona & intolerabilis
„ etiam in quadrato Jambico. igitur reponito
„ eo in loco, *calvier*, quod fruſtrari & decipi
„ ſignificat: cujus vocis uſus eſt apud Plautum
„ in Caſſina: Nam ubi domi ſola ſum, ſopor
„ manus calvitur. & apud Salluſt. Contra ille
„ calvi ratus, hoc eſt, decipi; à quo verbo
„ calumniam derivatam eſſe putat Priſcianus
„ primum nominis grammaticus. Nec deſunt
„ qui in Eunucho legunt ex vetuſtis exempla-
„ ribus, Nunc ubi meam benignitatem ſenſiſti
„ te calvier. pro quo vulgata habent, in te clau-
„ dier. Deinde ſcena 3. act. 5. ad eum ver-
„ ſum. Tam excoctam reddam atque atram
„ quam carbo eſt. Ubi Donatus, excoctam
„ ad tenuitatem ſiccati coloris, Atram ad co-
„ lorem retulit. lego, excoſtam ad tenuitatem
„ ſiccantis caloris &c. Idem in Eunucho actu
„ 4. ſc. 7. ibi, ego eo ad Sophronam. errat
„ (niſi alius quiſpiam ſciolus id ſomnii aſperſe-
„ rit) ubi inquit. Hoc lentius à Thaide Chre-
„ meti. manifeſto errore. nam Thais ibi non
„ loquitur, ſed Chremes adducere pollicetur
„ nutricem, id quod confirmat ſcena tertia
quin-

„ quinti actus. Item act. 1. ſc. 2. ubi Mi-
„ tio fratrem complacare ſatagit, Donati
„ verba hæc leguntur, quod imitatus Cicero
„ ſe cœlum exagitat. Scribendum cenſeo,
„ quod im. Cicero eſt, ubi Cæcilium exagitat.
„ In commentario Donati in Hecyram ſc. 4.
„ ejuſdem numeri actus, in verba illa Pamphi-
„ li quibus miſeriam ſuam deplorat, omnibus
„ modis miſer ſum, nec quid agam ſcio, tot
„ nunc me rebus miſerum concludit pater. co-
„ dicis à Frobenio excuſi errorem diſſimulan-
„ dum non putavi, ubi legitur, Indignatio de
„ fera indignata. ego legendum exiſtimo. In-
„ dagata aut indagine cincta, ſic enim feram
„ concludi dicimus, ubi indagine, hoc eſt,
„ plagarum continuata ſerie cingitur, quomo-
„ do Lucanus libro 6. illud extulit:

„ *Et ſilvas, vaſtaque feras indagine clauſit.*

Feſti Pompeii locus reſtitutus, ſimulque de ſtrenis earumque origine nonnihil.

„ APud Feſtum Pompejum quærenti aliud
„ mihi occurrit non indignus vindice lo-
„ cus in verbo, Sacram viam, ubi mentio fit
„ ſacelli Sireniæ, lectione manifeſtò adultera-
„ ta, nam Streniæ vocabulum indubitato re-
po-

„ ponendum eſt illius vice, docet enim ſacræ
„ viæ initium ordiri à regis domo ad ſacellum
„ ſtreniæ : lectionis fidem integram tuetur
„ Varro in libris de lingua Latina, his verbis,
„ ex hinc oritur caput ſacræ viæ ab ſtreniæ
„ ſacello. Coluit enim Romana ſuperſtitio in
„ illa putatitiorum deorum turba, aut infini-
„ tate potius & Deam Streniam, non autem
„ Strenuam (id quod Giraldus amplecti magis
„ videtur) à ſtrenuè faciendo, ut vult Augu-
„ ſtinus, aut quod ſtrenui viri tutelarem eam
„ agnoſcerent, è cujus luco jam inde ab urbis
„ conditæ primordiis, Tatius rex verbenas no-
„ vi anni auſpices primus aſſumpſiſſe legitur,
„ inolita inde conferendarum ſtrenarum con-
„ ſuetudine, quod hiſce verbis teſtatum reliquit
„ urbis præfectus Symmachus. Ab exortu
„ penè urbis Martiæ ſtrenarum uſus adolevit,
„ autoritate Tatii regis, qui verbenas felicis
„ arboris ex luco Streniæ anni novi auſpices
„ primus accepit, Divi imperatores. Nomen
„ indicio eſt viris ſtrenuis hæc convenire ob
„ virtutem. Quo ex loco clariſſimè elucet
„ Strenæ etymon, ſive à Strenia, ſive à ſtre-
„ nuitate vocis originem derives, cum Nonio:
„ nam Feſtus Pompejus extortam planeque ab-
„ ſurdam rationem commentus, quin latæ cul-
„ pæ notam incurrat, minimum abeſt, dum

ſtre-

„ ſtrenam quaſi trenam dici autumat, à nu„ mero, qui alterum tertiumque ſimilis com„ modi venturum portendat. Tranquillus de „ Caligula ſic ſcribit cap. 42. edixit & ſtrenas „ ineunte anno ſe recepturum, ſtetitque in ve„ ſtibulo ædium Cal. Januariis ad captandas ſti„ pes, quas plenis ante eum manibus ac ſinu „ omnis turba fundebat. Strena dicitur mu„ nus quod datur ominis boni gratia, qui „ mos durat etiamnum apud nos, quando „ quotannis ante Cal. Januarias munuſcula fe„ licis anni auſpicia miſſitamus viciſſim ami„ cis. Strena dabatur etiam advocatis & „ amicis, ut teſtatur Plautus in Menech„ mis.

Loci Plinii & Athenæi vindicati, & Rondeletii error oſtenſus.

„ MUltijugæ eruditionis, magnique in re „ piſcaria judicii virum Rondiletium „ ſuſpexi & veneratus ſum, ut decuit ſemper: „ non potui tamen impellente huc veri ſtudio, „ inconniventer præterire locum, ubi cenſo„ rio planè ſupercilio omnium ſententias de „ buccino convellens, & Plinii & Athenæi „ locos corruptos aſſerit, erroris ipſe manife„ ſtus, & Archippi ſenarium fœdè delumbat

at-

„ atque commutilat. Plinii verba ſunt, Duo „ ſunt genera, Buccinum minor concha, ad „ ſimilitudinem ejus buccini, quo ſonus edi„ tur &c. alterum purpura vocatur. quam le„ ctionem confirmat vetuſtiſſimum exemplar, „ quo diu multumque uſus ſum, quanquam „ ille in vetuſtioribus legi, major, aſſeveret, „ ſed qua fide dubito, quando nullum iſtius „ lectionis documentum comperiam, vel apud „ Hermolaum, vel Maſſarium, vel Gelenium, „ vel etiam Pincianum, quorum tamen eſt ſpe„ ctata in reſtituendo Plinio cum diligentia „ tum fides. Sed quid hos nomino, quum ex „ ipſo Ariſtotele convinci poſſit magnitudine „ Purpuram Buccino præcellere, id quod mox „ ſubjiciam, ſi prius Comici Archippi trime„ trum aſſcripſero, quem vir ille, pace ejus „ dixerim, fœdè inſulſo ac ridiculo interpre„ tamento commaculavit, & fœdius pede ſuo „ mutilavit: is autem integer talis eſt.

„ Κήρυξ θάλασσης τρόφιμος, ὑὸς πορφύρας. i. e.
„ *Aequoris alumnum, Purpuræque Buccinum*
„ *Proles.*

„ Nunc vide quam infeliciter hunc deartuet, „ dum loco ὑὸς legendum ſancit ὡς, atque ita „ reddit latinè. Buccinum marinum abundè „ nutrit ut purpura. Quæ interpretatio quam „ ſit à fide Græcæ phraſis aliena, vel cœco ap-

pa-

pareat : ſiquidem Archippi verbis aſtipulatur Ariſtoteles libri 8. cap. 32. ubi ſic ait, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. id eſt : itidem in purpuris gignuntur & buccina : quod ſi gignuntur intra purpuras buccina , non immeritò nec imperitò Comicus buccinum purpuræ natum nuncupavit : & Plinianæ lectionis veritas confirmatur , quando eam alvei capacitatem purpuris tribuit , cui buccina ſuos natales acceptos referre poſſint.

Euripidis locus.

APud Euripidem in Oreſte fabula verſus ſunt qui choro attribuuntur , illi nimirum , Σίγα, σίγα λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλης τιθεῖτε, μὴ κτυπεῖτε (vel ψοφεῖτε meliore ſcriptura) μήδ' ἔςω κτύπος

ἀπὸ πρόβατ' ἐκεῖσ', ἀπὸ πρό μοι κοίτας.

quibus compellat cœtum Argivarum mulierum , ut ſilentio accedant , neve ſtrepitum ciëant , ne ſomnus malè ſopito Oreſti abrumpatur , utque in ſuam gratiam illorſum concedant à lecto procul. quod ita eſſe ut ex prolegomenis incerti autoris liquere poteſt. Idem & ex Laërtii Cleanthe elucebit, qui interroganti cuidam quid po-

,, potiſſimum filio inculcaret , memoriaque
,, tenendum præciperet , reſpondit , τὸ τῆς
,, ἠλέκτρας, σίγα σίγα λεπτὸν ἴχνος ἀρβύλης τιθεῖτε.
,, ita namque interpolandus eſt locus apud
,, illum , pro τὸ ἐκ τῆς ἠλέκτρας , eamque lectio-
,, nem ſecutus eſt & Heſychius Mileſius ,
,, oſcitantia quadam deceptus aut loci ignora-
,, tione , apud quem pro λεπτὸν ſcribitur λευ-
,, κὸν : meliorem tamen codicis lectionem ex-
,, preſſit Laërtii interpres , qui ita legiſſe vi-
,, detur ut ego , vertit namque , illud ait
,, Electræ. A cujus fide cur diſceſſerit in
,, Apophth. Eraſmus , quid dicam neſcio ,
,, hallucinatum certè conſtat. Porrò lectio-
,, nem λευκὸν agnoſcit & Scholiaſtes Euripi-
,, dis , ut priore ratione jubeat tacitè & levi
,, pede acceſſum moliri fœminas , poſteriore
,, verò , ut tacitè candidos pedes promo-
,, veant.

Fragmentum.

,, * * * inſtitutum ſuum damnent , ſui-
,, que officii memores , quid ſe deceat ,
,, qua in parte ab aliis privatis perſonis diſ-
,, ſideant , inſpicere non graventur. Ne-
,, mini fermè obſcura eſt Regis hac no-
,, ſtra ætate cujuſdam ſordities , qui impro-
ba

„ ba ratione à ſubditis ipſe ſuis frumenti
„ acervos, butyri aliarumque rerum ſtrues
„ mercatur, quos ſuis navibus exportatos
„ aliò carius divendat, interverſo ab ſuis è
„ ſimili negotiatione lucelli momento: ne-
„ que hos intra fines ea ſtat ſordities; quin
„ inſuper & libripendis, ipſe munus prope-
„ modum ſubeat, & ab exteris negotiatori-
„ bus viliorem mercium importatarum nun-
„ dinationem minis (ne quid gravius ad-
„ dam) extorqueat, Veſpaſiani patris in ea
„ re æmulus, quem Tranquillus memoriæ
„ prodidit exercuiſſe negotiationes vel pri-
„ vato pudendas coëmendo tantum, quod
„ pluris poſtea diſtraheret. E diverſo Anti-
„ gonus Macedonum rex olim Ariſtodemo
„ amicorum uni, minuendas eſſe largitiones
„ & impenſas regias ſuadenti lepido dicterio
„ reſpondit, verba ejus juſculum redolere:
„ quod coquos non autem Reges parſimonia
„ deceat: Quodnam hujus regis importu-
„ næ, turpes, ne dicam flagitioſæ ſordes,
„ reſponſum ab illo tuliſſent, ſi ea ætate
„ vixiſſet? Præclare ergo Artaxerxes Rex
„ barbarus, Regalius ajebat eſſe addere quam
„ adimere. Sed tu quisquis es princeps,
„ quem non diſpudet fœdum orbi præbere
„ exemplum, audi quid de Theophilo illo

,, commemoret ZONARAS. Hic quum
,, quodam tempore navis oneraria ſarcinis
,, mercibusque onuſta, quæ ad uxorem ſuam
,, pertinebat, in portum appuliſſet, re in-
,, tellecta, nec detecto interim ſuo conſilio,
,, nautarum * * *

HADRIANI JUNII

HORNANI MEDICI

COMMENTARIUM

DE COMA.

PRUDENTISSIMO ET SPECTATISSIMÆ ERUDITIONIS viro D. Martino Æditus Amſterodamo, rei medicæ experientiſſ. Doctori, Hadrianus Junius Hornanus Medicus ſalutem optat.

MAgna eſt in utranque partem conſuetudinis vis atque tyrannis, humaniſſime Martine, ut quidquid aut damnet libenter novum & recens, aut longo uſu receptum probet, ad exemplum moroſæ ſenectutis, cui nova ſemper ſordent, vetera cumprimis arrident & commendantur, quantumvis illaudatiora. Quod ut argumentis doceri multis poteſt, ita nunc de induſtria ſilentio præteribo cætera omnia, ſolùm de recepto ſuperioribus annis alendæ comæ more, nunc deſito & abrupto, ac propterea magnam apud populareis meos invidiam ſuſtinente, verba facturus. Quod equidem argumentum non malevolentiæ ſtimulo actus in manus accepi, ſed ut juſtam conſilii factique mei rationem, quoad ejus fieri poſſit, inſtituerem, novitatiſque opinionem ex animis quorundam conſuetudinis jure nimis abutentium exculperem. Nam quum paucos ante annos ex Italia (quò ad capiendum animi cultum fueram profectus) in patriam rediſſem attonſo vertice, ex more Italæ gentis, cui me (ſicuti πολύτροπον virum decet)

decet) in cultu non infeliciter attemperaram, plerique difficiles homines & refractarii, qui cum Aglao Arcade nunquam patriæ, ut ille agelli ſui, fines exceſſerant, cœperunt obgrunnire, factumque gravi viro, qualem deceret eſſe medicum, indignum ſuggillare. Quapropter tum temporis, ut potui, vindicavi me ab inveterata illorum & improba pertinacia, quam tamen difficillimum fuit altiſſimis radicibus inſidentem evellere, aut quod Græci dicunt ſignificantius, δευσοποιὸν elvere. Arcades more ſuum glandibus veſci ſolitos, eſum cerealium frugum aſpernatos legimus. Qui vapidum haurire conſuevere, generoſiſſima quæque vina reſpuunt. Antipodes ex altiſſima Platonici ſpecus caligine eruti, gratiſſimam hanc rerum faciem, almamque lucem averſantur, longeque præoptant ad conſuetas redire tenebras. Sic iſti priſtinæ conſuetudinis legem tenere mordicus malunt, quàm ad nova, licet potiora, tranſire. Medæa Ovidiana videt meliora, probatque ſed deteriora ſequitur. At iſti animadvertunt quidem meliora, haud probant tamen, & pravitatis erroribus imbuti, pejora amplecti non deſiſtunt. Proinde pleniorem ſuper hac re velificationem, quam tunc animo conceptam premere in commodius tempus operæ precium fore videbatur, nunc adornare viſum fuit, præſertim quum luſus iſte non ſit prorſum illiteratus, (niſi me mea fallit φιλαυτία) imò ſeria quoque ducat. Porrò quum ternas ferè ſcribendorum commentariorum rationes olim fuiſſe obſervemus,

ut aut literatos luſus in publicum darent, aut ut amicis gratificarentur, familiariumque precibus acquieſcerent, aut cum Platone ſenilis oblivionis remedium quærerent. quam philoſophi ſententiam exprimens Cicero, vindemiolas omneis eò reſervare ſe ait, ut illud ſubſidium ſenectuti paret. Certè prima ratio noſtro huic luſui patrocinium adferet, ut ſpero. Alioqui fateor argumentum eſſe per ſe tenue & exile, ſed interdum etiam ad minutiora juvat deſcendiſſe. Sunt autores non pauci, qui ſimili in genere ludere non fuerunt gravati. Culicis encomium ſcripſit Maro, Lucianus muſcæ, pulicis Michael Pſellus, & apud nos (niſi mentitur titulus) Naſo. Laudatur ab Heraclide Lycio Labor, ab Ariſtophane Paupertas. Mortis præconium extulit Alcidamas, Dion Pruſiæus comæ, Syneſius calvitii, calculorum Polycrates, Clitarchus teredinis, Quartanæ Phavorinus: bombycum, ſalis & ſomni laudationem alius quiſpiam. Stultitiæ nuper Eraſmus. At noſtrum hoc argumentum proſequi non piguit argutiſſimum philoſophorum Chryſippum, toto fermè quarto librorum de boneſto & voluptate. Equidem non profiteor hoc libello veritatem ipſam abſtruſam ex altiſſimo Democriti puteo revocaſſe me, ſed illuſtrare tantùm conatum, ut moroſitatem quorundam, meum meique ſimilium factum damnantium caſtigarem. Proinde per capita malui delibare argumentum iſtud, quàm continente oratione ac perpetua urgere: neque verò tyrannicè ſancire, quod nobis probatur, ſed

 mul-

multiplici ſolùm autoritate & probabilibus rationibus id vindicare placuit. Quòd ſi quis pro inveterata libidine antiquis mordicus inhærere malit, quàm errorem agnoſcere, & agnitum perſequi, huic Martialis illud occinuero: Non intret Cato theatrum meum, aut ſi intraverit, ſpectet. *Tu pro tuo candore, benigna fronte libellum excipies, benignioribus oculis ſpectabis & leges: aut ſi hoc non merebitur, pro tuo arbitrio in eum ſtatue quicquid libet, ſive flammis dedi velis, ſive aquis interire. Vale amicorum candidiſſ. Harlemi, ſexto Idus Aprileis, anno* 1556.

H A-

HADRIANI JUNII HORNANI MEDICI DE COMA COMMENTARIUM.

CAPUT I.

De Comæ vocabulorumque eò ſpectantium multiplici ſuppellectile & ſignificatione.

VOces inſtituti operis proprias enumerare ſingulatim atque enucleare poſtremo loco inſtitueram, quia grammatices propria ſit iſta tractatio, ac propterea quia faſtidii plenior, in calcem operis eam rejicere viſum erat. Sed ab eo inſtituto revocavit me omnium penè eorum qui de re quapiam commentarios ſcripſere conſenſus, quos à vocum finitione auſpicatos ferè video, ut lectori conſtaret, qua de re inſtitueretur oratio. Accedit eòdem quòd toto hoc in genere vocum iſtarum ſæpius recurrat mentio in citandis autorum teſtimoniis, quorum niſi prius explicata, obſcurior foret ratio, præſertim quum non Læliis, ſed Conſentinis (ut Lucillii utar verbis) non eruditionis culminibus, ſed literarum amantibus parentur iſta, à depromptu
ro can-

didè in medium opes lectione non parum multa in penum conditas. Coma itaque (ut inde auſpicer) Græcorum κόμη reſpondet, nomenque habere videtur ἀπὸ τȣ̃ κομεῖν, id eſt, à curando & ornando, ut Artemidoro placet, qui vocabulum iſtud τὸ ἐπιμελεῖσθαι ſignificare ait, quoniam ſtudio excoli requirat, alioqui eo indigna nomine. Sunt qui Comam quaſi κόσμον & capitis ornamentum dici autumant: qua ratione & arborum folia κόμαι dicuntur, quòd ad ornatum ſint comparata. Unde hyems ventorumque injuria exuere plantas honore ſuo & expoliare comis legitur, ubi frondes decutit. Ita Flaccus; Arboribus redire comas ſimul cum vere, ait. & Oſiris apud Tibullum, vir idem docuit cædere falce comam, hoc eſt, putare ramos & frondes arborum. Nec deſunt qui παρὰ τὸ κόπτειν, id eſt, à cædendo, vocis originem derivare malint, ut ab ejus verbi præterito κέκομμαι deſcendat. Quorum opinioni refragari videntur Servius ſimul & Tib. Donatus, nobiliſſimi grammatici, quorum ille Comas eſſe capillos non tonſos annotat; hic comarum ſignificatione prolixitatem monſtrari ſcribit: uſqueadeo non eſſe fidendum etymologiæ videtur, ut eam non immeritò ἀλάζονα μάρτυρα Galenus dixerit, mendacem videlicet teſtem. Hinc deſcendit κομᾶν variè acceptum, modò pro

pro luxuriare capillis, quomodo κομήτης λειμὼν, paſcuum læto graminis proventu abundans à Tragicis dicitur: & quemadmodum Scamander pingebatur minimè κομῶν, hoc eſt, coma exuberans (quod inquit Philoſtratus) propter incendium, quo juxta fabulam ripæ ejus conflagraverant: in qua ſignificatione & κουρᾷν, pro comare, efferunt illi, quaſi tonſuræ indigere, autore Polluce, licet eas voces diſcrepare tradat Ammonius. Interdum κομᾷν ſimpliciter pro abundare capitur. Sic Scyron inſulam τῇ σχίνῳ κομῶσαν, lentiſci copia ſcatentem dixit Philoſtratus junior. & Procopius de fano iſtud extulit, καταкομᾷ τοῖς ἀναθήμασιν, donariis refertum eſt. Præterea tropicè pro ſuperbire criſtasque attollere ob res bene geſtas, idem accipi annotat Hammonius, Ariſtophanes Nebulis: κἀγω μὲν τοιοῦτος ἀνὴρ ὢν ποιητὴς οὐ κομῶ id eſt: Equidem tantus ego poëta nihilo magis ferocio. Herodotus, ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, hoc eſt, ſuperbiit ob aſſumptam tyrannidem, ſive, magnos ſumpſit ſpiritus, jam regnum adeptus. „ Sic
„ illud apud Suidam jambicum

„ ἐπὶ τῷ κομᾷς καὶ κομψὸς εἶναι προσποιῇ:
„ *Qua re ſuperbis, visque ſplendidus viderier.*

Significat & ἔθειρα comam, ſed propriè quam comendo alimus, & in qua nutrienda ſtudium ponimus, juxta conſuetudinis legem,

ἡ ἐξ

ἡ ἐξ ἔθους τημελουμένη, ut Theocriti ſcholiaſtes ait. Eandem & φόϐην nominat Tragœdia; unde illud Sophoclis in Antigone:

πᾶσαν αἰκίζων φόϐην ὕλης πεδιάδος. id eſt:
Omnem deglubens campeſtris ſylvæ comam.

Quæ quidem vox horroris terrorisve ſignificationem quandam inſinuare videtur, ſi ejus etymon ſpectemus. Idem in Oedipo Colonæo:

ἐν δ' ἄκραν δεῖμ' ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν. id eſt:
Metus ſubivit capitis in ſummam camam.

Æſchylus in Prometheo metaphoricè pro ſolis radio, quem comæ inſtar diffundit, extulit:

σατευτὸς δὲ ἡλίου φοίϐῃ φλογὶ
χροιᾶς ἀμείψεις ἄνθος. hoc eſt:
Aduſtus crine ſolis torrido
Florem nitoris exues.

Ejuſdem claſſis eſt & κρὲξ, cujus uſus eſt in eo verſu: Πορφυρέην ἤμησε κρέκα. *Purpureum ſecuit crinem.* quod de Niſo dictum eſt. Æſchylus in Agamemnone κόρσας dixit capitis pilos,

λευκὰς γὰρ κόρσας τῇ δὲ ἐπαντέλλει νόσῳ. id eſt:
Canos capillos morbo in iſto nutricat.

Unde & δοχμοκόρσαι dicuntur qui obliquant cæſariem: & κόρσης cognomen fuit ejus qui primus capillitium radi ſibi paſſus eſt: hinc & κορσωτήριον pro tonſtrina apud Athenæum. Vendicat ſibi locum in hoc ordine & χαίτη, im-

impropriè tamen, ut quæ ſetam notet. χαίτας πεξαμένην, id eſt, comas pectentem Junonem facit Homerus: quod vocabulum etiam ad folia transfert Archeſtratus, quum ait, μήτηρ οἰνοφύυ βότρυος χαίτην ἀποβάλλει, ſignificans vitem pampinos ſuos exuere. Huc referuntur & τρίχες, iſtud nomen adeptæ ἀπὸ τῦ τρίζειν, quod inter tondendum ſtridorem ædant, ut annotat Phavorinus: unde & tricæ Latinis dictæ, teſte Nonio Marcello, dempta aſpiratione. Item τρίχωσις, & τρίχωμα, de quo ἀνάσιμον τρίχωμα Heſychio capillitium exponitur, quod ſurſum per frontem ad verticem aſſurgit. „ Eodem veniunt & „ πονάδες ſic dicti crines ἀπὸ τοῦ πέκεσθαι à pe- „ ctendo, teſte Heſychio. ” Addatur huc & λάχνη poëticum vocabulum, ut & σμήριγγες apud Pollucem & Lycophronem in Alexandra. Μαλλὸς quoque accedit, quæ vox tamen hirſutiorem & villorum inſtar oblongam comam notat propriè: à quo μάλλιον diminutivè Stoicorum familiari more in Epigrammatis legitur. Quin & κέρας veteribus capillitium notat, quo ſenſu κερ' ἀγλαὸν Paridem nominat, ſed convicio, Homerus, quod ad ineſcandas & ad ſtuprum ſolicitandas virgines coma laſciviret: tametſi Herodotus & Appion grammatici in iſtum Homeri locum annotant, eſſe quoddam plexus crinium genus, inſtar cor-

cornu effigiati, unde illi nomen: variis ſiquidem modis ornare capillos ſatagebant majores, quemadmodum plenius dicetur poſtea: alioqui crinem κέρας dixiſſe illos ſimpliciter, oſtendunt voces κείρεσθαι, id eſt, tonderi, & κουρὰ tonſura, quas à κέρας derivari vult graviſſimus autor Plutarchus, Archilocho etiam κεροπλάστην nominante hominem ornandæ comæ & componendæ ſtudioſum. Poteſt & ὀρθοκέρως φρίκη ex Sophocle hujus rei fidem facere, ſurrectrix pilorum formido. Superioribus Græcis vocabulis reſpondent Latina iſta, Coma, pilus, capillus compoſita voce quaſi capitis pilus, crinis ἀπὸ τοῦ κρίνειν, à diſcretione dictus, autore Feſto Pompeio. adjicit Iſidorus, quòd vittis diſcernantur crines, eſſeque mulierum propriè voluit. Cæſaries, à cædendo, quam virorum tantum vult eſſe Servius. Succedunt deinde Antiæ, pili à fronte propendentes, quos προκόττας illis dici ex Polluce intelligimus: iidem etiam Propenduli, & Anteventuli noſtris dicti, & Capronæ, quaſi à capite pronæ, ut Neſtori videtur. Lucillius ſatyra ſeptima:

Aptari caput, atque comas fluitare capronas
Altas frontibus immiſſas, ut mos fuit illis.

Sequuntur Cincinni & Cirri intorti crines, quos Martialis annulos, Claudianus orbes, Plautus etiam Cinnos dixit:

Jam

Jam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos cinnos tuos
Unguentatos uſque ex cerebro expellam.

Græci ἕλικας ab imitatione capreolorum vitis ſeſe illaqueantium: πλεκτάνας à plectendo: βοστρύχους, quòd in racemi formam intorti pendeant, ὅτι μετὰ σχήματος βοτρυοειδοῦς ἀπήρτηνται, juxta Homer. illud,

πλόχμοι βοτρυόεντες ἐπεῤῥώοντο κίοντι.

Sic apud Theodecten Phaſeliten, Græcum ſigma majuſculum Σ ἑλικτῷ βοστρύχῳ, quaſi in gradus fracto capillo, id eſt, cincinno aſſimilatur: atque itidem apud Euripidem in Theſeo, ubi rudis literarum paſtor Theſei nomen explicaturus, tertiam literam cincinno comparat.

Τρίτον ἦ, *inquiens*, βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος.

Eoſdem Eupolis & Theocritus κικίνους dixerunt. Sic Comicus: ὥσπερ ἐγχέλυς χρυσοῦς ἔχων κικίνους. id eſt, Cincinnos gerens aureos anguillarum inſtar implicantes ſeſe: quos & κοκκίνους in Veſpis dixit Ariſtophanes: ita enim interpres exponit περιεστεμμένας καὶ τετημελημένας τρίχας, circumplexos & compoſitos cura crines. Hos & ὄστλιγγας à nitelæ argumento dici annotat Herodianus grammaticus, ut in illo Epigrammate Callimachi.

Απ' ὀστλίγγων δ' αἰὲν ἄλειφα ῥέει. hoc eſt:
Cincinni ſemper rore fluunt liquido.

Quin & βότρυς in ea ſignificatione accipitur apud Coluthum Lycopoliten, pro intorto cincinno-

rum globo in racemi ſpiſſitudinem „ aut certè
„ in modum botryos herbæ criſpæ & confer-
„ tis affatim ſeminibus in quandam uvæ ima-
„ ginem ſtipatæ " coacto, ubi ait:

χρυσέιοις δ' ἑκάτερθε τιναςσόμενος πλοκάμοισι
Βότρυς ἀκερσεκόμης ζεφύρῳ συφλίζετο χαίτην.
Crinibus auratis ſpiſſatus utrinque racemus,
Intonſus motas zephyri nutabat ad auras.

„ *Et apud Agathium Scholaſticum,*
„ καὶ εὐπλέκτον βότρυν ἔρηξε κόμης.
„ *Evellitque comam confertam more racemi.*

„ Sic Chreſtodorus Thebanus poëta de Chryſe
„ loquens

„ καὶ τανάης ἄπλατος ἐσύρετο βότρυς ἐθείρης.
„ *Pendebatque comæ botrus compreſſior hirtæ.*

Eos à delitiarum & compturæ ſignificatione χλίδας appellavit Sophocles: ςημονίας Gratinus, quòd præ exilitate ſtamini ſint ſimiles. nonnulli etiam παρατίδας, quòd circum aures in temporibus criſpentur, autore Polluce. Dicuntur præterea πλοκαμοὶ & πλόκοι ab implicando. Sophocles:

ὅπωσπερ τόνδ' ἐγὼ τέμνω πλόκον.
Velut hunc ipſe plexum præſeco.

Et in Epigrammate ad Dianam:

σοὶ πλόκον οἰκείας τόνδ' ἀνέθηκα κόμας.
Hunc tibi cincinnum Delia ſacro comæ. Et iterum:
Παρθένε ἱμερτὲς κειράμενη πλοκάμες.
Detondens cirros virginis aureolos.

At

At Lycophron ſimpliciter etiam pro capillo πλόκον uſurpavit in eo verſu:

κρηπῖδα πηγῷ νέρθε καλλυνεῖ πλόκῳ. hoc eſt,

Humum proverret albida cæſus coma.

Sunt inter grammaticos curioſuli, qui fœminarum πλοκαμὸν (quem πλοκάδα Pherecrates privatim vocat) virorum πλοχμὸν faciant, cujus uſus apud Homerum & paulò antè eſt commonſtratus, & legitur alio loco:

Πλόχμοι οἵ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο.

Cæſaries nodata auro, argentoque nitente.

Non deſunt qui apud Virgilium in eo verſu, & rubræ cornua criſtæ, cornua pro intortis cincinnis accipiant: neque alia habuiſſe cornua Moſen, quàm ejuſcemodi cincinnos aſſeverent: quomodo Armenii & Lydi ſacerdotes incedunt hac ætate cincinnis ſpectabiles, ſeu potius crobylis, quos Juvenalis quoque cornua appellat. Eſt autem crobylus crinium utrinque in acumen intortorum plexus, qui (ſi Thucydidis ſcholiaſtæ credimus) viris attribuitur: in pueris σκόρπιος vocatur, in fœminis κόρυμβος: unde illud apud Suidam lectum, κόμην τρέφων χρυσῷ ςρόφῳ κεκορυμβωμένην, id eſt, comam nutriens aureo ſtrophio implexam. Erat & κρώβυλος reticulum comam conſtringens, quod Etymologici autor & Creon in primo rhetoricorum annotant Cyprios κορδύλην ſua lingua, Perſas κίδαριν, vel ut alii κιδάριον, Athenienſes κρώ-

ϐυλον appellare. Plutarchus libello de tacente Pythia, loquens de oraculis ubi ſacerdotes antiquitus in aureos crobylos capillitium frangebant, *ἐξωθῦσα*, inquit, *τὸ περιττὸν ἡ χρεία κρωβύλυς τε χρυσῦς ἀφήρητο, καὶ ξυςίδας μαλακὰς ἀπημφίαζε, καί πυ καὶ κόμην σοβαρωτέραν ἀπέκειρε.* id eſt: Uſus ſuperfluitatem nimiam abolens, aureos crobylos ſuſtulit, amicula mollia rejecit, & faſtuoſiorem comæ ſylvam detondit. Uſus eſt hac voce Q. Septimius Florens libro de velandis virginibus. Debebunt, inquit, etiam & ipſi aliqua ſibi inſignia defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Athenienſium, aut cirros Germanorum, aut ſtigmata Britonum. qui locus in æditione Germanica corruptus eſt, pro crobylis ſcrobulos legente Beato Rhenano, & mox ſtrobulos: qua de re in Miſcellaneis noſtris plenius. Theophylactus ſcholaſticus in epiſtola quadam, *κρωβύλῳ*, inquit, *καὶ τέττιγι ὁ γοργίας σεμνύνεται, μήπω τοῖς ἰȣλοις καταςκιάσας τὸ πρόσωπον.* Crobylo & cicada ſuperbit Gorgias, nondum inumbrante malas lanugine. Cæterùm cicadas, quarum eſt crebra apud autores mentio, aureas crinibus innodabant Athenienſes, oſtendere volentes eo argumento indigenas ſe eſſe. Thucydides initio hiſtoriæ, de Athenienſibus loquens, *ἐπειδὴ*, inquit, *χιτῶνάς τε λινȣ̃ς ἐπαύσαντο φορȣ̃ντες, καὶ χρυσῶν τεττίγων*

γων ἐν ἔρσει κρωβύλων ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. hoc Latinè ſonat ita: Poſtquam deſiere lineis uti tunicis, & religatis capitis cirris aureas implicare cicadas. Philoſtratus lib. 2. Helladicῶn: ὁ δράκων ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ἔτι καὶ νῦν ἐν ἀκροπόλει οἰκῶν, δοκεῖ μοι τὸν Ἀθηναίων ἀσπάσασθαι δῆμον ἐπὶ τῷ χρυσῷ, ὃν ἐκεῖνοι τέττιγας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἐποιοῦντο. id eſt: Draco Minervæ qui etiamnum in arce ſtat, videtur populum Athenienſem ſalutare, propter aurum, quod illi in cicadas capitum ornamenta convertebant. Gregorius Nazianzenus:

κεκροπίδαι τέττιγα πλόκων ὕπερ ἧκα γαίης Γηγενέες.

Cecropidæ indigenæ natam tellure cicadam Innodant cirris. Lucianus in Navigio: οἱ πρόγονοι ἡμῶν οἷς ἐδόκει καλὸν εἶναι κομᾶν τοὺς γέροντας, ἀναδουμένους κρώβυλον ὑπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. quod eſt: Majoribus noſtris decorum videbatur ſenes coma luxuriare, religantes crobylum aurea cicada exceptum. Quem morem expreſſit & in Ciri Virgilius, ſeu quicunque alius ejus poëmatii autor eſt, de Niſo Pandionide loquens:

Aurea ſolenni comptum quem fibula ritu
Mopſopio, tereti nectebat dente cicadæ.

Aſius poëta Samius popularibus ſuis Junonis feſtum celebrantibus morem fuiſſe ſcribit, ut depexis contortisque cincinnis auro micantibus, ac deſuper cicadis redimitis lucem frequentarent: cujus verſus eſt.

Χρυσεῖαι ἢ κόρυμβαι, ἐπ᾽ αὐτῶν τέττιγες.

Porrò non omiſerim illud, Cirros capitis pilos attonſos, à Græco κείρεσθαι, quod tonderi ſignificat, manifeſto errore interpretatum eſſe Iſidorum & Merulam, cujus occaſionem dediſſe Ovidius malè intellectus, meo quidem judicio poteſt, quum de Scylla patricida loquens in avem mutata, κειρὶν, hoc eſt, Latinè ſi efferas, Cirin (quæ eadem eſt cum Galerita) nominatam teſtatur, quòd patriam cæſariem attondiſſet. Habet enim ita:

Ciris & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Huic autem vocabulo conſonat τοῦ κείρεσθαι etymon: at Cirrus purè puteque Romana vox eſt, quaſi in circum tortus, ut annotant grammatici, ſive de capitis pilo efferatur, ſive polypi capillamentum (quod ſimili translatione & πλόκαμον & πλεκτάνην illi appellant) ſignificet. In pilorum ordinem veniunt & μυοσόβαι, qua voce intelligit Ammianus promiſſas philoſophorum barbas, abigendis videlicet æſtate muſcis comparatas, quæ τάλαντα πώγωνος Syneſius dixit. Fuiſſe olim in uſu & appoſititiam comam legimus (quem morem necdum in Anglia antiquatum apud matronas videre eſt) quam & adoptivam forſitan non malè dixerimus cum Palladio ruſticarum rerum ſcriptore, qui arbores per inſitionem inoculationemve acquirere adoptivas comas loquitur: φενάκην communi

im-

impoſturæ nomine, teſte Libanio, dicunt Græci, & πηνίκην: item πρόσθετον κόμην, Ælianus περίθετον. „ Quomodo & Dion Nicenus refert
„ Heliogabalum περιθεταῖς κόμαις χρώμενον, hoc
„ eſt, aſcititia coma ornatum luſtra obiſſe: &
„ Polybius libro hiſtoriæ Romanæ tertio ſcri-
„ bit Annibalem induſtrio planèque Phœni-
„ cio ſtratagemate uſum, quum apud Gallos
„ Tranſpadanos hyemaret, à lubrica illorum
„ fide ſe vindicaſſe, aſcititiis crinibus ſibi com-
„ paratis: hunc enim fermè in modum ſcri-
„ bit, Metuens Annibal Gallorum defectio-
„ nem ſuæque vitæ inſidias ab iis quorum ani-
„ mos non ita pridem ſibi adjunxerat, περι-
„ θετὰς τρίχας. id eſt: fictitium capillamentum,
„ diverſis planè ætatibus congruens compara-
„ vit, illud aſſidue mutando, comparatis etiam
„ veſtibus quæ crinium diverſitati reſponderent,
„ quò hac ratione ignoratus illorum perfidiam
„ eluderet. Quod ipſum prodidit & Appia-
„ nus in eo quem de Annibale edidit libro."
Præterea & ἔντριχον & προκόμιον Pollucis teſtimonio eadem gens nuncupat, Latini galericulum, Juvenalis galerum, ibi:

Nigrum flavo crinem abſcondente galero.

Qu. Septimus Florens ſutile & textile capillamentum dixit: Tranquillus ſimpliciter capillamentum, quo Othonem Sylvium ad obtegendam capillitii raritatem, capiti annexo

uſum commemorat. Inſuper & πιλίδιον Græcis vult dici Budæus commentariis in Pandectas, exponens ἐπιτηδευτὴν κόμην apud Demoſthenem in orat. περὶ παραπρεσβείας, id eſt, de male obita legatione: ſed perperàm, ut in noſtris Animadverſorum libris oſtendimus. Talis fuit coma emptitia, quam Epigrammatarius Lucilius Nicyllæ cuidam obiicit, quæ nundinata fuerat galericulum atrum, quo canos velaret, ut ætatem mentiretur. Epigramma quia lepidum eſt, lubet hic aſcribere:

τὰς τρίχας ὦ νίκυλλα τινὲς βάπτειν σε λέγουσιν,
  ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.

Tingere te perhibent quidam Nicylla capillos,
  Quos mercata atros ipſa foro extuleras.

Explicata hactenus vocabulorum quæcunque ad comæ materiam attinent ſylva, reſtare videbantur duæ voces, quæ quia momentum omne ducunt in argumento vobis propoſito, eas ſilentio tranſmittere non duxi operæ fore precium. Sunt autem hæ, κείρεσθαι & ξυρεῖσθαι: illam tondendi, hanc radendi vocabulo exprimunt Latini, conſtantiores in obſervatione harum vocum diſcriminis tuenda: contrà leviores Græci, qui confundere ſuas, & promiſcuè alteram pro altera ponere interdum videntur: unde multus paſſim apud autores ipſos & interpretes irrepſit error, ac fortè ſupiniori oſcitantiæ aſcribenda cauſa. Atque ut plu-

plura loca, quorum in hoc commentario fiet ſparſim mentio, omittam, aſcribam unum aut alterum, indicaſſe contentus. Euripides in Troadibus conjungit utranque, κουρὰν ξυρηκέα, tonſuram acuta novacula factam, raſuram intelligi volens. Hecubam enim inducit κουρᾷ ξυρηκεῖ πενθήρει κρᾶτ' ἐκ πορθηθεῖσαν, id eſt, tonſura raſili lugubri capite nudato, miſerabilem ſuam facere ſortem. Jam verò quod in Actis cap. 18. legitur, κειράμενος τὴν κεφαλὴν, hoc eſt, tonſo capite, Eraſmus vir extra omnem controverſiam longè doctiſſimus vertit, raſo capite, reſpiciens (ut arbitror) magis ad luſtrationis modum, quàm ad vocis ſignificationem. De ſimili nanque luſtratione legitur aliter viceſimo primo capite, in hæc verba, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλὴν, id eſt, ut radant caput: ſimulans enim illic ſe Nazaræum Paulus, raditur nuncupato voto. Nazaræi nanque novaculæ ſubjiciebant caput, crines conſecratos igne adolendos præbentes: quod & in Sampſono factum eſt, Judicum decimo ſexto, ubi rurſus & raſuræ pariter & tonſuræ fit mentio. Eadem cenſura in profanis ſcriptoribus, & quidem frequentius occurrit. Apertiſſimum verò diſcrimen inter raſum tonſumque indicavit, qui Æmylio Recto Ægypti Prætori graviora conſuetis vectigalia imperanti reſcripſit, Tonderi pecus ſe velle, non radi. Is fuit Ti-

berius, cujus dictum iſtud recenſet ita Dion, Lib. 57. κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι: nimirum humaniter, haud mancipiorum modo, tractandos provinciales innuens. Nunc miſſam facientes iſtam tractationem, ad rem ipſam accedamus.

Caput II.

De raſura capillorum pariter & barbæ, viroque non eſſe eradendam barbam.

PRiuſquam de raſura verba faciamus, admonitum lectorem æquum velimus, noſtrum non eſſe inſtitutum de raſura ſacerdotali (quam vitioſe minusque Romanè tonſuram nuncupamus) agere, aut eam ullo dicterio aſpergere: neque enim tam lævâ nobis mens eſt, ut priſcorum inſtituta Pontificum revellere, Eccleſiæ ritus actis per tot jam ſecula firmiſſimis radicibus validos oppugnare, in animum induxerimus unquam: ſiquidem diſertè profitemur, laudabili, quippe vetuſtiſſimo, neque myſterii cujuſdam experte ritu ſancitam fuiſſe lævigandi raſili honore ſacerdotum verticis rationem, non tam ut detectis capitibus (quod plerique opinantur) extaret diſcrimen aliquod inter ſacros ordines & inter prophanum genus hominum: verùm vel maximè ut partis unius depili nuditate, deglabrationem univerſi corporis in Levitis exprimerent; eoque facto admo-

monerentur ex profeſſo liberationis atque diſceſſus a curis mundanis : adde huc & perfectionis vitæ & abſolutæ ſanctimoniæ, quam etiam circulari ſchemate deſignari exiſtimant. Sed adducamus huc verba Theodoreti Cyrenſis Epiſcopi, diſertiſſimè declarantis, cur Levitæ radere cunctos pilos carnis ſuæ jubeantur, hunc in modum : *αἱ τρίχες τῆς νεκρώσεως σύμβολον, νεκραὶ γὰρ αὗται εἰσὶ, καὶ ὀδύνης αἴσθησιν οὐ δεχόμεναι : τὴν ἀληθῆ τοίνυν ζωὴν ἔχειν κελεύει τοὺς τῷ θεῷ λειτουργοῦντας, καὶ μηδὲν ἔχειν νεκρὸν μηδὲ δυσῶδες.* quod ita ſonat Latinè: Pili mortiferæ conditionis ſymbolum habent, mortui etenim & ipſi ſunt, nec doloris ſenſum recipiunt : propterea præcipit Deo ſacrificantes, veram amplecti vitam, nihilque admittere aut mortuum aut ſpurcum. Quibus verbis & legis divinæ voluntas intelligitur, & myſterium ſub illo tectorio latens explicatur. Eam Levitici generis legem amplexi videntur & Ægyptii ſacrifici, quos Syneſius Ptolemaidos epiſcopus commemorat totum lævigaſſe corpus, eraſis pilis, uſqueadeo ut ne cilia quidem reliqua fecerint, ne quid ſcilicet ſordium ſpurcitiæve in peragendis ſacris excidens, divinum cultum contaminaret : quod ex Herodoto deſumpſit, aſſerente, in Euterpe, illos eam in radendis univerſi corporis partibus operam navare tertio quoque die, ea ipſa de cauſa. Inficiatur tamen

Ju-

Julius Pollux ab illis ſupercilia radi, quòd ea, ut & palpebrarum pili, à primo ortu enaſcantur. Subſcribit Herodoto Diogenes Laërtius, qui Eudoxum Geometram inſignem apud ſacerdotes Ægyptios quaternûm menſium ſpatio ſupra annum ſubſtitiſſe ait, raſis & pube & ſuperciliis, *ξυρόμενόν τε ἥβην καὶ ὀφρῦν.* Artemidorus quoque in Onirocriticis uſitatam peculiariter Ægyptiis ſacrificis totius capitis raſuram oſtendit. Sic Iſidis Ægyptiæ cultores linigeros raſos fuiſſe legimus: unde calvum gregem acerbo morſu illos nominat Satyrographus. Sat. 6. quos æmulatus Commodus Antoninus, dum ſacris Iſidis operaretur, caput raſiſſe traditur in Capitolini & Spartiani hiſtoriis. Huc ſpectat illud Plutarchi libro de Iſide & Oſyride, quo negat Iſiacum eſſe protinus, cui raſus ſit vertex: non hercle plus, quàm philoſophum, qui barbam crinemque promittat, vilique lacerna induatur. Unde manavit vox illa D. Hieronymi in Ezechielem commentariis, Cap. 44. ſuperſtitionem gentilem raſa habuiſſe capita. Adde huc Samanæos ex philoſophis Indis homines continentiſſimos, vitæque auſteritate decantatiſſimos, qui ſuperfluam pilorum materiam deradebant, *ξυρόμενοι τοῦ σώματος τὰ περιττὰ*, ut in libris de abſtinentia ab animatis teſtatur Porphyrius. Cæterùm quod ad vetuſtatis opinionem attinet, qua inter naſcen-

naſcentis eccleſiæ primordia raſuram verticis uſitatam fuiſſe probari poſſit, documento eſt Simonis Magi factum, qui falſo Apoſtolorum æmulus, imò flagitioſiſſimus fidei corruptor, ad imitationem quandam illorum, quadrangula raſura verticem nudari inſtituit: quam in priſtinam melioremque, hoc eſt, orbicularem mutari Anicetus pientiſſimus pontifex cenſuit: qua de re Ægidius Maſſæus & Bedas annalium lib. 5. Taceo quòd apud Ethnicos Sabinorum ſacrifici æneis uſi fuerint cultris in radendo, idque autoritate Carminii vetuſtiſſimi grammatici. Atque iſta quidem de raſura ſacerdotali dicta ſunto: nam quod ad reliquam rationem de cura comæ attinet, ne quis aliorſum quàm dicta ſunt accipiat: utque innocentiæ ſuus conſtet honos, cum profanis hominibus rem mihi eſſe conteſtor. Fuiſſe autem ſenos fermè obſervatos ab antiquis modos, quibus recrementitiam crinium ſylvam tollerent, invenio: nam aut tondebant forficula, aut radebant novacula, aut digitis vellebant, aut volſellis eradicabant, aut deglabratoriis medicamentis extringebant, aut denique pice reſinave extirpabant: quas quidem omnes decalvandi capitis vias à prima illa eaque ſola tondendi ratione ſequeſtrabimus, ac ſub raſuræ nomine & capite; velut ſub una Mycono, comprehendemus. Raſura itaque genericè loquendo, ſervilis

vilis mihi habetur, ridicula ac morionum propria: mollitiei macula infamis: ignominiæ, calamitatis, damni, noxæque index: indecora, quippe calvitio depili affinis; imò voluntarium ultroque accerſitum calvitium: denique ſcriptis divinis repugnans: atque (ſi de barba ſit ſermo) impietatis etiam ingratitudinisque erga Naturam & Deum rea. Quibus dictis ut fidem quæramus, non tam proprio ingenio aut induſtria freti, quàm luculentis autorum teſtimoniis, rem docebimus. Diximus primo loco ſervilem eſſe raſuram: certè Græcorum mancipia raſa fuiſſe conſtat: teſtatur hoc ipſum in Avibus Ariſtophanes:

Ἔπειτα δῆτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις. id eſt:

Quo jure nutris ſervus exiſtens comam?

Apud Romanos ſervi manumittendi raſis capitibus Prætorem adibant, ibique virgula, à Vindicio quodam vindicta nuncupata, pulſati, ſervitutem exuebant: unde Amphitryone feſtiviſſimus Plautus inquit:

Ut ego hodie raſo capite calvus capiam pileum.

Quem morem & in Tito commemorat Plutarchus, & in Mithridatico Appianus: idque in Feroniæ libertorum deæ templo fieri conſueviſſe addit Servius. „ Hujus rei cauſam reddit Nonius Marcellus his verbis: qui liberi „ fiebant, ea de cauſa calvi erant, quod tempeſtatem ſervitutis videbantur effugere, ut „ nau-

„ naufragio liberati ſolent ." Hinc eſt quòd gravis autor Polybius Pruſiam Bithyniæ regem indignum tanti nominis majeſtate ſcribit, quòd pileatus raſo capite obviam procedere Legatis Romanis ſolitus eſſet : quod ipſius factum refert etiam loco paulò antè citato Appianus, addens illum Romanis verbis eorum libertum ſe profeſſum fuiſſe. „ Appiani verba ſunt, *τὴν* „ *κεφαλὴν ἐξυρημένος, καὶ πῖλον ἐπικείμενος, ᾧ* „ *τρόπῳ τινὲς προΐασι, τῶν ἐν διαθήκαις ἐλευθερωθέντων.* „ id eſt : raſo capite, pileoque impoſito, qua „ ratione incedebant qui teſtamento liberta- „ tem acceperant." Dacas, qui & Davi, ſervitiis nobiles ſolùm, raſiſſe totum caput legimus, relicto in vertice cirro intacto : id quod apud Rutenos & Sarmatas, quos Moſcovitas nominamus, obſervari etiamnum audio, ut caput radatur ſervis totum, pendula in alterutris temporibus crinium ſpira relicta. Alanos quoque *ἐν χρῷ ξυρεῖσθαι*, hoc eſt, ad vivam uſque cutem radi ſolere annotat Euſtathius. Idem & Scythis genti non minus barbaræ receptum fuiſſe arbitror : quanquam Clearchus ad injuriam ab hoſtibus genti illatam referat : atque inde natum verbum *ἀποσκυθίζειν*, quod eſt, cutim capitis ſimul cum crinium ſylva abſcindere : abuſivè verò, comam abradere : niſi ſi *σκύθην*, quod Stephano rectè ferrum notat, verbum iſtud deformaſſe dicamus. Utitur eo

ver-

verbo in Electra Euripides, ubi illa cæſariem novacula deraſam Oreſti commonſtrat:

καὶ κρᾶτα πλόκαμόν τ' ἐσκυθισμένον ξυρῷ.

Caput comamque demeſſam novacula.

Apud eundem Hecuba Helenam conviciis flagellat inſolenter ſe gerentem, quum debuerit ob antea commiſſa tonſo capite pœnitudinis teſtimonium dare:

φρίκῃ τρέμουσαν, κρᾶτ' ἀπεσκυθισμένην. hoc eſt:

Metu trementem, & ferro ſucciſam comas.

Itidem Riphæi pariter viri & fœminæ capillos raſiſſe produntur. Cæſar in Commentariis, Britannos omnem corporis partem raſitaviſſe, præter caput & ſuperius labrum, memoriæ prodidit, quod barbariei illorum attribuendum eſt. Cicero in orat. pro Roſcio Comœdo, in C. Fannio Chærea raſuram vix mancipio dignam deteſtatur his verbis: Qui idcirco capite & ſuperciliis ſemper eſt raſis, ne ullum viri boni pilum habere dicatur. Et iterum: Nonne ipſum caput & ſupercilia penitus abraſa, olere malitiam & calliditatem videntur? Deinde quod diximus, morionibus peculiare eſſe radi, à veteribus hodierna conſuetudo mutuavit, quibus viva cute tenus crineis ancidimus, ut ingenii mentisque inopia omnimoda ſignificetur: eadem ratione, qua ſervis dimidium ejus ademiſſe apud Homerum Jupiter dicitur: alioqui & Artemidorus in primo ὀνειροκριτικῶν,

Gelo-

Gelotopœis, ſtolido atque ludicro hominum generi ad ciendos tantùm riſus comparato, raſuram in mores receptam fuiſſe teſtatur. Jam verò & in flagitioſæ mollitiei notam abiiſſe raſuram, præſertim menti, docent eunuchi, quod genus hominum (nam virorum nomine non dignatur eos Epicurus, quòd ſint animo enerves & fœminei, τὴν ψυχὴν ἐκνευρισθέντες, quæ ejus ſunt verba) molle & eſſe, & vocari, nemo inficias ire queat, neque alio nomine, quam quòd glabelli ſint, virilitatisque ſignum, barbam videlicet, non producant. quibus porrò aſſimulari & eadem in claſſe cenſeri debent, qui ſe raſitandos tonſoribus præbent. „ Quid abjectius & mol„ litiei labe inquinatius memoratur Iſidis „ cultoribus, qui raſis vertice & genis, ſi„ ſtra complodentes, vicatim ſtipem quæ„ rebant? Heliogabalus omnis turpitudinis „ criminibus infamis Imperator, vel por„ tentum potius, ferias indictas celebravit, „ quum primum barbam poſuit, Niceno „ Dione teſte. " Neque ſine cauſa eſt, quòd raſi vulgari convicio fœminæ audiunt. Fidem facit & Cliſthenis raſura, quæ proverbio Græco locum dedit: nam κλεισθένην ὁρᾷν, Cliſthenem videre, de homine delicato ſemper raſo efferunt, qui ut juventam mentiretur, ridiculè, imò flagitioſe radi quotidie

ſe paſſus eſt : quo nomine & pathicus Straton in comœdia traducitur ab Ariſtophane.

Εὐνȣ̃χος ἡμῖν ἦλθες ἐξυρημένος. hoc eſt,

Eunuchus huc ades raſus novacula.

Quod ne quis miraculi vice habeat, cur idem inſtituerit Africanus Scipio, obſervandum eſt ejus mollitiem in cultu corporis multorum libris teſtatam eſſe, ſed geſtarum rerum gloria, vel fatali potius felicitate obliteratam fuiſſe. Cujus exemplum ſecutus Divus Auguſtus, non uno nomine mollitiei notatus, cultris ſemper uſus eſt, teſte Plinio Lib. 7. nat. hiſt. Adde huc & Siculi Dionyſii factum, malaciæ viro cumprimis indignæ pleniſſimum, qui cultros metuens tonſorios, ut à Cicerone in Officiorum libris proditum eſt, filiabus tradebat uſtulandos candente carbone crines : quod idem in Tuſculanis, lib. 5. candentibus juglandium putaminibus factum refert : de quo ita Diodorus magnæ in hiſtoria fidei ſcriptor : Uſqueadeo nemini, inquit, fidebat, ut plerumque & cæſariem & barbam promitteret, ne cogeretur novaculæ ſubjicere principes corporis partes : quòd ſi tamen ferret uſus aliquando, tondendum ut foret caput, amburebat crines, ita demum ſecurum maximè tyrannidis ſtatum volens demonſtrare, ſi nemini fidas. Sed præſtat autoris verba adſcribere, quòd plus habeant

gratiæ:

gratiæ : οὗτος ἐπὶ τοσοῦτον ἀπίστως διέκειτο πρὸς ἅπαντας, ὥστε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον κομᾷν καὶ πωγονοτροφεῖν, ὅπως μὴ συναναγκασθῇ τῷ τοῦ κουρέως σιδήρῳ παραβαλεῖν τὰ κυριώτατα μέρη τοῦ σώματος. εἰ δὲ καὶ ποτὲ χρεία γένοιτο τὴν κεφαλὴν ἀποκείρασθαι, περιέκαε τὰς τρίχας, μίαν ἀσφάλειαν τυραννίδος ἀποφαινόμενος τὴν ἀπιστίαν. Refert Clearchus 4. Vitarum libr. Tarentinos eò luxus & mollitiei provectos fuiſſe, ut totam lævigarent cutem corporis, ejusque nuditatis exemplum aliis præſcriberent. verba ejus ſunt, εἰς τοσοῦτον τρυφῆς προελθεῖν, ὥστε τὸν ὅλον χρῶτα παραλεαίνεσθαι, καὶ τῆς ψιλώσεως ταύτης τοῖς λοιποῖς κατάρξαι. Idem prodidit Japygas luxu enervatos, extrita facie & raſa primos aſcititiis comis uſos fuiſſe, προκόμια & περίθετα eas vocat. Quin & prima radendi inſtitutio mollitiem facilè arguit : ſiquidem autor eſt Chryſippus libro de honeſto & voluptate quarto, Alexandri Macedonis ætate primum radendæ barbæ morem fuiſſe excogitatum, antea inuſitatum, quando ille luxu Perſico fractus atque eviratus, Macedonicam aſperitatem prorſus exuiſſet. Sub idem fermè tempus Romani quadringenteſimo quinquageſimo quarto ab urbe condita anno, in Aſiaticam luxuriam degenerante jam priſtina virtute, & in exoticam mollitiem rebus defluentibus, tonſores Siculos primùm accepere, ut autor eſt

Plinius lib. 7. natur. hiſt. Et qui Athenis primùm radi ſe paſſus eſt, κόρσης convicii nomine dictus fuit, teſte Chryſippo, παρὰ τὸ κείρεσθαι. At enimvero quod mollitiei evidentius indicium, quàm in ſpeciem muliebrem transformari, levique mento, fœminarum in morem, conſpici? pudenda nimium mehercule metamorphoſi, qualisque Tireſiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui, Herodiano teſte, vultum elegantius componebat, quàm fœmina. Majores noſtri inſigne piaculum reputabant, & monſtri cujuspiam modo procurandum, ſolo habitu mentiri mulierem: quanto magis lævore & glabritie faciei fœminam exprimere. Præterea, quòd probro fuerit habita raſura, vel ex unico literarum ſacrarum teſtimonio conſtare poteſt, quòd rex barbarus Hanno durius ignominioſiusque conſulere neſcivit in legatos Davidicos 1. Reg. 10. 1. Paralip. 19. (niſi etiam ſanguine ius gentium maculare voluiſſet) quàm ut deraſa illis per contumeliam barba remitteret: itaque reverſi in Hierichunte oppido tantiſper juſſi fuerunt ſubſiſtere, donec ea excreviſſet, ne gravis acceptа ignominia palàm fieret omnibus. „ Ignominiæ ſignificationem portendit intermi„ natio Euphemii patriarchæ Conſtantino„ politani, qua ſe truncaturum Imperatori

„ ca-

„ capillos paulo moroſius dixerat, quum ludibrium illius minaretur: nam quum Anaſtaſius Imperator comitia cum nonnullis celebraret, Euphemius illum minacibus verbis compellavit, ut aut cœtu fidelium coäcto de rebus eccleſiæ ſtatueret, aut ab incepto omnino deſiſteret, nec rudiores perverteret, quod niſi faceret, ſe exciſa illius cæſarie, coram populo de illo triumphum acturum. Gregorii cujuſdam imperium affectantis ſatellites flagris cæſos raſoque capillitio relegando, ignominioſiſſimè tractaſſè putatur Leo Iſaurus Imperator, teſte Zonara." Jam ſi ſeculis omnibus exoſum ſemper & deſpectum probroſumque habitum fuit calvitium, vitio ætatis & nativi caloris defectu natum, quanto magis ſpontaneum calvitium ſannis excipi, infamia ignominiaque notari debet, & exibilari. Propterea raſuram averſatur non ſine cauſa D. Hieronymus in citatis paulò antè commentariis, his verbis: In cæſarie, inquit, & barba pulchritudinis & virilitatis indicium eſt, quæ ſi radantur, fœda nuditas apparet. Denique pari ignominiæ loco cenſeri debet in viris raſura, quo in fœminis tonſura, quippe quibus velamenti loco coma ſit data. Neque graviorem ignominiæ notam uxoribus adulterii ſuſpectis inurere poterant Germani,

 quàm

quàm ſi præciſis capillis denudatas foras extruſiſſent, uti à Tacito proditum eſt. „ Quod
„ ipſum in leges ſuas recepit Demonaſſa quæ
„ Cypriis leges condidit, ut adultera tonſo
„ vertice proſtitueretur.: τὴν μοιχευθεῖσαν κειρομένην πορνεύεσθαι, uti refert Dion Bithy-
„ nius, quam legis ſeveritatem in filia adul-
„ terii rea exercuit, illam præſectis crini-
„ bus in proſtibulum relegans.

Addidimus calamitatum damnique ſignificationem habere raſuram: planum hoc faciunt non modò ſacri ſcriptores, verùm & prophani, quibus barbam radere, & calvitium facere, ærumnas, luctum, perniciemque portendit. Apud Eſaiam Cap. 7. Deus interminatur raſurum ſe caput & barbam univerſam regis Aſſyrii, nimirum anguſtiis & afflictionibus opprimendum innuens. Cap. 15. Idem rurſus Moabitarum barbam omnem raſurum eadem ſignificatione prædicit. Item Hieremias imminens malum prænuncians, Omne, inquit, caput calvitium, & omnis barba raſa erit Cap. 48. Apud Eſaiam Cap. 3. iterum minatur Deus, ſe denudaturum crinibus & deglabraturum verticem Sionidum, propter oppreſſos egenos. Verbis quoque Ezechielis Cap. 27. prædicit Tyriorum vicinos raſuros ſuper ſe calvitium, ſuperventura Tyro mala præviis minis augurans. Rurſus

ſus Cap. 7. per eundem Iſraëlitis dira prænuncians, Accingent ſe, inquit, ciliciis, & in univerſis capitibus calvitium. Michæas quoque Cap. 1. monet Judæam, ut decalvetur ſuper filios delitiarum, dilatetque calvitium more aquilæ, cui ſenio confectæ implume ſit caput. Minatur ſimiliter Amos propheta Cap. 8. Deum pertæſum flagitiorum ſui populi, inducturum cuilibet capiti calvitium, volens innuere gravibus modis divinitus eos fore plectendos. Puto exemplorum ſatis è literis ſacris à nobis adductum eſſe penè ad faſtidium uſque, quibus clariſſimè ominoſum raſuræ nomen eſſe docetur: nunc è profanis ſcriptoribus haud ambigua ejuſdem ſignificationis proferenda documenta. Priamus in illa calamitatum & malorum Iliade faciem cute tenus eraſam habuiſſe legitur, unde πελαμωθῆναι ſpecie proverbiali, pro, obradi penitus apud Suidam legitur. Nunciato Germanici præſtantiſſimi ſummæque ſpei principis exitu, Regulos exteros barbam poſuiſſe, raſis etiam uxorum capitibus, ad majorem luctus declarationem, prodidit Suetonius. Sybari urbe à Crotoniatis direpta, Mileſii univerſi capita raſerunt promiſcue, ingentis luctus teſtimonio. Neque aliter fortaſſis accipiendum, quod ab Aul. Gellio in Noctibus Atticis lib. 3. in ſcripta relatum eſt, belli

Punici temporibus viros nobiles barbam raſitaviſſe, nimirum calamitoſum reipub. ſtatum lugentes. Atque inde fieri poteſt, cur diutina conſuetudine in mores abierit, ut tam cives quàm Imperatores radenda menta præbuerint, quod à Dione Caſſio ſcriptum eſt. „ Macrinus Imperator amiſſo exercitu „ in ſummis anguſtiis poſitus, caput pariter „ & genas ſibi radi juſſit, ut a Dione Nice- „ no perſcriptum eſt. " Artemidorus ubi dicit raſuræ ſomnium portendere nautis naufragium, ægrotis extremum vitæ diſcrimen, rationem ſubjicit iſtam, quòd naufragi & à diuturno morbo ſe colligentes, radi conſueverint: hunc enim in modum loquitur: *ναυαγήσαντες μὲν γὰρ ἢ ἐκ μεγάλης σωθέντες νόσου, ξυρῶνται*, ut raſura periculi magnitudinem teſtatam aliis faciant. „ quo facit & Juvena- „ lis ſatyrographi illud: Sat. 12. Ibi vertice „ raſo Garrula ſecuri narrare pericula nautæ. „ & votum Lucillii de naufrago,

„ *σωθεὶς ἐκ πελάγους Λουκίλλιος ὧδε κέκαρμαι*
„ *Τὰς τρίχας ἐκ κεφαλῆς, ἄλλο γὰρ οὐδὲν ἔχω.*
„ *E pelago ſoſpes Lucillius, omnium egenus,*
„ *Hic poſui raſo vertice cæſariem.*

Apud Ægyptios, gentem præ cæteris nationib. ſuperſtitioni altiſſimè immerſam, à mortuo Api bove, nemo non comam radebat, ſi vel puniceos Niſi cincinnos (ut Luciani ver-

bis

bis, lib. de ſacrificiis, utar) illa ſuperaſſet: itaque alium quæſituri qui in extincti locum ſufficeretur, velut publico luctu præpediti capita radebant, teſtante Plinio. lib. 8. nat. hiſtor. Idem faciebant & Biblii in ſacris Adonidis, autoritate Luciani de dea Syria. Sophocles in re periculoſa proverbialiter uſurpat, τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν, ad vivum uſque radere, pro, funditus abolere: in Ajace flagellifero, pro mordicus pungere, & inſidendo altius penetrare:

ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο, μὴ χαίρειν τινά. id eſt:
Radit cute tenus, abſit omne ut gaudium.

ubi vice τοῦτο, Suidas ὥστε legit & citat. Senarii quoque illi ex autore incerto, qui totam divinationem per inſomnia Jambicis ſingulis incluſit, deſumpti, per raſuram crinium, diſpendium, per eorundem defluvium, periculum denunciari oſtendunt. habent autem ita:

τρίχας καρῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
τρίχας πεσεῖν δ', κίνδυνον φέρει μέγαν. hoc eſt:
Damnum in negotiis coma obraſa indicat.
Diſcrimen ingens, ſi cadant crines, notat.

Quo in loco tonſio iterum pro raſura uſurpatur: ſiquidem & Artemidorus ſomnium raſuræ pilorum, ærumnas & triſtia atque indubitata mala portendere in Onirocriticis autor eſt, diverſa ab hac tonſuræ ratione, ut in-

infrà dicetur. At quod illuſtrius argumentum præſentis noxæ ex raſura adferri poſſit, quàm quod de Sampſono legimus, qui virib. omnibus defectus fuit, poſtquam ſuo ipſius malo novaculam in caput ſuum accerſiſſet? mox nanque poſt deraſos pauculos crines, enervatus eſt, roburque omne, quo toti exercitui par fuerat, diffluxit, ut reddam Nazianzeni verba in prima adverſus Julianum invectiva, ἡ δύναμις ἐν θριξὶ στρατιᾶς ὅλης ἀντίῤῥοπος. Jud. 16. Accedit ad hæc, quód ipſum radendi vocabulum non efferant Latini, abſque moleſtiæ cujuſdam acerbæ atque ingratæ ſignificatione. Sic jejunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius: & veritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Perſius: quin & avari per fas nefasque corradere opes cum multorum injuria dicuntur. Sed iſtum grammaticis proprium campum relinquo.

Jam quòd ultroneum calvitium ſit raſura, quod clarius documentum expetatur, quàm calvitii ipſius vocabulum? quum nanque glabrum & læve ſit caput, calvitium nominamus. & Hebreæ gentis (cui inter omnes linguas principatus omnium calculis defertur) phraſis eſt, facere calvitium, pro radere: qualis eſt illa, Deut. 14. quæ prohibet ſuper mortuo faciendum calvitium, nimirum luctus ar-

argumento non eſſe radendum caput admonens. & alio loco illa: Levit. 21. Non inducent ſacerdotes calvitium in caput ſuum. Jam verò quoties novacula ita funditus pilorum germina ſuccidimus ut ne veſtigium quidem illorum extet ullum, eodem ferri exemplo in radices quoque animadverſuri, niſi vulnera cutis & deformes cicatrices metueremus, an non calvitium quoddam inducimus, lævigata jam cute? Proinde non citra rationem ultroneum ſive voluntarium calvitium raſura à nobis dicta eſt, & æquali loco habenda. Poſtremò, quam divinis ſcripturis repugnare raſuram, & ingratitudinis erga Deum ream diximus, etſi nemini qui ſacra vel à limine ſalutarit, ambiguum eſſe arbitror, tamen diſertè verba ipſa aſcribam, ut temeritatis notam effugiam. Primum in Levit. Cap. 19. Deus ad cœtum omnem Iſraëlis loquens, verbis Moſis gravi edicto ſancit, ne in gyrum tondeant comam, neque corrumpant angulos barbæ, hoc eſt, novacula reſecent tam ſupremum, quam infimum barbitii honorem, quo genæ mentumque veſtiuntur, quod tamen forficula fas erat. Latina autem æditio ſimpliciter reddidit, Neque radetis barbam. Mox ſubjungens præcepta & leges in ſacerdotum familiam, ita pangit: Cap. 21. Ne calvitium inducant capitibus ſuis, neque angulos

gulos barbæ vitient : ſive , quod idem eſt ; Nec radent caput , nec barbam. Clariſſimè verò propheta Ezechiel repetit , Cap. 44. Capita ſua , inquiens , non radent ſacerdotes , neque comam nutrient , ſed tondentes attondebunt ſua capita. quem locum D. Hieronymus enucleatius etiam explicat hiſce verbis : Perſpicuè , inquit , demonſtratur , nec raſis capitibus , ſicut ſacerdotes Iſidis atque Serapidis , nos eſſe debere : nec rurſus comam demittere , quod propriè luxurioſorum eſt barbarorumque & militantium , ſed ut honeſtus habitus ſacerdotum facie demonſtretur. At nos non modò Naturæ reſilientes , ſed & ipſi Deo repugnantes Gigantum more , contraria ſancimus , & diverſam ingredimur viam : nam refragantur ſcripta divina modò citata , & conſonat ſynodus Carthaginenſis , qua ſic conſtat ſancitum fuiſſe ex Gratiano (ſi vetuſtorum exemplarium fide non perinde mutilata ſtabimus : & ſi locum Prophetæ , unde ejus Synodi verba ſunt repetita , expendemus integrè) ut Clerici , hoc eſt , aſciti ad ſacerdotii munus , neque comam nutrirent , neque barbam raderent. Cui concilio ſuffragatur & alterum , quo in Archidiaconorum manus devolvitur ius & poteſtas tondendi clericos , qui fortè comam promitterent. Epiphanius item vetus autor & præſul probatæ fidei

ſidei atque autoritatis, libro contra hæreſes tertio invehitur in Meſopotamiæ fratres monaſticam vitam degentes, quòd muliebri ritu comas promitterent, & barbam viri formam reſecarent: diſerteque ait, filios ſanctæ virginis matris Eccleſiæ, in tonſura reverendos eſſe oportere, quippe, inquit, cùm comæ nutritio à doctrina Apoſtolica & catholicæ eccleſiæ conſenſu ſit aliena. Ac rectiſſimè quidem ille barbam formam viri nuncupavit, utpote Natura (quæ juſtiſſima parens meritò nominatur) haud alio diſcrimine, quod oculorum judicio ſit obvium (reliquis à conſpectu ſemotis) marem à fœmina ſeparante, quàm barbæ proventu, quem ſive extirpes, ſive deradas, naturæ legem penitus vertere velle, ut perduellis, cenſebere, atque in Heliogabalici ſenatus, præter colos fuſosque aliud nihil tractantis, familiam eſſe adoptandus. Proinde ſcitè Diogenes conſpicatus quendam eraſo mento lævem, habesne, inquit, cujus naturam accuſes, quòd virum te fecerit, non fœminam? Idem interrogatus qua de cauſa barbam aleret, reſpondit, ut ſe virum eſſe ſubinde recordaretur. Quumque vidiſſet aliquando raſa ſimiliter barba equo inſidentem quendam, unguentis delibutum, equeſtris ordinis virum, ait, ſe diu quæſiviſſe, quid eſſet ἱππόπορνος (quaſi dicas equimœchum) nunc

nunc tandem inveniſſe, ut ex Chryſippo refert Athenæus, lib. 13. dipnoſoph. Rectiſſimè Alexis Comicus in raſos contorſit illud:

τί γὰρ αἱ τρίχες λυποῦσιν ἡμᾶς πρὸς θεῶν,
δι' ἃς ἀνὴρ ἕκαστος ἡμῶν φαίνεται, id eſt:
Quid nos moleſtant creſcentes pili obſecro,
Qui quemlibet noſtrûm videri dant virum?

„ Aſcribenda hoc loco eſt gravis Dionis Chryſoſtomi inſectatio adverſus iſtos barbitii extirpatores, cujus non tamen verborum momenta, quam ſententiam fideliter appendam, quod illa pluſculum difficultatis ob præciſam brevitatem habeant. Barbæ, inquit, tonſura principio excogitata alicubi terrarum fuit, videbaturque honeſtum inventum, non tranſgredi moderationis terminos, ſed ad mediocritatem quandam naturæ ſuperfluam luxuriem revocare. Mox ad genas uſque eradi incepit barbæ incrementum, neque iſtud grave viſum fuit, tametſi acerbo morſu Comicus talem accendi jubeat ſuper ficulneis veretris ſedecim, mollitiei nimirum argumento, ut præter ætatem pulchella ſcilicet ac puerilis appareret facies. A qua lanugine quum forent liberati, ad omnes corporis partes pilis exuendas proceſſum eſt, ut pubes quoque virilitatis index ſupervacanea videretur, ut que præclarum illud Naturæ arti-

„ tifi-

„ tificium tanquam exoletum, ineptum at-
„ que delirum traduceretur, velut inutilia
„ plæraque corpori largitæ. Quorſum nan-
„ que crinibus, quorſum unguibus opus fuit?
„ fortaſſe neque manibus aut pedibus: nem-
„ pe pudendis duntaxat armare corpus illa de-
„ buerat, & veneribus, ac dapum ſagina,
„ qua perpetim frui licuiſſet. Hinc adeo fa-
„ ctum eſt, cur barbam recidimus, pubem
„ tollimus, quæ tamen virorum ſunt pro-
„ pria. Hactenus ille. Archilochus odiſſe
„ ſe aït ducem qui barbam radendo extrive-
„ rit, ὀ φιλέω (inquit) μέγαν ςρατηγὸν ὑπεξυ-
„ ρημένον." Apud Græcos Chriſtianos ſum-
mi piaculi loco fuit habitum barbam raden-
do ſuccidere, quòd eam virilitatis (uti res eſt)
argumentum, & ſingulare Dei donum eſſe
confiterentur: quam qui deponeret, haud
aliò ſpectare, quàm quò fieret eviratior. Lu-
bet Theodoreti elegantiſſimi ſcriptoris verba
hoc loco inſerere, ex 4. de Providentia Dei
ſermone: πρότερον μὲν ἴȣλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦ-
τα τρίχωσις μετρία καλύπτει, ἵνα τῇ προσθήκῃ δι-
δάξῃ τῶν ἡλικιῶν τὸ διάφορον καὶ πείσῃ διὰ τȣ̃ σχή-
ματος, τῶν παιδικῶν μὲν ἀθυρμάτων ἀπέχεσθαι,
τὰ δὲ σπȣδαῖα τῶν ἔργων προσίεσθαι. ἐπειδὴ δὲ γυ-
ναιξὶν αἱ ὠδῖνες ἐις τοιαύτην διδασκαλίαν ἀρκȣ̃σι, μό-
νων ȣ̔́τω τὰς τῶν ἀνδρῶν παρειὰς ἐστεφάνωσεν. Sub-
jiciam Latinè idem. Primum lanugo in ju-
ve-

venilibus malis effloreſcit, inde ſpiſſior paulo crinis integit, ut natura adjectione iſta, ætatum diſcrimen prodat, doceatque eo ornatu nuces relinquendas, & ſeria capeſſenda: quia verò fœminis abundè documenti talis præbent partus labores, hinc factum eſt, quòd ſolas virorum genas barba coronarit Deus. Propter iſtud ſingulare Dei privilegium ſoli collatum viro, interdicto XII. tabularum prudenter cautum fuit in hæc verba: Mulieres genas ne radunto, ut à Cicerone libro de legibus ſecundo, & à Plinio poſtea relatum eſt, ut ne diutino radendi uſu ſuccreſcentibus pilis à natura non datis, ſub ementito virilis oris honore fallerent: nam ut præter naturam eſt barbatam eſſe fœminam, ita ejus occurſus non immeritò Italis habetur ominoſus: unde joculari ejus gentis dicterio barbatam eminus eſſe ſalutandam præcipitur. Atenim nos cum Rhodiis & Byzantiis in eadem claſſe cenſeri poſſumus. quid ita? inquies forſitan. Dicam. Apud illos ubi lege cautum eſſet, ne quis raderetur, plerique omnes præter legem raſitare mentum cœperunt: apud hos verò mulcta inſuper propoſita tonſori, qui domi haberet novaculam, non tamen ita deterruit populareis ut ad novaculas tantum non confugerent omnes, ut diſertiſſimus philoſophus Chryſippus

commemorat. „ Muſonius barbam eſſe viri „ ſymbolum ait, ut criſtam galli, jubam leo„ nis, unde de capillitio demi oportet quod „ ſuperfluum eſt, de barba verò nihil: eam „ ſiquidem nihil incommodare dum integra „ valetudine fruatur corpus, aut ſaltem non „ eo laboret morbo, qui tolli eam ſuadeat." Itidem & nos contra edicta Dei, vatum oracula, Synodi placita, & eruditorum judicia, inolitam radendi conſuetudinem amplectimur mordicus, citius aqua & igni nobis ipſis interdicturi, quàm aliena moribus noſtris juſſa executuri. Nempe verè dictum eſt à Poëta:

Nitimur in vetitum ſemper, cupimusque negata.

Si itaque tantorum malorum, ſervilitatis, ſtultitiæ, mollitiei, ſuperſtitionis, ignominiæ, damni, calamitatumque index fuit æſtimata jam olim, tam capitis, quàm barbæ raſura, & divini oris edicto prohibita, quid nec illa ponderamus, & iſtud contemnimus impii & exleges, iræ divinæ fulmen deſpuentes? Si juxta Græcum verſiculum conceſſus, quamvis magnificus cultus autoritatem addit, teſtante Fabio, contrà muliebris & luxurioſus non modò non ornat corpus, verumetiam detegit mentem, atque deturpat inſuper: hoc ſi verum eſt (quod nemo ſanæ mentis inficias ire queat) conceſſus certa & irrefragabili naturæ prærogativa barbæ honos, ad ſexus diſcrimen datus, ſe-

moto etiam omni alio judicio, cur autoritatis ſuæ jure cadet? cur obliterabitur? cur indicta cauſa occumbet? Quin è diverſo muliebris quidem illa & luxuriam minimè ambiguis notis ſpirans, ornandi lævigandique menti ratio, animi parum virilis teſtis adeò atque detectrix, ne dicam labes quæpiam, cur ſtabilietur mordicus? cur abibit indemnis? cur non explodetur potius? aut ſaltem in Anticyras proſcribetur? Sed ne longius in altum efferar extra modeſtiæ terminos, vela paulisper contrahenda ſunt. Abundè igitur oſtenſum puto, barbam ferro ſubjici, radive non debere, refragante divinæ ſcripturæ immutabili autoritate, reclamante naturæ lege: quin & doctorum virorum conſenſus ubique gentium repugnat, qui virum gravem, conſtantem, juſti tenacem, & probitate morum atque ſapientia præſtantem, decere barbam uno ore loquuntur omnes. Aarona principem ſacerdotem propexa barba venerabilem facit ſacra hiſtoria. Socratem virum ſanctiſſimum & ſapientiſſimum mortalium oraculo judicatum, barbatum magiſtrum non temerè appellat Juvenalis. Euphrati Philoſopho Syrio ingentem & canam barbam plurimum venerationis addere Plinius Junior commemorat lib. 1. Epiſt. Timotheus inſignis tibicen, qui Alexandrum Macedonem cantu in diverſos animi motus impellere potuit, prægran-

grandi barba venerabilis canebat, autore Chryſippo. Lyſandri præclariſſimi Ducis ſtatua Delphis poſita viſebatur prolixa barba, πώγωνα καθειμένε γενναῖον, teſte Plutarcho. Æſculapio medico barbam addidit Græcia, ad autoritatis teſtimonium, quam auream deraſit per contemptum, non inultus (ut putabatur) Dionyſius. Gymnoſophiſtas Indos philoſophos πωγωνοτροφεῖν, barbam nutrire ſcribit Strabo, lib. 15. geog. & confirmat Diodorus lib. Bibliothecæ quarto, ubi & Dionyſium ſive Liberum patrem cognomento barbatum, natione Indum (plures enim eo nomine fuere) enumerat, Indorum more barbam alentem. Duces exercitus Romæorum, qui in expeditione Africana cum Beliſario fortiſſimo viro contra Vandalos militarunt, barbatos fuiſſe omnes refert Procopius. lib. 4. belli Vandalici. Apollinem, qui idem eſt & Sol, barbatum colebant Hieropolitani, autore Fulgentio mythologo. Syrios quoque Apollinis γενειήτεω, id eſt, barbati ſimulachrum coluiſſe annotat Lucianus de Dea Syria libello: quanquam alii νέον καὶ πρωθήβην coluerint, cui primum lanuginis flos erumpere inciperet, qualem & Callimachus facit:

οὔποτε Φοίβε
θηλείαις ἐδ' ὅσσον ἐπὶ χνό& ἦλθε παρειαῖς.
Nec veſtit lanugo genas tibi Phœbe tenellas.

Jovem etiam ſuum Deorum ſupremum ad ma-

jeſtatis & venerationis decorem πωγωνιήτην, hoc eſt, barbatum, &, quod idem eſt, γενειήτην, dedicavit gentilitas: licet ἀγένειον imberbem in donariis ſuis eundem poſuerit Smicythus, teſte Pauſania „ ejuſque ſimulachrum ἀγένειον etiam „ in Dictæo monte ſtetiſſe apud Etymologici „ autorem lectum eſt. " Mercurius itidem divorum ille interpres ὑπηνήτης, labro malisque barbatus, apud Lucianum lib. de ſacrificiis nominatur. Idem à cuneata barba, qua fingebatur, σφηνοπώγων audit apud Artemidorum lib. 2. ὀνειροκ. Quid quòd ipſe Chriſtus, verus ille (ſi vana & gentilia veris componere fas eſt) Mercurius, patris verbum, σφηνοπώγων, cuneata barba effigiatur à pictoribus, invento non ita pridem reperto, ſed antiquiſſimo, & à majoribus velut per manus tradito? quod fidem facit quare olim Chriſtiani exemplo ſui ductoris & domini, barbam aluerint. „ Petrum anteſignanum Apoſtolorum barbæ pi„ los criſpos denſosque habuiſſe in ſcripta re„ tulit Nicephorus Calliſtus: Similiter & D. „ Paulum ſpiſſiore ſatisque promiſſa barba, ea„ que canis aſperſa, idem refert. Idem judi„ cium eſt de Jacobo Juſto Domini noſtri fra„ tre, cujus caput non attigiſſe novaculam „ ſcribit Hegeſippus Apoſtolorum temporibus „ vicinus. Seleucus à præclaris victoriis Cal„ linicus dictus, cognomento πώγων, id eſt, „ bar-

„ barba vocatus fuit, Polybio teſte lib. 2. hi-
„ ſtor. ” Quocirca inſanus ille fidei deſertor Julianus invectivam orationem adverſus Galilæos (eo nomine velut odii inexpiabilis pleno Chriſtianos appellans) ſcripſit, cui titulum fecerat μισοπώγωνα, quaſi dixeris, barbæ oſorem & inimicum ut quidam putavere. Neque ſilentio prætereundum eſt, quòd barbatam Venerem coluerint Romani, cujus ſuperior lumbis pars, maris ſpeciem præ ſe ferebat, inferior fœmineam, Suidæ teſtimonio: volentes innuere genitalem Naturæ vim, qua ex mutua diverſi ſexus conſuetudine, ὁμογενὲς unum naſcitur. Accedit huc, quòd piloſus ille oris decor, efferis Gallis, qui duce Brenno Romam occuparant, non admirationem modo, ſed & metum incuſſerit non mediocrem, quando irrumpentes in atria Quiritium, reverendos prolixa & incana barba ſenes in curulibus ſellis ſedentes, ceu numina quædam ſuſpexere primò, mox poſt acceptam injuriam in omnes deſæviere. Apud Lacedæmonios ut eſſet diſcrimen aliquod inter magiſtratus & promiſcuum vulgus, tum etiam ut plebs in minimis morigera imperio aſſueſceret, Ephori magiſtratum ineuntes præcipere ſolebant, autore Plutarcho in Agide, ut mentum tonderent, legibusque obtemperarent, ne ſævire cogerentur teſte Ariſtotele: Græcè enim eſt, κείρεσθαι

 τὸν

τὸν μύςακα: ex quo liquet noluiſſe eos penitus tollere virilitatis ſignum, ſed intra quoſdam mediocritatis cancellos coërcuiſſe. Jam & ſeculo præ mollitie luxuque cæcutienti, primus quaſdam animi feneſtras aperuiſſe Hadrianus Imperator, barbam promittendo ſcribitur, antiquata priſtina conſuetudine, qua eradi mentum cives pariter & ſenatus principes ſibi patiebantur, ut autor eſt Dion Nicenus. „ Euſtathius Theſſalonicenſis archiepiſcopus „ doctiſſimus Homeri interpres amarulente ſa- „ tis perſtringit Latinum omne nomen, quos „ λαλινοῆθεις vocat, qui compendium quoddam „ & methodum perpetuæ pubertatis captan- „ tes, quo videantur ſemper leves & primos pu- „ bertatis annos ingreſſi, barbæ vim adferunt „ continua ad vivam cutem raſura, quod ut „ illis turpe atque infame ſtudium male vertat, „ precatur. Cæterum perſuaſum mihi eſt, Romanos citius conſenſuros fuiſſe in alenda barba, niſi deterruiſſet eos vetus mos reorum, impexam ac ſquallentem barbam promittentium, ad miſerationem videlicet. Unde fluxit reſponſum illud Sabini ad Cretenſes flagitantes, ut ſummi magiſtratus (qui barbam capillitiumque alebat) munere fungi apud ſe non dedignaretur: fertur enim dixiſſe, Bis ſe eum magiſtratum Romæ egiſſe, bis ſcilicet reum. Sic Lucanus ſcribit Catonem exoriente bello

Civili

Civili, velut publico in luctu radi ſe noluiſſe, ſed mœſtam genis increſcere barbam permiſiſſe. Propterea ſuſpicor Scipionem Æmilianum, jam tum in capitis diſcrimine reum productum, barbam raſiſſe præter morem, vel fretum inculpatæ & integrè actæ vitæ conſcientia, vel quòd antea quoque barbam aluerit. Sed quid ſingulis iſtis inhæreo, quum tam ſacri ſcriptores, quàm prophani philoſophi, ex illis D. Auguſtinus, ex his Halyabbas Arabs non ignobilis, in barba præcipuum decoris & ornamenti argumentum eſſe prodiderint. Ita Cynicus Luciani eodem in loco ponit, & barbam viro demere, & leoni tondere jubam, detracto videlicet utrique peculiari ſuo decore. Chryſippus lib. 4. de honeſto. (cujus teſtimonio non ſemel in hoc libro utimur) ab honeſti ratione excludi barbæ nutritionem non patitur, raſuram prorſus damnat. Quid multis verbis opus eſt, quum in confeſſo ſit, virum eſſe imaginem Dei: neque ſit controverſum, viri formam eſſe barbam. Certè quotquot nos protoplaſtæ Dei imaginem repræſentare & agnoſcimus & profitemur, citra ſummum piaculi crimen deponere barbam non poſſumus: ſin illud inficiamur, ac pro ludo ducimus, liberè etiam eviremur. Quocirca graves viri & literati, qui eruditione cultuque ingenii reliquos antecellunt, quotquot Reip. ha-

benas moderantur, & civilia obeunt munera, deradi ſibi barbam nulli patiantur: illi quidem philoſophiæ germanam ſemper & eruditionis teſtem habitam: hi verò, ut maximum autoritatis (qua præcipuè magiſtratui in continendis in officio civibus opus eſt) adjumentum nutrituri. Multò his magis principum virorum atque magnatum intereſt, barbam ſummittere, & illæſam conſervare, quòd auguſtam majeſtatem deceat, imperii dignitatem ſtabiliat, & decentem reverentiam popularium animis injiciat: quem in modum Virgilianus Jupiter barba propexa totum nutu tremefacit Olympum. Huc adde, tanto contentiore ſtudio alendæ barbæ patrocinium tueri debere in univerſum omnes, quanto diſſimiliores cupimus eſſe prodigioſi illius ac diſſolutiſſimi Sardanapali, nuſquam quàm in morte viri, quem Cteſias in tertio rerum Perſicarum eraſa barba ac pumice lævigata inter mulierum greges delituiſſe, memoriæ mandavit, *κατεξυρημένον τὸν πώγωνα, καὶ καταπεκισσηρισμένον*: quanto item Neronis, unius immaniſſimi terrarum omnium portenti, qui, cùm ægrotantem inviſiſſet officii gratia amita, dixiſſetque tum ſe haud ægrè mortem obituram, quum ille barbam poſuiſſet, illicò radi eam juſſit: quique Juvenales etiam ludos celebraſſe legitur deraſa ſibi barba, & aureo incluſa loculo, uti à Dione hiſtori-

ſtorico proditum eſt. Attamen raſuram licet in homine libero prorſus damnem, eſt tamen cur in morbis quibuſdam & capitis vitiis, valetudinis ergò, permittenda ſit, id quod ſanæ mentis nemo improbandum quoque duxerit: quemadmodum in area, quam alopeciam nominant, quotidie novacula caput radere elegantiſſimus ſcriptor Cor. Celſus præcipit, cui & alii medici ſuffragantur. Sic etiam fluentibus capillis ſæpe radendo ſuccurritur. Inde & Phrenitidi remedium quæritur. Uſqueadeo non ſine cauſa dixit Syneſius, quoſdam à capite ceu arce morborum funes dependêre. Enimvero iſtiuſmodi raſuram rigida inexorabilis neceſſitatis lex extundit aliquando, minus itaque improbanda: haud perinde, voluntaria. Nam quod literis prodidit Herodotus, Ægyptios à pueris ſtatim radere capita, ut hac ratione compactiora, neque facilè ulli externæ injuriæ obnoxia reddantur crania, valetudinis reſpectum quendam habet. Quin & Demoſthenis Græcæ eloquentiæ parentis ſtudium, quamvis plus ſatis improbum, ignominiæ macula vacare debet, imò meretur aliquam laudem apud ſtudioſos, quòd adoleſcens etiamnum ſolitus fuerit in ſpecum ſecedere, raſo capitis dimidio, ut prodeundi in publicum pudore, literis incumberet melius: quod de eo ſcriptum reliquit Plutarchus. Iſtud accuratio-

tioris diligentiæ exemplum non minus certè gloriæ promeretur, quàm laudabile pernoctis lucernæ crimen eidem à Pythea quodam objectum, neque indignum ad quod ſe compararet ſtudioſus juvenis, qui perfugium aliud non videret, aut remedium vitandi Sirenæa naufragia, aliaque à literis avocamenta. Opponent hoc loco tetrici noſtri Catones, D. Pauli religionis noſtræ diligentiſſimi aſſertoris ac propagatoris factum, qui raſo capite expiatus templum adit Actor. 21. at iſti conſiderent quæſo quo ſcopo illud fecerit, nempe ut falſam Judaicæ gentis opinionem de eo conceptam deſtrueret, dictitantis ſubverti ab ipſo & peſſundari legem: proinde cum Nazaræis ſimul & radi, & expiationis tempus obſervare, velut ex illis unus, inſtituit, ſuam ut illis fidem probaret, exempto offenſionis animorum ſcrupulo. Adjicient iidem & Nazaræorum inſtitutum, ſemel atque iterum à nobis jam repetitum, qui intactum antea capillitium, poſt magnam vitæ continentiam radebant, ſacrificiique igne adolebant: at illi novaculæ uſu abſtinebant, cæſariemque alebant votivam, in ſtatum quoddam luſtrationis tempus, quo ea conſecranda erat ſemel: neque enim toties iteratam legimus. Objicient alii philoſophicum barbitium, nuſquam non graviter exagitatum atque deſpectum: at philoſophorum

grex

grex ille non ob barbam ſolùm, ſed propter intempeſtivum ejus colendæ ſtudium in demulcendo & ſummittendo ridetur, ut qui ne minimam quidem præſegminis portiunculam truncari ſibi, quantivis paſſuri fuerint, eo facto ſapientiæ quoque parte fraudatum iri ſe rati, qui barba ſapientiam æſtimabant: unde factum eſt, quòd Cicero frigidos quoſdam & ἐπιπολαίως philoſophantes, barba tenus philoſophos nuncupat. Eodem ſpectat Horatii morſus lib. 2. ſermo. Sapientem paſcere barbam. Hinc natum illuſorium illud Epigramma.

ἐι τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν,
καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλάτων.

Reddere ſi valeat ſapientem barba profunda,
Eſſe potes doctus barbiger hirce Plato.

„ Sic Antiocheni hircum vocarunt Julianum
„ Imper. adjicientes & illud dicterio, barbam
„ ſummiſſiorem implexibus funium accommo-
„ datam fore. Sed is convitiatores ſuos, mol-
„ litiem inſignem illis exprobrando, ulciſci
„ contentus fuit, dictitans, ſe Antiochenis
„ non præbiturum barbam ad innectendos in-
„ de funes, ne aſperior illorum tractatio
„ manus illis attereret, ut a Zonara perſcri-
„ ptum eſt. " Ita Epicraten oratorem σακεσφόρον appellarunt Athenienſes ſcommatibus nobiles, quòd clypei loco promiſſam gereret barbam, puſillus alioquin homuncio. Sed quid

ad

ad nos iſtæc? non herclè plus, quàm quod Alexander Macedo barbam exercitui deradi ſub pugnam in Arbelis imperavit, velut anſam hoſti ad prehendendum facilem: quod haud deteriore jure fieri potuit, quàm quod idem Macedo calceamentorum ligulas detraxit, quum iis impeditus in vinea procubuiſſet. Tametſi non ſit veriſimile aut raſum fuiſſe exercitum omnem, aut fieri hoc etiam potuiſſe, ut in procinctu jam ſtanti militi otium fuerit ad præbendum tonſoribus mentum; ne dicam nunc tanto exercitui impares numero ſufficere nequiviſſe tonſores: quin potius videtur innuere voluiſſe eo dicto, nihil tum fuiſſe reliquum, niſi ut militem inſtructum & paratum pugnæ, irritet hoſtis in ſuum exitium, haud aliter, quàm ſi quis leoni jubam reſecare tentet. Porrò ad raſuram pertinent, aut ſaltem ſub eadem claſſe recenſeri poſſunt, reliqui ſuperius à me enumerati modi, qui continent trahendi digitis capilli munus, quod depilatrices (παρατιλτρίας nominat Philoſtratus) obibant, & quod per volſellas (μαδιστήρια appellant nonnulli, Ægineta τριχολαβίδας & τριχολάβια) fiebat, inſtrumenta ad prehendendos ducendosque pilos comparata, unde & nomen illis. atque extat proverbium in parum viros, à Varrone repetitum, Volſellis pugnant, non gladiis. Eſt & tertium, quod per medicamenta deglabran-

tia

tia fiebat, quæ & Pſilothra & Dropaces illis dicta, atque ex auripigmento & viva calce concinnata, ad exurendam depaſcendamque genitalem pilorum materiam, Paris Pantomimus (qui Domitiano fuit in delitiis) aliique excogitarunt, & à medicorum filiis peti poſſunt. Præterea picationes & viſci reſinæque uſus cinædis familiaris, & à Satyrographo ſatis acerbè ſuggillatus, huc ſpectat: clarè etenim Juvenalis Saty. 9. pathicos depilari ſolitos teſtatur viſco cum reſina & cera, quò nitidiores redderentur, ubi Nævolo cinædo exprobrat horridam pilorum ſuffruticantium ſylvam:

Nullus, inquit, *tota nitor in cute, qualem*
Præſtabat calidi circunlita faſcia viſci.

Idem & Martialis lib. 12. Epig. non uno in loco affirmat, apud quem & ſummœniana ſcorta pilantur. Meminit & Alexis Comicus alicubi his verbis:

Πιττοκοπούμενον τίν' ἢ ξυρούμενον ὁρᾷς.
Raſumne quempiam piceve lævem vides?

duos frugiperdas ejuſdem farinæ homines, raſum & pice extritum deſignans. Quin & Plinium lib. 14. cap. 20. pudet confiteri maximum ſua tempeſtate picis honorem fuiſſe in evellendis virorum corporibus pilis. Clemens Alexandrinus lib. 3. pædagogi, acerbè increpat effœminatos, οἳ σφᾶς καταπιττοῦσιν, καὶ τὰς τρίχας τοῖς ἀνασπῶσι πάντα τρόπον παρέχουσιν, qui ſeip-

ſeipſos picant, piloſque quovis tandem modo vellendos præbent. Ibidem indignè fert quòd totæ urbes ſuo tempore abundarent hominibus qui picandi, radendi, vellendique officia profiterentur. Et Fabius lib. 8. vulſa corpora fœdiſſima nuncupat. Theopompus in quadrageſimotertio hiſtoriarum, Tyrrhenos occidentales omnes publicis in officinis in eum uſum paratis, radi, & picatos velli, autor eſt. „ A „ Lydis ſive Tyrrhenis mos fluxit in Latium, „ ut Ludios ſine Ludiones vellendo deglabra- „ rent, ita dicebantur, teſte Halicarnaſſæo, „ adoleſcentes pubertatis annis proximi in „ pompis omnibus tam theatralibus quam cir- „ cenſibus ordine prævii ceu pompæ duces, „ quibus ſi ætas pilorum quippiam ſuffudiſſet, „ id volſura aut picatione exterebatur: unde „ manavit Plautinum illud, Glabriorem red- „ des mihi, quam Volſus Ludius eſt. " Inſectatur graviter Artemonem illum verſatilem „ (Ut vertit Eraſmus, vel potius lecticarium, „ qui in ſella lecticave circumgeſtaretur, id „ enim πεϱιφόϱητος ſignificat epitheto) " Anacreon, quòd coma barbaque eſſet vulſa, κόμην πώγωνα τ' ἐκτετιλμένος. Invehitur acriter Seneca in quoſdam, quibus apud tonſorem multæ horæ tranſmittuntur, dum decerpitur, ſi quid proxima nocte ſuccreverit, dum de ſingulis capillis in conſilium itur, dum aut disje-

ꝺta

ęta coma reſtituitur, aut deficiens hinc inde in frontem compellitur, quos parum viros innuit. „ Hegeſippus inter alia mollitiei (quam „ probroſè Hieroſolymitanæ urbi inurit) argu- „ menta, ait viros vellicare barbulam. " Scopeliano ſophiſtæ diſertiſſimo objeçtum fuit, quòd daret ſe picationi & depilatricibus, ὡς ἐκδεδωκὼς ἑαυτὸν πίττῃ καὶ παρατιλτρίαις, teſte Philoſtrato. lib. 1. de Soph. vitis. Ephori Lacedæmonii morum quidam cenſores, juſſi fuerunt aliquando ediçto promulgare, ne in balnea inferretur pix, utque ejeçtis depilatricibus, ad priſtinam temperantiam revocarentur omnia, ut in Suidæ colleçtaneis leçtum eſt. „ Depilatricum meminit in ὥραις fabula „ Cratinus, ibi:

„ *μετὰ τῶν παρατιλτριῶν Ἔχων χορὸν λυδιστὶ τιλ-*
„ *λουσῶν μέλη Πονηρά.* id eſt:
„ *Cœtus agens cum pilatricibus ſimul,*
„ *Quæ more Lydo obſcœna vellerent loca.*

Cyzicenos quoque velli ſolere indicat proverbium, Tinçtura Cyzicena, de ineluibilis turpitudinis nota diçtum, *διὰ τὸ τίλημα*, ut Etymologici autor annotat. Eſt & apud Lucianum jocus alumni ad Celeripedem Podalirii filium, podagram, qua diſcruciabatur, inficiantem, *ἢ καθήμενος*

Πώγωνα τίλλει κουρέων ὑπ' ὠλέναις. id eſt:
Vel deſidens Evelle barbam ſub tonſorum brachiis.

Quum

Quum admonere vellet, ut curſu malum diſſimularet, aut pateretur ſibi remedium adhiberi. Quem locum perperàm intellectum ita reddidit Alexander Braſſicanus, Barbam ne velle à puerorum ulnis, & veluti proverbialem, pro fruſtraneo labore interpretatur. Bionis dictum eſt allegoricum apud Senecam, Non minus moleſtum eſſe calvis, quàm comatis, pilos velli:
„ nimirum illis quòd carerent, his quod præ co-
„ pia moleſtiam ſuſtinere cogerentur," volentis (ut puto) innuere, tantundem vulneris accipere tenuioris fortunæ hominem è jactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. „ Admonendum eſt hoc in
„ loco Græcis ἀποψάλλειν τὰς τρίχας dici, ca-
„ pillos vellere metaphora à fidibus ſumpta,
„ Heſychio teſte: quod & Æſchyli Græcus
„ interpres annotat in Perſis, ibi, καὶ ψάλλ'
„ ἐθείρειν, Comamque velle: unde & χειροψάλ-
„ λας cognomento Bacchus." Accedit huc, quòd effrenis quorundam petulantia, ſtultè variare raſuram aut neutiquam ignominioſum duxit, aut ſanè præ libidine maculam infamiæ, ſi qua aſpergi poſſet, neglexit: inter quos anteſignanus fuerit Julius Cæſar, quem in cura corporis moroſius ſe geſſiſſe, Suetonii claſſici ſcriptoris teſtimonio, conſtat, uſqueadeo, ut & tonderi ac radi ſe, atque inſuper etiam velli ad opprobrium uſque paſſus fuerit. Otho quo-

quoque Sylvius animoſiſſimus Imperator faciem quotidie raſitaſſe, corpuſque vulſiſſe mulieroſius, ab eodem autore memoratur. Martialis jocatur ſalſe plus ſatis in quendam.

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt,
Pars vulſa eſt, unum quis putet eſſe caput?

Non ſunt hinc excludendi Maxies populi, quos dextram capitis partem capillatam geſſiſſe, lævam raſiſſe, veterum monumenta prodidere. Eodem veniunt Euboënſes, qui ſinciput tondebant, occipitium comatum relinquentes: unde apud Homerum in Bœotia ὄπισθεν κομῶντες audiunt:

τῷ δ' ἅμ' Ἄβαντες ἕποντο θοοὶ, ὄπιθεν κομόωντες.
Criniti retro atque agiles comitantur Abantes.

quod Statium quoque non latuit, qui de illis ita:

Non ego Abantiadas in terga comantes.

Pollux compoſita voce ὀπισθοκόμας eoſdem appellat: quibus id tributum eſſe ob rei bellicæ præſtantiam annotarunt veteres, cujus rei occaſionem paucis perſtringam. Archemachus Euboicus ſcripto prodidit Curetas incolas Chalcidis, aſſiduis præliis agitatos, & de Lilantæo argo cum finitimis decertantes, poſtquam ſemel correpti crinibus (quorum alebant ea tempeſtate lætam in ſincipite materiem) profligati fuiſſent, immutata conſuetudine, capillos in occipitio fovere cœpiſſe,

 tonſo

tonſo ſyncipite : qua ſpecie viſebantur apud illos & Deorum ſimulachra. Rurſus eoſdem verſo ſolo in Ætoliam commigrantes, Acarnanas ab intonſis capitibus nominatos fuiſſe. Hactenus de raſura, eoque facientibus abundè multa : nunc ad tondendi rationem, proximo ordine aſſequentem, quæ hoc ipſum quale quale ſit ingenii rudimentum à nobis expreſſit, accingamur, ſi prius nonnulla de comæ nutritione perſtrinxero.

Caput III.

De nutritione Comæ.

Comptus capillitii abſolutè conſiſtit in eo vel alendo, vel tondendo, id quod à Strabone dictum eſt totidem penè verbis : *ἁπλῶς γὰρ ἡ περὶ τὰς κόμας φιλοτεχνία συνεστήκε περί τε θρέψιν, καὶ κουρὰν τριχός.* Utrumque in comam incurrit. Sed alteram partem, quæ illam tollit, plenius executi ſumus : nunc repugnantem huic provinciam (ne quid indictum, quod huc pertineat, omittatur) attingere tempeſtivum videtur : ea verò promittendi alendique capillitii (quod & ſummittere crinem Tacitus, Suetonius, & ſubmittere capillum Plinius dixerunt) ſtudium tuetur & tractat : qua in parte includitur etiam

etiam comæ encomium, quod eloquentiſſimus Dion Pruſiæus, cui ab aureo ore cognomen dedit facundia, & in aureo curru triumphare cum Trajano dedit exiſtimatio, ſcripſiſſe commemoratur. quanquam quid amplius, quidve diſertius dici potuit à Rhetore, quàm quod D. Ambroſius lib. 6. Hexaemeron ſuccinctè in hæc verba extulit: Comam eſſe reverendam in ſenibus, venerandam in ſacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adoleſcentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris: quibus verbis ſummatim complexus eſt fermè, quicquid dici poſſit de re cuivis ætati, ſexui, conditioni congrua. At quod hic verbo tenus præſtitit, iſtud re ipſa Lycii teſtatum voluere, tanti comam facientes, ut ne dubitarint quidem æs ſolvere mulctæ nomine Mauſolo Cariæ regi, quò liberis eſſe & immunibus liceret à legis imperio, quæ crinium tondendorum neceſſitatem proponebat, uti refert Ariſtoteles in Oeconomicis lib. 2. quam legem Condalus regis præfectus, commentus fuerat, ut ἐπὶ κεφάλαιον, hoc eſt, congiarium eliceret. Galliæ à comæ ſtudio, vel, ut Plinii verbis dicam, ab intonſis capitibus Comatæ nomen fuit. Ligures Ciſalpinæ Galliæ populos Capillatos nominatim recenſet Plinius: & ſuffragatur Lucanus in primo

Pharſaliæ, quos belli civilis tempore tonſos fuiſſe memorat, utpote in ſervitutem redactos, his verſibus:

Et nunc tonſe Legitur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ.

Apud Getas Capillati dicti publicis etiam carminibus celebrabantur, Jornande teſte. „ Sic „ Hunnos ἀπειροκόμας, id eſt, intonſos Epi- „ gramma Græcum notat. " Capillatos Celtiberos nominat Catullus. Cæſar in Commentariis, Britannos capillo prolixo fuiſſe eſt autor. Solinus Indis quoque promiſſam cæſariem tribuit. Parthos βαθυπλοκάμους ob prolixos crines appellat Oppianus in Cynegeticis. Perſas longis capillis hirſutos tradit Marcellinus. lib. 23. Apud Homerum exercitus Græcorum univerſus καρηκομόωντες, id eſt, comati audiunt. Apud Ægyptios conſuetudo inoleverat, ut peregrinantes, quoad domum reverterentur, comas nutrirent, ab Oſyride ſumpta, qui toto peregrinationis ſuæ tempore capillum non antè poſuerit, quàm in patriam rediſſet „ quod a Diodoro „ Siculo in monumenta relatum eſt. " Seneca ſcribit Parthorum eſſe capillum effundere, Germanorum jungere, Scytharum ſpargere. Æthiopes τιθηνόκομον γένος, velut comæ nutritiam gentem appellat Tragœdia. Thracas ἀκρόκομους vocat Homerus Iliad. 4. hoc eſt, ut in-

interpretantur nonnulli, in ſummo capite comantes, neque promiſſam crinium ſylvam alentes, ſed ad juſtum & medium quendam ſtatum crinitos, ut eo loco annotat doctiſſimus Euſtathius. Spartani quoque comam nutriviſſe leguntur, quam præſens adituri periculum, teſte Herodoto, pectere ſolebant: unde eſt, quòd trecenti illi, qui cùm univerſo Perſarum exercitu, duce Leonida, inſeſſis Thermopylarum anguſtiis conflixere ſtrenuè, ædita ingenti ſtrage hoſtium, ante prælium in comenda cæſarie occupati fuiſſe perhibentur: quæ res primò deſpecta Perſis, mox in ipſo prælio in miraculum fuit converſa, ac tantum non in luctum. Contrà Lacænis comam promittere negat licere Heraclides. Hactenus ferè gentium nomina recenſuimus, quibus capillatis eſſe concedunt autorum teſtimonia: nunc deorum hominumque genera & privatas quaſdam perſonas ſummatim detaleabimus. Deas nanque ſoluta coma & per terga fluente (quam ἐπίσειστον κόμην quaſi ventilantem & concuſſam dixit Lucianus) reverebantur priſci mortales. Sic Horis, quæ præſtites deæ anni temporum habebantur, ἐλευθερίαν ἀφέτου κόμης, id eſt, liberam laxamque comam tribuit apud Philoſtratum vetus pictura. Charites καλλικόμους, id eſt, pulchricomas celebrat Steſi-

chorus, & eodem epitheto Muſas Simonides Lyricus. (,, Eaſdem ἱερενοπλοκάμους Auſonius ,, à mollibus cincinnis: ut Mnemoſynen earum ,, matrem κρηδεμνοκόμον: Ariſtophanes ἑλικοβοςρύχους. ") Pleiadas idem ἰοπλοκάμους à violaceo crinium colore, & Maiam Mercurii matrem εὐπλόκαμον dicit. Venerem βαθυπλόκαμον capillatam Apollonius Rhodius. ,, Orpheus ἐρασιπλόκαμον ab amabili cincinnorum implexu vocavit: ut Proſerpinam ,, ἐρασιπλόκαμον." Iſidem Deam ſolutis crinibus λυσίκομον canit fabuloſa vetuſtas. Homerus & Phidias ſtatuarius comam Jovi dividuam tribuunt, qua totum tremefacit Olympum, majeſtatis ſcilicet plenam. Neptunus audit κυανοχαίτης, cœrulea cæſarie ſpectabilis. Bacchus intonſus longos amat crines: neque contentus capillorum ſylva, etiam hederæ ſerto comat. Apollo ἀκερσεκόμης, & Pindaro ἀκειροκόμας, intonſus, item κουροτρόφος, crinitus Latinis vatibus nominatur: cui propterea ἄδετον πλόκον, id eſt, ſolutam & fluentem cæſariem tribuit Chreſtodorus Thebanus poëta. Pan φριξοκόμας ab Anyte poëtria, quaſi horridus coma nuncupatur. Æſculapius comatus dicitur, atque ea ſpecie in Epidauro colebatur. Jam verò & deorum ſacerdotes promiſſis depexisque & barba & cæſarie venerata eſt antiquitas, quod (ut

(ut de aliis taceam) ex Heliodoro colligere eſt, non deteriore jure, quàm & ipſa numina quibus operabantur. Mænades in Orgiis, effuſis ſolutisque crinium ſpiris vagabundæ diſcurſabant: quod in fœminis non patitur Nazianzenus, ut ſparſam hinc inde comam & ad auræ ſibilum ventilantem ferant. Succedunt ſacrificis reges, quibus apud Francos ſolis licebat eſſe intonſis: hinc enim præcipuum regiæ dignitatis decus ſpectabatur, tonſis cæteris ſubditis omnibus, teſtante hoc Agathia. Ita Clodionem Pharamundi filium Francorum regem cognomento Comatum in Gallicis annalibus recenſet Paulus Æmylius.
„ Adonidem illum Veneris delitias Cypri re-
„ gem, ut Philoſtephanus ait, vel certè
„ regium puerum βαθυχαίταν profunda cæ-
„ ſarie comatum vocat Orpheus hymnorum
„ autor, & ἁβροκόμαν, inſigniter capilla-
„ tum." Trajano optimo principi (cui princeps quoque locus debebatur) crinium promiſſio nomen dediſſe videtur: dictus enim Ulpius Trajanus Crinitus Eutropio teſte. Recenſetur & à Flavio Vopiſco Ulpius quidam Crinitus dux Illyriciani & Thracii limitis ſub Aurelio Imperat. Scipionem majorem eximiæ autoritatis virum Maſiniſſæ obvium adornabat, inquit T. Livius lib. 8. belli punici, promiſſa cæſaries. Cyclopem
 pin-

pingit Philoſtratus χάιτην ἀνασειόντα ὀρθὴν, καὶ ἀμφιλαφῆ, πίτυος δίκην: hoc eſt, jactantem rectos crines & patulos pinus in morem. Achillæas comas ut prolixas denſasque celebrat Martialis lib. 12. de Menogene paraſito loquens, qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis, ajebat ſe Achillæas diſpoſuiſſe comas. quod minimè ambiguè extat apud Philoſtratum Heroicis, de Achille ſic ſcribentem: τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαφῆ αὐτῷ φησὶν εἶναι, καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα, ὅπη καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc eſt, comam illi attribuit ſpiſſam & utraque manu prehenſibilem, auro venuſtiorem gratioremque, quocunque aut utcunque agitaretur vel à vento vel ab ipſo. Idem rurſus alio loco ſparſam & prolixam cæſariem illi jam tum juveni addit, ἐπισκύνιον τι καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, velut umbraculum quoddam frontis, & magni animi, quò ferociat magis, incitamentum. Mezentium deſcribit Virgilius ſanguine turpantem comptos de more capillos, quòd antiquo more receptum fuiſſet, viros juxtà ac mulieres componere crines, ut ibi annotat Servius. Euphorbus Gratiarum cincinnis ſimiles habuiſſe capillos ab Homero prædicatur, tales enim in interfecto deplorat, quam ob cauſam ἐρασιπλόκαμος à Zeze nuncupatur, ut qui ſolitus fuerit auri ramenta

menta implicare cirrato capillitio. Idem Zethin & Calain Boreæ filios ἀβροκόμας ob capillitii delicias nominat. Abſalon Davidis illius beati filius mortales omnes comæ decore ſuperaſſe creditus eſt: unde proverbiale illud in Zezis Iſacii omnigena hiſtoria, καὶ τὸν ἀβεσαλὼν αὐτὸν εἰς τρίχωσιν νικῶντες. id eſt: Comæ venuſtate vel ipſum Abſalona vincentes. Niſi & Pterelai aureas comas miſſas hoc loco facio, ne eadem bis dicamus, quòd de illis paulò pòſt ſit ſcribendum. Empedocli Agrigentino βαθεῖαν κόμην, id eſt, profundam comam, ex Phavorini teſtimonio tribuit Laërtius Diogenes. Prolixam quoque cæſariem nutriviſſe traditur philoſophus idem & magus Apollonius Tyanæus. Denique ut huic capiti colophonem imponamus, adſcribenda huc veniunt & Philoſtrati verba, quibus comæ decorem commendat, ex quadam ipſius epiſtola: Κεφαλὴ γὰρ, inquit, ἀνθοῦσα, ἡδίων πολὺ τοῦ τῆς Αθηνᾶς φυτοῦ, εἴπερ γε δεῖ καὶ ταυτὴν τὴν ἀκρόπολιν μὴ ψιλὴν ὁρᾶσθαι, μηδὲ ἀκόσμητον. Latinè ſonant ita: Caput crinibus luxurians, amœnius eſt longè Palladis germine: hanc enim arcem minimè omnium glabram atque incomptam decet conſpici.

CAPUT IV.

De inutili comæ alendæ ſtudio, quodque præſtet caduam crinium ſylvam tondendo reſecare.

CAput ſenſuum rationisque arcem, ac princeps quoddam animæ facultatis ſacrarium, (ἡγεμονικὸν dicunt Philoſophi) fœcundo pilorum plantario conſevit communis parens Natura, partim ut affluxus humorum ſubrepentium nonnihil ebiberent, partim ut eo velamine adverſus aëris injurias & animalculorum aculeos uteretur. Deinde & ſuperciliorum piloſo honore faciem veſtivit ad ornatum, ac veluti ſuggrundis quibuſdam extantibus, aut vallo, oculis proſpexit eadem, adverſus exiguorum corpuſculorum incurſus. Noluit tamen illa ceu irrefragabili edicto ſancire ſempiternam permittendorum crinium luxuriem & incoërcitam, quin pro arbitrio reſecare liceret & ad juſtam moderationem revocare ſuperfluam illam & recrementitiam ſobolem, haud deteriore jure, quàm & unguium præſegmina truncamus, ne in odioſam γρύπωσιν, ac falcatam curvitatem exeant. Vitis ſarmenta quæ ſe nimis lætè profundunt, falce putamus: pampinos in frondoſioribus vineis defringimus: in fruticibus, plantis, herbis, rebus denique omnibus, luxuriem compeſcimus: excreſcentes carnis moles medica-

dicamentis domamus, cauteriis obruimus, ferro ancidimus: ecquid dubitamus improficuam crinium materiam tollere, atque liberè coërcere? Qua in cauſa ſi quis expenſius ad Critolai bilancem examinet omnia, aut more ſaltem Areopagitarum citra affectus judicet, is facilè inveniet, ſtudium nutriendæ comæ non inutile modò eſſe, vile ac ferum, ſolosque cùm pueros tum fœminas decere, verumetiam ſervile, ignominioſum, ſupercilii faſtusque plenum eſſe, ac mollitiei nota ſeculis omnibus, in viris infame fuiſſe: contrà tonſuram decoram, cultuique corporis neceſſariam, libero animanti & politico, homini videlicet, propriam, ſalubrem, virilitatis denique argumento honorificam eſſe habitam. At ne quis ex jure manu conſertum me velle iſtud arbitretur, & dextra laudatæ ubique antiquitatis opinione, & locuplete autorum teſtimonio, veritatisque ipſius nudæ comprobatione aſtruere conabimur, faceſſat interim livor. „ Certè Muſonius philoſophus libro peculiari de Tonſura inſcripto, eadem ratione adhibendam eſſe capiti tonſuram diſſerit, qua viti putatio ſarmentorum adhibetur: quippe quum ſuperfluum quavis in re natura reſpuat. Itaque tondendam eſſe comam admonet, tollendi ſuperflui gratiâ, non autem orna-

„ tus,

„ tus, quod multis perſuaſum eſt conveni-
„ re, qui alia ratione anteriorem à fronte
„ capitis partem, alia poſteriorem tonderi
„ curant: qui decor, multum adfert ſecum
„ deformitatis, à muliebri lautitia nihil quid-
„ quam differens, ſiquidem ut formam ama-
„ toribus commendent fœminæ, crines hos
„ demittunt, illos criſpant & in gradus fran-
„ gunt, alios aliter concinnant. In hanc
„ ferè ſententiam ille, cujus ſi verba ipſa
„ quæras, ea apud Stobæum titulo de in-
„ temperantia legas. Rectè dictum fuit à
„ Zenone, eadem de cauſa tondendum eſſe
„ capillitium, qua alendum: nimirum quod
„ ex naturæ uſu eſt, ſequendo, ne aut oneri
„ ſit, aut actionibus officiat, impedimen-
„ tumque adferat. Natura nanque defe-
„ ctum averſatur magis, in re omni, quam
„ exceſſum, quod proclivius ſit tollere ſuper-
„ flua, quam quod deficit ſupplere. Utro-
„ bique autem naturæ opitulari nos par fue-
„ rit, & ſarciendo defectum, & auferendo
„ ſuperfluum." Nam quorſum, aut ad quem tandem uſum ſuperflua capillitii ſeges alenda ſit, quid præſtantis emolumenti adferat, non video, niſi fortaſſis lendium, atque animalculorum (quibus à pedum multitudine nomen eſt) proventum beneficii loco ponere velimus, aut uvidos ſudores in furfuracea cor-
puſcu-

puſcula concreſcentes, & ſordium copiam lucro apponamus, more Hybernorum, quæ gens, ut eſt ab omni humano cultu longè alieniſſima, vix alium capillitii uſum agnoſcit, quàm ad detergendas manus à pinguibus cœnæ ſordibus, cæteraque omni illuvie: qua de cauſa ingentes concretorum crinium ſpiras alunt in humeros uſque dependulas, quibus vice mantilium diffluentes pinguedine ciboque digitos ſolent injicere, eoque pacto extergere. Alioqui ut quidque viliſſimum eſt, aut veneno armatur letali, aut ferum & immite cultum fugit, ita fermè pilis horret. τριχίας vilis piſciculus, quem Sardam Latini dicunt, nomen habet à pilari exilitate. Lendes qui pilos erodunt, τριχοτρῶκται & τριχοβρῶτες, quaſi pilivori, non abſque vilitatis nota, Græcis dicuntur: quomodo apud Ariſtophanem abjectè concinnatrices crinium, lendium inſtar, corroſiſſe ſibi verticem deplorat quidam, τριχοβόστρυχας alluſorio vocabulo nuncupans: ſic enim ait,

Ἀλλ' αἱ τριχοβόστρυχες τὸν λόφον μου κατέφαγον.

Quin & in contemptus indicium, de lana (quod ajunt) caprina diſceptare, proverbiali ſchemate τριχολογεῖν dixerunt Græci. Rurſus uſitata illa omnibus penè nationibus, Latinis autorib. vel receptiſſima hyperbole, Ne pili quidem facio, abundè declarat, quàm ab-

abjecta & vilis res ſit capillus. Imò ortus ipſe capillorum vilitati facilè atteſtatur ſuæ: nam è fumido craſſoque vapore exiſtunt, ſicciſſimi pariter & frigidiſſimi ex omnibus humani corporis partibus, ſi Galeni autoritate ſtabimus: ac propterea mortuum quiddam & inanime præferentes, quippe ſiccitate & frigore, in quibus mors conſiſtit, illi affines, & qui libenter in defunctis corporibus creſcunt, quod ipſum non inficiatur doctisſimus Ariſtoteles. cui fidem facit & Ægyptiorum factum, qui è cadaveribus cute tenus eraſis, inſequente anno comam barbamque erupiſſe obſervarunt, quemadmodum & quotidiana experimenta atteſtantur: vereque dixiſſe putatur Syneſius, τρίχες, inquiens, κἀν τοῖς ζῶσιν ἐισὶ νέκρον. hoc eſt: Crines etiam in vivis mortuum quiddam ſunt. Quid quòd bruta animantia rationis expertia, pilis veſtita, ſolo homine præ cæteris lævi, certo naturæ conſilio videmus? Præterea à ſuperfluo comæ onere, demonum quoddam genus tenebricoſum, & materiæ mancipatum, τριχίωνες dictum (quos & ὀνοκενταύρους nominant) quaſi pilanos nomines. Hiſtrix & Echini ſetarum jacula crinium vice erigunt, unde ὀξυκόμους velut acutis comis infeſtos epitheto vocat Oppianus. Scolopendra, venenatus vermis, totus pilis obſitus eſt. Lupus

pus immitis ac ſubdola fera, horrida & cinericea pilorum ſylva riget. Aper rectis horret ſetis, hiſpidus idcirco Statio dictus. Apud Virgilium in quarto, pubentes, hoc eſt, piloſas ſeu lanuginoſas herbas ad veneficium exquirit ſcelerata maga: ſic enim locum illum intelligo: nec enim placet viridiores cum Servio exponere. Gorgonis illius, quæ ſolo aſpectu ſaxeos reddebat homines, os crinitum anguibus legimus. Cilices, immane genus & piratica vivens, intonſi Tibullo dicuntur. Getas nationem barbaram ac truculentam, hirſutos intonſoſque appellat Naſo Metam. 13. Idem Polyphemo rigidis ſetis denſum corpus horrere ſcribit. Auſonius Philonem quendam ruſticanum hominem deſcribens, horrere capillis aſperis, non aliter atque marinum echinum dicit. Caligulæ orbis portento hirſutum corpus tribuit hiſtoriæ fides, quo fortè prætereunte, capræ nomen, quavis tandem de cauſa citatum, exitio erat illi, qui nominaſſet, quod ea quoque hirta ſit. Orpheus Gigantes Jovem regno detrudere affectantes, vaſtos & immanes homines comatos prodidit eo verſu:

Τιτῆνες τε κομῆται ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντες. id eſt:

Titanesque comati immania corda ferentes.

Indorum populos efferos quidem illos, & ſolitudine commerciique jure denegato immites,

tes, unguibus nunquam reciſis, & hirſutis intonſiſque comis aſperos damnat Q. Curtius Rufus lib. 9. Luſitanos quoque qui in montibus horridam & incultam vitam humi ferarum ritu ſtrati degebant, profundam comam nutrire ſolitos ſcribit Strabo. Deinceps quam pueros ſolos deceat, & virgines pariter cum mulierum grege, coma, non itidem viros, teſtantur clariſſimè poëtæ, qui abſolutè capillatos appellant pueros: veluti Martialis lib. 5. Epigr.

Et pædagogo non jubente laſcivi
Parêre gaudent villico capillati.

Idem venuſtè pueros nominat crinitam turbam, & ludimagiſtrum crinitæ turbæ pædagogum. Sic Perſius cirratos nominans pueros intelligit. Rurſus Martialis imprecatur Theſtilo puero, ut jam adultus nihilominus ametur, depoſitis ſcilicet capillis: nam quòd huic idem ſit ponere capillos, & ſumere togam virilem, paulò pòſt dicemus. Philoſtratus delicatum adoleſcentulum, qui ſibi ipſe capillos truncaverat, ſuo ipſius capiti injurium nominat, quòd voluntario vulnere vernum illum pueritiæ decorem reſecuerat. Smerden, Samii tyranni Polycratis delitias, impenſius carmine laudatum, in ſuum amorem traxerat Anacreon Teius poëta: re intellecta rivalis, ut poëtam pungeret, puero

præ-

præcindi comam imperavit, teſte Æliano lib. 9. variæ hiſtoriæ: quod diſſimulans poëta, culpam in puerum tranſtulit, ferocem fuiſſe dictitans & protervum, qui in ſuam ipſe cæſariem manus flagitioſè armarit. „ Unde que„ rulus ita canit, ἀπέκειρας δ' ἁπαλῆς κόμης „ ἄμωμον ἄνθος. hoc eſt. Detondiſti tenellæ co„ mæ eximium florem. " Menander inducit Polemonem quendam moroſum ac difficilem hominem puellæ capillos in ira præcidere: eundem, ubi ad ſe rediſſet, humi ſtratum, agnitam culpam pluribus verbis proſequi: quò alluſit Græcum epigramma, quod lib. 7. extat:

En Polemona trucem, docti quem ſcena Menandri
Tondentem inducit virgini ab ore comas,
Expreſſit junior Polemon, dum audace Rhodanthes
Aggreditur cirros depopulare manu.

„ Puerum haud aptiore epitheto inſignire po„ tuit Anacreon Lyricus, quam quod ἀβροχαίταν κοῦρον eum vocat, velut largicapillum." Commendat & Tibullus in puellari forma prolixos crines: & Martialis requirit in amica, ut molles comæ flagellent colla: ſic τανυέθειραν Semelen à promiſſi capillitii ornatu celebrat Pindarus. Theſeus Athenas veniens ignotus omnibus, quòd comam haberet decorè plexam, à fabris tignariis, Delphinii Apollinis fano tectum imponentibus, dicterio iſto fuit

exceptus, Πάρθενος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. id eſt: Virgo matura viro oberrat ſola: nimirum in juvene muliebrem cultum notantibus meritò illis. E diverſo apud Hyginium Agnodice virgo, quum præter legem medicinam addiſcere vellet, ut muliebribus vitiis opem ferret, capillos detondiſſe legitur, ut habitu virili falleret. Diogenes Xeniadæ Corinthii liberos, quos erudiebat, tondere cæſariem juſſit, ubi cæteri pueri ad formæ commendationem alerent. „ Apollonius apud Philoſtratum „ fratri, quem ex decoctore & libidinibus ad„ dictiſſimo ad meliorem frugem revocaverat, „ comam quam ad luxum alebat tonderi per„ ſuaſit, ceu primum frugalitatis rudimen„ tum: quo in loco haud ſcio certò, an radi, „ pro tonderi, reponendum ſit, quod Græ„ cus codex mihi ad manum non ſit. Con„ ſimili ratione Herillum, non poſtremi no„ minis futurum poſtea philoſophum, quum „ puer amatorculis in delitiis eſſet, Zenon Ci„ ticus novacula radi (ξυρᾶσθαι) coëgit, ut ab „ inceſto flagitii ſtudio eos averteret, uti re„ fert Laertius. " Non ſine cauſa Diogenes adoleſcenti cincinnato, qui quæſtiunculam intentarat, negavit reſponſurum ſe prius, quàm conſtaret, utrum mas eſſet an fœmina. Quomodo & in alium ſtudioſius ſeſe comentem invectus fuit, dicens: Si ut viris placeret, cultus

tus ille inſtitueretur, ſpe ſua fruſtrari: ſin ut fœminis, ſcelerate agere. Profectò ſi rem preſſius examinemus, quorſum virilis naturæ ſequeſtram litem cum fœminea vel miſcebimus, vel mutabimus? Manicarum diverſitas, panni color, capillitii ratio, ut olim, ita & nunc apud pleraſque nationes herum à famulo, liberum à ſervo diſtinguere ſolent: quid obſtabit, cur non & viri à muliebri ſexu dinoſcamur? In omni animantium genere quolibet in ſexu Natura poſuit aliquam diſcriminis notam. In pavonum gente verſicolores pennas & gemmeas admiramur, inter mares ſolos: at fœminæ non item pennarum vario decore pinguntur, ut eſt apud D. Ambroſium: ſic phaſianis diverſus color ſexus diſcretionem diſtinguit. Imò naturæ ipſius judicium neutiquam ambiguum eſt, quæ auctilis capillitii, vel ad talos uſque promiſſi decus unicum fœminis indulſit, denegato barbæ honore: in viris aliam ſe oſtendit, in barbæ incremento, quàm cæſariei, liberalior. Conceſſerit itaque illarum glabritiæ pro ornamento prolixos capillos natura, uſus contorſerit: nos quò & cultu ſimus non minus diſſimiles, quàm ſumus ſexu, reſecemus illos. Neque verò par eſt magis, nos mentiri fœminas, quàm illas viros: utrunque turpiſſimi propudii loco ſemper habitum fuiſſe, negare poteſt nemo. Libet propè exclamare

cum D. Ambroſio lib. 4. epiſt. Ergò & pariant, ergo parturiant, qui nutriunt, qui criſpant comam, ſicut fœminæ. Cæterùm quòd ſervile quiddam ſit coma, teſtantur ſervi, qui libertate donandi capillos ponebant, ut nullæ ſordidi aut ſervilis ſtatus reliquiæ extarent in eo, qui inæſtimabile illud dulciſſimæ libertatis pignus eſſet accepturus. „ Franci libertatis vin-
„ dices, omnes circumtondebantur, reciſis
„ ad cutim uſque comis, libertatis argumento,
„ unde & Friſios militiæ operari volentes, Caro-
„ lus Francorum rex circumtonderi ſupra au-
„ res ſummas, volentes tamen, in diplomate
„ mandat, quo libertatem à ſe illis oblatam te-
„ ſtari queant. " Cicero in Piſone genas piloſas agreſtis ingenii argumentum traducit: at quòd dedecori fuerit ingenuum comam alere, oſtendit qui apud Lucianum ſic ait, ἡ κόμη καὶ ἐις τȣπίσω ὁ πλόκαμος συνεσπειραμένος, οὐκ ἐλευθέριον φυσὶν αὐτὸν εἶναι. id eſt: coma & cincinnus retro ſparſus haud ingenuæ conditionis eſſe hominem loquitur. Plato ſtupidum, indoctum, & vecordem deſignans, ſerviles in animo pilos habere dicit, ἔχων τὰς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lyſis, ſpiſſum atque hirſutum vepretum innaſci in illorum animis ait, qui non ritè & purè diſciplinis ſint inaugurati: in vituperium videlicet traxit, quod ad laudem convertiſſe

Ho-

Homerus ab aliis malè judicatur, ubi crinitum hirſutumve pectus tribuit Achilli & Patroclo, metaphoricè quidem iſtud à denſitate conſiliorum in illis confertim ſe ſuggerentium: non quod re ipſa piloſum habuerint cor, cujuſmodi in Lyſandro & Ariſtomene Meſſenio, hiſtoriæ prodiderunt. „ Scitè propterea Archi-
„ lochus imperatorem exercitus non vult coma
„ ſuperbum, non eraſa barba lævem, ſed ἐπὶ
„ νοήμασι δασὺν, qui prudentia hirſutus ſit. "

At quòd probroſa viro ſit coma, quodnam luculentius optemus teſtimonium, quàm quod extat in hæc verba D. Pauli elogium. 1 Cor. 11. Anne, inquit, natura quidem ipſa hoc docet vos, quòd viro ſi comatus fuerit, probro ſit: contrà mulieri ſi comata fuerit, decori ſit? eò quòd coma pro velamine illi data ſit. Certè Ambroſius ait D. Paulum ſecundum legem extuliſſe illud. Quia vir ſi comam habuerit, ignominia eſt illi: prohibet enim, inquit, lex virum eſſe comatum. Hinc Origenes ait Jobum tondentem caput facto præſtitiſſe, quod acerbius poſtea ab Apoſtolo interminatum eſt verbo, quòd vir ſi comam nutrierit, ignominia illi ſit. Et D. Hieronymus ſuper illud Paulinum, Vir non debet velare caput ſuum: ergo inquit, nec comam nutrire. Legitur & alio loco: Vir comam alere non debet, quum ſit imago & gloria Dei. Phocylides quoque

cujus verſus planè aurei divinum mereque Chriſtianum pectus ſpirant, eandem cum Paulino dicto extulit ſententiam, ubi negat maſculis alendos eſſe cincinnos, aut contorquendam cæſariem, præter virilis ſexus decorum. Dein ſubjicit:

ἄρσεσιν ἐκ ἐπέοικε κόμη, χλιδάι δὲ γυναιξί.

Cæſaries decet haud marem, ſed fœmina comptu Geſtiat.

Ariſtophanes quoque in Avibus, comæ promiſſuram ignominiæ macula aſpergit, eo verſu:

ἐκόμων, ἐπείνων, ἐρρύπων, ἐσωκράτων. id eſt:

Comabant, eſuribant, ſquallebant, ſocratiſabant.

quod in philoſophorum ſquallorem contorſit, qui vel ob parſimoniam comam ſummittebant: quod objicit illis idem Comicus Nubibus, neminem eorum tonſum unquam ob parcitatem dictitans,

ὧν ὑπὸ τῆς φειδωλίας ἀπεκείρατ᾽ οὐδεὶς πώποτε.

Vel quod Flaccus innuit, eam alebant, ne ſimul cum crinium unguiumque præſegmine mutilarent aliquam ſapientiæ particulam per artus diffuſam. Quid, quòd & proverbiali ſchemate περικειρόμενον τὰς πλοκάμους, pro ludibrio habitum dixit Lucianus: ut annotat Eraſmus, eò quòd cincinni aut tollendi aut alendi omnino ſint, in quibus forficula (quod nunc fit) circùm attondendis operæ multum ponere, infamiæ macula dignum eſt. Comatum in ſta-

ſtadium prodire, ſibilos olim & poſticas ſannas merebatur. Laërtius ex Phavorini omnigena hiſtoria ſcribit, Pythagoram quendam (plures enim fuêre eo nomine) qui primus pugilatum in artem redegit, à pueris exibilatum fuiſſe & ſubſannatum, eò quòd comatus in certaminis locum, ubi virili robore ſit opus, ingreſſus fuiſſet. Accedit ad hæc quòd apud veteres effœminati & meritorii habiti fuere, quotquot impendio comam curabant, quod à Syneſio eleganter expreſſum eſt iis verbis, *καθάπαξ οἱ θηλυδρίαι τριχοπλάσαι πάντες εἰσὶν*, in univerſum effœminati omnes capillorum concinnatores ſunt: è quo ludo Autoclides, Therſandri, Antimachi & Timarchi, molles & decantati cynædi prodierunt. Sic Plautus calamiſtratum cynædum appellat. Quid, quòd & pictores, ſi quando pathicum depingebant aut adulterum, comatum faciebant: quomodo Horatianum illud intelligi debet de Getarum uxoribus, quas negat nitido fidere adultero. Apud Philoſtratum Antoninus Imperat. Alexandrum ſophiſtam mollem deſignans, comæ ſtudioſum illum vocat, unguentatum, denteſque lævigantem. „ Hegeſippus inter alia „ muliebris mollitiæ, quæ Hieroſolymitanam „ urbem occuparat, teſtimonia atque argu- „ menta, commemorat eos paviſſe comam."
Apud Corinthios Cotyi deæ turpitudinis ara

 erat

erat poſita, cui libidinoſi & calamiſtraturæ ſtudioſi, ſuamque formam quæſtui proſtituentes, ſacra factitabant, ſi Suidæ credimus. Unde Cotyos thiaſotæ proverbialiter Syneſio dicuntur effœminati & profligatæ vitæ omnes, de quo in Miſcellaneis noſtris. Singularis verò teſtimonii fidem facit vetus proverbium, vel verius oraculum, οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψηνίζεται: hoc eſt, ſi verbum verbo reddatur tectius propter obſcœnitatem: Nemo comatus, qui non præciditur. ita autem in doctiſſimis Syneſii præſulis Ptolemaidos epiſtolis legitur, quanquam alibi Suidas περαίνεται citat: cujus ſenarii poſtremam dictionem ut & vocabulo & re ipſa obſcœnam exprimere volens idem Syneſius in libello περὶ φαλάκρας, id eſt, de calvitio, ad reſonantiam ſenarii verſus lege ſua cadentis, relegat non illepidè, cujus hæc ſunt verba: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ, τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον αὐτὸς σὺ πρὸς τὴν ἠχὼ τοῦ τριμέτρου συνάρμοσον, οὐ γὰρ ἔγωγε φθέγξομαι τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πρᾶγμα καὶ ὄνομα. quod ita ſonat Latinè, propter linguæ Græcæ ignaros: Nemo comatus, qui non: at poſtremam vocem tu ipſe ad trimetri reſonantiam adapta, neque enim efferam ego ſceleratam illam rem pariter & vocem. Pherecydes comato juveni factus obviam, pallio obducto velavit oculos, morbum deſignans, atque innuens, è cultu corporis pathicum videri. Hector

ctor Homericus Paridi objicit probri loco ſtudium comendi capillitii, appellans eum κέρ ἀγλαὸν, id eſt, cæſarie nitentem: id quod Philoſtratus non diſſimulavit, ubi de Hectore ait in Heroicis: διεβέβλητο δ', inquit, πρὸς τὸν Πάριν ὡς δειλὸν, καὶ ἧττω τοῦ κομεῖσθαι. hoc eſt, invectus eſt in Paridem, ut meticuloſum, & compturæ ſtudio plus æquo deditum. quin & Horatius comptos crines adulteri Paridis arſiſſe Helenam dicit. Cicero dicere ſolebat de Cæſare, ſe, quo minus crederet eum ad tyrannidem aſpirare, adduci capillorum molliter fluentium argumento. Petronius quoque Arbiter Satyricus poëta crines laxos inter luxus titulos recenſet, ubi ait:

Scorta placent, fractique enervi corpore greſſus,
Et laxi crines, & tot nova nomina veſtis.

Præterea Panas & Satyros ſuos libidinoſiſſimos, antiquitas finxit hiſpidos: & ſalaciſſima natio celebrantium Liberi patris Orgia fanatico curſu, comata erat. Poſtremò & vox illa ἀβυδοκόμας, apud Heſychium, ni fallor, mollitiem indicat, qua notatur is qui cadentes molliter crines alat: ſiquidem Abydeni delicati & molles olim audierunt, ut in Bœotiam Homeri annotat doctiſſimus Euſtathius: & alioqui Hermippus νεανικὴν κόμην illis tribuit: quod facit cur hanc lectionem amplectar magis, quàm ἀβυδοκώμας per ω, ut quidam legunt. Sic ca-

pronas pilos à fronte promiſſos libidinis indices rectè dixit Neſtor grammaticus. „ Huc ſpe-
„ ctat quod Varro in libris rerum divinarum
„ memoriæ prodidit antiquos ſecundis rebus
„ comas habuiſſe. ”

Quid dicam de faſtus argumento, quo comæ nutritionem inſimulant non temerè? ſed quam aſſequitur mox luctuoſa ærumna, velut comes, quemadmodum ſponſioni præſtò ſolet eſſe noxa. Niſus Megarenſium rex, aurea, vel ut Pauſanias, purpurea cæſarie ſpectabilis memoratur: & Pterelaus rutila auri inſtar coma ſuperbus. Sed quid? ille truncato à Scylla filia (quæ amore Minois deperibat) fatali crine: hic inſidiis Comæthûs filiæ ſimiliter præſecta coma, uterque regno exuitur. Idem documentum præbuerunt Zethus & Calais Boreadæ, quos præ faſtu nimio, volaſſe etiam crinium remigio fabulatores non tacuere: iidem poſtea oculis orbati ſuperbiæ pœnas dederunt. Abſalona quoque illum omnibus ſeculis notiſſimum, ad hoc intolerabilis ſuperbiæ exemplum, comæ nitor impulit, ut non dubitarit impia in patrem arma ſumere: itaque dignum eo faſtu exitum nactus eſt, ut de refugo capillo ſublimem implicaret arbór, qui ad ſublime ſolium ſceleratè aſpiraverat. Inſuper & aureos Meduſæ crines ſuperbia mutavit in anguium flagella, ut ad noſtri inſtitutionem loquun-

quuntur fabulæ. Denique quòd inanime quiddam & mortuum ſit coma, docet dictum ſuperius teſtimonium de emortuis corporibus, quæ ſuo nomine, hoc eſt, morte dignam propaginem gignunt pariter & fovent alimento infrugifero: docet item quòd in phthiſi mortis germana, & ſimiliter in ſenecta leto vicina excreſcere pilos refert Plinius lib. 11. Confirmat iſtud ipſum metus, qui ut eſt exanguis & mortis tantum non conſanguineus, ita ubi adeſt, cæſariem ſurrigit: unde à Sophocle ὀρθοκέρως φρίκη, hoc eſt, formido pilorum arrectrix eleganti epitheto dicitur: & ab Æſchylo ὀρθότριξ φόβος eodem ſenſu in Agamem. propterea de pavido alibi inquit, τριχὸς δ' ὀρθίας πλόκαμος ἵσταται. id eſt: Stat villus recti capilli. & rerum naturæ peritiſſimus Maro,

Obſtupui, ſteteruntque comæ.

Ovidius quoque de ſeipſo in Faſtis lib. 1.

Extimui, ſenſique metu riguiſſe capillos.

Et apud Homerum Iliad. ult. Priamo arrecti ſteterant crines ad vocem Mercurii. Nec minus acriter quam metus, ira immanis bellua pilos facit inhorreſcere, veluti in apris iram colligentib. obſervare licet. Et Polemoni Laodicæo Sophiſtæ natura bilioſiori, barbam & capitis pilos obrigeſcere ac ſtare ſolitos, non aliter quàm ſolent leonum jubæ in ira, autor eſt Philoſtratus. Syneſii verba hic diſertè apponam

ponam vice coronidis, quibus nullum poteſt luculentius teſtimonium & explanatius inveniri, nativi ſcilicet crinium decoris: ea extant in libello non ſemel citato ϖεὶ φαλάκρας, quæ eo libentius adnoto, quòd is perquàm eruditus in publicum nondum exierit: τρίχες, inquit, ἀθέρες τινὲς ἔσαι τȣ̃ ζώȣ, καὶ περικάρπια, παίγνια φύσεως, ὕλης ἀτελȣ̃ς ἐξανθήματα. quæ ut poſſum latinis auribus appendere conabor: Crines ſunt quiſquiliæ & glumæ animantis, ac putamina quædam fructuum, naturæ ludibria, & imperfectæ materiæ ſuffrutices. I nunc & quiſquiliis iſtis, putaminibusque rejectitiis, ridiculè comatus incedito. At hercle iniquum fuerit in hoc nos luto hærere, quin modis omnibus inde eluctandum, valedictoque alendorum crinium ſtudio, tonſuræ opera danda, quæ quòd in primis homini ſit propria, demonſtratione non indiget, clareque liquet è ſuperius dictis, ut agreſtia, mollita, mortua denique omnia pilis horreant, cadavera, monſtra, gigantes, ſemiferi Fauni, & unoculus ille Polyphemus laudans hirtas virili in corpore ſetas, fidem arrogat veteri proverbio, quo dicitur, Similes habere labra lactucas. E diverſo virum decere tonſos crines, qua in parte plurimum momenti, imò omnis ferè cardo rei vertitur, docebimus. Loquitur iſtud abundè mos antiquiſſimus, quo adoleſcentes

tes

tes ad conſiſtentem uſque ætatem comam nutrire ſoliti, ſubſequente deinde tempore patriis eam fluminibus detonſam conſecrabant, tribuentes hunc honorem aquæ, ut alimoniæ parenti, vitæque conſervatrici: unde & κουροτρόφοι epitheto dicti fuere poëtis fluvii. Sic Achillem Sperchio Theſſaliæ amni rutilum crinem voviſſe, & Memnonem Auroræ filium Nilo, ex Philoſtrato conſtat. Sic Apollini cognomento κουροτρόφῳ votivam cæſariem pubertatis annos ingreſſi adoleſcentes appendebant. Cato in de liberis educandis, Ambraciæ primum capillum puerilem demptum, item cirros ad Apollinem ponere ſolere ait. Refert & Plutarchus temporibus Theſei morem fuiſſe, ut excedentes ex ephœbis Delphos profecti, detonſæ comæ primitias Phœbo conſecrarent. Teſtatur hoc & Epigrammatarius:

ὤφελον ἀνθήσαντας ὑπὸ κροτάφοισιν ἰούλους
κειράμενος γενύων ἄρσενος ἀγγελίας,
φοίβῳ θῆκε λύκων πρώτων χέρας. hoc eſt:

Tempora ſuccingens, vultus lanugo virilis
Nuncia, maturè florida, tonſa cadit,
Phœbo hanc primitias ſacrat Lyco, &c.

Martialis quoque conſuetudinem eam Romanis fuiſſe indicat: lib. I. Epig.

Hos,

Hos, inquiens, *tibi Phœbe vovet totos à vertice crines*
Encolpus domini Centurionis amor.

Similiter Æſculapio appenſum fuiſſe crinem pueritiæ, idem in Epigrammatum nono oſtendit, ubi de Earini pueri coma loquitur in hæc verba:

Dulcesque capillos Pergameo poſuit dona ſacrata Deo.

Statius quoque dē eadem Earini liberti Domitiani coma agens, eam cum gemmata pyxide & ſpeculo ad Pergameum Aſclepium miſſam fuiſſe prædicat. Eam ob cauſam cirratos appellat pueros Aulus Perſius, qui crines numini detondendos in ipſo pubertatis limine, nutriebant. Teſtatur Feſtus Pompeius Capillarem arborem Romæ appellatam, in qua tonſum capillum Deo conſecratum ſuſpendebant adoleſcentes. Sic Veſtalium virginum crinis ad Loton arborem Romæ vetuſtiſſimam, cognomento Capillatam (ſic enim à Plinio Polyhiſtore, literarum monumentis proditum eſt) deferebatur conſecrandus: qui mos (ut pleraque alia à ſuperſtitionis omnis authoribus Ethnicis quaſi per manus tradita, in noſtram religionem irrepſere) etiamnum obſervatur in noſtris Veſtalibus virginibus, ut initiandæ cirros capillorum detondeant, peculiaribusque divis voveant, velut ejurantes faſtus ſeminaria, & perpetuæ caſtitatis (cujus avocamentum eſſe queat

queat comptus capillus) obſervationem profesſæ. Apud Ægyptios item pueri omnes ingenui, crines gerebant intortos ad pubertatis uſque annos (teſtis Lucianus in Navigio) deinde tondebantur. Heſychius ſcribit ephebos Athenis, qui virilem togam commutabant, οἰνιςήρια, id eſt, vinalia celebrare ſolere, antequàm tonderent cæſariem. „ Quo ritu in „ Herculis ædem illatum vinum, præmiſſo „ libamine, comitibus bibendum præbebant. Apud Troëzenios lege vetabantur puellæ nubiles & adoleſcentes connubio jungi prius, quàm cæſariem totondiſſent, ut refert Lucianus: idemque Aſſyriis etiam obſervatum commemorat libello de Dea Syria. Huc ſpectat nomen tertii diei feriarum Apaturiarum, quem menſe Octobri ſolennem κουρεῶτιν dictum celebrant Athenienſes, quo puberes adoleſcentes detonſis crinibus, ac exuviarum inſtar Dianæ appenſis, virilem togam ſumebant. Is autem crinis Græcis θρεπτήριος velut nutritius, & apud Tragicos κούριμος θρὶξ, quaſi tonſilis appellatur: præterea πλοχμὸς & κολλὺς (quæ vox apud Pollucem depravata in σκόλυν legitur) hoc eſt, ut exponunt grammatici, verticis capillus, qui tantiſper intonſus ſervabatur, dum diis conſecraretur: cujuſmodi Sampſoni capillum vocare poſſumus, ab utero matris Deo conſecratum. Hiſce authoritatibus omnibus eluce-

elucere poteſt & probari, idem fermè eſſe tondere comam, & virilem habitum aſſumere, ac proinde, relictis nucibus, viriles quoque animos & mores induere: id quod clariſſimè indicat Epigrammatarii verſus, qui libro nono extat:

At tibi ſi dederit vultus coma tonſa virileis.

Præterea huc facit quod commemorat Tacitus, apud Germanos adoleſcentes crinem & barbam non reſecaſſe prius, quàm cæſo hoſte votivum oris onus ex lege deponere liceret: propterea Civilis Batavorum Regulus, deletis Romanis legionibus propexum & rutilum crinem jam tum poſuiſſe, ſuæ gentis ritu, apud eundem ſcriptorem legitur lib. 20. Annalium: velut virilitatis fortitudiniſque invictæ argumentum, attonſam illis cæſariem æſtimantibus. Nam quod ex hiſtoria Pliniana refert Solinus, apud Arimphæos ſtrenuiſſimam Scythiæ gentem viros juxtà ac fœminas pertæſum fuiſſe crinium, nullus laudo. Accedit ad hæc integritatis pariter & lætitiæ argumentum ex tonſura: ſiquidem triumphales viri & qui amplos honores geſſerant, tonſa coma ad rem divinam accedebant. Diali Flamini, qui dignitate cæteros antecellebat, intonſo eſſe non licebat: quò ſpectat illa lex ab Au. Gellio recitata. Capillum Dialis, niſi qui liber homo eſt, non detondeto. Joſephus depoſito ſquallore tonſus

ſus è carcere Pharaoni regi ſiſtitur, ſomnii interpres futurus, ampliſſimamque ad dignitatem evehendus. Jonathæ filium Davidi à profligato Abeſalone reduci obvium, totondiſſe comam, velùt publico luctu exuto liberatum, interpretatur Origenes. E diverſo, rei intentati criminis faſce gravati mœſtique capillum, vel Plinio teſte, ſubmittebant: quod & Artemidoro dictum eſt, *τὴν ἀτημέλητον ἐν συμφοραῖς αὔξεσθαι τρίχα.* Quid quòd ipſum tondendi verbum apud Græcos *κείρεσθαι*, à verbo *καρῆναι*, ut ita dicam, quod permutatione unius literæ *χαρῆναι* eſt, gaudii & hilaris animi ſignificationem habet, ut idem teſtatur, ita ſcribens: *ἐστὶν γὰρ, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ καρῆναι, καὶ τὸ χαρῆναι κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου ἐκδέξασθαι.* Propterea boni ominis loco accipit Plinius Epiſtoliographus lib. 7. reciſos ſuorum capillos per ſomnium à manibus neſcio quibus amputatos, depulſi quod imminebat ſibi periculi ſignum fuiſſe auguratus, haud alio argumento, quàm quòd reis moris fuerit capillum ſubmittere. Sed unde ad confirmandam tonſuræ rationem aptius teſtimonium quærere velimus, quàm quòd valetudini corporis congrua, ſalubritatis argumento ſit admittenda. Siquidem in multis morbis præſentaneo propémodum remedio efficacem experimur tonſuram: certè

in phreneticis ac lymphaticis ſimilibusque certum eſt. Tonderi ad cutem in diuturno pituitæ curſu (qui morbus ſtudioſis plerunque familiaris ac moleſtus eſſe ſolet) conſulit nitidiſſimus Celſus : qua authoritate vel ſola permoveri deberent, quibus animi cultus cordi eſt, ut inſenſilem illam ac mortuam crinium materiam truncarent. Profectò capitis vapores, qui cerebrum percellunt, attonſo vertice eventari atque diſſipari melius, omnium conſenſus eſt. Neque caret myſterio quòd Hygiæ, hoc eſt, ſanitati (id uni ex Æſculapii filiabus nomen fuit) mulieres Sicyoniæ valetudinis curam habentes, comas ſuas detonſas conſecrabant, ut apud Pauſaniam lectum eſt. Ægyptii quoque conceptis verbis capillum puerorum deſectum Divis ſuis nuncupabant, ut ab adverſa valetudine reſpirarent. Neque aliorſum Ariſtotelem Peripateticorum numen quoddam, κȣρῇ, id eſt, attonſo vertice uſum fuiſſe (quod de eo prodidit Laërtius) crediderim. M. Antoninum cognomento Philoſophum, optimum Imp. ἐν χρῷ, id eſt, viva cute tenus tonſum fuiſſe, & cum eo medicos omnes, teſtatur Galenus lib. Epid. 6. Quod patris pientiſſimi factum degener patrique longè diſſimillimus filius Commodus aurea coma ſuperbiens mutavit, ejusque exemplo turba familiarium,

quos

quos propterea juſto dicterio *μιμολόγους* nominavit. Soſicrates in tertio de philoſophorum ſucceſſionibus, teſtatur Pythagoræos olim crinem de more attondiſſe, *κουρᾷ συνήθει χρωμένους*: quem morem poſtea novitatis ſtudio faſtuque elatum Diodorum Aſpendium immutaſſe refert. Quin & Palamedes ſagax rerum naturalium ventilator, & medicæ rei non imperitus, jam tum Troianæ expeditionis temporibus, ad ipſam uſque cutem tonſus fuiſſe perhibetur, quod & effigies ipſius *ἐν χρῷ τὴν κόμην* habentis apud Philoſtratum teſtatum facit. Inter Athletas (qui in promovenda corporis firmitudine & euexia ſtudium omne ponebant) qui viriliores erant, ad cutem uſque tondebant capillos, ut in amatoriis Dialogis oſtendit Lucianus his verbis: *καὶ ἐν χρῷ ὤφθη αὐτὴ, καθάπερ οἱ σφόδρα ἀνδρώδεις τῶν ἀθλητῶν, ἀποκεκαρμένη.* hoc eſt, viſebatur ipſa cute tenus attonſo capite, more athletarum qui cæteros robore anteeunt.

Satis ſuperque multis teſtimoniis & documentis declaratum eſſe arbitror, tonſuram non antiquitatis modò gloria inniti poſſe, ſed & integritatis notis ac ſalubritatis commendatione illuſtrem, ceu telamonibus quibuſdam ſuſtineri: nec non virilitatis titulo bene audientem, amplexandam eſſe, neque levitatis nomine (ut belli homines inſimulant)

contemnendam, aut rejectitiam habendam, niſi cum illis unà malimus eſſe pueri, hoc eſt, capillati. Porrò D. Hieronymus, cujus ſacroſancta ubique authoritas legis loco haberi poteſt, noſtrum iſtud tondendi conſilium approbat diſertè in hæc verba, ſuper illo Ezechielis: Capita ſua non radent ſacerdotes, neque comam nutrient, ſed tondentes attondebunt capita ſua: Juxta quod diſcimus, inquit, nec calvitium novacula eſſe faciendum, nec ita ad preſſum tondendum caput, ut raſorum ſimiles eſſe videamur, ſed in tantum capillos dimittendos, ut operta ſit cutis. Huc ſpectat Aniceti inſtitutum, qui ex Apoſtolicis decretis ſancit, ne clerus comam nutriat, vetatque ſacerdotes tam barbam, quàm comam prolixas gerere, damnans nimirum ſuperfluitatem omnem, ut cultui corporis contrariam, quò videlicet juſta moderatio utrobique ſervaretur. Neque diſſonat huic Diodori cujuſdam factum, quem refert Marcellinus lib. 22. exanimatum fuiſſe à populo, quòd, cùm præeſſet eccleſiæ, cirros puerorum licentius detondiſſet, putans hoc quoque pertinere ad cultum divinum. Inſurgent hîc noſtri Solones, oppoſituri ſuperiore capite de nutritione comæ adducta exempla & dicta, quæ promittendæ cæſariei atteſtantur in ſpeciem: revera tamen contra nos

nos nil faciunt, imò malefirmis innixa ſedibus labaſcunt ac nutant, levique momento convelli poſſunt. Nam ut à Dione exordiar, ſcripſit quidem ille de comæ laudibus orationem decantatam, non tamen ita, ut non alicubi in Syneſii cenſuram impingat: ſed adulatoris potius perſona aſſumpta, quàm philoſophi, in gratiam ſui Principis, cui ab ipſo argumento nomen erat, & cui fortaſſis vel à familia, vel puerili joco ab ipſis uſque incunabulis illud creatum, in cognomen perpetuum abierat, à quo tantopere honoratus, ut triumphanti aſſeſſor eſſe meruerit, non potuit non comminiſci aliquid, quo illi viciſſim gratificaretur. Aut quaſi non & immanis Buſyris, & cruore expiari ſolita Quartana Saturni filia, ſuos Encomiaſtas invenerint. Sed connivendum eſt ad ſimulatricem illam philoſophorum vel ſophiſtarum potius familiam. Alioqui non eſt diſſimile veri, quòd à puero crinitus fuerit Trajanus fatali quodam præſagio: quemadmodum de Homero legimus apud Heliodorum rerum Æthiopicarum ſcriptorem, ipſum jam inde à primo ortu prolixam pilorum ſylvulam in alterutro femore enatam habuiſſe, unde & nominis occaſionem invenerit apud eos, qui notæ iſtius conſcii, indititio nomine uti maluerunt, quaſi prolato digito femur illud

deſignantes. Deinde Lycii, an non extremæ dementiæ notandi veniunt, ſi non damnandi magis, qui maluerint fiſcum regis, alioqui inexplebilem, & hydropis inſtar ſemper ſiticuloſum, explendo, ſuum defraudare genium, ſuis ſe opibus expoliare, quàm inutilem molem nulli futuram uſui, præterquàm inani oſtentationi, deponere? quum hac via legem induſtria Condali præfecti ad emungendum æs impoſitam eludere, ac majori aliquanto uſui pecuniam aſſervare potuerint, digniſſimi omnium, qui hiſce artibus circumvenirentur. Gallis, Liguribus, Getis, Celtiberis, Britannis, Indis, Armeniis, Perſis, Scythis, & ſi quæ aliæ fuerunt nationes nondum ad cultum civilitatemque illam Græcanicam aut Romanam traductæ ea tempeſtate, capillatis ſuo more fuiſſe conceſſerim: ſiquidem & D. Ambroſius excuſationis feneſtram illis aperit, patrios in eadem re ritus ſequentibus. ita enim ait: Verùm excuſationem habeant qui patrios uſus ſequebantur, ſed tamen barbaros, ut Perſæ, ut Gothi, ut Armenii. Nam dearum genti & nympharum derogare neutiquam poſſimus, niſi toti fœminarum nationi (cui pro peculiari ornamento coma data eſt) injuriam faciamus. Habeat quoque Jupiter comam, dignum videlicet patella operculum, egregius

gius ille ſtupri artifex, & prodigioſus lupa-rum omnium inſeſſor. Idem privilegii cedat Apollini, amatori non minus ſtrenuo, & in pathicos furiato. Neque abeat hinc aſymbolus Neptunus, cujus libidinum fervorem marinæ undæ nullæ extinguere potuerunt, quin in omne nympharum genus efferveſceret. Baccho delitiis diffluenti, ſemperque puero, & aſſiduè præter pocula aliud non tractanti, otium non ſuppetiſſe tollendæ comæ veriſimile ſit, propterea intonſo ſemper. Egregiam verò laudem hinc reportent Tyanæus impoſtorum columen, &, ſi diis placet, medicus Æſculapius, circulator & lucripeta ſummus (qualis à Cyrillo & Pindaro deſcribitur) quem auri ſitis & intolerandus faſtus, quo ſupra hominem ſe geſſit, excuſent comatum. Eodem jure abſolvemus & Simonem magum illum inſignem & Chriſti plagiarium, quem etiam κατάκομον, hoc eſt, comatum fuiſſe conſtat: & illum divorum contemptorem Mezentium Virgilianum, cui compti tribuuntur capilli. Græcos verò ab hac culpa abſolvimus, ut bellatores & militiæ, ubi humano cultui honos omnis denegatus eſt, operatos, ad mutuam lanienam ritu ferarum ruentes. Similiter longa cæſaries inumbret Scipionem inter media arma. Achilli quoque danda eſt venia, cui devotum

Sperchio capillum tollere religio erat, jam olim inter Lycomedis filias virginali habitu delitefcere, & muliebria arma tractare aſſueto. In Cyclope laxa cæſaries, immanitatis: in Mænadibus, furoris: in Euphorbo, Boreadibus, Abſalone, intolerabilis ſuperbiæ morbum arguiſſe facilè perſpicitur. Neque aliter de Empedocle ſentiendum eſt, qui & dum viveret, & à morte Deus immortalis haberi, ſtultiſſimè glorioſus voluit, ut ex Laërtio, Horatio, Nazianzeno liquet. Ægyptiis etiam ignoſcendum eſt quòd in peregrinatione cæſariem non reſecarent, ad doloris quandam ſignificationem coma ſquallentibus, dum ab patriis ſedibus & penatibus velut extorres peregrinarentur. Spartani itidem juſtam habuere promittendi capillitii cauſam, ut hoc diſcrimine ab hoſtibus Argivis internoſcerentur, qui diverſam, uti dictum eſt, legem ſanxerant. Quòd verò Philoſtratus in adoleſcentulo deplorat crinium reſectionem, eorumque promiſſuram laudat, ſuo ſe ipſe indicio ſorex (quod ajunt) prodit: laſcivus amator & pædotriba, non potuit non in cynædo comæ lenocinium commendare. alioqui pueris conveniens alendæ comæ ſtudium oſtendimus antea. „ Eadem „ protervia & Anacreontem Lyricum laſci- „ vum amatorem involvit, quo nomine ſub-

„ ſan-

„ ſannatur & quidem meritò à Phavorino „ philoſopho, ut homo ridiculus & circa res „ leves flagitioſè curioſus. " Verùm difficultatis pluſculum adferre D. Ambroſii verba videbuntur forſitan: at ſi quis penitius rem ponderet, nihil repugnant noſtris dictis, qui quum in ſenibus commendat comam, merito id maximo facit, utpote quos in mortis limine ſtantes, mortua (quod diximus) coma deceat, ut res maximè affinis: nam in ſacerdotibus, ethnicis præſertim, major gentium conſenſus aliquam juris prærogativam obtinuerit, in noſtræ verò religionis ſacrificis reclamare videntur autorum ſacrorum edicta. Quòd verò in militibus terribilem eſſe dicit, nobiſcum facit: quippe à politico animante & manſueto, atque ad pacis munia nato, homine videlicet, horrorem omnem abeſſe debere contendimus: contrà laniones illos ſanguinarios non dedecere permittimus: ſiquidem & Homerus iſtud perſpexerat, καρηκομόωντας, hoc eſt, comatos faciens Græcos milites, non ad formæ commendationem, ſed argumento terroris, ad percellendos hoſtes comparati, cruenti leonis inſtar, cui jubæ & villorum hirſuties terrorem addit: quemadmodum & crinitæ ſtellæ, quos Cometas dicimus, horrentes crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſ-

pidæ, terrificum quiddam terris plerunque portendunt, teſtante Plinio. At in adoleſcentibus, qui pueritiæ crepundia nuper depoſuerunt, ignaris etiamnum quid virilem gravitatem deceat, decoram pari jure ſtatuamus, quo in pueris dulcem, quibus imbellis naturæ mollities capillatis eſſe conceſſerit. Quanquam & ipſius verbis D. Ambroſium refellere, comæque præconium retundere & elevare poſſimus, quippe qui diſertè dicit alibi, lege prohiberi, ut vir ſit comatus: & iterum optat eos etiam partus moleſtiis affligi, qui comam nutriunt. Sed ita eſt hominum ingenium, ut ad quamlibet occaſionem ſententiam facilè mutemus, aliud atque aliud pro re nata affirmantes.

CAPUT V.

De recepto antiquitus in luctu tondendi capita more.

INſtitutum de tonſura argumentum appendice ſua, quamvis à propoſito noſtro abhorrente, defraudari non patiar. Nam quòd tonſura mœroris interdum atque luctus argumento obſervata fuerit („ ut ignominiæ „ apud Indorum gentes, Nonno teſte ”) inficiari non poſſum, ac præſertim in funere,
quod

quod celebre eſſe voluerunt non tondendis ſolùm, ſed radendis quoque, & pilis inſuper laniandis atque evellendis, honorificæ ſcilicet conſecrationis ratione. Cujus tamen illorum facti ratio ſpecioſum patrocinii prætextum habere videtur, ſuperflui naturæ ornatus contemptum. „ Dictys Cretenſis re-
„ fert Neoptolemum Achilli patri juſta per-
„ agentem, cum Phœnice unâ & omni Myr-
„ midonum exercitu, comas ſepulchro de-
„ poſuiſſe: Idem factum memorat a Græcis
„ ducibus ad Ajacis tumulum. " Xenophon in primo rerum Græcarum, ſubornatos ſcribit fuiſſe pullatos, *ἐν χρῷ κεκαρμένυς*, cute tenus attonſos. Archelaus Alexandri Amyntæ in regno ſucceſſor, defuncto Euripide Tragico ſcriptore, crinem totondit, ut quem animo conceperat mærorem, vultu quoque publicaret, uti Solinus refert. „ Idem etiam
„ filium totondit, quod in luctu ac rebus
„ adverſis moris eſt (ut Senecæ verbis di-
„ cam) quo die ſol deliquium paſſus fuerat. Apud Theocritum Cupidines necem Adonidis lugent *κειράμενοι χαίτας*, detonſis crinibus. Bacchus extincta conjuge cæſariem totondit, intonſus alioqui. Tellus ob Phaëtonteum incendium lamentans, comas ſuas vellit. Sappho Ovidiana mœrenti ſibi condolere arborum ramos ait, depoſito frondium hono-

re.

re. Bacchiadæ Corintho exules, ſquallidi detonſo capillitio Lacedæmona profugerunt, ut in Lyſandro refert Plutarchus. Argivos ob amiſſam in campis Thereaticis victoriam, accifis in rebus lege caviſſe, ne quis comam nutriret ante recuperatum priſtinæ gloriæ decus, ab Herodoto proditum legimus, derelicto priore comam alendi ſtudio. E diverſo Lacones tum victores ſanxere, ne quis comam tonderet, abrogato more iſto ipſis ſolenni. Quo ſpectat quod apud Platonem Socrates demulcens caput Phædonis, joculari dicterio ipſum perſtringit: Si eſſem, inquiens, qui tu, ſacroſanctè juraverim, quod Argivi fecerunt, comam non prius alere, quàm expugnatis Simmiæ & Cebetis rationibus, victor extiterim. Athenienſes in Æginam exercitum miſerant, qui occidione periit, deletus ab Æginetis Laconum ſubſidio uſis, ſolo relicto cladis nuncio, quem interfectorum conjuges circumſtipatum fibulis confoderunt: eam ob cauſam ſenatuſconſulto interdictus fuit fibularum uſus, virique comam alere juſſi, mulieres tonderi, præter naturæ legem, ut in Euripidis commentariis lectum eſt. Quin & jumentis cæteriſque animalibus in funere tondebant pilos antiqui, nedum ſibi ipſi, uti de Mardonio proditum eſt apud Herodotum, qui extremæ
mœ-

mœſtitiæ ſignificationem ipſe cum toto exercitu dedit, deraſis & ſibi & equis, crinibus.

„ Admetus apud Euripidem conjugis Alce-
„ ſtidis necem dolens, jumentis præcidi ju-
„ bam imperat, ſic enim ait,

„ *πώλους σιδήρῳ τέμνετ' αὐχένων φόβην.*
„ *Truncate equis per colla jactatas jubas.*

Alexander Macedo præter alia doloris indicia, in funere Hephæſtionis, equos mulosque totondiſſe apud Plutarchum legitur, ad exemplum Achillis comam quoque ſuam detondens: neque intra hoſce terminos ſubſtitit dolor, quin inſuper in Ecbatanorum arcem erumperet, dum illius mœnia circumcindit, ac ſolo tenus detondet, ut Æliani utar verbo huic loco appoſitiſſimo, *περικείρας.* Nam quòd coma tonſa funus honorarent veteres, novit & Homerus, apud quem Piſiſtratus Neſtoris filius ita loquitur: Odyſſ. δ.

τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον διζυροῖσι βροτοῖσι
κείρασθαί τε κόμην, βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν,
Nanque hæc ſola manent miſeros ſolatia mortis,
Et tondere comam, & lachrymis reſpergere vultus.

Apud eundem Iliad. ψ. negat Achilles lavacro daturum ſe operam prius, quàm rogo impoſuerit chariſſimi Patrocli cadaver, comamque ſibi detonſam. Eodem loco Patrocli manibus parentatus, poſt mactatos duodecim adoleſcentes, Orco inferias, idem Ahilles: Ibidem.

στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,
τήν ῥα Σπερχειῷ ποταμῷ τρέφε τηλεθόωσαν.
Ante pyram aſſiſtens, rutilantem præſecat ultro
Cæſariem, quam Sperchio nutriverat amni.

Quem morem videtur ignoraſſe, neque Homerum intellexiſſe interpres Nicolaus Valla, dum poſtremum hoc, iſtum in modum reddit: *Crines*
Quos toties Sperchie tuis madefecerat undis.

Nam Peleus pater Sperchio Theſſaliæ amni voverat filii comam, ſi ſoſpiti in patriam redire contigiſſet. quod Statius etiam attigit Sylvarum libro tertio:
Et quam Sperchio tumidus ſervabat Achilles.

Iſtud Achillis factum ſtultè imitabundus exprimere voluit Antoninus, de quo ita ſcribit Herodianus elegans cumprimis ſcriptor, quòd quum apud Ilium Achillem mentiretur, Feſtum libertum chariſſimum mortuum efferri juſſit magnifico funere, rogoque extructo imponi, cui ſubjecto igni ipſe, inquit, manu phialam tenens, vinumque libans, ventos precabatur, cumque eſſet raro capillitio & crinem quæreret, ridiculus fuit omnibus, nihilominus tamen quos habuit capillos totondit. „ Cadmus audita Penthei filii dila-
„ niatione, canos deptondet apud Nonnum
„ in Dionyſiacis. Ophæte Lycurgi Thra-
„ cis filio perempto, ingentem mœſorum
„ ho-

„ hominum catervam, capillos ſibi præſe-
„ cuiſſe, iiſque ſegmentis cadaver operuiſſe
„ recepto more gentis canit Nonnus, cujus
„ hæc ſunt verba. ἀμφὶ δὲ νεκρῷ
„ Πενθαλέην πλοκαμῖδα καληφεῖ τάμνε σιδήρῳ.
„ id eſt:
„ *Forſice lugubres triſti ſecuere capillos.*

Electra apud Euripidem laticem fluvialem attonſo vertice ad patris tumulum offert. Eadem ponere ſe capillitium tonſile patriis manibus dicit, κέρατε κρᾶτ' ἀποκέρσιμον τιθεμένα: ita enim lego, non χέρα, ut vulgatus codex habet, juxta Homeri illud, κέρ ἀγλαόν. Antipater in Epigra. quodam ait Græciam univerſam lugere Alcæum poëtam.

ἄπλεκτον χαίταν ἐν χροῒ κειραμέναν. id eſt:
Attonſo implexo vertice ad uſque cutim.

Apud Qu. Calabrum Myrmidones in funere Achillis circumtondent comas, ibi:

Αμφὶ δὲ χαίτας Μυρμιδόνες κείραντο.

Quin & Briſeis ipſa κειραμένη πλοκάμους, id eſt, tonſis crinibus, hoc officii genere herum ſuum proſequitur. Agathias ſcholaſticus ait ad tumulum ſororis ſuæ Eugeniæ crines totondiſſe Muſas, Venerem & Honeſtatem, in eo verſu:

αἰδῶ' ἐπὶ τύμβῳ κείραντο πλοκάμους μοῦσαι, θέμις, παφίη.

Latinè ſonat ita:

Ad

Ad buſta ſecarunt cæſariem Muſa, & cum Themide alma Venus.

„ Naiades apud Ovidium Narciſſo extincto
„ *Sectos fratri impoſuere capillos.*
„ Sappho in extinctæ Timadis funere æquales omnes comam reſecuiſſe canit, his verſibus,
„ Ἆς καὶ ἀποφθιμένας, πᾶσαι νεοθηγέϊ χαλκῷ
„ Ἅλικες, ἱμερτὰν κρατὸς ἔθεντο κόμαν.
„ *Defunctam ob Timadem, ſub acuta forpice cunctæ*
„ *Invitam æquales depoſuere comam.*

Teucer in Aiace Sophoclis fabula, capillos ad tumulum detonſos manibus tenet, ἱκτήριον θήσαυρον, id eſt, monumentum ſupplex appellans. Oreſtes Euripidis noctu ad Agamemnonis patris ſepulchrum κόμης ἀπήρξατο, comam præſectam libavit. Helena apud eundem in funere ἄκρας ἀπέθερξε τρίχας, crinium ſummitates truncavit, aſtutè admodum, ſervans anteriores cincinnos intonſos, atque ita dolorem vultu ſimulans, κόμης ἀπαρχὰς ad Clytemneſtræ urnam offerre ſe dictitat. Heraclides ſcribit, apud Coos aliud nullum luctus argumentum in funere extitiſſe, præter tonſuram. Calanus Gymnoſophiſtarum princeps poſtremæ pyræ, in qua, jam affecta ætate mori certus, exuri majorum ritu voluit, cæſariem impoſuit, τῶν τριχῶν ἀπαρξάμενος, ut in Alexandro refert Plutar-

tar-

tarchus. Anna apud Ovidium evulſos è vertice crines Didonis rogo inſpergit. „ Iſis pro
„ Dea Ægyptiis habita, comperta filii ſui Oſi-
„ ridis dilaniati nece, comam omnem præci-
„ dit eo loco, ubi Coptus urbs rei indicium
„ nomine conſignans (nam παρὰ τὸ ἐκκόψαι τὴν
„ τρίχα teſte Etymologici autore dicta fuit)
„ condita eſt poſtea, quem crinem hoſpitibus
„ eò peregrinantibus monumenti vice oſtenta-
„ bant. " Caſſandra vates apud Tryphiodorum Ægyptium in Ilii excidio, adducto in urbem equo ligneo, dementiam civium caſtigans ob receptum equum, crines identidem vellit ſcinditve, nimirum conſcia ingruentis calamitatis. Ita enim habet:

πυκνὰ δὲ χαίτην
κοπτομένη καὶ στέρνον ἀνίαχε μαινάδι φωνῇ. id eſt:
Dilaniata comas furiata mente profatur.

Homericus & item Accianus Agamemnon præ dolore ſcindit intonſam comam, in quo facetum illud fuit Bionis (uti commemorat Cicero Tuſc. Quæſt lib. 3.) perinde ſtultiſſimum regem in luctu capillum ſibi evellere, quaſi calvitio mœror levaretur: quippe quum crines in luctu vellere, ſit cruciatum cruciatui addere, nec enim id citra dolorem fieri queat. Chariclæa apud Heliodorum Æthiopicæ hiſtoriæ ſcriptorem extincto ductori ſuo Calaſiri vulſos è vertice crineis libat cum gemitu di-

cens: *ἐπιφέρω σοι χοὰς ἐκ τῶν ἐμαυτῆς πλοκάμων.* Jornandes in rebus Geticis ſcribit exercitum Attilæ regem ſuum truncata crinium parte luxiſſe. Neque verò apud ſolos Ethnicos receptus fuit mos iſte tondendæ comæ, verùm & Judæi quoque in rebus luctuoſis & adverſis idem feciſſe & obſervaſſe leguntur: unde Hieremiæ illud cap. 7. Tonde capillum tuum & abjice. Et Jobus audita liberorum ſuorum nece cæſariem totondit. ea erat tum temporis lugentium conſuetudo, quod & Hieronymus ibi annotat, tametſi refragetur Origenes, haud probabiliter ſatis, dictitans eum totondiſſe capillitium, non lugentis in morem, ſed ut luctum deponentem, omnique luctu per tolerantiam ſuperiorem exiſtentem. Porrò tonſilis ille crinis funerum index apud Græcos autores *πενθητήριος* ſive *πένθιμος θρὶξ* & *πένθιμος κουρὰ*, id eſt, lugubris dicitur. „ Et „ *χαῖτα τομαῖος* apud Euripidem in Alceſtide, „ quam etiam vocem per epexegeſin explicat, „ *ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πιτνεῖ*, ut ſit, cædua co- „ ma, quæ in funere cadit reſecta. ” Ariſtophanes tales crines *ξενοκωκύτους τρίχας* laciniofa voce dixiſſe videtur, qui à lugentibus in funere vellebantur. Æſchylus in Agamemnone *τομαῖον βόστρυχον*, hoc eſt, cæduum capillum: & in eadem fabula *κουρὰν κηδίου τριχὸς*, quaſi ſegmentum & tonſuram funeralium crinium:

& Sc-

& Sophocles καρατόμον χλιδὴν nuncupavit. Atque ejuſmodi capillus πρὸς φθορὰν vel φθεῖρα κείρεσθαι, quaſi dicas ad interitum tonderi dicebatur: ſic enim Eubulus Comicus uſus eſt. A funebri iſta coma nomen habuit Comana Cappadociæ opulenta civitas, ubi detonſos pilos depoſuere oraculi monitu Oreſtes & Iphigenia ſoror: ita nanque de ea loquens Strabo teſtatur, ἐνταῦθα δὴ καὶ τὴν πένθιμον κόμην ἀποθέσθαι λέγονται, ἀφ' ἧς καὶ τοὔνομα τῇ πόλει: quod ipſum tam de Comana Cappadociæ, quàm de Comana Ponti urbe (idem enim utrique nomen eſt) ſcribit in bello Perſico Procopius. His teſtimoniis clariſſimè commonſtratur, mœſtitiæ ſignificationem habuiſſe & tonſuram pariter & raſuram vulſionemque crinium. Attamen quia ſingulis ferè ſeculis, ne dicam annis, immutantur affectiones hominum & conſuetudines, in modum æſtuarii augeſcendo ſimul & decreſcendo: ut taceam quòd peculiare ſuum ſtudium ſectari quælibet natio ſoleat, non debet videri mirum, ſi fluentes, ſparſas, paſſasque comas in funeribus receptas legimus. Cujuſmodi illud eſt apud Naſonem de Druſi Germanici nece ad Liviam:

Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida projecta flere per ora coma.

Et apud Virgilium:

Iliades mœſtum crinem de more ſolutæ.

Apud eundem lib. 7. paſſi quoque crines in mœrore leguntur, hoc eſt, inculti & in humeros negligenter rejecti, ut exponit Donatus. Sic apud Cæſarem in commentariis de bello Gallico Gergobienſes mulieres paſſum capillum more Gallico oſtentant in rebus anguſtis. Ægyptios ſub mortem tam capitis quàm menti pilos promittere raſos hactenus, ſcribit Herodotus in Euterpe. Rurſus Ovidius in Epiſtolis:

Aſpice, inquit, *demiſſos lugentis more capillos.* hoc eſt, in nodum non ſubſtrictos, vel non deſectos. Germani inita cum Romanis pace crinem propter aſſidua & luctuoſa bella neglectim fluentem collegiſſe leguntur, ſeu, quod idem eſt, in nodum aſtrinxiſſe; id quod & Ovidius innuit pacatam ſignificans:

Sparſos, inquit, *Germania crines Colligit.*

„ Siſenna Hiſtoriarum libro tertio de quodam „ reo, cum complures, inquit, menſes bar„ba immiſſa & intonſo capillo lugubri veſti„tu populum vicatim flens unâ cum liberis „ circumiret." Apud Siculos quoque fluens ac promiſſa coma ad revocandam luctus memoriam obſervata olim fuiſſe videtur, uti de ea inſula loquens Lycophron oſtendit:

κρατὸς δ᾽, inquit, *ἄκουρος νῶτα καλλυνεῖ φόβη, μνημὴν παλαιῶν τημελοῦσ᾽ ὀδυρμάτων*. id eſt:

Inton-

Intonſa per tergum fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quid, quòd Curius ille incorruptæ continentiæ exemplum nunquam totondiſſe cæſariem propter repulſam præturæ apud Acronem legitur? quod an in illum virum cadat, viderit ille: certè Horatius lib. 1. Odar. incomptis Curium capillis nuncupavit. Solebant inſuper in luctu ſordidare capillitium cineris & pulviſculi aſpergine: neque enim conſentaneum fuerit, ubi de funeralis luctus indiciis loquimur, hoc loco ritum priſcorum ſilentio pertranſire. Facit iſtud apud Homerum antiquitatis omnis locupletiſſimum teſtem Achilles, comperta Patrocli nece, caput cinere reſpergens. Et Priamus pulvere aſperſus Hectoris filii mortem luget: quod & præficæ apud Romanos in monodiis factitabant. Idem in ſacris Bibliis plerique feciſſe commemorantur, inter quos primatum tenet Ninivitanus rex, regisque factum imitatus univerſus populus, auditis minis juſtaque Dei in ſe ira. Electra apud Euripidem πιναρὰν κόμαν, ſordidam & pulverulentam comam à patris nece oſtentat. Seneca in Hercule Oethæo crines pulvere ſordidos memorat. Apud Virgilium in Ciri & iſtud legitur:

Intonſos multo deturpat pulvere crines.

Appendicis vice lubet adjicere, ςόλοκρον illis dici

dici quicquid acciſis ſit comis, uſqueadeo ut & ad frutices plantariaque, quibus attonſæ ſunt frondes, referatur.

CAPUT VI.

De tonſuræ generibus.

POſtquam ſatis multis oſtenſum eſt tondendos eſſe capillos, inutiliterque eos promitti, eamque rationem in luctu obſervatam quoque demonſtravimus, nunc velut poſtliminio de tonſuræ vocabulis generibusque adtexere quædam operæ videtur precium: quam quidem vindemiolam eò libentius in hunc locum reſervavimus, quò ſeries materiarum conjunctarum indivulſa maneret, nec vocabulorum tractatione diſrumperetur. Tonſuram igitur κουρὰν vocant Græci: veteres etiam σχερίνην, cujus vocis (ut equidem arbitror) in vernacula noſtra lingua veſtigium manſit, ubi radere barbam comamve ſcheren dicimus. Æſchines ἐπιτομὴν κεφαλῆς extulit: quam etiam σαρκασμὸν ex Herodoto dicere licebit, ut cui tondere σαρκάζειν ſit. A κουρὰ nomen habet κουρεῖον, quam tonſtrinam dicimus. Plato Comicus, τὸ σπογγίλου κουρεῖον ἔχθιστον τέγος, Sporgili tonſoris tonſtrina inviſa domus. Hanc Theophraſtus lepidè ἄοινον συμπόσιον appellavit ob garritus & con-

confabulationes illic conſidentium, teſte Plutarcho lib. Sympoſ. 5. cap. 5. Inde & πρωτόκουρος λειμὼν pratum dicitur, quod primum falce tondetur, metaphoricè. Alexis Comicus κουρίδα, id eſt, tonſtricem fabulam ſcripſit Athenæi teſtimonio. Curetes nomen habuere, ut à Geographo annotatum eſt, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, κουρῆτες dicti, idque ex ea occaſione, quòd poſtea quàm in conflictu non ſemel ſuccubuerant, uti antea quoque memoravimus, hoſtibus pro anſa utentibus anteriore coma, quam nutriebant, damnato inſtituto, meliore ratione eam ſylvam in poſterum præciderunt. Euſtathius in 23. Iliados in hæc verba ſcribit: κουρῆτες χλιδῶντα πλόκαμον τρέφοντες, ὥστε παρθένου ἁβρᾶς, κουρῆτες ἐκλήθησαν κουρᾶς ἕνεκεν. hoc eſt: Curetes ad delitias alentes cincinnos venuſtarum virginum more à tonſura nomen ſunt adepti. Quæ verba Euſtathii detorta ſunt ex Æſchylo volente nominis originem à κόρη, quæ vox virginem aut puellam notat, eſſe deductam, cujus hos ſenarios adducit ex Phylarcho Athenæus:

χλιδῶντε πλόκαμος ὥστε παρθένοις ἁβραῖς,
ὅθεν καλεῖν κουρῆτα λαὸν ἤνεσαν. id eſt:
Fluens capillus mollium inſtar virginum,
Hinc virginalis dicier gens ambiit.

Priori etymo ipſi Curetes ſuccenturiantur apud Comicum Agathonem in Thyeſte fabula glorian-

riantes nomen ſe accepiſſe à detonſa coma, poſtquàm à connubio ambitæ puellæ rejecti fuerant.

ἐπεὶ τὴν πρώνακτος
Θυγατέρα μνηστεύοντες οὐκ ἐτύχομεν
Γάμου, κόμας κειράμεθα, μάρτυρας τρυφῆς.
ἧπου ποθεινὸν χρῆμα παιζούσῃ φρενὶ,
ἐπώνυμον γοῦν εὐθὺς ἔσχομεν κλέος,
κουρῆτες εἶναι κουρίμου χάριν τριχός.

Hos tumultuaria opera ita latinè reddidimus:

Pronactis ambientes gnatæ nuptias,
Paſſi repulſam, mox teſtes libidinis
Comas totondimus, animi ſolatium
Fruſtrati: gloria hinc ſequitur cognominis
Tonſum ob capillum quòd Curetes dicimur.

Eadem gens poſtea ἀκαρνᾶνες nominati διὰ τὸ ἀκούρους φυλάττειν τὰς κεφαλὰς, quòd intonſi manerent, teſte Strabone. Commemoratur autem apud ſcriptores duplex tondendi genus Suidæ teſtimonio, κῆπος ſive κήπιον Thucydidi, & σκάφιον. κῆπον interpretatur Ælius Dionyſius genericè nimium καλλωπισμὸν τῆς κόμης, id eſt, decorationem capillitii: itidem Euſtathius κουρᾶς διάθεσιν τῶν ἐν κεφαλῇ τριχῶν, formam tonſuræ pilorum capitis: & κηποκόμαν Comico vocabulo dici ait, qui certa ratione attonſam habeat cæſariem. Similiter à σκάφιον denominatur σκαφιόκουρος, & σκάφιον κείρεσθαι apud Ariſtophanem. Equidem ut in

rebus

rebus ambiguis atque obſcuris, & tot jam ſeculorum decurſu obliteratis, aliquid adferam quod non prorſus à Muſis alienum ſit, & lucem addere autorum ſcriptis queat, κῆπον tonſuræ genus intelligo, quo cæſaries frontem obumbrans ornatus gratia reſecatur, exæquando capillos pendulos ad inſtar tonſilis fruticeti herbarum hortenſium, quibus muſcaria & cacumina amputant topiarii & hortulani, ne inæqualitas areolas deformet: σκάφιον verò, quando ad ipſam uſque cutem calvam ambientem ſucciditur: cujus non abſurda ratio eſt, quòd ubi totum cranium tondetur, piſcatoriæ ſcaphæ inverſæ formam delineat, cujus uti prora puppiſque eminentiores extant, ita latera hinc inde ſubſident depreſſa, quod in temporibus videre eſt. qua occaſione forſitan & ipſum caput σκάφιον nominat Ariſtophanes ibi:

ἵνα μὴ κατὰ γῆς σκάφιον πληγεὶς ξύλῳ. id eſt:

Ne baculo caput ictus humi procumbam.

Docent iſtud, ſed parcioribus verbis, Ariſtophanis commentaria, ita enim illic lego: κῆπος τὸ πρὸ μετώπου κεκοσμῆσθαι, σκάφιον δὲ τὸ ἐν χρῷ. Dicam idem latinè: Hortus ſeu cepus, ante frontem decorari: ſcaphium verò cute tenus. Ariſtophanes Avibus:

σὺ κοψίχῳ γὲ σκάφιον ἀποτετιλμένῳ. hoc eſt:

Tu merulam refers plumis verticis evulſis nudatam.

Manſit & hujus vocis haud tenue veſtigium

in noſtrate lingua, qua qui villoſos pannos longis forticibus attondent, ſchepe ſcheren appellant (quaſi σκαφιοσχερίην dicas) quoties ſtrictim ad ipſam uſque panni carnem, ut ita dicam, detondent villos. Ceniores noſtri laudant κῆπον, uſu in intimas uſque medullas imbibito: nos verò neque κῆπον neque σκάφιον omnino probamus, quòd ad vivam uſque cutem fiebat, ἐν χρῷ, ſive, quod pro eodem extulit Archilochus, ἐγκυτὶ, veluti in cute, ubi ait:

Χαίτην ἀπ' ὤμων ἐγκυτὶ κεκαρμένος.

Plautus dixiſſe videtur ſtrictim in Captivis:

Sed utrum ſtrictim ne tonſurum eſſe dicam, an per pectinem, neſcio.

Quomodo legimus ſalaciores fœminas & proſtitutas σκάφιον κείρεσθαι ſolere: quin potius ad juſtam quandam moderationem revocari tonſuram cenſemus, qua de re jam antea plus ſatis. Celebratur à ſcriptoribus & ἑκτόρειος κουρὰ, tonſura Hectorea, cujus meminit Anaxilaus Comicus:

τὴν Ἑκτόρειον τὴν ἐφίμερον κόμην. id eſt:

Hectoream & amabilem cæſariem.

Lycophron quoque ille tenebricoſus in Alexandra, τοὺς ἑκτορείοις ἠγλαϊσμένους κόμαις, hoc eſt, Hectoreis ſuperbientes crinibus. Item Euſtathius iliad. ψ. ἄλλοι δὲ καὶ Ἑκτορέην φιλοῦσι κουρὰν, ἣν περιλαλεῖ καὶ λυκόφρων. id eſt: Nonnulli Hecto-

ctoream tonſuram amant, cujus mentionem facit & Lycophron. Porrò („ apparet Hecto-
„ rem promiſſam & fluentem in humeris cæ-
„ ſariem aluiſſe, quam rationem Daunii & Peu-
„ cetii à Troianis temporibus mordicus tenue-
„ runt: unde & Hectoreos dici annotat He-
„ ſychius comatos. ”) Hectorea tonſura, ut vult Iſacius Zezes, retro pendulam crinium ſylvam promittebat, anteriore præſecta, quemadmodum de Theſeo apud Plutarchum legitur, qui Delphico Apollini ſacrata juvenili coma, antias Deo detonſas, non autem abraſas (ut malè reddidit Lapus Florentinus interpres) appendit, intonſis poſterioribus: unde & nomen ei tonſuræ generi Theſeidi fuit, ut ibi refert Plutarchus. „ Et aſtipulatur Polyænus ſtrata-
„ gematum autor, quamquam & ejus inter-
„ pres raſuræ vocabulum pro tonſione malè
„ nobis appendit. ” Certè Timæus eo tonſuræ genere caproneas præcidi, poſteriores crines per cervicem ſparſos diffluere teſtatur. Ab hac diverſa erat προκόττα, quæ anteriorem crinium materiam relinquebat intonſam, reliqua omni ſucciſa, ἀπὸ τῆς κοττίδος, qua voce Dores caput notant. Memoratur & σάβυττος tonſuræ genus ad formæ gratiam comparatum: ut & Mæchus, infame in cynædis, pathicis effœminatisque notatum, qua gratia Cratinus poëta Comicus ab Ariſtophane traducitur,

κερ-

κρατῖνος ἀεὶ κεκαρμένος μοιχὸν μιᾷ μαχαίρᾳ, id eſt, Cratinus uſque tonſus eſt Mœchum uno forfice. „ Eſt & Heſychio ἐπίσειστος tonſuræ „ ſpecies. " Enumerat & tonſuræ genus Pollux περιτροχαλάτην, non explicat tamen, quod ſuo more facit, Græcæ linguæ divitias non enucleare, ſed tantùm indicare ſatis ducens. Equidem ea voce id tondendi genus ſignificari autumo, quo in orbem æqualiter capillitii villos præſecabant, quem morem nondum obliteratum in Anglia videre eſt: atque ita fortaſſe Judæos τροχοκουράδας dixit Chœrilus poëta, Alexandri Macedonis notabili ſtipulatione inſignis; fortè quòd eam rationem, quam dixi, in tondenda in orbem coma obſervarent, quibus tamen id vetitum fuiſſe lege conſtat: niſi poëticè vicinarum gentium morem Judæis tribuiſſe illum dicamus. Euſebius Euangelicæ demonſtrationis lib. 9. citat hunc illius verſiculum de Judæis Solymos montes incolentibus:

αὐχμαλέοι κεφαλὰς τροχοκουράδες. hoc eſt:

Squallentes capita, & tonſi orbiculariter omnes.

Quomodo & Arabes ferè apud Herodotum Thalia, κείρονται, inquit, ὑποτρόχαλα περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους. *Tondentur in orbem leviter, raſis circumquaque temporibus.* quo tondendi modo uſum fuiſſe Liberum patrem opinabantur. Plutarchus in muliebrium virtutum elo-

elogio ſcribit Ariſtodemi Cumanorum tyranni juſſu puellas περιτρόχαλα κείρεσθαι coactas fuiſſe.
„ Quo tondendi ratione uſos & Conſtantino-
„ politanos Imperatores lego [1], ut Alexium
„ Comnenum apud Nicetam τὴν κόμην κειράμε-
„ νον περιτρόχαλα. Idem etiam Siculos capita in
„ orbem circumtonſa habuiſſe oſtendit, hoc
„ eſt, τὴν κεφαλὴν ἀποθελχθῆναι περιτρόχαλα."
Fit & Thraciæ tonſuræ mentio apud Theocritum ibi, οὐδὲ θρακιστὶ κέκαρμαι, haud Thracum more ſum attonſus, quum vellet innuere, non ad vivam uſque cutem deterſos eſſe capillos.
„ Extat & Hunnicæ tonſuræ exemplum apud
„ Procopium ſcribentem de Venetis Juſtinia-
„ ni Imper. temporibus eò vecordiæ res ve-
„ niſſe, ut in comæ arbitrio diſcrimen omne
„ ponerent: Veneti nanque diverſius ab illis
„ tondebantur intactam relinquentes barbam,
„ quæ mentum malasque umbrabat, eamque
„ promittentes Perſarum more: capillitium
„ verò anterius ad tempora uſque truncabant,
„ reliquam in occipitio ſylvam quam prolixiſ-
„ ſimam dependere permittentes nulla lege
„ ad modum Maſſagetarum, idque tonſuræ
„ genus οὔννιον, id eſt, Hunnium vocabant:
„ Græca ejus verba ſunt. ἀπεκείροντο γὰρ αὐτὴν
„ (κόμην) οὐδὲν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις, τοῦ μὲν γὰρ μύ-
„ στακος καὶ τοῦ γενείου οὐδαμῆ ἥπτοντο, ἀλλ' αὐτὸν
„ καταχομᾶν ἐπὶ πλεῖστον ὥσπερ οἱ πέρσαι ἐσαεὶ ἤθε-
„ λον,

„ λον, τῶν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τειχῶν τὰ ἔμπροσθεν
„ ἄχρις ἐς τοὺς κροτάφους ἀποτεμνόμενοι, τὰ ὄπισθεν
„ ἀποκρέμασθαι σφίσιν ἐπὶ μακρότατον, λόγῳ οὐδένι
„ ἕπων ὡς αἱ μασσαγέται, διὸ καὶ ὄυννιον ἐκαλεῖτο τὸ
„ αὐτὸ εἶδος.

Caput VII.

De lenocinio ornandi, fucandi, unguentis perfundendi ſertisque cingendi capillitii.

COmendo capillo varia exquiſivit tormenta pariter & inſtrumenta luxus ille opum conturbator, & effrænis petulantia, quum alioqui ſoleant eſſe optima, quæ minimè ſint accerſita, & quæ ſimplicibus atque ab ipſa veritate profectis ſimilia ſint, ut à Fabio dictum eſt. Neque enim ſatis fuit initio capillos promittere, quin eoſdem in nodum colligere, in cornua torquere, criſpare, tingere, ornamentis addititiis redimire, libido ſui intemperans doceret: ex qua officina prodiere non modò pectines, acus, novaculæ, forfices, verumetiam pigmentorum non unum genus, unguenta, lixivia, faſciæ, vittæ, teniæ, ejusque generis alia, de quibus ut in ſermonem quidque incidet, ſingulatim pauca delibabimus. Ac de pectine quidem primo loco: cujus uſum inculpatum eſſe aſſero, non in compla-

planando ſolùm crinium horrore, & deducendis lendibus pediculiſque, ſed & ad excitandos conſopitos ſpiritus laudatum, dum affrictu denticulorum meatus cuticulareis reſerat, tumidoſque vapores diſcutit. Pectinem, quia capillos explicet (inde nanque vult illi nomen eſſe Varro) atque complanet, κοσμοκόμην κτένα epitheto dixit Epigrammatarius; & στεγανὰν συγχίδα κεφαλὸς, ut vult Suidas. Et rurſus, τριχῶν σαγηνευτῆρα πήξινον κτένα, hoc eſt, crinium everriculatorem buxeum pectinem: ac buxeum quidem, quòd olim è buxo, ut etiamnum, comparabatur: quanquam & eburneum legimus, & Callimachus aureum quoque agnoſcit, ubi talem à Nymphis adferri ad Palladis lavacrum jubet, his verſiculis:

οἴσετε καὶ κτένα οἱ παγχρύσεον, ὡς ἀπὸ χαίταν
πέξηται, λιπαρὸν σμασαμένα πλόκαμον. id eſt,

Pectinem & ex auro producite, poſſit ut udos
Extergens crines pectine dividere.

Officium pectinis eleganter hiſce verſibus expreſſit Claudianus poëta in nuptiis Honorii ita ſcribens:

Largos hæc nectaris imbres,
Irrigat, hæc morſu numeroſi dentis eburno
Multimodum diſcrimen arat, ſed tertia retrò
Dat varios nexus, & juſto dividit orbes Ordine.

ubi non modò fœminarum in comendo capillitio operam curioſamque diligentiam commodè

reddidit, ſed etiam unguentis imbuendi atque in annulos contorquendi uſum notavit haud diſſimulanter. Idem alibi:

Theſſalico roſeos nectebat pectine crines.

Juno apud Homerum Iliad ξ. Jovi marito pellaciæ aſtum pectendo meditatur.

χαίτας πεξαμένη πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς.

hoc eſt:

Depexos nitidè nodo ſubſtricta capillos.

Veneris ſimulachrum Romæ pectinem gerebat, idque ex tali cauſa. Graſſante inter Romanas mulieres pruritu quodam capillis exitiali, quum in mali remedium novaculis deradi capillos juſſiſſent univerſæ, inutili jam tum pectinum uſu, vota nuncupantes Pectinigeræ ſimulachrum Deæ dicarunt, quo facto rediit capillitii decor priſtinus, ut apud Suidam lectum eſt. Electra Euripidis è pexura capillorum diſcrimen ſumit: nam quum ſenex ejus nutritius attuliſſet illi deraſos capillos, quos ad Agamemnonis tumulum inter litandum offenderat, Oreſtis eos eſſe perſuaſus, illa eximit ſcrupulum, dictitando illos eſſe palæſtritæ cujuſpiam, hos verò molliores, quàm qui viri ſint, utpote pexos ſæpius. ita enim habet:

ὁ μὲν παλαίστραις ἀνδρὸς εὐγενοῦς τραφείς,
ὁ δ' κτενισμοῖς θῆλυς.

At enimvero ut in barbaris Turcisque impexos ſqualentesque crines damnat Agathias, ita & im-

immodicum pectendi ſtudium in viris infame eſt, in fœminis tolerandum. Horatius Odar. lib. 1. Oda. 15. Paridi objicit, quòd Veneris præſidio ſtultè ferociens cæſariem nequicquam pectat. Qu. Calenus Fufius Ciceroni objicit depexos canos, mollitiei nota inuſta. *τίς δ᾽ οὐκ οὐσφραίνεται τῶν πολιῶν σου τῶν κατεκτενισμένων.* Quis eſt, cui non ſubolent depexi iſti tui cani? Quod ipſum in Catilinariis criminatur Cicero, ulceribus, quibus in aliis offenditur, ipſe ſcatens, quos pexo capillo nitidos vocat. Duris Samius luxui popularium ſuorum adſcribit, quòd in Junonalibus incedere ſolerent depexis in humeros uſque crinibus; id quod & Aſius poëta genere Samius confirmat dicens:

> *φοίτεσκον ὅπως πλοκάμους κτενίσαιντο*
> *εἰς ἥρας τέμενος.* id eſt:
> *Junonis ſubeunt lucum, quò pectine ſulcent*
> *Cincinnos.*

Iſtud olim in Francorum regibus notatum fuit, qui diligentius pectendo crines comere ſolebant, teſtante Agathia lib. 1. Quin & Indos multum poſuiſſe ſtudii in pectendo, teſtimonio Ovidii innoteſcit, epitheto iſto eos inſignientis, Depexos crinibus Indos. Quod & Qu. Curtius lib. 8. oſtendit dicens Indos ſæpius capillum pectere, quàm tondere: quinetiam regem ipſum in pecten-

do ornandoque capillo reſponſa legationibus, & jura popularibus reddere ſolitum, idem autor ſcribit. De Lacedæmoniis in ipſo conflictus ac vitæ diſcriminis limine ſeſe pectentibus ſuprà dictum eſt. Attamen crines pexos diſponere atque fingere ad ſpeculi cenſuram, tanquam improbum exemplum, famæque integræ parum conveniens, Electra apud Euripidem in cognomine ſibi fabula damnat in Clytemneſtra matre in mariti abſentia iſtud formæ lenocinium quærente, ſic inquiens:

ἣ ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. i. e.
Quæ flavos crinium orbes ad ſpeculum ſtudioſe componebas.

Superſtitionem ethnicam ſpirat, quòd uxori Flaminis Dialis nunquam pectendo comere capillum fas eſſet, quod de ſe ipſa teſtatur apud Ovidium in Faſtorum libris lib. 6.

Non mihi detonſo crinem depectere buxo,
Non ungues ferro ſubſecuiſſe licet.

Sequuntur forfices (*μαχαιρίδας* & *μαχαίρια*, *κουρίδας* & *ψαλίδας* Græci nominant) quorum uſus non eſt minus inculpatus & neceſſarius, quàm pectinis, ad tollendam crinium luxuriem comparatorum: videnturque mihi à forvos faciendo nomen rectè accepiſſe, utpote qui reſecato crinium horrore ruborem formæ, qui è calore ſanguinis naſcitur, re-

vocare atque oſtendere videantur, veteribus forvum calidum appellantibus: unde & forcipis nomen, quòd ferrum calidum capiat, Soſipatro teſte; qui has, de quibus loquimur, forpices dici ait, tonſorum videlicet, quibus pilum ſecent, quum forfices ſint ſartorum. Neque ſupervacaneum fuit, quòd Junonis ſimulachrum prætulerit æneum forficem, ut teſtatur Suidas, propter repræſentationem munditiæ ex metaphora forficulæ tonſoriæ corpus nitens reddentis: quamvis in odioſam partem proverbiali ſchemate apud Jul. Pollucem legatur διπλῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι, hoc eſt, binis tonderi forficibus, quod in eos, qui plus nimio componendo corporis decori impendunt ſtudii, torqueri poteſt.

Proximo loco eſt acus, qua ad componendam cæſariem utebantur, in viris reprobi omnino uſus: hanc Græci βελόνην & ξανεῖον, Plutarchus etiam κνηςίδα à pungendo, Latini diſcriminale, & diſcerniculum, teſte Nonio, appellant; cujus poſtremi vocabuli eſt apud Lucillium mentio, quum inquit: Euplocamo deligitis diſcerniculum capillo: ita legitur manuſcripto codice vetuſtiſſimo, non autem digitis. Ovidius inſuper crinale dixit in Transform. libris. Acus officium conſumebatur in rejicienda in partes dividua coma, diſcriminando capillorum æquamentum,

λύσωμα Ariſtoteli dictum. Sic calamiſtri, hoc eſt, acus majoris erat, crinem in cincinnos contorquere & vibrare, qua de re proximo capite fuſius agemus. Petebatur olim acus ex arundine, unde καλαμίδος nomen apud illos: cujus in locum ſucceſſerunt argenteæ, eburneæ, cryſtallinæ, & vitreæ. Acus uſum clariſſimè demonſtrat Claudianus eo verſu:

Illi multiplices crinis ſinuatur in orbes
Idalia diviſus acu. Et Martialis in ſecundo:

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus incerta non bene fixus acu.

Et iterum in Diſtichis:

Figat acu tortas ſuſtineatque comas.

Juvenalis de crinium concinnatrice ſuo munere defuncta loquens inquit:

Emerita quæ ceſſat acu.

In Dionis hiſtoria lectum eſt Cleopatram Ægyptiam conſciviſſe ſibi necem acu, qua capillos diſcriminare conſueverat, veneno præſentiſſimo imbuta, quod ſolo ſanguinis contactu citiſſimam & doloris expertem mortem accelerabat: quod in Antonio Plutarchus quoque tetigit. Item Fulvia M. Antonii uxor Ciceronis crudeliter obtruncati linguam ab intimo faucium receſſu eductam acu, qua in componendis crinibus utebatur, iteratis ictibus confodiſſe apud eundem Dio-

nem

nem proditur lib. 47. Nobilis illa heroina Juditha hoſti inſidias moliens, diſcriminato acu capillitio ſplendidè exculta, in caſtra proficiſcitur. At quod ab Agathia ſcholaſtico lib. 1. literarum monumentis traditum eſt, morem habuiſſe Francorum reges, ut à fronte utrinque diſcriminatos crines rejicerent, iſtud factum viris neutiquam in exemplum trahendum, imò ut mulieroſius damno prorſus. Novaculæ uſus reprobus in caput de raſura incurrit. Eſt & damnandus vetus faſciarum (ἀναδεσμὰς vocant) uſus fœminis receptus olim in faſtigiando, & crinem aggeſtum (quem περικεφάλαιαν dicunt illi) in turrim quodammodo aut metam primore in capitis parte extruendo: cujuſmodi ſtructuram Tutulum vocari autor eſt Sex. Pompeius, & de lingua Latina Varro, eò quòd tutiſſima in arce capitis, aut tuendi capilli gratia fieret: de qua eleganter Papinius in Violantillæ Epithalamio:

Celſæ procul aſpice frontis honores,

Suggeſtumque comæ. Et paulò clarius Junius Juvenalis Sat. 6. ubi fœminas perſtringit, quòd ea ope proceritati adminiculum quærerent:

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput, Andromachen à fronte videbis,
Pòſt minor eſt.

Notavit iſtud eruditè Nazianzenus Grego-

rius mulieres cincinnos in modum turris aggerentes taxans eo verſiculo :

μὴ κεφαλὰς πυργȣ̃τε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες.
Ne caput ædifices aſcito fœmina crine.

Qu. quoque Septimius libro de fæminarum cultu doctè idem exequitur his verbis : Præterea neſcio quas enormitates ſutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum, quaſi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retrò ſuggeſtum. Ubi obiter velut in tranſcurſu admonendus eſt lector mendæ, quæ vice ſutilium habet ſubtilium in prioris æditionis Germanico exemplari. Quæ res multò intolerabilior in viris eſt, quum Strabo lib. 15. ex autoritate Clitarchi Indicum quoddam philoſophorum genus implexos crines in modum tiaræ aggerere prodiderit : ita enim vertere libuit *ἀναπλεκομένȣς ἢ μιτρȣ̃σθαι τὰς κόμας.* Quid quòd aureis faſciis comas ſubſtringere ſolere Arimaſpos populos indicat Lucanus ? Huc ſpectat & reticulum, & vitta, teniave, quibus crines religabant, aut involvebant; cujuſmodi ſupellex apud Græcos *ἄμπυκας* habet, *κεκρυφάλȣς*, *κρήδεμνα*, *ἀναδεσμὰς*, & *ταινίας*, quorum in Homero extat mentio. & in Epigrammatibus lego :

Πορφύρεον χαίτης ἔκλοπε κεκρύφαλον. hoc eſt :
Purpuream vittam, qua coma vincta manet.

Ubi

Ubi notandum eſt bifariam legi & ἔκτορα & ῥύτορα vocibus propemodum conſonis ejuſdemque ſignificationis, ut ſit vitta vel retinaculum comæ vel conſervatrix. Et iterum alibi:

ἠδὲ φιλοπλέκτοιο κόμας σφιγκτῆρα Φιλαινὶς
βαπτὸν ἁλὸς πολιῆς ἄνθεσι κεκρύφαλον.

Atque comæ implexæ retinaclum murice tinctam
Cæruleo vittam lauta Philænis habet.

Apud Philoſtratum in Helladicis coma Critheidos ſub aurem revincta κρηδέμνῳ ἀλουργεῖ cærulea vitta religata fuiſſe legitur. At minime ferendum videtur, quod idem autor ſcriptis conſignavit, Empedoclem Agrigentinum philoſophum vitta purpurea crines ſuccinctum per compita incedere conſueviſſe: quomodo purpuratorum in aulis degentium grex aureis uti ſolet proximè accedens ad faſtum atque proterviam Colophoniorum; quos tradit Phylarchus propter commercium cum Lydis tantum mollitiei in mores tranſſumpſiſſe, ut aureis redimiculis crines digeſtos concinnè exornarent: quod & Xenophanes poëta confirmat dicens inutilem eos à Lydis hauſiſſe dementiam, cum quibus in eadem navi fuit, qui comam nutriebat aureo reticulo in corymbos implexam apud Suidam, ὁ κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην. Ad crinium compturam faciunt fre-

quens lotio, quæ ſapone ſive ſmegmate, & pilis Mattiacis à Martiali dictis, obitur: item lixivium, quod κονίαν ςακτὴν illi dicunt. Lectum eſt in Strabonis Geographicis lib. 15. Indos ſolennis feſti in loco habere diem, quo rex lavaret cæſariem. At ſmegmatis meminit Martialis non ſemel, ut ibi:

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos.

Et iterum:

Et mutat Latias ſpuma Batava comas.

Commodus hîc patet ad pigmenta trajectus; ubi in primis illud occurrit, capillorum tincturam primùm à Medea excogitatam, quemadmodum in ςρωματέων libris ediſſerit Clemens: μήδεια, inquit, ἡ αἰήτȣ ἡ κολχὶς πρώτη τειχῶν ἐπενόησε βαφὴν, præclarum ſcilicet lenocinii rudimentum „ quod Palæphatus „ refert ad naturam floris cujuſdam, quo crines vel rutilos vel nigros redderet. ” Deinde Cleopatra opere, quod fucatorium inſcripſit (ita nanque κομμωτικὸν reddere libet) diverſas tingendi ornandique capillitii rationes executa eſt. Quæ res ut in viris ſummè pudenda, imò deteſtanda; ita è diverſo impotenti natura atque indomito animali fæminæ (cui munditias, ornatum, cultumque pro inſignibus eſſe permittenda ſcitè diſſerit apud Livium lib. 4. belli Maced. Lu. Valerius) eatenus indulgenda, dum certis finibus

bus coërceatur licentia nimiaque curioſitas, atque intra fucum conſiſtat: ſiquidem fucata omnia ipſo formæ labore fœdiſſima eſſe verè dixiſſe putatur Fabius. „ Perictione Py-
„ thagorica libro de muliebri concinnitate,
„ quod honeſtam matronam maximè deceat
„ ediſſerens ſic inquit, οὐδὲ πλέξεται πολυ-
„ τεχνίησι τρίχας, οὐδὲ ἀλείψεται Ἀραβίης ὀδμῆς
„ ἐμπνέοντα, οὐδὲ χρίσεται πρόσωπον λευκαίνουσα
„ ἢ ἐρυθραίνουσα τοῦτο. id eſt: neque multa ar-
„ te crines implicabit, neque Arabicum odo-
„ rem ſpirantibus unguentis corporibus per-
„ unget, neque faciem cerúſa aut purpu-
„ riſſo illinet." Invehitur Clemens ὁ στρωματεὺς acriter in eos, qui meretricio more vultum pingunt, cæſariemque tingere non ceſſant. Lepidè jocatur in anum canos tingentem Lucillius Epigrammatarius dictitans fuco nunquam effici, ut ex Hecuba fiat Helena. Cæus quiſpiam magno natu homo, cætera futilis, ob ſenectam tamen venerabilis, inducto fuco canos tegere conatus legationem, cujus cauſa Lacedæmona venerat, exponere cùm cœpiſſet, Archidamus rex animadverſo dolo aſſurgens, quid, inquit, ſani dixerit iſte, qui non animo tantùm, verùm etiam capite mendacium circumfert? ſimulque cum dicto orationem hominis exploſit, ac pro indicta habuit, uti refert Ælianus lib. omnigenæ

 hi-

hiſtoriæ ſeptimo. Similiter Philippus Macedo Antipatrum, quem ex amicis in judicum ordinem cooptarat, capillos pariter & barbam fucantem, ut mendacem ſummovit dictitans in crinibus infidum nihilo fideliorem in rebus gerendis fore. Hujus filius Magnus haud vano cognomine Alexander ſenem capillos inficientem conſpicatus, Ne comam, inquit, tingas, ſed, ſi potes, genua; ut à Plutarcho ſcriptum eſt. Ridet pulchrè Lentinum quendam Martialis:

Mentiris juvenem tinctis Lentine capillis,
Tam ſubitò corvus, qui modò cygnus eras.

Ariſtophanes quoque traducit Lyſicratem quendam exercitus ducem, qui pigmento quopiam crines denigrabat; ita enim ait: οὐδ' ἂν εἰ τὸ φάρμακον ἕψοσ' ἔτυχες, ᾧ Λυσικράτης μελαίνεται. id eſt: Ne ſi coxeris quidem pigmentum, quo Lyſicrates atratur. Propertius in Cynthia ſua infectionem capillorum deteſtatur, quæ cæruleo colore eos more Britanno inducebat, his verſibus:

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Ut natura dedit, ſic omnis recta figura.

Imprecatur denique mala multa puellæ,

Quæ mentita ſuas vertit inepta comas.

Pyrrhus tamen Epirotes coma ſucata incedere ſolitus interdum legitur. Et Martianus Ca-

pella Indos omnes comarum fuco decorari ait ; quod Solinus Polyhiſtor his verbis confirmat : Indis omnibus promiſſa cæſaries non ſine fuco cærulei aut crocei coloris. Duris Hiſtoricus refert Demetrium Phaleræum ſolitum ruffare, id eſt, ξανθίζειν, crinem capitis. Ejuſmodi homines fuco cæſariem inducentes τριχοβάπτας appellat Syneſius libello toties jam citato.

Reliquum eſt, ut unguentorum & corollarum delitias percurramus. Μυροβρέχους vocant Græci, qui delibutos unguentis capillos habent, ſed ubique mollitiei & luxus argumento. C. Titius in oratione pro lege Fannia prodigos ſui temporis mores deſcribens ita ait : Ludunt alea ſtudioſe unguentis delibuti, ſcortis ſtipati. Cicero de L. Piſone contumelioſe illud, Erant, inquit, illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ. Item de eodem in oratione poſt reditum in Senatu habita : Primùm proceſſit qua autoritate vir ? vini, ſomni, ſtupri plenus, madente coma, compoſito capillo. Idem in Gabinio conſule unguentorum fragrantiam ſuggillat. Sic in oratione pro Pub. Seſtio : Conſul, inquit, unguentis delibutus, calamiſtrata coma. Rurſus pro Sex. Roſcio capillum compoſitum ac delibutum faſtus & mollitiei ſymbolum notat. Varro in ſeſquiulyſſe,

lyſſe Troſſulis, hoc eſt, equitibus Romanis objicit, quòd nardo nitidi vulgò incederent. Martialis alicubi mulieroſum & mollem hominem, crine nitentem & unguento nigrum traducit. Idem luxu diffluentem deſcribit ita:

Cujus olet toto pinguis coma Marceliano.

unguento nimirum à Marcelo quopiam pigmentario nobili concinnato. Agathii hiſtoria aulicum mancipium mollitie fractum, delicato unguenti latice cincinnos ſimul cum fronte imbuentem, his verbis inſectatur, *ἁβροσαγὲς ἔχων ἀεὶ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς βοστρύχους.* Diogenes quendam capillos unguento delibutos habentem hoc pacto momordit: Cave, inquiens, ne capitis fragrantia vitæ maleolentiam adferat: innuere volens, mollitie, quæ unguenti uſu notetur, famam denigrari. Teſtatur Galenus delicatas fœminas Romæ comparato è malobathro unguento, quod foliatum vocabant, crines imbuere conſueviſſe. Demum corruptis jam priſcis moribus, & in Aſiaticam luxuriem commutata priſtina virtute, inolevit apud Romanos conſuetudo, ut, quoties liberet genio indulgere, delibuti comas unguentis ac ſutilibus textilibusque ſertis redimiti potarent: ad quod hortator etiam extitit Epigrammatarius lib. octavo, ubi ait:

Si

Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.

Sic & Horatius oda prima:

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire
myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.

Sic apud Silium lib. 11. non pugnat Hannibal crinem amomo Aſſyrio perfundere. Horatius lib. Carminum ſecundo ſuadet, ut niteant Syrio malobathro capilli ei, qui velit vivere. Archeſtratus in γαστρονομίᾳ opere à veteribus plurimum decantato morem hunc exponit ita:

ἀεὶ δ᾽ στεφάνοισι κάρη παρὰ δαῖτα πυκάζου
παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθεῖ,
καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Quos ita converti in tranſcurſu:

Inter cœnandum circundato tempora ſertis
Omnigenis florum, tellus quos funditat alma,
Pigmentis certa & liquidis perfundere crines.

Anacreon quoque poëta melicus de ſe ita canit:

ἐμοὶ μέλει μύροισι
καταβρέχειν ὑπήνην,
ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
καταστέφειν κάρηνα. id eſt:

Curæ eſt mihi perpluere pigmentis barbam, roſisque vallare tempora.

Eôdem pertinet illud Martialis:

Quum

Quum regnat roſa, quum madent capilli.

Nec abludit hinc Naſonis illud:

Habent uncta mollia ſerta comæ.

Refert Valerius Maximus, Jonas primos induxiſſe conſuetudinem unguentorum & coronarum in conviviis, luxus incitamenta. Nam quòd Ægyptii inter pocula ſimul cum ſertis morſicantes aviculas(δακνάδας vocabant) adhiberent, quæ ſomnum interpellarent, degeneris petulantiæ exemplum videtur. Sed ad unguenta redeat ſermo. Tibullus de Amaſia loquens:

Stillabat Tyrio (inquit) *myrrhea rore coma*,

hoc eſt, myrrha imbuta: ea nanque germanior videtur eſſe lectio, quàm, vulgatis in codicibus quæ habetur, myrtea. Ita Flaccus lib. 3. Odar. myrrheum nodo cohibere crinem dixit: & myrrha madidos capillos celebrat Ovidius lib. 5. Metam. apud quem Sappho negat ſuum capillum olere Arabico rore. Martialis madidas nardo comas habet alicubi. Sidonio Apollinari deſcribitur Indus pinguis amomo crinem: ſic enim legendum, non crimen. At Naſo unctos & odoratos nominat capillos, quos Homerus ambroſios, & ex eo Virgilius de Venere lib. 1. Æn.

Ambroſiæque comæ divinum vertice odorem
Spiravere.

Quin

Quin & croco imbuere crines, in mores receptum legimus; quod indicat Propertius lib. 4.

Terque lavet noſtras ſpica Ciliſſa comas.

Indos etiam croceo medicamine crinem tingere teſtatur in Pharſaliæ tertio Lucanus. Porrò imbuendis crinibus comparatum unguentum, Capillare dixit Epigrammatarius, ut à Cælio annotatum eſt. Sed de his, ut parum virilibus, abundè multa: nunc ad dubii generis materiam tranſcendamus, quæ videlicet & nativæ ſedis privato jure tueri ſe poteſt, & adoptivo mancipari, legitima eadem & notha: criſpaturam dico, quæ tam eſt aſcititia, quàm eſt naturalis, uti declarabimus.

CAPUT VIII.

De criſpatura & contortione capillorum.

CRiſpitudo naturalis, quam velut βλαισότητα, id eſt, blæſitatem quandam pilorum in problematibus interpretatur Ariſtoteles, duplici fit ratione, ut à Galeno in ſecundo de temperamentis ſect. 14. proditum eſt, aut vi caloris ſiccitatisque, aut cuticularium meatuum tortuoſo anfractu, per quos capilli exeunt: id quod Oneſicritum latuit, qui conatus rationem explicare, cur exigui incrementi capillos, criſpos tamen habeant Æthiopes, cauſam ſolis vicini-

niæ

niæ acceptam ferendam autumat, cujus hi verſus apud Geographum leguntur lib. 15.

ἧς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν
σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
εἰς σώματ᾽ ἀνδρῶν, καὶ συνέτειλεν κόμας
μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός. hoc eſt:

Propiore quà Titan agens axem orbita,
Fuliginis nigrore tinxit corpora
Virorum, & ignis vi parum auctiles comas
Liquando aduſſit. Nimirum ille deliquio atque inopiæ ſuperficiarii madoris crinibus alimentum præbentis cauſam adſcribere debuerat potius; quam inopiam torridus ſolis fervor conciliat exuccam reddendo cutem & exurendo diſſipandoque per ſuperficiarios poros vapores craſſos materiam genitalem crinium: unde fit, quòd in univerſum meridionales gentes οὐλότριχας, hoc eſt, criſpas, ut ſeptentrionales ἁπαλότριχας à plano crinium æquore nominant Adamantius & Polemon diligentiſſimi phyſiognomonicῶn ſcriptores: quod his accidere, tum propter naturæ & temperiei, tum ob ambientis etiam aëris humiditatem: illis è diverſo ob earundem rerum ſiccitatem, diſſerit Ariſtoteles in lib. 5. cap. 3. de generatione animalium. Itaque criſpitudinem illic definit eſſe convulſionem pilorum ob humoris inopiam ab aëris ambientis ardore. Huc facit Indi ſpecies à

Calliſtrato deſcripta, habentis εὐθαλῆ καὶ οὔλην τὴν χαίτην οὐκ ἀκράτῳ τῷ μέλανι λάμπουσαν, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἄκρων πρὸς κόχλου τυρίας ἄνθος ἐρίζουσαν, id eſt, copioſum criſpumque capillitium, non mero nigrore reſplendens, at ſuperficie tenus cum Tytii muricis flore certans. Eſt & altera criſpitudo arte conciliata, videlicet ſartagine, lamina, acu, calamiſtroque candentibus, nec non & cauſticis medicamentis: quam rem qui profitebantur, Ciniflones Horatio & Senecæ appellantur à calefaciendis in cinere calamiſtris, id eſt, acubus majoribus, ſive verubus ad criſpandos crines comparatis, quaſi in cinerem flantes, ut annotat Acron vetus Grammaticus. Cinerarii iidem Catullo dicti ab eadem occaſione, quod muliebre eſſe miniſterium dicit Soſipater. Hos Junius Columella capillorum concinnatores dixit, Tertullianus ſtructores capillaturæ, Græci βοστρυχοπλόκους & κομώτας. Ariſtophanes falſè τριχοβοστρύχας ejuſmodi concinnatrices vocat. alii etiam κομμωτρίας & ἐμπλεκτρίας. Munus verò ipſum Latini eleganter dixerunt comam in gradus frangere (Virgilius etiam vibrare ferro crines) quando delicati & molles homines inurendo contorquendoque ſcanſilem faciunt capillum velut gradibus quibuſdam, atque undis quodammodo criſpantem. Sic fermè apud Epigrammatarium epaphæreſin exponunt recentiores,

cæſariem videlicet, quæ tondendo in gradus quodammodo ſcanſilis ſucciditur, ut in annotatiunculis obiter illic annotavimus. At enimvero ſumma invidia ſemper laboravit & mollitiei macula calamiſtratura, neque id ſine cauſa. Phocylides graviſſimus poëta maſculis pueris non vult complicari crines verticis, aut in cincinnos cogi:

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμηΐδα χαίτην,
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μήθ' ἄμματα λοξὰ κορύμβων.

id eſt:

Cæſariem ne mas criſpos producat in orbes,
Vincula neve plicent crines contorta corymbis.

Portius Latro, ſive is Vibius Criſpus fuit (id enim controverſum eſſe video) in Catilinaria invectiva acerbè ſuggillat Romanos juvenes, qui in oculis civium calamiſtrati obvolitabant paſſim. Et Cicero Lu. Piſonem, ut profligatæ vitæ hominem, cincinnatum ganeonem appellat. Idem in Gabinio conſule frontem calamiſtri veſtigiis notatam, capillumque compoſitum traducit: rurſus eundem calamiſtratum ſaltatorem nominat. Nonne iſta apertiſſimè prodigioſam mollitiei in calamiſtratura ſignificationem loquuntur? Quid clarius illo Ariſtodemi Cumani Tyranni facto, qui liberos optimatum calamiſtratos crinibusque intortis incedere præceperat, ut ea ratione mollitiæ aſſueſcerent, quò vitæ ſuæ metueret minus.

Quid,

Quid, quòd in fœminis quoque imbecilliore ſexu cultum corporis, qui in criſpandis capillis ponitur (τὸν ἐκ πλοκῆς κόσμον) graviter improbat D. Petrus? Quin & aſſertor gentium Paulus vult 1 Timoth. 2. fœminas modeſtiam ſervare, nôn intortis crinibus componere ſeſe. „ Damnat & Clemens Alexandrinus pædago- „ gi tertio, τῶν πλοκάμων ἐνουλισμοὺς, id eſt, „ cincinnorum criſpationes." Sed audiamus Q quoque Septimium libro de fœminarum cultu iſtam operoſitatem damnantem: Quid, inquit, crinibus veſtris quieſcere non licet, modò ſubſtrictis, modò relaxatis, modò ſuſcitatis, modò eliſis? aliæ geſtiunt in cincinnis coërcere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona ſimplicitate affligitis. Quibus verbis complexus eſt ferè tormenta omnia, quibus annum conſumunt fœminæ, dum moliuntur, dum comuntur, ut eſt apud Comicum. Adde huc, quòd ipſi quoque Cupidini mollitiæ omnis duci atque autori caput inumbrant criſpis cincinnis & Moſchus Bucoliaſtes & Calliſtratus. In calamiſtraturæ viciniam venit & capillorum curioſa contortio apud varias nationes olim recepta. Seneca libro de ira tertio crinem in nodum coactum Germanis tribuit. Tacitus libello de Germanorum moribus inſigne ait fuiſſe Suevorum gentis obliquare crinem nodoque ſubſtringere, quæ

nota eos à reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem à ſervili ſeparabat. Martialis de Sicambris Germaniæ populis ſubactis idem teſtatur: *Crinibus*, inquiens, *in nodum tortis venêre Sicambri*. Silyres occiduæ Britanniæ populi tortos plerique crines habuere autore Tacito. Maurusii apud Strabonem καλλωπίζονται κόμης ἐμπλοκῇ καὶ πώγωνι. id eſt: Ornare ſe ſatagebant comæ implexu & barba: quo fiebat, ut inter ambulandum rariſſimè ſe mutuò contingerent, ut intactum maneret capillorum decus. Erat & apud Athenienſes feſtum ἐμπλοκία dictum, quo plexis crinibus incedebant fœminæ, Heſychio teſte. Quin & Deorum quoſdam capillorum intortionibus criſpulos gentilium erroribus adnumerat Arnobius vetus autor. Julius Pollux duo plectendorum crinium genera facit, σεῖραν & ὑπεύπειρον, qui locus ſine dubio ulceroſus eſt, quem quia ab aliis quoque citatum invenio abſque remedio, primus integritati ſuæ reſtituere conabor. Conſtanter itaque legendum cenſeo σπεῖραν priore loco, ut poſteriore ὑπόσπειρον. In illo proclivis fuit lapſus ob affinitatem literarum τ & π: nec minor in hoc in ευ & ος. Quid verò commune eſt crinium plexui cum carina navis, quæ σεῖρα Græcè dicitur? At quanto rectius implexi crines aſſimilabuntur vel intorto funi, vel ſerpentium voluminibus; quam utranque ſignifi-

nificationem ſpiræ vocabulum tam apud Latinos, quàm apud Græcos complectitur, id quod notius eſt magisque obvium, quàm ut indubitatæ rei documenta ex autoribus huc advocanda ſint. Quapropter σπεῖραν ſive ſpiram illam plexus formam innui exiſtimo, qua lubricis tractibus inerrant capillorum volutæ in morem anguium caudas nodantium (quòd in veteribus marmoreis ſignis etiamnum videre eſt, eorumque æmulis picturis) qua in faſtigiandis crinibus ferè uti conſueverant fœminæ. Atque ea quidem eſt mea in re parvi licet momenti ſententia, cui ſubſcripturos non dubito qui preſſius verba ponderabunt: atque ab ea quidem voce alterum quoque plexus genus deſcendere, ut priori non abſimile, puto. Hujuſmodi ſpiras Naumachius σειρὰς, hoc eſt, catenas appellat eo verſu:

Μηδὲ κόμης πλέγματα πολυσχιδέας πλέκε σειράς.
Neve comæ intortas temeraria necte catenas.

Atenim complicare crines ſatis non fuit, uſqueadeo ut auro argentoque nodátos inſuper commemoret Homerus. Sic aureis cicadis eos innexuerunt Athenienſes, quod antea dictum nobis eſt. Et Sophron nobilis mimorum ſcriptor κορώνας ἀναδεμένας dixit eos, quibus cincinni in modum cornuum arcus faſtigiarentur, aut certè quorum capilli aureis argenteisve cornicibus religati forent (nam utrunque notat

vox *κορώνη*) cujuſmodi comas cicadis cornicibusque nodatas Martianus Capella bracteatas videtur dixiſſe : niſi de ſcobe auri intelligamus iſtud potius , quam crinibus ſuis aſperſere nonnulli , quod de L. Vero & Gallieno Imp. retulit præter alios Trebellius Pollio. Caligula omnib. turpitudinis notis infamis eò veſaniæ provectus fuiſſe proditur à Suida , ut muliebri non contentus habitu incedere , capillitium quoque in cincinnos contorqueret , *τὴν κόμην πλοκάμοις καὶ πλοκῇ τινὶ περιστέλλων καὶ γυναικιζόμενος*. „ Archilochius odiſſe ſe ſcribit militiæ „ ducem , qui intortis cincinnis ſuperbiat , *οὐ* „ *φιλέω* , inquit , *μέγαν στρατηγὸν βοστρύχοισι* „ *γαῦρον*. " Redeo poſtliminio ad criſpitudinem nativam , in qua memorabile eſt quod idem autor in dictione *εἰκῶ* refert , exactiſſimos quoſque & claſſicos ſcriptores criſpum quidem, ſed tamen rarum capillitium Chriſti redemptoris effigiei peculiari ratione appingendum cenſuiſſe. Ulyſſem quoque illum ſapientem *οὐλοκάρηνον* , id eſt , criſpo capite deſcribit Homerus. Apud Epigrammatarios extat proverbiali ſchemate dictum illud *οὐλότερον σελίνων* , apio magis criſpum. quo ſpectat illud apud Ariſtotelem in Rhetorices tertio , *σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ* , apium criſpa habet crura. Et Lucianus in Amoribus , *πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων* , multò criſpiores pratenſi apio. Porrò talem

talem hominem τείχȣλον vocat Archilochus: quem immutata vocum textura ȣλότειχον Herodotus: ȣλοκόμον Alexis & Pherecrates Comici: ȣλοκάρηνον cæteri: Teleſilla poëtria ȣλοκικίνναν: cujuſmodi hominem στρεμβολοκομᾶν, refugum habentem capillum durius extulit Sophocles. „ Niſi mavis cum Heſychio σαβαλο-„ κόμαν legere. ” Criſpos autem capillos contortosque ἐπιστροφίδας dici autor eſt Euſtathius. Æthiopum crines refugos eleganter dixit Lucanus, quomodo & Theodorici Gothorum regis cæſariem in verticem refugam criſpari ſcribit Sidonius. Pari ratione & renodem capillum videtur criſpum dixiſſe Julius Capitolinus, & Plinius Junior vibratum capillitium. Lubet auctarii vice & illud adjicere, quòd priſcorum nonnulli in inculta coma gratiam videantur quæſiviſſe. Tragicus Seneca Hippolytum Apollini comparans, in hoc laudat cæſariem neſciam colligi, in illo nulla lege jacentem & incompoſitam. Diomedes criſpo, ſed ſqualido capillo, σὺν αὐχμῷ, in Heroicis à Philoſtrato deſcribitur. Ibidem Marcus Byzantius Sophiſta γενειάδος καὶ κόμης αὐχμηρῶς ἔχει, incomptam & ſquallentem barbæ pariter & comæ ſylvam gerens: ac præter hunc alii nonnulli Sophiſtæ. At Martialis in Amaſia fuſas per colla comas tortis præfert.

CAPUT IX.

De capillitii coloribus.

CApillorum ornatus colorum varietate diſtinguitur, vel nativa ſecundum gentes & familias, ac pro humoris in corpore exuberantis qualitate, vel acquiſititia artis ope aut per medicamenta, quæ quomodo comparari poſſit, non eſt inſtituti hujus exponere: ſi quem hæç cura tangat, is adeat Galenum, Aëtium, Æginetam, Trallianum Alexandrum, ſcholæque Arabicæ primores medicos, pluraque offendet, quàm quæ æquis oculis devorare queat. Flaviæ genti nomen creavit flava cæſaries, ut Ænobarbos barba æris inſtar fulva nobilitavit. Tacitus Germanis rutilas comas attribuit: eaque de cauſa in Agricolæ vita Calidonios Britanniæ populos, qui inter Scotos cenſentur, rutilas habere comas idem autor eſt, Germanicæ videlicet originis teſtimonium. Unde Lucanus poëta 10. Pharſ. de Cleopatræ pediſſequis loquens:

Tam flavos, inquit, *gerit alterea crineis,*
Ut nullas Cæſar Rheni ſe dicat in arvis
Tam rutilas vidiſſe comas.

Et Juvenalis Satyra 13.

Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flavam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?

Eodem ſenſu ruffum crinem dat Germanis Sene-

neca. Jam & Sicambros ſubactos flavam ſparſiſſe cæſariem Claudianus ait. Uſipios ſimiliter Germaniæ populos flavos nominat Martialis: nec aliorſum auricomos Batavos dixit Silius. Britannos flavos appellat Lucanus, cæruleos Martialis: illud ad capillorum colorem, hoc ad infectionem cutis, quæ glaſto fiebat, pertinet. Mamertinus Francos in Britannia à Maximino fuſos prolixo crine rutilaſſe ait.
„ Procopius Sclavinos Hunnicam gentem ſub-
„ ruffas plærumque comas habere, colore ne-
„ que candido neque rutilo prorſus, neque
„ rurſus nigricante." Getas quoque flavos vocat Claudianus: ſimiliter flavos Arimaſpos Callimachus. Itidem ξανθοκόμας, id eſt, flavicomos Danaos Pindarus. Agathyrſos cæruleo capillo notabiles facit Plinius. Crathis Italiæ fluvius flavos conciliare crines putatur ejus unda ablutis: quod confirmant Strabo, Sotion, Heſigonus hiſtoricus, & tragicus Euripides, ubi ait: ἂν ὑγραίνει καλλιςεύων ὁ ξανθὰν χάιταν πυρσαίνων κρᾶθις. hoc eſt: quam rigat pulchrè, qui flavos rutilare facit crines, Crathis. eſt enim ea emendatior lectio, quàm quæ in impreſſis legitur codicibus hunc in modum, ἂν ὑδραίνει καλλιςεύων ὁ ξανθὰν χάιταν πυρσεύων κράνθις: illam agnoſcit Euſtathius. Idem de hoc amne teſtatur Ovidius 15. Metamorph. & de Sybari fluvio ſimiliter. Cineris unguen rutilum pro-

ducere crinem, dicit in Originibus Cato: Mulieres, inquit, noſtræ capillum cinere unguitabant, ut rutilus eſſet crinis. Menelao flavum capillum ab Homero attribui putant, propterea quòd is color mori Spartanæ gentis in comæ ſtudio operoſioris peculiaris aſſignetur, veniamque mereri in eo, qui patrium ritum obſervarit, ut in Heroicis ſcribit Philoſtratus: alioqui adoleſcenti magis conſentaneum ſtudium, quàm ea ætate rerumque geſtarum gloria dignum: quapropter non abs re μειρακιωδῶς κομᾷν, id eſt, adoleſcentuli more comatum eſſe ait. propterea quem Homerus ξανθὸν appellat, eundem compoſita voce καρήξανθον dixit Tatianus Aſſyrius. Meleagrum quoque & Achillem flavos nuncupat Homerus, quem poſtremum flavis crinibus prehendit Minerva, ξανθῆς κόμης ἕλε πηλειώνα, quo loco inter grammaticos nonnulli ξανθὴν κόμην floridum luxuriansque capillitium exponunt ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν, quòd læto proventu exuberet. alii παρὰ τὸ ξαίνειν derivantes, comi pectique dignam reddunt, ego verò rutilam: antiqui enim in capillis rutilam illam flavedinem commendarunt; unde delectabilis illa vocum varietas, ut ξανθὴ κόμη, & πυρσὴ, & αἴθη ab igneo quodam fulgore, & ἡλιώδης ſive ἡλιῶσα, quaſi ſolis inſtar micans, pro eodem poſitæ legantur, ut ex Euſtathio obſervare licet. ſic Philoſtratus, ξανθὴν κόμην

οἶδε

οἶδε γραφικὴ καὶ πυρσὴν, καὶ ἡλιῶσαν, id eſt, flavam comam agnoſcit pictura, & rutilam, & ſolarem: cujus poſtremæ vocis amantior eſſe idem autor videtur toties eam inculcando, quum Oeneo Ætolo Meleagri parenti ἡλιῶσαν κόμην tribuit, & Memnonem Auroræ maritum κομᾷν ἐν ἡλιώσῃ κόμῃ, id eſt, comam ſolare jubar mentientem habere prodidit. Tales crines etiam κηροχρῶτες à ceræ colore dicentur ex Chæremone, κόμαι ϑ' κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος. Commodo Imp. flava coma velut auri ſcobe reſperſa divinitatis opinionem attulit, dictitantibus Romanis, cœleſte quoddam jubar caput ejus circundare, ut ſcribit oculatus teſtis Herodianus. Aurea coma Bacchum χρυσεοκόμαν decoravit, ut Euſtat. Iliad. θ. item Narciſſum illum formoſum Apollinis delitias teſtante Philoſtrato. Critiam ex triginta tyrannis unum πυρότριχα ab igneo capillitii colore dixit Solon in Elegiis. Sylla quoque Fauſtus cognomento comam habuiſſe auream igni que concolorem proditur. Sic Comætho formoſiſſima virgo Melanippi amore nobilis ab aurea coma ignis in modum micante apud Pauſaniam nomen habet, id enim eſt τῇ κόμῃ αἴθειν. Circen ſimiliter aureos habentem crines deſcribit Orpheus:

ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσαῖς ἀκτίνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.

At

At radiis ſimiles ſolaribus undique crines
Se fundunt humeros circum.

Cyclops apud Philoxenum Cytherium miratur & laudat χρυσιοβόστρυχον, hoc eſt, aureis cincinnis exornatam Galateam. Celebrat auream Berenices comam inter aſtra relatam Catullus: nam Pterelai & Niſi aureas comas fatales ſuprà memoravimus. Apollo quoque audit χρυσοκόμης apud Cornutum. Fingitur & Cupido χρυσοκομᾷν, ut & roſa Philoſtrato. „ Unde „ χρυσοχαίτας ἔρως, auricapillus amor ab Ana- „ creonte Lyrico nominatur. " Iris quoque apud poëtam χρυσοκόμᾳ ζεφύρῳ μιχθεῖσα legitur, ubi Favonius aureis crinibus donatur. Herodotus fabularum pater Phœnici avi χρυσόκομα πτερὰ, id eſt, auricomas alas addit. Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat vim miram unguinis cujuſdam, quo χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥὰν, id eſt, auream flavamque comam redderent Romanæ matronæ, in inflanda cutis mole. Illud verò tacendum hîc non eſt, quòd flava coma meritoria fuerit olim habita; unde auguſta illa meretrix Meſſalina apud Juvenalem ſaty. 6. fornicem adit:

Nigrum flavo crinem abſcondente galero.

Et Virgil. ſubindicans parum pudicam Didonem:

Nondum, inquit, *illi flavum Proſerpina crinem*
Abſtulerat.

Huc

Huc ſpectat morſus Electræ in Clytemneſtram matrem apud Euripidem :

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης. id eſt:
Flavos ſpeculi judicio cincinnos componebas.

Quin & Flaccus nobile ſcortum Pyrrham interrogat , cui flavam religet comam ? Amor, inquit Euripides , *φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα* , amat ſpeculum & crinium ruffationem. „ Apud Menandrum excluditur à mari-
„ to extra ædes ejecta fœmina ruffans capillos
„ his verbis :

„ Νῦν δ' ἔρπ' ἀπ' οἴκων τῶνδε, τὴν γυναῖκα γὰρ
„ Τὴν σώφρον' οὐ δεῖ τὰς τρίχας ξαντὰς ποιεῖν.
„ *Nunc hiſce ab ædibus faceſſe , nam probam*
„ *Ruffare matronam capillos dedecet.*

„ & apud Comicum quædam ſecum ratioci-
„ nans ita loquitur :

„ Τί δ' ἂν γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα,
„ Ἢ λαμπρὸν, αἳ καθήμετ' ἐξαντισμέναι; id eſt.
„ *Quod facinus unquam ſplendidum , aut in-*
„ *duſtrium*
„ *Edere queamus fœminæ , quæ deſides*
„ *In otio ruffare crines ſuevimus ?*

Quid , quòd apud Ægyptios deſpicatui fuerit coma flava legeque cautum , ne quis talem nutriret , eò quòd Typhonis ejuſcemodi fuiſſe diceretur ? quemadmodum Agrigentini cæruleum colorem civibus interdixerunt olim , quòd eo Phalaridis ſatellites uſi fuiſſent. Comici fla-

vum

vum colorem ſervis tribuerunt, non in corporis ſolius, ſed pilorum etiam colorem ludentes: hinc πυῤῥίαι, qui & ξανθίαι, Comicis ſervilia nomina fluxêre. Ac fortaſſe Terentius non Birriam, ut paſſim legitur, ſed Pyrrhiam ſcripſerat in Andria, ut Ennius Purrhum pro Pyrrho teſte Cicerone. Certè mirum eſt adeò, quòd qui nomenclaturas perſonarum fabulæ ad etymi rationem vocant, de hujus nominis ratione ſcriptum nihil reliquere, in exquirendis aliis oculati nimis & curioſi, quum tamen facilè perſpici potuerit in lubrico poſitum errorem, vocemque alioqui nihil ſignificantem ad Græcum fontem eſſe referendam ſimul cum reliquis nominibus, neque ita neglectim ſilentio prætereundam. Porrò flavedinem eſſe quandam capillorum imbecillitatem, prodidit Ariſtoteles lib. 5. de generatione animalium: qua occaſione celerius caneſcere flavum quam nigrum crinem dicit. At nigrum capillum matronis tributum lego; unde Martialis illud:

Sit moro coma nigrior caduco.

Apulejus lib. 8. in Photide amica commendat crines coruina nigredine. Salomon regum ſapientiſſimus in ſponſo lectiſſimæ formæ laudat nigram corvi inſtar comam Cant. 5. Horatius talem quoque commendat, ubi ait:

Et

Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.

„ Anacreon amicam ſuam poſcit depingi mol-
„ libus ſed nigricantibus capillis, quum canit:

„ γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον,
„ Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας. id eſt:
„ *Mihi pinge mollicellos*
„ *Primum, nigrosque crines.*

„ Similiter in Bathyllo puero:

„ Λιπαρὰς κόμας ποίησον
„ Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας,
„ Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας. id eſt:
„ *Nitidum capillum adorna,*
„ *Intus quidem nigrantem,*
„ *At flammeum ſupernè.*

Meridionales populi μελανότριχες, id eſt, capillis nigris, ut Arctoi λευκότριχες, albis deſcribuntur à Polemone, ejusque metaphraſte Adamantio. „ Ariſtophanes in Acharnenſ. la-
„ ciniosa voce σκοτοδασυπυκνότριχα dixit eum,
„ qui cæſariem habeat nigram. at Sophocli in
„ Inacho fabula ἀελλότριξ dicitur, qui variega-
„ ta cæſarie viſitur; quanquam alii Interpre-
„ tantur eum, qui conglobatos ac confertos
„ crinium orbes habeat.

CAPUT X.

De canitie.

EST & de Canitie (quam etiam Canitiam nec irrationabiliter nec abhorridè dici vult Soſipater) nobis dicendum hoc loco nonnihil, ne quid, quod ad crinium materiam faciat, omittamus intactum. Eſt autem canities capillitii morbus Ariſtotele teſte lib. 5. de generat. animal. ætatis vitio accidens, quam imbecillitas & defectus nativi caloris conciliat: definiturque ab eodem velut ſitus quidam & rancida putredo alimenti pilorum non concocti, ac proinde in putredinem abeuntis ibidem, & problem. ſect. decima. unde manavit illud ex Comicorum ſchola, αἱ πολιαὶ γήρως εὐρὼς καὶ πάχνη. id est: Cani ſenectutis ſunt ſitus ac pruina. Idem autor cauſam, cur ſit candida, hanc adfert, quoniam & ſitus carioſorum plerunque albeat, pruinæ quam proximè reſpondens. Eam propterea non invenuſtè ſpumam nominat Q. Calaber à ſquallida nimirum albedine, ubi ſic inquit:

ἄφρὸς ἄδην λεύκαινε κάρη, λασιόν τε γένειον.

hoc eſt:

Albebant nimia ſpuma caput hirtaque barba.

Haud abſimili ratione nivem capitis eam appellat

lat Aurelius Prudentius: plumam Flaccus, ab imitatione candoris cygnearum plumarum, ubi Ligurinum formæ venuſtate ſuperbientem, modeſtiæ admonet his verbis:

Inſperata tuæ quum veniet pluma ſuperbiæ.

Naſo quoque apud Getas exulans in extremo ſenio, queritur jam ſua tempora imitari cygneas plumas. Tale eſt Ariſtophanis illud in Veſpis:

τρίχες ἐπανθοῦσι κύκνου πολιώτεραι.

Olore canior comæ ſylva emicat.

Hinc πολιόχρως κύκνος epitheto canicolor cygnus apud Euripidem. Hippothous poëta Græcus canos nominat ſenii flores, cujus iſte verſus apud Stobæum legitur:

Παυρολόγοι πολιοὶ, τοῦ γήρως ἄνθεα θνατοῖς.

Nonnus Panopolitanus λευκάδα χαίτην eos vocat: Agathius ſcholaſticus, amoris Nemeſin: τὴν πολιὴν, inquit, καλέω νέμεσιν πόθου. Quum verò canities efficiatur putredine quadam (cui rei argumento eſt, quòd pili operti tegmine quopiam ſeu pileo, celerius caneſcant, ob prohibitam videlicet tranſpirationem) eorum ratio infringitur & labefactatur, qui ariditati referunt acceptam canitiei occaſionem, quam pluribus verbis oppugnat Ariſtoteles lib. 5. de generat. animal. cap. 5. quanquam idem libro de coloribus, infirmitatem paucitatemque alimenti pro cauſa

adſcribat, facili momento in Calvitii viciniam deſcenſurus, ſi quis oculatius Argum aut Ariſtarchum velit agere. Canities homini tantùm & equis accidit, ſi Stagiritæ lib. 3. de hiſto. animal. & Plinio credimus. Ejus initium homini fermè à temporibus incipit. Theocritus:

ἀπὸ κροτάφων πελώμεθα πάντες Γηραλέοι.

Ad tempora utrinque ſeneſcimus omnes.

Qua de cauſa πολιοκροτάφους epitheto appellaſſe homines Homerus, ab Aphrodiſæo Macrobioque adnotatur, nimirum humectioribus locis illis & pituitæ copia redundantibus. A primo ortu canos extitiſſe nonnullos lectum eſt non ſemel: veluti Tarchonta, qui à Tyrrheno oppidis duodecim in Hetruria conditis præfectus fuit, quod innatæ illius à puero prudentiæ tributum à poëtis veriſimile eſt. Ita Cygno Neptuni filio canities primis annis nata, nomen dediſſe putatur. Tarquinium Priſcum prudentiſſimum regem ab ineunte pueritia canum fuiſſe memorat Strabo. Numam quoque Pompilium à prima ætate canum fuiſſe aſſerit Servius Honoratus, qua fide neſcio: quanquam Virgilius 6. Æn. illi incanum mentum crineſque tribuat jam tum ſeni. Quin & ab ipſo natali caneſcere Albanos Scythiæ populos, qui ſe poſteros Jaſonis credi voluerunt, refert Polyhiſtor

So-

Solinus Cap. 25. rerum memorabilium in hæc verba : Albo crine naſcuntur, canitiem habent auſpicium capillorum , ſic comæ color genti nomen indidiſſe videtur. Scribit & Cteſias , in Indiæ quadam gente fœminas ſemel tantùm parere , eoque conceptu genitos confeſtim caneſcere. Refert item Heſiodus Græcas Phorci filias mox à partu canas fuiſſe , quas è ſorore Ceto ſuſceperat. Neque temerè in Athenienſi gymnaſio Socratem candente coma poſitum legimus , ut teſtatur Sidonius Apollinaris , nempe prudentiæ argumento , quòd longa ætas , qualis eſt ſenum , rerum peritiam maturet , promoveat, perficiat denique. Quò ſpectat Ægyptii hominis dictum apud Platonem in Timæo, exprobrantis illi , nullum eſſe inter Græcos ſemper pueros ſenem , nullam doctrinam canam : ita enim habet, ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐςε, γέρων ᾖ ἑλλήνων ὐδεὶς, ὐδέ ἐςι παρ ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. Nazianzenus in Evandro Monacho , πολιῆς λευκοτέρας πρεσπίδας , mentem canitie ipſa candidiorem commendat , prudentiæ argumento. Ab eodem deſcribitur pater ipſius Nazianzeni ſacrificus , πολιός τε νόον πολιός τε κάρηνον , mente pariter & capite canus. ubi turpiſſimè omnium impegit Aldus Manutius perperam ita vertens , civitatisque mens , civitatisque caput. Ovidius mag-

nam fuiſſe quondam reverentiam cani capitis, propter multarum rerum perſpicientiam, & multiplicis prudentiæ opinionem, verè ait: quandò & Deus ipſe coram cano capite conſurgendum præcipit Levit. 19. quo refertur & Salomonis illud elogium Proverb. 20. Ut juvenum gloria in robore poſita eſt, ita ſenum dignitas in canitie. „ Achilles Homericus Priamum hoſtem ſibi ſupplicem amplexatur de ſolio aſſurgens, canitiem reveritus,

„ *οἰκτείρων πολιόν τε κάρη πολιόν τε γένειον.* i. e.
„ *Incani capitis, cani mentique miſertus.*

Eleganter canitiei dignitatem extollit his verbis Heraclides: *πολιαὶ γὰρ καὶ γῆρας ἱεροὶ τῶν τελευταίων χρόνων λιμένες, ἀσφαλὲς ἀνθρώποις ὅρμισμα, καὶ ὅσον ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς ὑποφθίνει, τοσοῦτον ἡ τῆς διανοίας αὔξεται ῥῶσις.* id eſt: Canities atque ſenium, ſacri quidam portus ſunt extremæ ætatis, ſecura hominibus ſtatio, quantumque corporis tùm decreſcunt vires, tantum animi vigor augeſcit. Neque abſurdum fuit, quòd deſpectui habita canities Eleazari viri magno natu generoſum pectus ita perſtrinxit, ut lubenter è vita excedere optaret. Machab. 6. Cano ſeni in theatro univerſi aſſurrexere Spartani, quem reliqui Græci exploſerant. Apud Gentiles caſtitatis Dea habita Veſta, cana Virgilio dicitur. Et Fides, cujus

cujus ſanctiſſimum numen, cana eidem nominatur. Eadem dignitate Veritas cana apud Varronem audit. Naturæ longævæ rerum parenti canitiem dat Claudianus. Æternitatem eadem inſignit Nonnus, ſic inquiens:

ἕως δολιχοῖο γενείου
ἀμφιλαφὴς πολιῇσι κόμην λευκαίνεται αἰών.
Dum ſuffultum altæ canis albeſcere barbæ
Ævum perget.

Sic Diphilus Comicus tempus appellat πολιὸν τεχνίτην, canum opificem. Apud Romanos vetuſto more nubentes canis ſenum ornabantur, ut & Veſtales virgines, caſtitatis vitæque integritatis exemplo, ut è Sex. Pompeio liquet. Thebæ Bœotiæ habebant πολιὸν canum Apollinem, teſte Pauſania in Bœoticis. Apud Cimbros ſacerdotes & vates canæ, πολιότριχες, caſtra ſequebantur, magno in honore habitæ, quæ de præliorum eventu vaticinia ædere ſolebant, ut Strabo eſt autor. Ver jucundum Græcis poëtis canum epitheto dicitur, ab amœno florum aſpectu, ſua albedine pratorum virorem interſtinguentium. Phorco Ponti filio lucidam canitiem, quæ majeſtatem adderet, tribuit Claudianus: & Glauco marino Philoſtratus his verbis, γλαύκῳ ποντίῳ ὑγροὶ γενείων βόστρυχοι, λευκοὶ δὲ ἰδεῖν, καθάπερ κρουνοί. Romæ etiam nobilem Canorum familiam fuiſſe legimus, cujus me-

minit Spartianus. ,, Cano tibicini, ſeu ut
,, Suetonius habet, choraulæ nobiliſſimo,
,, cum mirè placuiſſet, Servius Galba è lo-
,, culis ſuis depromptos paucos aureos do-
,, navit, addens ſe de peculio ſuo, non de
,, publico dare, ut Plutarchus refert: quan-
,, quam Suetonius munus elevans, quinque
,, denarios ſolos donatos dicat. " Caninis ſi-
militer (quos hodie Griſones nominant) ad-
ultiori & præſtantiori inter Helvetios genti,
canities nomen creavit. Memorabile eſt La-
conis dictum, qui ætate provectior interro-
ganti cuidam cur promiſſam aleret barbam
canam: reſpondit, ut canos intuens nihil
committam illis indignum. Neque verò de-
rogat quicquam canitiei autoritati dictum
Varronis in Aboriginibus, quando negat ca-
nitudini (eo nanque verbo utitur) ſemper co-
mitem eſſe virtutem, quum nihil ſit in re-
rum natura undequaque abſolutum & bea-
tum: interim tamen plerunque conjunctam
illi eſſe virtutem non inficiatur. Neque item
Menandri Comici dictum elevabit canitiei
dignitatem, dicentis eam non adferre pru-
dentiam, quum interdum etiam in juveni-
bus cani ſuccreſcant, nihilo propterea pru-
dentioribus. ita enim ait:

οὐ γὰρ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν.
Canus capillus non parit prudentiam.

aut

„ Aut illud gnomologi incerti,
„ Πολιὰ, χρόνου μήνυσις, οὐ φρονήσεως. id eſt:
„ *Cani, indices ætatis, haud prudentiæ.*
„ Huc ſpectat ſcomma quo ſeipſum verbe-
„ rare ſolebat Cleanthes, quem ſcribit
„ Laertius interrogatum ab Ariſtone cuinam
„ inſultaret, reſpondiſſe, quod Seni canos ha-
„ benti, non mentem." Quod & Pindarus in Olympicis confitetur his verſibus: φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id eſt: Naſcuntur & in junioribus frequenter cani præter juſtum ætatis tempus. id quod & Ergino Clymeni filio uſuveniſſe dicit, qui virentibus etiamnum annis ante tempus canus, quum in funerale certamen ab Hypſipyle in exequiis mariti Thoantis propoſitum deſcendiſſet, cum Boreadibus certaturus, à Lemniis mulierculis riſu fuit exceptus „ & convitiis, ſed
„ poſt ſuperatos in certamine antagoniſtas,
„ in admiratione virtutis, riſus ille deſiit:
unde & in proverbium abierunt, Ergini cani, de intempeſtiva canitie. Solet enim odioſa plerunque eſſe canities, imò vocabulum quoque ipſum laborat hoc nomine. Abſinthium herbam amariſſimam, canum dixit Ovidius, ab inamœna quam præ ſe fert, & cineritia albedine. Lupi non ſunt modò, ſed & à poëtis cani dicuntur ob ingratum

aſpectum, ut qui non raucedinem ſolùm concilient viſi, ſed vocem quoque ipſam expectorent. Mare etiam canum iidem nominant, ob albeſcentis ſpumæ ſquallorem. Decembrem menſem canum appellat Martialis, propter inamœnum nivis omnia operientis ſpectaculum. Ferrum quod attritu candeſcit ad cædes & latrocinia infame, canum epitheto appellat Homerus, πολιὸν σίδηρον. Comici Græci non ſine dicterii morſu canos appellant ἀλφιτόχρωτας, veluti polline albicantes. Horatius obiicit Lycæ meretriculæ jam emeritæ capitis nives, canitiem ita nominans per calumniam. Sic Domitianus conſpicatus quendam albicante pariter & flavente capillo varium, nivem mulſo perfuſam geſtare dixit, ut à Sexto Aurelio Victore literis proditum eſt: cujuſmodi hominem μιξόθριχα Babrius fabulator (ita enim paſſim eum citat Suidas: ſive mavis Gabrias, quod nomen in exemplaribus excuſis legitur) appellat, non diſſimili ſpecie ab Api bove, cujus cauda duplici pilo variabatur, teſtante in Thalia Herodoto. Sed ut illud intra jocos ſtetit, ita ad immanitatem tetendit Antonini Commodi factum, quem ſcribit Lampridius ſturnum adhibuiſſe iis, qui albeſcentes capillos inter nigros haberent, & eos capite ſuggillatos ſuppuratosque dimiſiſſe. Anacreon

creon Lyricus juventæ florem ſibi effluxiſſe graviter conqueritur, canosque ſucceſſiſſe:

πολιοὶ μὲν ἡμῖν ἤδη
κρόταφοι, κάρα δὲ λευκὸν,
χαρίεσσα δ' οὐκ ἔτ' ἥβη
πάρα. hoc eſt: Caneſcunt jam nobis tempora, albet caput, fugit amabilis juventa. Illud verò minimè ſilentio pertranſiri debet, nulla re citius promoveri canitiem, quàm curis, mœrore, & metu. Novi qui è naufragio præter ſpem ſalvi enataverant, repentè canos evaſiſſe. Commemorant alii nonnullos qui in præruptas rupes aucupii gratia, θήρης μεθέποντες γλυκερὸν πόνον, ut verbis utar Nazianzeni, funis ope pervaſerant, ſoluto eo aut delapſo, deſperabundos præproperam canitiem accerſiviſſe. Memoratu non indigna eſt hoc in loco hiſtoria, narrata mihi olim à Franciſco Dilpho, non gentilitiis magis imaginibus quàm ſingulari eruditione clariſſimo Equite, Cæſareæ Majeſt. apud Sereniſſ. Angliæ regem tum temporis Oratore: ea ſic habet. Hiſpanus nomine Didacus ſive Diegus Oſorius nobiliſſima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius cum ea conſilio, in patula arbore & frondoſa abſconderat ſe (ea creſcebat in Hiſpaniis intra regii horti ſepta) Interim fortuito catelli melitæi latratu prodita

 col-

colloquii fides ſatellitum manui illum objecit: comprehenſus carcerique incluſus, quòd capitale fuerat illic deprehendi, dictata ultima ſententia ita inhorruit totus, ut vox unica juvenem eundem & ſenem incanum viderit. Quo ſpectaculo motus carcerarius, delato ad Ferrandum Regem catholicum prodigioſæ rei indicio, effecit ut, capitalis legis rigore in benignitatem converſo, Rex illum abſolverit, dictitans pœnarum ſatis dediſſe, qui præmaturam ſenectutem cum juventæ flore commutaſſet. Cui rei atteſtatur & Petri Meſſiæ Hiſpalenſis autoritas, eventum hunc imaginationi aſcribentis. „ Refert
„ ſimile exemplum doctiſſimus Cæſar Scali-
„ ger, noſtra ætate editum, de quodam
„ Franciſci Gonzagæ Mantuani principis
„ affini, qui ob conjurationis ſuſpicionem
„ in cuſtodia vel ad quæſtionem vel ad ſup-
„ plicium aſſervari juſſus, ita repente totus
„ incanuit, ut miraculo rei poſtridie mane
„ comperto flexus ad miſericordiam & com-
„ motus princeps veniæ vitæque gratiam il-
„ li fecerit. Nam ad prodigia referri poteſt
„ quod Dion Nicenus in Galba ſcribit, pue-
„ rum qui Galbæ ſacrificanti thus porrexe-
„ rat, ſubitò canos capillos produxiſſe. "
Alioqui & amoris flagrans deſiderium, Theocrito citam canitiem vel uno die accelerat, quum inquit: oἱ δ'

οἱ ἢ ποθεῦντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν.

Ejuſmodi hominem προπόλιον dici teſtatur Ælius Dionyſius, quòd ante tempus canos producat: eundemque & ἀωρόλειον („ dictione Cratino Comico uſurpata, ibi ἑρασμονίδη βάθιππε τῶν ἀωρολείων.") quanquam ego ἀωρόλειον intellexerim potius eum, qui præproperè calveſcat ſeu lævis fiat, ſi à tanti autoris ſententia diſſilire par eſt, qui ab Horatio præcanus vocatur. „ Aut melius, qui „ intempeſtive in ſenio compturæ operam „ dat, ut à ſcholiaſte Hephæſtionis anno- „ tatum eſt." At canum ſimpliciter πολιὸν appellant illi („ Nicetas πολιοκόρσην") & λευκοκέρατα, quaſi albicipitem, & ἀλωπόχρουν inſuper, teſte Suida in collectaneis. at cui rari capillitio interſperſi ſunt cani, σπαρνοπόλιον talem vocari legimus. De ſpartopolio lege Pollucem & Hermolaum. Annotat præterea Euſtathius, ἄνθος (quo vocabulo propriè flos ſignificatur) canum capillum notare: unde φάλανθος dicatur calvus, ſed non niſi præ ſenio, ut equidem reor: quem & ἠνθισμένον dixit Sophocles. Illud verò inter naturæ miracula aſcribendum quod refert Ariſtoteles, Grues ſeneſcentes magis nigreſcere, contrà quàm cætera animantia.

C A-

Caput XI.

De Calvitio.

A canitie ad Calvitium, non velut in diverticulum, ſed in cognatam viciniam (quippe ſenio magna ex parte peculiaris eſt utraque) commigremus. Comam id propemodum capiti eſſe volunt, quod plantis germinibusque ſunt folia, à rerum natura producta ad fructuum conſervationem, quorum fotu pariter & refrigerio, aëris injuria tum averteretur, tum retunderetur: quo fiat, ut avulſus frondibus arbores & plantæ indecoro vulnere ac depili nuditate affectæ mœreant quodammodo, morſumque ſentiant, ut in Sympoſiacis diſſerit Plutarchus: qua occaſione Empedocles præceperit illud, *τῆς δάφνης φύλλων ἄπο πάμπαν ἔχεσθαι*, à lauri foliis abſtinendas omnino manus eſſe admonens: nec injuria, quippe quum natura ipſa loca glabra, nulla herbida lanugine veſtita, velut effœtæ ſui probrum damnet atque deſpecta habeat: quo reſpectu Junius Columella caſtaneta calveſcere è pluribus ſoli humorumque vitiis, dum nudatæ frondibus arbores viſuntur, dixit lib. 4. cap. 33. Huc ſpectat, quòd Ariſtotel. lib. 5. de

de gener. animal. id eſſe ait in homine calveſcere, quod in avibus depenneſcere, πτεροῤῥυεῖν: in foliis arborum, defrondeſcere, φυλλοῤῥοεῖν. Proinde nil mirum, ſi calvitium, quo caput ferè depilatur, nimirum extincto humore pilorum alumno (uti à Galeno lib. 14. Therap. ſcriptum eſt) apud omnes ætates opprobrii loco habitum fuerit ſemper. Quod confirmat Naſonis illud:

Turpe pecus mutilum, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

„ Et Epigramma incerto autore nimis den-
„ tatum, in calvum:

„ *ἢν ἐσίδῃς κεφαλὴν μαδαρὰν καὶ στέρνα καὶ ὤμους,*
„ *μηδὲν ἐρωτήσῃς, μωρὸν ὁρᾷς φαλακρόν.*
„ *Quando vides glabram calvam pectusque hu-*
„ *merosque,*
„ *Nil ſcitare, etenim morio calvus adeſt.*

Qua ratione hirſutiem quoque ſuam excuſat Polyphemus Ovidianus apud nympham Galateam lib. Metamorph. 13. Heliſæus propheta calvus à puerorum caterva ſannis exceptus ludibrioque fuit habitus, quanquam non inultus, quippe quos diris devotos, proterviæ pœnas urſis dediſſe conſtat. 4. Regum. 2. Calvitii deformitatem iniquiſſime tuliſſe Julius Cæſar memoratur, eaque de cauſa deficientem capillum à vertice revocare conſueviſſe, teſte Suetonio Tranquillo: cui at-

atteſtatur & Dion, laurea ſemper uſum, poſteaquàm rerum potitus eſt, prædicans, διότι ἀναφαλαντίας ἦν. Domitianum Cæſ. calvitio ita fuiſſe offenſum à Suetonio ſcriptis proditum eſt, ut pro ſua ipſius contumelia duceret, ſi cui alii objiceretur: quanquam in libello quodam de Capillorum cura, ab eo conſcripto, hoc ipſum diſſimulare ſtuduerit, patienter ferre ſe comam in adoleſcentia ſeneſcentem, ſcribens. quò ſpectat quòd Juvenalis ſatyricè eum appellat Calvum Neronem. Therſiti portentorum omnium prodigioſiſſimo ψεδνὴ ἐπενήνοθε λάχνη, ut loquitur Homerus, per capillitii nudam raritatem, calvitium deſignans. „ Eoque proceſſit Do-
„ mitiani veſania, ut arcubus à ſe poſitis
„ Græcas inſcriptiones imponeret, Αλωπε-
„ κίαν & φαλάκρων, hoc eſt, Aream & Cal-
„ vitium eos dedicatis titulis nominans. "
Ariſtophanes naſutorum omnium facile princeps, ſuum ipſius calvitium non diſſimulanter in ſuis ſcriptis, ac præſertim in Pace Comœdia invulgat. Agathoclem Siciliæ tyrannum turpi calvitio deformem prodidit Græcus autor Ælianus, quem cùm puderet defluentis capilli, myrteam corollam, τῆς ψιλώσεως πρόβλημα, id eſt, glabritiæ velamen, quo nuditas tegeretur, adornavit: cujus rei conſcii licet Syracuſani tamen ne mutire qui-

quidem ſunt auſi. Acerbè Juliam filiam ſuggillavit Auguſtus, qui aliquando improviſus quum oppreſſiſſet Coſmetrias ſive concinnatrices, præmaturam canorum ſegetem vellentes, percunctatus illam fuiſſe dicitur, mallet ne cana eſſe an calva poſt paucos annos: reſpondentique canitiem ſe præoptare, regeſſit ille mendacii notam iſto dicterio, Quid ergo iſtæ tam citò calvam te reddunt? ut à Macrobio traditum eſt. 2. ſatur. cap. 5. Veſpaſianus lepidè calvitium arguta oſtenti cujuſdam eluſione non diſſimulavit: nam viſo Comete, qui mortem ipſius portendere credebatur, non ſibi, ſed Parthorum regi minitari dixit, illum nanque comatum eſſe, ſe verò calvum: ita enim Dion, *ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρὸς εἰμί.* Modeſtè tulit calvitii ſui opprobrium Tiberius Cæſar à Seiano prætore ludibrio habitus, quando in Floralibus per calvos omnia peragi curavit ille, qui poſtea ab ipſius nomine Seiani nuncupati fuerunt: ac rurſus è theatro deſcendentibus faces præferri per quinquies mille raſos pueros, qui calvitium glabris capitibus mentiebantur, curavit, uti literarum monumentis conſignavit Dion Coccejus hiſtoriæ Romanæ 57. libro. „ Carus imperator militaris „ frugalitatis & laboris patientiſſimus in ex„ peditione Perſica legatis ad ſe profectis in„ ter-

„ terminatus fuit ſe omnes eorum ſylvas & „ agros complanaturum & φιλότερον τῆς καρί- „ νον κεφαλῆς Cari capite glabriores redditu- „ rum : oſtentans ſimul cum dicto calvam „ nihilo hirſutiorem caſſide ad pedes jacente, „ Quo facto non diſſimulavit calvitium ſuum. Apud Petronium Arbitrum Eumolpus ita deplorat calvitii deformitatem :

Quod ſolum formæ decus eſt, cecidere capilli,
Vernantesque comas triſtis abegit hyems.
Nunc umbra nudata ſua jam tempora mœrent,
Areaque attritis ridet aduſta pilis.

Attamen Socratem recalva fronte depingit D. Hieronymus, ſapientiæ argumento, ab oraculo illi tributæ : quo nomine aſſimilari ipſum Sileno calvo exiſtimat Syneſius „ quo „ ſpectat Varronis dictum in Sexageſi, tam „ glaber, quam Socrates. " Æſculapium calvum oſtendunt Ægyptii eandem ob cauſam. Ulyſſem item calvum nominat Syneſius. Iſocratem quoque oratorum omnium facilè ſaniſſimum, calvum fuiſſe conſtat, in quo viro calvitii nota, prudentiæ teſtimonium dedit, quum dicerent de eo faceti homines, noſſe ſe virum calvum, atque ita, ut eluceret atque ſpectaretur è calvitio viri cerebrum. Apuleius in Floridorum libris relicinam frontem, id eſt, capillitio nudatam probat in Alexandro. Temporis Deus, quem

quem καιρὸν illi, nos ut Deam, Occaſionem nominamus, recalvaſter occipitio à coma libero capillis in ſupercilia diffluentibus, antiquitus pingebatur, ut refert Calliſtratus, talemque primus finxit Lyſippus Sicyonius plaſtes. Refert Herodotus lib. 4. Scythicam quandam gentem à natali in perpetuum calveſcere. Ceneſtellis gentilitii nominis originem dedit calvities nativa, ut Alexander Neapolitanus annotat lib. 10. Myconii quoque pilis carentes naſcuntur, quod præter Strabonem & Plinium teſtatur Lucillius vetus ſatyrographus, ita inquiens:

Myconi calva omnis juventus.

ita ut Strabonis teſtimonio calvi quicunque Myconii appellari proverbiali dicterio conſueverint, ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ. Præter hominem (cui uni tantùm animalium accidere calvitium, præterquàm innatum, aſſerit Plinius) ſtruthiocameli quoque naturaliter calvent, eodem autore: item corvi aquatici, quos à calvitii nota φαλακροκόρακας Græci nuncupant. Galba Imp. ita fuiſſe glaber traditur, ut Fabius Fabulus caput ejus præciſum veſtis ſinu exceptum portare coactus fuerit, quum ob pilorum raritatem difficillimè prehendi poſſet, uti Plutarchus teſtatur. Colebatur apud Romanos olim Veneris cognomento Calvæ ſimulachrum, teſte La-

ctantio, Cypriano lib. de idolorum vanitate, & Julio Capitolino. Nominis occaſionem dedit parata fœminarum promptitudo, ad catapultas tendendas capillos offerentium, obſeſſo jam tum à Gallis Capitolio. „ Jul. Capitolinus memorat templum illud a ſenatu dicatum in honorem matronarum, quæ obſeſſa accerrimè Aquileia à Maximino, crines ſuos obtulerunt ad funium apparatum pro intendendis machinis bellicis." Fuit & Romanus orator inſignis, nomine Calvus, quem Latinum Demoſthenem dixit Plinius, cujus & Fabius meminit. Carolus Ludovici Pii Imp. filius, cognomento Calvus fuit dictus à Calvitio, in cujus laudem Hugbaldus Monachus, vir, ut tum ferebant tempora, haud indoctus, Eclogam conſcripſit non illaborioſam, cunctis vocibus initialem literam è præferentibus, cujus tale eſt initium:

Carmina calvitii cirratus carpere calvos
Conatus cecinit, celebrentur carmine calvi.

Calvitii patrocinium ſuſcepit calvus & ipſe Syneſius. Porrò pauciſſimos habuiſſe calvos Ægyptus prædicatur, quòd ſoliti fuerint ad vivam uſque cutem radi, quò compactius ſpiſſiusque redderetur cranium, ut in Thalia auctor eſt Herodotus, & ex eo Euſtathius commentariis in Dionyſium Periegeten: quanquam iſthic perperàm legatur ξηρᾶσθαι, quod ver-

verbum ad inſolationem, & in torrido ſole cutis denſationem pertinet, quum ex Herodoto ξυρεῖσθαι legi debeat. A Calvitio plures fluxerunt parœmiæ: nam φαλακρὸν τίλλειν, id eſt, Calvum vellere dicitur, qui incaſſum laborat, ut annotat Suidas. Et φαλακρότερος εὐδίας, magis calvus quàm ipſa tranquillitas: quod inde natum eſt, quòd tempeſtate criſpentur omnia & horreant, contrà ſerenitate nuda & quodammodo calva jaceant. Item illud, Ovo depili nudior ,, quo Nicetas utitur
,, alicubi, κατὰ γεράνδρυον ἄφυλλον, ὠοτοῦ ψι-
,, λότερον ἀκαλυφές τε παντάπασι κρανίον προφαί-
,, νων. hoc eſt: Oſtentans calvam aridæ quer-
,, cus frondibus orbatæ inſtar, & ovo nudio-
,, rem, undequaque depilem." Quod è Niciæ Epigrammatarii dicto torqueri poteſt, quod tale eſt, ὠὸν ἅπας γέγονεν, quaſi dixeris, Ovum totus evaſit: extat nanque in comatum prius, mox calvum redditum è multo pigmentorum uſu ad tingendos crines comparatorum, epigramma tale:

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτὸς,
καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν. id eſt:

Amiſit quidam crines, caput inficiendo:
Qui nunc eſt ovo nudior, hirtus erat.

Cujus ſimile eſt illud apud Petronium, Lævior ære vel rotundo. & illud Apuleii in Aſino au-

reo, Cucurbita glabrior. Item, Concha lævior, ut apud Martialem:

Lævior & conchis Galle Cytheriacis.

„ Non diſcrepat hinc Calvitium plenam lu-
„ nam mentiens, cujus Nicetas meminit,
„ ἐψιλωμένον τριχῶν ἐνδεικνὺς κρανίον, καὶ τὴν φα-
„ λάκραν ὡς πλησίφωτον σελήνην ὑπερφαίνουσαν. id
„ eſt: Oſtenſo glabro cranio & calvitio ple-
„ næ Junæ ſpeciem referente. Idem narrat
„ Conſtantinopolitanum populum riſiſſe cal-
„ vitium Joannis Ducæ, cui delapſa fortè de
„ capite corona calvam prodidit plenæ lunæ
„ in modum amplam." Præterea parœmiacum illud, quo immaniſſimus Caligula uſus legitur, quum magnam carceratorum manum quodam tempore conſpicatus, cunctos à calvo uſque ad calvum trucidari præcepit, ἀπὸ τοῦ φαλωκροῦ μέχρι τοῦ φαλακροῦ, ut refert Dion. lib. 58. Commemoratur & in glabros proverbium, ſive dicterium potius, ab inſtituto ſermone haud alienum, in rariorem barbam habentes, εἰς τροιζῆνα δεῖ βαδίζειν, Troëzenem proficiſcendum eſt: inde natum, quòd πώγων, aut ut alii, γένειον (utraque vox barbam ſignat) portus fuerit Troëzenis, cujus accolæ prolixo capillo barbaque horridi fuiſſe decantantur. Porrò calvum Græci dicunt φαλακρὸν, φάλανθον. „ Item ψιλὸν & ψιλοκόρσην ut apud
„ Heſychium legas: Rurſus à lævore capi-

tis

„ tis λειοκάρηνον, & μαδῶντα apud Ariſtopha-
„ nem dici invenio, Simonides lyricus etiam
„ ψηνὸν vocat, quem Homerus ψεδνὸν ubi
„ Therſitæ deformitatem depingit: Adde &
„ a raritate capillorum ἀραιότριχα, & a gla-
„ britie μαδαρὸν, & in Epigrammatum Græco-
„ rum conlectaneis ἐρημοκόμον ſub eadem ſig-
„ nificatione teneri. Recalvaſtrum autem &
„ Plautina voce Recalvum intelligi eum qui à
„ ſincipite glaber ſit, qua ſpecie Julium Cæ-
„ ſarem fuiſſe diximus ἀναφαλαντίαν, & Suidæ
„ teſtimonio ἀνάσιλον Græcis vocari notum
„ eſt, unde ἀνασιλοκομᾶν deducta vox eſt, de
„ iis qui antiis attonſis veluti glabri poſte-
„ riorem capitis ſylvam indetonſam promiſ-
„ ſamque alunt, quod Parthos conſueviſſe
„ facere more Scythico referunt iiſdem ver-
„ bis Plutarchus & Appianus in Parthico,
„ apud quem malè συνθηκῶς pro σκυθικῶς &
„ utrobique ἀνασίλλων κομώντων divulſis dictio-
„ nibus ſcriptum reperias." Calvitio magis
degener & infame vitium eſt pilorum degla-
bratio, Alopecia dicta à vulpe, quæ ſteri-
lem toto anno locum reddere lotio ſuo con-
ſperſum ſcribitur, ſi Callimachi Scholiaſtæ
fides habenda eſt: imò ipſemet Callimachus
iſtud innuere videtur in hymnis, inquiens:

ὡς ὅτε κόρσην
Φωτὸς ἐνιδρυνθεῖσα κόμην ἐπενείματ' ἀλώπηξ.

id eſt :

Altè immerſa velut capitis depaſcit honorem
Vulpes.

Cujus vitii originem & curationem abundè docebunt Galenus, Trallianus, alii.

COMMENTARII DE COMA FINIS.

CATALOGUS AUTORUM,

Qui in hoc opere a mendis vindicantur, explicantur, laudantur, aut refelluntur.

Accius poëta. 353
Achæus Erethrius. 236.
Aegineta. 130. 184. 299. 477.
Aelianus 2. 312. 340. 341. 361. 439. 497. 525. 553. 590.
Aſchynes. 103. 194. 534.
Aeſchylus. 80. 91. 92. 100. 122. 133. 201. 250. 386. 430. 550.
Aeſchyli Scholiaſtes. 480.
Aëtius. 129. 184.
Afranius. 353.
Agathius. 9. 18. 121. 487. 545. 556.
Agathon Comicus 536.
Alcæus. 389.
Alciatus (Andreas) 214.
Agricola (Georg) 218.
Alcidamas Rhetor. 240.
Alexander Aetolus. 82.
Alexander Neepolitanus. 8. 101.
Amelius apamenſis. 258.
Amipſias Comicus. 93.
Ammianus Marcellinus. 65. 66. 121. 132. 176. 197. 203. 210. 213. 244. 252. 260. 305. 358. 438. 485. 516.
Amphis Comicus. 93.
Anacreon. 150. 496. 497. 557. 575. 585.
Anaxilaus. 538.
Antiochus Syracuſanus. 71. 73.
Antiphanes. 385.
Apollodorus. 178.
Apollonius Rhodius. 85. 125. 294. 302. 486.
Appianus. 43. 79. 98. 111. 141. 277. 439. 446.
Apulejus 118. 592.
Aratus. 22.
Archeſtratus. 272. 431. 557.
Archilochus. 20. 132. 463. 538. 566.

Archippus. 320. 416.
Aretinus (Petrus) 25. 255.
Argyrus. 166.
Ariſtophanes & interpres. 55. 84. 90. 92. 99. 101. 103. 106. 153. 156. 157. 159. 162. 199. 310. 389. 429. 433. 446. 450. 486. 493. 502. 530. 536. 537. 539. 561. 575. 577. 590.
Ariſtoteles. 30. 128. 132. 159. 184. 210. 299. 311. 342. 417. 469. 483. 559. 566. 577. 588.
Arnobius. 108. 117. 137. 143. 373.
Arrianus. 58. 92. 102. 140.
Artemidorus. 41. 78. 234. 428. 448. 457. 468. 513.
Aſclepiades. 67.
Aſconius pædianus. 85. 98
Aſius Poëta. 437. 545.
Athenæus. 33. 42. 80. 83. 86. 89. 92. 120. 162. 169. 217. 235. 265. 268. 287. 312. 317. 318. 320. 341. 342. 344. 348. 377. 386. 430. 462. 535.
Aulus Gellius. 92. 174. 314. 357. 455. 512.
Aurelius (Julianus) 70.
Auſonius. 46. 120. 180. 237. 357. 366. 486.
Barbarus (Hermolaus) 33. 118.
Bayſius (Laz. 77. 116. 118.
Baſilius. 237.
Betulejus (Xyſtus) 120.
Brodæus (Joh.) 192.
Budæus (Guilielm) 104. 177. 227. 440.
Cæcilii fabulæ reſtitutæ. 351.
Cæſar. 141. 448. 484.
Callimachus, ejuſque interpres. 47. 71. 84. 105. 203. 215. 249. 343. 376. 386. 433. 467. 543.
Camerarius (Joach.) 119. 409.
Capitolinus. 227. 567.
Caſſianus Baſſus ſcholaſticus, autor librorum de agricultura, qui falſo Conſtantini nomine circumferuntur. 67. 128. 183. 326.
Cato. 71. 73. 74. 195. 209. 509. 570.
Catullus. 262. 344. 484. 561. 572.
Chalcidius. 142.
Chreſtodorus Thebanus. 434. 486.
Claudianus. 24. 124. 280. 543. 548.

Cle-

Clearchus. 451.
Clemens Alexandr. 58. 70. 182. 237. 361. 363. 477. 552. 563.
Clemens Romanus. 151.
Cleomedes. 142.
Cicero. 57. 65. 66. 70. 99. 107. 116. 119. 126. 138. 176. 229. 246. 288 327. 363. 392. 448. 450. 475.
Columella. 131. 561.
Coluthus. 434.
Cornarius. 300
Cratinus. 157. 185. 390. 479.
Critias. 386. 390.
Curtius. 121. 125. 496. 545.
Cyprianus. 26.
Cyrillus. 28. 70. 145. 258.
Demetrius Triclinius. 80. 187.
Demoſthenes. 39. 104. 106. 311. 315. 318. 440.
Dicæarchus. 152. 154. 385.
Dictys Cretenſis. 523.
Didymus. 303.
Diogenes Laertius. 69. 71. 85. 102. 188. 287. 418. 444. 489. 498. 503. 514.
Diodorus Siculus. 3. 23. 41. 127. 131. 270. 295. 450. 484.
Dion academicus. 128.
Dion Bithynius. 454.
Dion Coccejus. 56. 72. 104. 140. 180. 266. 298. 442. 449. 456. 470. 472. 591.
Dion Chryſoſthomus. 163. 462. 483.
Dionyſius Afer. 294.
Dionyſius Halicarnaſſæus 42. 73. 106. 151. 220. 319 478.
Dioſcorides. 33. 105. 128. 130. 183. 192. 299. 315.
Donatus. 187. 411. 428.
Dorpius (Martinus) 232.
Empedocles. 142. 588.
Ennius 187. 281. 352.
Epigrammatarii. 53. 54. 91. 114. 149. 185. 234. 365. 440. 475. 484. 497. 509. 512. 550. 551. 557. 566.
Eraſmus. 83. 158. 242. 418. 441.
Eratoſthenes. 146. 203. 302.
Etymologicon. 154. 302. 435. 529.
Eubolus Comicus. 91. 95. 384.
Euclides. 285.
Eunapius Sard. 254. 312.
Euphorion. 82.

Eupolis Comicus. 201
Euripides & interpres. 23. 39.48.90.123.124.296. 386.417.418.433.441. 448.530.533.544.525. 527.528.546.573.
Euſebius. 27.28.175.359. 373.540.
Euſtathius. 68.80.83.86. 93.94.95.97.105.155. 157.158.205.235.244. 292.297.317.318.321. 389.447.470.485.505. 535.538.567.569.587.
Feſtus. 413.
Firmicus. 109. 198.
Florus. 110. 132. 135.
Frontinus. 220.
Fulgentius. 233.235.279. 313.369.467.
Galenus. 92.129.130.176. 210.219.299.317.428. 494.514.556.589.
Gaza. 120.343.
Gelenius (Sigiſmundus) 118.
Germanicus Cæſar. 22. 24.49.294.369.
Glareanus (Henricus) 249.
Gorgias Leontinus. 75. 88.241.
Gratius. 261.263.
Gregor. Nazianzenus. 1. 88.215.437.558.487. 550.579.
Gyraldus. 253. 272. 367.
Heratæus. 132.
Hegeſander. 35.
Hegeſippus. 468.479.503
Heliodorus. 487. 529. 517.
Hellanicus. 73. 132.
Hephæſtion. 105. 587.
Heraclides Ponticus. 103. 144. 187. 205. 484.
Hermeſianax. 29.
Hermias philoſ. 151.
Hermippus. 68. 505.
Herodianus Grammaticus. 97.
Herodianus hiſtoricus. 55 452. 526.
Herodotus. 17. 86. 163. 293.315.429.443.473. 485.540.567.593.
Heſychius. 2. 72. 90. 95. 97.152.181.194.389. 398.418.431.480.505. 511.539.564.
Heſiodus. 65.579.
Hierocles Alexandr. 93.
Hippocrates. 183. 211.
Homerus ejuſque ſcholiaſtes. 79. 81. 88. 98. 100.123.124.125.148. 149.

149.203.233.246.279.
431.433.435.481.484.
486.488.507.544.525.
580.
Horatius. 33. 51. 97. 150.
184. 221. 222. 249. 273.
475. 533. 545. 557. 574.
577. 584.
Hugo Eterianus. 268.
Hyginus 22. 47. 73. 205.
498.
Iamblichus. 255.
Ibycus poëta 21.
Jön poëta. 82. 154. 264.
Jornandes. 530.
Iſidorus. 120. 132.
Iſocrates. 48. 98.
Julianus apoſt. 53. 163.
189.
Juſtinus. 96. 404.
Juſtinus Martyr. 28.
Juvenalis. 56. 117. 220.
439. 457. 477. 548. 549.
572.
Laberius. 353.
Lactantius. 48. 215. 369.
Lampridius. 410.
Latinus Pacatus. 225.
Livius. 40. 66. 123. 136.
143. 176. 180. 392. 487.
552.
Lucanus. 23. 123. 124. 326.
366. 415. 470. 484. 550.
559. 567. 569.
Lucianus. 75. 100. 193.
437. 457. 457. 458. 471.
479. 485. 500. 502. 511.
515. 566.
Lucillius Tarrhæus. 22.
125. 216. 295.
Lucillius. 116. 432. 456.
553.
Lucretius. 393.
Lutatius 122.
Lycophron. 21. 300. 347.
431. 435. 532. 538.
Macrobius 83. 144. 221.
591.
Mamertinus. 225. 230.
569.
Martialis. 56. 71. 112. 178.
182. 220. 245. 279. 209.
306. 365. 477. 481. 488.
496. 497. 509. 548. 552.
554. 556. 558. 564. 567.
574. 584.
Martianus Capella. 566.
Marius Victorinus. 37.
Matthæolus Senenſis. 183
Menander. 582.
Minutius Felix. 139.
Morillonus. 189. 245. 279.
328.
Moriſotus 120.
Moſchus. 563.
Muſonius. 465. 491.
Nævius. 38. 352.
Nannius. 191. 232.

Nau-

Naumachius. 565.
Neocles. 50.
Nicander. 34.
Nicephorus Calliſtus. 468
Nicetas. 541. 587.
Nicolaus Alexandrinus. 201.
Nicomachus Geraſinus. 264.
Nonnus Panopolita. 364. 522. 526. 577.
Nonius Marcellus. 102. 116. 149. 327. 339. 345. 348. 366. 370. 379. 394. 395. 396.
Obſopæus (vincent) 114.
Octavius Horatianus. 139
Oecolampadius. 28.
Olympiodorus. 87.
Oneirocriticῶn autor. 57.
Oppianus. 135. 183. 484. 494.
Origenes. 154. 501.
Orpheus. 133. 142. 487. 495. 571.
Orus Apollo Nilous. 1. 23. 152.
Ovidius. 48. 68. 280. 297. 361. 495. 507. 531. 532. 528. 545. 546. 558. 569. 583. 589.
Pacuvius. 356.
Palæphatus. 294. 552.
Palladius. 315. 438.
Panyaſis. 83. 295.
Parrhaſius (Janus) 191.
Parthenius. 126. 179.
Paulinus. 177.
Pauſanias. 6. 46. 48. 52. 57. 72. 85. 87. 193. 241. 405. 407. 468. 506. 514. 581.
Pedo 136.
Perſius 188. 273. 284. 458. 496. 510. interpres 212.
Petronius 151. 238. 281. 314. 359. 505. 592.
Phavorinus 80. 89. 201. 202. 309. 431. 489.
Pherecydes 83. 293. 295.
Philon Biblius 57. 144.
Philo Judæus 150. 168.
Philoſtephanus 487.
Philoſtratus 87. 149. 215. 233. 240. 264. 367. 429. 437. 476. 479. 485. 488. 489. 496. 498. 503. 505. 507. 509. 515. 551. 570. 581.
Phocylides 501. 562.
Pincianus (Ferdinand) 137.
Pindarus & Scholiaſt. 2. 5. 40. 86. 207. 216. 248. 486. 497. 583.
Pius (Baptiſta) 131.

Pla-

Plato 29.88.93.106.158. 319.363.500.579.
Plautus 149.313.315.350. 408. 409.432.446.478. 503.538.
Plinius uterque 3. 5. 25. 27.34.51.57.67.77.110 118.120.124.127.131. 135.137.141.142.175. 183.192.196.205.207. 233.248.268.289.290. 291.298.301.315.340. 355.360.364.366.369. 371.379.392.415.450. 452.466.477.507.513. 567.
Plutarchus 21.25.48.50. 71.77.84.96.101.121. 125.142.153.161.178. 229.239.243.254.264. 277.288.310.362.404. 432.436.467.469.473. 509.534.547.588.
Politianus 1.53.
Pollux 5.22.42.89.95.96. 120.177.193.194.295. 308.313.316.319.388. 389.431.434.439.444. 481.511.540.547.564.
Polyænus 539.
Polybius 96.136.198.447. 469.
Polemon 88.220.272.
Pomponius Comic. 354.
Porphyrius 24.77.174. 179.444.
Porphyrio Grammat. 33. 94.249.
Poſidippus Comicus 314.
Praxilla Sicyonia 161.
Probus 147.148.246. 487.
Proclus Diadochus. 29. 145.285.
Procopius 121.209.429. 467.531.541.
Propertius 554.559.
Ptolemæus 142.
Prudentius 577.
Quintilianus 259.274. 354.458.478.553.
Rhenanus (Beatus) 74.
Rhodiginus 3.44.193. 195.298.391.
Ruellius (Joann.) 105.
Ruffinus aquilejenſis, 76.
Sabellicus 138.
Sappho 528.
Seneca 43.55.109.270. 296.305.480.484.563. 567.
Servius 30.32.68.72.79. 82.99.124.136.174. 191.209.233.304.305. 379.446.495.
Severianus 165.

Se-

Sextus Pompejus 37.109. 134.144.222.233.306. 314.358.364.549.
Sichardus (Joann.) 76.
Silius 32.262.263.557.
Simeon Zethus 184.
Simonides 296.486.
Siſenna 532.
Stephanus (Henr.) 390.
Solinus 269.484.512.523 555.579.
Sophocles 80.87.100.105 181.251.300.316.430. 434.457.528.531.
Sozomenus 194.
Statius 3.23.148.180.481. 495.510.526 549.
Stephanus 35.72.255.
Steſichorus 94.221.485.
Stobæus 185. 204. 492. 577.
Strabo 3.5.35.42.131. 179.201.206.209.213. 271.408.467.482.496. 531.550.552.560.564. 581.
Strattis Comicus 91.
Suetonius 40.393.415. 439.455.
Suidas 20.27.41.52.90. 103.104.131.152.158. 163.195.199.295.309. 387.429.435.455.457. 469.504.543.551.
Sulpitia poetria 53.
Surius Comicus 313.
Sylvius 111.
Symmachus 32.
Syneſius 124.200.299. 318.443.473.494.503. 504.508.
Tacitus 65.99.101.102. 112.195.231.327.357. 454.512.563.
Taraſinus ſive Staſinus, Cypriacorum autor. 45.
Terentianus 37.117.
Terentius 392.412.
Tertullianus 75.119.186. 288.406.436.439.563.
Themiſtius 323.
Theocritus & interpr. 149 178.261.359.523.541. 578.587.
Theodoretus 193. 302. 443.463.
Theon Alexandr. 47.
Theophraſtus 35.105.198 300.309.314.534.
Theophylactus Scholaſtic. 436.
Theopompus 478.
Thucydides 75.319.435. 436.536.
Tibullus 279. 298. 497. 558.

Ti-

Timotheus poëta 252.
Trapezuntius 374.
Tryphiodorus 92. 124. 529.
Valerius Flaccus 23. 69.
Valerius Maximus 110. 239.
Valerius Probus 68.
Varro 38.67.73.118.145. 174.222.314.339.340. 347.348.355.363.375. 396.506.543.
Vellejus Paterculus. 110. 228.265.376.
Virgilius 5.20.23.24.30. 65.69.79.98.101.122. 128.134.136.146.190. 196.233.250.273.435. 437.488.495.507.531. 533.558.561.572.
Vitruvius 285.297.
Xenophon 96.405.523.
Zenobius 8.89.90.155.
Zezes 55.217.300.305. 309.488.489.539.
Zonaras 57.189.453.475.
Zoſimus Alexandrinus. 296.

IN-

INDEX

Rerum memorabilium, & vocum, quæ in Animadverſis, ac Adpendice continentur.

A.

AAron barbatus. 466
Abrahamus ſomniorum conjector primus. 57
Abſalon pulcricomus juſte perit. 506
Acarnania funda. 5
Acarnanes cur dicti. 482. 536
Achilles Sperchio amni comas vovet. 509
Acus, ejusque officium & uſus. 547. ex qua materia. 548
Adoleſcentes fluminibus crines conſecrabant. 509
apollini & Æſculapio crines ponebant. 510
Adonidis allegorica fabula. 261. ſacra Adonia. *ibid.*
Adulteræ fœminœ apud Germanos præciſis capillis denudatæ foras extruſæ. 454
Adulto vere. 65
Ægyptii hordeacii potus inventores. 127. Ægyptiorum ſacerdotum veſtes ex lino. 263. Ægyptii δυσμετάδοτοι dicti 283. cur ſuilla abſtinuerint. 361
Ælius Stilo qui. 355
Æra Corybantia, Dodonæa, Temeſæa. 180
Æſculapius barbatus. 467. ei conſecratus olim crinis pueritiæ. 510
Ætoli fundæ inventores. 5
Affluentia rerum à Deo hominibus conceſſa ob quorundam malevolentiam ſæpe deſinit, uti variis exemplis probatur. 168. 169
Ἀγκύλης. 390

Age-

Ageſilao claudicanti delatum imperium. 404.405
Agminis barbarici ſpecies triangularis. 18
Agnodice virgo tonſa viri modo medicæ rei dat operam. 498
Ἀγροικὸς Plauti fabula. 351
Ala Anglorum potus. 127
Albis mulis invecti olim Sicyonii tyranni. 39. albis equis Hieronicæ vehi ſolitæ. 40. quadrigis alborum equorum ex regia procedere ſolitus Hieronymus Syracuſanus. *ibid.* albis equis triumphantes invecti. *ibid.*
Alcyon avis. 356
Aletes Corinthi conditor. aletii. 376
Alexander M. militibus barbam radi imperat. 476 quid eo dicto innuerit. *ibid.*
Aliquanto plura, phraſis. 392
Amphiaraus ſomniorum conjector. 57
Amphictyon oneirocrites. 57
Ἀναιτίας lapis. 7
Annuli pro Cincinnis. 422
Anteventuli. 432
Anthermus. 52
Antiæ. 432
Antigonus Rex Bacchum imitatur. 267
Antiochicus Juliani quare ita inſcriptus. 244
Antiochus tonſor. 245
Antonius Bacchum imitatur. 265. Minervam ducit in uxorem. 266. mille talenta dotis nomine athenienſibus imperat. *ibid.*
ἄπαςος. 202
Apaturiæ feriæ. 511
Apices. 106
Apitius luxui deditiſſimus. 366
Apium corona Iſthmiaca. 248. & Nemæa. *ibid.*

Apollo genitor, γενήτωρ. ejus ara Deli à Pythagora adorata. 69. Jovis prophetes. 251. Apollo barbatus cultus olim. 467. apollo κουροτρόφος. 509. comæ detonſæ ei ſacratæ. *ibid.*
ἀποσκυθίζειν quid. 447
Aries Phryxi. 293. aries pro navi arietina forma. 295. arietinum vellus quod. 296
Aquila in Romano exercitu portari ſolita. 140. Aquilifer. 141
Ara apollinis genitoris in delo. 69. à Pythagora adorata *ibid.* dicta ara piorum ſeu rite venerantium, & ara pura. 70. ara cornea. 71
Arenæ. 406
Areopagitarum ſeveritas. 6. areopagus unde dictus. *ibid.*
Argeſſa Italia dicta. 71
Argus Iûs cuſtos. 408
Ariadne Libera dicta. 49
Arion Citharædus. 163
Ariſtoteles Stagirites. 10. 17
Artemidorus 58
Artiſanes Rex Æthiopum reos amputatis narium ſpiraculis in deſerta loca abire compulit &c. 271
Aſinii Celeris prodigalitas. 291
Aſinii Galli menſa. 289
Aſſyriorum ritus in ſupplicando. 122
Aſelli beſtiolæ. 299
ἀστράγαλος. 83. 92. Diogenes in ſua republ. cenſuit aſtrogalos numiſmatis vicem obtinere. 95
ἀστροκύων. 23
Athenis Statuarius. 53
Athletæ cute tenus tonſi. 515
Aviculæ morſicantes in conviviis adhibitæ. 558
Aulici ſorices & tineæ palatiorum. 172

Au-

Aurei crines. 571
Auris memoriæ ſacra. 233
Auſonia Italia dicta. 72

B.

BAcca quid. 360
Bacchus pictis veſtibus uſus. 41. Zythi inventor. 131. Evius. 212. Bacchus barbatus. 467
Baleares funditores. 3
Barba quando primum radi cæperit. 451. Virilitatis & pulcritudinis indicium. 453. barbæ raſio luctus indicium. 455. barba viri forma. 461. ſingulare Dei donum. 463. 471. barbæ raſura ignominioſa, vetita &c. vid. voc. raſura. barbam decere virum gravem ex vett. ſcriptis &c. oſtenſum 466 &c.
Barbata fœmina præter naturam. 464. ejus occurſus ominoſus. *ibid.*
Barbara nomina apud Jamblichum quæ. 255 &c.
Batavia inſula. 230 &c.
Bauli. 32
Biera. 133
Boletus. 56
Bonæ Deæ ſacra. 324
Boreas unde. 346
Βότρυς intortus cincinnorum globus. 434
Bovinatores qui. 370
Brenni milites reverendi barbis prolixis. 469
Bruta cur piloſa. 494
Bubaſtia ſacra. 263. Bubaſtis Diana. *ibid.*
Buccinum quid. 416
Βύνη malta. 129
Bupalus quis. 51. &c. pugna Bupalia prov. 53. Bupalium odium prov. 54
Bura & Helice. 208

C.

CAlamiſtratura mollitiei index. 562. calamiſtrati. *ibid.*
Calanus pyræ cæſăriem impoſuit. 528
Calculi judicum. 102. 103.
Callicratis formicæ &c. ex ebore fabricatæ. 25
Calvier. 412
Calvitium quid, & calveſcere. 588. probroſum. 589. inique id quidam tulerunt. *ibid.* alii modeſte. 591. calvus Socrates depictus. 592. Æſculapius, Ulyſſes, Iſocrates. *ibid.* calva occaſio. 593. calva à natali gens Scythica. *ibid.* calva Venus. *ibid.* calvus orator Latinus Demoſthenes. 594. Calvitium plenam Lunam imitans. 596
Campanæ uſus ad pia munia tranſlatus. 177. pulſabantur campanæ defuncto aliquo. 178. & ut vis tonitrui infringatur. *ibid.* illis evocabatur populus ad thermas. *ibid.* & ad cupedias. *ibid.* uſus Campanæ apud præſidiarios milites. 179. & ſi qua vis ingrueret. 180
Canendi ordo in conviviis. 154. 155
Canities & Canitia quid. 576. unde. 577. ejus dignitas. 579. 580. etiam in juvenibus aliquando. 583. Canitiem quæ accelerent. 585
Cani à natali qui. 578. Canorum familia. 581
Cana Veſta, Fides, Veritas, Natura, Æternitas. 581. canum tempus, ver. *ibid.* abſinthium. 583. mare, ferrum 584 canus Apollo. 581
Cannenſis pugna quid apud Ciceronem. 108
Canopus Pellæus cur Virgilio dictus. 31
Canthari. 77
Capedines. 116. 118.
Caput Jovi ſacrum. 233
Capitis ἡγεμονικόν. 490. caput quare piloſum. *ibid.*
Ca-

Capillamentum ſutile & textile. 439
Capillatæ gentes variæ. 484. Dii deæque capillatæ ubique apud vett. ſcriptores. 585 &c.
Capillorum vilitas 493. Capilli mortuum quiddam ſunt 494. 507. Capilli quiſquiliæ 508. Capilli conſecrati diis 509. 510. 511. Capillorum tinctura 552. criſpatura & contortio. 559 &c.
Capillaris & Capillata arbor 510. capillare unguentum 559. de coloribus capillitii. 568
Capronæ 432. libidinis indices. 506
Carmen quid. 176
Cataſtus quid Vitruvio 297. Cataſta. 298
Cato (M. Cenſorius) grandævus Græcas litteras didicit 254. Cato cur barbam promiſerit. 471
Cauſia. 106
Caviarum. 365
κῆπος & κήπιον tonſuræ genus. 536 &c.
Celeritas in ſcribendo damnata. 238
Celia & Ceria Hiſpaniæ. 127
κείρεσθαι. 432. 438. 440
κέρας capillitium. 431
Ceraſi calculus exſculptus, continens quindecim alearum paria, ſuis punctis diſtincta. 25
Ceres Mercuriveha. 272
Cereviſia unde dicta. 127. 128. &c.
Κῆρυξ multa denotat, præconem, fecialem, pocillatorem, muricem, accipitrem &c. 315 321
Ceyx Rex. 356
Chieſii Romani luxus. 224
Chozroës Perſarum Rex totum ariſtotelem imbibit. 9. 17
Chriſtus cuneata barba à pictoribus effigiatus. 468
Cianos inſula. 297
Ciborium quid. 33. 34. 35

Cicadæ aureæ 436. innexæ crinibus. 565
Cicero græcorum interpres 282. ejus menſa ſumptuoſa. 289
Cinctus Marti conſecratus. 233
Cincinnus 432. κικίννοι. 433. Cincinni intorti. 566
Cinerarii & Ciniflones. 561
Cineres adſpergendi crinibus vetus mos. 533
Cinnus. 433
Circe Marica dicta. 49
Ciris. 478
Cirrus 432. Cirri unde 438. cirrati pueri. 510
Civilis Batavorum Regulus cæſariem attondit. 512
Claudicans imperium. 404
Clazomenæ. 53
Κλῆρος unde. 97
Cliſthenis raſura: proverb. 449
Clodii Æſopi luxus. 291. 292
Cochlacæ, Cochleatæ columnæ. 409
Cœlum. 145
Colocaſia. 34. 36
Colores varii capillorum. 568 &c.
Columbarum ſeptem genera. 341. de columbis mirum. *ibid.* & 343
Coma unde dicta 428. Comæ arborum folia. *ibid.* Coma appoſititia. 438. 439. Coma veneranda, reverenda, terribilis, decora &c. 463. Coma turrita. 549
Comam nutrire inutile, vile, ferum, puerile. 491. ſervile 500. ignominioſum 501. mollitiei ſignum habitum 503. faſtuoſum 506. Comæ colores varii. 568
Coma detonſa patriis fluminibus conſecrata 509. & Apollini *ibid.* & Æſculapio 510. ſuſpenſa ab adoleſcentibus. *ibid.* comam tondere idem quod virilem

lem togam adſumere. 511
Coma in luctu tonſa. 523. & ſeqq. fluens & paſſa quoque in funere. 531. adſpergebatur cineribus 533. Coma unguentis delibuta. 555. & croco myrrhaque. 558. 559
Comam in gradus frangere. 561
Commodus Hercules & Jovis filius nominari voluit. 268
Concha vehitur Venus. 279. Libidinis incentatrix. *ibid.*
Conchulis marinis olim uſi vett. loco calculorum judiciariorum. 103
Corcyra inſula. 297
Corporis partes ſingulæ diis peculiaribus deputatæ. 233
Corybantia æra. 180
Conſentes dii. 304
Convolvolus. 302
Contumeliæ fanum & lapis. 8
Cornua pro cincinnis. 435. Cornutus quomodo Moſes. *ibid.*
κόρση. 430. convicii nomen. 452
Cornicum concordia. 1. Cornices conjugii fidem ſervant. 2
κουροτρόφοι dicti fluvii. 509. κουροτρόφος Apollo. *ibid.*
Coſyra inſula. 297
Cottabi ratio explicata. 383. & ſeqq.
Cotys & Cotytto Dea. 199. Cotyos Sodalis proverb. 200. Deæ iſtius ara apud Corinthios. 503
Creuſis. Criſſæus ſinus. 207. 208
κρὲξ. 430. crinis unde. 432
Criſpatura capillorum. 559. in fœminis damnata. 564
563. duplex.
Crobylus. 75. 435

Croceum lutum Virgilio quid. 191
Croco imbuta cæſaries. 559
Crurifragium. 198
Cubus. 89. 92. pro eventu dubio. *ibid.* Cubi inventor Archytas. 93
Culullus quid. 121
Cuneiformis acies. 19
κύων & Canicula pro unione. 91
Cupreſſus arbor feralis, & cur. 67. Diti & Proſerpinæ ſacra. *ibid.*
Curetes quare retro comati. 481. unde nomen habuerint. 535 &c.
Curius Rom. talis ludere doctiſſimus. 85
Curmi potus. 127
Cutio animal. 300
Cypariſſus oppidum. 69
Cypariſſus Telephi filius. 68
Cypariſſa Boreæ filia. 67. Cypariſſæ filiæ Eteoclis. *ibid.* ex Cypariſſo Jovis ſceptrum factum. 68
Cythera inſula conchis nobilitata. 279. Porphyris vocata. *ibid.*

D.

DEi deæque capillati ubique apud vett. ſcriptores. 485
Delos è mari emerſit. 204
Demoſthenes octies deſcripſit Thucydidem. 17. Pæanicus orator. 10. 17
Depilatrices. 476. 479. depilati Pathici. 477
Dextra Fidei ſacra. 233
Dextram ſupplices tangebant. 123
Diana omnivaga. 246. Orſilochia apud Ammian. 252 Bubaſtia. 263
Dies præceps. 66
Digiti Minervæ ſacri. 234

Diogenis dicteria in comatas. 498. idem puerorum cæſariem tondere jubet. *ibid.*
Dioſcuri e Leda prognati, & Nemeſis filii. 45. Dei tutelares. 114
Diſcrimen ſexuum quibus notetur. 499
Diſplicare quid. 198
Dium fulgur quod. 305
Doctoralis laureæ conferendi ritus. 322
Dorſum Plutoni attributum. 233
Druſillani lanx. 290
Dubitandum nihil, pro, non parvum. 24

E.

EBrius pro pleno & dementato. 149. 150
Effatum quid. 173. effatus ager. 174
ἐκφυλλοφόρησις. 102. 309
Elenchi qui. 360
Eleuſin. 207. Eleuſiniorum ritus. 373
ἐμπλοκία ſertum apud Athenienſes. 564
Endymionem Luna cur amarit. 369
Ennius Euhemerum tranſtulit. 281
Epheſiæ literæ quæ. 181
ἐπίσειστος tonſuræ genus. 540
Equi explorati tintinnabulis, an ſint conſternaces. 181
Eros Julia pro Trotula. 326
Evius unde dictus. 212. Evius Bacchus, non Euhyus. *ibid.*
Eubœenſes ſinciput tondebant. 481
Eurydice Illyrica grandæva literas didicit. 254
Excubitores nolam pulſabant noctu. 179
Extemporalis dictionis inventio. 241

F.

FAba Ægyptia. 34. 170
Fax ex ſpina alba in nuptiis olim prælata. 379
Febris fanum. 138

Feronia libertorum Dea. 446
Fiſcus lien vocatus. 172
Flamen dialis à libero tondebatur. 512
Flava coma. 568. olim meritoria. 572. Ægyptiis deſpecta. 573. Flavedo quid Ariſtoteli. 574. flavi citius caneſcunt. *ibid.*
In Foco ſedere, & verbum nullum facere, ſupplicum eſt. 125
Fori tabes. 195
Forfex, Forvum, Forpex. 546
Fractus verſus. 53
Franci circumtonſi libertatis argumento. 500
Franciſcus alumnus minutorum characterum ſcriptor eximius. 26
Friſii circumtonſi, in ſignum libertatis ipſis oblatæ. 500
Frons Genio ſacra. 233
Fucata omnia turpiſſima. 552 &c.
Fulmen telum triſulcum dictum cur. 303. tria genera fulminum. 304. Jupiter autor fulminum. *ibid.* Fulgurales libri Hetruſcorum. *ibid.* Manubiæ jactus fulminum. 305. Dium fulgur. *ibid.* fulgur nocturnum Summani. 306
G.
GAlerus Theſſalicus. 105
Galericulus. 439
Galli Cybeles miniſtri ſcuticis flagellari ſoliti. 84. Samia teſta virilitatem amputabant. 120
Galli φιλέλληνες. 274
Gallia comata. 483
Garum ſociorum. 365
γαστρονομία Archeſtrati. 272
Geloni populi. 5
Gelotopæi. 449
Genii

Genii. 358
Genua adtrectabant ſupplices. 123. Genua Miſericordiæ ſacra. 124. 234
Geometriæ rudes à Platone excluſi. 283
Germanicæ voces è Græcis fontibus hauſtæ. 275. & ſeqq.
Goſſypion. 263
Græcæ linguæ oſores taxantur. 9. Græcorum librorum converſionem immerito criminari nonnullos. 280. &c.
Gymnoſophiſtæ barbati. 467

H.

HAdrianus primus barbam promiſit. 470
Hectorea tonſura. 538
Helena Nemeſis filia. 46. quare dicatur ex ovo pro-gnata. 48
Helice & Bura. 208
Hercules Lebete & ſcypho mare trajicit. 82. ejus ſagittæ. 31. Hercules Buraïcus. 85. Hercules Βουθοίνας. 215. bovem integrum devorat. *ibid.* ejus ſacra apud Lindios cum diris & execratione peracta. *ibid.* Hercules craterem trium lagenarum capacem ebibit. 221
Herculeum Tarentum cur. 30.31
Heſperia Italia dicta. 72
Hieronymus Syracuſarum tyrannus quadrigis alborum è regia procedere ſolitus. 40
Hieronicæ, ſacrorum certaminum Victores olim albis equis invecti. 40
Hipponax poëta. 51. Hipponacteum præconium prov. 55
Hollandiæ nomen unde. 232
Hoſthanes Magus. 27
Hunnicæ tonſuræ genus. 541

Hy-

Hygiæ Æſculapii filiæ tonſa coma vovetur. 514
Hypæpa. Hypæpus. 361
Hyperbolus. 311

I.

JActus ter ſex feliciſſimus. 91. Jactus Veneris. 94. Jactus πρανής. 95. ἄιγλη. Jactus felices & infelices. ibid.
Jacobus Juſtus nunquam raſus. 468
Janicula Italia dicta. 71
Iccius portus. 179
Ignis Perſarum ſacer & æternus prælatus ante agmen Perſicum. 121
Ilias Homeri nucis putamini incluſa. 25. olim rubeis veſtibus actitata. 78
Impudentiæ ara Athenienſium. 8
Indi comas fucant. 555. croco crines imbuunt. 559
Innocentiæ lapis in Areopago. 7
Injuriæ lapis in Areopago. 7
Ino Leucothea dicta. 49
Inſani cur porcum laribus immolarent. 223
Inſulæ variæ quæ è mari emerſerunt. 204. & ſeqq.
D. Joannes Barbarus Proclo dictus. 258
Joſephus ſomniorum primus explicator. 57
Jovis ſceptrum è cypariſſo. 68
Iſiaci linigeri. 263. Iſiaci cultores raſi. 444
Iſis Ægyptiorum Stella. 23
Iſocrates Decennium in una oratione conſumpſit. 240
Italiæ varia nomina. 71. 72. unde dicta. 73. Italus taurum ſignificat. ibid.
Jüli variæ ſignificationes. 302
Juliani Cæſaris dictum. 8. vera ratio inſcriptionis orationis antiochicæ ejus. 189. Julianus hircus dictus. 475

Julius

Julius Ceſar mollis. 480
Jupiter φύξιος. λαφύςιος. 294. ἀγένειος, πωγωνιήτης. 468. barbatus Virgilio. 472. comatus Homero. *ibid.*

K.

Κεριξομένη dicta nupta, & hymenæi carmine copulata. 2

L.

LAcedemoniorum Ephori plebi præcipiebant, ut mentum tonderent. 469
Lacones rege mortuo lebetes complodunt. 178
Lacus ſervilius. 109. 110
Lapides argentei in Areopago, unus reo, accuſatori alter poſiti, & cur. 6
Larium ædes. 139. laribus porcus immolatus. 223
Λάζαξ, λατάγη. 389
Laurum tenebant canentes in conviviis. 154
Lebetum (in præmium victoribus propoſitorum) duo genera. 80. lebes & tripus idem. 81. lebes navigii genus. 82
Leda tranſnominata Nemeſis. 47. 48. nutrix Helenes. *ibid.* in Nemeſin mutata. *ibid.* Mneſinoë dicta. 50
Lindiorum mos in ſacris. 215
Librare vulnera, quid. 4
Lipſydrium. 157
Litæ Deæ ſupplices. 125
Lityerſes gulo. 217
Locuſta venefica. 56
Lotos arbor Romæ, capillata vocata, & unde. 510
Lucani poëmation. 328
Lucina Dea unde. 233
Ludus de morte Claudii Cæſ. 55
Luna accelerat partum. 252
ovum Helenæ parens è Luna delapſum. 50

Luna-

Lunares fœminæ. 50
Luſtrica vaſa. 194
Lutum croceum Virgilio quid. 191
Luxus Chieſii Romani civis. 224. & Romanor. 225. &c.
Lycii ne tonderentur vectigal perſolvunt. 483
Lycus Thebarum Rex primus. 39
Lyſiæ tarditas in ſcribendo. 240

M.

Μάγμα. 192
Μαλλός. 431
Malobathrum aſſyrium. 557
Man quid. 170
Manes qui Virgilio. 358
Mania mater Larium. 223
Μανίας etymon unde. ibid.
Manubiæ fulminum jactus. 304
Manumittendi raſi, 446. cur. 447
Margarita tribacca. 360
Margopolis. 349
Marii dirum ſupplicium. 198
Maxies populi lævam capitis partem radebant. 481
Meduſæ aurei crines in angues converſi. 506
Mellis potus inebriat. 133. mel aërium. 170
Melicertes Palæmon, & Portunus. 49. Glaucus. ibid.
Mentha herba. ejus vires. 182. & ſeqq.
Mentum adtingebant ſupplices. 123
Mercurius cubo inſiſtens. 92. Mercurio ſors adtribuitur. 97. ὑπηνήτης. 468. σφηνοπώγων. ibid.
Metelli Nævii poetæ inimici. 38
Metretes. 218
Metus capillos ſurrigit. 507
Midas auriculis aſini præditus. 238
Millepeda. 300
Mi-

Miſericordia Dea. 234
Μισοπώγων Juliani oratio. 244
Modiperator olim electus. 102
Morgetes populi. 71
Morſimus ridiculus poëta. 367. μόρσιμος. *ibid.*
μυκητίαι. 210
Mulis albis olim vehi ſoliti tyranni. 39
Mundi definitio. 146. ejus dextræ & ſiniſtræ partes. 142. ejus ſimilitudo cum ovo. 143. refert ω literam. 145. quo anni tempore ſit conditus Mundus; & non abſurde ſtatui originem ejus nativitatis in Libræ ſigno. 164. & ſeqq.
Murax, eſt κήρυξ. 196. &c.
Muſæus Lunæ filius. 29
Myrrha imbuti capilli. 558
Myrinum vinum. 312
Myrmecidis ſculptoris muſca ex ebore alis integens quadrigam, & navis pennis apiculæ abſconſa. 25. 340
Myrtum tenebant canentes in conviviis. 154. &c.

N.

NÆvoli avaritia apud Martial. 112
Nazarei raſi. 441. 474
Ne quid nimis, cujus dictum. 375
Negotiationes pudendæ Regis cujuſdam. 419
Nemeſis mater Helenes. 47. Nemeſi adtributus locus retro aurem dextram. 233
Nereus futura prædicit. 250
Nero raſus. 472
Niſi aurea coma. 506
Noiæ unde. 177
Nomina mortuorum conſecratorum mutata. 48. 49
Novacula. 549
Novo vere. 65

Nubentes canis ſenum olim ornabantur. 581
in Nuptiis obſervatus ritus. 2

O.

Oculi Cupidini, & juxta alios Minervæ ſacri. 233
Odarum genus triplex. 152
Odyſſea olim cæruleis veſtibus repræſentata. 78
Oenotria dicta Italia. 72
Oliva ſupplex. 122. 123
Olorus Thraciæ Rex. 17. Pater Thucydidis. *ibid.*
Olympias Alexandri mater variis cognomentis adpellata. 49
Olympiis ſoli ingenui admittebantur. 323
Olympiorum oleaſter. *ibid.*
Oneirocritici verſus. 59. & ſeqq.
Ὄνισκος & ὄνος pro millepeda animalcula. 299
Ὄνος pro unione. 90
Ophiuſa Rhodos dicta. Ophiuſæ plures. 205. 206
Opulentiæ deteſtatio. 158
Orbes pro cincinnis. 432
Orbona Dea. 137
Ὀρνιθόγονος Helena. 48
Orſilochia Diana. 252
Oſiris docuit putare arbores. 428. peregrinantes comam nutrire inſtituit. 484
Oſtraciſmus. 103. 308. Oſtraciſmi lex cur inſtituta. 308. qui ejecti oſtraciſmo. *ibid.*
Ovum Helenæ parens è luna delapſum. 50. Ovum mundi ſimulacrum. 143. in Bacchi orgiis ſacratum. 145
Ova antiquitus dictum cœnaculum, & locus editior tabulati in ædibus. 50

Pala-

P.

PAlamedes teſſerarum inventor. 87. Palamedis abacus. 88
Parabia potus. 127
Pallantis lib. ſuperbia. 356
Palma Ægypti. 268. πῶμα dicta & ἄδιψος. ibid.
Panes hiſpidi. 505
Paris capillatus. 505
Paſſienus orator. 44. calumnioſe Paſchænus ab Oſco Rhetore dictus. ibid.
πασχητίαι. 45
Patella dignum operculum. prov. 339
Paulinus campanas invexit. 177
Paulus Apoſt. raſus. 441. 474. barbatus. 468
Pecten ejuſque etymon. 543. buxeus. officium ejus & epitheta. ibid. Venus pectinigera. 544. pectendi ſtudium in viris. 545
Pectus Neptuno attributum. 233
Pedes Mercurio ſacri. 234
Peluſiacum linum. 263
Pericles extemporaneæ dictionis inventor. 242
Περιῤῥαντήρια quæ dicantur. 193 &c.
περιτροχαλάτην tonſuræ genus. 540
Perſarum ſupplicandi ritus. 121
Petrus barbatus. 468
Phaleræ pelagiæ quæ Petronio. 360
φόβη. 430
Pholus Centaurus. 221
Phrygium ferrum quid Ciceroni. 111. Phryx plagis emendatur. prov. ibid.
Phryne, antea Mneſarete. 49
Phryxus quis. 293
Phthiſis mortis germana. 507. in phthiſi erumpunt crines. ibid.

Picatio. 477
πιλίδιον & πῖλος quid. 104. 440
πῖνος Cerviſia. 132
Pirene fons. 408
Piſo Calphurnius. 327
Piſtrix. 134
Plaſtinx. 390
πλόκαμοι, πλόκοι. 434
ποκάδες. 431
Polycleti Statuarii dictum. 242
Porcus Laribus immolatus ab inſanis. 222
Poſticæ partes Plutoni ſacræ. 234
πȣ̃ς quid Galeno. 176
Præcipiti vere. 66
Præſtites. 358
Priamus antea Podarces. 49. raſus olim in ſignum calamitatum. 455 inde πελαμωθῆναι. *ibid.*
Priſtis pro piſce & navi. 134. &c.
προκόττα tonſuræ genus. 539
Propenduli. 432
ψῆφαι ἀναιρȣ̃σαι, μέλαιναι, τετρημέναι nigri, ἄτρητοι, λευκαὶ, σώζȣσαι, ἐλεȣ̃σαι albi calculi dicti. 103
Præconum munus. 317. &c. novem erant in exercitu Græcorum. 320
Promulſis. 290
Pterelai aurea coma. 506
Ptolemæus barbaros libros converti curavit. 282
Pubentes herbæ quæ Virgilio. 495. pueri cirrati & capillati. 496. pueros & puellas decent crines. 497
Pulegiatum. 410
Purpurearum veſtium tria genera. 77. purpura unde. 78

Pygmæi. 214
Pyrallis columbæ genus. 344
Pyrricha armata. 18
Pythagoras aram Apollinis genitoris adoravit. 67. ejus metempſychoſis. 186. in pavonem mutatio. 187. à Zora ſua hauſit. 282. trigoni orthogonii inventor. 286. Hecatomben immolat. 287
Pythagoræ mos in excitanda diſcipuli tarditate. 293
Pythagoræi cupreſſo abſtinent. 68. olim tonſi. 515

Q.

QUadrigam alis obtegens muſca. 25
Quartanæ Saturni filiæ. 139
Quaſſabundus. 221. quatere quid. *ibid.*

R.

RAdi barba quando primum cæpit. 451. radendi mentum vetus mos unde fluxerit. 456
Raſus Auguſtus. Dionyſius. 450. Alexander. 451 Sampſon. 458
Raſi Nazaræi. 441. Servi. 446. Ruteni & Sarmatæ. Alani. Scythæ. 447. Riphæi. Britanni. 448. Tarrentini. Japygæ. 451. Ægyptii, à mortuo Api. 456. Biblii in Sacris Adonidis. 457
Raſura & tonſura confunduntur. 440. 441. Raſura Levit: Sacerdotum. 442. Ægiptiorum ſacrificorum. 443. Iſiacorum cultorum. 444. Samanæorum. *ibid.* Raſura eſt ſervilis. 446. morionum propria. 448. molliitiei damnata. 449. ignominioſa, & Scri. repugnans. 452. 453. ſignificat calamitates & damna. 454. 457. tamen aliquando ſalubris, & morbis medens. 473
Raſura circularis ab Aniceto inſtituta. 445. quadrangula raſura Simonis Magi. *ibid.*
Raſuræ ſomnium. 456
Sabiniri ſacrifici æneis cultus in radendo uſi. 445.

Rhodii vetuerunt quenquam radi. 464. Byzantii novaculas edicto ſuſtulere. *ibid.*
Recoctus quid. 273. Recoquere. 274
Redimicula aurea. 551
Regem conviviorum ſortiri. 102
Rei criminis alicujus capillum ſummittebant. 513
Renes Veneri tribuuntur. 234
Reticulum. 550
Rhinocera loci nomen. 271. Rhinocolura. Rhinocurara. 270. unde. *ibid.*
Rhodos è mari emerſit. 205. aureo imbri perfuſa. 207. ejus varia cognomenta. 206
Rotæ ſupplicium. 197. Rota idem quod Fidiculæ. 199

S.

SAbaja potus. 127
Σάβυττος tonſuræ genus. 539
Sacerdotum duo genera. 174. Sacerdotum Levitic. Ægypt. Iſiacorum &c. raſura. 442. &c.
Samanæi Philoſophi. 179. deradebant pilos. 444
Samium quid. 116. 120
Sampſonis capillus. 511. Sampſon raſus. 458
Sandyx. 192
Sardanapalus raſus inter fœminas latet. 472. in morte vir. *ibid.*
Saturnia dicta Italia. 72
Saturnius verſus. 37
Satyri hirti. 505
σκάφιον tonſuræ genus. 537
Scazon. 53
Scema & triobolus. prov. 292
Scipio Æmilianus cur barbam raſerit. 471
Scolion carmen, quod & unde 152. &c. Scolia epigrammata. 161

Scro-

Scrobuli. 75
Scytale Laconica. 236
Scytharum ritus in ſupplicando. 122
Seleucus barba vocatus. 469
Semioboli ſpatio deſcriptum integrum Symbolum Apoſtolorum, & principium Euang. Joannis. 26
Seneſcente hyeme. 66
Servi Grecorum raſi. 446. manumittendi raſis capitibus Prætorem adibant, & virgula pulſati ſervitium exuebant. *ibid.*
Servilius lacus ubi Romæ. 109. quid Ciceroni. *ibid.*
Servilius glaucia. *ibid.* & 110. 111
in Seſanii ſemine cælati verſus integri Homeri. 25
Setabes populi. Setabinum linum. Setaba ſudaria. 262
Siritæ pictis veſtibus uſi. 41
Sirius Stella unde dicta. 20. 21. 22. Sirius pro ſole. *ibid.* σείρια aſtra. *ibid.* habet duas ſtellas. 23
Sicyonii tyranni albis mulis invecti. 39
Siphnius talus. 86
Sitella. 103
Socrates barbatus. 466
Socratis rationes comparatæ olim cubis. 93
Somni ænigma. 378
Somniorum conjectores. 57. interpretes, qui. 58
Sors. 97. Mercurio attributa. *ibid.* Magiſtratus ſorte electi. judices conſcribi ſoliti. 98. Sortitio per literarum elementa. ſorte electi Conſules, Proconſules &c. Legati. curſuri. 99. luctaturi. 100. portarum ſtationes ſortiebantur duces argivi ad Thebas. *ibid.* & loca in navali certamine. miles ſortito excubabat. agrorum culturam ſortiebantur. Studioſi quoque ſortiti de proponendis quæſtiunculis. 101. ſympoſiarches ſorte ductus. 102. Sortitio Ἀρχιποσίας. 94.
Sortium Deæ Teniræ dictæ. 102. ſortes capitales olim

olim foliis inſcriptæ à judicibus. *ibid.*
σπεῖρα & Spira quid. 564. 565
Spiritabile. 247
Steſichorus octadem deſignat. 94
Strenia Dea, ejus lucus. de Strenis earumque origine. 414. 415
ςυσίδης emplaſtri genus. 235
Supercilia Junoni ſacra. 233
Superianus ſophiſta tricenarius literas didicit. 254
Supplicandi varii modi apud diverſas gentes. 121. & ſeqq.
Sympoſiarchæ jus, ſortitio. 102
Sympulium, Sympuvium, Sympinium. 115. &c.
Sus ſoli & Lunæ inimica exiſtimata Ægyptiis. 362. Lunæ immolata. *ibid.* in Eleuſiniis ab athenienſibus mactata. *ibid.* ſuem argivi Veneri immolant. 364. Sus Veneri inviſa. *ibid.* cur abſtinuerint ſuilla Ægyptii rationes diverſæ. 361. nuptias olim priſci reges auſpicabantur à cæſo porco. 363. etymon Græcæ vocis. *ibid.*

T.

TAli pedum Thetidi ſacrati. 234. eorum communio cum genitalibus membris. 235
Talus, qui. 84. &c. tali in ſacris deorum menſis repoſiti. 86 talus Siphnius. *ibid.* Demetrius talis aureis donatus. 96
Taras conditor Tarenti. 31. delphino inſidens. 32
Tarentum Herculeum cur Virgilio. 30. 31. Tarentinum numiſma. 32
Taurus pro tauriformi nave. 295
Telmiſſei ſomniorum conjectores. 58
Teniræ Deæ ſortium. 102
Terræmotuum ſpecies variæ. 203. & ſeqq.
Terpander ὄρθιον invenit. 162. ſcolii inventor. *ibid.*

Teſſe-

Teſſerarii ludi deſcriptio. 86. & ſeqq.
Teſtulæ converſio. prov. 312
Thebæ ἑπταπυλοί. 39
Theſeus oſtraciſmo ejectus. 103. 309. convicio Virgo vocatus. 497
Theſſalicus galerus. 105
Thiomadas. 214
Thucydides Oloræ filius. 17. ejus opera octies deſcripſit Demoſthenes. *ibid.*
Tibiæ in conviviis uſus. 163
Timotheus tibicen. 163
Tinctura capillorum &c. 552
Tintinnabula, vide campana. de eorum variis in rebus uſu. 177. & ſeqq.
Tonſura & raſura confunduntur. 440. 441. tonſura virum decet. 508. tondere comam, idem quod togam virilem ſumere. 511. tondere comas, eſt ſignum integritatis & lætitiæ. 512. 513. tonſura eſt ſalubris, & morbis opitulatur. *ibid.* augurium bonum. *ibid.* tonderi cute tenus. 514. tonſura approbata ab Hieronymo. 516. tonſi cute tenus M. Antoninus, Athletæ &c. 515. in luctu olim capita tonſa & in funere. 523. & ſeqq. tonſuræ genera. 534. &c. tonſura Hectorea. 538. tonſura Hunnica. 541
Tribacca Margarita. 360
Tricæ, unde. 431. τρίχες. *ibid.*
Tripodes, id eſt lebetes tribus pedibus innixi, victoribus, ut præmia, propoſiti. 80. Libero Patri ſacri. 82. duo genera tripodum. 80
Triton concham ſonat. vector Veneris. 280
Triumphantes albis equis invecti. 40
Turrita coma. 549
Tyranni Sicyonii olim mulis albis vehi ſoliti. 39

Vaha-

V.

VAhalis fluvius. 230
Valus color. 232. Valus Equus Belizarii. *ibid.*
Vaſa Samia quamdiu in uſu fuerint. 116. &c. Vaſa Luſtrica. 194. aquæ plena apud atrii januam poſita, unde à mortuo egredientes, expiationis ergo adſpergebantur. 195
Vellere pilos olim in uſu. 478. infame. *ibid.*
Venus concha vecta. 279. barbata culta. 469
Veſtalium virginum crinis ad arborem Capillatam deferebatur conſecrandus. 510. canis ſenum opertæ veſtales. 581
Veſtes pictæ, ἀνθιναὶ & ἀνθηραί. 41. illis ſcorta uſa. *ibid.* pictis veſtibus & uſus Bacchus. *ibid.* Veſtes quadratæ Perſarum. 42. Græcorum. 43. Veſtium purpurearum tria genera. 77
Vindicta, virgula. unde dicta. 446
Vinalia celebrata quando & à quibus. 511
Vinum factitium. 127. Vinum myrinum. 513
Virgilii tarditas in ſcribendo. 240
Viſus miracula quædam. 25.26
Vis major quæ. 372
Vittâ religata coma. 551.
Unguentis delibuti molles. 555. unguentum foliatum. 556. Marcelianum. *ibid.*
Uranius Syrus. 12.14
Urnæ binæ una mortis, altera miſericordiæ. 103
Uvæ Apyrenæ. 410

Z.

ZOnæ. illarum deſcriptio & natura. 146. & ſeqq.
Zythum quid differat à cereviſia. 127. & ſeqq.

ERRATA.

Pag.	lin.		Emenda
56	10.	Stetur.	feriur.
404	21.	atrum.	atrox.
484	4.	Legitur.	Ligur.